EXPOSITIO QUATTUOR EVANGELIORUM

REDACTIO I

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CONSPECTUS SIGLORUM

C	Cambrai, Médiathèque Municipale (olim Bibliothèque Municipale), 394 (372), sec. $IX^{1-2/4}$
E	Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 367, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
En	Einsiedeln, Stiftsbibliothek 134, sec. $IX^{1-2/4}$
Eg	Erlangen, Universitätsbibliothek 71 (255), sec. XII
G	's Gravenhage, Koninklijke Bibliotheek, 130.E.15, sec. $IX^{1-2/4}$
Gr	Graz, Universitätsbibliothek 1449 (42/120 Quarto), sec. $XII^{1/4}$
H	Augsburg, Universitätsbibliothek, I. 2. 4° 10, sec. $IX^{1/2}$
K	Karlsruhe, Badische Landesbibliothek, Aug. Perg. CCXLVIII (248), sec. $IX^{1-2/3}$
M	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14470, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
Ma	München, Staatsbibliothek, Clm 14388, sec. $IX^{1/2}$
Mc	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 13581, sec. IX
Me	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14514, ca. 1200
Mh	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 6235, sec. $IX^{1/2}$
Mn	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14446b, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
Mo	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14469, sec. IX
Mu	München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 16057, sec. XI-XII
O	Orléans, Médiathèque (olim Bibliothèque) Municipale 65 (62), sec. IX
P	Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 1841, sec. $IX^{1/2}$
Pa	Paris, Bibliothèque Nationale de France, lat. 16297, sec. XIII^{2}
R	Rouen, Bibliothèque Jacques Villon (olim Bibliothèque Municipale), A. 277 (527), sec. IX
S	Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 125, sec. VIII *ex.*
Sa	Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 227, sec. VIII *ex.*-IX *in.*
Sk	Sankt Gallen, Stiftsbibliothek, 124, sec. IX *in.*
St	Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB VI. 112, sec. X^{1}
V	Valenciennes, Bibliothèque Municipale, 72 (65), sec. IX
Vt	Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, Pal. lat. 135, sec. IX^{2}

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

W	Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Ser. Nova 3754, sec. IX[1]
	+ Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Fragm. 782b, sec. IX[2]
	+ Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1361, sec. IX[2]
	+ Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1696, sec. IX[2]
Wn	Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Lat. 1114, sec. X[1]
Z	Monza, Biblioteca Capitolare, e-14/127, sec. IX[3/4]

α	α^1 λ E Me Sa Z	**δ^1**	Eg Mu
α^1	β Mn R	**λ**	Mc S W
β	β^1 σ Sk V	**μ**	C St
β^1	β^2 G M Vt	**ν**	δ O
β^2	β^3 ρ	**ρ**	En Pa
β^3	μ ν K	**σ**	H Wn
δ	δ^1 Gr	**τ**	Mh P

ALIA SIGLA

a.m.	*alia manu*
add.	*addidit, addiderunt*
bis scr.	*bis scripsit*
con.	*conieci*
corr.	*corrigit*
def.	*deficit / deficiunt*
des.	*desinit*
eras.	*erasit, eraserunt*
exp.	*expunxit, expunxerunt*
i.e.	*id est*
iter.	*iteravit*
marg.	*margine*
non leg.	*non legitur / non leguntur*
om.	*omisit, omiserunt*
s.l.	*supra lineam*
transp.	*transposuit, transposuerunt*
ut vid.	*ut videtur*
∉	*praeter*

PL *Patrologia latina*, vol. XXX, *S. Eusebii Hieronymi Stridonensis presbyteri Opera omnia*, ed. J.-P. Migne, Paris 1846, coll. 531-590

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

STEMMA CODICUM

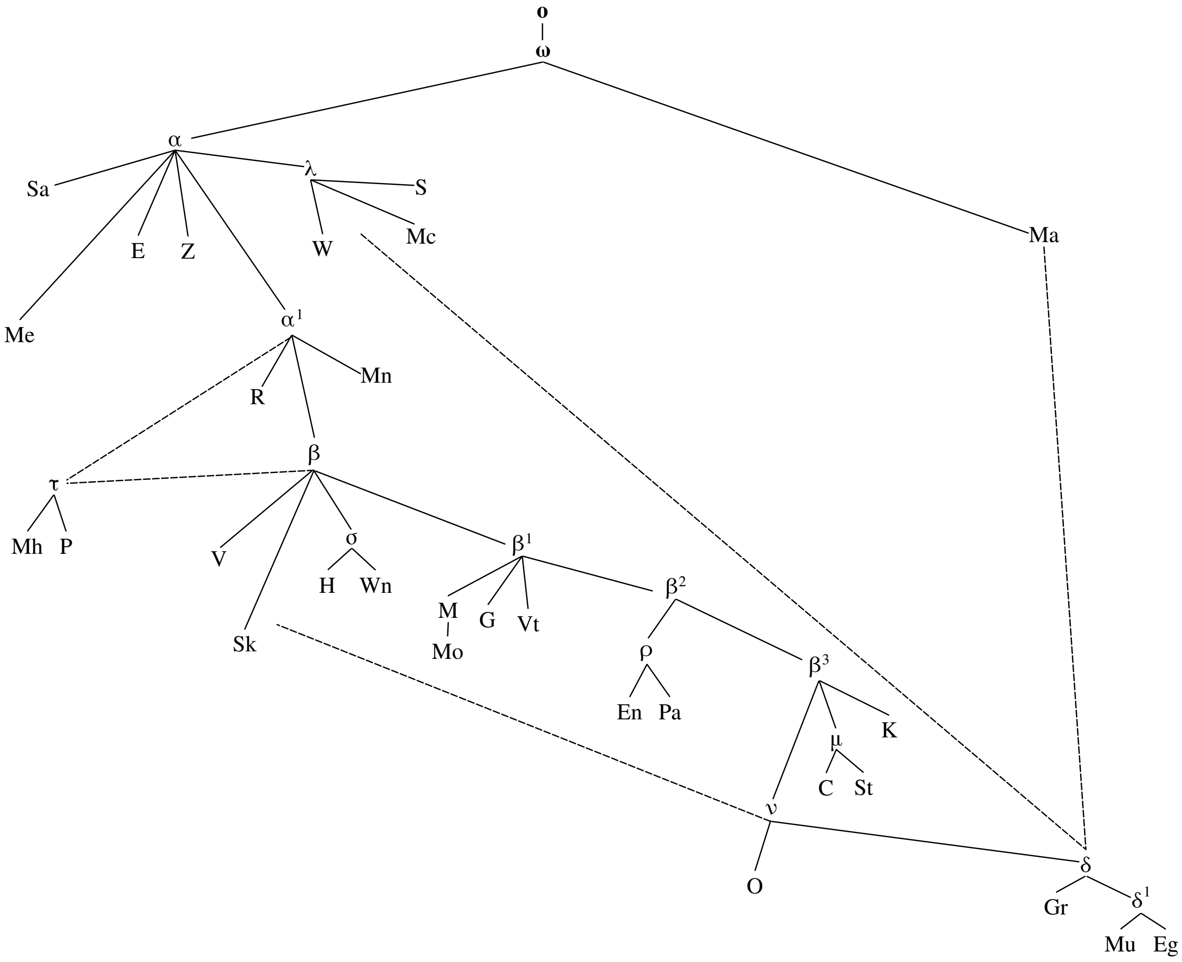

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

α

<Prologus>

[1]In primis quaerendum est omnium librorum tempus, locus, persona. [2]Et quare non duodecim Evangelia recipiuntur nisi quattuor? Quia totus mundus ex quattuor elementis est, id est caelo, terra, [PL 533] igne, aqua. [3]Per caelum Iohannes ostenditur, quia sicut caelum omnia superat, ita et Iohannes qui dixit "In principio erat Verbum" (Ioh. 1,1). [4]Per terram Matthaeus qui dixit "Liber generationis Iesu Christi" (Mt. 1,1). [5]Per ignem Lucas qui dixit "Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?" (Lc. 24,32). [6]Per aquam Marcus qui dixit "Vox clamantis in deserto" (Mc. 1,3), id est quattuor flumina de uno fonte quattuor evangelistas significant, id est Christum. [7]Fison, insufflatio, *significat Iohannem*. Geon, velocitas, **significat** *Matthaeum*. Tigris, felicitas, **significat** *Marcum*. Eufrates, fertilitas, **significat** *Lucam*. [8]Inrigant mundum, id est

(Prologus) 1. *ante* In primis *add.* [*appendix* O Prol.] O ~ In primis] Primis ω (∉ Primum H K : In primis δ^1) 2. quare] qua S ~ non *post* Evangelia *transp.* H ~ *post* non *add.* ex τ Sk H G St : *add.* de R En ~ duodecim *om.* τ ~ Evangelia] Evangeliis Sk : Evangeliorum P G : Evangelium Mh H ~ *ante* recipiuntur *add.* non S τ Wn G En St ~ recipiuntur] recipiantur α (∉ K) ~ *post* recipiuntur *add.* et non amplius δ^1 ~ caelo] coelum α (∉ Sk H V Vt Pa O δ) 3. Iohannes ostenditur, quia sicut coelum *post* qui (segm. 4) *transp.* ρ ~ Iohannes] Iohannis En ~ ostenditur *om.* Pa ~ *ante* coelum^2 *add. s.l* I aereos Eg ~ *post* Verbum *add.* et Verbum erat apud Deum δ^1 4. terram Matthaeus] Matthaeum terra ω (∉ δ^1 : terram Matthaeum G O) 5. ignem Lucas] Lucam ignis α (∉ G O δ^1) ~ qui dixit *om.* Mu ~ *post* in *add.* via dum loqueretur β Gr ~ in nobis *om. et add. marg.* In via dum loqueretur nobis V ~ *post* nobis *add.* in via cum loqueretur nobis Mu : *add.* dum loqueretur nobis Eg 6. aquam Marcus] Marcum aqua α (∉ aquam Marcum G) ~ *post* flumina *add.* paradysi G V ~ de uno fonte *om. et add. marg.* de uno fonte id est Christo V ~ Evangelistas] Evangelis S : Evangelia Me V β^1 : Evangelia *in* Evangeliis *corr. a.m.* V ~ significant] significat R τ H ρ St Wn : significatur G : significantia Mu Gr ~ id est Christum *om.* G : *om. et add.* [*appendix* V1] V 7. Matthaeum … Marcum] Marcum … Matheum V 8. Inrigant] Irrigatum St ~ *post* Inrigant *add. s.l.* vero V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ma

<Prologus>

[1]In primis quaerendum est omnium librorum tempus, locus, persona. [2]Et quare non XII Evangelia recipiuntur nisi quattuor? Quia totus mundus ex IIII elementis est, id est caelo, terra, [PL 533] igne et aqua. [3]Per caelum Iohannes ostenditur, quia sicut caelum omnia superat, ita et Iohannes qui dixit "In principio erat Verbum" (Ioh. 1,1). [4]Per terram Matthaeus qui dixit "Liber generationis Iesu Christi" (Mt. 1,1). [5]Per ignem Lucas qui dixit "Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?" (Lc. 24,32). [6]Per aquam Marcus qui dixit "Vox clamantis in deserto" (Mc. 1,3), id est IIII flumina de uno fonte IIII evangelistas significant, id est Christum: **Geon, Fison, Tigris et Eufrates.** [7]Fison, insufflatio, *Iohannem significat*. Geon, velocitas: *Matthaeus*. Tigris, felicitas: *Marcus*. Eufrates, fertilitas: *Lucas*. [8]Inrigant mundum, id est

(Prologus) 1. In primis] Primis ω ~ locus, persona] locum, personam Ma 2. non *om.* Ma ~ caelo] caelum Ma 3. Iohannes[1-2]] Iohannem Ma 5. terram Matthaeus] Matthaeum terra ω 6. aquam] aqua Ma ~ evangelistas] evangelias Ma 7. Iohannem] Iohannes Ma 8. Inrigant] Inrigat Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ecclesiam. Et significant quattuor virtutes, **id est** prudentiam, temperantiam, fortitudinem et iustitiam. [9]Et sicut paradisum inrigant quattuor flumina, sic **et** cor nostrum hae quattuor virtutes. [10]Et homo ex quattuor elementis consistit: ex aere, igne, **et** aqua et terra. [11]Ex aere flatus; igne sanguis; aqua phlegma; terra corpus. [12]Per caput caelum ubi *sunt duo* luminaria; pectus: aer; venter: aqua; pedes: terra. [13]Item Adam *a* quattuor litteris et a quattuor stellis nomen accepit, **id est Arctis, Dosis, Anatholis, Mesimbrio**, significant quattuor *evangelistas*. [14]Et sicut de Adam omnis homo nascitur, ita per quattuor *evangelistas* omnes ad fidem veniunt. [15]Item arca Noe quadrata legitur, ex lignis facta longitudo CCC cubitorum **et** latitudo L, altitudo XXX. In uno cubito consummata *significat* Ecclesiam per quattuor *evangelistas*. [16]Longitudo spes vitae aeternae, latitudo *caritas*, altitudo fides Trinitatis. *Unum cubitum* unum Deum colere. [17]*Bitumina* intus et foris caritatem Dei et proximi *significant*. [18]Item Arca Testamenti, ubi erant duae tabulae lapideae et virga Aaron, quattuor circulis aureis portabatur, et vectes ex auro cooperti quattuor *evangelistas* significant. Arca:

9. hae] has ω (∉ H V Vt Pa δ)   10. ex aere, igne, et aqua, et terra *om.* O   11. sanguis] sanguinem En K ~ phlegma] fleuma α (∉ flegma Vt δ : fleuma *in* fleucma *corr. s.l.* Sk : flumina *et add. s.l.* humorem En : humorem K : *om.* St) ~ *ante* terra *add.* ex Mc ~ *post* corpus *add.* quattuor elementa hominis IIIIor elementa mundi similantur K   12. *post* caelum *add.* refertur K ~ pectus … terram *om. et add.* [*appendix* K1] K ~ aer] cor τ V σ G Vt ρ St O : cor *in* aer *corr. s.l.* Sk ~ venter *in* per ventrem *corr. a.m. s.l.* Sk ~ aqua] aquam α (∉ Me Sk σ δ) ~ terra] terram λ R τ V ρ K St O   13. Artis] Arctus λ : Arctos Vt : Artus En : Astis Pa : Arctis Gr ~ Dosis] Dessis S : Dissis Mc : Dysis Vt : Disis Eg ~ Mesimbrio, Anatholis *transp.* β^{1} (∉ O) ~ *ante* significant *add.* quatuor τ : *add.* ista quatuor β (∉ haec quatuor Sk H : hae quatuor G) δ^{1} ~ quatuor significant *transp.* Gr   14. *post* omnes *add.* homines δ   15. quadrata] ex quadratis Mc δ ~ In *om.* R   16. *post* Longitudo *add.* est δ^{1} ~ *post* Unum cubitum *add.* consummatu K   17. Bitumina] Bituminata Me P σ : Bituminatu Mh : Bitumine G Vt : Bituminae O ~ significant] significat Me R V Wn Eg : significat *in* significant *corr. s.l.* Sk : significatur G   18. Item … doctores] Item IIII^{or} anuli arcae Testamenti IIII^{or} evangelistas significant, archa vero Ecclesiam in qua erat manna in urna id est urna cara Christi, manna divinitas vel doctrina et II^{ae} tabulae id est duo Testamenta et virga id est crux Christi et in anulis erant vectes inputribiles id est fortes vel perseverantes doctores V ~ Item] Inter Pa ~ ubi erant … Aaron *om.* Vt ~ duae] duo S Sa ~ *ante* quatuor^{1} *add.* quae H ~ aureis *om.* δ^{1} ~ vectes$^{1-2}$] vectus τ ~ ex auro cooperti] coopertus ex auro St ~ cooperti] coopertos ω (∉ coopertas S En : coopertis H : opertae Vt : cooperti Gr Mu : cooperati Eg) ~ *post* Arca^{2} *add.* significat O

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ecclesiam. Et significant IIII virtutes: prudentiam, temperantiam, fortitudinem et iustitiam. [9]Et sicut paradisum inrigant IIII flumina, sic cor nostrum hae IIII virtutes. [10]Et homo ex IIII elementis consistit: ex aere, igne, aqua et terra. [11]Ex aere flatus, **ex** igne sanguis, **ex** aqua phlegma, **ex** terra corpus, [12]**id est** per caput caelum ubi *duo sunt* luminaria; pectus: aer; venter: aqua; pedes: terra. [13]Item Adam *ex* IIII litteris et a IIII stellis nomen accepit, significant IIII *Evangelia*. [14]Et sicut de Adam omnis homo nascitur, ita per IIII *Evangelia* omnes ad fidem veniunt. [15]Item arca Noe quadrata legitur, ex lignis facta longitudo CCC cubitorum, latitudo L, altitudo XXX. In uno cubito consummata *figurat* Ecclesiam per IIII *Evangelia*. [16]Longitudo spes vitae aeternae, latitudo *caritatem* **ostendit**, altitudo fides Trinitatis. *Uno cubito* unum Deum colere. [17]*Bituminata* intus et foris caritatem Dei et proximi *significat*. [18]Item Arca Testamenti, ubi erant duae tabulae lapideae et virga Aaron, IIII circulis aureis portabatur, et vectes ex auro cooperti IIII *Evangelia* significant. Arca **Noe** Ecclesiam

~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ significant] significantur Ma ~ prudentiam] prudentia Ma 9. hae] has ω 11. flatus] flatum Ma ~ aer] et Ma ~ venter] ventis Ma 13. et *om.* Ma ~ significant] significat Ma 14. omnes] omnis Ma 15. figurat Ecclesiam] figura Ecclesia Ma 16. Longitudo] Latitudo Ma ~ ostendit] ostenditur Ma 18. duae] duo Ma ~ et[2]] ex Ma ~ vectes[1]] vectis Ma ~ cooperti] coopertos ω ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

(Prologus) 9. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XIII, cap. 21, l.14; Ambr., *De paradiso*, cap. 3, parr. 13/18; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Gen.*, cap. 1, par. 17 10-12. Cfr. Isid., *De differentiis rerum*, cap. 17, p. 34, ll.4-14 13. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 10, par. 12, ll. 4-11 15-21. Cfr. Gen. 6, 14-15; cfr. Exod. 25, 10-16 17. Cfr. Greg., *Reg. Ep.*, V, ep. 41, l.79 18. vectes doctores: cfr. Greg., *Reg. Past.*, pars. 2, cap. 11, l.43

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ecclesiam, vectes: doctores. [19]Sicut illi circumdati erant ab anulis, ita sacerdotes de vetere et novo Testamento docti. [20]Quattuor *evangelistae* portant Ecclesiam ab haerese defendendo. [21]Per virgam crux ostenditur, et sicut quadratum lignum in qua parte versum fuerit firmum stat, ita homo ex quattuor Evangelia edoctus contra haeresim et tribulationem firmus stat. [22]Item Matthaeus donatus, Marcus donum excelsum, Lucas consurgens, Iohannes gratia Dei. [23]Item rota in rota, Spiritus in rota, praedicatio Evangelii in mundo gyrans. Spiritus in rota: Spiritus sanctus in Evangelio. [24]Item vas linteum et super ipsum quattuor lineas desuper. Vas Ecclesia est. Quattuor lineas quattuor *evangelistas* significant, *hae sunt munda et immunda*, Iudaei et gentes. [25]Item quattuor animalia habentes oculos ante et retro clamantes "Sanctus" quattuor evangelistae sunt.

~ *post* Ecclesiam *add.* significat Vt ρ 19. Sicut … defendendo (segm. 20)] Qui elevant arcam id est Ecclesiam in quacumque necessitate, fortes vero contra temptationes item quaterni propositionum panes IIII^{or} evangelistas significant cum fide trinitatis V ~ anulis] nolis S ~ *post* ita *add.* et λ δ ~ vetere] veteri α (∉ τ Sk G Vt Pa St) : vetere *in* veteri *corr. a.m.* En ~ *ante* novo *add.* de τ Sk σ En St 20. haerese] haeresi H δ : heresem G ~ defendendo] defendendum K 21. per virgam crux ostenditur *om.* V ~ *post* virgam *add.* Aaron Vt ~ crux] crucem ω (∉ $δ^1$) ~ ostenditur] ostendit τ H Vt En St K O Gr ~ lignum *om.* Pa ~ versum fuerit] vertitur Vt ~ ita … stat *om.* G ~ Evangelia] evangelistis α (∉ Mc) ~ et tribulationem *om.* V ~ stat] fiat R 22. *ante* Item *transp. ex segm. 24* Item vas linteum et super ipsum IIII^{or} lineae desuper vas Ecclesia est, IIII^{or} lineae IIII^{or} evangelistas significat, haec sunt munda et inmunda, Iudaei et gentes V ~ *post* Matthaeus *add.* in hebreo V ~ *post* donatus *add.* [*appendix* V2] V ~ Marcus … Item^2 (segm. 23) *om.* V ~ *post* Lucas *add.* ipse β τ δ ~ *post* Dei *add.* interpretatur O Vt : *add.* dicitur $δ^1$ 23. *post* Item *add.* [*appendix* G1] G ~ Spiritus in rota *om.* Vt ~ Spiritus^1 … in rota^4 *om.* St ~ *post* rota^2 *add.* Lege Evangelii in Legem veteris Testamenti G ~ *post* gyrans *add.* sive G 24. Item … gentes] Item vas Ecclesiam quattuor lineas desuper III Evangelia significat munda et imunda, Iudei et gentes Vt ~ lineas] lineae Mc H O δ ~ hae sunt] assunt S Sa : has sunt τ Wn En St O (*et* intus fuerunt *add. s.l.* En) : *om.* Me Pa : in quo sunt Mc G : hos sunt R : hae sunt H : in hac sunt δ ~ munda et immunda] mundi et inmundi H ~ *post* immunda *add.* animalia G 25. *post* Item *add.* in Apocalypsi G ~ habentes] habent α (∉ habentia Pa δ : habebant O) ~ habentes oculos] plena oculis V ~ habent oculos … Sanctus *om.* Vt ~ ante *om.* St ~ *post* ante *add.* se δ ~ *post* retro *add.* id est prospicientes preterita et futura K ~ clamantes] clamantia R Pa δ ~ *ante* Sanctus *add.* ter O ~ Sanctus *ter scr.* G $δ^1$ ~ evangelistae] Evangelia Sa Me ρ K ~ sunt *om. et transp. ex segm. 31* Christus est homo nascendo, vitulus immolando, leo surgendo, aquila ascendendo Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

significat, vectes doctores. [19]Sicut illi circumdati erant ab anulis, ita sacerdotes de vetere et novo Testamento docti. [20]IIII *Evangelia* portant Ecclesiam ab haerese **se** defendendo. [21]Per virgam crux ostenditur, et sicut quadratum lignum in qua parte versum fuerit **non moveat**, firmum stat, ita homo ex IIII Evangelia edoctus contra haeresim et tribulationem firmus stat. [22]Item Matthaeus donatus, Marcus donum excelsum, Lucas consurgens, Iohannes gratia Dei. [23]Item rota in rota, Spiritus in rota, praedicatio Evangelii in mundo gyrans. Spiritus in rota: Spiritus sanctus in Evangelio. [24]Item vas linteum et super ipsum quattuor lineas desuper. Vas Ecclesia est. IIII lineas IIII *Evangelia* significant, *sicut mundus et immundus*, Iudaei et gentes. [25]Item IIII animalia habentes oculos ante et retro clamantes "Sanctus" IIII evangelistae sunt.

20. portant] portent Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ haerese] heresem Ma ~ defendendo] deffendenum Ma 21. crux] crucem ω ~ non moveat *add. s.l.* Ma 23. gyrans] rigans (*sic*) Ma ~ Evangelio] Evangelium Ma 24. significant] significat Ma ~ immundus] inmundo Ma 25. evangelistae] Evangelia Ma

*

23-25. Cfr. Proph. Ez. 1, 4-16 24. Cfr. Act. 10, 11.12

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[PL 534] [26]**Item** subplantavit Iacob *ter* fratrem suum: *primo* de ventre matris, *secundo* per lentem, *tertio* per benedictionem. [27]Esau *diabolum significat*. Iacob Christum, qui ipsum ter vicit et subplantavit. [28]Ita et nos debemus subplantare fratrem nostrum diabolum ter vicibus: in cogitatione, in verbo et in opere. [29]Ideo frater noster est, quia Deus ipsum creavit, qui et nos: unum patrem habemus Deum. Et bonum illum creavit, *sed per suum vitium superbiendo se privavit*. [30]Quattuor evangelistae significant: Matthaeus faciem hominis; Lucas vituli; Marcus leonis; Iohannes aquilae. [31]Dominus Iesus Christus totum implevit: homo nascendo, vitulus immolando, leo surgendo, aquila ascendendo. [32]Rota in rota, Lex in *Legem*, vetus in *novam*. [33]Cur quattuor Evangelia non per quattuor apostolos scribuntur, nisi

26. *ante* Item *add.* [*appendix* V3] V ~ Item … opere (segm. 28) *om.* G ~ Iacob subplantavit *transp.* Vt δ[1] ~ ter *om.* Pa ~ primo] primum α (∉ prima Me Sk Wn : I° ρ : primo H V O δ : *om.* τ) ~ primo … significat (segm. 28) *om.* Vt ~ de ventre matris] per benedictionem R 27. Iacob … opere (segm. 28)] ita et Christus diabolum ter vicit et subplantavit et nos debemus cogitatione, verbo, opere [*sp. rel.*] Vt ~ *post* ipsum *add.* diabolum β τ δ 28. ter] tres R : tribus Me Sk σ ρ K V O δ : III St ~ *post* vicibus *add.* id est β τ δ 29. Ideo … privavit *om.* G ~ Ideo … et nos] Frater noster est diabolus quia et illum et nos creavit Deus Vt ~ *a* frater *incipit* C ~ ipsum] illum β τ δ ~ ipsum creavit] creavit illum σ τ ~ qui et nos *om.* Pa ~ *post* nos *add.* creavit β τ δ ~ unum patrem … creavit *om.* H 30. *ante* Quatuor *add.* [*appendix* G2] G : *add.* [*appendix* Mu1 Gr1 Eg1] δ ~ Quatuor … aquilae *om.* Vt ~ Quatuor … novum *om.* V ~ *post* evangelistae *add.* quid β τ δ (∉ O Vt) ~ evangelistae significant] diversas species habent O ~ *post* hominis *add.* [*appendix* O1] O : *add.* [*appendix* Mu2 Gr2 Eg2] δ ~ Lucas vituli *transp. post* Marcus leonis *et add.* [*appendix* O3 Mu4 Eg4] O Mu Eg ~ *post* vituli *add.* [*appendix* Gr3] Gr ~ *ante* leonis *add.* faciem *et post add.* [*appendix* O2 Mu3 Gr4 Eg3] O δ ~ *post* aquilae *add.* [*appendix* O4 Mu5 Gr5 Eg5] O δ 31. surgendo] resurgendo δ ~ *ante* ascendendo *add.* volando St 32. Rota … novum *om.* G ~ Lex] Lege α (∉ Me H O Vt Pa δ) ~ Legem] Lege Sk τ Wn ρ (Lege *in* Legem *corr.* En) δ ~ novam] novum R : nova Mh Pa δ 33. Cur … vinum (segm. 35) *om.* V ~ Cur quatuor evangelistae *om.* Vt ~ Cur … nati sunt *post* vinum (segm. 35) *transp.* G ~ Evangelia] evangelistae α (∉ H G Mc O Pa δ) ~ *post* apostolos[1] *add.* non S ~ scribuntur] scribentur G : *post* discipulos *transp.* Vt ~ nisi] sed Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[25a]**Evangelium grecae id est bonus nuntius. Tribus modis dicitur liber: ad legendum ingenuitate vel ad liberandum; codex ad recondendum; volumen ad volvendum. At genus, gentem et generationem hoc interest: genus omne hominum dicitur, gens una, generatio de patre in filiis.** [PL 534] [26]Subplantavit Iacob fratrem suum *tertia vice*: *prius* de ventre matris, *secunda* per lentem, *tertia* per benedictionem **patris sub reprehendum**. [27]Esau *diabolus interpretatus*. Iacob **figurat** Christum, qui ipsum ter vicit et subplantavit. [28]Ita et nos debemus subplantare fratrem nostrum diabolum III vicibus: in cogitatione, in verbo et in opere. [29]Ideo frater noster est, quia Deus ipsum creavit, qui et nos: unum patrem habemus Deum. Et bonum illum creavit, **bona natura qua ipse** *deprivavit superbiendo*. [29a]**IIII Evangelia nomen Domini significant. Tetragrammaton id est inennarrabilis, ineffabilis, incomprehensibilis, incircuscriptus. Incipit de figuris. IIII libri Moysis IIII Evangelia figurant. Quadratum altar IIII Evangelia significat, qui inter libro Moysis in IIII dividitur. IIII prophetae IIII Evangelia figurant.** [30]Matthaeus *hominis faciem* **figurat, qui dixit "Liber generationis Iesu Christi"** (Mt. 1,1) **et reliqua.** Marcus *faciem leonis* **rugientis, qui dixit "Vox clamantis in deserto"** (Mc. 1,3). Lucas *faciem vituli*, **qui dixit parabolam de vitulo saginato.** Iohannes *aquila*, **qui dixit "Nemo ascendit in caelum nisi qui discendit"** (Ioh. 3,12) et reliqua. [31]Dominus Iesus Christus totum implevit: homo nascendo, vitulus immolando, leo resurgendo, aquila ascendendo. [32]Rota in rota, Lex in *Lege*, vetus in *nova*. [33]Cur IIII Evangelia non per IIII **principales** apostolos scribuntur, nisi per

25a. ad recondendum] a recontendunt Ma ~ gens] gente Ma 26. vice *con.*] vicae Ma ~ tertia[2]] tertio Ma ~ reprehendum] reprendum Ma 29. *post* nos *add.* sed per suum vitium et superbia se deprivavit, et Ma 29a. inenarrabilis, ineffabilis, incomprehensibilis] inenarrabile, ineffabile, incomprensibile Ma ~ Moysis[1]] Moysy Ma ~ altar] altarem Ma ~ Moysis] Moysi Ma 30. parabolam] parabula Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 31. totum] totus Ma ~ vitulus] vitulo Ma 32. lex] lege Ma ~ novam] nova Ma 33. principales apostolos] principalia apostolorum Ma ~ scribuntur] scribitur Ma

*

27. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *in Genesim*, cap. 23, par. 5 31. Greg. *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 4, ll.21-27

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

per duos discipulos et duos apostolos? [34]Quia filii Iacob de duabus liberis et duabus ancillis nati sunt. [35]Matthaeus mel, Marcus lac, Lucas oleum, Iohannes vinum.

<In Evangelium secundum Matthaeum>

(Mt. 1) [1]Liber generationis Iesu Christi filii David filii Abraham (Mt. 1,1). [2]Ideo duos patres nominat, quia de David dicitur: “De fructu ventris tui ponam super sedem tuam” (Ps. 131,11). [3]De Abraham dicitur: “In semine tuo benedicentur omnes gentes” (Ps. 25,4). [4]Ideo David ante Abraham scribitur, quia propinquior est Christo de illius stirpe nascendo. [5]Iacob genuit Ioseph (Mt. 1,16): secundum creationem dixit; Lucas secundum legem dixit ut filius Heli esset. [6]Ideo mulieres in genealogia Christi sunt, *quia* ipsae ad vitam aeternam veniunt **ut viri**. [7]Et ideo peccatores in genealogia Christi numerantur,

~ duos discipulos et duos apostolos] duos apostolos et duos discipulos O : duos apostolos et per duos discipulos evangelistae Vt 34. *ante* duabus² *add.* de Me Sk C En K τ St ~ *post* nati sunt *add.* [*appendix* Mu6 Gr6 Eg6] δ 35. *ante* Matthaeus *add.* Item G ~ Lucas oleum *om.* St ~ *post* vinum *add.* Explicit prologus Mc

(Mt. 1) 1. Liber … esset (segm. 5) *om. et add.* [*appendix* V4] V ~ Abraham] Abrahae α (∉ Mc σ Vt Pa O δ : Habraham En K) 2. tuam] meam α (∉ K St δ) ~ *post* tuam *add.* et reliqua O 3. gentes] tribus terrae δ 4. scribitur] nominatur Vt : ponitur δ¹ ~ illius] illo α (∉ illius Sk σ C K τ O δ : illa C Vt Pa) 5. Ioseph] Iacob G : *om.* En ~ creationem] generationem O ~ legem *om. et add. a.m. s.l.* S ~ ut] quod Gr ~ esset Heli *transp.* O ~ Heli esset] Aeely est esset (*sic*) St 6. Ideo … dixit (segm. 7)] In genealogia Christi nulla sanctarum mulierum assummitur, sed eas quas scriptura repraehendit ostendit ut qui peccatores venerat de peccatricibus nascens omnium peccata deleret G ~ *post* Ideo *add.* per O ~ *post* mulieres *add.* texitur O ~ sunt Christi *transp.* K Vt ρ μ ~ *post* quia *add.* et δ ~ ipsae] ipsi S Sa R Me ~ aeternam] maternam Me ~ veniunt] venient C 7. ideo … peccatores² *om.* V ~ numerantur] nominantur α¹ (∉ δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

duos discipulos et duos apostolos? [34]Quia filii Iacob de duabus liberis et de duabus ancillis nati sunt. [34a]**Figurat Matthaeum qui et Levi ex publicanis apostolis primus in Iudaea Evangelium hebraeo sermone scripsit, per ipsum hebraicae habemus usque hodie in Cesariense bibliotheca, quia non per LXX interpretatis sed hebraicae auctoritate translatus est a quibus illa duo sunt "ex Aegypto vocavi filium meum"** (Mt. 2,15) **"quoniam Nazareus vocabitur"** (Mt. 2,23). [34b]**Propitiatorio id est archa Testamenti. Item rotas IIII Evangelia significant qui Ecclesia ad caelum vehunt et crux per IIII angulus IIII Evangelia figurat, id est profundus longitudo, latitudo, altitudo.** [34c]**Item Matthaeus arat, Marcus seminat, Lucas inrigat, Iohannes incrementum dat.** [35]Matthaeus mel, Marcus lac, Lucas oleum, Iohannes vinum. [35a]**Iesus hebraice, Sothir hebraice, Salvator latine, Christus graece, Messias hebraice, Unctus latine.**

<In Evangelium secundum Matthaeum>

(Mt. 1) [1]LIBER GENERATIONIS IESU CHRISTI FILII DAVID, FILII ABRAHAM (Mt. 1,1). [2]Ideo duos patres nominat, quia de David dicitur "De fructu ventris tui ponam super sedem tuam" (Ps. 131,11) **et reliqua**. [3]Et de Abraham dicitur "In semine tuo benedicentur omnes gentes" (Ps. 25,4). [4]Ideo David ante Abraham scribitur, quia propinquior est Christo de illius stirpe nascendo. [5]IACOB GENUIT IOSEPH (Mt. 1,16): secundum creationem dixit; Lucas secundum legem dixit ut filius Heli esset. [6]Ideo mulieres in genealogia Christi sunt *quod* ipsae ad vitam aeternam veniunt. [7]Et ideo peccatores in genealogia Christi numerantur, quia dixit

34. filii] fili Ma ~ liberis] liberas *in* liberis *corr.* Ma ~ ancillis] ancillas *in* ancillis *corr.* Ma 34a. apostolis] apostolorum Ma 34b. significant] significat Ma 34c. arat] erat Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 35. Iohannes] Iohannis Ma

(Mt. 1) 2. duos] duo Ma 3. semine] semini Ma 4. illius] illo Ma 5. legem dixit] legendum Ma ~ Heli] Heliae Ma 6. mulieres] mulieris Ma ~ sunt] sonus Ma ~ venit *in* veniunt *corr.* Ma 7. numerantur] numerum Ma

*

34. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *in Genesim*, cap. 25, par. 2; 34a. Cfr. Hier., *De viris inlustribus*, cap. 3, p. 8, l.33

(Mt. 1) 2-5. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 1, v. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quia **ipse** dixit: “Non veni vocare iustos, sed peccatores” (Mc. 2,7). [8]Lucas de Christo ad Adam dicens, ostendit quod per Christum genus Adae solvitur a peccato, sive quod de Christo exeunt qui revertuntur ad Patrem. [9]Figura XLII virorum in genealogia Christi: XLII mansiones filiorum Israel ab Aegypto usque ad terram repromissionis, id est de mundo ad caelum. [10]Quid significat per tria genera venire ad Christum nisi fidem, spem et caritatem? [11]Quid per XIV, nisi per X verba Legis et per quattuor virtutes cardinales? Quia qui ad Christum venire voluit per has XIIII venit. Genealogia Christi per III generationes venit ad Christum, figurat III leges: lex naturae, lex litterae, lex prophetae. [12]Item IIII virtutes: prima prudentia: servire Deo, non idolis; secunda temperantia: non concupiscere; tertia iustitia: non adulterare; quarta fortitudo: dimittere, non occidere. [13]Per quatuor fuit perditio mundi: per virum, per mulierem, per lignum, per serpentem, et per quatuor restauratur: per Christum, per Mariam, per crucem, per virum Ioseph. [PL 535]

8. Lucas … patrem] et ideo ipse mulieres ponuntur quia femine ad vitam aeternam veniant ut viri Ioram quippe generi se miscuerat impiissime Iezabel. Idcirco usque ad terciam generationem eius memoria tollitur G : *om.* V ~ *post* Christo[1] *add.* usque Mc δ ~ ad] ab K R Wn Gr Eg : *om.* P Vt ~ dicens] ducens σ ~ per *om.* λ μ En Vt ~ Christum] Christus λ Vt ~ solvitur] solvi Mc : solvit Vt ~ de Christo[2]] per Christum O ~ exeunt] ex vim τ ~ qui revertuntur *post* Christi (segm. 9) *transp.* β[1] (∉ G O) ~ revertuntur] veniunt Mu 9. Figura] Figurat τ Sk σ ρ K O : Figuratus μ : Figurantur Vt ~ Figura … Christi] XLII generationes sunt in genealogia Christi et G ~ Figura … caritatem (segm. 10) *om.* V ~ XLII[1]] ex ł II τ ~ virorum] vivorum Sk C : vovorum S *et corr.* ~ in *om.* ω (∉ R) ~ *post* Christi *add.* hoc est R ~ *post* Christi *transp. ex segm. 8* a qui revertuntur β[1] (∉ G O) ~ filiorum] filiis ω (∉ filii S G St ρ : filiis *in* filiorum *corr.* Sk : filiorum Mc σ O δ) 10. Quid] Quod R ~ Quid significat *om.* Vt ~ genera … caritatem] XIIII nisi per fidem, spem et caritatem ad Christum venire G ~ venire] venitur Vt ~ ad Christum venire *transp.* β[2] (∉ O) ~ *post* Christum *add.* id est Vt ~ nisi] per R ~ *post* nisi *add.* per H ~ *ante* spem *add.* et H ~ et *om.* S 11. Quid … occidere (segm. 12) *om.* V ~ *post* XIV *add. s.l.* personas Pa ~ per[2] *om.* Vt O Mu ~ per[3] *om.* S Mc Vt K ~ *post* virtutes *add.* servire Deo G : *add.* animae O ~ cardinales … virtutes (segm. 12) *om.* α 12. prima] id est Vt ~ *post* Deo *add.* et En O ~ secunda … tertia … quarta *om.* Vt ~ concupiscere] conpiscere S ~ adulterare] adultare Vt : adulterari δ[1] ~ *post* dimittere *add.* et G 13. Per quatuor … Ioseph *om.* V ~ perditio] praedicatio Me ~ virum[1]] virorum S ~ mulierem] mulierum τ ~ per serpentem, per lignum *transp.* Mc ~ serpentem] serperente G ~ restauratur] restaurantur Pa ~ *post* crucem *add.* et β ~ virum[2] *om.* G δ[1] ~ *post* Ioseph *add.* [*appendix* G3] G

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

"Non veni vocare iustos sed peccatores" (Mc. 2,7). [8]Lucas de Christo ad Adam dicens, ostendit quod per Christum genus Adae solvitur a peccato, sive quod de Christo exeunt qui revertuntur ad Patrem. [9]Figura XLII virorum in genealogia Christi: XLII mansiones filiorum Israel ab Aegypto usque ad terram repromissionis, id est de mundo ad caelum. [10]Quid figurat per III genera venire ad Christum nisi fidem, spem, caritatem? [11]Quid per quattuordecim nisi per X verba Legis per IIII virtutes cardinales? Quia qui ad Christum venire voluit per has XIIII venit. Genealogia Christi per III generationes venit ad Christum, figurat III leges: lex naturae, lex litterae, lex prophetae. [12]Item IIII virtutes: prudentia: servire Deo, non idolis; secunda temperantia: non concupiscere; tertia iustitia: non adulterare; quarta fortitudo: dimittere, non occidere. [13]Per quattuor fuit perditio mundi: per virum, per mulierem, per lignum, per serpentem, et per IIII restauratur: per Christum, per Mariam, per crucem, per virum Ioseph. [13a]**Per serpentem Christum**. [PL 535]

~ iustos] iustus Ma 8. dicens] dicit Ma 9. in *om.* ω ~ filiorum] filiis ω 10. fidem, spem] fide, spe Ma 11. X] XX Ma ~ IIII *bis scr.* Ma ~ cardinales] cardinalis *in* carnalis *eras.* Ma 12. prudentia] prudentiam Ma ~ quarta] IIII Ma 13. viro *in* virum[1] *corr.* Ma ~ per[5] *add. s.l.* Ma ~ vero *in* virum[2] *corr.* Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[14]Serpens qui fuit in Israel Christum significavit. [15]Ipse de aere factus cum quatuor rotis rotundis: qui eum videbant sanabantur. [16]Et elevavit illum in caput virgae, ut toti viderent eum, et fugissent animalia deserti prae timore rotarum, [17]et sic unusquisque sanatus est si inspexerit Christum in caput virgae, id est in crucem. [18]Quatuor rotae *evangelistas* significant; sic fugit diabolus Evangelium quando sonat in caelum. [19]CHRISTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT (Mt 1,18), id est secundum carnem *dixit*. [20]Ideo Christus dicitur ut ab ipso derivativo vocabulo Christiani vocentur; [21]per etymologiam iterum Christus, id est unctus, quia per ipsum post lavacrum chrismae unctionem *percepimus*. [22]Sic erat per aeternitatem. [23]Sonat Maria stella maris, quia stella dulcis est, mare amarum **est**. [24]Sic Maria in mare mundi fuit inter peccatores velut stella maris; [25]quia mos est stella viros ad portum *adducere* si sequantur illam, [26]sic Maria in mundo ubi natus est Christus, *qui* omnes ad vitam

14. qui fuit … Ipse (segm. 15) *om.* Vt ~ significavit] significat β τ δ 15. Ipse] Ipsa Mc St ~ factus] facta λ Sa R τ Sk En μ K : factus est O Pa ~ qui … sanabantur *om.* V ~ eum] eam λ Sa R τ En 16. Et *om.* V ~ elevabit] elevabatur Vt ~ illum] eam S K Mc : eum Pa : illam Sa C En R P St : *om.* Vt ~ toti] cuncti K ~ eum] eam λ Sa Me R τ Vt En μ K ~ *post* eum *add.* et sanarentur Vt ~ fugissent] fugisse τ : ut fugerent Vt ~ *post* deserti *add.* animalia λ 17. sanatus est] sanatur Me O Vt ~ si inspexerit] si inspexit H : aspiciens Vt ~ Christum *om.* St ~ crucem] cruce S Mc Vt K δ^{1} 18. Quatuor[1] … significant *om.* Vt ~ Quatuor[1] … coelum *om.* G ~ Quatuor[1] … dixerunt (segm. 19) *om.* V ~ *post* rotae *add.* quatuor α^{1} ~ sic … caelum] et fugiet diabolus IIII Evangelia quando sonant in celo Vt ~ caelum] Ecclesia O δ^{1} : Ecclesia caelum Gr 19. dixit] dixerunt α (∉ Me H Pa δ : *om.* G O) 20. Ideo … vocabulo *om.* G ~ Ideo … aternitatem (segm. 22) *om.* V ~ ut *post* vocabulo *transp.* Wn β^{2} (∉ O) ~ derivativo] disiuncti Mh : disiunctivo P ~ Christiani … percepimus (segm. 21)] Christus dicitur unctus, quia unctus est Spiritu sancto a quo Christiani vocantur, quia per ipsum post lavagrum chrisme unctione percipimus G 21. id est *om.* λ 22. Sic erat] Sincera Sk ~ Sic erat per aeternitatem *om.* G 23. Sonat *om.* Mc : *post* maris[1] *transp.* Mu ~ Sonat … illum (segm. 26) *om.* V ~ Maria sonat *transp.* β Eg ~ *post* Maria *add.* sonat Gr ~ quia *om.* Vt : que St ~ quia stella … stella maris[2] (segm. 24) *om.* O ~ stella[1]] stellam H : stelle En : stilla Mu ~ dulcis] ducis τ : dux G ~ *post* mare *add.* autem Vt ~ amarum] marum P 24. Sic] Si Me ~ in mari mundi fuit] in mundo Vt ~ mare] mari H δ : *in* mari *corr. a.m.* Sk ~ mundi] id est in mundo β δ : id est inmundae τ ~ velut] vel Mc ~ stella] stillae Sa : stelle Me R : stellae Gr ~ maris] in mari Vt 25. quia] qui Vt ~ mos est] sicut Vt ~ *post* mos est *add.* ut β τ : *add.* per δ ~ stella] stellam δ^{1} ~ a patre *in* ad portum *corr.* Me ~ adducere] adducit α (∉ Me : adducat G : deducat H O : adduci δ) ~ sequantur] sequuntur Wn ~ illam] illa λ 26. qui] quia λ Vt ρ K O St

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[14]Serpens qui fuit in Israel significat Christum. [15]Ipse de aere factus cum IIII rotis rotundis, qui eum videbant sanabantur. [16]Et elevabat illum in caput virgae ut toti viderent eum, et fugissent animalia deserti pro timore rotarum, [17]et sic unusquisque sanatus est si inspexerit Christum in caput virgae, id est in crucem. [18]IIII rotae *Evangelia* significant; sic fugit diabulus Evangelium quando sonat in caelum. [19]CHRISTI AUTEM GENERATIO SIC ERAT (Mt 1,18), id est secundum carnem *dicit*. [20]Ideo Christus **non alium nomen dicit** ut ab ipso derivativo vocabulo christiani vocentur; [21]per etymologiam iterum Christus, id est unctus, quia per ipsum post lavacrum chrismae unctionem *percipimus*. [22]Sic erat per aeternitatem. [23]Sonat Maria stella maris, quia stella dulcis est, mare amarum. [24]Sic Maria in mare mundi fuit inter peccatores velut stella maris [25]quia mos est stella viros ad portum *deducere* si sequantur illam, [26]sic Maria in mundo ubi natus est

15. Ipse] Ipsa Ma ~ factus] facto *in* facta *corr.* Ma ~ eum] eam Ma ~ videbat sanabatur *in* videbant sanabantur *corr.* Ma 16. illum] illam Ma ~ eum] eam Ma ~ fugisset *in* fugissent *corr.* Ma 17. sic] sicut Ma 18. rotae] rotas Ma ~ caelum] Ecclesia Ma 20. vocentur] vocantur Ma 21. etymologiam] aethimologia Ma ~ ipsum] ipso Ma ~ chrismae] crisma Ma 24. velut] vel Ma 25. sequantur] sequerent Ma

*

20. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 47, par. 8, l.11; cfr. Isid. *Etym.*, VII, cap. 9, par. 2 21. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* par. 2, l.3; id., *In Ioh. Ev. tractatus*, tract. 7, par. 13, l.7; *ibid.*, tract. 7, par. 23, l.6; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 2, par. 2 23. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.18; Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 1; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, ps. 18, v. 6, vol. 1, p. 84, l.3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ducit si sequantur illum. [27]DESPONSATA MATER EIUS (Mt. 1,18) id est pro quattuor causis: ut non lapidaretur ut adultera, et ut in fugam haberet *solatium, et* genealogia Christi per Ioseph exereretur, ut partus celaretur diabolo. [28]ANTEQUAM CONVENIRENT (Mt. 1,18), id est antequam fuissent in cohabitatione. [29]INVENTA EST *AB IOSEPH IN UTERO* (Mt. 1,18): non in vulva ut mulier, sed ut virgo. [30]HABENS DE SPIRITU SANCTO (Mt. 1,19), id est factus ex Spiritu sancto, sicut ipse facit pomum super lignum et Evam de osse Adae. [31]IOSEPH AUTEM VIR EIUS (Mt. 1,19): *ideo* vir eius dicitur et ideo IUSTUS ne alii humanitatis coniunctionem suspicarent. [32]NOLUIT EAM TRADUCERE (Mt. 1,19), id est in iudicium ne legem transiisset, quia sciebat virginem, ut diabolo eius partus lateret.

~ deducit *in* adducit *corr.* H ~ sequantur] sequentur Vt ~ illum] illam β[2] 27. *ante* DESPONSATA *add.* CUM ESSET β τ δ : *add.* III CUM ESSET Vt ~ MATER EIUS *om.* Vt ~ DESPONSATA … causis *om.* V ~ *post* EIUS *add.* MARIA β τ δ : *add.* MARIA IOSEPH H G ~ id est *om.* G ~ pro] per En ~ pro quatuor] propter Pa ~ causis] causas Pa ~ *post* causis *add.* I[a] K ~ ut non] ne K ~ adultera] adulteria τ ~ *post* adultera *add.* II[a] K ~ et[1] *om.* K ~ *post* solatium *add.* III[a] K ~ et[2]] ut K ~ et genealogia Christi per Ioseph] et ut per generationem Ioseph origo Mariae monstraretur G : et in aliis necessitatibus V ~ *post* genealogia *add.* sunt En ~ exereretur *con.*] *om.* α (∉ nuntiaretur Mc δ : ostenderet K : duceretur O) ~ *ante* ut[3] *add.* et V O : *add.* III K ~ *post* partus *add.* eius V ~ celaretur] celeretur V ~ *ante* diabolo *add.* a G O Vt St Pa ~ diabolo *in* diabulum *a.m. corr.* K ~ *post* diabolo *add.* [*appendix* V5] V 28. ANTEQUAM[1] … cohabitatione *om.* Vt ~ *post* ANTEQUAM[1] *add.* tempus nuptiarum esset K ~ fuissent *om.* K ~ cohabitatione] qua habitatione α (∉ Mc H O δ : qua habitatione *in* una habitatione *corr. a.m. s.l.* S : qua habitatione *in* cohabitacione *corr. a.m.* Sk : quo habitatione Wn : coniuncti in habitatione G) 29. *post* INVENTA EST *add.* id est Vt ~ AB] A Me G ρ ~ AB IOSEPH *om.* Mh ~ *post* IN UTERO *add.* habens ut virgo Vt ~ *prae* ut[1] *add.* non Sk σ τ O δ ~ ut mulier, sed ut] ut sit Sa ~ sed ut virgo, habens *om.* Vt ~ *post* virgo *add.* [*appendix* V6] V 30. Spiritu[1-2]] Spirito S ~ sancto[2]] spiritus R ρ (∉ *om.* Pa) Wn μ (∉ *om.* St) ~ *post* sancto[2] *add.* quia δ[1] ~ sicut] et Eg ~ sicut … lignum *om.* Sa ~ facit] fecit V Gr ~ super] per Mc ~ Evam] Evam *in* Evae *a.m. corr.* En : Eva Pa : A&iam (*ut vid.*) St ~ osse] ossa ω (∉ τ V Wn St O δ : ossa *in* osse *a.m. corr.* Sk : ossibus Pa : costa Vt) ~ 31. vir eius[2]] virtus et Sa : virtus eius Wn ~ dicitur *post* IUSTUS *transp.* O ~ dicitur, et ideo IUSTUS] vel iustus dicitur Vt ~ et ideo IUSTUS] id est virtus eius V ~ suspicarent] suspicarentur δ ~ *post* suspicarent *add.* [*appendix* V7] V 32. NOLUIT EAM … lateret] *om.* V Vt ~ iudicium] iudicio α ~ ne legem transiisset] tradere G ~ transiisset] transisset ω ~ *post* sciebat *add.* eam β τ δ ~ *ante* ut *add.* et Me Sk H τ O Wn δ ~ ut] et Pa ~ ut diabolo … lateret] caelat silentio cuius misterium nasciebat G ~ diabolo] diabolum α (∉ diabolus Sa : diabulo Me H τ : diabolo C O Wn : diabolo *in* diabolum *corr.* K)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Christus, *quia* omnes ad vitam ducit si sequantur illum. [27]DISPONSATA MATER EIUS (Mt 1,18), id est IIII causis: ut non lapidaretur ut adultera, et ut in fugam haberet *solacium*, *ut* genealogia Christi per Ioseph exereretur **et** ut partus celaretur diabulo. [28]ANTEQUAM CONVENIRENT (Mt 1,18), id est antequam fuissent in cohabitatione. [29]INVENTA EST (Mt 1,18), *id est ad Ioseph. IN UTERO* (Mt 1,18), *id est* non in vulva mulieris, sed ut virgo. [30]HABENS DE SPIRITU SANCTO (Mt. 1,19), id est factus est ex Spiritu sancto sicut ipse facit pomum super lignum et Eva de osse Adae. [31]IOSEPH AUTEM VIR EIUS (Mt. 1,19): *id est* vir eius dicitur et ideo IUSTUS ne alii humanitatis coniunctionem suspicarent. [32]NOLUIT EAM TRADUCERE (Mt. 1,19), id est in iudicium ne legem transiisset, quia sciebat virginem, ut diabolo eius partus lateretur.

26. sequantur] sequerint Ma   27. in fugam] infusa Ma ~ haberet] habere Ma ~ salacium *in* solacium *corr.* Ma ~ exereretur *con.*] et exierunt Ma ~ partus] partum Ma   28. fuissent] fuisset Ma ~ cohabitatione] quo habitationis Ma   30. Spiritu sancto[2]] Spiritu spiritus Ma ~ pomum] ponum Ma ~ lignum] unum Ma ~ osse] ossa ω ~ Adae *in* Adam *corr. s.l.* Ma   31. vir[2]] virtus Ma ~ coniunctionem] coniunctione Ma ~ suspicarent] suspicasset Ma   32. EAM] EA Ma ~ lex *in* lege *corr.* Ma ~ transiisset] transisset ω

*

27. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 1, v. 18   30. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, VIII, l.1060

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]HAEC AUTEM EO COGITANTE (Mt. 1,20), id est dimittere an tenere cogitabat. [34]Hic prophetia impletur: “Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione” (Ps. 8,10). [35]ANGELUS DOMINI IN SOMNIS *DIXIT* (Mt. 1,20): non in somno, quia saepius illi angelus in somnis venit. [36]Non semel, *quia mysterium Dei non potest cognoscere semel.* [37]IOSEPH FILI DAVID (Mt. 1,20), id est prophetia impleta in Ioseph per David: “De fructu ventris tui” (Ps. 131,11) et reliqua. [38]NOLI TIMERE (Mt. 1,20), id est donum, sed dilige et gaude. [39]CONIUGEM (Mt. 1,20): non nuptialem, neque creationem, sed cohabitationem. [40]TUAM (Mt. 1,20) dixit, ut credidisset non ab alio sed de Spiritu sancto *conceptum.* [41]PARIET FILIUM (Mt. 1,21), id est ut maius gaudium esset illi de filio, sicut inter homines *mos est.* [42]ET VOCABIS NOMEN EIUS (Mt. 1,21), *item* ad laetitiam eius esset Iesum, ac si dixisset Salvatorem. [43]SALVUM FACIET POPULUM SUUM (Mt. 1,21): non dixit omnes, nisi qui credunt in eum. [44]A PECCATIS EORUM (Mt. 1,21), id est quod non potuit alius medicus facere. [PL 536] [45]HOC AUTEM TOTUM FACTUM EST (Mt. 1,22), id est quod angelus dixit.

33. HAEC … cogitabat *om. et add. marg.* Eg ~ id est] idem τ ~ id est dimittere, an tenere *om.* Vt ~ an tenere cogitabat] ante ne recogitabat Me : ante recogitabat Pa ~ cogitabat] cogitabant S : recogitabat Vt : *om.* V 34. Hic] Hoc Vt ~ prophetia impletur *om.* Vt 35. *ante* ANGELUS *add.* ECCE β τ δ ~ *post* DIXIT *add.* in somnis V ~ dixit … venit] id est frequenter Vt ~ saepius *om.* λ ~ somnis^2] sompno δ^1 36. cognoscere] agnoscere Me ~ cognoscere semel] semel cognosci *et post add.* [*appendix* V8] V 37. IOSEPH FILI DAVID id est *om.* V ~ *post* DAVID^1 *add.* [*appendix* G4] G ~ id est … et reliqua *om.* G ~ prophetia … et reliqua] et prophetiam implevit David “De fructu ventris tui ponam” V ~ *post* David^2 *add.* quando dixit β : quomodo dixit τ Gr : qui dixit δ^1 ~ *post* tui *add.* ponam O δ 38. NOLI TIMERE … mos est (segm. 41)] Coniugem id est cohabitationem, pariet tibi filium ut iuxta morem gauderet de filio Vt ~ donum] bonum G : domum P St O ~ donum sed *om.* R 39. *post* CONIUGEM *add.* TUAM β τ δ ~ cohabitationem] quo habitationem G ~ *post* cohabitationem *add.* [*appendix* G5] G 40. *post* dixit *add.* [*appendix* V9] V ~ ut credidisset … conceptum *om.* V 41. maius] maior ω (∉ O δ^1) 42. ET VOCABIS … facere (segm. 44)] nomen eius Iesum id est Salvatorem populum suum id est credentes in eum a peccatis eorum, quod alius non fecit medicus Vt : *om.* V ~ *post* EIUS *add.* IESUM β τ δ ~ *post* item *add.* ut β τ δ ~ item … esset *om.* G ~ Iesum *om.* β τ δ ~ ac] hac Sa λ Sk St ~ si *om.* ω (∉ β τ δ) ~ ac si dixisset] id est G ~ dixisset] dixit α (∉ dixit et Mc R : dixisset β τ δ) ~ Salvatorem] Salvatore G : Salvator δ ~ *post* Salvatorem *add.* qui K 43. *ante* SALVUM *add.* IPSE ENIM G O ~ FACIET] FACIT λ R Wn C K : FACIAT Sa ~ *post* omnes *add.* populos β τ δ 45. *post* dixit *add.* [*appendix* V11] V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]HAEC AUTEM EO COGITANTE (Mt. 1,20), id est dimittere an tenere cogitabat. [34]Hic prophetia impletur "Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione" (Ps. 8,10). [35]IN SOMNIS *DICIT* (Mt. 1,20): non in somno, quia saepius illi angelus quia in somnis venit. [36]Non semel *vel quia dixit cognoscere semel*. [37]IOSEPH FILI DAVID (Mt. 1,20), id est prophetia impleta in Ioseph per David **ut** "De fructu ventris tui" (Ps. 131,11) et reliqua. [38]NOLI TIMERE (Mt. 1,20), id est donum, sed dilige et gaude. [39]CONIUGEM (Mt. 1,20): non nuptialem, neque creationem, sed cohabitationem. [40]TUAM (Mt. 1,20) dixit, ut credidisset non ab alio *conceptum* sed de Spiritu sancto. [41]PARIET FILIUM (Mt. 1,21), id est ut maius gaudium esset illi de filio, sicut inter homines *est mos*. [42]ET VOCABIS NOMEN EIUS (Mt. 1,21), *id est* ad letitiam eius esset Iesum, ac si dixisset Salvatorem. [43]SALVUM FACIET POPULUM SUUM (Mt. 1,21): non dixit omnes, nisi qui credunt in eum. [44]A PECCATIS EORUM (Mt. 1,21), id est quod non potuit alius medicus facere. [PL 536] [45]HOC AUTEM TOTUM FACTUM EST (Mt. 1,22), id est quod angelus dixit.

35. angelus] angelorum Ma 36. cognoscere *in* cognoscesse *corr. s.l.* Ma 39. nuptialem] nuptiale Ma ~ creationem] creatione Ma ~ cohabitationem] quo habitatione Ma 40. credidisset] credisset Ma ~ conceptum] concepta Ma 41. maius] maior ω 42. esset] esse Ma ~ si *om.* ω

*

42. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 13, l.28/p. 61, l.24/p. 77, l.11/p. 80, l.21; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 2, par. 8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[46]UT *ADIMPLERETUR* QUOD DICTUM EST A DOMINO (Mt. 1,22), id est per prophetam Isaiam de Christo, hic ad litteram tantum. [47]ECCE VIRGO IN UTERO HABEBIT, ET VOCABUNT NOMEN EIUS (Mt. 1,23): non solum Ioseph et Maria sed omnes. [48]EMMANUEL (Mt. 1,23): ideo hoc nomen non interpretatum est, quia in utraque lingua excelsum dicitur. [49]NOBISCUM DEUS (Mt. 1,23), id est Deus et homo in una fide sit. [50]FECIT SICUT PRAECEPIT EI ANGELUS (Mt. 1,24), ostendit quod ipse visionem Domini meruit **videre**, qui fecit sicut ei praecepit. [51]ET NON AGNOSCEBAT EAM DONEC PEPERIT FILIUM SUUM (Mt. 1,25): DONEC pro numquam dicitur. [52]PRIMOGENITUS (Mt. 1,25): haeretici dicunt secundo et tertia sed non convenit, sed PRIMOGENITUS *in Lege* dicitur qui prius aperuit vulvam, non quem *sequuntur* filii, sed qui *prius* nascitur. [53]Christus pro tribus causis: in resurrectione a mortuis, et a Maria, et creaturis.

(Mt. 2) [1]CUM ERGO NATUS ESSET IESUS (Mt. 2,1), tres confirmat causas: locum, tempus, personam. [2]IN BETHLEHEM (Mt. 2,1): aptum fuit,

46. UT ADIMPLERETUR … tantum *om.* V Vt ~ ADIMPLERETUR] IMPLERETUR H ~ *post* ADIMPLERETUR *add. (iter.)* QUOD EST A DOMINO ID EST Mu : *add.* QUOD DICTUM EST A DOMINO Gr : *add.* QUOD DICTUM (DICTUM *s.l.*) EST A DOMINO ID EST Eg 47. ECCE VIRGO … sit (segm. 49) *om.* Vt ~ ECCE VIRGO … praecepit (segm. 50) *om.* V ~ VOCABUNT] VOCABIT α (∉ VOCAVIT Me R : VOCABUNT Mc O Gr Eg : VOCABITUR G Wn : VOCABIT *in* VOCABUNT *corr. a.m.* Sk) ~ non solum Ioseph et Maria sed omnes *om.* R 48. *post* EMMANUEL *add.* dicunt β τ Gr ~ non *om.* α 49. *ante* Deus[2] *add.* ut Mc δ^1 ~ in *om.* Me : ex σ 50. *ante* FECIT *add.* ET τ ~ ostendit] ostenditur δ ~ ostendit quod … praecepit] qui praecepta fecit meruit visionem Vt ~ ipse] in ipsa Sk ~ visionem] visione Sk ~ qui] quia δ ~ fecit] facit α (∉ fecit Mc R τ G O δ : faecit K) ~ ei[2]] ipse σ : *om.* G 51. ET NON AGNOSCEBAT EAM *om.* Vt ~ AGNOSCEBAT] COGNOSCEBAT R G ~ SUUM *om.* Vt ~ *post* SUUM *add. a.m.* primogenitum S : *add.* primogenitum *et add.* [*appendix* V12] V ~ DONEC pro numquam dicitur *om.* V ~ dicitur] posuit Vt ~ *post* dicitur *add.* vel semper accipitur O 52. PRIMOGENITUS[1] … sed *om.* α ~ PRIMOGENITUS[2] *om.* G ~ dicitur *om.* Vt : ducitur Pa ~ prius[1]] primus δ ~ *post* prius[1] *add.* nascendo Vt ~ aperuit] aperit δ ~ vulvam aperuit *transp.* β ~ quem] qui Vt ~ sequuntur] sequentur Sa : secuntur G Sk : sequentur *in* sequuntur *corr.* H ~ filii] fratres G ~ sed qui prius *om.* Vt 53. *post* causis *add.* dicitur primogenitus R G : *add.* primogenitus dicitur W Mc δ ~ in resurrectione *om.* G ~ *post* resurrectione *add. s.l.* agnoscitur K ~ a mortuis *om.* V ~ *ante* creaturis *add.* a R β τ δ ~ *post* creaturis *add.* [*appendix* V13] V

(Mt. 2) 1. ERGO *om.* V Vt K δ^1 ~ IESUS *om.* En ~ *post.* IESUS *add.* in Bethleem Iude in diebus Herodis regis G : *add.* in Bethlem Iudae V ~ tres … personam *om.* Vt : locum, tempus, persona III causas confirmat V ~ causas confirmat *transp.* β τ δ ~ *post* locum *add.* Bethlem G ~ *post* tempus *add.* Herodis temporibus G ~ *post* personam *add.* Iesus G

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[46]Ut *impleretur* quod dictum est a Domino (Mt. 1,22), id est per prophetam Isaiam de Christo, hic ad litteram tantum. [47]Ecce virgo in utero habebit (Mt. 1,23), **nomen eius** (Mt. 1,23), **id est ad litteram**. Et vocabunt nomen eius (Mt. 1,23), **id est** non solus Ioseph et Maria sed omnes. [48]Emmanuel (Mt. 1,23): ideo hoc nomen non interpretatum est quia in utraque lingua excelsum dicitur. [49]Nobiscum Deus (Mt. 1,23), id est Deus et homo in una fide sit. [50]Fecit sicut praecepit ei angelus (Mt. 1,24), ostendit quod ipse visionem Domini meruit, qui fecit sicut ei praecepit. [51]Et non cognoscebat eam donec peperit filium (Mt. 1,25): **id est** donec pro numquam dicitur. [52]Primogenitus (Mt. 1,25): haeretici dicunt secundo et tertio sed non convenit, sed primogenitus qui prius aperit vulvam dicitur *in lege*, non quem *secuntur* filii, sed qui *primus* nascitur. [53]Christus pro tribus causis: in resurrectione a mortuis, et Maria, et creaturis.

(Mt. 2) [1]Cum ergo natus esset Iesus (Mt. 2,1), III confirmat causas: locum, tempus, personam. [2]In Bethlehem (Mt. 2,1): aptum fuit

46. per prophetam Isaiam] propheta Hesaiae Ma ~ litteram] littera Ma
47. habebit] habet Ma ~ vocabunt] vocabitur Ma 49. una] unam Ma
50. visionem] visione Ma ~ fecit] facit Ma 51. eam] ea Ma
(Mt. 2) 1. locum] locus Ma

*

53. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, XIV, par. 16; cfr. Ambrosius, *Epistulae*, V, ep. 22, par. 11.

(Mt. 2) 1-2. Cfr. Hier., *Ep.*, ep. 108, vol. 55, par. 10; cfr. Ambrosius, *Epistulae*, V, ep. 18, par. 9; cfr. *Greg.*, *Hom. in Ev.*, I, hom. 8, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

qui domus panis interpretatur, ut ibi panis vivus caelestis nasceretur. [3]IUDA (Mt. 2,1), id est respice Bethlehem gentium. [4]IN DIEBUS HERODIS REGIS (Mt. 2,1), id est refert reges et duces Iudaeae, ut dictum est: "Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repromissum est, ipse erit exspectatio gentium" (Gen. 49,10). [5]Ideo dixit Herodem regem contra Iudaeos quia ipsi dixerunt ad crucem "Non habemus regem nisi Caesarem" (Ioh. 19,15). [6]ECCE MAGI AB ORIENTE VENIUNT (Mt. 2,1): dum Oriens est qui quaeritur, ideo ab Oriente indicatur; ipse ad semetipsum nos ducit. [7]IN HIEROSOLYMAM (Mt. 2,1) venerunt, quia de Sion exivit lex, et verbum Domini de Ierusalem. [8]DICENTES: UBI EST QUI NATUS EST REX IUDAEORUM? (Mt. 2,2), id est rex confessorum. Reddunt causam inquirentibus: "Quis *dixit* vobis?" [9]VIDIMUS ENIM STELLAM EIUS IN ORIENTE (Mt. 2,2): stella muta sed lucida, lux ducit ad verbum. [10]Item STELLAM EIUS, et non caeli et terrae, necnon eorum fuit, sed filii. [11]Nec fuit antea nec postea similis

2. qui] quia H δ : qui *in* quia *corr. a.m.* Sk ~ vivus *om.* Vt St : vite K ~ caelestis] caelestibus St 3. IUDA … gentium] Betleem Iudae qui est et alia Bethlem gentium V : *om.* G ~ id est] est R ~ *post* Bethlehem *add.* id est Sa ~ in Bethlem Iudeae (…) erunt ponit et (…)liam Bethleem *add. marg. a.m.* Sk 4. id est *om.* V Vt ~ id est, refert reges *om.* τ ~ refert] referet En : refet St ~ *ante* reges *add.* Iosephus G ~ Iudeae] ex Iudeis *et post add.* ut ad Herodem qui fuit ex alieni genis G ~ deficiet] deficiat ω (∉ W β τ δ : auferetur K) ~ princeps] sceptrum K ~ nec dux … gentium] et reliqua V ~ femoribus] femore S ~ veniat] veniet O ~ cui repromissum est] qui mitendus est O ~ *ante* ipse *add.* et Mc δ : *add. s.l.* Sk 5. Ideo dixit Herodem regem] Herodem regem dicit G ~ regem *om.* V ~ quia *om.* τ Vt ρ K μ : *add. s.l.* Sk ~ quia ipsi] qui G ~ quia ipsi dixerunt] qui dicebant V ~ dixerunt] dixerant δ ~ ad crucem *om.* V G Vt ~ regem² *om.* Vt ~ *post* Caesarem *add.* [*appendix* V14] V 6. ECCE *om.* Vt ~ VENIUNT] VENERUNT G ~ dum Oriens] cummoriens Vt ~ ideo] ipse K : *om.* Vt ~ indicatur] veniunt hic indicatur V : indicatur] iudicatur H : iudicantur Eg ~ *ante* ipse *add.* quia Mc H V δ 7. IN HIEROSOLYMAM venerunt] Hierusolimam dicentes G ~ HIEROSOLYMAM] IEROSOLYMA α (∉ HIEROSOLIMAM Sk G En O St δ : IEROSOLIMAMI Pa) ~ exivit] exibit R G ρ O δ¹ : exivit *in* exibit *corr.* Sk ~ *post* Ierusalem *add.* [*appendix* V15] V 8. DICENTES] DICENT Sa Me R Sk ρ : DICUNT τ σ V O : DICENS En : *om.* G Vt ~ REX] ex Vt : *om.* δ¹ ~ confessorum] confessionum α (∉ confessione Vt : confessorum V δ) ~ Quis dixit vobis? *om.* Me 9. ENIM *om.* V Wn Vt Pa δ ~ *post* ducit *add.* aducit C 10. Item … fuit] Non stella caeli aut terrae vel illorum Vt ~ fuit sed filii] crederetur filius V : fuissent Sk ~ *post* filii *add.* Dei R 11. *post* similis *add.* in S

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

qui domus panis interpretatur, ut ibi panis vivus caelestis nasceretur. [3]IUDA (Mt. 2,1), id est respice Bethlehem gentium. [4]IN DIEBUS HERODIS REGIS (Mt. 2,1), id est refert reges et duces Iudaeae, ut dictum est "Non deficiet princeps de Iuda nec dux de femoribus eius, donec veniat cui repromissum est, ipse erit exspectatio gentium" (Gen. 49,10). [5]Ideo dixit regem Herodem contra Iudaeos quia ipsi dixerunt ad crucem "Non habemus regem nisi Caesarem" (Ioh. 19,15). [6]ECCE MAGI AB ORIENTE VENIUNT (Mt. 2,1) **ut supra**: dum Oriens est qui quaeritur; ideo ab Oriente indicatur, ipse ad semetipsum nos ducit. [7]IN HIEROSOLYMAM (Mt. 2,1) venerunt, quia de Sion exivit lex, et verbum Domini de Hierusalem. [8]DICENTES: UBI EST QUI NATUS EST REX IUDAEORUM? (Mt. 2,2), id est rex confessorum. Reddunt causa inquirentibus "Quis *indicavit* vobis?". [9]VIDIMUS STELLAM EIUS IN ORIENTE (Mt. 2,2) et reliqua: stella muta sed lucida, lux ducit ad verbum. [10]Item STELLAM EIUS, et non caeli et terrae, necnon eorum fuit sed filii. [11]Nec fuit antea nec postea, non

2. interpretatur] interpretatum Ma 4. refert] referunt Ma ~ Iudaeae] Iudae Ma ~ deficiet] deficiat ω 5. regem] rege Ma ~ Iudaeos] Iudeus Ma 8. confessorum] confessionem Ma 9. STELLAM] STELLA Ma ~ lux] lucae Ma 10. STELLAM] STELLA Ma 11. antea] ante Ma

*

11. Cfr. Aug., *Sermones*, sermo 201, (ed. PL38) col. 1031, l.31

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Christo in carne. Ideo stella illos duxit, ut caelestis caelestes ad caelestem duxisset. [12]Et ideo non alia creatura sed muta, ut mutus muta ad mutum duxisset. Muti erant qui idola adorabant. [13]HERODES REX TURBATUS EST (Mt. 2,3), id est per invidiam ne se suosque filios superasset, sive timuerunt omnes, nec non illis bene esset. [14]Rex iustus dum apud regem iniquum fuerit, ut non tam fiant cari apud alium regem socii regis; vel ideo turbati sunt ut regi placuissent. [15]Item ad litteram, turbatio fit *malis* ostensio bona, et malus oculus solis ortu turbatur. [16]ET CONGREGANS OMNES PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI (Mt. 2,4), id est sperans ut eum adiuvassent vel consilium recepisset, [17]ut dicitur: "Interroga patrem tuum et [PL 537] annuntiabit tibi, maiores tuos et dicent tibi" (Deut. 31,7); patres: principes seniorum et scribas. [18]UBI CHRISTUS NASCERETUR (Mt. 2,4): non dixit "Ubi natus est?" ac si dixisset "Si natus est, ubi est?" [19]AT ILLI DIXERUNT IN BETHLEHEM IUDAE (Mt. 2,5): verbis dicunt quod factis negant. Caeci palpant ut Isaac Iacob, dum ire neglegunt, quem *adorando* monstrant. [20]Tres magi: tres filios Noe. Cum tribus muneribus Trinitatem adorare significant. [21]TUNC HERODES, CLAM VOCATIS (Mt. 2,7): hic defecit historia, dum

~ Ideo ... duxisset] ideo stella eius et non alia creatura nisi caelestis quia caelestem natum caelestis creatura significat V ~ duxit] conduxit τ ~ caelestes *om.* Sa λ Sk σ Gr Eg 12. Et ideo ... duxisset *om.* Sk ~ ut mutus ... duxisset] ut mutos muta ad mutem infantem id est non loquentem duxisset V : ut mutos idola adorantes ad mutum duxit V ~ mutus] mutos Mc τ σ Pa μ O δ ~ mutum] mutos τ ~ idola] in idolis α (∉ idolis α^{1} : ydola Pa Gr Eg) ~ *post* adorabant *add.* [appendix V16] V 13. HERODES ... esset *om.* V ~ nec non] ne non Me H δ : ut non O 14. Rex iustus ... vel ideo *om.* Vt ~ iniquum] inicium G ~ fuerit] fuerint δ ~ tam] tanta β^{2} ~ fiant] fiunt ω (∉ Mc H St δ) ~ cari fiant *transp.* β τ δ ~ *post* turbati sunt *add.* ne alius super eos regnaret vel Vt ~ ut regi placuissent] ut placerent regi Vt 15. Item ad litteram] et est Vt ~ fit *om.* Vt ~ *ante* malis *add.* in δ^{1} ~ malis *om.* Pa ~ solis] solus Sa C En ~ ortu *om.* Vt 16. SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI *om.* V : et reliqua Vt ~ adiuvassent] advenissent R ~ *post* vel *add.* ideo fecit ut δ ~ *post* consilium *add.* ab eis V ~ recepisset] accepisset σ 16-17. id est ... ut Deus] ut est Vt 17. ut dicitur *om.* Pa ~ dicitur] Deus ω (∉ G C δ : *om.* O St) ~ et dicent tibi] et reliqua Vt ~ seniorum et scribas *om.* Vt ~ *post* scribas *add.* vel seniorum K : *add.* [*appendix* V17] V 18. *ante* UBI *add.* interrogat Herodes Mu ~ non dixit ... ubi est?] ac si dixisset natus ibi V ~ Ubi natus] ubitus K ~ ac] hac S Sa Sk G En K St ~ si^{1} *om.* S ~ dixisset] dixissent K ~ Si^{2} *om.* α (∉ δ^{1}) ~ ubi est *om.* Mc 19. *post* DIXERUNT *add.* vult τ ~ verbis] verbum V St ~ dicunt] dicant En St ~ quod *om.* C ~ ire] adorare δ^{1} ~ adorando] adorandum Me δ ~ monstrant] monstravit τ 20. adorare *om.* Vt δ^{1} 21. TUNC HERODES ... indicat *om.* H ~ *post* VOCATIS *add.* MAGIS Mc V G Vt O δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fuit similis Christo in carne **post nec ante**. Ideo stella illos duxit, ut caelestis caelestes ad caelestem duxisset. [12]Et ideo non alia creatura sed muta, ut mutus muta ad mutum duxisset. Muti erant qui idola adorabant. [13]HERODES REX TURBATUS EST (Mt. 2,3), id est per invidiam ne se suosque filios **aut semper** superasset, sive timuerunt omnes nec non illis bene esset. [14]Rex iustus dum apud regem iniquum fuerit, ut **quia** non tam fiant cari apud alium regem socii regis, vel ideo turbati sunt ut regi placuissent. [15]Item ad litteram: turbatio fit *malo* ostensio bona, et malus oculus solis ortu turbatur. [16]ET CONGREGANS OMNES PRINCIPES SACERDOTUM ET SCRIBAS POPULI (Mt. 2,4), id est sperans ut eum adiuvassent, vel **ideo fecit ut** consilium recipisset, [17]ut dicitur "Interroga patrem tuum et [PL 537] annuntiabit tibi, maiores tuos et dicent tibi" (Deut. 31,7); patres: principes seniorum et scribas **populi**. [18]UBI CHRISTUS NASCERETUR (Mt. 2,4): non dixit "Ubi natus est?", ac si dixisset "Si natus est, ubi est?". [19]AT ILLI DIXERUNT IN BETHLEM IUDEAE (Mt. 2,5): verbis dicunt quod factis negant. Caeci palpant ut Isaac Iacob, dum ire neglegunt quem *adorandum* monstrant. [20]III magi III filios Noe. Cum III muneribus Trinitate adorare significat. [21]TUNC HERODES, CLAM VOCATIS (Mt. 2,7) **et reliqua**, hic defecit historia, dum

~ illos] illius Ma ~ caelestis caelestes] caeleste caelestis Ma 12. Muti] Muta Ma ~ idola] idolis Ma 13. invidiam *in* inviciam *corr.* Ma ~ sive] sibi *in* sibe *corr. s.l.* Ma ~ nec non] ne non Ma 14. regem iniquum] rege iniquo Ma ~ fuerit] fuerunt Ma ~ tam] tamen Ma ~ fiant] fiunt ω 15. litteram] littera Ma ~ malus] malum Ma ~ ortu] orto Ma 16. adiuvassent] adiuvesset Ma 17. dicitur] Deus ω ~ patres] patris Ma ~ scribas] scribae Ma 18. ac] hac Ma 20. filios] filiis Ma

*

19. Cfr. Genesis, 27,22

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

secrete indicat tempus stellae; propter hoc distant opiniones quando magi venerunt. [22]Nam si post annum **unum** *aut* duos alii dicunt, non in Bethlehem sed in Aegypto *inveniunt* eum; [23]et si in duodecim dies, quomodo de longa terra Persae vel Hevilae, Arabiae *vel* Cedar in XII dies venire potuerunt? [24]Sed potest id facere Deus, cuius verbo saxa volant, montes *movebunt*, cui natura est fieri quod iubet. [25]DILIGENTER TEMPUS STELLAE (Mt. 2,7), id est ut sciisset in quo tempore, forte putavit quod ab ipso natus esset filius, vel de suo genere. [26]QUI CUM AUDISSENT REGEM, ABIERUNT (Mt. 2,9): quando ad Christum quaerendum mittit, audiendus est, et quando ad se reverti iubet, contemnendus est. [27]Cum enim Salvatorem Satanas in altum duceret ipse non rennuit, [28]dum vero deorsum mitti et se adorare iubet recusavit legaliter: "Dominum Deum tuum adorabis" et reliqua. [29]Sic illi exeuntes exire sciunt, redire nesciunt. [30]ET ECCE STELLA QUAM VIDERANT (Mt. 2,9) et reliqua: dubium *fit* ubi se abscondit quando isti abierunt. [31]Aliquid humani consilii, quia Dominus se abscondit a cordibus nostris ut eius inquiratur stella. [32]Stella: fides est an Lex? Compunctio quae *nos ducit* ad Christum.

~ secrete] secreta τ : screte Vt ~ opiniones] opinio K Vt 22. si *om.* β τ ~ unum *om.* V ~ *post* duos *add.* ut δ ~ dicunt *om.* λ ~ inveniunt] invenerunt V ~ inveniunt eum *ante* in Bethlehem *transp.* δ¹ ~ *post* eum *add.* quod non est verum V 23. Persae vel] Per se velle vile H ~ Persae vel Hevilae] per Evile O Vt St : per vel vile En : per Evilat C ~ Hevilae] Sithiae V: vile Sk ~ in XII dies *om.* V ~ potuerunt] poterant Eg 24. potest] post K ~ *post* Deus *add.* [*appendix* Mu7 Gr7 Eg7] δ ~ cuius] nam per Dei δ ~ verbo] verba Mu Gr : verbum Eg ~ movebunt] movent σ V O : movebuntur Mc δ¹ : moventur Gr 25. *post* DILIGENTER *add.* tamen DIDICIT AB EIS R : *add.* DIDICIT AB EIS G O δ¹ ~ TEMPUS] tamen α (∉ Mc τ V Sk Wn Vt Gr) ~ sciisset] scissent α (∉ cissent R : scisset δ) ~ ab ipso … genere] ab ipso esset filium natum filium vel de suo genere Vt 26. AUDISSENT] AUDIERUNT Gr ~ REGEM, ABIERUNT *om.* Vt ~ quaerendum *om.* G ~ et quando] cum autem Vt ~ et quando ad se … contemnendus est *om.* Me 27. *post* Salvatorem *add.* Christum Vt ~ Satanas Salvatorem *transp.* G 28. mitti] dimitti α (∉ demitti R : mitti β τ δ) ~ adorare] adorari Me ~ legaliter] regaliter Mc ~ *post* legaliter *add.* dicens Non tamptabis Dominum Deum tuum sed G ~ tuum *om.* Eg ~ *post* adorabis *add.* et illi soli servies St ~ et reliqua *om.* G 29. *post* Sic *add.* et Me δ ~ exeuntes *om.* Vt ~ sciunt exire *transp.* G ~ redire] sed ire Vt 29-30. Sic illi … et reliqua *om.* O 30. ET ECCE STELLA] ET EAM STELLAM Sa ~ VIDERANT] VIDERUNT Sa ~ *post* VIDERANT *add.* IN ORIENTE Pa ~ et reliqua *om.* V 31. humani consilii] humana consilia Mc : humani consilia S ~ consilii *om.* H ~ se *om.* Sa G ~ nostris *om.* Mc ~ inquiratur eius *transp.* δ¹ ~ stella *om.* ω (∉ Me G : praesentia δ) 32. *post* Stella *add.* id est V ~ est] intellegitur β (∉ *om.* σ V) ~ an] aut V δ¹ ~ *post* Lex *add.* aut V δ¹ : *add.* vel Vt ~ ducit ad Christum] ad Christum ducit V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

secrete indicat tempus stelle, propter hoc distant opiniones quando magi venerunt. [22]Nam si post annum *vel* II alii dicunt, non in Bethlehem sed in Aegypto *invenerunt* eum, [23]et si in XII dies **ut alii dicunt**, quomodo de longa terra Persae vel Hevilae, Arabiae *aut* Cedar in XII dies venire potuerunt? [24]Sed potest id facere Deus, [24a]**cum Ionas in uno die perfecit III dierum iter ad mare Niniven usque pervenit, sive propheta cum prandio vexit,** nam per Dei verbum saxa volant, montes *movent*, cui natura est fieri quod iubet. [25]Diligenter tempus stellae (Mt. 2,7), id est ut sciisset in quo tempore, forte putavit quod ab ipso natus esset filius, vel de suo genere. [26]Qui cum audissent regem, abierunt (Mt. 2,9): quando ad Christum quaerendum mittit, audiendus est, et quando ad se reverti iubet, contemnendus est. [27]Cum enim Salvatorem Satanas in altum duceret ipse non rennuit, [28]dum vero deorsum mitti et se adorare iubet recusavit legaliter: “Dominum Deum tuum adorabis” et reliqua. [29]Sic illi exeuntes exire sciunt, redire nesciunt. [30]Ecce stella quam viderant (Mt. 2,9) et reliqua: dubium *sit* ubi se abscondit quando isti abierunt. [31]Aliquid humani consilii, quia Dominus se abscondit a cordibus nostris ut eius inquiratur stella. [32]Stella: fides est an Lex? Compunctio quae *ducit nos* ad Christum.

21. distant] dirtat (*sic*) Ma ~ opinionis *in* opiniones *corr.* Ma 22. Aegypto] Egyptum Ma ~ eum *om.* Ma 23. in[1] *om.* Ma 24a. propheta] prophetae Ma 25. Diligenter] diligentes Ma ~ tempus] tamquam Ma ~ sciisset] scissit Ma ~ putavit] portavit Ma 26. quaerendum] quendum Ma ~ mittit] mittentem Ma ~ audiendus] audiendum Ma 27. duceret] ducerit Ma 28. mitti] dimittit Ma ~ legaliter] legalitem Ma 30. abierunt] abuerunt Ma 31. ut eius] huius Ma ~ stella *om.* ω 32. quae] qui Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]ANTECEDEBAT EOS (Mt. 2,9): quando venerunt ad Christum stella eos perduxit, nam ad Herodem stella eos non duxit. [34]Herodes diabolum significabat, quia qui exit de diaboli suggestione ad Christum cum fidei stella vadit. [35]VIDENTES STELLAM GAVISI SUNT (Mt. 2,10) et reliqua, quia mos est omnibus perdito invento gaudere, amissa lux valde *quaeritur*. [36]INVENERUNT PUERUM CUM MARIA MATRE EIUS (Mt. 2,11), ideo ostendit excelsior puerum quam suam matrem. [37]ET INTRANTES DOMUM (Mt. 2,11) et reliqua: utrum domum an diversorium? [38]ET PROCIDENTES ADORAVERUNT EUM (Mt. 2,11): ante stellam adorabant, cessavit creatura dum creator adoratur. [39]ET APERTIS THESAURIS SUIS (Mt. 2,11) et reliqua: AURUM (Mt. 2,11) regi, THUS (Mt. 2,11) Deo, MYRRAM (Mt. 2,11) sepulcro. [40]Utrum unus aurum, alius thus, *tertius* myrram obtulit? Non scitur. An unusquisque *tria* obtulit dona? Aperte non dicitur. [41]Sed utrumque in figura non discordant, quia tres fideles unum sunt, et in unum esse tres fructus: tricesimus, sexagesimus, centesimus. [42]Tricesimus in fide Trinitatis, sexagesimus in perfectione actualis vitae, centesimus in aeternae vitae contemplatione. [PL 538]

33. ANTECEDEBAT EOS, quando venerunt ad Christum *om.* Pa ~ stella eos perduxit *om.* Vt ~ eos perduxit] duxit eos V ~ nam … duxit] non eos ab Herodem dixit Vt ~ duxit] perduxit δ 34. Herodes] Herodis S ~ significabat] significabatur α (∉ significat τ O δ^{1} : signat Vt : significabat Gr) ~ exit] exiet α (∉ exiit Sa G Sk : exi O) ~ vadit] evadit En 35. GAVISI] GAVI St ~ omnibus] hominibus O : *om.* Vt δ^{1} ~ perdito] perditio α (∉ Me σ Vt Pa δ : perdictio St : per O) ~ invento] inventa R : *om.* O ~ amissa] amisse S ~ valde] valda S 36. INVENERUNT … matrem^{2} *om.* Vt ~ MARIA MATRE] MARIAM MATREM S Sa O ~ excelsior] excelsiorem R ~ matrem suam *transp.* V St *et post* suam *add.* [*appendix* V18] V 37. ET INTRANTES … sepulcro (segm. 39) *om.* Vt ~ DOMUM^{1} *om.* Pa ~ et reliqua *om.* K V ~ domum^{2}] donum O 38. PROCIDENTES] PROCIDENS τ ~ ADORAVERUNT EUM, ante stellam *om.* Pa ~ *post* EUM *add.* et reliqua δ ~ adorabant] adorant St ~ *post* adorabant *add.* eum δ ~ creatura dum *om.* En 39. regi] regem V σ ~ Deo] Deum V σ ~ MYRRAM] MYRRA α (∉ V O Wn δ) ~ sepulcro] sepulcrum α (∉ τ G ρ μ O δ) 40. Utrum … dona *om.* Vt ~ Non scitur] noscitur En St : nescitur O Pa ~ Aperte] apte R ~ *ab* aperte *incipit* M 41. in figura … unum^{1} *om.* Pa ~ non discordant … fructus] item III fructus in una fide offerunt fideles Deo V ~ non discordant … contemplatione (segm. 42) *om.* Vt ~ unum^{2}] unam fidem β τ δ ~ esse *post* fructus *transp.* δ^{1} ~ esse *om.* St ~ sexagesimus] quadragesimus R ~ *post* centesimus *add.* dinoscitur δ^{1} 42. centesimus … contemplatione *om.* Mc ~ in^{3} *om.* ω (∉ *post* vitae^{2} *add.* β^{1} δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]ANTECEDEBAT EOS (Mt. 2,9): quando venerunt ad Christum stella eos perduxit, nam ad Herodem stella non duxit. [34]Herodes diabulus significabat, quia qui exit de diaboli suggestione ad Christum cum fidei stella vadit. [35]VIDENTES STELLAM GAVISI SUNT **GAUDIO MAGNO** (Mt. 2,10), quia mos est omnibus perdito invento gaudere**, et maior dolor de amisso quam de non habentes,** amissa lux valde *postulatur*. [36]INVENERUNT PUERUM CUM MARIA MATRE EIUS (Mt. 2,11), ideo ostendit excelsior puer quam suam matrem. [37]ET INTRANTES DOMUM (Mt. 2,11) et reliqua: utrum domum an diversorium? [37a]**Lucas dicit an alia qualibet invenerunt puerum. Quur puerum dicitur si infans est? Aetas pueri fari potest, infans loqui non potest.** [38]ET PROCIDENTES ADORAVERUNT EUM (Mt. 2,11): ante stellam adorabant, cessavit creatura dum creator adoratur. [39]ET APERTIS THESAURIS SUIS (Mt. 2,11) et reliqua: AURUM (Mt. 2,11) regi, THUS (Mt. 2,11) Deo, MYRRAM (Mt. 2,11) **tribuere** sepulcro. [40]Utrum unus aurum, alius thus, *alius* myrram obtulit? Non scitur. An unusquisque *trina* obtulit dona? Aperte non dicitur. [41]Sed utrumque in figura non discordant, quia III fideles unum sunt, et **qui sunt in unum fructum, III unum sunt, quia** in unum esse III fructus, **item** XXX, LX, C. [42]XXX in fide Trinitatis, LX in perfectione actualis vitae, C in aeternae vitae contemplatione. [PL 538]

33. ad Herodem] ab Erode Ma 34. Herodes] Herode Ma ~ diabulus] diabulo Ma ~ diabolo *in* diaboli *corr.* Ma ~ suggestione] suggestionem Ma ~ stella] stellam Ma 35. *post* gaudere *add.* pecunia sua Ma ~ postulatur] postolator Ma 36. MARIA MATRE] MARIAM MATREM Ma ~ ideo] id Ma ~ ostendit] ostem (*ut vid.*) Ma 37a. fari *in* feri *corr.* Ma 38. PROCIDENTES] PROCEDENTES Ma ~ stellam] stella Ma 39. Deo] Deum Ma ~ sepulcro] sepulchrum Ma 40. myrram] mirra Ma 41. fideles] fidelis Ma ~ unum^{2}] unam Ma ~ LX] L Ma 42. LX] L Ma ~ actualis] actuale Ma ~ in^{3} *om.* ω

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[43]Unusquisque tria *offerebat*: per aurum conscientiam puram, per thus orationem rectam, per myrram mortificationem voluntatum. [44]Item tria *munera*: cogitatio sancta, verbum bonum et opus perfectum. [45]Stella sic apparuit tantum in eius nativitate sicut columba in baptismo. [46]Nam stella quando antecedebat eos non longe erat a terra. [47]Et responso accepto in somnis (Mt. 2,12) et reliqua: ideo in somnis oculis clausis ut *Deum* invisibilem et incomprehensibilem *adorarent*, et vigiles non aperiantur oculi ad creaturam sed ad creatorem. [48]Ne redirent ad Herodem (Mt. 2,12): id est post poenitentiam ad diabolum. Per aliam viam reversi sunt in suam regionem (Mt. 2,12): regio paradisus est. [49]Ille per aliam viam regreditur qui tota vitia sua emendat et de pravitate venit ad sanctitatem. [50]Qui cum recessissent, ecce angelus Domini (Mt. 2,13) et reliqua: Gabriel fortitudo Dei *dicitur*. Dignum erat ut infirmitatem humanitatis fortitudo Dei confortaret. [51]Et aliter: quia tunc *angelus nobis* adpropinquat cum nos recesserimus ab Herode diabolo. [52]*Fugit* in Aegyptum (Mt. 2,13): fuga victoriam ostendit, sicut Iesu Nave quando dixit “Dividite vos et ite in fugam donec cives

43. Unusquisque tria offerebat *om.* V : *om. et* Tria munera id est cogitatio sancta, verbum, opus perfectum, vel *transp. ex segm. 44* Vt ~ *post* tria *add.* munera O ~ offerebat] offerebant α (∉ Wn Pa O δ : offert G) ~ *post* offerebat *add.* [*appendix* G6] G ~ *ante* per aurum *add.* item G ~ *post* aurum *add.* ostendit Mu : *add.* ostendunt Eg ~ conscientiam puram] conscientia pura G Vt ~ orationem rectam] oratio recta Vt ~ mortificationem] mortificatio Vt : mortificationum G ~ voluntatum] voluntaria Vt : voluptatum En K δ 44. Item … perfectum *om. et add.* vel per aurum sapientiam et Salomon thesaurus desiderabilis et reliqua V : *ante* per aurum (segm. 43) *transp.* Vt ~ *post* Item *add.* per Mc ~ sancta] et Pa 45. tantum in eius *om.* Vt ~ tantum in eius nativitate] in eius nativitate tamen τ ~ in eius nativitate tantum *transp.* β 46. Nam] Sed tunc Vt ~ quando antecedebat eos *om.* Vt ~ antecedebat] cedebat M 47. in somnis[1] … ideo *om.* Sk ~ ideo in somnis … adorarent] ut clausis oculis invisibile adorarent Vt ~ *post* in somnis[2] *add.* id est β τ (∉ id est in σ V O δ) ~ vigiles] visibiles δ ~ creaturam] creatura R 48. ad Herodem] et rebus Vt ~ Per aliam … est] Per aliam viam emende Paradisus est Vt ~ regionem suam *transp.* β τ δ ~ *post* regio *add.* nostra Mc V δ 49. Ille … sanctitatem] Via id est vita, emendet id est de pravitate ad sanctitatem Vt ~ tota vitia sua] totam vitam suam α ~ vita *om.* En ~ sua *om.* St ~ emendat] emendet M En : emended K St 50. Qui *om.* Vt ~ Domini *om.* Vt ~ Gabriel … quia (segm. 51) *om.* G ~ Dei[1] *om.* Mu 51. adpropinquat] propinquat δ ~ recesserimus] recedimus V ~ *post* Herode *add.* id est a Sk σ G V O Mu : *add.* idem de Mh : *add.* idem P 52. in Aegyptum *om.* Vt ~ quando *om.* Vt ~ Dividite] Divite M Me ~ cives *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[43]III unusquisque *offert*: per aurum conscientiam puram, per thus orationem rectam, per myrra mortificationem voluntatum. [44]Item III *offeremus*: cogitatio sancta, verbum bonum et opus perfectum. [45]**Item** stella sic apparuit tantum in eius nativitate sicut columba in baptismo. [46]Nam stella quando antecedebat eos non longe erat a terra. [47]ET RESPONSO ACCEPTO IN SOMNIS **NE REDIRENT** (Mt. 2,12) et reliqua: ideo in somnis oculis clausis **et non apertis dicitur**, ut *Dominum* invisibilem et incomprehensibilem *adorent*, et vigiles non aperiantur oculi ad creaturam sed creatori. [48]NE REDIRENT AD HERODEM (Mt. 2,12), id est post poenitentiam **ne revertatur** ad diabulum. PER ALIAM VIAM REVERSI SUNT IN REGIONEM SUAM (Mt. 2,12): regio paradisus est. [49]Ille per aliam viam regreditur qui tota vitia sua emendat et de pravitate venit ad sanctitatem. [50]QUI CUM RECESSISSENT, ECCE ANGELUS DOMINI (Mt. 2,13) et reliqua. Gabriel *dicitur* fortitudo Dei. Dignum erat ut infirmitatem humanitatis fortitudo Dei confortaret. [51]Et aliter: quia tunc *nobis angelus* adpropinquat cum nos recesserimus ab Herode diabolo. [52]*FUGE* IN AEGYPTUM (Mt. 2,13) **id est** fuga victoriam ostendit, sicut **in** Iesu Nave quando **venit cum oste ad civitatem** dixit "Dividite vos et ite in fugam donec cives foras exeant, postea convertite **super illos** et vincite

43. offert] offertes Ma ~ per[1-2-3]] pro Ma ~ conscientiam puram] conscientia pura Ma ~ mortificationem *in* mortificationum *corr.* Ma 44. Item] side (*ut vid.*) Ma ~ et *add. s.l.* Ma 45. nativitate] nativitatem Ma ~ baptismo] baptismum Ma 47. oculis clausis] oculos clausos Ma ~ oculi] oculos Ma 48. ne[2]] non Ma ~ regio paradisus] regionem paradisum Ma 49. aliam viam] alia via Ma ~ pravitate] pravitatem Ma 50. infirmitatem] infirmitate Ma 51. aliter] a littera Ma ~ diabolo] diabulum Ma 52. victoriam ostendit] victoria ostenditur Ma ~ fugam] fuga Ma

*

50. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 64, l.24; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 9; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 5, par. 10

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

foras exeant, postea convertite et vincetis eos" (cfr. Ios. 8,5-6). [53]Christus in primis fugit, donec retro diabolum vincit. [54]Sic Ioseph in Aegypto domina sua fugit inlicita, et *postmodum* ipse super Aegyptum rex fuit. [55]USQUE DUM DICAM TIBI (Mt. 2,13), hic ostendit quod non semper fugiendum est diabolum, ut Paulus apostolus *ait*: "Resistite diabolo, et fugiet a vobis" (Iac. 4,7). [56]NOCTE (Mt. 2,14): hic ostendit quod secessit litterae tenebrae Legis apud Iudaeos post Christum usque hodie. [57]USQUE AD MORTEM HERODIS EXSPECTAT (Mt. 2,14), id est tres annos, gentiles significat Trinitatem credendum. [58]ET NON PERVENIT USQUE AD *MORTEM* HERODIS (Mt. 2,15) indicat Iudaeos qui ad Christum veniunt post mortem litterae Legis. [59]EX AEGYPTO VOCAVI FILIUM MEUM (Mt. 2,15): in primis primi Moyses et Aaron post vocavit Christum. [60]TUNC HERODES VIDENS QUOD ILLUSUS ESSET A MAGIS (Mt. 2,16). Hic prophetia impletur: "Draco iste quem formasti ad inludendum ei" (Ps. 103,6). [61]ET MITTIT ET OCCIDIT OMNES PUEROS (Mt. 2,16), ut regem natum inveniret. Hic plus inluditur: quos extinctos putavit, vivos in paradiso misit. [62]A bimatu et infra, id est ab anno praeterito et sequenti, quia infantiae nomen annorum duorum non amittunt. [63]VOX IN

~ foras exeant] exeunt foras Sa : exeant foras Mc : exeat foras V 53. in *om.* ω ~ primis] primus Mh Sk M β^3 δ^1 : prius V Vt ~ fugit primus *transp.* δ^1 ~ vincit] vicit Sk C V Wn Pa δ^1 54. in Aegypto *post* suam *transp.* O ~ in Aegypto … rex fuit] dominam in Aegypto fuit et postea rex erat Egypti Vt ~ *post* inlicita *add.* cogentem δ ~ ipse *om.* β (∉ St) 55. hic ostendit quod *om.* Vt ~ fugiendum est] est fugiendus Vt ~ diabolum est fugiendum *transp.* Pa ~ ut Paulus apostolus ait] apostolus Vt ~ fugiet] fugit ω (∉ Mc R τ Vt Pa K δ : fuget Sk H : fugiat V Wn) 56. NOCTE] NOCTEM α (∉ Vt Pa) ~ hic ostendit quod *om.* Vt ~ litterae tenebrae] littera et umbra V : littera tenebrose O ~ litterae tenebrae Legis] in tenebras littere Legis δ ~ usque hodie *om.* τ ~ *post* hodie *add.* [*appendix* V19] V 57. MORTEM] MORTIS R ~ HERODIS] HERODEM R ~ EXPECTAT] SPECTAT Sk σ τ ~ significat] significans δ^1 ~ credendum] credendam O 58. ET NON … Christum (segm. 59) *om.* V ~ ET NON PERVENIT USQUE AD MORTEM *om.* Vt ~ *post* PERVENIT *add.* AD QUAE S ~ HERODIS] HERODES Me β (∉ Sk σ δ) ~ Iudaeos indicat *transp.* Vt ~ ad Christum veniunt *post* litterae Legis *transp.* Vt ~ *post* Legis *add.* [*appendix* Mu8 Gr8 Eg8] δ 59. in *om.* ω ~ primis] primus P Sk M : prius Pa O : primum δ^1 ~ post] postea β τ ~ post vocavit] provocant R ~ Christum *om.* Mu 60. ESSET] SIT S R Me ~ VIDENS … impletur] inlusus ut dicitur Vt ~ ad inludendum ei] et reliqua Vt ~ ei] eis α (∉ ei τ δ^1 : *om.* β) ~ *post* inludendum *add.* Inlus (*ut vid.*) est Herodis a magis et inlusus est diabulus a Christo V 61. inveniret] invenirent S Sa H ~ inluditur] includitur ρ ~ vivos] viros τ ~ paradiso] paradisum δ 62. A bimatu … duorum *om.* G ~ et infra, id est *om.* Vt ~ *post* nomen *add.* filii δ ~ duorum annorum *transp.* β τ ~ amittunt] amittit β τ : ammittitur V Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

eos" (cfr. Ios. 8,5-6). [52a]**Item fugamus mortem ostendit vitam et fortitudinem post infirmitatem.** [53]**Item** Christus in primis fugit, donec retro diabulm vincit. [54]Sic Ioseph in Aegypto domina sua fugit inlicita et *postmodo* ipse super Aegyptum rex fuit. [55]USQUE DUM DICAM TIBI (Mt. 2,13), hic ostendit quod non semper fugiendum est diabolum, ut Paulus apostolus *dicit*: "Resistite diabolo et fugiet a vobis" (Iac. 4,7). [56]NOCTE (Mt. 2,14): hic ostendit quod secessit tenebrae litterae Legis apud Iudaeos post Christum usque hodie. [57]USQUE AD MORTEM HERODIS EXSPECTAT (Mt. 2,14), id est III annos, gentiles significat Trinitatem credendum. [58]ET NON PERVENIT USQUE AD *OBITUM* HERODIS (Mt. 2,15) indicat Iudaeos qui ad Christum veniunt post mortem litterae Legis, [58a]**sive quod Petro III milia crediderunt in Christum et CXLIIII milia crediderunt Eli et Enoch.** [59]EX AEGYPTO VOCAVI FILIUM MEUM (Mt. 2,15): in primis Moysen et Aaron, post Christum vocavit. [60]TUNC HERODES VIDENS QUOD INLUSUS ESSET A MAGIS (Mt. 2,16) **et reliqua, usque quia non sunt**. Hic prophetia impletur "Draco iste quem tu formasti ad inludendum ei" (Ps. 103,6). [61]ET MITTIT ET OCCIDIT OMNES PUEROS (Mt. 2,16), ut regem natum inveniret. Hic plus inluditur: quos extinctus putavit, vivos in paradiso misit. [62]A bimatu et infra id est ab anno praeterito et sequenti, quia infantiae nomen **filii** annorum duorum non amittunt. [63]**Tunc impletum est** "VOX IN

52a. ostendit] ostenditur Ma 53. in *om.* ω 55. ostendit] ostende Ma ~ fugiendum est] fugiemus dixit ei Ma ~ diabolum] diabolus Ma ~ fugiet] fugit ω 56. tenebrae] tenebras Ma 57. annos] anni Ma ~ Trinitatem] Trinitate Ma 58. qui] quos Ma 58a. milia[1-2] *om.* Ma ~ in *om.* Ma 59. in *om.* ω 60. INLUSUS ESSET] INLUSI ESSENT Ma ~ prophetia] prophetiae Ma 61. ut] et Ma ~ *post* natum *add.* III Ma ~ inveniret] invenerit Ma ~ putavit] portavit Ma 62. bimatu] bimato Ma

*

63. RACHEL: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.1; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 186, l.31; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 37; RAMA: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

RAMA (Mt. 2,18) et reliqua. RACHEL (Mt. 2,18) interpretatur ovis videns Deum. RAMA excelsus. [64]RACHEL: Ecclesia, quae plorat in valle lacrimarum, quos perdidit cum dolore, ut Paulus dicit "Et lugeam multos qui ante peccaverunt" (II Cor. 12,21), de quibus non vult consolari quia non sunt Christiani. [65]Rachel mater fuit Beniamin, sive quia ibi mortua est et sepulta ubi parvuli *occisi sunt*. [66]DEFUNCTI SUNT ENIM (Mt. 2,20) et reliqua: *ideo* synecdoche, parte pro toto. [67]VENIT IN CIVITATEM NAZARETH (Mt. 2,23), id est flos munditiae; [68]aptum fuit ibi habitare, qui dixit: [PL 539] "Ego sum flos campi et lilium convallium" (Cant. 2,1). [69]ARCHELAUS (Mt. 2,22): leo investigans, NAZARAEUS (Mt. 2,23): sanctus. [70]SURGE, ACCIPE PUERUM ET MATREM EIUS (Mt. 2,20): primo surge a terra qui terrena relinquit, et *prius puerum* postea matrem iubet accipere. [71]Potius Deum amare, postea proximum. [72]ARCHELAUS: haereses qui se putant esse quod non sunt, et caeci sunt.

(Mt. 3) [1]IN DIEBUS ILLIS (Mt. 3,1): non ad regem Archelaum dicendum, sed ad XV anno Tiberii Caesaris; [2]quia in ipso anno factum est

63. *post* RAMA[2] *add.* audita est β τ ~ *post* et reliqua *add.* [*appendix* V20] V ~ *ante* RACHEL *add.* Rama excelsus Gr ~ RACHEL … excelsus] RAMA interpretatur excelsus, RACHEL ovis videns Deum δ[1] : *om.* V ~ ovis] oves S Sa G M K μ : ovens Mh : oves *in* ovis *corr.* Sk En ~ *post* RAMA[2] *add.* interpretatur β τ 64. *ante* RACHEL *add.* item En ~ *post* RACHEL *add.* significat V ~ quae] qui ω (∉ τ Sk σ Vt Pa O δ) ~ perdidit] perdedit S Sa ~ cum dolore … multos *om.* α (∉ δ) ~ Et] Ut δ ~ *post* multos *add.* ex his δ ~ qui] quia ρ ~ *post* quibus *add.* Ecclesia δ 65. *ante* Rachel *add.* [*appendix* Mu9 Gr9 Eg9] δ ~ Rachel … sepulta] Rachel ubi fuit mortua vel sepulta Vt ~ ibi *om.* M ~ *post* sunt *add.* [*appendix* V21] V 66. *post* ENIM *add.* QUI QUAEREBANT ANIMAM PUERI β ~ ideo … toto] per sindochen dicitur a toto partem ostendens Vt ~ synecdoche] sinedoche α (∉ sinodoche Me δ : sinech hodie est τ : senecdoce G : sin et hodie M : sinechdochae Wn : synecdoche C V O) ~ parte] partem τ Sk H Pa : parto *in* partem *corr.* En : pars δ ~ *post* toto *add.* [*appendix* V22] V 67. VENIT … habitare (segm. 68)] Nazareth fons munditiae, aptus illic erat Vt ~ VENIT … caeci sunt (segm. 72) *om.* V ~ flos] fons ρ μ 69. ARCHELAUS : leo investigans *om.* G 70. *post* SURGE *add.* ET σ ρ δ ~ ACCIPE] ACCIPIT Vt ~ PUERUM ET MATREM EIUS *om.* Vt ~ surge[2]] surgit Mc G Vt δ ~ relinquit] reliquid λ H En : relinquis R : relinquid *in* relinquit *corr.* G ~ prius *om.* R β τ ~ iubet accipere *om.* Vt 71. Potius] Prius σ ~ Potius … proximum] Deum diligere et postea proximum Vt 72. haereses] haeresis ω (∉ β τ δ) ~ *post* haereses *add.* significat β τ δ

(Mt. 3) 1. IN DIEBUS ILLIS *om.* Vt ~ non ad … dicendum] ipse non ad regem dicendus Vt ~ ad regem] a rege H ~ Archelaum] Archelaus ω (∉ G δ) ~ ad[2]] a R V H G O : *om.* M ~ *post* anno *add.* imperii Vt δ[1] 2. quia in ipso anno *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

RAMA" (Mt. 2,18) et reliqua. RACHEL (Mt. 2,18) interpretatur ovis videns Deum. RAMA excelsus. [64]RACHEL Ecclesia **figurat**, quae plorat in valle lacrimarum quos perdidit cum dolore, ut Paulus dicit "Et lugeam multos qui ante peccaverunt" (II Cor. 12,21), de quibus non vult Ecclesia consolari quia non sunt Christiani. [64a]**Item plorat Rachel tribu Beniamin quos perdit in excelso monte civitatis Gabaa, ubi mulier divisa in XII partes fuit, quia** [65]Rachel mater fuit Beniamin sive quia ibi mortua et sepulta est ubi parvuli *sunt occisi*. [66]DEFUNCTI SUNT ENIM **QUI QUAEREBANT ANIMAM PUERI** (Mt. 2,20) *id est* synecdoche, parte pro toto. [67]VENIT IN CIVITATEM NAZARETH (Mt. 2,23), id est flos munditiae; [68]aptum fuit ibi abitare, qui dixit [PL 539] "Ego sum flos campi et lilium convallium" (Cant. 2,1). [69]ARCHELAUS (Mt. 2,22): leo investigans, NAZAREUS (Mt. 2,23): sanctus. [70]SURGE, ACCIPE PUERUM ET MATREM EIUS (Mt. 2,20): primo surge a terra qui terrena relinquit, et *puerum primum* postea matrem iubet accipere. [71]Potius **namque** Deum amare **et** postea proximum. [72]ARCHELAUS: haereses qui se putant esse quod non sunt, et caeci sunt.

(Mt. 3) [1]IN DIEBUS ILLIS (Mt. 3,1): non ad regem Archelaum dicendum, sed ad XV anno Tiberii Caesaris; [2]quia in ipso anno factum est

63. interpretatur] interpretatum Ma 64. quae] qui ω ~ lugeam] lugit Ma ~ multos] multus Ma ~ consolari] consolare Ma ~ quia] qui Ma 64a. plorat] ploras Ma ~ civitatis] civitas Ma 68. ibi] ubi Ma 70. a terra] ad terram Ma ~ terrena] terrenam Ma ~ puerum] puer Ma ~ iubet] iubit Ma 71. proximum] proximus Ma 72. haereses] haeresis ω ~ putant] potant Ma

(Mt. 3) 1. regem] rege Ma ~ Archelaum] Archelaus ω

*

66. Cfr. Aug., *De doctrina christiana*, III, cap. 35, l.5; Cassiod., *Expos. Ps.*, Ps. 67, l.640/Ps. 21, l.199/Ps.70, l.178 67. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.17 69. ARCHELAUS: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14; NAZAREUS: cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 2, v. 23; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 185, l.13; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 2, par. 36

(Mt. 3) 2. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 216, cap. 3, l.4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

verbum Domini super Iohannem ante Christum, vox ante verbum, lucerna ante solem, flos ante fructum. [3]POENITENTIAM AGITE (Mt. 3,2), et non operamini, quia opera foras corpore ducitur; agite interiori homini ut de corde agatur. [4]Poenitentia vera est amissa deflere, et poenitenda non admittere. [5]APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 3,2), id est baptismum vel Evangelium Christi, martyrium vel Ecclesia. [6]VOX CLAMANTIS **IN DESERTO** (Mt. 3,3): Iohannis Christi. [7]*Trinum modum* fit clamor. Si longe est: "Longe a peccatoribus **salus**" (Ps. 118,155). [8]*Secundo* ad surdum: "Sicut aspidis surdae" (Ps. 57,5) et reliqua. [9]Tertio indignatur, id est "Indignatus est furor tuus" (cfr. Ps. 73,1). [10]IN DESERTO (Mt. 3,3), id est sine lege, sine rege, sine sacerdote vel prophetia erant Iudaei. [11]**Et** quia mos est amico coniugi coniungere

~ Iohannem … fructum *om.* Vt ~ *post* fructum *transp. ex segm. 3* foras corpore dicitur fructum (foras corpore ducitur fructus *St* : fructum foras corpore dicitur *K*) β^3 3. *ante* POENITENTIAM *add.* praedicans qui legis sunt dicens V ~ *post* AGITE *add.* bene dixit agite δ ~ et non operamini … corpore ducitur] foras corpore dicitur, et non operamini, quia opera Pa ~ opera] operamini δ ~ foras corpore ducitur *transp. supra* β^3 (∉ O) ~ corpore] corpore *in* corpora *corr.* R : corpori δ ~ ducitur] dicitur ω (∉ Dominus Mh P : dicuntur V : dicitur *in* dicuntur *a.m. corr.* En) ~ interiori] interiore S Sa Me Sk H : interiore interiori R : interiora M G ρ μ K O Mu : in interiori V Wn ~ ut *om.* ω (∉ Mc δ) 3-4. POENITENTIAM … admittere *om.* Vt 4. amissa] commissa δ ~ poenitenda] poenitendo α (∉ δ) ~ admittere] commitere α ~ *post* admittere *add.* [*appendix* V23] V 5. APPROPINQUAVIT … Ecclesia *om.* V ~ APPROPINQUAVIT] ADPROPINQUABAT Vt : APPROPINQUABIT Gr ~ *ante* martyrium *add.* vel Sk δ^1 ~ *post* martyrium *add.* Christi Wn 6. IN DESERTO *om.* Vt ~ Iohannis] Iohannes En δ ~ *post* Iohannis *add.* est G ~ Iohannis Christi] vox Iohannes vel Christus dicitur V 7. Trinum modum fit clamor] Clamor trinum modum fit Sk σ M G ρ μ K: Clamor tribus modis fit τ V σ O : Clamor tribus est modis Vt : Trino modo fit clamor δ ~ *ante* Si longe *add.* Primo Mc δ : *add.* I, id est τ : *add.* I σ O ~ Si longe est] I longe V ~ *post* Longe² *add.* est Vt ~ peccatoribus] pectoribus Me ~ salus *om.* En ~ *post* salus *add.* II prope ut venite ad me omnes V 8. Secundo] Secunda α (∉ III V : *om.* Vt) : II τ ~ Sicut] si cum Sa R ~ aspidis] aspis α (∉ aspidis β τ δ : aspides Vt) 9. Tertio] Tertia ω (∉ IIII V : *om.* Vt) ~ *ante* indignatur *add.* ut En ~ id est] ut V ~ indignatur] indignantis V : indignatus Wn 10. IN DESERTO … Iudaei *om. et add.* [*appendix* V24] V ~ vel] sine δ^1 ~ prophetia] propheta Vt En : prophetiae Mh : prophectae P 11. Et quia … sponsam *om.* V ~ Et quia … dicitur (segm. 12)] Amicus sponsam amico coniunxit, sic et amicus Christi Iohannes Ecclesiam Christo copulavit Vt ~ quia mos est] qui amore ω (∉ Mc δ : quia amore M G : quia more Pa) ~ coniugi] coniugem α (∉ coniuge M) ~ coniungere] coniugere S M Mh En

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

verbum Domini super Iohannem ante Christum, vox ante verbum, lucerna ante solem, flos ante fructum. [3]POENITENTIAM AGITE (Mt. 3,2), **bene dixit** et non operamini, quia opera foras corpore ducitur; agite interiori homini ut de corde agatur, [4]**quia** poenitentia vera est amissa deflere, et poenitenda non admittere. [5]APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 3,2), id est baptismum vel Evangelium Christi **vel** martyrium vel Ecclesia. [6]VOX CLAMANTIS (Mt. 3,3): de Iohannem Christi. [7]*Trino modo* fit clamor. Si longe est, **quia** "Longe **est** a peccatoribus" (Ps. 118,155) **et reliqua**. [8]*Alium* ad surdum: "Sicut aspidis surdae" (Ps. 57,5) et reliqua. [9]Tertio **si** indignatur, id est "Indignatus est furor tuus" (cfr. Ps. 73,1). [10]**Item** IN DESERTO (Mt. 3,3): sine lege, sine rege, sine sacerdote vel prophetia erant Iudaei. [11]Quia mos est amico

2. Christum] Christo Ma 3. foras] fores Ma ~ corpore ducitur] corpore dicitur ω : corpus edicitur Ma ~ ut *om.* ω ~ *post* agatur *add.* qui agit Ma 4. est *om.* Ma ~ poenitenda *in* poenitendo *corr. s.l.* Ma 5. APPROPINQUAVIT] ADPROPINQUET Ma ~ *post* Evangelium *add.* vel Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 7. *post* longe est *add.* que vis Ma ~ peccatoribus] peccatoris Ma 8. ad] a Ma ~ aspidis] aspes Ma 9. Tertio] Tertia ω 10. prophetia] prophetam Ma 11. Quia mos est] Qui amore ω

*

3. Cfr. Aug., *De Trinitate*, lib. 13, cap. 1, l.137/cap. 20, l.41; cfr. Ambr., *Epistulae*, IX, ep. 69, par. 20 10. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Mar.*, cap. 1, p. 5, ll.14-18; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 299, l.3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

sponsam (cfr. Ioh. 3,29), sic Iohannes Ecclesiam Christo *coniunxit*. [12]Ideo *amicus sponsi dicitur*. [13]IOHANNES HABEBAT VESTEM DE PILIS CAMELORUM (Mt. 3,4), ipse in ieiunio natus est, et habebat vestitum et cibum ieiunii. [14]Aptum fuit, dum poenitentiam docuit, ut prius in se impleret, ut omnis qui verbum praedicat exemplo confirmet. [15]Vestitus Iohannes de pilis camelorum, significat Ecclesiam gentium vel divitias *eorum*, quod Christus collegit et fit Ecclesia. [16]ZONA (Mt. 3,4), id est mortificatio vitiorum. [17]CIRCA LUMBOS (Mt. 3,4), id est quia ibi est fornicatio virorum et mulierum: in umbilico. [18]ESCA EIUS LOCUSTAE (Mt. 3,4): *miserrimae aves sunt, ostendunt* Iudaeos, qui litteram Legis utuntur ut locustae florem. [19]MEL SILVESTRE (Mt. 3,4): *significat* dulces sermones Dei vel Iudaeos qui susceperunt dulcem praedicationem et venerunt ad Christum. [20]TUNC EXIBAT AD EUM HIEROSOLYMA (Mt. 3,5)

~ *post* Ecclesiam *add.* Christi σ ~ Ecclesiam Christo coniunxit] Ecclesia Christi coniunxit Christo σ ~ Christo *om.* G ~ coniunxit Christo *transp.* β^1 ~ sic ... coniunxit] sic Iohannes coniunxit Christum et Ecclesiae V 12. amicus] amicis H ~ sponsi] sponso τ : *om.* δ^1 13. IOHANNES ... confirmet (seg. 14)] Iohannes in ieiunio natus paenitentiam exemplis et verbis docuit Vt ~ *ante* ipse *add.* et τ ~ vestitum] vestimentum Mu : vestem de pilis camelorum *et exp.* Eg 14. se] semetipso β τ δ (∉ semetipsum M V Sk σ ρ K μ) ~ omnis] omnes Sk Wn En St O Mu Gr ~ praedicat] praedicant V Sk σ G ρ μ K O δ : praedicavit M ~ *post* verbum *add.* vitae Gr ~ confirmet] confirment V Sk σ G ρ μ K O Mu Gr : confirmavit M : confirmet *in* confirment *corr. a.m.* Sk 15. Vestitus] Vestitum ω (∉ δ) ~ Iohannes] Ioannis α (∉ δ) ~ Vestitum ... camelorum] Tunica eius de pilis camelorum V ~ Vestitum ... gentium] Vestis eius de pilis camelorum Ecclesiam gentium designat Vt ~ pilis camelorum] camelorum α (∉ Me Mc τ Sk σ G C O δ : pilis *add. s.l.* Pa) ~ camelorum pilis *transp.* Mc Me C ~ *post* collegit *add.* [*appendix* V25] V ~ fit] fecit S Sa Mc O δ ~ Ecclesia] Ecclesiam Sa δ : Ecclesie S 16. vitiorum] vivorum S 17. *post* LUMBOS *add.* eius β τ δ (∉ Vt) ~ id est ... umbilico] luxoria viri, femine in umbilico Vt ~ virorum] viri α (∉ Gr) ~ mulierum] mulieri Mh 18. ESCA] ESCAM Sa R τ G μ ~ *post* ESCA *add.* autem λ ~ *ante* miserrimae *add.* locustae V Mc δ ~ aves miserrimae *transp.* δ^1 ~ miserrimae ... ostendunt *om.* Vt ~ *post* qui *add.* in O ~ litteram legis utuntur ut locustae florem *con.*] litteram legis uti locustae flos α (∉ uti voluerunt sicut locustae flos Mc : diligunt ut locustae florem *et add.* [*appendix* V26] V : ut locustae volitare nitebant O : uti voluerunt sicut locustae flores (flores *in* floribus *corr.* Eg) δ) ~ florem *om.* Vt 19. SILVESTRE] SILVESTER σ ~ significat] id est β^1 (*om.* Vt) ~ *post* praedicationem *add.* Christum V ~ *post* Christum *add.* eum *et add.* [*appendix* V27] V 20. TUNC ... id est *om.* Vt ~ EXIBAT] EXIEBANT α (∉ EXIERUNT δ^1) ~ HIEROSOLYMA] HIERUSOLIMITE β τ δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

coniugi coniungere sponsam (cfr. Ioh. 3,29), sic Iohannes Ecclesiam Christo *coniugit*. [12]Ideo **Iohannem** *amicum sponsi dicit*. [13]IOHANNES HABEBAT VESTEM DE PILIS CAMELORUM (Mt. 3,4), ipse in ieiunio natus est et habebat vestitum **ieiunii** et cibum ieiunii. [14]Aptum fuit, dum poenitentiam ipse docuit, ut prius in se impleret; **hic iudicat quod** omnis qui verbum praedicat exemplo confirmet. [15]Vestitus Iohannes de pilis camelorum significat Ecclesiam gentium vel divitias *gentium*, quod Christus collegit et fit Ecclesia. [16]ZONA (Mt. 3,4), id est mortificatio vitiorum. [17]CIRCA LUMBOS (Mt. 3,4), id est quia ibi est fornicatio virorum et mulierum: in umbilico. [18]ESCA EIUS LOCUSTA (Mt. 3,4): *miserrima avis est, ostendit* Iudaeos, qui litteram Legis utuntur ut locustae florem. [19]MEL SILVESTER (Mt. 3,4): *indicat* dulces sermones Dei vel Iudaeos qui susceperunt dulcem praedicationem et venerunt ad Christum. [20]TUNC EXIBAT AD EUM HIEROSOLYMAM (Mt. 3,5) et reliqua, id est terra

~ coniugi coniungere sponsam] coniuge sponso Ma 13. ieiunio] ieiunium Ma 14. poenitentiam] penitentia Ma ~ impleret] implerit Ma ~ omnis] omnes Ma 15. Vestitus] Vestitum ω ~ pilis camelorum] camelorum ω : camelo Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 17. LUMBOS] LUMBUS Ma ~ virorum] viris Ma 18. litteram legis utuntur ut locustae florem *con.*] littere legis ut locusta flos Ma 19. sermones] sermo non Ma ~ Iudaeos] Iudaei Ma ~ susceperunt] susciperunt Ma ~ dulcem praedicationem] dulcae praedicatione Ma 20. EXIBAT] EXHIEBAT Ma

*

17. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 13, par. 1; cfr. Isid., *Etym.*, IV, cap. 1, par. 98
18. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 31, par. 25, ll.1/ 6

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

et reliqua, id est **Iudae** terra pro habitatoribus dicitur. [21]Hierosolyma: visio pacis, indicat pacificos qui ad Christum *veniunt* per confessionem. [22]IORDANIS (Mt. 3,5), id est *descensio*, significat descendentes in humilitate ad Christum. [23]ET BAPTIZABANTUR IN IORDANE (Mt. 3,6) ostendit quia per *descensionem* humiles venerunt ad baptismum. [24]CONFITENTES PECCATA SUA (Mt. 3,6) *ostendit* quod oportet confiteri peccata antequam ad communionem veniat. [25]PHARISAEI (Mt. 3,6), id est divisi, vel Sarabaite vocantur. SADUCAEI (Mt. 3,6): iustificati apud semetipsos. [26]ET DIXIT EIS "PROGENIES VIPERARUM" (Mt. 3,7), [PL 540] id est venenum in lingua tantum est, ita et nihil nocuerunt nisi lingua tantum. [27]Nam patricida et matricida est vipera, Pharisaeos et Saducaeos simulat qui matrem suam synagogam et patrem prophetas occiderunt. [28]QUIS DEMONSTRAVIT VOBIS (Mt. 3,7) et reliqua, id est quis non pro possibilitate sed pro difficultate, dum dicitur "Facite *fructus* bonos" id est deponite omne vitium, [29]vel FACITE FRUCTUM DIGNUM POENITENTIAE (Mt. 3,8), id est qui habet duas tunicas det non habenti. [30]Qui facit illicite, a licitis **se** abstineat. [31]POTENS EST DEUS DE LAPIDIBUS ISTIS (Mt. 3,9) et

21. Hierosolyma *om.* β τ (∉ Pa) ~ *post* pacis *add.* interpretatur Mc δ : *post add.* Iudea confessio, Iordanis descensio dicitur V : *post add.* quod Hierusalem Vt ~ pacificos] pacificis S Sa R β (∉ pacificos V H Vt O : pacifices G) ~ qui ad Christum veniunt *om.* V 22. IORDANIS … significat *om.* *(transp. supra)* V ~ id est descensio] descensio interpretatur Vt : descensus δ^{1} ~ descendentes … IORDANE (segm. 23)] et in humilitatem descendentes, venire ad Christum ut baptizarentur in Iordane V 24. SUA *om.* Vt ~ ostendit … peccata *om.* β^{1} (∉ O) ~ antequam] ante qui ad baptismum V ~ ad] vel V ~ veniat ad communionem *transp.* Vt ~ veniat] veniant β (∉ M St) : veniatur Mc δ 25. divisi vel Sarabaite *non leg.* C ~ Sarabaite] traproikite (*sic*) K ~ *post* semetipsos *add.* [*appendix* V28] V 26. ET DIXIT EIS *om.* Vt ~ *post* id est *add.* vipera Mc ~ *post* lingua *add.* hominum τ β δ ~ tantum est *om.* Vt ~ ita … tantum *om.* α (∉ δ) ~ nihil … tantum] isti nocuerunt tantum in lingua δ^{1} 27. *post* vipera *add.* est ita Vt : *add.* est Pa ~ Pharisaeos et Saducaeos] Pharisaei Saducaei ω ~ Pharisaeos … simulat] quam simulant Pharisei et Saducei V ~ simulat] simulatores λ δ : simulant R P σ V Pa K O : similant Mh : simulat *in* simulant *corr. s.l.* Sk ~ simulat qui *om.* Vt ~ suam *om.* V Vt ~ *post* prophetas *add.* vel Christum V 28. id est^{1} … sed *om.* Vt ~ possibilitate] inpossibilitate δ ~ sed pro] aut V ~ *post* difficultate *add.* ponitur Mc δ : *add.* vel rarietatis vel quis subaudit nullus nisi Deus V ~ *post* facite *add.* vobis Mu ~ fructus bonos] fructos bonos Sa Me M G : fructus bonus Sk R : fructum V 29. vel … poenitentiae] dum addit dignum id est paenitentiae V ~ duas *om.* Eg 30. a] ab Sa λ R : de V M τ ρ K C ~ a licitis] delictis Sk : deliciis σ G ~ licitis] illicitis Me : inlicitis V ~ se *om.* O δ ~ *post* abstineat *add.* [*appendix* V29 Mu10 Gr10 Eg10] V δ 31. POTENS EST DEUS] POTEST DEUS α (∉ Me M P St) ~ POTENS … et reliqua *om.* V ~ POTENS … erant] De lapidibus sucitare id est Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

pro habitatoribus dicitur. [21]Hierosolyma: visio pacis, indicat pacificos qui ad Christum *venerunt*. OMNIS IUDAEA (Mt. 3,5), **id est confessionem, significat qui per confessionem ad Christum venerunt.** [22]IORDANIS (Mt. 3,5), id est *discessio*, significat descententes in humilitate ad Christum. [23]ET BATPIZABANTUR IN IORDANE (Mt. 3,6) ostendit quia per *discessionem* humiles venerunt ad baptismum. [24]CONFITENTES PECCATA SUA (Mt. 3,6) *indicat* quod oportet confiteri peccata **sua** antequam ad communionem veniat. [25]PHARISAEI (Mt. 3,6), id est divisi, vel Sarabaite vocantur. SADUCAEI (Mt. 3,6): iustificati **id est** apud semetipsos. [26]ET DIXIT EIS "PROGENIES VIPERARUM" (Mt. 3,7), [PL 540] id est venenum in lingua tantum est, ita et nihil nocuerunt nisi lingua tantum. [27]Nam **et** patricida et matricida est vipera, Pharisaeos et Saducaeos simulat qui matrem suam synagogam et patrem prophetas occiderunt. **Aliter a littera vipera est novi.** [28]QUIS DEMONSTRAVIT VOBIS (Mt. 3,7) et reliqua, id est quis non pro possibilitate sed pro difficultate **dicitur**, dum dicit "Facite *fructum* bonum" id est deponite omne vitium, [29]vel FACITE FRUCTUM DIGNUM POENITENTIAE (Mt. 3,8), id est qui habet duas tunicas det non habenti **et esca similiter**. [30]Qui facit inlicite a licitis abstineat, [30a]**ut David qui misit milites ad aquam et non inde bibit. ET NE VELITIS DICERE INTER VOS** (Mt. 3,9), **id est in mente sua ne dicant se iustos, vel tamquam dixissent [30b]"Non de genere viperarum sumus sed de Abraham", vel non dicatis aequalem esset Abraham Christo.** [31]POTENS EST DEUS DE LAPIDIBUS ISTIS

21. Hierosolyma] Hierusolimam Ma ~ pacificos] pacifici Ma ~ per *om.* Ma 22. IORDANIS] IORDANEN Ma 26. est^2] eius Ma 27. Pharisaeos et Saducaeos] Pharisaei Saducaei ω ~ simulat] similat Ma ~ synagogam] sinagoga Ma 28. omne vitium] omne vitia *in* omni vitia *corr. s.l.* Ma 30. a licitis] oblecitis Ma **30a.** inde bibit] debebit Ma ~ VELITIS] VELLETIS Ma ~ DICERE] DISCESSE Ma ~ iustos] iustus Ma ~ dixissent] dixisset Ma **30b.** dicatis] dicat Ma ~ aequalem] essequale (*sic*) Ma 31. DE] ET Ma ~ fidem] fide Ma

*

22. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 7, l.20/p. 64, l.27; cfr. Ambr., *Expl. Ps.*, cap. 10, par. 1; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* par. 12, l.27; cfr. Greg., *Moralia.*, lib. 33, par. 6, ll.67/78; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *Numeros*, cap. 41, par. 2; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 1, p. 9, l.83 25. PHARISAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 61, l.20/p. 69, l.5/p. 76, l.28; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.107; SADUCAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.5/p. 71, l.6; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.106 27. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 9, l.94 31. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 121, p. 226, l.37; cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 10, l.76; cfr. Gregorius, *Moralia*, lib. 19, par. 29; id., *Hom. in Ev.*, I, hom. 20, par. 9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

reliqua: lapides erant *quia* lapides colebant, sed plures inde ad fidem **Christi** venerunt, [32]*id est* lapides *simulant*, quia gravi et duri et frigidi in fide sunt. [33]SECURIS POSITA EST (Mt. 3,10), id est Evangelium. AD RADICEM ARBORUM (Mt. 3,10), id est Iudaeos. [34]SECURIS ex ferro et ligno constat, *sic* Christus ex divinitate et humanitate. [35]RADICES: cogitationes, ARBORUM: peccatorum; vel RADICES: filii, ARBORUM: parentum. [36]OMNIS ARBOR, QUI NON FACIT FRUCTUM BONUM, EXCIDETUR (Mt. 3,10): id est dividetur ab Ecclesia. [37]IN IGNEM **MITTETUR** (Mt. 3,10), id est *in die* iudicii. [38]FORTIOR ME EST (Mt. 3,11), id est non solum de Iohanne, sed de omnibus fortior est Christus; [39]ideo FORTIOR, quia in Spiritu sancto et **in** igne *baptizat*. [40]CALCEAMENTA PORTARE (Mt. 3,11), id est non possum incarnationem eius plenius enarrare. [41]IPSE VOS *BAPTIZAT* IN IGNE (Mt. 3,11), id est in iudicio, vel in Spiritu sancto et igne. [42]CUIUS VENTILABRUM (Mt. 3,12) et reliqua, id est iustum iudicium; [43]IN MANU (Mt. 3,12), id est in potestate sua. [44]AREA (Mt. 3,12), **id est** mundus vel Ecclesia. [45]TRITICUM (Mt. 3,12), **id est** *sanctum*. **IN HORREUM** (Mt. 3,12), **id est in regno caelorum.**

~ quia] qui V G Vt ρ K C : *om.* St ~ sed plures … id est (segm. 32) *om.* Vt ~ Christi fidem *transp.* R 32. simulant] simulat Sa Me R τ M G ρ K μ : similantur Vt : similant $δ^1$ ~ quia] qui τ V G Vt ~ gravi] gravidi Vt : graves Gr Eg 33. *ante* SECURIS *add.* Iam enim securis et reliqua V ~ SECURIS] SECURI S Mh ~ POSITA EST] POSITA AD RADICES ARBORUM β (∉ AD RADICES ARBORUM Vt) : POSITA EST AD RADICES ARBORUM τ ~ id est^1 *om.* Vt ~ Evangelium] Evangelii τ ρ K μ ~ Evangelium … id est^2 *om.* M ~ AD RADICEM … Iudaeis *om. et add.* [*appendix* V30] V ~ AD RADICEM … Iudaeis] ad Iudeos Vt ~ $ARBORUM^2$ *om.* H ~ Iudaeos] Iudaeis α (∉ H Gr : Iudeorum $δ^1$) 34. SECURIS … parentum (seg. 35) *om.* V ~ constat, sic *om.* Vt 35. *post* $ARBORUM^1$ *add.* id est $δ^1$ 36. dividetur] dividitur α (∉ τ St O δ) 37. MITTETUR] MITTITUR α (∉ S τ V Wn Pa δ) ~ *post* iudicii *transp. ex segm. 39* et igne baptizat μ 38. FORTIOR … sancto (segm. 39) *om.* Vt ~ *post* Ioanne *add.* dicitur λ δ ~ omnibus] hominibus M Sk ~ *post* omnibus *add.* hominibus σ O 39. et in igne baptizat *transp. supra* μ ~ in^2] retia Mh 40. CALCIAMENTA … enarrare] CALCIAMENTA sol incarnationem eius plenius enarrare Vt ~ id est] ideo α (∉ V H G δ : vero retia Mh) ~ eius *om.* G V ~ enarrare] enarrari Sa Mc R ~ *post* enarrare *add.* [*appendix* V32] V 41. IPSE … et igne *om.* V Vt ~ BAPTIZAT VOS *transp.* M ρ K μ ~ IN *om.* α (∉ Mc τ M ρ K δ) ~ $IGNE^1$ … $igne^2$] in Spiritu sancto et igne id est in die iudicii G 44. AREA] ARAE S 45. id est] id sunt σ ~ id est sanctum] sunt sancti δ ~ sanctum] sancti Sa V M σ ρ μ K O Vt *et post add.* [*appendix* V33] V 46. HORREUM] HORREA λ τ β (∉ Vt) ~ id est *om.* Sa G K Vt Gr ~ regno] regna α (∉ regnum Sk K V : regno δ) ~ *post* caelorum *add.* [*appendix* V34] V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

SUSCITARE (Mt. 3,9) et reliqua: lapides erant *qui* lapides colebant, sed plures inde ad fidem venerunt. [32]*Item* lapides *similant*, quia gravi et duri et frigidi in fide sunt. [33]SECURIS POSITA EST (Mt. 3,10), id est Evangelium; AD RADICEM ARBORUM (Mt. 3,10), id est Iudaeos. [34]**Item** SECURIS ex ferro et ligno constat, *significat* Christum ex divinitate et humanitate. [35]RADICES: cogitationes, ARBORUM: peccatorum; vel RADICES: filii, ARBORUM: parentum. [36]OMNIS ARBOR, QUI NON FACIT FRUCTUM BONUM, EXCIDETUR (Mt. 3,10) **et reliqua: EXCIDETUR** id est dividetur ab Ecclesia. [37]IN IGNEM (Mt. 3,10), id est *diem* iudicii. [38]FORTIOR ME EST (Mt. 3,11), id est non solum de Iohanne, sed de omnibus fortior est Christus; [39]ideo FORTIOR, quia in Spiritu sancto et igne *baptizavit*. [40]CALCEAMENTA PORTARE (Mt. 3,11), **id est non portare** id est non possum incarnationem eius plenius enarrare. [41]IPSE VOS *BAPTIZABIT* (Mt. 3,11) **et reliqua**, IN IGNE id est in iudicio vel in Spiritu sancto et igne **simul in baptismum.** [42]CUIUS VENTILABRUM (Mt. 3,12) et reliqua, id est *iustum iudicium*; [43]**item** IN MANU (Mt. 3,12), id est in potestate sua. [44]AREA (Mt. 3,12): mundus vel Ecclesia. [45]TRITICUM (Mt. 3,12): *sancti*.

32. gravi] gravis Ma 36. EXCIDETUR[2]] EXCIDITUR Ma ~ dividetur] dividitur Ma 38. Iohanne] Iohannem Ma 40. possum] posso Ma ~ incarnationem] incarnatione Ma ~ plenius enarrare] plenis narrari Ma 41. BAPTIZABIT] BAPTIZAVIT Ma 42. iustum iudicium] iusto iudicio Ma ~ MANU] MANUM Ma 44. mundus] mundum Ma

*

32. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 3, v. 9 33. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 3, vv. 10-11 35. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 18, par. 36, l.15/lib. 19, par. 28, l.3 45-47. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 11, l..113/118; cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 14, l.22; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 3, p. 17, l.281; cfr. *Anon. Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, I, p. 10, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[47]*Paleae* (Mt. 3,12): peccatores, quia palea levis est, et portatur a vento, et ignis comburit; [48]sic peccatores: ipsi custodiunt ignem, quia non deficit ignis, nisi deficiant ligna. [49]Tunc venit Iesus a Galilaea, ut baptizaretur (Mt. 3,13) et reliqua. Christus ad Ioannem venit, id est sponsa osculatur sponso, quia Iohannes per Ecclesiam sponsus est. [50]*Hic* dicit: "Osculetur me osculo oris sui" (Cant. 1,2), vel ideo Christus a Ioanne *baptizatur*, ut servus non se excuset suo Domino baptizari, [51]vel Dominus non dedignetur a *servo suo* baptizari. [52]Ego a te debeo baptizari (Mt. 3,14): pro ista causa Iohannes agnovit Christum inter multos, dum Iordanis fugit illum, et montes exsultaverunt, [53]quia creatura creatorem agnovit; et ideo ad Ioannem venit ut mundaret aquas et ut Spiritu sancto demonstraretur quatuor causis. [54]Sine modo (Mt. 3,15), id est donec baptizati essent ambo, id est ab undis Christi vel martyrio ad te pervenit. [55]Omnem iustitiam (Mt. 3,15) et reliqua, id est legem naturae vel legem litterae, quia mos fuit in eis seniores honorare. [56]Baptismum

47. Paleae] paleas id est σ δ ~ Paleae … ligna (segm. 48) *om.* V ~ quia palea … ligna *om.* Vt 48. deficit] defecit Sa P M G En St ~ deficiant] deficiantur Wn : deficiunt C : deficient St ~ *ante* ligna *add.* bona δ^1 ~ ligna] lingua S 49. Tunc.. sponsus est] Tunc venit Iesus id est ad Iohannem ut sponsus oscularetur sponsam Vt ~ a] ad α (∉ M) ~ a Galilaea] ad Iohannem in Galilaeam σ : ad Iohannem O ~ Galilaea] Galilaeam α (∉ V G) ~ ut baptizaretur et reliqua *om. et add.* [*appendix* V35] V ~ venit ad Ioannem *transp.* δ^1 ~ sponsa osculatur sponso] sponsus osculatur sponsam β τ Gr (∉ sponsus ad sponsam V) ~ sponso] sponsum α (∉ β τ Gr Vt) ~ *post* quia *add.* hic est qui baptizat δ *et marg. add.* Christus ad Iohannem venit id est sponsa osculatur sponsum quia Gr ~ Iohannes] Ioannis S Sa R τ V Sk σ M Pa : Iohannem G ~ *post* Ecclesiam *add.* Christus G ~ *ante* sponsus^2 *add. a.m. s.l.* Christus V 50. Hic] Haec δ ~ Hic dicit … vel ideo *om.* Vt ~ *post* oris sui *add.* [*appendix* V36] V ~ baptizatur] baptizatus St ~ ut servus … suo baptizari (segm. 51)] ne dedignetur servus a Domino baptizari vel Dominus servum Vt ~ suo Domino] suum Dominum H V ~ suo Domino baptizari] baptizari a Domino suo δ^1 ~ baptizari] baptizare α (∉ Mc τ Sk σ M Vt ρ Gr) 51. vel Dominus … debeo baptizari (segm. 52) *om.* St ~ baptizari] baptizare Sa 52. Ego a te debeo baptizari *om.* Sa V *et add.* [*appendix* V37] V ~ pro ista … multos] pro istis agno vobis Iohannes Christum inter multos Vt ~ pro ista causa] per istam causam R ~ pro ista … demonstraretur (segm. 53) *om.* V ~ agnovit] cognovit R ~ *post* Christum *add.* ut τ 53. venit] pervenit Vt ~ *post* venit *add.* Christus δ^1 ~ demonstraretur] mostraretur M ~ quatuor causis *om.* Vt ~ causis] causas ω (∉ β δ) 54. id est^1 *om.* β ~ Christi] Christus R ~ *post* martyrio *add.* qui V ~ pervenit] perveniet V 55. Omnem] Omnis δ ~ et reliqua, id est *om.* Vt ~ in eis *om.* Vt Pa ~ seniores] sermones Eg

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[47]*PALEA* (Mt. 3,12): peccatores, quia palea levis est, et portatur a vento, et ignis cumburit **ea, et ea sub se igne custodit**; [48]sic peccatores: ipsi custodiunt ignem, quia non deficit ignis, nisi deficiant ligna. [49]TUNC VENIT IESUS A GALILAEA UT BAPTIZARETUR (Mt. 3,13) et reliqua. Christus ad Iohannem venit, id est sponsa osculatur sponso, quia Iohannes per Ecclesiam sponsus est. [50]*Hinc* dicit: "Osculetur me osculo oris sui" (Cant. 1,2), vel ideo Christus a Iohanne *baptizatus*, ut servus non se excuset suo Domino baptizari **modo**, [51]vel Dominus non dedignetur a *suis servis* baptizare. [52]EGO A TE DEBEO BAPTIZARI (Mt. 3,14): pro ista causa Iohannes agnovit Christum inter multos, dum Iordanis fugit illos et montes exsultaverunt, [53]quia creatura creatorem agnovit; et ideo ad Iohannem venit ut mundaret aquas et ut Spiritu sancto demonstraretur IIII causis. [54]SINE MODO (Mt. 3,15), id est donec baptizati essent ambo, id est ab undis Christi vel martyrio ad te pervenit. [55]OMNEM IUSTITIAM (Mt. 3,15) et reliqua, id est legem naturae vel legem litterae, quia mos fuit in eis seniores honorare. [56]Baptismum

48. peccatores] peccatoris Ma ~ deficit] defecit Ma 49. ad] a Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ est^{2}] et Ma 50. osculo] osculum Ma ~ oris] viris Ma ~ a] ad Ma 51. Dominus] Domini Ma ~ dedignetur] dedignentur Ma 52. Iohannes] Iohannem Ma ~ exsultaverunt] extaverunt Ma 53. ad] a Ma ~ demonstraretur] et monstraretur Ma ~ causis] causas ω 54. ab undis] habundis Ma ~ martyrio] martyrium Ma 55. OMNEM] OMNIS Ma ~ legem$^{1-2}$] lege Ma ~ honorare] honore Ma

*

49. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 46, l.38 51. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 13, par. 6, l.23 52. Cfr. Ps. 113, 3-4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Iohannis nihil profuit nisi figuravit baptismum Christi, ut non differet baptismum Iohannis de baptismo Christi. [PL 541] [57]Quia aqua lavat et extinguit; ideo per aquas baptismum *fuit*; [58]ita Iohannes lavat et exstinguit peccatum, vivificat et satiat, ita *baptismata*. [59]Et quia duabus substantiis baptizantur, id est aqua et vox sacerdotis, visibilem et invisibilem, corpus et animam. [60]ASCENDIT DE AQUA (Mt. 3,16), *id est* postea ascendere per bona opera **et** gradu humilitatis descendere, quia Iordanis descensio dicitur. [61]ECCE APERTI SUNT CAELI (Mt. 3,16), id est *baptismum ostendit*, caelum apertum est unicuique post culpam Adae. [62]ET VIDIT SPIRITUM DESCENDENTEM SICUT COLUMBAM (Mt. 3,16), ostendit quod in forma columbae tantum quia ab aere spiritus corpus accepit; [63]similitudo columbae ad horam facta est, nam *antea* non fuit. [64]Ideo in columba venit spiritus in Christum, quia avis mitis est, ita Christus **mitis** sine macula. [65]Nam ad litteram septem figuras habet columba, septiformis Spiritus *significatur*. [66]Et ideo per columbam venit Spiritus in Christo, sicut stella quae nec *antea* fuit nec postea. [67]Vel ideo ut filius in corpore, quia sicut non potuissent homines prae-

56. differet] different ω (∉ Mc Wn Mu Gr : deficeret Eg) 57. *ante* Quia *add.* ideo per aquam fit Vt ~ aqua *om.* Mu ~ ideo … exstinguit (segm. 58) *om.* S 58. Iohannes] Iordanis O ~ baptismata] baptismati α (∉ baptizati Mc δ : *om.* Me Vt) 59. Et quia … baptizantur] Baptismum fit duabus substantiis Vt ~ duabus] duobus α (∉ δ) ~ *post* visibilem *add.* id est τ β (∉ Vt Wn) ~ visibilem et invisibilem] visibili et invisibili Mc δ ~ animam] anima Me Mc τ Wn En δ ~ *post* anima *add.* visibiles sunt sacerdotes infans aqua invisibiles sunt anima et fides $δ^1$ (∉ et fides Mu) 60. ASCENDIT] ASCENDENT λ Sa Me R : ASCENDERUNT β τ δ (∉ V Pa) : ASCENDERE Pa ~ ascendere *om.* Vt ~ et gradu] qui per gradum Vt ~ descendere] descendit ad baptismum Vt 61. *post* Adae *add.* remissa β τ δ *et add.* [*appendix* V38] V 62. *post* COLUMBAM *add.* [*appendix* V39] V ~ ostendit quod *om.* V ~ tantum … columbae (segm. 63) *om.* Mu ~ quia ab aere … macula (segm. 64)] habere corpus spiritum ad ora factae non antea sicut nec stella antea nec postea, ideo in columba quia mitis est et Christus mitis est sine macula Vt ~ ab aere] habere M V En 63. horam] ora α (∉ hoc R : horam τ Sk σ O) ~ nam antea … sine macula (segm. 64) *om.* Eg 64. *post* est *add.* et sine felle V : *add.* sine felle Mu Gr ~ mitis sine macula] mitissima columba λ 65. Nam … significatur] Aliter VII formas habet columba et septiformen spiritum significat Vt ~ ad litteram] a littera α (∉ ad litteram τ Sk Pa : aliter R V Vt) ~ columba] sancti V 66. et ideo … Christo *om.* Vt ~ sicut … corpore (segm. 67) *om.* V ~ quae] qui ω (∉ τ G O δ) 67. Vel … quia *om.* Vt ~ ut] quia α (∉ ut δ) ~ sicut … sustinuissent (segm. 68)] vel sicut homines praesentiam filii Dei sustinere sine corpore non potuissent sic nec spiritum sanctum sin speciae columbae Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Iohannis nihil profuit nisi figuravit baptismum Christi, ut non differet baptismum Iohannis de baptismo Christi. [PL 541] 57**Et** quia aqua lavat et extinguit, ideo per aquas baptismum *fit*; 58ita Iohannes lavat et extinguit peccatum, vivificat, **mortificat** et satiat, ita *baptismum*. 59Et quia duabus substantiis baptizantur, id est aqua et vox sacerdotis, visibilem et invisibilem, **ita** corpus et animam. 60ASCENDIT DE AQUA (Mt. 3,16) *significat* postea ascendere per bona opera, gradu humilitatis descendere, quia Iordanes descensio dicitur. 61ECCE APERTI SUNT CAELI (Mt. 3,16), id est **quia aperitur** *ostendit baptismum*, caelum apertum est unicuique post culpam Adae. 62ET VIDIT SPIRITUM DESCENDETEM SICUT COLUMBAM (Mt. 3,16), ostendit quod in forma columbae tantum quia ab aere spiritus corpus accepit; 63similitudo columbae ad horam facta est, nam *ante* non fuit. 64Ideo in columba venit Spiritus in Christum, quia avis mitis est **sine felle**, ita Christus sine macula. 65Nam ad litteram VII figuras habet columba, VII formis Spiritus *figurat*. 66Et ideo per columbam venit Spiritus in Christo, sicut stella quae nec *ante* fuit nec postea. 67Vel ideo ut filius in corpore, quia sicut non potuissent homines prae-

56. Iohannis[1]] Iohannes Ma ~ differet] different ω ~ Iohannis[2]] Iohanni Ma ~ baptismo] baptismum Ma 57. aqua] aquas Ma 58. extinguet *in* extinguit *corr. s.l.* Ma ~ et[2]] ea Ma 59. Et[1]] ea Ma ~ baptizantur] baptizatus Ma 61. culpam] culpa Ma 62. ostendit] ostende Ma ~ quia] qui Ma ~ ab aere] abere Ma ~ spiritus *om.* Ma 64. felle] fel Ma 65. litteram] littera Ma ~ Spiritus] Spiritu Ma ~ figurat *in* figura *exp.* Ma 66. stella] stellam Ma ~ quae] qui ω 67. homines] hominum Ma ~ praesentiam] praesentia Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

sentiam Filii Dei sustinere sine corpore, [68]ita nec Spiritum sine *columbae specie sustinuissent*. [69]*Cur* super apostolos in igne, et Christo in columba? Ad litteram dicendum *ostendunt*. [70]ET ECCE VOX DE CAELIS (Mt. 3,17): hic Trinitas corporatur. Vox Patris Filium dicit, Spiritus per columbam: [71]"HIC EST FILIUS MEUS" (Mt. 3,17) et reliqua, quia prius filius Adam displicuit, in Christo autem complacuit.

(Mt. 4) [1]TUNC IESUS DUCTUS EST (Mt. 4,1), id est ab Spiritu sancto ductus in deserto post baptismum, [2]ostendit quod per ieiunium et orationem vincitur diabolus. [3]Debemus et nos in desertum duci a vitiis ut vincamus ipsa. [4]UT TENTARETUR A DIABOLO (Mt. 4,1), id est *ut diabolum vinceret*. [5]QUADRAGINTA DIEBUS ET QUADRAGINTA NOCTIBUS (Mt. 4,2): ne haeretici dicerent quod nocte manducasset. [6]XL significat quod Moyses ieiunavit in monte et XL Elias; [7]*et fuit cum discipulis suis quadraginta diebus post resurrectionem*; [8]et XL dierum diluvium, quia per hos peccatum Adae delere debuit. [9]POSTEA ESURIIT (Mt. 4,2): indicat verum hominem, ut diabolum falleret eius nativitatem. [10]ACCEDENS TENTATOR (Mt. 4,3), id est tamquam piscis tentat hamum et vincitur, ut qui primum homi-

68. *post* Spiritum *add.* sanctum En ~ columbae specie] columba speciem ω (∉ H V Pa δ : columbae speciem τ O) 69. Christo] super Christum V : super Christo O : non δ ~ *post* columba *add.* [*appendix* V40] V ~ ad litteram … ostendunt *om.* V ~ ostendunt dicendum *transp.* δ 70. ET ECCE … columbam] Ibi Trinitas ostenditur, ubi vox Patris filium ostendit et spiritus columbam Vt ~ ECCE *om.* α ~ corporatur] comparatur α (∉ conspiratur M) ~ Spiritus per] super Sk ~ Spiritus per columbam] Spiritus sanctus per columbam *transp. post* MEUS DILECTUS V G ~ per *om.* H M β^2 71. *post* FILIUS MEUS *add.* DILECTUS Mc β^1 ~ prius] primus Vt Eg

(Mt. 4) 1. TUNC … ipsa (segm. 3) *om.* V ~ DUCTUS EST IESUS *transp.* Pa ~ id est, ab Spiritu sancto ductus *om.* Vt 5. *ante* QUADRAGINTA DIEBUS *add.* ET CUM IEIUNASSET β τ δ ~ nocte *om.* S ~ manducasset] manducaret (ideo *Eg*) addidit noctibus hic numerus δ^1 6. significat] signum R ~ significat quod *om.* O ~ *post* monte *add.* secundo O ~ et XL Elias … debuit (segm. 8)] et Helias et XL diebus cum discipulis Christus fuit post resurrectionem et XL dierum diluvium erat, per haec Adae peccatum delevit Vt 7. et fuit] et XL fuit Christus G ~ suis *om.* τ Sk σ G δ^1 ~ quadraginta diebus *om.* G ~ diebus *om.* β^1 ~ *post* resurrectionem *add.* [*appendix* G7] G 8. *post* diluvium *add.* fuit β τ δ ~ hos] haec α ~ delere] deleri τ O δ 9. diabolum] diabolus α (∉ Mc M Vt K) ~ falleret] falleretur Mc H En O Gr : lateret Vt ~ nativitatem] nativitate Me H St δ : nativitatis Vt : nativitas K ~ *post* nativitatem *add.* [*appendix* V42] V 10. *post* TENTATOR *add.* [*appendix* V43] V ~ id est *om.* V ~ ut] et β τ ~ ut qui primum … vincitur *om.* Vt C

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

sentiam Filii Dei sustinere sine corpore, [68]ita nec Spiritum sine *columbae sustinuissent specie*. [69]**Et** *quur* super apostolos in igne, et Christo in columba? Ad litteram dicendum *est*. [70]ET ECCE VOX DE CAELIS (Mt. 3,17): hic Trinitas corporatur. Vox Patris Filium dicit "**HIC EST FILIUS MEUS DILECTUS**" (Mt. 3,17) **et reliqua.** Spiritus per columba: [71]«HIC EST FILIUS MEUS **DILECTUS**» et reliqua, quia prius filius Adam displicuit, in Christo autem complacuit.

(Mt. 4) [1]TUNC IESUS DUCTUS EST (Mt. 4,1), id est ab Spiritu sancto ductus **est** in deserto post baptismum, [2]ostendit quod per ieiunium et orationem vincitur diabulus. [3]Debembus et nos in desertum duci a vitiis ut vincamus ipsa. [4]UT TEMPTARETUR A DIABOLO (Mt. 4,1), id est *ut diabulus vincatur*. [5]XL DIEBUS ET XL NOCTIBUS (Mt. 4,2): ne haeretici dicerent quod nocte manducasset. [6]XL significat quod Moyses ieiunavit in monte et XL Elias, [7]*quia XL diebus fuit cum discipulis suis post resurrectionem*, [8]et XL dierum diluvium, quia per hos peccatum Adae delere debuit. [9]POSTEA ESURIIT (Mt. 4,2): indicat verum hominem, **et** ut diabulum falleret eius nativitatem. [10]ACCEDENS TEMPTATOR (Mt. 4,3), id est tamquam piscis temptat hamum et vincitur, ut qui primum homi-

69. igne] ignem Ma ~ litteram] littera Ma 70. corporatur] coporatur (*sic*) Ma 71. prius] primus Ma

(Mt. 4) 2. diabulus] diabulum Ma 3. desertum] deserto Ma ~ duci] dici Ma ~ ut] et Ma 4. A DIABOLO] AD DIABULUM Ma ~ vincatur] vincitur Ma 7. DIEBUS] DIES Ma 8. diluvium] diluvii Ma 9. indicat verum] iudicatur Ma ~ falleret] fallaerit Ma 10. primum] primo Ma

*

69. Cfr. Aug. Hib., *De Mirabilibus*, III, cap. 16 70. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 52, p. 34, l.372

(Mt. 4) 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, I, cap. 4, v. 2 10. Cfr. Chrom., *Tract. in Matt.*, tract. 14, l.146; cfr. Greg., *Moralia,* lib. 19, par. 21, l.39

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

nem per gulam vicit, a secundo per abstinentiam vincitur. [11]SI FILIUS DEI ES, DIC UT LAPIDES (Mt. 4,3) *et reliqua*: per etymologiam "panis" a "pascendo" dicitur, ut videret si de petra potuisset hoc facere; vel quia mystice diaboli cibus sunt homines lapidei et duri in peccato; [12]sed ille, qui de aqua vinum et de *petra* aquam produxit, potuit hoc si voluisset. [13]NON IN SOLO PANE VIVIT HOMO (Mt. 4,4) et reliqua, id est non vixisset homo si non voluisset Deus, [14]etiam panem manducasset, **et** si non manducasset panem, si voluisset, vixisset, *sicut* Moyses et Elias XL diebus. [15]Verbum Dei animae, id est aeternam vitam. [PL 542] [16]IN SANCTAM CIVITATEM (Mt. 4,5), id est Hierusalem. SUPER PINNAM TEMPLI (Mt. 4,5), id est super murum. Arces maceriae elationem significant: [17]non est mirum ut a capite se tentare dimisit, qui per *membrum* a Pilato crucifigi permisit. [18]Has tres tentationes in Adam prius diabolus *exigit*: [19]per gulam dixit "gusta", per vanam gloriam "eritis sicut dii" (Gen. 3,5); per avaritiam "scientes bonum et malum" (Gen. 3,5). [20]Sed per has tres iterum tentavit Christum. Gula: "DE PETRA FIERI PANEM" (cfr.

~ *post* secundo *add.* homine V ~ vincitur *in* vincatur *corr.* Mc ~ vincitur] vincatur δ 11. SI FILIUS … et reliqua] VEL PANES FIANT Vt ~ et reliqua] ISTI PANES FIANT β τ δ (∉ Sk H) : *om. et add.* [*appendix* V44] V ~ per etymologiam *om.* G V ~ dicitur] dictus est Mu ~ *post* dicitur *add.* vel lapides peccatores significant Vt ~ ut videret … voluisset (segm. 12) *om.* Vt ~ sunt *con.*] *om.* ω (∉ V) 12. potuit hoc] potuisset hoc facere Mu ~ *post* voluisset *add.* [*appendix* V45] V 13. NON IN SOLO … diebus (segm. 14)] Non in solo pane vivit sine voluntate Dei Moyses et Helias XL diebus Vt ~ et reliqua *om. et add.* [*appendix* V46] V ~ *post* vixisset *add.* quia quisquis non vadit ad Deum non vivit V 14. *post* etiam *add.* si Mc σ G Gr ~ et si … Iohannes (segm. 54) *def.* St ~ Moyses et Elias] Moysi et Heliae α (∉ δ) ~ *post* diebus *add.* [*appendix* V47] V 15. Verbum Dei] Verbo Dei satiati vixerunt Vt ~ Verbum … permisit (segm. 17) *om.* V ~ animae, id est aeternam vitam *om.* Vt ~ *post* animae *add.* dedit β τ δ 16. SANCTAM CIVITATEM] SANCTA CIVITATE R ~ *ante* Hierusalem *add.* in R τ Sk σ K O δ ~ PINNAM] PINNACULUM $β^1$ ~ TEMPLI, id est *om.* Vt ~ Arces] Arcae ω (∉ Arcem τ) ~ maceriae] materiae Mc : Mariae H Vt 17. non est … permisit *om.* Vt ~ mirum *om.* ω (∉ Me Mc O δ) ~ non est mirum ut] nonne M : nonne quia H K P : nonne qui Sk G C ρ Mh Wn : nec mirum si ut O ~ ut] quod δ ~ se tentare] temptari se Gr ~ tentare dimisit] temptari permisit $δ^1$ ~ permisit] (se *Eg*) dimisit $δ^1$ ~ a Pilato] aplicato Me 18. Has] haec α (∉ Has V H δ : hae τ Pa C K : *om.* Vt) ~ in Adam … exigit] diabolus in Adam exiguit Vt ~ exigit] exiit ρ : exegit O δ 19. gusta] gustate Wn En C O : gustare Vt Pa : gustante K ~ vanam gloriam] vana gloria En ~ eritis *om.* Pa 20. tres iterum] tres temptationes β (∉ temptationes tres H G) δ : tres temptationes iterum τ ~ Gula] (per gulam *Mu*) ut dixit β δ ~ PANEM] PANES δ ~ *post* PANEM *add.* de gula dixit β : *add.* per gulam Gr Eg

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

nem per gula vicit, a secundo per abstinentiam vincitur. [11]SI FILIUS DEI ES, DIC UT LAPIDES *ISTI PANES FIANT* (Mt. 4,3): per etymologiam "panis" a "pascendo" dicitur, ut videret si de petra potuisset hoc facere; vel quia mystice diaboli cibus sunt homines lapidei duri peccato, [12]sed ille, qui de aqua vinum et de *caute* aquam produxit, potuit hoc si voluisset. [13]NON IN SOLO PANE VIVIT HOMO (Mt. 4,4) et reliqua, id est non vixisset homo si non voluisset Deus; [14]etiam panem manducasset, si non manducasset panem, si voluisset, vixisset, *ut* Moyses et Elia XL diebus. **Vel SOLO PANE dicitur ista vita an his mundi**. [15]Verbum Dei animae id est aeternam vitam. [PL 542] [16]IN SANCTAM CIVITATEM (Mt. 4,5), id est Hierusalem. SUPER PINNAM TEMPLI (Mt. 4,5), id est super murum. Arces maceriae elationem significant; [17]non est mirum ut a capite se temptare dimisit, qui per *membra* a Pilato crucifigi permisit. [18]Has temptationes in Adam prius diabulus *egit*: **gulam, vanam gloriam, avaritia**. [19]Per gulam dixit "gusta", per vanam gloriam "eritis sicut dii" (Gen. 3,5), per avaritiam "scientes bonum et malum" (Gen. 3,5). [20]Sed per has III iterum temptavit Christum. De gula: "DE PETRA FIERI PANEM" (cfr.

~ vicit] vincitum Ma ~ a] ad Ma ~ abstinentiam] abstinentia Ma 11. etymologiam] ethimogia (*sic*) Ma ~ panis] pane Ma ~ dicitur] dicitum Ma ~ videret] videre Ma ~ *post* facere *add.* Dei filius esse Ma ~ mystice] misticae Ma ~ diaboli cibus] diabulus cybo Ma ~ sunt *con.*] *om.* ω ~ lapidei] lapides Ma 12. aqua] aquam Ma ~ potuit hoc si voluisset *om.* Ma 15. aeternam vitam] aeterna vita Ma 16. Arces] Arcae ω : Archa Ma ~ elationem] aelationum Ma ~ significant] significat Ma 17. mirum *om.* ω 18. Has] Haec Ma ~ temptationes] temptationum Ma 19. gulam] gula Ma ~ vanam gloram] vana gloria Ma ~ eritis] eretis Ma ~ avaritiam] avaritia Ma 20. DE PETRA FIERI] PETRA FIERE Ma

*

16. Cfr. Eucherius, *Instr.*, I, *De regus*, par. 5 par. 2; cfr. *Anon. In Matt.*, cap. 4, p. 32, l.65 18-19. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 16,

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Mt. 4,3); per vanam gloriam: "MITTE TE DEORSUM" (Mt. 4,6); per avaritiam: "OMNIA TIBI DABO" (Mt. 4,8), *et reliqua*. [21]Sed qui eum in abyssum mergere potuit, verbo praedicationis vicit, ostendit per has tres vincere diabolum. [22]Hic ostendit verum Deum et verum hominem. Homo quem tentat diabolus, Deus est cui angeli ministrabant. [23]XL dies decimas sunt anni, ut sicut ab omnibus rebus decimas dare debemus, ita et dierum vitae nostrae Deo decimas dare studeamus. [24]QUONIAM ANGELIS SUIS (Mt. 4,6) et reliqua, id est ut vicisset Christum exemplo, **hoc** sicut Christus illum exemplo suo vicit per Scripturam. [25]Sed diabolus non recte istum psalmum de Christo *intelligit*. [26]AIT ILLI IESUS: NON TENTABIS DOMINUM DEUM TUUM (Mt. 4,7), hic *dicit*: "dum ego sum Dominus **Deus** tuus, *cur* me tentas?" [27]ET OSTENDIT EI OMNIA REGNA MUNDI (Mt. 4,8), id est aurum, argentum et purporam, id est qui in isto mundo per divitias regnant haec habent. [28]HAEC OMNIA TIBI DABO (Mt. 4,9) *et reliqua*. Vere cadit, qui adorat diabolum. Quicumque princeps dederit mercedem monacho figuram diaboli tenet et quicumque monachus principi propter mercedem curvaverit, se diabolo

~ *post* gloriam *add.* dixit β δ ~ MITTE TE DEORSUM] DEORSUM MITTI Vt ~ *post* avaritiam *add.* dixit β δ ~ TIBI DABO, et reliqua] regna appeti Vt ~ et reliqua *om.* V G K   21. Sed qui … hominem (segm. 22) *om.* Vt ~ mergere] mergi ω (∉ V O δ) ~ vicit] dicit α (∉ δ) ~ *post* dicit *add.* [*appendix* V48] V ~ *post* ostendit *add.* Dominus Pa ~ *post* tres *add.* temptationes β τ δ ~ ostendit … hominem (segm. 22) *om.* V ~ *post* vincere *add.* nos $δ^1$ 22. Homo *om.* M : hominem β ~ Homo … infernum (segm. 29) *om.* V ~ *post* homo *add.* (enim *Gr*) est Vt δ ~ quem] qui Vt ~ tentat diabolus] temptatur a diabulo Vt ~ est *om.* S ~ ministrabant] ministrant β τ δ   23. decimas] decima α (∉ Me τ En Wn Eg : decimae Vt : decime Mu Gr) ~ ut sicut … studeamus] ut dierum vitae nostrae decimas Deo clare studeamus Vt ~ ab omnibus … debemus] debemus de omnibus rebus decimas dare $δ^1$ ~ omnibus] hominibus M ~ ita … studeamus *om.* Sk H   24. *post* SUIS *add.* MANDAVIT M Pa C K O : *add.* MANDAVIT DE TE En ~ id est *om.* S ~ exemplo *om.* Vt ~ hoc *post* Christum *transp.* $δ^1$ ~ illum *om.* O ~ suo exemplo *transp.* $δ^1$ ~ *ante* vicit *add.* eum O ~ per Scripturam vicit *transp.* Vt   25. recte] rectum α (∉ Pa δ) ~ istum] ipsum K : hunc Gr   26. DEUM TUUM, hic dicit *om.* Vt ~ Dominus *om.* Vt   27. OMNI REGNA MUNDI *om.* Vt ~ *post* aurum *add.* et β δ ~ et purporam … habent *om.* α (∉ δ)   28. HAEC … et reliqua *om.* Vt ~ et reliqua] SI CADENS ADORAVERIS ME δ ~ *ante* Vere *add.* Si procidens Vt ~ Quicumque[1] … et[2] *om.* α (∉ δ) ~ *post* quicumque[2] *add.* similiter δ ~ principi … mancipatur] principio mancipatur propter mercedem curvans se diabolo mancipatur Vt ~ *post* principi *add.* mancipatur β ~ propter mercedem *om.* $δ^1$ ~ propter … mancipatur *om.* Pa ~ curvaverit] curaverit R

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Mt. 4,3); per vanam gloriam dicitur: "MITTE TE DEORSUM" (Mt. 4,6), per avaritiam: "OMNIA TIBI DABO *QUAE IN MUNDO SUNT SI ME ADORAVERIS*" (Mt. 4,8). [21]Sed qui eum in abyssum mergere potuit, verbo praedicationis vicit, ostendit per has III vincere diabulum, **sicut ille vicit**. [22]Hic ostendit verum Deum et verum hominem. Homo quem temptat diabulus, Deus est cui angeli ministrabant. [23]XL dies decimas sunt anni, ut sicut ab omnibus rebus decimas dare debemus, ita et dierum vitae nostrae Deo decimas dare studeamus, **Decalogi mandata per IIII Evangelia**. [24]QUONIAM ANGELIS SUIS **MANDAVIT DE TE** (Mt. 4,6) et reliqua, id est ut vicisset Christum exemplo, sicut Christus illum exemplo suo vicit per Scripturam. [25]Sed diabolus non recte istum psalmum de Christo *intellegit*. [26]AIT ILLI IESUS: **SCRIPTUM EST ENIM**: NON TEMPTABIS DOMINUM DEUM TUUM (Mt. 4,7), hic *dixit*: "dum ego sum Dominus tuus, *quur* me temptas?" [27]ET OSTENDIT EI OMNIA REGNA MUNDI (Mt. 4,8), id est aurum, argentum et purporam, id est qui in isto mundo per divitias regnant haec habent. [28]HAEC OMNIA TIBI DABO *SI CADENS* **ADORAVERIS** *ME* (Mt. 4,9): vere cadit qui adorat diabolum. **Hoc ad principes pertinet.** Quicumque princeps dederit mercedem monacho figuram diaboli tenet et quicumque **similiter** monachus principi propter mercedem curvaverit, se diabolo

~ vanam gloriam] vana gloria Ma ~ MITTE] MITTI Ma ~ avaritiam] avaritia Ma 21. mergere] mergi ω ~ verbo] verbum Ma 22. verum[1-2] virum Ma ~ et] es Ma ~ quem] que Ma 23. dies] diebus Ma ~ Deo] dum Ma 24. vicisset] vicissit Ma ~ exemplo] exemplum Ma ~ exemplo suo] exemplum suum Ma ~ Scripturam] Scriptura Ma 25. diabolus] diabolum Ma ~ istum] istud Ma 28. vere] vir Ma ~ pertinet] protenit Ma ~ princeps] principes Ma ~ figuram] figura Ma ~ tenet] tenit Ma ~ monachus] monachos Ma ~ diabolo] diabolum Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mancipatur. [29]VADE RETRO (Mt. 4,10), id est regnum tuum nunc, vel in iudicio in infernum. [30]DOMINUM DEUM TUUM ADORABIS (Mt. 4,10), et reliqua. Per tria exempla Deuteronomii, qui significat Evangelium id est iteratio Legis, Dominus diabolum *vicit*. [31]Item significat temptatio in David et Goliat. [32]V lapides V libri Moysi, qui de uno occidit diabolum id est uno libro ut lapide. [33]Per III *temptationes*, id est suggestio, delectatio, consensio. Sed Christum per solam suggestionem tentavit, quia suggestio ex diabolo fit. [34]CUM AUTEM AUDISSET IESUS QUOD IOANNES TRADITUS ESSET, SECESSIT IN GALILAEAM (Mt. 4,12), id est relictis Iudaeis abiit ad gentes, vel relicta synagoga cum Lege sua collocavit Ecclesiam et Evangelium. [35]GALILAEA (Mt. 4,12) volubilitas dicitur, ad eos venit qui de malo *ad bonum veniunt*; [36]et quia pro sanitate puellae *venit* et mulierem in via sanavit, *significat* synagogam et Ecclesiam. [37]RELICTA CIVITATE NAZARETH, VENIT IN CAPHARNAUM (Mt. 4,13). CAPHARNAUM villa pulcherrima, *figurat Ecclesiam*. [38]NAZARETH flos dicitur, quia de flore fructus fit; CAPHARNAUM villa pinguedinis, lux illuminat et pinguedo sanguine caret, [39]ostendit quod Christus a flore litterae Legis pervenit ad fructus pinguedinem. Evangelii lux id est

29. *ante* regnum *add.* in δ 30. DOMINUM … et reliqua *om.* V ~ Per tria] propterea τ ~ Deuteronomii] Deuteronomio α (∉ V σ Vt C O δ) ~ qui] quae τ Sk σ En K : quod O : que δ ~ significat] significant α (∉ Sk G O) ~ iteratio … in mare (segm. 50) *om.* Vt 31. *post* significat *add.* id est ω (∉ β τ : *add.* id δ) 32. V lapides … Moysi] Quinque libri Moysi quinque lapides sunt δ^1 ~ qui … lapide] ex uno lapide hoccidit Goliam id est per tria exempla unius libri infunda id est in verbo V ~ uno libro] unum librum α (∉ Mc O δ : de uno libro G) ~ lapide] lapidem M G K O 33. Per III … fit *om.* V ~ consensio] confessio Sa : *om.* Me ~ *post* consensio *add.* omnem hominem temptat G ~ Christo *post* suggestionem *transp.* δ^1 ~ quia … fit *om.* Sa G 34. CUM … QUOD *om.* Sa ~ AUTEM *om.* V Sk σ M O δ ~ *post* ESSET *add.* ostendit alligationem littere legis eorum V ~ Lege] Ecclesia Mh ~ Ecclesiam *om.* M 36. et quia … Ecclesiam *om.* V ~ sanitate] sanitatem Wn G En 37. CIVITATE *om.* G ~ NAZARETH] GALILAEA α (∉ V δ) ~ CAPHARNAUM^2 *om.* V 38. *post* flos *add.* munditiae V ~ fructus] fructum ω (∉ τ O δ) ~ lux illuminat … pinguedinem (segm. 39) *om.* Pa 39. Christus] Dominus Mc : Iesus β^1 ~ litterae *om.* Mc ~ fructus pinguedinem] fructum pinguedinis α ~ *post* pinguedinem *add.* olive V ~ lux] lucis ω

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mancipatur. [29]VADE RETRO (Mt. 4,10), id est regnum tuum nunc, vel in iudicio in infernum. [30]DOMINUM DEUM TUUM ADORABIS (Mt. 4,10), et reliqua, **ac si dixisset "non Dominus sis". ANGELI MINISTRABANT EI.** Per III exempla Deuteronomii, qui significat Evangelium id est iteratio Legis, Dominus diabulum *vincit*. [31]Item signifcat temptatio in David et Golia. [32]V lapides V libri Moysi, qui de uno occidit diabulum id est uno libro ut lapide. [33]Per III *temptavit*, id est suggestio, delectatio, consensio. Sed Christum per solam suggestionem temptavit, quia suggestio ex diabolo fit. [34]CUM AUTEM AUDISSET IESUS QUOD IOHANNES TRADITUS ESSET, SECESSIT IN GALILAEAM (Mt. 4,12), id est **dicit** relictis Iudaeis abiit ad gentes, vel relicta synagoga cum Lege sua collocavit Ecclesiam et Evangelium. [35]GALILEA (Mt. 4,12) volubilitas dicitur, ad eos venit qui de malo *veniunt ad bonum*, [36]quia pro sanitate puellae *exiit* et mulierem in via **ante** sanavit, *figurat* synagogam et Ecclesiam. [37]**ET RELICTA CIVITATEM NAZARETH VENIT IN GALILEA, ITEM** RELICTA CIVITATEM VENIT IN CAPHARNAUM (Mt. 4,13) **ut supra, relicta sinagoga venit ad Ecclesiam gentium**. CAPHARNAUM **dicitur** villa pulcherrima, *Ecclesiam figurat*. [38]NAZARETH flos dicitur, quia de flore fructus fit. **Et de** CAPHARNAUM: villa pinguedinis, lux inluminat et pinguedo sanguine caret, [39]**hic** ostendit quod Christus a flore litterae Legis pervenit ad fructus pinguedinem. Evangelii lux id est

~ mancipatur] mancipiatur Ma 30. ac] hac Ma ~ Deuteronomii] Deuteronomio *in* Deuteronominio *corr.* Ma ~ diabulum] diabulo Ma 31. *post* significat *add.* id est ω 32. lapide] lapidem Ma ~ *post* lapide *add.* pane fiat. MITTI TE DEORSUM, id est vanagloria. OMNIA REGNA, id est cupiditate avaritia Ma 33. Christum] Christo Ma ~ solam] sola Ma 34. GALILAEAM] GALILEA Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudaeos Ma ~ gentes] gentis Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ et] ex Ma 36. quia] qui Ma ~ mulierem] mulier Ma ~ synagogam] sinagoga Ma 37. CAPHARNAUM[1]] CAPHARNAU Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ CAPHARNAUM[2]] KAPHARNAU Ma 38. flore] flos Ma ~ fructus] fructum ω ~ CAPHARNAUM] CAPHARNAU Ma 39. flore] florae Ma ~ fructus] fructum Ma ~ lux] lucis ω

*

30. Aug. Hib., *De Mirabilibus*, I, cap. 65 31-32. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* Ps. 143, par. 2, l.25; id., *Sermones*, ser. 335k, p. 818, l.54; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Regem I*, cap. 10, par. 3 33. Cfr. Aug., *De Sermone Domini in monte*, I, par. 34, l.781/par. 35, l.823; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 32, par. 19, l.19; cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 17, sent. 2 37. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 11, vv. 23-24. 38. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.,* p. 62, l.24/p. 66, l.17

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

scientiae. [40]IN FINIBUS ZABULON, ET NEPHTHALIM (Mt. 4,14). ZABULON habitatio pulchritudinis dicitur; NEPHTHALIM oblivio dicitur. [41]Hic ostendit quia qui obliviscitur peccata sua, ipse *in pulchritudine habitat*. [42]TRANS IORDANEM (Mt. 4,15) *et reliqua*, quia pro timore gentium *populorum*, isti in nocte manebant in campo. [PL 543] [43]VIDIT LUCEM MAGNAM (Mt. 4,16), ut dicit: LUX ORTA EST EIS; SEDEBAT IN TENEBRIS (Mt. 4,16), id est ignorantia peccatorum. LUX ORTA EST EIS, id est Christus. [44]POENITENTIAM AGITE (Mt. 4,17), id est, vinum in vulnere ponit. [45]APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 4,17), id est oleum in vulnus consolationem dat, quia in Veteri pecora immolabant, in Novo unusquisque *semetipsum* Domino offeret. [46]AMBULABAT (Mt. 4,18), ostendit nobis in mundo esse praesenti, transiendo, non amando. [47]IUXTA MARE (Mt. 4,18), mundana carne. MARE GALILAEAE (Mt. 4,18), ipsum est et stagnum *Genezareth*, lacus salinarum, et mare Tiberiadis et lacus Cineret. [48]VENITE POST ME (Mt. 4,19), *et reliqua*, id est animas trahere de pelago peccati ad littus requiae aeternae, quia mos est piscantibus navem et retem in mare habere; [49]ita apostoli Ecclesiam, Evangelia, et mundum pisces homines. [50]MITTENTES RETIAS IN MARE (Mt. 4,18): praedicationem in *mundum*. [51]ILLI, RELICTIS RETIBUS ET PATRE, SECUTI

~ scientiae] scientia G ρ K C O : scientiam M 40. pulchritudinis] pulcherrima δ[1] 41. habitat] inhabitat σ Sk Gr 42. *ante* TRANS *add.* Et advenit Christus V ~ populorum] populi δ ~ isti] iste α (∉ δ) ~ manebant] manebat α (∉ Gr Eg) ~ manebat in nocte *transp.* Mh 43. SEDEBAT IN TENEBRIS id est ignorantia peccatorum *ante* VIDIT *transp.* En ~ dicit] dicitur σ ~ *post* EIS *add.* id est Christus σ δ[1] : *transp.* LUX ORTA EST EIS id est Christus Gr ~ SEDEBAT] SEDEBANT ω (∉ Mh G δ) ~ ignorantia] ignorantiae ω (∉ σ G δ : in ignorantia V Pa : in ignorantiae O) ~ LUX ORTA EST EIS[2] *om.* En ~ LUX ORTA EST EIS, id est Christus *om.* σ δ ~ *post* Christus *add.* [*appendix* V49] V 44. ponit] ponite δ 45. oleum] Deum M ~ *post* Veteri *add.* Testamento δ[1] ~ immolabant pecora (percora *S*) *transp.* λ ~ in Novo … offeret *om.* Pa ~ offeret] offert τ V En C δ : offerit G ~ *post* offert *add.* [*appendix* V50] V 46. AMBULABAT] Ambulans Iesus iuxta mare Galileae V ~ *post* AMBULABAT *add.* IESUS β τ δ 47. mundana] munda λ ~ mundana carne] mundanam carnem τ Sk ρ C K O δ ~ *post* MARE[1] *add.* id est IUXTA β τ δ : *add.* GALILEAE, IUXTA V ~ ipsum] ipse α (∉ V σ Pa δ : ipsud τ) ~ et[1] *om.* S Sa M Pa 48. *post* ME *add.* ET FACIAM VOS β[1] (∉ ET FACIAM VOS PISCATORES HOMINUM G : ET FACIAM VOS FIERI O) ~ littus *om.* M ~ *post* littus *add.* id est ad β τ δ 49. Evangelia, et mundum *om.* V 50. *post* IN MARE *add.* id est β[1] δ 51. RELICTIS] RELICTI Mc

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

scientiae. [40]IN FINIBUS ZABULON ET NEPHTALIM (Mt. 4,14). ZABULON habitatio pulchritudinis dicitur; NEPHTALIM oblivio dicitur. [41]Hic ostendit quia qui obliviscitur peccata sua, ipse *pulcritudine habitavit*. [42]TRANS IORDANEN *GALILEA GENTIUM* (Mt. 4,15); **POPULUS QUI SEDEBAT IN TENEBRIS** (Mt. 4,16), **ad littera tantum**, quia pro timore gentium *populi*, isti in nocte manebant in campo. [PL 543] [43]VIDIT LUCEM MAGNAM (Mt. 4,16), ut dicit: LUX ORTA EST EIS (Mt. 4,16), *vel* SEDEBAT IN TENEBRIS (Mt. 4,16), id est ignorantia peccatorum. LUX ORTA EST EIS, id est Christus. [44]PENITENTIAM AGITE (Mt. 4,17), id est vino in vulnere ponit. [45]ADPROPINQUAVIT ENIM REGNUM CAELORUM (Mt. 4,17), id est oleum in vulnus consolationem dat, quia in Veteri pecora immolabant, in Novo unusquisque *se ipsum* Domino offeret. [46]AMBULABAT (Mt. 4,18), ostendit nobis in mundo esse praesenti, transiendo, non amando. [47]IUXTA MARE (Mt. 4,18), mundana carne. MARE GALILEAE (Mt. 4,18), ipsum est **et** stagnum *Genesar* **et** lacus salinarum et mare Tyberiadis et lacus Cinereth. [48]VENITE POST ME **ET FACIAM VOS PISCATORES HOMINUM** (Mt. 4,19), id est animas trahere de pelago peccati ad litus requiae aeternae, quia mos est piscantibus navem et retem in mare habere; [49]ita apostoli Ecclesia, Evangelium, et mundum pisces homines. [50]MITTENTES RETIAS IN MARE (Mt. 4,19): praedicationem in *mundo*. [51]ILLI, RELICTIS RETIBUS **SUIS** ET PATRE, SECUTI

41. obliviscitur] obliviscit Ma 42. SEDEBAT] SEDEBANT Ma ~ in nocte] innocente Ma 43. MAGNAM] MAGNA Ma ~ EIS[1]] IUSTO Ma ~ SEDEBAT] SEDEBANT ω ~ ignorantia] ignorantiae ω ~ EIS[2]] EI Ma 44. vulnere] vulnerea Ma 45. oleum] oleo Ma ~ vulnus] vulnis Ma ~ Veteri] Vetus Ma ~ immolabant] immolabat Ma ~ offeret] offerit Ma 47. mundana carne] munda ha carnae (*ut vid.*) Ma ~ GALILEAE] GALILEA Ma ~ ipsum] ipsa Ma ~ lacus] lacis Ma 48. peccati] peccatis Ma ~ requiae aeternae] requiem aeternam Ma 50. RETIAS] RETIA Ma 51. ILLI] ILLIS Ma

*

40. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 81, l.7; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 186, l.34; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 288, l.15/p. 289, l.20 43. Cfr. Hier., *Comm. in IV ep. Paul.*, *Ad Ephesios*, lib. 3, col. 558, l.51 45. Cfr. Isid., *De differentiis rerum*, par. 125, col. 89, l.41 46. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 104, p. 59, l.34/ser. 305A, p. 57, l.12; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 6, par. 13, l.23 47. Cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 203, l.283 48-50. Cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 15, l.18

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

SUNT EUM (Mt. 4,20), [52]id est patre diabolo, retias habitationes et negotia saeculi. [53]Petrus et Andraeas retias miserunt in mare, *ostendunt* quod Dominus elegit alios cupientes, rebus mundi adhaerentes. [54]*IACOBUS* ET IOHANNES RETIAS REFECERUNT, *UT MITTERENT* EAS IN MARE (Mt. 4,21), *id est* quod elegit alios cupientes *adhaerere rebus mundi*. [55]Quis plus reliquit de his quattuor? [56]Petrus et Andraeas plus reliquerunt, quia propria eorum sunt. Nam his duobus aliis fuit, non sua. [57]FACIAM VOS (Mt. 4,19), **et reliqua**: mutavit affectum, non officium. Sed his quatuor, haec est prima quadriga; nunc bini et bini mittuntur in Ecclesiam, [58]sicut in arca **Noe** bina et bina animalia quattuor virtutes significant: iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam. [59]Per tres vocationes vocati sunt apostoli. Prima *per Iohannem*, ad amicitiam: "Ecce Agnus Dei" (Ioh. 1,29). [60]Secunda ad credulitatem, Iohanne dicente: "Hoc primum signum fecit Iesus in Cana Galileae et crediderunt in eum discipuli eius" (Ioh. 2,11). [61]Tertia vocatio ad *apostolos*: "Venite

~ EUM] IESUM β : DOMINUM G 52. retias] retia id est β (∉ retia id sunt Wn) : retia id sunt Gr : recia sunt δ^{1} ~ habitationes … saeculi] et habitationes et negotiationes seculi Vt ~ habitationes] habitationis R 53. retias] retia ω (∉ S R) ~ retias … quod] in navi tenent figuram philosophorum reficientes retia id est operatione seculi, secuti sunt Christum et ostendit quia V ~ ostendunt] ostendit Sa Mc σ M Sk Mu : ostenditur G ~ ostendunt … adhaerentes *om.* Vt ~ Dominus *om.* Mu Eg ~ elegit Domius *transp.* V ~ *post* cupientes *add.* alios δ 54. IACOBUS … mundi *post* Ecclesiam (segm. 57) *transp.* M ~ IACOBUS … adhaerere *om.* Sk ~ IACOBUS] IACOB M ~ IOHANNES] IOHANNIS M ~ RETIAS] RETIA S β τ δ ~ UT MITTERENT … rebus mundi] ut mitterent ostendunt quod alios cupientes elegit adherere rebus mundi alios adherentes Vt ~ EAS] EA ω (∉ eam λ K) ~ adhaerere rebus mundi] mundo adherere V 55. Quis … quatuor *om.* Vt ~ reliquit] reliquid Sa Mc τ M G O δ^{1} 56. quia propria … sunt] quia propria eorum istis autem non sua Vt ~ propria … sunt] propriam fuit M ~ sunt] fuit navis Mu ~ Nam … sua] nam aliis duobus non fuit sua V : nam aliis duobus non sua his fuit K ~ *post* aliis *add.* aliorum Mc δ 57. *post* VOS *add.* FIERI β τ δ (∉ En : *add.* FIERI PISCATORES St) ~ quatuor] C IIII H ~ prima *om.* β ~ nunc … Noe (segm. 58) *om.* Vt ~ *post* bini et bini *add.* animalia O ~ bini et bini … Noe *om.* H 58. bina^{1}] bini α (∉ Mc V G Vt K O δ) ~ iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam] iustitia, prudentia, fortitudo, temperantia α (∉ β δ) ~ *post* fortitudinem *add.* adque β δ 59. apostoli] populi α (∉ β δ : *om.* τ) 60. Iohanne dicente *om.* Vt ~ dicente Iohanne *transp.* δ ~ primum *om.* C ~ signum *om.* Vt ~ fecit … eius] et reliqua V ~ in Cana Galileae *om.* G ~ et crediderunt] ut crederent α (∉ crediderunt *in* crederunt *exp.* S : crediderunt G) 61. Tertia] per tercio S

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

SUNT EUM (Mt. 4,20), [52]id est patrem diabulum, retias habitationes **suas** et negotia seculi. [53]Petrus et Andreas retias miserunt in mare, *indicat* quod Dominus elegit alios cupientes, rebus mundi adhaerentes. [54]*IACOB* ET IOHANNES RETIAS REFECERUNT *ET MISERUNT* EAS IN MARE (Mt. 4,21), *indicat* quod **Dominus** elegit alios cupientes *rebus mundi adhaerere*. [55]Qui plus reliquit de his IIII? [56]Plus Petrus et Andreas reliquerunt, quia eorum propria sunt. Nam his duobus aliis fuit, non sua. [57]FACIAM VOS (Mt. 4,19): mutavit affectum, non officium. Sed his IIII, haec est prima quadriga; nunc bini et bini mittuntur in Ecclesiam, [58]sicut in archa bina et bina animalia IIII virtutes significant: iustitiam, prudentiam, fortitudinem et temperantiam. [59]Per III vocationes vocati sunt apostoli. Prima *Iohannes*, ad amicitiam: "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29). [60]Secunda ad credulitatem **fuit***,* Iohanne dicente: "Hoc primum signum fecit Iesus in Cana Galileae et crediderunt in eum discipuli eius" (Ioh. 2,11). [61]Tertia vocatio ad *apostolatum* **fuit**: "Venite

52. retias] retia Ma 53. retias] retia ω ~ alios] alius Ma 54. RETIAS] RETIA Ma ~ REFECERUNT] REFICIERUNT Ma ~ EAS] EA ω ~ alios] alius Ma 55. reliquit] reliquid Ma 56. duobus] duabus Ma 57. Ecclesiam] Ecclesia Ma 58. significant] significat Ma ~ fortitudinem] fortitudo Ma 60. Iohanne dicente] Iohannes dicentem ~ Galileae] Galilea Ma ~ crediderunt] crediderint Ma

*

57. Cfr. Hier., *Comm. Proph. Minores*, *In Zachariam*, I, cap. 6, l.97

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

post me" (Mt. 4,19), et reliqua. [62]CIRCUIBAT IESUS TOTAM GALILAEAM (Mt. 4,23), et reliqua: sicut Gedeon vincebat *Philistinos*, ita Christus daemonia. [63]DOCENS (Mt. 4,23), id est ea quae legis erant. [64]PRAEDICANS (Mt. 4,23), id est Evangelium. [65]OMNEM LANGUOREM (Mt. 4,23), id est medicus fuit populi, id est Israel. Languor corporis: infirmitas animae. [66]ET ABIIT OPINIO EIUS IN TOTAM SYRIAM (Mt. 4,24), id est in omnes gentes. [67]OMNES MALE HABENTES (Mt. 4,24), id est multis peccatis insani fuerunt, vel mala fide. [68]ET QUIA DAEMONIA HABEBANT (Mt. 4,24), id est in anima idolis credunt. [69]LUNATICOS (Mt. 4,24), *id est* lunatici putabant de ortu lunae infirmitatem. [70]OBTULERUNT EI PARALYTICOS (Mt. 4,24), *id est* pigri ad bonum agendum. [PL 544] [71]ET SECUTAE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 4,25), id est: *primo* discipuli ad fidem, *secundi* infirmi pro sanitate, *tertii* legis periti ad reprehendendum, [72]quarti pauperes pro eleemosyna, quintae mulieres ne ipsae desperarent, [73]sexti parvuli ut *dixit*: "Sinite parvulos venire" (Mc. 10,4). [74]DECAPOLI (Mt. 4,25): id est, qui decem verba Legis observabant. [75]ET DE

62. CIRCUIBAT ... daemonia *om.* G ~ IESUS *om.* Me ~ TOTAM] tamquam V ~ GALILAEAM] GALLIA S ~ Philistinos] Philisteos Sk σ V O τ δ   63. ea *om.* β τ δ ~ ea quae] aquae Sa   64. PRAEDICANS *om.* Vt   65. LANGUOREM] LANGUORUM S ~ id est[1] ... Israel *om.* Vt ~ populi] populus ω (∉ populis V M Sk Wn G Pa μ K O : pupillis H : populi δ) ~ *post* animae *add.* vel langor a diabolo infirmitas in nutura (*ut vid.*) V   66. ET ABIIT OPINIO EIUS *om.* Vt ~ ABIIT] ab ipso M ~ *post* TOTAM *add.* TERRAM Wn   67. OMNES *om.* Vt ~ id est, multis ... infirmitatem (segm. 69)] mala fide vel peccata demonia habentes idola credentes, lunaticos Vt   68. in anima idolis credunt] idolis (idolas *C*) credentes (credent *H* : servientes *V*) in anima β ~ credunt] credentes τ β (∉ servientes V : credent H) : credebant $δ^1$ 69. LUNATICOS, id est lunatici] LUNATICUS hi sunt (id sunt *Gr*) lunatici δ ~ putabant ... infirmitates] qui de ortu lunae infirmitatem putant (computant $δ^1$) β δ ~ infirmitatem] infirmitate ω (∉ λ τ Sk σ Pa O δ)   70. OBTULERUNT ... agendum] pigri ad bonum Vt ~ pigri] peregrini M ~ agendum] argendum S   71. ET SECUTAE SUNT EUM *om.* Vt ~ ad fidem *om.* Vt ~ ad reprehendendum] ad reprehendere Sa Mc : adprehendere S : ut reprehenderent Me : ad reprehendere eum Sk H M : adprehendere eum En K : ad reprehendendum eum τ Wn G C δ : ut reprehenderent eum O   72. quarti *om.* Pa ~ ipsae] ipsas ω (∉ V σ G St δ : *om.* V)   73. parvuli] parvulorum ω (∉ V Vt δ) ~ *post* ut *add.* ille β τ δ (∉ ipse V Pa : illis Gr Eg) ~ Sinite] Sine M : Sine te En ~ *post* venire *add.* ad me β τ δ (∉ ad me et reliqua $δ^1$) : *add.* [*appendix* V52] V   74. decem *om.* R Sk σ M Vt ρ μ K ~ observabant] observant R β τ Gr

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

post me" (Mt. 4,19), et reliqua. [62]CIRCUIBAT IESUS TOTAM GALILEAM (Mt. 4,23), et reliqua, **id est** sicut Gedeon vincebat *Philisteos*, ita Christus daemonia. [63]DOCENS (Mt. 4,23), id est quae legis erant. [64]PRAEDICANS, id est Evangelium.[65]OMNEM LANGUOREM (Mt. 4,23), id est medicus fuit populi, id est Israel. Languor corporis: infirmitas animae. [66]ET ABIIT OPINIO EIUS IN TOTAM SYRIAM, id est in omnes gentes. [67]OMNE MALE HABENTES **et reliqua**, id est multis peccatis insani fuerunt, vel mala fide. [68]ET QUI DEMONIA HABEBANT (Mt. 4,24) **ad littera**, et in anima idolis credunt. [69]LUNATICOS (Mt. 4,24), *vel quia* lunatici putabant de horto lunae infirmitatem. [70]OBTULERUNT EI PARALYTICOS (Mt. 4,24) *et* **ad littera** *et* pigri ad bonum agendum. [PL 544] [71]ET SECUTAE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 4,25), id est **VI**: *una* discipuli ad fidem, *alii* infirmi pro sanitate, *tertia* legis periti ad reprehendendum, [72]IIII pauperes pro eleemosyna, V mulieres ne ipsae desperarent, [73]VI parvuli ut *dicitur* "Sinite parvulos venire" (Mc. 10,4). [74]DECAPOLI (Mt. 4,25), id est qui decem verba legis observabant **vel decem civitates**. [75]ET DE

62. TOTAM GALILEAM] TOTA GALILEA Ma ~ *post* id est *add.* significat Ma ~ Philisteos] Philisteus Ma 63. DOCENS] DOCERIS Ma ~ id est] ideo Ma 64. PRAEDICANS] PRAEDICAT Ma 65. OMNEM] OMNE Ma ~ populi] populus ω 65. ABIIT] HABIT *in* habiit *corr. s.l.* Ma 67. mala] male Ma 68. HABEBANT] HABEBANTUR Ma ~ anima] animas Ma 69. LUNATICOS] LUNATICUS sum Ma ~ putabant] potabant se Ma ~ infirmitatem] infirmitate ω 70. OBTULERUNT] OBTULEBANT Ma ~ *post* EI *add.* MUNERA Ma ~ PARALYTICOS] PARALITICUS Ma 71. SECUTAE] SECUTI Ma ~ reprehendendum] repraehendere Ma 72. pauperes *in* pauperis *corr. s.l.* Ma ~ mulieres] mulierum Ma ~ ipsae] ipsas ω 73. parvuli] parvulorum ω ~ venire] veni Ma 74. decem[1-2]] dece Ma ~ observabant] observabunt Ma

*

62. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Librum Iudicum*, cap. 3, par. 1, col. 381, l.40
69. Cfr. Isid., *Etym.*, IV, cap. 7, par. 10/lib. 10, par. 61; cfr. *LQE*, cap. 17, p. 285, l.58

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Hierusalem (Mt. 4,25), *id est* quod videntes pacem, Christum secuti essent. [76]Et de Iudaea (Mt. 4,25), id est qui per confessionem secuti sunt Christum.

(Mt. 5) [1]Videns autem Iesus turbas (Mt. 5,1): item quattuor turbae secutae sunt Christum, et ipsae *quattuor modis sequuntur* Ecclesiam. [2]Prima ut ad Christum per timorem et amorem, item ad Ecclesiam veniunt; [3]*secunda* qui pro cupiditate cibi *aut* potus; tertia *pro* invidia; ut habeant quod accusent *doctores quarta*. [4]Christus tria refugia habuit ut fugeret turbas: in monte, in deserto, in nave super mare; [5]haec tria nobis reliquit: in altitudinem mandatorum *descendere* in deserto, deserere vitia, et in *unitatem* Ecclesiae intrare. [6]Navis Ecclesiam *significat*, qui habet gubernatorem et navigatores, [7]et qui aquam iactant de nave id est episcopi **et** laboratores, et qui ministeria *intus faciunt*. [8]Et tres offendunt

75. id est quod *om.* Vt Pa ~ quod *om.* β δ^1 ~ Christum] et β ~ Christum[1] … Iudaea (segm. 76)] secuntur de Iudea Vt ~ Christum secuti essent *om.* G 76. qui *om.* β (∉ V)

(Mt. 5) 1. item quattuor … accusent (segm. 3)] III turbae III modis secundtur id est amore, timore, cupiditate cibi vel potus, invidia Vt ~ turbae] turbas ω (∉ τ V σ G Vt Pa O δ) ~ secutae] secuti α (∉ R τ σ ρ C K δ) ~ ipsae] ipsi λ Me V ~ modis *om.* R 2. ad *om.* ω (∉ δ) ~ veniunt *om.* C 3. pro *om.* τ ~ *post* potus *add.* vel vestimenti (vestimenta *Mu*) δ ~ quod] unde V ~ quarta *om.* V ~ quarta doctores *om.* Vt ~ quarta doctores *transp.* R ~ *post* quarta *add.* eorum qui venerant videre signa et mirabilia quae Dominus faciebat λ δ 4. *ante* Christus *add.* ut β τ ~ Christus … habuit] Item IIII^{or} refugia hubuit (*ut vid.*) Christus V ~ ut fugeret turbas *om.* Vt ~ fugeret] fatigeret τ ~ in monte … mare] in monte, in mari, in navi, in castello V ~ in monte … intrare (segm. 5)] in monte, in navem, in desertum, et nos in multitudinem mandatorum ascendamus et in desertum pergamus deserentes vitia et in navem unitatis Ecclesiae Vt 5. tria] IIII^{or} V ~ reliquit] reliquid α (∉ O δ : relinquid Sa Me St K : relinquit Wn C) ~ in altitudinem … intrare] in deserto deserere vitia, in monte in altitudine mandatorum, in mari calcare vitia mundi vel in profunditate scripturarum, in castello id est in Ecclesiae unitate intrare *et add.* [*appendix* V53] V 6. Navis … nave (segm. 7)] Navis Ecclesia est quae habet gubernator et nautas et aquam Vt ~ *post* significat *add.* ut R ~ navigatores] navigatorem β ~ navigatores et gubernatorem (: gubernatores *Eg*) *transp.* Me δ^1 ~ gubernatorem] gubernatores Gr 7. aquam qui *transp.* α ~ aquam] aqua α (∉ Mc τ V Sk G Vt Pa St δ ~ *post* aquam *add.* et Sk σ M G En μ ~ iactant] iactans C En ~ *post* iactant *add.* hi R ~ id est] id sunt Wn δ ~ id est … fratribus (segm. 9)] Id est episcopi et ceteri ministri qui eam gubernant ab undis temptationum diabuli et a vento peccatorum et a silice falsis fratribus Vt ~ ministeria] misteria V 8. tres] trea vigilia δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

HIERUSOLYMIS (Mt. 4,25)*, indicat* quod videntes pacem, Christum secuti essent. [76]ET DE IUDAEA (Mt. 4,25), id est qui per confessionem Christum secuti sunt.

(Mt. 5) [1]VIDENS AUTEM IESUS TURBAS (Mt. 5,1): item IIII turbae secutae sunt Christum et ipsae *modis IIII secuntur* Ecclesiam. [2]Prima ut ad Christum per timorem et amorem, item ad Ecclesiam veniunt; [3]*alia* qui pro cupiditate cibi *et* potus **vel vestimenti**; tertia *per* invidia; ut habeant quod accusent *IIII doctores*. [4]Christus III refugia habuit ut fugeret turbas: in monte, in deserto, in nave super mare; [5]haec III nobis reliquit: in altitudinem mandatorum *ascendere* in desertum, deserere vitia et in *unitate* Ecclesiae intrare. [6]Navis Ecclesiam *figurat*, qui habet gubernatorem et navigatores, [7]et qui aquam iactant de nave id est episcopi, laboratores et qui ministeria *faciunt intus*. [8]Et III offendunt naves:

(Mt. 5) 1. turbae] turbas ω ~ ipsae] ipsas Ma ~ modis] modo Ma 2. ad *om.* ω ~ item] ita et modo Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 3. cibi] cybis Ma ~ vestimenti] vestimentum Ma ~ *post* tertia *add.* qui Ma 4. fugeret] fugiret Ma ~ in monte *post* nobis *transp.* Ma ~ deserto] desertum Ma 5. desertum] sertum Ma ~ deserere] sesidere Ma ~ Ecclesiae] Ecclesia Ma 6. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ navigatores] navicatoris Ma ~ aquam] aqua Ma ~ iactant] iacta Ma ~ id est] ita Ma ~ laboratores] laboratoris Ma 8. naves] navi Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

naves: periculum in undis, in vento, in silice; [9]sic Ecclesia periculum *in undis* temptationes diaboli, *in vento* peccatorum, in silice falsi fratres. [10]Quando *ascendebat* in montem *significabat* theorica, id est contemplativa; quando descendit docet practica, id est actuale. [11]ET CUM SEDISSET (Mt. 5,1) indicat incarnationem eius non *apparuisse*, quia quando sedit vestimentum corpus suum defendit. [12]ACCESSERUNT AD EUM DISCIPULI EIUS (Mt. 5,1), *id est* corpus et *anima*. [13]ET APERIENS OS SUUM (Mt. 5,2), id est *qui* aperuit ora prophetarum. [14]BEATI PAUPERES SPIRITU (Mt. 5,3), id est qui **pro** *Spiritu sancto pauperes* sunt cum divites esse possunt. [15]BEATI MITES (Mt. 5,4), id est qui *nulli malum pro malo* reddunt; [16]QUONIAM IPSI POSSIDEBUNT TERRAM (Mt. 5,4), de qua dicitur "Credo videre" (Ps. 26,13) et reliqua. [17]BEATI QUI LUGENT NUNC (Mt. 5,5), non de omni fletu hoc *dicit*, sed de tribus fletibus quos Ecclesia oportet habere: [18]*primum fletum* pro peccato suo, secundum pro peccato proximi, tertium pro amore coelesti. [19]Lacrimae tres naturas habent: amara,

~ periculum *om.* δ¹ ~ periculum in undis *om.* H 9. temptationes] tempestationes Gr ~ falsi fratres] falsis fratribus R 10. Quando ascendebat] Ascendens Vt ~ *post* ascendebat *add.* Iesus G ~ *ante* theorica *add.* de λ ~ *post* theorica *add. s.l.* contemplativam V ~ theorica … contemplativa] contemplacionem vitam G ~ id est contemplativa *om.* V ~ *post* contemplativa *add.* vitam β¹ δ ~ *post* docet *add.* et λ : *om.* V Vt ~ docet … actuale] actuale vitam G ~ actuale] activa Vt : actualem vitam β τ δ 11. ET CUM SEDISSET, indicat] Sedens Vt ~ non apparuisse *om.* V ~ quando] qui α (∉ *om.* H M Eg) ~ sedit] secundum M ~ vestimentum] cum vestimento β τ δ (∉ vestimento V : cum vestimentum H) ~ vestimento … defendit] defendit corpus vestimenti Vt : corpus suum cum vestimento cumpussuum (*ut vid.*) defendit et sobrietas et doctrina et iuditium supererit (superaverit *corr.*) in die iuditii V 12. ACCESSERUNT] ASCENDERUNT τ ~ EIUS *om.* Vt ~ *post* anima *add.* [*appendix* V54] V 13. qui *om.* Mu ~ qui aperuit *om.* Vt ~ qui aperuit hora] penthora M ~ aperuit] aperit Sk σ En μ K O ~ *post* prophetarum *add.* [*appendix* V55] V 14. BEATI PAUPERES SPIRITU *om.* Pa ~ *post* SPIRITU¹ *add.* [*appendix* V56] V ~ pauperes sunt pro Spiritu Sancto *transp.* Gr ~ *post* possunt *add.* [*appendix* V57] V 15. reddunt] reddit R ~ *post* reddunt *add.* [*appendix* V58] V 16. QUONIAM … et reliqua *om.* V ~ *post* TERRAM *add.* [*appendix* Mu11 Gr11 Eg11] δ ~ et reliqua] bona Domini β δ (∉ bona Domini in terra viventium G Vt) 17. NUNC … dicit *om.* Vt ~ omni fletu] homine fleto M ~ dicit] dixit β τ δ *et add.* [*appendix* V59] V ~ sed … habere *om.* Vt ~ sed … coelesti (segm. 18) *om.* V ~ Ecclesia] saeculum R ~ oportet] debet τ ~ oportet Ecclesiam *transp.* δ¹ ~ habere] orare M 18. primum fletum] primus fletus δ ~ secundum] secundus δ ~ secundum … coelesti] et proximi et amore celesti Vt ~ coelesti amore *transp.* δ¹ ~ tertium] tertio α (∉ tertium β τ : tertius δ) 19. *ante* Lacrimae *add.* item V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

periculum in undis, in vento, in silice; [9]sic Ecclesia periculum *in vento* temptationes diabuli, *in undis* peccatorum, in silice falsi fratres. [10]Quando *ascendit* in montem *significat* theorica, id est contemplativa; quando descendit docet practica, id est actuale. [11]ET CUM SEDISSET (Mt. 5,1) indicat incarnationem eius non *apparuisset*, quia quando sedit vestimentum corpus suum defendit. [12]ACCESSERUNT AD EUM DISCIPULI EIUS (Mt. 5,1), *indicat* corpus et *animam*. [13]ET APERIENS OS SUUM (Mt. 5,2), id est *quia* aperuit ora prophetarum. [14]BEATI PAUPERES SPIRITU (Mt. 5,3), id est qui *Spiritu sancto pauperi* sunt cum divites esse possunt. [15]BEATI MITES (Mt. 5,4), id est qui *nullum malum* reddunt; [16]QUONIAM IPSI POSSIDEBUNT TERRAM (Mt. 5,4), **non quae spinas et tribulos habet** sed de qua dicitur "Credo videre bona Domini in terra viventium" (Ps. 26,13). [17]BEATI QUI LUGENT NUNC **QUIA IPSI CONSOLABUNTUR** (Mt. 5,5), non de omni fletu hoc *dicitur*, sed de III fletibus quos Ecclesia habere oportet: [18]*unum* peccato suo, secundum pro peccato proximi, tertium pro amore caelesti. [19]Lacrimae III naturas habent: **amara,**

~ periculum] pericoli Ma 9. periculum] periculi Ma ~ temptationes] temptationis Ma 10. theorica] theupica Ma ~ contemplativa] adtemnia dua Ma ~ descendit] discendit Ma ~ practica] praedicat Ma ~ actuale] activale Ma 11. incarnationem] incarnatione Ma ~ *post* quando *add.* qui Ma 14. SPIRITU] SPIRITUS Ma ~ possunt] possine sacrificium Ma 15. BEATI MITES... sacrificium (segm. 34) *post* in corde suo (segm. 52) *transp.* Ma 16. tribulos] tribuus Ma 17. omni] omne Ma ~ habere] ve (*sic*) Ma 18. secundum... tertium] secundo... tertio Ma 19. Lacrimae] Lacrimas Ma ~ habent] habet Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

pro peccato nostro flere; calida, per calorem caritatis proximi *deflere* delicta, hyacinthina ut caelum, pro eius amore flere. [20]Tribus causis lacrimas funduntur: pro recordatione mali, pro timore futuri, pro peregrinatione. [21]BEATI QUI ESURIUNT (Mt. 5,6) *et reliqua*, id est cui non sufficit quidquid boni facit, nisi amplius facere vult. [22]IPSI SATURABUNTUR (Mt. 5,6), id est in regno Dei. [23]BEATI MISERICORDES (Mt. 5,7), id est *qui miseros de miseria liberantur, et* cum dono suo in caelum *vadent*. [24]BEATI MUNDO CORDE (Mt. 5,8), id est qui puro corde non tangit ulla conscientia peccati, quia mundus Deus mundo corde respicit. [25]BEATI PACIFICI (Mt. 5,9), id est in quatuor partes: inter Deum et hominem, inter corpus et animam, inter hominem et proximum, inter hominem et inimicum suum. [26]Oportet vitium odire et hominem diligere. [27]BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM (Mt. 5,10), id est *in* Christo. [PL 545] [28]Has octo beatitudines *ad octo homines pertinent* qui fuerunt in arca, et modo debent esse in Ecclesia, et VII possunt esse,

~ nostro] non α (∉ *om.* β τ δ) ~ nostro flere *om.* Vt ~ *post* caritatis *add.* et β τ δ ~ delicta] peccata V ~ hyacintina … flere *om.* Vt ~ hyacinthina ut caelum] iacent a caelo ω (∉ iacentinae a coelo V : iacente zelo δ) ~ *post* amore *add.* delicta Gr ~ *post* flere *add.* vel salsae ut mare, calidae ut ignis V 20. *ante* Tribus *add.* Item alii dicunt V ~ Tribus] quibus M ~ lacrimas] lacrimis R : *om.* H Vt ~ mali] alii ω (∉ mali Mc G : mali praeteriti Gr : praeteriti mali $δ^1$) ~ *post* futuri *add.* iudicii V : *add.* iudicii *s.l. a.m.* Vt ~ pro peregrinatione] vel pro amore caelestis vitae V 21. *post* ESURIUNT *add.* IUSTITIAM M ρ μ K O ~ et reliqua … sufficit *om.* G ~ nisi amplius facere vult] sed facere magis vult Vt ~ facere vult] faciat *et add.* [*appendix* V60] V 22. IPSI … Dei *om.* V ~ IPSI SATURABUNTUR] Ipse saturatur Vt ~ SATURABUNTUR] TURBABUNTUR St ~ id est *om.* α (∉ S : id Gr) 23. id est *om.* Me ~ id est qui miseros] ipsi Vt ~ miseros de] misero corde Pa ~ liberantur] liberant Mc τ V H G C K : liberabuntur Sk Wn M Vt ρ St : liberabunt (liberant *corr. Eg*) δ ~ dono] Domino τ V σ δ ~ vadent] vadunt τ V Sk K O $δ^1$: vadant H : ascenderunt Vt ~ *post* vadent *add.* [*appendix* V61] V 24. *post* corde² *add.* est, quem Mc : *add.* quos O : *add.* sunt, quos δ ~ id est … peccati] qui non tangunt peccata Vt ~ mundo corde] munda corda Vt ~ mundo respicit corde *transp.* $β^1$ (∉ Vt : respicit mundo corde O) ~ respicit] conspicitur δ : respicitur *et add.* [*appendix* V62] V 25. in quatuor partes] IIII modis Vt ~ proximum] primum Mu ~ hominem²] amicum K ~ inimicum] amicum R H Vt O Gr 26. Oportet … diligere *om.* Vt ~ *post* diligere *add.* [*appendix* V63] V 27. PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM] et cetera Vt ~ *post* IUSTITIAM *add.* [*appendix* V64] V ~ id est in Christo *om.* V 28. Has octo … resurrectione (segm. 29) *om.* O ~ beatitudines] benedictiones Vt ~ fuerunt] manserunt Vt ~ et modo debent esse] et nunc Vt : *om.* Eg ~ et VII possunt esse *om.* β τ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

calida et hyacinthina. *Amaras* pro nostro peccato flere, *calidas* per calore caritatis proximi *flere* delicta, hyacinthina ut caelum pro eius amore flere. [20]Tribus causis lacrimas funduntur: pro recordatione mali, pro timore futuri, pro peregrinatione **qui in sua regione non est**. [21]BEATI QUI ESURIUNT **ET SITIUNT IUSTITIA QUONIAM IPSI SATURABUNTUR** (Mt. 5,6), id est cui non sufficit quidquid boni facit, nisi amplius facere vult **semper.** [22]**Aliter sancta Scriptura:** IPSI SATURABUNTUR, id est in regno Dei. [23]BEATI MISERICORDES **QUONIAM IPSI MISERICORDIAM CONSEQUITUR** (Mt. 5,7), id est *qui ad miseris miserantur ut de miseria liberentur, quia* cum dono suo in caelum *vadit*. [24]BEATI MUNDO CORDE (Mt. 5,8), id est qui puro corde non tangit ulla conscientia peccati, quia mundus Deus mundo corde respicit. [25]BEATI PACIFICI (Mt. 5,9), id est in IIII partes: inter Deum et hominem, inter corpus et animam, inter hominem et proximum, inter hominem et inimicum suum. [26]Oportet vitium odire et hominem diligere. [27]BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR PROPTER IUSTITIAM (Mt. 5,10), id est *pro* Christo. [PL 545] [28]Has octo beatitudines *pertinent ad VIII homines* qui fuerunt in archa, et modo debent esse in Ecclesia, et VII possent esse,

~ hyacinthina[1]] iacente Ma ~ per] pro Ma ~ delicta] delictat Ma ~ hyacinthina ut caelum] iacent a caelo (caelum *Ma*) ω **20.** mali] alii ω **22.** regno] regnum Ma **23.** miserantur] miseriantur Ma ~ caelum] caelo Ma **24.** ulla] illa Ma **25.** animam] anima Ma ~ hominem et proximum] hominum et proximorum Ma **28.** Has octo] VIII has Ma ~ pertinent] pertinet Ma

*

(Mt. 5) **20.** Cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 12, sent. 1/cap. 16, sent. 2 **26.** Cfr. Aug., *Serm.*, ser, 49, l.129 **28.** Cfr. Isid., *Etym.,* VII, cap. 6, par. 13

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[29]quia septem mulieres habuerunt *unum virum,* habuerunt Christum, id est in resurrectione hae octo beatitudines in Christo complentur. [30]BEATI PAUPERES SPIRITU: "Filius hominis non *habuit* ubi caput reclinet" (Mt. 8,20; Lc. 9,58). [31]BEATI MITES: "Discite a me, quia mitis sum" (Mt. 11,29). [32]BEATI QUI LUGENT: "Videns civitatem flevit super eam" (Lc. 19,41). [33]BEATI QUI ESURIUNT: "Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei" (Ioh. 4,34). [34]BEATI MISERICORDES, id est "Misericordiam volo, et non sacrificium" (Mt. 9,13; 12,7). [35]BEATI MUNDO CORDE, id est "Estote sancti, quoniam ego sanctus sum" (Lev. 11,44; 19,2; 20,7). [36]BEATI PACIFICI, "Pacem meam do vobis, *et reliqua*" (Ioh. 14,27). [37]BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR, id est "Si me persecuti sunt, et vos persequentur" (Ioh. 15,20). [38]VOS ESTIS SAL TERRAE (Mt. 5,13), id est *apostoli et doctores dicuntur*. TERRAE *huius* mundi dicitur. [39]QUOD SI SAL EVANUERIT (Mt. 5,13), *et reliqua*. Si doctor erraverit, in quo emendabitur? Sal saporat, vermes occidit. [40]PROICIATUR ET

29. habuerunt[1]] habuit α (∉ β τ δ : adprehenderunt V) ~ unum] primum λ ~ habuerunt[2]] id est β τ δ 30. BEATI … SPIRITU] Pauper fuit utidem dixit V ~ hominis *om.* Sa ~ habuit] habet Mc τ V K O ~ *post* caput *add.* suum Sa Pa St δ[1] ~ reclinet] reclinasset Sk σ M G ρ μ δ[1] : inclinasset Gr 31. BEATI MITES] Mitis fuit ut V ~ quia mitis sum] et cetera Vt ~ *post* sum *add.* et humilis corde St : *add.* [*appendix* V65] V 32. BEATI QUI LUGENT] Luxit V ~ *post* LUGENT *add.* id est β δ ~ Videns … eam] Flevit super civitatem Vt 33. BEATI QUI ESURIUNT] Esurivit ut V : id est Pa ~ *post* ESURIUNT *add.* id est β δ ~ Cibus meus *transp.* V ~ voluntatem] voluptatem K ~ voluntatem Patris mei *om.* Vt ~ *post* mei *add.* et XL diebus et XL noctibus ieiunavit V 34. BEATI … id est] Misericors ut V ~ *ante* Misericordiam *add.* qui G ~ *post* sacrificium *add.* et videns multas turbas misertus est eorum V 35. BEATI … sum *om.* Me ~ BEATI … id est] Mundus corde V ~ Estote] Stote Mc M G Vt ~ *post* quoniam *add.* et δ[1] ~ *post* sum *add.* et qui peccatum non fecit V 36. BEATI PACIFICI] Pacificus ut V ~ *post* PACIFICI *add.* id est Pa K ~ et reliqua *om.* V Vt 37. BEATI … id est] Passus est ut V ~ PATIUNTUR] pater Vt ~ *post* PATIUNTUR *add.* PROPTER IUSTICIAM G ~ sunt] fuerint V ~ persequentur] persecuntur Me G : persequerunt R : persequerentur Sk ~ *post* persequentur *add.* et ipse testatur, tradetur filius hominis in manus peccatorum *et add.* [*appendix* V60] V 38. apostoli … TERRAE[2] *om.* G ~ et doctores … TERRAE[2] *om.* Vt ~ *post* TERRAE[2] *add.* id est β δ ~ huius mundi] huiusmodi Me : uiusmodi St ~ dicitur *om.* Vt : *om. et add.* [*appendix* V67] V 39. QUOD *om.* Vt ~ et reliqua] Hieronimus dicit V : *om.* Vt ~ *post* in quo *add.* doctore V ~ emendabitur] emendatur α (∉ V) ~ Sal … occidit *om.* V ~ saporat] saporant H ~ *post* saporat *add.* et Vt ~ occidit] accidit H 40. PROICIATUR] PROIECIT S Sa R τ σ M G : PROICITUR Mc δ : PROIECITUR Sk : PROICIT ρ μ : PROICIETUR O ~ et[1]] ut δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[29]quia VII mulieres hic habuerunt *virum unum,* habuerunt Christum, id est in resurrectione hae VIII beatitudines in Christo complentur. [30]BEATI PAUPERES SPIRITU **id est** "Filius hominis non *habet* ubi caput reclinet" (Mt. 8,20; Lc. 9,58). [31]BEATI MITES: "Discite a me quia mitis sum **et humilis corde**" (Mt. 11,29). [32]BEATI QUI LUGENT **id est** "Videns civitatem flevit super eam" (Lc. 19,41). [33]BEATI QUI ESURIUNT **ET SITIUNT IUSTITIA** "Meus cibus est ut qui faciam voluntatem Patris mei **qui misit me**" (Ioh. 4,34). [34]BEATI MISERICORDES, id est "Misericordiam volo, et non sacrificium" (Mt. 9,13; 12,7). [35]BEATI MUNDO CORDE, id est "Estote sancti, quoniam ego sanctus sum" (Lev. 11,44; 19,2; 20,7). [36]BEATI PACIFICI, **id est** "Pacem meam do vobis, *pacem meam relinquo vobis*" (Ioh. 14,27). [37]BEATI QUI PERSECUTIONEM PATIUNTUR id est "Si me persecuti sunt, et vos persequentur" (Ioh. 15,20). [38]VOS ESTIS SAL TERRAE (Mt. 5,13), id est *apostolis et doctoribus dicitur* **ad sensum, non ad litterae**. TERRAE *totius* mundi dicitur. [39]QUOD SI SAL EVANUERIT, *IN QUO SALIETUR?* (Mt. 5,13) *Et* si doctor erraverit, in quo **doctore** emendabitur? Sal saporat, vermes occidit **sanguine**. [40]PROICIATUR ET

29. in *bis scr.* Ma ~ hae] haec Ma ~ beatitudines] beatitudinis Ma ~ complentur] completur Ma 30. SPIRITU] SPIRITUM Ma ~ reclinet] declinet Ma ~ MITES *in* MITIS *corr. s.l.* Ma 34. MISERICORDES *in* MISERICORDIS *corr. s.l.* Ma ~ Misericordiam] Misericordia Ma 39. emendabitur] aemendetur Ma 40. PROICIATUR] PROICIT Ma

*

39. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib.1, cap. 5, v. 13; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 249, l.31

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CONCULCETUR AB HOMINIBUS (Mt. 5,13), id est *exeant* extra Ecclesiam et *reputentur* in parte gentilium. [41]VOS ESTIS LUX MUNDI (Mt. 5,14), id est quia lux absconsa revelat et tenebras illuminat, ita et vos tenebras peccatorum illuminate. [42]*Alias vero*: sicut sol semper in caelo manet, ita et vos ibi manete. [43]NON POTEST CIVITAS **ABSCONDI** (Mt. 5,14), id est *Ecclesia*. SUPER MONTEM (Mt. 5,14), id est super Christum. [44]NEQUE ACCENDUNT LUCERNAM (Mt. 5,15), id est apostoli et doctores. [45]NON PONUNT SUB MODIO (Mt. 5,15), id est sub timore vel amore. Quatuor similitudines habent apostoli: sal, sol, lucerna, civitas. [46]SUPER CANDELABRUM (Mt. 5,15), id est Ecclesia. [47]UT LUCEAT OMNIBUS QUI IN DOMO SUNT (Mt. 5,15), id est *in Ecclesia vel in mundo*. SIC LUCEAT LUX VESTRA (Mt. 5,16), id est doctrina sive bona opera. [48]ET GLORIFICENT PATREM VESTRUM (Mt. 5,16), id est **in** benefactis vestris. [49]NOLITE PUTARE QUONIAM VENI SOLVERE LEGEM (Mt. 5,17), id est quodcumque opus factum est, ipse implevit. [50]Quando filii Israel peccaverunt, Moyses et Levi tres gladios ad vindictam super eos acceperunt, quod Christus fecit cum *dicit*: "Non veni pacem mittere, sed gladium" (Mt. 10,34). [51]ET IMPLERE

~ AB HOMINIBUS, id est *om.* Vt ~ exeant *om.* V ~ gentilium] reptilium λ 41. id est quia *om.* Vt ~ absconsa] abscondita β δ (∉ M : abissa Pa) 42. Alias vero] Aliis λ : Vel Vt ~ *post* vos *add.* semper V Vt 43. *post* MONTEM *add.* POSITA Vt ~ super[2] *om.* Vt Pa ~ *post* Christum *add.* [*appendix* V68] V 44. NEQUE … amore (segm. 45)] Lucerna non ponitur sub modio id est doctrina sub timore vel amore Vt : *om.* V ~ apostoli] apostolos α (∉ apostolus Sa : apostoli β δ) 45. amore] amare M ~ *post* apostoli *add.* id est β ~ Quatuor … civitas *om.* V ~ sal … civitas] salis, solis, lucernae, civitatis Me 47. UT LUCEAT OMNIBUS *om.* Vt ~ LUCEAT] LUCEANT R ~ DOMO] MUNDO Gr ~ SUNT, id est *om.* Vt ~ SIC … vestris (segm. 48)] LUX VESTRA doctrina vel bona opera, GLORIFICENT id est in bonis factis vestris Vt ~ *post* VESTRA *add.* CORAM HOMINIBUS V ~ sive] vel λ 48. *ante* ET GLORIFICENT *add.* SIC LUCEAT LUX G ~ in *om.* Pa ~ *post* vestris *add.* [*appendix* V69] V ~ ET GLORIFICENT … malum abscide (segm. 91) *post* hic miserabiliter obsecramus *i.e. post* [*appendix* G10] (cfr. Mt. 6, segm. 28) *transp.* G 49. NOLITE PUTARE QUONIAM *om.* Vt ~ QUONIAM] QUIA NON α (∉ τ δ) ~ *post* LEGEM *add.* SED ADIMPLERE Vt ~ quodcumque … fecit] opus quod fecit Vt ~ factum est] fecit β 50. Quando … peccaverunt *om.* Vt ~ peccaverunt] peccavere δ^1 ~ Levi tres] Levite G : Levi tres *in* Levites *corr. a.m.* V ~ *post* tres gladios *add.* fecerunt Vt ~ vindictam] vinctam Vt ~ super eos acceperunt] in filios Israel qui peccaverunt Vt ~ acceperunt] acciperunt Me R τ V σ M G ~ fecit cum dicit] implevit dicens Vt ~ dicit] dixit δ ~ pacem] pecem Sk 51. ET IMPLERE *om.* Eg : ADIMPLERE Mu Gr ~ ET IMPLERE, id est] id est implere V ~ ET IMPLERE … Ecce (segm. 54)] De adulterio punire iubet Lex, et Christus qui viderit in quod mulierem ad concupiscendam eam Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CONCULCETUR AB HOMINIBUS (Mt. 5,13), id est **ut** *exeat* extra Ecclesia et *reputetur* in parte gentilium, **quia nullum et qui doctor aliorum fuit et neglexit quid dicatur**. [41]VOS ESTIS LUX MUNDI (Mt. 5,14), id est quia lux absconsa revelat et tenebras inluminat, sic et vos tenebras peccatorum **revelate**, inluminate. [42]*Aliter*: sicut sol semper in caelo manet, ita et vos ibi manete. [43]**ET** NON POTEST CIVITAS (Mt. 5,14), id est **in** *Ecclesiam*. SUPER MONTEM (Mt. 5,14), id est super Christum. [44]NEQUE ACCENDUNT LUCERNAM (Mt. 5,15), id est apostoli et doctores. [45]**ET** NON PONUNT **EAM** SUB MODIO (Mt. 5,15), id est sub timore vel amore. IIII similitudines habent apostoli: sal, sol, lucerna, civitas. [45a]**Nam lucerna suum os incendit et alius inluminatur, ita qui male agit et praedicat**. [46]SUPER CANDELABRUM (Mt. 5,15), id est Ecclesiam. [47]ET LUCEAT OMNIBUS QUI IN DOMO SUNT (Mt. 5,15), id est *mundus vel Ecclesia*. SIC LUCEAT LUX VESTRA (Mt. 5,16), id est doctrina sive bona opera. [48]ET GLORIFICENT PATREM VESTRUM (Mt. 5,16), id est benefactis vestris. [49]NOLITE PUTARE QUONIAM VENI SOLVERE LEGEM (Mt. 5,17), id est quodcumque opus factum est, ipse implevit, [50]**id est** quando filii Israel peccaverunt, Moyses et Levi tres gladios ad vindictam super eos acceperunt, quod Christus fecit cum *dixit*: "Non veni pacem mittere sed gladium" (Mt. 10,34). [51]SED ADIMPLERE (Mt. 5,17), id est quod minus

~ CONCULCETUR] CONCULCATUR Ma 41. et[1]] ea Ma 42. manete] manetur Ma 44. LUCERNAM] LUCERNA Ma 45. EAM] EA Ma ~ MODIO] MODIUM Ma 47. DOMO] MUNDO Ma 49. PUTARE] PORTARE Ma ~ QUONIAM] QUIA Ma ~ *post* id est *add.* quia Ma 50. tres gladios] tribus gladius Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 5,17), id est quod minus erat, quia vetus Lex si quis adulterasset puniri iubebat. [52]Nunc autem non solvitur, sed impletur, cum dicitur: "Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam" (Mt. 5,28), *et reliqua*. [53]Et iterum: "De omni verbo otioso: rationem reddere in die iudicii" (Mt. 12,36). [54]Ecce non veni solvere legem, sed augere quod vetus non dixit. [55]AMEN DICO VOBIS (Mt. 5,18). *Amen*, id est vere sive fideliter. [56]IOTA UNUM (Mt. 5,18): nomen litterae quae uno ductu fit. Decima littera id est decem verba Legis. Apud Graecos X littera est quod nos *unum* dicimus. [57]UNUS APEX (Mt. 5,18): uno puncto ad litteram; ad sensum autem minima mandata Legis. [58]DONEC OMNIA FIANT (Mt. 5,18), quia quae Lege minima fuerunt, plena mysteriis fiunt. [59]IOTA vetus Lex, APEX nova. [60]QUI ENIM SOLVERIT UNUM DE MANDATIS ISTIS MINIMIS (Mt. 5,19), id est qui multum docet et minime implet. [PL 546] [61]Pharisaei "*Excolantes* culicem et camelum glutientes" (Mt. 23,24), id est qui aliis minima praedicat et sibi maiora committit. [62]MINIMUS VOCABITUR IN REGNO COELORUM (Mt. 5,19), id est in Ecclesia. [63]NISI ABUNDAVERIT IUSTITIA VESTRA PLUS QUAM SCRIBARUM ET PHARISAEORUM (Mt. 5,20), quia illi magna docebant et modica *faciebant*,

~ Lex *om.* H ~ quis] sicut Mu ~ adulterasset] ad litteras set M ~ puniri] punire ω (∉ R β τ δ) ~ iubebat] debuit V : videbat H 52. solvitur] solvit V ~ cum dicitur sed impletur *transp.* M G μ ρ K ~ impletur] adpletur S : implevit V 53. otioso] otiosum M ~ *post* otioso *add.* debent δ^1 54. veni] venit V ~ legem *om.* V ~ augere] adimplere V ~ *post* dixit *add.* vobis O : *add.* [*Appendix* V70 V71 V72] V 55. AMEN DICO … fideliter *om.* Vt V ~ sive] vel δ^1 56. ductu] ducto α (∉ dicto Mu) ~ Decima] Deca α (∉ Decalis Sk O : *om.* V : Deca bis G : Decalogis σ δ : De celestia Vt : De Ecclesia β^2) ~ X] decim S : decem, decem Mc ~ littera est] litterae α 57. APEX] APAX Mh ~ uno puncto] unum punctum M : unus punctus Vt ~ minima mandata] minimum mandatum K 58. quae] qui Vt β^3 (∉ O δ) ~ *ante* Lege *add.* a σ : *add.* in V Gr ~ minima] anima S Sa 59. Lex] Testamentum Vt ~ APEX] APAX τ ~ nova] novum Vt ~ *post* nova *add.* lex δ 60. UNUM *om.* τ ~ UNUM DE *om.* Sk ~ id est, qui multum] qui Vt ~ minime] non Vt 61. Excolantes] Exeuntes α (∉ R : Exuentes Me C : Excolentes O : Liquantes δ) ~ culicem] calicem V ~ id est … committit] qui docet et non implet, culicem respuit et camelum glutiet qui aliis minima praedicat et maiora committit Vt ~ minima] minime R ~ minima … maiora] maiora … minora Gr : maiora … minima δ^1 62. VOCABITUR *om.* Vt 63. NISI] Sibi S ~ VESTRA … quia *om.* M ~ VESTRA *om.* S ~ PLUS … PHARISAEORUM] et reliqua V Vt ~ docebant] dicebant δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

erat, **addit**, quia vetus Lex si aliquis adulterasset puniri iubebat. [52]Nunc autem non solvitur, sed impletur, cum dicitur: "Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam **iam moechatus est eam in corde suo**" (Mt. 5,28). [53]Et iterum **dicit** "De omni verbo otioso: rationem reddere in die iudicii" (Mt. 12,36). [54]Ecce non veni solvere legem, sed augere quod vetus non dixit. [55]AMEN DICO VOBIS (Mt. 5,18), **id est eo dixit** *"Amen"* **ut veritas**, id est vere sive fideliter. [56]IOTA UNUM (Mt. 5,18): nomen litterae quae uno ductu fit. Decima littera id est decem verba Legis. Apud Greacos decima littera est quod nos *I* dicimus. [57]UNUS APEX (Mt. 5,18): uno puncto **fit** ad litteram; ad sensum autem minima mandata **tua** Legis. [58]DONEC OMNIA FIANT (Mt. 5,18), quia quae Lege minima fuerunt, plena mysteriis fiunt. [59]IOTA vetus Lex, APEX nova. [60]QUI ENIM SOLVERIT UNUM DE MANDATIS ISTIS MINIMIS (Mt. 5,19), id est qui multum docet et minime implet, [PL 546] [61]**ut** Phariseis **dicitur** "*Expuentes* culicem et camelum glutientes" (Mt. 23,24), id est qui aliis minima praedicat et sibi maiora committit. [62]MINIMUS VOCABITUR IN REGNO CAELORUM (Mt. 5,19), id est in Ecclesia. [63]NISI ABUNDAVERIT IUSTITIA VESTRA PLUS QUAM SCRIBARUM ET PHARISEORUM (Mt. 5,20), quia illi magna docebant et modica *implebant*,

51. puniri] punire ω 53. otioso] otiosum Ma ~ die] diem Ma 54. veni *om.* Ma 56. quae] qui Ma ~ uno ductu] unum datum Ma ~ Decima littera] Deca littere est Ma ~ decem] dece Ma 58. minima] mens Ma ~ plena] plenis Ma 59. nova] novem Ma 60. minime] minimae Ma 61. culicem] calicem Ma ~ camelum] gamelorum Ma ~ maiora] maiore Ma 62. MINIMUS] MINIMIS Ma ~ REGNO] REGNUM Ma

*

55. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14/p. 80, l.10; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. Rom.*, cap. 1, col. 420, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 19, par. 20 56. Cfr. Aug., *De sermone Domini in monte*, I, par. 20, l.437; deca littera (...): cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Librum Iudicum*, cap. 9, par. 7

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[64]vel quia alia mandata de Lege repudiabant; quae non amabant **et** quae amabant dicebant. [65]AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS: NON OCCIDES (Mt. 5,21), id est non solvere legem. [66]QUI IRASCITUR FRATRI SUO (Mt. 5,22), id est ira in corde sine voce. REUS ERIT IN IUDICIO (Mt. 5,22), id est in die iudicii. [67]RACHA (Mt 5,22), id est *vacuus vel inanis*. FATUE (Mt 5,22), id est sine cerebro. [68]REUS ERIT GEHENNAE IGNIS (Mt 5,22), id est gehenna duplex poena eo quod corpus et animam punit. [69]SI OFFERS MUNUS TUUM AD ALTARE (Mt 5,23) et reliqua, VADE RECONCILIARI FRATRI TUO (Mt. 5,24), id est, munus, orationem vel oblationem *aut teipsum ad communionem offeres*. [70]Numquam ad Ecclesiam veniendum est, usquequo *fratri non reconciliaberis*. [71]RELINQUE IBI MUNUS TUUM (Mt. 5,24): quomodo hoc *impletum erit?* [72]Pariter *ambo increpat*: si est in propinquo, bene, *et* si longe, mente tamen debet reconciliare, [73]etiam quod

64. de Lege] diligere M ~ de lege repudiabant] diligere pudiabant C ~ de Lege … dicebant[2]] quae non amabant repudiabant, quae autem amabant dicebant Vt ~ repudiabant] repudicabant M ~ quae[1] … amabant[2] *om.* λ ~ quae[1] … dicebant[2]] que amabant et que non amabant dicebant Mu ~ *post* non amabant *add.* non dicebant R 65. QUIA] QUOD Vt ~ ANTIQUIS *om.* Vt ~ NON OCCIDES] et reliqua *et add.* [*appendix* V73] V ~ *post* OCCIDES *add.* qui autem St ~ id est … sine voce (segm. 66) *om.* Vt ~ *post* legem *add.* sed adimplere δ 66. REUS ERIT … iudicii *om.* Pa : implet qui dicit qui irascitur reus erit iudicio in die iudicii Vt ~ *post* id est[2] *add.* in iudicio β[1] (∉ G O) 67. RACHA … IGNIS, id est (segm. 68) *om.* V ~ RACHA … punit *om. et add.* [*appendix* G8] G ~ sine] in M ~ sine cerebro] si non crebro λ 68. REUS … IGNIS *om.* Vt ~ gehenna *om.* σ τ ~ *post* poena *add.* interpretatur V δ ~ animam et corpus *transp.* R ~ *post* punit *add.* [*appendix* V74] V 69. SI OFFERS … veniendum est (segm. 70)] Si ergo offers munus tuum ante altare id est munus quodcumque aut orationem vel oblationem vel quicquid boni feceris relinquit ibi munus tuum, et vade reconciliari fratri tuo id est numquid ad Ecclesiam veniendum est aut seipsum ad communionem offerendum V ~ OFFERS] OFFERIS ω (∉ OFFERES R : OFFERS δ) ~ AD ALTARE … FRATRI TUO *om.* Vt ~ ALTARE] ALITERE S ~ orationem] orationis Mc : *om.* Wn ~ oblationem] oblationis S : oblationes Mc ~ aut teipsum] ante ipsum St ~ offeres] offeris S M K : offers Gr 70. fratri non *om.* Wn 71. RELINQUE … TUUM *om.* V 72. Pariter *om.* V ~ Ambo pariter *transp.* δ[1] ~ ambo *om.* τ : ambos R H K ~ increpat] increpantur Mc O Eg : increpavitur Mu : increpantur *in* increpant *corr.* Gr ~ *post* increpat *add.* qui facit et qui patitur V ~ si est] sicut β (∉ V O Vt) ~ bene] prius et reconciliet eum qui sibi aliquid mali intulit vel ipse alicui aliquid mali facerit eat (*ut vid.*) et poscat ab eo dimitti V ~ et si longe … dictum est (segm. 73)] et quid si longe fuerit debet in animo illi dimittere quasi esse praesens ut dictum est V ~ longe, mente] longemus te M : longe ante Sk σ ~ reconciliare] reconciliari *et add.* et si forte non susciperit debet δ ~ debet … dictum est (segm. 73) *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[64]vel quia **illi** alia mandata de Lege repudiabant, quae non amabant et quae amabant dicebant. [65]AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS: NON OCCIDES (Mt. 5,21), id est non solvere legem. [66]**Et a littera**: QUI IRASCITUR FRATRI SUO (Mt. 5,21), id est ira in corde sine voce. REUS ERIT IN IUDICIO (Mt. 5,21), id est in die iudicii. [67]RACHA (Mt. 5,21), id est *vacui vel inanes*. FATUAE (Mt. 5,21), id est sine cerebro. [68]REUS ERIT GEHENNAE IGNIS (Mt. 5,21), id est gehenna duplex poena **interpretatur** eo quod corpus et animam punit. [69]SI **AUTEM** OFFERS MUNUS TUUM AD ALTARE (Mt 5,23) et reliqua, **usque ubi dicitur** VADE RECONCILIARI FRATRI TUO (Mt. 5,24), id est munus, orationem vel oblationem **offeres**, *vel teipsum ad communionem* **altaris** *offeres*. [70]Numquam ad Ecclesiam veniendum est, usquequo *fratri* **tuo** *reconciliatus fueris*. [71]RELINQUE IBI MUNUS TUUM (Mt. 5,24): quomodo hoc *testimonium impleret*? [72]Pariter *increpat ambos* **qui causaverunt**: si est in propinquo bene *est*, si longe, mente tamen debet reconciliari, [73]**et si forte non susciperit debet**,

64. de Lege repudiabant] diligerent pudiabant (*sic*) Ma ~ quae[1]] qui Ma ~ et *om.* Ma 65. OCCIDIS *in* OCCIDES *corr. s.l.* Ma ~ legem] lege Ma ~ IRASCITUR] IRASCIT Ma ~ die] diem Ma 67. vacui] vaci Ma ~ cerebro] cerebrum Ma 68. animam] anima Ma 69. OFFERS] OFFERIS ω ~ RECONCILIARI] RECONCILIARE Ma ~ oblationem] oblationes *in* oblationis *corr.* Ma ~ offeres[1-2]] offeris Ma 70. Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

66. Cfr. Greg., *Mor.*, lib. 21, par. 5, ll.23/33 67. RACHA: cfr. Hier., *Commentarioli in Psalmos*, Ps. 7, l.42; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 193, l.133; cfr. Chrom., *Tract. Mat.*, tract. 21, l.28; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 30, l.9 68. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib.1, par. 10, v. 28; cfr. Isid., *Etym.*, XIV, cap. 9, par. 9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

dictum est “Cum omnibus hominibus pacem habete” (Rom. 12,18). [74]ESTO CONSENTIENS ADVERSARIO TUO (Mt. 5,25), id est Evangelium. [75]DUM ES IN VIA CUM EO (Mt. 5,25), id est in ista vita; [76]sive *adversario* **tuo** *diabolo*, ut non facias quod suggerit tibi, ne sibi augeat poenam pro tuo peccato. [77]Si infans gladium *petit*, non ei porrigas, unde se pungat, et sic ei consentis. [78]NE FORTE ADVERSARIUS TRADAT TE IUDICI (Mt. 5,25), id est ne te *Lex Evangelii tradat Christo iudici*, quia non consensisti Evangelio. [79]MINISTRO (Mt. 5,25), id est angelo qui animas in *poenam* mittit; in carcerem, id est in infernum. [80]NON EXIES INDE (Mt. 5,26), id est quia de inferno nemo exit. [81]DONEC NOVISSIMUM QUADRANTEM REDDAS (Mt. 5,26): DONEC pro semper accipitur. [82]QUADRANS *est quarta pars* nummi, quae pro lavatione in mercede datur, [83]vel pro minimo peccato dicitur quadrantem reddere, vel quia homo de quatuor elementis factus est. [84]AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS “NON MOECHABERIS” (Mt. 5,27), id est non adulterabis. [85]QUI VIDERIT MULIEREM AD CONCUPISCENDUM EAM (Mt. 5,28). Duae concupiscentiae sunt: *prima* quam si possibilitas sequatur, effectus operis non sequitur; [86]*secunda* quae consummatur si possibilitas suppetat. Moechatus in corpore, *et* in corde fit.

73. dictum est] quod ex vobis est Gr ~ cum omnibus … habere] pacem cum omnibus hominibus habentes δ 74. CONSENTIENS] conscius M Sk G ~ *post* TUO *add.* [*appendix* V75] V ~ TUO … consentis (segm. 77) *om.* Vt ~ Evangelium] Evangelio S V Sk H Pa O δ 75. ista] iusta M 76. sive … consentis (segm. 77) *om.* V ~ suggerit] suggesserit δ ~ sibi] tibi β Mu ~ poenam] poena ω (∉ τ Pa St K δ) ~ peccato tuo *transp.* δ^1 78. NE FORTE … consensisti *om.* Vt ~ TE *post* TRADAT *transp.* Me R V σ Pa O Eg ~ Evangelio … infernum (segm. 79)] Evangelium ministro iudici Christo angelo ad poenam mittenti in carcerem in infernum Vt 79. poenam] penas δ^1 ~ *post* infernum *add.* [*appendix* V76] V 80. NON EXIES … accipitur (segm. 81)] NON EXIES nemo inde exit, DONEC id est semper Vt ~ *ante* NON *add.* id est En ~ NON] id est M ~ nemo *post* quia *transp.* V ~ exit] exiit Sk σ M C K δ : exiet V G St 81. REDDAS] REDDAT R β^1 ~ REDDAS NOVISSIMUM QUADRANTEM *transp.* V ~ *post* DONEC^2 *add.* autem V ~ *post* semper *add.* vel sin fine V ~ *post* accipitur *add.* [*appendix* V77] V 82. pro *om.* M ~ quae … datur] quod lavacionis mercedebatur Vt ~ lavatione] latione C ~ *post* datur *add.* [*appendix* V78] V 83. minimo peccato] minima peccata Vt ~ quadrantem reddere *om.* Vt ~ *post* reddere *add.* in infernum mitti (mittere *K St* : mittit *δ^1*) ω ~ homo *om.* Mu ~ factus *om.* Vt 84. ANTIQUIS *om.* G ~ id est … EAM (segm. 85) *om.* Vt ~ adulterabis] adulteraveris Sa S Me τ : adulteraberis Mc M G Pa O ~ *post* adulterabis *add.* ecce iota V 85. *post* EAM *add.* ecce apex V ~ Duae … suppetat (segm. 86) *om.* Vt ~ *post* concupiscentiae *add.* mali V ~ si *om.* M ~ effectus] affectus α (∉ G δ) 86. quae consummatur *om.* λ ~ Moechatus] Qui mechatur Vt ~ in corpore et in corde fit *om.* Pa ~ fit] aliquando corde non corpore Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

etiam quod *dicitur*: "**Quod ex vobis est**, cum omnibus hominibus pacem habentes" (Rom. 12,18). [74]ESTO CONSENTIENS ADVERSARIO TUO (Mt. 5,25) **et reliqua**, id est Evangelium. [75]DUM EST IN VIA CUM EO (Mt. 5,25), id est in ista vita; [76]sive *adversarium diabulum*, ut non facias quod suggerit tibi, ne sibi augeat poenam pro tuo peccato. [77]**Similitudo**: si infans gladium *rogat*, non ei porrigas, unde se pungat, et sic ei consentis. [78]NE FORTE TE ADVERSARIUS TRADAT IUDICI (Mt. 5,25), id est ne te *Evangelii Lex trahat* **ad** *Christum iudicem*, quia non consensisti Evangelio. [79]MINISTRO (Mt. 5,25), id est angelo qui animas in *poenas* mittit; in carcerem, id est in infernum. [80]NON EXIES INDE (Mt. 5,26), id est quia de inferno nemo exit. [81]DONEC NOVISSIMUM QUADRANTEM REDDAS (Mt. 5,26): DONEC, **iste** pro semper accipitur. [82]QUADRANS: *quarta* nummi, quae pro lavatione in mercede datur, [83]vel pro minimo peccato dicitur quadrantem reddere, vel quia homo de IIII elymentis factus est. [84]AUDISTIS QUIA DICTUM EST ANTIQUIS "NON MOECHABERIS" (Mt. 5,27), id est non adulterabis. [85]QUI VIDERIT MULIEREM AD CONCUPISCENDUM EAM (Mt. 5,28). Duae concupiscentiae sunt: *una* quam si possibilitas sequatur, effectus operis non sequitur; [86]*alia* quae consummatur si possibilitas suppetat. Moechatus in corpore, *moechatus* in corde fit.

76. poenam] pena ω 77. *post* rogat *add.* ut Ma 79. qui] quia Ma ~ carcerem] carcere Ma 80. *post* exit *add.* depotatus Ma 82. lavatione] salvationem Ma ~ mercede] mercedem Ma 83. minimo peccato dicitur] minima peccata dicit Ma ~ *post* reddere *add.* in infernum mitti (mittit *Ma*) ω 84. adulterabis] adulteris Ma

*

81. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 62, l.22; cfr. Lathcen, *Ecloga de Moralibus Iob*, lib. VIII, l.374 82. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 25 85-86. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 28

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[87]SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM ET PROIICE ABS TE (Mt. 5,29), id est princeps vel doctor tuus. ERUE, id est separa eum a te, si te de Dei servitio prohibuerit. [88]UNUM MEMBRORUM TUORUM (Mt. 5,29), id est melius est tibi ut *princeps pereat*, quam cum illo vadas in infernum. [89]OCULUS, id est desiderium tuum, quia corpus per illum in gehennam mittitur. [90]DEXTRA MANUS (Mt. 5,30), id est minister aut ira tua. SCANDALIZAT TE (Mt. 5,30), id est animam tuam. ABSCIDE (Mt. 5,30), id est emenda a te. [91]MANUS, id est opus malum abscide. [PL 547] [92]NON IURARE (Mt. 5,33), id est non periurare. [93]NON IURARE OMNINO (Mt. 5,34), id est numquam *iurare*. NEQUE PER COELUM (Mt. 5,34), quia sedis Dei est. [94]**ALITER:** EST EST, NON NON (Mt. 5,37), id est verbum *dici* in ore et in corde. [95]QUOD AMPLIUS *EST* A MALO EST (Mt. 5,37), id est ex indignitate illius cui non creditur. [96]OCULUM PRO OCULO (Mt. 5,38), id est non reddere malum pro malo. [97]SI QUIS PERCUSSERIT TE IN DEXTERAM MAXILLAM (Mt. 5,39), id est si haereticus percusserit te in dogma malae Scripturae, praebe illi aliud dogma Scripturae

87. *ante* SI *add.* quod V ~ SI OCULUS … prohibuerit] SI OCULUS TUUS id est princeps vel doctor tuus, ERUE separa Vt ~ SI OCULUS … ERUE *om.* Pa ~ ERUE^{1} … ABS TE *om.* V ~ princeps tuus vel doctor *transp.* β Gr ~ *post* a te *add.* vel discede amoribus eius V ~ *post* prohibuerit *add.* aut in mala opera trahere te conaverit V 88. UNUM … in infernum *om.* Vt ~ MEMBRORUM TUORUM] MEMBRUM TUUM α ~ *post* princeps *add.* aut doctor V 89. OCULUS … mittitur] Vel oculus desiderium pro quo in geennam mittitur Vt ~ OCULUS] Aut OCULUS TUUS V ~ *post* TUUM *add.* quod amas δ ~ *post* corpus *add.* tuum λ δ ~ per illum] pro illo ~ *post* mittitur *add.* [*appendix* V79] V 90. *post* minister *add.* in humanis V ~ *ab* aut ira tua *incipit* Mn ~ a te] te δ 91. *post* abscide *add.* [*appendix* V80] V 92. NON IURARE, id est non periurare *om.* Sk G ~ periurare … numquam iurare (segm. 93) *om.* St ~ *post* periurare *add.* id est β^{1} (∉ O) ~ NON … Dei est (segm. 93) *om.* V Vt 93. Dei *om.* St ~ est Dei *transp.* Mc Me R ~ *post* Dei est *add.* NEQUE PER TERRAM QUIA SCABELLUM PEDUM (*add.* EIUS EST Wn) σ : *add.* omnia haec a littera ut nullus iuret δ 94. ALITER *om.* V δ ~ ALITER … in corde] EST EST NON NON id est verbum duci corde et ore Vt ~ verbum] quod verba V ~ dici] dicis V ~ in ore et in corde] corde tene *et add.* et opere imple id est qui est in verbo hoc sit in corde V 96. OCULUM … vincendum (segm. 97)] OCULUM PRO OCULUM non redde malum pro male, in dexteram maxillam praebe aliam, si te hereticus percusserit in dogmata malae praebe illi divinam scripturam ut vincas eum Vt ~ *post* id est *add.* reddes V ~ malum] malo S ~ *post* malo *add.* ecce iota: non resiste malo, ecce apex V 97. *post* MAXILLAM *add.* [*appendix* V81] V ~ praebe illi aliud dogma *om.* St ~ aliud dogma] aliam dogmam V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[87]**Quod** SI OCULUS TUUS DEXTER SCANDALIZAT TE, ERUE EUM ET PROIICE ABS TE (Mt. 5,29), id est princeps vel doctor tuus. ERUE, id est separa eum a te, si te de Dei servitio prohibuerit. [88]UNUM MEMBRORUM TUORUM (Mt. 5,29), id est melius est tibi ut *pereat princeps* **aut doctor tuus** quam cum illo vadas in infernum. [89]OCULUS, id est desiderium tuum **quod amas**, quia corpus **tuum** per illum in gehenna mittitur. [90]**ET** SI DEXTRA MANUS **TUA** (Mt. 5,30), id est minister **tuus** aut ira tua. SCANDALIZAT TE (Mt. 5,30), id est animam tuam. ABSCIDE **EAM** (Mt. 5,30), id est emenda **iram tuam** a te. [91]MANUS, id est opus malum abscide. [91a]**Dictum est autem antiquis quia verbum non Dominus dixit sed Moyses, et malum fuit quod Moyses praecepit.** [91b]**Et ideo praecepit, quia elegit inter duos malos, quia mos fuit Iudaeis occidere uxores suas cum illas non diligebant.** [91c]**Et ideo Moyses praecepit viris dare libellum repudii.** [PL 547] [92]NON IURARE (Mt. 5,33), id est non periurare. [93]NON IURARE OMNINO (Mt. 5,34), id est numquam *iuraveritis*. NEQUE PER CAELUM (Mt. 5,34), **id est** quia sedis Dei est, **omnia haec a littera ut nullus iuret.** [94]EST EST, NON NON (Mt. 5,37), id est verbum *dic* in ore et in corde. [95]QUOD *AUTEM* AMPLIUS A MALO EST (Mt. 5,37), id est ex indignitate illius cui non creditur **nisi iuraverunt.** [95a]**Audistis quoniam dictum est hoc, coniungitur ubi dixit "Nolite putare quoniam non veni solvere legem sed adimplere"** (Mt. 5,17). [96]OCULUM PRO OCULO (Mt. 5,38), id est non reddere malum pro malo. **Item apostolus dicit "Finis est contentionis iuramentum"** (cfr. Hebr. 6,16). [97]SI QUIS PERCUSSERIT TE IN DEXTERAM MAXILLAM (Mt. 5,39), id est si haereticus percusserit te in dogma malae Scripturae, praebe illi aliud dogma Scripturae ad

87. prohibuerit] prohibit Ma 89. per *om.* Ma ~ mittitur] mittatur Ma 91. malum] malus Ma 91b. malos] malus Ma 95a. putare] portare Ma 96. OCULUM] OCULO Ma ~ malo] malum Ma 97. MAXILLAM] MAXILLA Ma ~ dogma malae] dogmata Ma ~ aliud] alia Ma

*

91. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, II, hom. 37, par. 7; cfr. Epiph. Lat., *Interpretatio Evangeliorum*, cap. 61, p. 167, l.22 97. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 5, v. 39

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

divinae ad vincendum. [98]QUI VULT TUNICAM TUAM TOLLERE (Mt. 5,40), id est crimen quod in te homines sciunt de te *dispoliare*. [99]DIMITTE ET PALLIUM (Mt. 5,40), id est crimen cuius solus conscius **es**, da ei confessionem. [100]ET *SI QUIS* TE ANGARISAVERIT MILLE PASSUS, VADE CUM ILLO ALIA DUO (Mt. 5,41), id est ut exieris corpore, vade et mente. [101]QUI PETIT A TE DA EI (Mt. 5,42), id est qui interrogat dic ei, sive *pauperi* eleemosynam. [102]DICTUM EST **ANTIQUIS**, DILIGES PROXIMUM TUUM ET ODIO HABEBIS INIMICUM TUUM (Mt. 5,43). Quomodo dixit non solvere legem? Recte implet, quia in Vetere *dicit* de diabolo inimicum odire; hic autem de utroque. [103]Tribus modis *diligimus* inimicos: corde qui nos corde odit, opere bene facere illi qui nos opere persequitur, orare verbo qui nos verbo *criminant*. [104]CALUMNIANTIBUS VOBIS (Mt. 5,44), id est falsa accusatio. [105]UT SITIS FILII PATRIS VESTRI (Mt. 5,45) et reliqua, id est quia si aliquis portasset nobis *aurum, argentum*, [106]*et* si maledixisset nos et percussisset, dilexissemus *eum*, [107]et cum illa defecissent, et nos defe-

~ *post* vincendum *add.* si quis voluerit in iudicio et reliqua V 98. quod … dispoliare] publicum Vt ~ dispoliare] spoliare V 99. crimen … confessionem] occultum id est da ei confessionem Vt ~ cuius] cuius tu δ^1 ~ *post* confessionem *add.* [*appendix* V82] V 100. ET SI QUIS … eleemosynam (segm. 101)] Qui te angarizaverit mille passus id est corpore et vade et mente qui petit a te, qui interrogat, dic ei sive pauperi elemosinam Vt ~ *ante* MILLE *add.* I M ~ MILLE … DUO] et reliqua V ~ DUO] MILLE α ~ ALIA DUO *om.* S : et reliqua Mc ~ et mente] ante Mn ~ *post* mente *add.* [*appendix* V83] V 101. PETIT A TE] PIETATEM H ~ *post* interrogat *add.* te G V δ^1 ~ eleemosynam] elimosina ω (∉ β τ δ) 102. *ante* DICTUM *add.* AUDISTIS QUIA V ~ DICTUM … utroque] Diliges proximum et odio autem inimicum id est diabolum Vt ~ DILIGES] DILIGIS ω ~ ET ODIO … TUUM] et reliqua *et add.* [*appendix* V84] V ~ HABEBIS] HABEBIT M ~ Quomodo dixit] quomodixit En K ~ Vetere] Veteri Me τ V ~ dicit] dictum est τ ~ inimicum^2 *om.* Pa ~ utroque] utraque Mn : uteroque St 103. *ante* Tribus *add.* Nos Vt ~ Tribus] Treis S Sa : tres R : quattuor β ~ diligimus] diligis Sk ~ bene facere illi *om.* Vt ~ facere *om.* Mc ~ persequitur] sequitur Vt ~ orare … criminant] ore qui nos ore criminant Vt ~ criminant] querant Mn : querunt criminari *et add.* [*appendix* V85] V : querant criminant Sk : querunt criminant σ 104. falsa accusatio] falso accusantibus G ~ accusatio] iusticia Pa 105. *post* id est *add.* Hieronimus dicit V ~ id est quia … promittitur (segm. 107)] id est quasi aliquis maledicens dedisset aurum argentum et dilexissemus eum et cum illo defecissent et nos similiter ideo non deficienti vita promittitur Vt ~ quia si] quasi ω (∉ Mc Mn τ V δ) ~ portasset] portasse α (∉ Mc τ V Wn β^3 δ) ~ nobis *post* argentum *transp.* α^1 106. dilexissemus] dilexerimus α^1 (∉ dilexerim Mn : dixerimus Pa) 107. defecissemus] defecimus Mn V Sk St : defecissimus R

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

eum vincendum. [98]**ET EI**, QUI VULT TECUM **IUDICIUM CONTENDERE ET** TUNICAM TUAM TOLLERE (Mt. 5,40), **id est totum velamentum nuditatis tuae quod exterius est a carne. REMITTE EI ET PALLIUM** (Mt. 5,40) id est crimen quod in te homines sciunt de te *spoliare*. [99]DIMITTE **ILLI** ET PALLIUM (Mt. 5,40), id est crimen cui tu solus conscius es, da illi confessionem **inde et inde**. [100]ET *QUICUMQUE* TE ANGARIZAVERIT **ID EST** X PASSUS, VADE CUM ILLO ALIA DUO (Mt. 5,41), id est ut exieris corpori vade et mente. [101]QUI PETIT A TE DA EI (Mt. 5,42), id est qui interrogat **te doctrinam** dic ei, sive *pauper* eleemosynam*:* **da ei.** [102]**AUDISTIS QUIA** DICTUM EST (Mt. 5,43), **iungitur ubi dicitur "Non veni solvere Legem"** (Mt. 5,17), DILIGES PROXIMUM TUUM ET ODIUM HABEBIS INIMICUM TUUM (Mt. 5,43). Quomodo dixit **quod** non solvere Legem? Recte implet, quia in vetere *dixit* de diabolo inimicum odire, hic autem de utroque. [103]Tribus modis *diligamur* inimicos: corde **diligamur** qui nos corde odit, opere bene facere illi qui nos opere persequitur, orare verbo qui nos verbo *criminat*. [104]CALUMNIANTIBUS VOBIS (Mt. 5,44), id est falsa accusatio. [105]UT SITIS FILII PATRIS VESTRI **QUI IN CAELIS EST** (Mt. 5,45) et reliqua, id est quia si aliquis portasset nobis *sinum plenum auri argenti*, [106]*etiam* si maledixisset nos et percussisset, dilexissemus *ille*, [107]et cum illa defecissent et nos **simili modo** defe-

98. VULT TECUM] VULTECUM Ma 99. es *om.* Ma 100. ANGARIZAVERIT] SCANDALIZAVERIT Ma ~ ALIA] ALIO Ma ~ vade et mente] ut delea mente Ma 101. PETIT] PEDIT Ma ~ *post* DA EI[1] *add.* C *et exp.* Ma ~ doctrinam] doctrina Ma ~ eleemosynam] elymosina ω 102. DILIGES] DILIGIS ω ~ Legem[1-2] Lege Ma ~ vetere] vetus Ma ~ diabolo] diabulum Ma ~ utroque] cetero qui Ma 103. Tribus] Treis Ma ~ verbo[1-2] verbum Ma 105. SITIS] SEDIS Ma ~ quia si] quasi ω ~ portasset] portus se Ma 107. defecissemus] defecissimus Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

cissemus; ideo non *deficiente vita promittitur*. [108]QUI SOLEM SUUM (Mt. 5,45), et reliqua; ET PLUIT SUPER IUSTOS (Mt. 5,45), quia in *utroque* totus mundus continetur: [109]in sole arida et calida, in pluvia humida et frigida. [110]De his quatuor *factus est mundus*, sic nos debemus dare inimicis nostris cibum et potum, vestimentum et verbum dilectionis. [111]SI ENIM DILIGITIS EOS (Mt. 5,46), et reliqua. [112]PUBLICANUS (cfr. Mt. 5,46) dicitur *quia* publice peccat, aut qui rem publicam agit. ETHNICI (Mt. 5,47): gentiles. [113]ESTOTE PERFECTI (Mt. 5,48), id est ut perfecte haec impleatis *in eleemosynis, in ieiuniis, in orationibus.*

(Mt. 6) [1]NE CORAM HOMINIBUS VIDEAMINI (Mt. 6,1), *id est quod bona opera per laudem humanam non fiant*. [2]CUM ERGO FACIS ELEEMOSYNAM (Mt. 6,2), id est fac sacerdoti, et pauperi, et inimico. HYPOCRITA (Mt. 6,2) dicitur fictus. [3]PERCEPERUNT MERCEDEM SUAM (Mt. 6,2), *non* Dei. [4]NESCIAT SINISTRA TUA (Mt. 6,3), id est vana gloria. DEXTERA (Mt. 6,3): omnia propter Deum fac. [5]INTRA IN CUBICULUM (Mt. 6,6), id est in cordis secreta. [6]CLAUSO OSTIO (Mt. 6,6), id est contra vanam gloriam.

108. QUI[1] … continetur *om.* P ~ *post* SUUM *add.* ORIRI Vt Gr : *add.* ORIRE FACIT G ~ ET PLUIT SUPER IUSTOS *om.* Vt ~ *post* IUSTOS *add.* ET INIUSTOS β δ (*et add.* [*appendix* V86] V) ~ quia … continetur] quia utrosque mundus continet Vt ~ utroque] utraque Mn V Sk σ ~ continetur] constat V 109. sole] sola Mn τ 110. mundus est factus *transp.* δ ~ mundus *om.* α (∉ R Vt En β³ δ : homo V) ~ sic nos … dilectionis] sic demus inimicis cibum potum vestimentum verba dilectionis Vt ~ vestimentum *om.* Mc 111. SI ENIM … gentiles (segm. 112) *om.* Vt ~ DILIGITIS] DILEXERITIS Mn : DILIGIS Sk : DILIGIMUS O ~ *post* EOS *add.* QUI VOS DILIGUNT G 112. PUBLICANUS] PUPLICANOS Me V M ~ dicitur] vocat V ~ peccat, aut] peccata ut Me ~ ETHNICI] ET MONTANICI Mn 113. *ante* ESTOTE *add.* [*appendix* V87] V ~ ESTOTE … orationibus] ESTOTE PERFECTI, perfecte implete in elimosinis, in oraciobus, in ieiuniis Vt ~ impleatis] inplateis M

(Mt. 6) 1. NE CORAM … fiant *om.* Vt ~ VIDEAMINI] ET PROXIMI Mn ~ quod *om.* β δ ~ opera *om.* Mn ~ fiant] fient λ Sa R Mn Sk V τ : facit *in* fient *corr.* Me : facient M μ K Pa : faciant En : faciatis O ~ 2. CUM … Dei (segm. 3) *om.* Vt ~ fictus] finctus α (∉ δ) 3. *post* SUAM *add.* id est humanam laudem et Vt 4. NESCIAT] Nescit Sk H ~ NESCIAT … gloria] NESCIAT SINISTRA TUA quid faciat DEXTERA TUA id est una gloria St ~ NESCIAT … fac *om.* Vt ~ *post* TUA *add.* [*appendix* V88] V ~ *post* gloria *add.* vel intentio mala V ~ *post* DEXTERA *add.* id est β τ δ ~ omnia … fac] opera propter facta V ~ omnia] hora Mn : opera β (∉ β¹ : omnia opera O δ) τ ~ propter Deum fac] fac propter Deum G ~ SCIT ENIM PATER (DEUS SCIT PATER *M*) QUOD NOBIS (VOBIS *G*) OPUS EST (NECESSE EST *K*) *post* fac *transp.* β¹ (∉ O) 5. in cordis secreta] cordis secretum Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

cissemus; ideo non *deficientem vitam promittit.* [108]QUI SOLEM SUUM **ORIRI** (Mt. 5,45) et reliqua; ET PLUIT SUPER IUSTOS (Mt. 5,45) **et reliqua**, quia in *utrisque* totus mundus continetur: [109]in sole **natura** arida et calida, in pluvia humida et frigida. [110]De his IIII *mundus factus est*, sic nos debemus dare inimicis nostris cibum, potum, vestimentum et verbum dilectionis. [111]SI ENIM DILIGITIS EOS (Mt. 5,46), et reliqua. [112]PUBLICANUS (cfr. Mt. 5,46) dicitur *qui* publice peccat, aut qui rem publicam agit. ETHNICI (Mt. 5,47): gentiles. [113]ESTOTE PERFECTI (Mt. 5,48), id est ut perfecte haec impleatis, **id est** *in eleemosynam, in orationem, in ieiunium.*

(Mt. 6) [1]NE CORAM HOMINIBUS VIDEAMINI (Mt. 6,1), *et alibi dixit "Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant" et reliqua.* [2]CUM ERGO FACIT ELEEMOSYNAM (Mt. 6,2) **et reliqua**, id est fac sacerdoti, pauperi et inimico. HYPOCRITA (Mt. 6,2) dicitur fictus. [3]PERCEPERUNT MERCEDEM SUAM (Mt. 6,2), *necnon* Dei. [4]NESCIAT SINISTRA TUA (Mt. 6,3) **et reliqua**, id est vana gloria. DEXTERA (Mt. 6,3): omnia propter Deum fac. [5]INTRA IN CUBICULUM (Mt. 6,6), id est in corde tuo secreta. [6]CLAUSO OSTIO TUO (Mt. 6,6), id est **hos** contra vanam gloriam.

108. SOLEM] SOLE Ma ~ ORIRI] ORIRE Ma ~ IUSTOS] IUSTUS Ma 111. SI] SIC Ma 112. PUBLICANUS] PUPLICA Ma ~ publicam] puplica Ma ~ ETHNICI] AETHINICUS Ma 113. ESTOTE PERFECTI] ESTO PERFECTUS Ma ~ perfecte] perfectus Ma

(Mt. 6) 1. NE] NEC Ma 2. ELEEMOSYNAM] ELYMOSINA Ma ~ pauperi] paupero Ma ~ inimico] inimicum Ma ~ dicitur fictus] dicit fatus Ma 3. PERCEPERUNT] PERCIPERUNT Ma 5. CUBICULUM] CUBICULO Ma ~ secreta] recreata Ma 6. vanam gloriam] vana gloria Ma

*

(Mt. 6) 5. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* Ps. 3, par. 4, l.4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[7]Nolite multum loqui (Mt. 6,7), id est ne multas petitiones aut multa verba dicere, sive per altitudinem vocis *Deum* rogare. [8]Scit enim Pater quod vobis opus est (Mt. 6,8), sic ergo *orate*: [9]Pater noster (Mt. 6,9), id est sic enim vivamus in terra, ut patrem habeamus in *coelo;* caritatem et fraternitatem *ostendimus* dum dicimus noster. [10]Hoc dicit imperator, et mendicus, dicit dominus et servus; simul dicunt: "Pater noster". [PL 548] [11]Ergo qui unum patrem habent, fratres sunt. [12]Ideo non dedignetur Dominus *servum suum fratrem habere*, *quem Dominus Christus frater voluit esse*. [13]Et sic *faciamus* ut heredes *Patri* possimus esse; nam et lex humana haereditare facit *filios*. [14]Sanctificetur nomen tuum (Mt. 6,9): *hic* rogamus ut in nobis sanctificetur, *id est in operibus nostris; nam eius nomen semper sanctum est*. [15]Veniat regnum tuum (Mt. 6,10), id est sicut optant filii regnum patribus eorum, [16]ita et nos oramus ut ille regnet in nobis et non diabolus; ille et non peccatum, sive Ecclesia, sive Evangelium. [17]Fiat voluntas tua (Mt. 6,10), *et reliqua*. Sicut angeli *sine culpa famulantur*, ita et nos; [18]vel sicut in animabus ita et in corpore; vel sicut christiani, ita haeretici; [19]sicut Ecclesia, ita

7. loqui] loquor St ~ multas] multuas M ~ dicere *om.* Mu ~ per altitudinem] parapolitudinem St 8. Scit enim ... sive Evangelium (segm. 16) *om.* Vt ~ Scit ... opus est *post* fac (segm. 4) *transp.* β^1 ($\notin$ O) ~ opus est] et reliqua *et add.* [*appendix* V89] V ~ sic ergo orate *om.* V M G : *post* filios (segm. 13) *transp.* β^2 ($\notin$ O) ~ *post* orate *add.* Finit liber Deo gracias Amen *et des.* Mc 9. Pater ... id est *om.* V ~ noster *om.* β δ ~ caritatem ... dicimus noster] noster dum dicimus ostendit nobis caritatem et fraternitatem β^1 10. mendicus] medicus Pa ~ *post* mendicus *add.* hoc β^2 ($\notin$ Pa) δ^1 ~ dicit²] hoc V ~ *ante* simul *add.* omnes V 11. *post* fratres sunt *add.* et quia fratres sumus debemus invicem diligere alter utrum V 12. Ideo] Id est β ($\notin$ et V) ~ fratrem habere] vocare fratrem V ~ fratrem *om.* Sa ~ habere] vocare G ~ *ante* Christus *add.* Iesus S Mn Mu ~ Christus] Iesus V ~ frater voluit] voluit fratrem δ^1 ~ esse] habere *et add.* [*appendix* V90] V 13. *ante* sic *add.* si V ~ Patri *om.* τ ~ possimus] possibile Mn ~ possimus esse] simus G ~ haereditare] hereditarem M ~ *post* filios *transp.* sic ergo orate (segm. 8) β^2 ~ *post* filios *add.* sic orate Mu 14. *post* tuum *add.* [*appendix* V91] V : *add.* id est G ~ hic rogamus ut *om.* G ~ nostris] bonis G ~ *post* sanctificetur² *add.* *(bis scr.)* nomen tuum, hic rogamus ut in nobis sanctificetur Sa ~ nam ... est] semper nam eius nomen sanctum est V ~ *post* semper *add.* bonum est vel G 15. *post* id est *add.* [*appendix* V92] V ~ *post* regnum² *add.* tuum τ ~ patribus eorum] patri suo ω ($\notin$ β δ) 16. oramus] rogamus Mh ~ ut] et G ~ non² *om.* Mn ~ *post* Evangelium *add.* vel regnum iudicii O 17. et reliqua *om. et add.* [*appendix* V93] V ~ *post* angeli *add.* in coelo R ~ famulantur] famulantibus Mn : *om.* Vt 18. animabus] manibus V ~ corpore] corporibus O

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[7]NOLITE MULTUM LOQUI (Mt. 6,7), id est ne multas petitiones **petatis**, aut **ne** multa verba dicere, sive per altitudinem vocis *Dominum* **non** rogare. [8]SCIT ENIM PATER **VESTER** (Mt. 6,8) **et reliqua, id est scit qualiter orare docuit**. Sic ergo *oraveritis*, **nam non per altitudinem vocis fiat**. [9]PATER NOSTER (Mt. 6,9) **et reliqua**, id est sic enim vivamus in terra ut patrem habeamus in *caelis;* caritatem et fraternitatem *ostendit* dum dicimus NOSTER. [10]Hoc dicit imperator, *hoc dicit* mendicus, dicit dominus, *dicit* servus, simul dicunt: "Pater noster". [PL 548] [11]Ergo qui unum patrem habent, **ipsi** fratres sunt. [12]Ideo non dedignetur *fratrem habere servum suum Dominus* **eius** *quem fratrem voluit habere Dominus Christus*. [13]Et sic *studeamus agere* ut heredes possimus esse *fratrem*; nam et lex humana hereditare facit *filius* **contumacis et reliqua**. [14]SANCTIFICETUR NOMEN TUUM (Mt. 6,9), *id est* rogamus ut in nobis sanctificetur *nomen eius, nomen semper sanctum est id est in bonis operibus*. [15]VENIAT REGNUM TUUM (Mt. 6,10), id est sicut optant filii regnum patribus eorum, [16]ita et nos oramus ut ille regnet in nobis et non diabulus; **item** ille et non peccatum, sive Ecclesia, sive Evangelium **et reliqua**. [17]FIAT VOLUNTAS TUA **SICUT IN CAELO ITA ET IN TERRA** (Mt. 6,10), **ut** sicut angeli *famulantur sine culpa* **tibi**, ita et nos **faciamus**, [18]vel sicut in animabus ita et in corpore **fiat**, vel sicut christiani ita haeretici **faciunt**; [19]**vel** sicut Ecclesia ita

7. petitiones] petitionis Ma 10. imperator] imperat Ma ~ dicunt] dicit Ma 12. dedignetur] dedignemur Ma 13. heredes] heres Ma ~ hereditare] et heredis Ma 14. sanctificetur[2]] sanctificet Ma 15. patribus eorum] patri suo ω 16. *post* oramus *add.* sive Ma

*

12. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 58, (ed. Ecclesia orans 1), p. 120, ll.22-23 14. Cfr. Aug., *Serm.*, ser. 57, (ed. Homo spiritalis), p. 415, l.40

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Synagoga; [20]sicut *iustitia, ita peccatum convertant*, ut in illis *fiat voluntas tua*. [21]PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM (Mt. 6,11), id est omni die *usque* ad caput anni. Hodie, id est semper. [22]PANEM, id est Christum. *Sic agere debemus*, ut eum quotidie possimus accipere ad remedium. [23]ET DIMITTE NOBIS (Mt. 6,12) et reliqua, hic cautionem cum Deo facimus: si dimittimus, dimittitur nobis. [24]ET NE NOS INDUCAS IN TEMPTATIONEM (Mt. 6,13). Sicut deduxisti homines in *diluvio*, vel illos in Sodoma, vel pharaonem in mare, sive in temptationem diaboli aut hominum insidias. [25]SED LIBERA NOS A MALO (Mt. 6,13), id est a diabolo, a peccato, ab homine malo. [26]Hae septem orationes communes sunt omnibus ut septem gratiae Spiritus sancti orasset. [27]Tres petitiones ad coelestia pertinent, id est "Sanctificetur nomen tuum", "Adveniat regnum tuum", "Fiat voluntas tua"; [28]quatuor ad istam vitam. [29]CUM AUTEM IEIUNATIS

19. *ante* Synagoga *add.* sicut H 20. iustitia … peccatum] iusti … peccatores S δ ~ convertant] convertunt Sk : convertantur M O δ : convertatur Vt ~ ut *om.* Vt St ~ in *om.* S R Mn Sk ρ K C ~ fiat voluntas tua *om.* Vt 21. *ante* PANEM *add.* [*appendix* V94] V ~ PANEM NOSTRUM … dimittetur vobis (segm. 23) *om.* Vt ~ *post* PANEM *add.* substancialem G ~ QUOTIDIANUM *om.* V ~ die usque] diebus que Me 22. Christum] corpus Christi G ~ Sic agere debemus] sic vivamus G ~ eum] Deum β[1] ~ eum quotidie] cotidie cum G ~ accipere] recipere β ~ *post* remedium *add.* [*appendix* G9 V95 Mu12 Gr12 Eg12] G V δ 23. *post* NOBIS *add.* DEBITA NOSTRA SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS G : *add.* DEBITA NOSTRA β[2] ~ et reliqua] et Israel *et add.* [*appendix* V96] V ~ cautionem] actionem Mn ~ cum Deo *om.* En ~ Deo] Dominus H : Domino Wn Mu ~ *post* facimus *add.* ita Hieronimus dicit V ~ dimittimus] dimittemini α (∉ Me V G σ O δ) ~ nobis] vobis R τ O 24. ET NE NOS … insidias] ET NE NOS INDUCAS et caetera, sicut in diluvio vel in Sodoma vel Pharaonem vel et indiis hominum vel diaboli Vt ~ IN TEMPTATIONEM] intemptus Mu : tempationes *et add.* [*appendix* V97] V ~ deduxisti] seduxisti α (∉ δ : induxit V) ~ *post* diluvio *add.* *(iter.)* vel illos in diluvio St ~ *post* Sodoma *add.* et Gomorra δ ~ pharaonem] foramen St ~ temptationem[2]] temptatione Sa S Me R Mn H G ~ *post* diaboli *add.* [*appendix* V98] V ~ hominum] hominem Pa ~ insidias hominum *transp.* δ[1] 25. SED LIBERAS … malo[2] *om.* Vt ~ MALO[1] … homine *om.* S ~ *post* id est *add.* ab omni malo β ~ *ante* a diabolo *add.* a peccato Gr ~ a diabolo … malo[2] *om.* Sk ~ homine] omni O : omine St Eg ~ *post* malo[2] *add.* [*appendix* V99] V 26. Hae] Haec ω (∉ Haeae H : Hae Pa O δ) ~ Hae … omnibus *om.* Vt ~ Hae … vitam (segm. 28) *om.* V ~ septem] IIII τ ~ orationes] petitiones O δ[1] ~ *post* orationes *add.* IIII ω ~ ut] et β[1] 27. coelestia] celestem τ Pa ~ Adveniat regnum tuum *om.* Vt ~ *post* Fiat *add.* usque Vt 28. *post* vitam *add.* [*appendix* G10] G : *add.* pertinent Mu 29. CUM AUTEM … iuxta hoc (Mt. 8, segm. 2) *post* SEPARARE PATREM A FILIO (Mt. 10, segm. 15) *transp.* G ~ CUM AUTEM … ieiunant *om.* Vt ~ IEIUNATIS] IEIUNAVERIT S Sa R Sk M Pa : IEIUNAVERITIS τ G : IEIUNAVERINT Me H En K μ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Synagoga **fiant**; [20]**vel** sicut *iusti ita peccatores convertantur*, ut in illis *tua fiat voluntas*. [21]PANEM NOSTRUM (Mt. 6,11) **secundum littera** COTIDIANUM (Mt. 6,11), id est *in unaquaqua* die usque a capud anni. Hodie, id est semper. [22]**Vel** PANEM id est Christum, *ut sic mereamur agere*, ut eum cotidie possimus accipere ad remedium, **vel supersubstantiale aebraice dicunt Christus super omnem substantiam.** [23]ET DIMITTE NOBIS **DEBITA** (Mt. 6,12) et reliqua, hic cautionem cum Deo facimus: si dimittimus dimittitur nobis, **si non dimiserimus non dimittitur nobis**. [24]ET NE NOS INDUCAS IN TEMPTATIONEM (Mt. 6,13), sicut deduxisti homines in *diluvium*, vel illos in Sodoma **et Gomorra**, vel pharaonem in mare, sive in temptationem diabuli aut hominum insidias. [25]SED LIBERA NOS A MALO (Mt. 6,13), id est a diabulo, a peccato **et** ab homine malo. [26]Hae VII orationes communes sunt omnibus ut VII gratiae Spiritus sancti orasset. [27]III petitiones ad caelestia pertinent, id est "Sanctificetur nomen tuum", "Adveniat regnum tuum", "Fiat voluntas tua"; [28]IIII ad istam vitam. [29]CUM AUTEM IEIUNATIS (Mt. 6,16)

22. PANEM] PANE Ma 23. dimittitur] dimittuntur Ma 24. ET NE NOS INDUCAS... omine malo (segm. 25) *ante* ET DIMITTE NOBIS (segm. 23) *transp.* Ma ~ in[5] *om.* Ma 26. Hae] Haec ω ~ *post* orationes *add.* IIII ω ~ communes] comunis Ma ~ *post* omnibus *add.* "Veniad regnum tuum", "Fiat voluntas tua" Ma 27. caelestia] caelestiam Ma ~ pertinent] pertinet Ma 29. IEIUNATIS] IEIUNAVERITIS Ma

*

26-28. Cfr. Aug. *Serm.*, ser. 59, (ed. SChr 116), p. 198, l.144

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 6,16), et reliqua. EXTERMINANT ENIM FACIES SUAS (Mt. 6,16), id est transfigurant se, id est ut videantur ab hominibus quod ieiunant. [30]UNGE CAPUT TUUM, ET LAVA FACIEM TUAM (Mt. 6,17), id est quod Domino dare *vis*, qui est caput tuum, proximo tuo da. [31]NOLITE THESAURIZARE IN TERRA (Mt. 6,19), id est sed in caelo. [32]*NE AERUGO* (Mt. 6,19)*, id est vana gloria aut ira. TINEA* (Mt. 6,19)*: invidia aut superbia; FURES* (Mt. 6,19)*: daemones;* [33]*aurum: sensus; mundus: vestimentum; nam cibus: praedicatio divina.* [34]LUCERNA CORPORIS TUI (Mt. 6,22), id est doctor vel princeps tuus. [35]CORPORIS, id est hominis interioris. SI SIMPLEX FUERIT (Mt. 6,22), id est unius rei. [36]NEMO POTEST DUOBUS DOMINIS SERVIRE: AUT UNUM ODIO HABEBIT (Mt. 6,24), id est qui nec sibi bonus; [37]*ALIUM* DILIGET (Mt. 6,24), qui sibi bonus, id est diabolum contemnere, *Deum* amare. [38]Qui divitiis servit, diabolo servit. [39]MAMMONA (Mt. 6,24) dicitur divitias, sive nomen diaboli. [40]NONNE ANIMA PLUS EST QUAM ESCA (Mt. 6,25) et reliqua, id est qui *minora dat Deo* et maiora diabolo. [41]RESPICITE VOLATILIA CAELI (Mt. 6,26) et reliqua, [PL 549]

~ et reliqua *om.* K ~ ENIM *om.* α¹ τ δ ~ SUAS *om.* τ ~ *post* id est¹ *add.* dum non se colunt δ ~ transfigurant] nigrigantes Mn ~ *post* hominibus *add.* [*appendix* V100] V ~ quod] quia α (∉ qui β : quod δ) ~ quod ieiunant *om.* V 30. UNGE … superbia (segm. 32)] VII pro septiformen spiritum unge caput et cetera, quod dare vis id est caput, da proximo erugo, vanagloria tinea vel superbia Vt ~ FACIEM TUAM LAVA *transp.* G K δ¹ ~ Domino dare vis] dare Deo vis C ~ proximo tuo da] da pauperibus et proximo tuo *et add.* [*appendix* V101] V 31. NOLITE] NOLI V R Wn ~ *post* TERRA *add.* [*appendix* V102] V ~ id est sed in coelo *om.* V ~ sed *om.* α¹ τ : non alibi nisi (non *δ¹*) δ 32. *post* TINEA *add.* id est β τ δ ~ *post* superbia *add.* [*appendix* V103] V ~ FURES … divina (segm. 33) *om.* V ~ *post* FURES *add.* id est β δ 33. *post* aurum *add.* id est β δ ~ *post* mundus *add.* id est β δ ~ nam cibus] mancibus Me : mancipibus Mn β τ *et add.* id est β ~ *post* cibus *add.* id est δ 34. CORPORIS] CORPUS C ~ doctor] dator G 35. id est] id sunt H ~ hominis interioris] homines interiores S Sa Mn Sk σ M ρ K St ~ interioris *om.* O ~ SI *om.* V σ St Mu ~ *post* rei *add.* [*appendix* V104] V 36. DOMINIS] DOMINI V τ ~ DOMINIS … id est¹ *om.* Vt ~ *post* SERVIRE *add.* et reliqua V : *add.* quia G ~ *ante* AUT UNUM ODIO *add.* UBI FUERIT THESAURUS TUUS et reliqua α (∉ V O δ) ~ HABEBIT] HABET V 37. *ante* ALIUM *add.* nec β δ ~ ALIUM] ALTERUM δ¹ ~ sibi bonus] bonus sibi est V ~ *post* bonus² *add.* est β δ ~ contemnere] contempnit V ~ *ante* Deum *add.* et β ~ *post* amare *add.* [*appendix* V105] V 39. dicitur divitias] dicuntur divitiae V : diviciae nuncupantur *et add.* [*appendix* G12] G ~ sive nomen diaboli *om.* V G 40. *post* ESCA *add.* ET CORPUS QUAM VESTIMENTUM et reliqua O ~ qui minora … diabolo *om.* V ~ dat] datur Sa ~ Deo dat *transp.* Sk σ Gr ~ *post* diabolo *add.* CUBITUM UNUM (Mt. 6, segm. 45) … divinitatis (Mt. 7, segm. 18) Gr : *add.* vel quia anima plus est quam corpus δ¹

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

et reliqua. EXTERMINANT **ENIM** FACIES SUAS (Mt. 6,16), id est **dum non se colant** transfigurant se, id est ut videantur ab hominibus quod ieiunant. [30]UNGE CAPUT TUUM ET FACIEM TUAM LAVA (Mt. 6,17), id est quod Domino dare *volveris*, qui est caput tuum, proximo tuo da. [31]NOLITE THESAURIZARE IN TERRA (Mt. 6,19), id est sed in caelo. [32]*NEC AERUGO NEC TINEA AUT FUR* (Mt. 6,19). [33]*Aurum sensum; aerugo: ira; vestimentum: misericordia. TINEA* (Mt. 6,19)*: invidia; cibus: praedicatio divina; FURIS* (Mt. 6,19)*: demonis; aerugo: vana gloria; tinea: superbia.* [34]LUCERNA CORPORIS TUI (Mt. 6,22) **et reliqua**, id est doctor vel princeps tuus. [35]CORPORIS, id est hominis interioris. SIMPLEX FUERIT (Mt. 6,22), id est unius rei. [35a]**SI OCULUS NEQUAM FUERIT** (Mt. 6,23)**: si de simile colore fuerit.** [36]NEMO POTEST DUOBUS DOMINIS SERVIRE: AUT UNUM ODIO HABEBIT (Mt. 6,24), id est **illud** qui nec sibi bonus; [37]*ET ALTERUM* DILIGET (Mt. 6,24) **ipsum** qui sibi bonus; **AUT UNUM SUSTINEBIT** (Mt. 6,24)**, id est ipsum ut supra sibi bonus**; id est diabulus contemnere, *Dominum* amare, **vel plus caelestiam quam divitias amare.** [38]**Quia** qui divitiis servit, diabolo servit, **et non Deo**. [39]MAMMONA (Mt. 6,24) dicitur divitias, vel nomen diaboli. [40]NONNE ANIMA PLUS EST QUAM ESCA, **ET CORPUS QUAM VESTIMENTUM** (Mt. 6,25), id est qui *dat minora Deo* et maiora diabolo, **vel quia anima plus est quam corpus.** [41]RESPICITE VOLATILIA CAELI (Mt. 6,26) et reliqua, **id est dicitur qui**

~ EXTERMINANT] EXTERMINAVIT Ma ~ colant] colent Ma ~ quod] qui Ma 33. *post* sensum *add.* mundum Ma 35. FUERIT] FUERINT Ma 36. *post* SERVIRE *add.* et reliqua, oboedire Ma ~ *ante* AUT UNUM ODIO *add.* UBI FUERIT THESAURUM TUUM et reliqua Ma ~ ODIO] ODIUM Ma ~ bonus] bonum Ma 37. DILIGET] DILIGIT Ma ~ bonus] bonum Ma

*

33. aurum, sensus: cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 64, vol. 54, par. 9, p. 596, l.11 39. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 6, v. 24; id., *Epistulae*, ep. 22, vol. 54, par. 31, p. 192, l.6; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 53, par. 2, l.34; id., *Quaest. Ev.*, II, quaestio 34, l.25; id., *Sermones*, ser. 113, (ed. PL38) col. 648, l.43; cfr. Eucherius., *Instr.*, II, p. 193, l.137

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quia mos est avium in altum volare et canticum cantare, [42]et cum aliquid sibi voluerint in terra, a Domino accipiunt. [43]Ita *et homines* debent caelestia cogitare et Deum laudare; [44]et cum cibis indigent, a Domino in terra accipiunt. [45]CUBITUM UNUM (Mt. 6,27): secundum litteram vel unum diem ad vitam vestram. [46]CONSIDERATE LILIA AGRI (Mt. 6,28), id sunt angeli. [47]SALOMON (Mt. 6,29), id est Christus, hodie secundum historiam. [48]IN CLIBANUM (Mt. 6,30), id est ad comburendum vel hodie tempestate. [49]HAEC OMNIA GENTES INQUIRUNT (Mt. 6,32), id est ad quas ambulatis ad praedicationem cibos vobis et vestimenta praestabunt. [50]QUAERITE PRIMUM REGNUM DEI (Mt. 6,33), id est eiecta potestate diaboli, Deus solus regnet in terra. [51]ET IUSTITIA EIUS ET HAEC OMNIA ADICIENTUR VOBIS (Mt. 6,33), id est si Dominum servierimus omnia ille nobis augebit, [52]quia cum regnum caelorum nobis tribuetur; cibus et vestimenta adicientur vel regnum Dei fides dicitur. [53]NE SOLLICITI SITIS IN CRASTINO (Mt. 6,34), id est ne peccata quae in crastino die perpetrabis hodie roges dimitti tibi sive ne extendas poenitentiam usque in diem mortis aut iudicii.

(Mt. 7) [1]NOLITE ERGO IUDICARE (Mt. 7,1) et reliqua, id est diligite inimicos vestros. [2]FESTUCAM (Mt. 7,3) parvam culpam proximi tui, aliter iram. [3]TRABEM (Mt. 7,3) magnum peccatum, aliter odium proximi

41. quia mos ... divinitatis (Mt. 7, segm. 18)] Aves in altum volant et canticum canticant sed in terra a Domino aliquid accipere volunt, et homines celestia cogitando in terra accipiunt paracionem divinitatis Vt ~ quia *om. et add.* [*appendix* G12] G ~ mos avium est *transp.* G ~ avium] aurum τ : avibus V ~ et canticum cantare *om.* G ~ cantare canticum *transp.* δ^1 42. cum *om.* α (∉ V σ O : si quid G : si δ) ~ sibi] si S ~ a Domino accipiunt] accipiunt a Domino α^1 : ad Deo accipiunt G 43. Deum laudare] ad Deum vel dare M 44. cibis] cibus S Sa Me C : civibus R Mn τ Sk Wn M En St : cibibus H : vocibus Pa ~ a Domino] ad Dominum Mn 45. CUBITUM UNUM ... omnis homo in com- (Mt. 7, segm. 18) *deest* α (∉ δ^1 : *post* diabolo (segm. 40) *transp.* Gr) ~ CUBITUM] CIBUM Eg ~ diem] dicit Mu 48. CLIBANUM] CLIBANO δ ~ temptestate] tempore estatis Gr : tempore estaris Mu : tempestatis Eg 50. *post* DEI *add.* ET IUSTITIAM EIUS δ^1 ~ eiecta] deiecta Gr ~ diaboli] a diaboli et Mu ~ solus Deus *transp.* δ^1 ~ regnat *in* regnet *corr* Gr 51. Dominum] Domino δ ~ servierimus] servierint Mu ~ nobis *om.* Eg ~ augebit] augeat Gr 52. tribuetur] tribuitur Mu : tribuit Eg ~ fides regnum Dei *transp.* Gr 53. die *om.* δ^1 ~ extendas] extendis Mu ~ iudicii et mortis *transp.* Eg ~ aut] et δ^1

(Mt. 7) 1. diligite] diligere Eg 2. proximi] fratris δ^1 3. proximi] proximum Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

theorica exercent, [PL 549] quia mos est avium in altum volare et canticum cantare, [42]et cum aliquid sibi voluerint in terra, a Domino accipiunt. [43]Ita *illi* debent caelestia cogitare et Deum laudare, [44]et cum cibis indigent ad Dominum in terra accipiunt. [45]CUBITUM UNUM (Mt. 6,27): secundum litteram vel unum diem ad vitam vestram. [46]CONSIDERATE LILIA AGRI (Mt. 6,28), id sunt angeli. [47]SALOMON (Mt. 6,29), id est Christus, hodie secundum historiam. [48]IN CLIBANUM (Mt. 6,30), id est ad comburendum vel hodie tempestate. [49]HAEC OMNIA GENTES INQUIRUNT (Mt. 6,32), id est ad quas ambulantes ad praedicationem cibus vobis et vestimentum praestabunt. [50]QUAERITE PRIMUM REGNUM DEI (Mt. 6,33), id est eiecta potestate diaboli, Deus solus regnet in terra. [51]ET IUSTITIA EIUS ET HAEC OMNIA ADICIENTUR VOBIS (Mt. 6,33), id est si Dominum servissemus omnia nobis ille augebit, [52]quia cum regnum caelorum vobis tribuetur; cibus et vestimenta adicientur vel regnum Dei fides dicitur. [53]NE SOLLICITI ESTIS IN CRASTINO (Mt. 6,34), id est ne peccata quae in crastino die perpetrabis hodie roges dimitti tibi sive ne extendas penitentiam usque in diem mortis aut iudicii.

(Mt. 7) [1]NOLITE ERGO IUDICARE (Mt. 7,1) et reliqua, id est diligite inimicos vestros. [2]FISTUCAM (Mt. 7,3) parvam culpam proximi tui, aliter iram. [3]TRABEM (Mt. 7,3) magnum peccatum, aliter odium proximi

41. altum] alto Ma 44. cibis] cibus Ma 45. litteram] littera Ma 47. historiam] storia Ma 48. CLIBANUM] LIBANO Ma ~ tempestate] temporae state Ma 49. INQUIRUNT] INQUAERUNT Ma 52. regnum] signum Ma ~ cibus] cibum Ma ~ adicientur] adiciantur Ma ~ fides] fidem Ma 53. roges] rogis Ma ~ dimitti tibi] dimittit ibi Ma ~ sive ne extendas] si bene ostendas Ma

(Mt. 7) 2. FISTUCAM parvam culpam] FISTUCA parva culpa Ma

*

46. Cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 32. l.132

(Mt. 7) 2-3. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 54, par. 7, l.3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

longo tempore. [4]NOLITE DARE SANCTUM CANIBUS (Mt. 7,6): secundum historiam id est sacrificium, aliter SANCTUM: Evangelium haereticis, [5]quia canis quod vomit resumit et iterum vomit et lambit illud, [6]ita haeretici gentilitatem de qua saturati fuerunt Deo postponunt et post baptismum haeresim sumunt. [7]MARGARITA (Mt. 7,6) praedicatio divina dicitur. [8]ANTE PORCOS (Mt. 7,6), id est haereticos quia sicut porci post lavacrum adhuc non sunt mundi, [9]ita illi post gentilitatem lavati in heresim revertuntur. [10]Vel canes peccatores qui post confessionem iterum committunt ut canes similia et porci sunt isti qui canis. [11]ET CONVERSI DIRUMPANT VOS (Mt. 7,6), id est canis supradicti qui adversus sacerdotem irascendo iniuria faciunt. [12]PETITE (Mt. 7,7), id est orando Patrem pro corpore. [13]QUAERITE (Mt. 7,6) filium ieiunando pro anima. PULSATE (Mt. 7,6) pro eleemosynam Spiritum sanctum. [14]PETITE fidem, QUERITE spem, PULSATE caritatem. [15]ET APERIETUR VOBIS (Mt. 7,6), id est regnum caelorum ieiunando per eleemosinam. [16]PANEM (Mt. 7,9), id est caritatem sive modestiam cordis. [17]LAPIDEM (Mt. 7,9): duritiam cordis. PISCEM (Mt. 7,10): fidem vel spem. SERPENTEM (Mt. 7,10), id est infidelitatem vel disperationem. [18]CUM SITIS MALI (Mt. 7,11), id est malus est omnis homo in comparatione divinitatis. [19]QUANTO MAGIS PATER VESTER, QUI BONUS EST NATURA, DABIT BONA PETENTIBUS SE (Mt. 7,11), id est fidem, spem, caritatem. [20]INTRATE PER ANGUSTAM PORTAM (Mt. 7,13), ubi non capit esse peccatores nisi peccata deponant. [21]Porta: fides;

4. SANCTUM DARE *transp.* Gr ~ SANCTUM[1]] SECUNDUM Eg ~ SANCTUM[2]] secundum *in* sanctum *corr.* Gr : secundum Mu ~ haereticis] heretici δ 5. vomit[2]] vomet Mu 6. saturati] saciati δ^1 7. divina] diurna Gr 8. non sunt mundi] mundum sunt Mu : mundi sunt Eg 10. isti *om.* δ^1 ~ qui canis *eras.* Gr 11. DIRUMPANT] SIRUMPANT Mu 13. PULSATE … spem (segm. 14) *om.* Eg ~ pro[2]] per Mu 16. modestiam] molestiam Eg 18. in comparatione divinitatis] parationem divinitatis α (∉ reparationem divinitatis R : *om.* Gr) ~ divinitatis *om.* G ~ *post* divinitatis *add.* [*appendix* V106] V : *add.* quia anima plus est quam esca corpus Gr 19. QUANTO … posticulas (segm. 21)] Dabit bonum petentibus se fidem per caritatem per angustam portam palasticas Vt ~ QUANTO … caritatem *om.* V ~ NATURA EST *transp.* δ^1 ~ BONA DABIT *transp.* S β ~ spem] per α (∉ δ) ~ caritatem *om.* Mu ~ *post* caritatem *add.* OMNIA ERGO QUAECUMQUE VULTIS UT FACIANT VOBIS HOMINES et reliqua, ad litteram Gr 20. INTRATE … caritatem (segm. 21) *om.* Eg ~ INTRATE] INTRARE ρ ~ capit esse] capent S Sa Me R Sk En : capiunt Mn σ G Pa : capiuntur V : accipiuntur Gr ~ peccata *con.*] *om.* ω ~ deponant] deponent Mn Sk St : deponunt H Gr : deponuntur V Wn 21. Porta] Portam α (∉ Sk Wn Mu Gr : Portam latam β^3: Latam portam En)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

longo tempore. [4]NOLITE DARE SANCTUM CANIBUS (Mt. 7,6): secundum historiam id est sacrificium, aliter SANCTUM: Evangelium haereticis, [5]quia canis quod vomit resumit et iterum vomit et lambit illud, [6]ita haeretici, quia illi gentilitatem de qua saturati fuerunt Deo postponunt et post baptismum haeresim sumunt. [7]MARGARITA (Mt. 7,6) praedicatio divina dicitur. [8]ANTE PORCOS (Mt. 7,6), id est haereticos quia sicut porci post lavacrum adhuc non sunt mundi, [9]ita illi post gentilitatem lavati in heresim revertuntur. [10]Vel canes peccatores qui post confessionem iterum committunt ut canis similes et porci sunt isti qui canis. [11]ET CONVERSI DISRUMPANT VOS (Mt. 7,6), id est canes supradicti qui adversus sacerdotem irascendo iniuriam faciunt. [12]PETITE (Mt. 7,7), id est orando Patrem pro corpore. [13]QUAERITE (Mt. 7,6) filium ieiunando pro anima. PULSATE (Mt. 7,6) pro eleemosyna, pro Spiritu sancto. [14]PETITE fidem, QUERITE spem, PULSATE caritatem. [15]ET APERIETUR VOBIS (Mt. 7,6), id est regnum caelorum ieiunando per eleemosynam. [16]PANEM (Mt. 7,9), id est caritatem sive modestiam cordis. [17]LAPIDEM (Mt. 7,9): duritiam cordis. PISCEM (Mt. 7,10): fidem vel spem. SERPENTEM (Mt. 7,10), id est infidelitatem vel disperationem. [18]CUM SITIS MALI (Mt. 7,11), id est malus est omnis homo in comparatione divinitatis. [19]QUANTO MAGIS PATER VESTER, QUI BONUS EST NATURA, DABIT BONA PETENTIBUS SE (Mt. 7,11), id est fidem, spem, caritatem. **[19a]OMNIA ERGO QUAECUMQUE VULTIS UT FACIANT VOBIS HOMINES** (Mt. 7,12) **et reliqua, ad litteram.** [20]INTRATE PER ANGUSTAM PORTAM (Mt. 7,13), ubi non capit esse peccatores nisi peccata deponant. [21]Porta: fides;

4. historiam] storiam Ma ~ aliter] alitum Ma ~ haereticis] heretici Ma 5. vomit] vomet Ma ~ iterum] iter Ma ~ vomit et lambit] vomere et lambere Ma ~ illud] illi Ma 6. qua *om.* Ma ~ saturati] saturitatati (*sic*) Ma 7. MARGARITA] MARGARITAS Ma 8. PORCOS] PORCUS Ma ~ haereticos] haereticus Ma 10. canes peccatores] canis peccatoris Ma ~ committunt] committuntur Ma 11. canes] canis Ma ~ iniuriam] iniuria Ma 13. pro$^{2-3}$] per Ma 18. malus] malum Ma ~ in comparatione] imparatione Ma 19. fidem, spem] fide, spe Ma 19a. FACIANT] FACIAM Ma ~ HOMINES] HOMINIS Ma ~ litteram] littera Ma 20. ANGUSTAM PORTAM] ANGUSTA PORTA Ma ~ ubi... deponant] ut capit id est peccata deponat Ma 21. fides] fide Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

posticulas *duo,* **id est** caritatem Dei et proximi. [22]Duo luminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, ubi si quis offendat non intrat. [23]QUIA LATA PORTA (Mt. 7,13), et reliqua, id est divitiis et propria voluntate servientes. [24]ATTENDITE VOBIS (Mt. 7,15), id est a falsis doctoribus cavete. [25]IN VESTIMENTIS OVIUM (Mt. 7,15), id est *boni doctores*. LUPI RAPACES (Mt. 7,15), id est qui animas in perditionem rapiunt. [26]A FRUCTIBUS EORUM (Mt. 7,16), id est ex operibus **COGNOSCETIS EOS**. [27]NUMQUID COLLIGUNT DE SPINIS (Mt. 7,16), id est *de haereticis*. UVAS (Mt. 7,16), id est virginitatem. [28]AUT DE TRIBULIS FICUS (Mt. 7,16), id est *coniugem* de haereticis. [29]ARBOR BONA (Mt. 7,17): homo bonus. ARBOR MALA (Mt. 7,17): homo malus qui *agit opera mala*. [30]NON OMNIS QUI DICIT MIHI, **DOMINE, DOMINE** (Mt. 7,21), et reliqua: de illis dicit qui amant in angulis platearum stare orantes. [31]SED QUI FACIT VOLUNTATEM PATRIS MEI (Mt. 7,21), id est qui servat mandata. [32]MULTI MIHI DICUNT, DOMINE (Mt. 7,22), id est multi sunt qui intrant per eam. [33]QUIA NUMQUAM NOVI VOS (Mt. 7,23), id est *bonum* vel *haeretici*.

~ posticulas] palasticas ω (∉ posticae P : posticia Mu) ~ posticulas … servientes (segm. 23)] palasticas duas: dileccio Dei propter proximi, duo liminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, lata porta divitiia et voluntatibus servientes Vt 22. Evangelium] angeli Mn ~ vetus] cuius dicit Mn ~ si *om.* α (∉ δ) ~ offendat] ostendit Mn V ~ *post* intrat *add.* [*appendix* V107] V 23. QUIA] QUAM ω (∉ τ) ~ QUIA … servientes *om.* V ~ *ante* LATA *add.* IN Mn ~ PORTA *om.* C ~ *ante* propria *add.* priora St ~ propria voluntate] proprias voluntates S Sa Me : propriae voluntati O Gr : voluntati propriae $δ^1$ ~ servientes] servientibus O 24. ATTENDITE … rapiunt (segm. 25) *om.* V : In vestimentis ovium boni doctores, lupi rapaces qui animas in perdiciionem rapiunt Vt ~ *post* VOBIS *add.* A FALSIS PROPHETIS G ~ id est *om.* β (∉ G O) : id sunt δ ~ doctoribus] prophetis O ~ cavete *om.* G 25. id est boni doctores] in similitudine boni pastoris G ~ boni doctores] bonorum doctorum Mu ~ id est² *om.* G ~ qui *om.* R : quia G ~ animas] animis Sk ~ perditionem] perditione α (∉ Mn Wn G En μ O Gr Eg) 26. A FRUCTIBUS … mala (segm. 29) *om.* V : A FRUCTIBUS operibus, DE SPINIS uvas, de hereticis virginem, DE TRIBUS FICOS de hereticis coniugem, ARBOR homo Vt ~ COGNOSCETIS … haereticis (segm. 27) *om.* G 27. *post* SPINIS *add.* UVAS β δ ~ UVAS, id est *om.* β δ 28. coniugem de haereticis] de hereticis coniugem β : de hereticis rectum coniugium δ 29. ARBOR] ARBA M 30. DOMINE² *om.* G : est V ~ de illis … mandata (segm. 31)] id est in angulis platearum qui facit voluntatem qui servat mandata Vt ~ platearum] plateas Mn ~ stare orantes] stantes orare G C 31. MEI *om.* G ~ servat] fuerat S ~ *post* mandata *add.* eius *et* [*appendix* V108] V 32. MULTI MIHI … haeretici (segm. 33) *om.* Vt ~ MIHI] enim τ ~ MIHI DICUNT] gunt *et add. s.l.* mihi G ~ DOMINE *bis scr.* β Gr Eg ~ *post* id est *add.* qui Gr 33. bonum] bono opere δ ~ bonum vel haeretici] vestra bona opera G

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

posticulas *duas:* caritatem Dei et proximi. [22]Duo luminaria: superior Evangelium, inferior vetus Lex, ubi si quis offendat non intrat. [23]QUIA LATA PORTA (Mt. 7,13) et reliqua, id est divitiis et propria voluntate servientes. [24]ATTENDITE VOBIS (Mt. 7,15), **et reliqua**, id est a falsis doctoribus cavete. [25]IN VESTIMENTIS OVIUM (Mt. 7,15), id est *boni doctoris*. LUPI RAPACES (Mt. 7,15), id est qui animas in perditionem rapiunt. [26]A FRUCTIBUS EORUM (Mt. 7,16), id est ex operibus. [27]NUMQUID COLLIGUNT DE SPINIS (Mt. 7,16), id est *haeretici* **quia ipsi germinant spinus et tribulus**. UVAS (Mt. 7,16), id est virginitatem. [28]AUT DE TRIBULIS FICUS (Mt. 7,16), id est *rectum coniugium* de haereticis. [29]ARBOR BONA (Mt. 7,17), **id est** homo bonus. ARBOR MALA (Mt. 7,17), **id est** homo malus qui *mala opera agit*. [30]NON OMNIS DICIT MIHI (Mt. 7,21)et reliqua, **id est** de illis dicit qui amant in angulis platearum stare orantes. **DOMINE DOMINE** (Mt. 7,21), **id est in die iudicii corpus et anima**. [31]SED QUI FACIT VOLUNTATEM PATRIS MEI (Mt. 7,21) **et reliqua**, id est qui servat mandata. [32]MULTI MIHI DICUNT DOMINE **DOMINE** (Mt. 7,22), id est multi sunt qui intrant per eam. [33]QUIA NUMQUAM NOVI VOS (Mt. 7,23), id est *in bono* vel *haereticos*.

~ posticulas] palasticas ω 22. luminaria *in* liminaria *corr. s.l.* Ma ~ ubi si quis] ubique si Ma 23. QUIA] QUAM ω ~ divitiis] divitias Ma ~ propria voluntate] proprias voluntates Ma 24. doctoribus] doctoris Ma 27. NUMQUID COLLIGUNT] NUMQUIT COLLEGUNT Ma ~ virginitatem] virgitate Ma 30. amant] amat Ma

*

22. ubi quis offendat, non intrat: cfr. Aug., *Sermones*, ser. 294, (ed. PL38) col. 1339, l.7
28. Cfr. Chrom., *Tract. in Matt.*, tract. 35, l.126

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[34]DISCEDITE A ME (Mt. 7,23), id est qui sperant non esse remissionem *peccatorum*. [35]OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA (Mt. 7,24), et reliqua, qui contra praedicationem non agit. [36]ASSIMILABITUR VIRO SAPIENTI, QUI AEDIFICAVIT DOMUM SUPER PETRAM (Mt. 7,24), id est super opus bonum. [37]Ne *intraret* pluvia *in* ea, *id est* doctrina *haeretica*. [38]FLUMINA (Mt. 7,25): persecutiones haereticorum. VENTI (Mt. 7,25): daemones. [39]Nubes accipiunt pluviam de mare, haeretici doctrinam de mundo. [40]ET NON CECIDIT DOMUS (Mt. 7,25), id est non cadit qui super fidem stat in Christo. [41]ET OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA ET NON FACIT EA, SIMILIS ERIT VIRO STULTO (Mt. 7,26) et reliqua. [42]ET FUIT RUINA MAGNA (Mt. 7,27), id est in infernum. [43]NON SICUT SCRIBAE ET PHARISAEI (Mt. 7,28), id est quia Dominus virtutes faciebat et praedicabat, vel ipsi praedicaverunt.

(Mt. 8) [1]Cum autem descenderet de montem: quod dicit descenderunt, indicat quod nullus de ipsis fuit illi similes in altitudine. [2]SECUTE SUNT EUM TURBAE MULTAE (Mt. 8,1), indicat quia multi eum secuti sunt postquam de caelo descendit. [3]DOMINE, SI VIS, POTES ME MUNDARE (Mt. 8,2), id est dubitat de voluntate non de potestate. [4]DICENS VOLO MUN-

34. DISCEDITE] DISCITE Mn Vt ~ *post* id est *add.* heretici G ~ qui sperant … peccatorum] qui non sperant remissionem Vt ~ sperant] spectant Mn ~ remissionem] resurrectionem G Gr 35. OMNIS … AEDIFICAVIT (segm. 36) *om.* Vt ~ OMNIS … opus bonum (segm. 36) *om.* V ~ MEA VERBA *transp.* Gr ~ et reliqua *om.* K 36. AEDIFICAVIT] AEDIFICAT M : AEDIFICABIT Mh ~ DOMUM *om.* Sa Me Mn τ ~ DOMUM … daemones (segm. 38)] domum supra petram, super bonum opus, pluvia doctrina hereticorum, flumina persecutiones, venti demones Vt ~ *post* DOMUM *add.* SUAM β δ ~ *post* super^2 *add.* fidem ~ *post* bonum *add.* in Christo O 37. ea] eum R ~ id est] in ea V ~ haeretica] hereticorum Eg ~ haeretica … persecutiones (segm. 38) *om.* Mu 38. *post* FLUMINA *add.* id est O ~ *post* VENTI *add.* id est β (∉ id sunt σ) : *add.* id sunt δ 39. accipiunt] accipiant Sk ~ pluviam] pluvia ω (∉ pluvias H : *om.* St) ~ *post* mare *add.* id est β δ ~ *post* haeretici *add.* accipiunt β δ ~ haeretici … FACIT EA (segm. 41) *om.* St ~ doctrinam] doctrina ω (∉ β τ δ) 40. ET NON … Christo *om.* Vt ~ DOMUS *om.* δ^1 ~ id est *om.* V ~ non cadit *transp. post* in Christo β δ *et add.* [*appendix* V109] V ~ qui] quis V : *om.* M 41. ET OMNIS … id est] OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES G ~ SIMILIS ERIT … PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8, segm. 8) *deest* α (∉ δ)

(Mt. 8) 1. descenderet] descendisset Gr ~ quod] quia Mu ~ descenderunt] descenderet δ^1 ~ indicat] ostendit δ^1 ~ de ipsis *om.* δ^1 ~ illi] ei Mu 2. sunt eum secuti *transp.* Gr ~ secuti sunt eum *transp.* δ^1 ~ de caelo descendit] descendit de caelis δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[34]DISCEDITE A ME QUI **OPERAMINI INIQUITATEM** (Mt. 7,23), id est qui sperant non esse remissionem *post peccatum*. [35]OMNIS **ERGO** QUI AUDIT VERBA MEA (Mt. 7,24), et reliqua, qui contra praedicationem non agit. [36]ADSIMILABITUR VIRO SAPIENTI (Mt. 7,24), **id est quia Moysen sapienter super terram et super lapides aedificaret.** [37]Ne *intraverit* pluvia *super* ea, **aliter id est auditum super opus bonus. PLUVIA** (Mt. 7,25): doctrina *haereticorum*. [38]FLUMINA (Mt. 7,25): persecutiones haereticorum. VENTI (Mt. 7,25) daemones **dicitur.** [38a]**ET NON CECIDIT** (Mt. 7,25)**: auditum super opus bonus vel Petro super Christum. Stultus: Iudas Scarioth; et inflat venti ad nubes,** [39]**et** nubes accipiunt pluviam de mare **et** haeretici doctrinam de mundo. [40]ET NON CECIDIT DOMUS (Mt. 7,25), id est non cadit, **id est** qui super fidem stat in Christum. [41]ET OMNIS QUI AUDIT VERBA MEA HAEC ET NON FACIT EA, SIMILIS ERIT VIRO STULTO (Mt. 7,26) et reliqua. [42]ET FUIT RUINA MAGNA (Mt. 7,27), id est in infernum. [43]NON SICUT SCRIBAE ET PHARISEI (Mt. 7,28), id est quia Dominus virtutes faciebat et praedicabat, vel ipsi praedicaverunt. **Iuda id est storia, Iesus autem apicem, id est sensum.**

(Mt. 8) [1]Cum autem descenderet de montem: quod dixit descenderunt, indicat quod nullus de ipsis fuit illi similis in altitudine. [2]SECUTE EUM TURBAE MULTAE (Mt. 8,1), indicat quia multi eum secuti sunt postquam de caelo descendit. [3]DOMINE, SI VIS, POTES ME MUNDARE (Mt. 8,2), id est dubitat de voluntate non de potestate. [4]DICENS VOLO MUN-

34. sperant] sperat Ma ~ remissionem] remissio Ma 35. non *om.* Ma 36. sapienter] sapienti Ma ~ terram] terra Ma ~ aedificaret] aedificarentur *et add.* SUPER ARENA Ma 38. persecutiones] persecutionis Ma ~ daemones] demonis Ma 39. pluviam] pluvia ω ~ doctrinam] doctrina ω 41. ET[2]] EA Ma 43. apicem] aspicem Ma

(Mt. 8) 1. quod] non Ma ~ descenderunt] discenderunt Ma ~ similis] similes Ma ~ altitudine] altitudinem Ma 2. descendit *in* discendit *corr. s.l.* Ma 3. voluntate… potestate] voluntatem… potestatem Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

DARE (Mt. 8,3), id est imperativum verbum dicit, non infinitivum. [5]EXTENDENS MANUM (Mt. 8,3), id est potestatem vel divinitatem. TETIGIT (Mt. 8,3), id est divinitas tetigit humanitatem. [6]Corpus leprosi id est Adam vel totus mundus, qui leprosi erant de peccato Adae. [7]ET AIT ILLI IESUS: VIDE NE DIXERIS (Mt. 8,4), id est ne fama excitasset invidiam. [8]OSTENDE TE SACERDOTI ET OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8,4), id est mos fuit in Lege quod non esset in populo qui non esset mundus. [9]Et si sanitatem accepisset, ostendisset se sacerdoti et offerebatur *pro eo munus*: *duos* turtures aut *duos* pullos columbarum. [10]Et fiebat cum eis iuxta hoc opus, lignum hysopum et coccinum erga cacumen ipsius ligni. [11]Et dispergebatur sanguis alterius avis super istud lignum et super alterum avem, [12]et ipse dimittebatur in aere. [13]Lignum: crux Christi; coccinum: passio eius. [14]Et oportet ad martyrium ire per passionem Christi, et sanguis noster spargatur super crucem eius, [15]et anima nostra ascendat ad caelum, post *passionem* corporis nostri in martyrio. [16]IN TESTIMONIUM ILLIS (Mt. 8,4), id est ut non solvisset Legem, vel *vidissent* quod sanatus esset a lepra. [17]CENTURIO (Mt. 8,5) *figurat doctores*. PUER PARALYTICUS (Mt. 8,6) contractus *significat* genus humanum in *peccatis* conclusum. [18]Invenit Iesus in centurione trina mysteria: *primum* humilitas, ubi ait **DOMINE**, NON SUM DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM

4. infinitivum] infinitum Mu 5. vel] et Gr 6. de] ex Mu : a Eg 7. NE] NEMINI δ^{1} 8. id est mos … lepra (segm. 16) *om.* Vt ~ id est mos … conclusum (segm. 17) *om.* V ~ mos] nos G 9. sanitatem] animitatem Mn ~ accepisset] recepisset O ~ ostendisset se sacerdoti] se sacerdoti ostendebat δ^{1} ~ duos$^{1-2}$] duo δ ~ pullos] pulli δ^{1} 10. Et fiebat] et ibat *s.l.* O ~ opus *om.* δ^{1} ~ opus … martyrio (segm. 15) *def.* G ~ hysopum] hysopem S Sa Sk H R τ : esopem Mn 11. istud lignum] lignum illud Eg ~ et^{2} *om.* O 12. dimittebatur] mittebatur Me 13. crux] crucis H ~ *post* Christi *add.* est σ δ ~ coccinum … Christi (segm. 14) *om.* Pa 14. *post* Et^{1} *add.* nos δ ~ Christi] eius En ~ spargatur] spargebatur Mn : aspargatur M Sk H : aspergitur ρ μ K St O : aspergatur δ 15. et anima nostra] nam α (∉ non β δ : nam Pa) ~ caelum] Ecclesiam α 16. ut *om.* β δ ~ vidissent] vidisset Sk H : vidisse δ^{1} *et post add.* ostendit Mn Sk H δ ~ sanatus] natus R : sanus τ 17. figurat *om.* V : hos G : ostendit β δ ~ contractus *om.* M ~ significat] ostendit β δ ~ conclusum] non clusum O 18. Invenit … centurione *om.* V ~ trina] trea S : tria M O δ ~ trina (tria *M St O*) mysteria in centurione (centurioni *M En St K* : centurionem *G*) *transp.* β^{1} (∉ Vt) ~ primum] primam R : prima Mn σ ~ primum … MEUM] fides ubi ait TANTUM DIC VERBUM ET SANABITUR PUER MEUS V ~ humilitas] humilitatem R ~ ubi ait … secunda fides (segm. 19) *om.* G ~ UT INTRES … MEUM] et reliqua β^{1} (∉ O)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

DARE (Mt. 8,3), id est imperativum verbum dicit, non infinitivum. [5]EXTENDENS MANUM (Mt. 8,4), id est potestatem vel divinitatem. TETIGIT (Mt. 8,3), id est divinitas tetigit humanitatem. [6]Corpus leprosi id est Adam vel totus mundus, qui leprosi erant de peccato Adae. [7]ET AIT ILLI IESUS: VIDE NE DIXERIS (Mt. 8,4), id est ne fama excitasset invidia. [8]OSTENDE TE SACERDOTI ET OFFER MUNUS QUOD PRAECEPIT MOYSES (Mt. 8,4), id est mos **Christi** fuit in Lege quod non esset **cum eis** in populo qui non esset mundus. [9]Et si sanitatem accepisset, ostendisset se sacerdoti et offerebatur *munus pro eo*: *duo* turtures aut *duo* pullos columbarum. [10]Et fiebat cum eis iuxta hoc opus, lignum hysopum et coccinum erga cacumen ipsius ligni. [11]Et dispergebatur sanguis alterius avis super istud lignum et super alterum avem, [12]et ipse dimittebatur in aere. [13]Lignum: crux Christi; coccinum: passio eius. [14]Et **nos** oportet martyrium ire per passionem Christi, et sanguis noster spargatur super crucem eius, [15]et anima nostra ascendat ad caelum post *sparsionem sanguinis* corporis nostri in martyrio. [16]IN TESTIMONIUM ILLIS (Mt. 8,4), id est ut non solvisset Legem, vel *viderent* quod sanatus esset a lepra. [16a]**Incipit de Centurione. Capharnaum villa pinguedinis sive speciosa.** [17]CENTURIO (Mt. 8,5) *tenit figuram doctorum*. PUER PARALYTICUS (Mt. 8,6) contractus *ostendit* genus humanum in *peccato* conclusum. [18]**Tribus causis** invenit Iesus in centurione **id est** trina mysteria: *prima* humilitas **est**, ubi ait NON SUM DIGNUS UT INTRES SUB TECTUM

5. EXTENDENS] EXTENS Ma 7. ne[2]] in Ma ~ invidia] inviditum Ma 9. turtures] turtorum Ma ~ pullos] pullus Ma 10. hysopum] ysope Ma 12. aere] hera *in* haera *corr. s.l.* Ma 13. Lignum *om.* Ma ~ coccinum *in* coccineum *corr. s.l.* Ma 16. TESTIMONIO *in* TESTIMONIUM *corr.* Ma ~ Legem] Lege Ma

*

(Mt. 8) 10-12. Cfr. Lev. 14 13. Cfr. Aug, *Enarr. in Ps.*, ps. 68, ser. 1, par. 9, l.48; cfr. Cassiod., *Expos. Ps.*, ps. 88, l.186; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 18, par. 20, l.12

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

MEUM (Mt. 8,8). [19]Secunda fides, *ubi ait* TANTUM DIC VERBUM, ET SANABITUR (Mt. 8,8). [20]Tertia, *id est* prudentia, *ubi dixit* HOMO SUM SUB POTESTATE (Mt. 8,9). [21]MIRATUS IESUS IN CENTURIONE (Mt. 8,10), id est invenit in eo sapientiam, *qua* fuerat doctus per praedicationem divinam. [PL 550] [22]Ab ORIENTE (Mt. 8,11) conversi, id est ab infantia. [23]Ab OCCIDENTE (Mt. 8,11), *id est* a senectute. [24]A meridie: a iuventute. Ab aquilone, id est de potestate diabuli veniunt ad fidem. [25]RECUMBENT (Mt. 8,11), id est inhabitant. Quare cum tribus tantum? Id est propter *remissionem*. [26]Qui concupiscunt, illuc flebunt; illis est stridor dentium quorum Deus venter est. [27]SOCRUM PETRI FEBRICITANTEM (Mt. 8,14), id est synagogae dubietas. [28]TETIGIT MANUM (Mt. 8,15): praestavit auxilium. DIMISSA FEBRE (Mt. 8,15), id est desinit incredulitas. [29]MINISTRABAT EI (Mt. 8,15), id est benedicebat ei. [30]Per VESPERUM (Mt. 8,16) *ostendit* finem mundi. [31]DAEMONIA (Mt. 8,16), id est peccata. Per VULPES (Mt. 8,20), *id est* homines incredulos. Per VOLUCRES, homines divites. [32]NON RECLINET CAPUT (Mt. 8,20), ubi non est fides.

19. Secunda *om.* Vt ~ Secunda … SANABITUR] humilitas ubi ait: NON SUM DIGNUM UT INTRES SUB TECTUM MEUM V ~ fides *om.* M : fidem Vt ~ TANTUM *om.* δ^1 ~ ET SANABITUR. Tertia, id est (segm. 20) *om.* Vt ~ *post* SANABITUR *add.* PUER G : *add.* PUER MEUS δ 20. Tertia, id est *om.* V ~ id est *om.* δ ~ ubi dixit] ubi ait V δ^1 : ut est nam et ergo Vt ~ HOMO SUB POTESTATE] NAM ET EGO HOMO Gr : NAM ET EGO HOMO SUM et reliqua δ^1 ~ SUM *om.* S Me R τ β (∉ V Vt C K O) ~ SUB POTESTATE] SUPPOTESTATE et cetera Vt ~ *post* POTESTATE *add.* [*appendix* V110] V 21. MIRATUS … divinam *om.* Vt ~ MIRATUS] MIRATUR Sk G Pa ~ IN CENTURIONE *om.* V ~ praedicationem] doctrinam V 24. *post* meridie *add.* id est β δ (∉ ρ V Vt) ~ de potestate diabuli] a diabulo V ~ fidem] laudem Mn ~ *post* fidem *add.* [*appendix* V111] V 25. RECUMBENT … remissionem *om.* V ~ Quare] *om.* Vt ~ tantum? id est *om.* Vt ~ *post* remissionem *add.* peccatorum δ^1 26. Qui] Quia O ~ *post* Qui *add.* hic O δ : *add.* hic aliena V ~ est^1] et V ~ *post* venter est *add.* [*appendix* V112] V 27. SOCRUM] SOLATIUM Mn : SOGRUS V : SOCRUS K ~ PETRI] PETIT Mn : PETRUS O ~ FEBRICITANTEM] FEBRICITATEM H M O : FEBRICANTEM Sk St ~ synagogae dubietas] synagoga in peccatis iacens vel dubietas eius V 28. MANUM] id est Mu ~ *post* MANUM *add.* eius *et* [*appendix* V113] V ~ praestavit] praestat H ~ praestavit auxilium *om.* V ~ FEBRE] FEBRIS V : FEBRI δ^1 ~ desinit] desinis Mn ~ *post* incredulitas *add.* surgens in fide V 29. MINISTRABAT] MINISTRABANT Mn ~ *post* id est *add.* [*appendix* V114] V ~ id est benedicebat ei *om.* β^1 (∉ O) ~ benedicebat] benedicebant Mn ~ benedicebat … doctores (Mt. 9, segm. 9) *om.* V 30. VESPERUM] PUERUM Mn ~ *post* ostendit *add.* ei α^1 (∉ G Vt C K δ) 31. incredulos] incredulus Mn : increduli Vt ~ *post* VOLUCRES *add.* CELI δ ~ $homines^2$ *om.* Vt 32. RECLINET] RECLINAT Me β (∉ O) τ δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

MEUM (Mt. 8,8). [19]Secunda fides, *quia sic ait* TANTUM DIC VERBUM ET SANABITUR (Mt. 8,8). [20]Tertia, *hoc est* prudentia, *ut dixit* HOMO SUM SUB POTESTATE (Mt. 8,9). [21]MIRATUS IESUS IN CENTURIONE (Mt. 8,10), **sed quid miratus?** Id est invenit in eo sapientiam, *quia* **dum** fuerat doctus per praedicationem divinam. [PL 550] [22]Ab ORIENTE (Mt. 8,11) conversi, id est ab infantia **conversi**. [23]Ab OCCIDENTE (Mt. 8,11), *hoc est* a senectute. [24]A meridie **id est** a iuventute. Ab aquilone, id est de potestatem diabuli veniunt ad fidem. [25]RECUMBENT (Mt. 8,11), id est inhabitant. Quare cum tribus tantum? Id est propter *repromissionem*. [26]Qui **hic** concupiscunt illuc flebunt; illis est stridor dentium quorum Deus venter **eorum** est. [27]SOCRUM PETRI FEBRICITANTEM (Mt. 8,14), id est synagogae dubietas. [28]TETIGIT MANUM (Mt. 8,15): praestavit auxilium. DIMISSA FEBRE (Mt. 8,15), id est desinit incredulitas. [29]MINISTRABAT EI (Mt. 8,15), id est benedicebat ei. [30]Per VESPERUM (Mt. 8,16) *intellegit* finem mundi. [31]DAEMONIA (Mt. 8,16), id est peccata. Per VULPES (Mt. 8,20) *intellegit* homines incredulos. Per VOLUCRES **CAELI** (Mt. 8,20) *intellegit* homines divites. [32]**Reclinat caput ubi est fides,** non reclinat caput ubi non est fides.

21. eo] eum Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 24. id est[1]] idem Ma 26. stridor dentium] stridentium Ma 27. PETRI] PATRI Ma ~ FEBRICITANTEM] FEBRICITATEM Ma 28. praestavit] pestavit Ma ~ desinit] desinet Ma ~ incredulitas] indulgitas Ma ~ MINISTRABAT] MINISTRABANT Ma ~ benedicebat] benedicebant Ma 31. incredulos] incredulus Ma 32. reclinant *in* reclinat[2] *corr.* Ma

*

27. Cfr. Chrom., *Tract. Matt.*, tract. 40, ll.19-20; cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento Testamento*, par. 155, col. 118, l.39 30. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* ps. 103, ser. 3, par. 24, l.7; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 25, l.2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]MORTUUS MORTUUM SEPELIRE (Mt. 8,22), id est corpus animam; aliter, si peccator laudat peccatorem. [34]NAVIS (Mt. 8,23), id est Ecclesia. MOTUS ET FLUCTUS (Mt. 8,24), *id est* tentatio. [35]DORMITATUS (Mt. 8,24), *id est* incarnatus sive crucifixus. [36]VENTUS (Mt. 8,26), id est subitanea temptatio. [37]Daemoniacus, *id est* gentilis, gens cum perfidia. [38]PER MONUMENTA (Mt. 8,28), *ostendit* corpora. PER VIAM NON TRANSIT (Mt. 8,28), *id est* per genitilitatem ad regnum. [39]GREX PORCORUM (Mt. 8,30) ostendit homines ante conversionem. DIMERSI IN MARE (Mt. 8,32), *id est* in profundum. [40]Per PASTORES (Mt. 8,33) *ostendit* philosophos.

(Mt. 9) [1]SURREXIT (Mt. 9,7), id est curatus est. [2]REVERSUS IN DOMUM SUAM (Mt. 9,7), id est ad primam creationem. [3]Sponsus Christus est; sponsa Ecclesia. Filii sponsi apostoli sunt. [4]RUDIS PANNIS (Mt. 9,16), *doctrina Evangelii*. Scissis pannis, ostendit homines veteres. [5]Vinum NOVUM IN UTRES VETERES (Mt. 9,17), *nova praedicatio ad homines veteres*. [6]PRINCEPS (Mt. 9,18) *figuram tenet* prophetarum vel patriarcharum. [7]PUELLA (Mt.

33. MORTUUS] MORTUOS Me Wn M Vt Pa μ ~ MORTUUS … peccatorem] Mortuos sepelire corpus animam vel peccator laudat peccatorem Vt ~ aliter] alio modo β δ ~ peccatorem peccator laudat *transp.* δ^1 34. Ecclesia] Ecclesiae S Sa R Sk St ~ tentatio] temperatio H 35. DORMITATUS] DORMIENS G : DORMITATUR M : DORMITAT Pa ~ *post* incarnatus *add.* est G ~ *post* crucifixus *add.* Christus δ 36. VENTUS] VETUS S : VENIT Vt ~ subitanea] subito in ea S : subita in ea Sa τ Wn M G St : subitante a Me : sumpta in ea Mn : subita in Sk ~ temptatio] tempore H : temptatione Wn G μ K 37. Daemoniacus] Demoniacos σ ~ id est] id sunt H ~ gens] genus τ : *om.* Vt 38. ostendit] hoc sunt R ~ corpora *om.* τ ~ VIAM] FIAM Vt ~ NON *om.* M ~ TRANSIT] TRANSIBIT M ~ regnum] regum Pa 39. PORCORUM] CORPERUM Pa ~ ostendit] ostendunt R : *om.* Vt ~ conversionem] conversacionem St : conversationem δ^1 ~ DIMERSI *om.* Vt ~ DIMERSI … profundum] dimersi in profundum id est in mare δ^1 40. PASTORES] PASTOREM S α^1 ~ ostendit PASTOREM *transp.* Vt ~ philosophos] philosophus Mn G

(Mt. 9) 1. *ante* SURREXIT *add.* ASCENDIT IN NAVE hoc est in Ecclesia. IN SUA CIVITATE id est in Nazareth δ ~ SURREXIT] SCISCIT Mn ~ id est *om.* Vt Pa ~ curatus] sanatus Vt 2. SUAM, id est *om.* Vt ~ creationem] creatio K ~ *post* creationem *add.* suam δ^1 3. Sponsus … apostoli sunt *om.* Vt 4. RUDIS] OPERIS Mn ~ PANNIS^1] PANNI Me : PANNUS G ~ Evangelii] Evangelium S Sa R : evangelica Me St δ ~ Scissis pannis] scissura Vt : scissus pannus δ ~ ostendit] hoc sunt R : *om.* Vt 5. Vinum … veteres^2 *om.* G ~ IN] ET ω (∉ EX Me : IN Mn β^1 δ : *om.* τ) ~ VETERES^1 *om.* S Mu ~ *post* VETERES *add.* id est β (∉ Vt) Gr ~ nova praedicatio ad homines veteres *om.* M 6. PRINCEPS] PRINCIPES M ~ figuram tenet *om.* Vt ~ prophetarum … patriarcharum] prophete … patriarche Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[33]MORTUUS MORTUUM SEPELIRE (Mt. 8,22), id est corpus animam; aliter, si peccator laudat peccatorem. [34]NAVIS (Mt. 8,23), id est Ecclesia. MOTUS ET FLUCTUS (Mt. 8,24), *hoc est* temptatio. [35]DORMITATUS (Mt. 8,24), *hoc est* incarnatus sive crucifixus. [36]VENTUS (Mt. 8,26), id est subitanea temptatio. [37]Daemoniacus, *hoc est* gentilis, gens cum perfidia. [38]PER MONUMENTA (Mt. 8,28) *intellegit* corpora. PER VIAM NON TRANSIT (Mt. 8,28), *hoc est* per gentilitatem ad regnum. [39]GREX PORCORUM (Mt. 8,30) ostendit homines ante conversionem. DIMERSI IN MARE (Mt. 8,32), *hoc est* in profundum. [40]Per PASTORES (Mt. 8,33) *intellege* philosophos.

(Mt. 9) [1]ASCENDIT IN NAVE (cfr. Mt. 9,1), **hoc est in Ecclesia. IN SUA CIVITATE** (Mt. 9,11), **id est in Nazareth.** SURREXIT (Mt. 9,7), id est curatus est. [2]REVERSUS IN DOMUM (Mt. 9,7), id est ad primam creationem. [3]Sponsus Christus est; sponsa Ecclesia. Filii sponsi apostoli sunt. [4]RUDIS PANNIS (Mt. 9,16), *id est doctrina evangelica.* Scissis pannis ostendit homines veteres. [5]Vinum NOVUM IN UTRES VETERES (Mt. 9,17) *sicut superius.* [6]PRINCEPS **UNUS** (Mt. 9,18) *tenet figuram* **ordo** prophetarum vel patriarcharum. [7]**Per** PUELLA (Mt. 9,24) osten-

33. animam] anima Ma 34. NAVIS] NAVES Ma ~ hoc est] hoc Ma 37. gentilis] gentiles Ma 38. VIAM] VIA Ma 40. philosophos] phylosophus Ma

(Mt. 9) 2. DOMUM] DOMO Ma 4. veteres] veteris Ma 5. IN] ET ω 6. tenet] tenit Ma ~ figuram] figura Ma

*

33. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XX, cap. 6, l.8; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 1, p. 45, l.1 36. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 34, ser. 1, par. 9, l.7; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 25, par. 16, l.144

(Mt. 9) 6. Cfr. Cassiod., *Expos. Ps.*, ps. 112, l.90

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

9,24) ostendit synagogam. [8]TENUIT IESUS MANUM EIUSDEM PUELLAE (Mt. 9,25), *id est* auxilium ei praestitit. [9]MESSIS MULTA (Mt. 9,37), id est corda parata. Messores: doctores.

(Mt. 10) [1]NON DUAS TUNICAS (Mt. 10,10), id est non dupla mente nec dupla fiducia, in Novum aut in Vetus Testamentum. [2]NON CALCIAMENTA (Mt. 10,10), id est non testimonium malorum. [3]NEQUE VIRGAM

7. ostendit] haec est R ~ *post* synagoga *add.* [*appendix* Mu13 Gr13 Eg13] δ 8. TENUIT … praestitit] TENUIT MANUM, praestat auxilium Vt ~ MANUM *om.* H ~ EIUSDEM] eius dixit Mn : eius de Sk ~ praestitit ei *transp.* δ^1 ~ *post* praestitit *add.* [*appendix* Mu14 Gr14 Eg14] δ 9. MESSIS] MESSES Sk : MES G ~ *post* MESSIS *add.* quidem Gr ~ *post* Messores *add.* id est β (∉ G Vt) : *add.* id sunt δ ~ Messores, doctores] messoris, doctoris Mn ~ *post* doctores *add.* [*appendix* Mu15 Gr15 Eg15] δ

(Mt. 10) 1. dupla mente] duplica mente En : duplici mente Pa : plamente (*ut vid.*) C ~ aut in] atque δ^1 ~ vetus Testamentum] veteri Testamento V 2. CALCIAMENTA] CALCIAMENTA DUO β (∉ G V) ~ *post* malorum *add.* [*appendix* V115] V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ditur synagoga. [7a]**Mulier in profluxo ostendit Ecclesiam gentium. TIBICINIS** (Mt. 9,23) **dicitur TURBA** (Mt. 9,23), **ostendit superstitionem Iudaeorum.** [8]TENUIT IESUS MANUM EIUSDEM PUELLAE (Mt. 9,25) *ostendit quia* auxilium ei praestitit. [8a]**Per duos caecos intellegit Iudaeos et gentes. COMMINATUS** (Mt. 9,30), **id est contestatus. Per hominem mutum intellegit totum genus humanum.** [9]MESSIS MULTA (Mt. 9,37), id est corda parata. Messores *hoc sunt* doctores. [9a]**ITEM DE NOMINA APOSTULORUM. Symon hoc est oboediens, quia relinquit retiam suam sive navem secutus est Dominum. Petrus id est cognoscens, quia cognovit eum quando ait "Tu es Christus filius Dei vivi"** (Mt. 16,16). [9b]**Andreas id est virilis, quia Andreas pugnanda vitia virilis fuit. Iacob id est subplantator, quia vitia subplantavit.** [9c]**Iohannes id est gratia Dei sive ordo virginum. Philippus os lampadarum. Bartholomeus filius suspendentis aquae. Thomas abyssus.** [9d]**Matthaeus id est donatus, quia donavit illi peccata sua. Jacob sicut superius. Alphei id est doctus. Thadtheus id est corculus id est cordis cultor.** [9e]**Simon sicut superius Cannaneus id est commoti de infidelitate ad fidem. Iudas confessio. Scarioth memoria mortis.**

(Mt. 10) [1]NON DUAS TUNICAS (Mt. 10,10), id est non dupla mente nec dupla fiducia, in novum aut in vetus Testamentum. [2]NON CALCIAMENTA (Mt. 10,10), id est non testimonium malorum. [3]NEQUE VIRGAM

7a. Ecclesiam] Ecclesiae Ma ~ TURBA] TUBA Ma **8.** praestitit] prestetit Ma **8a.** contestatus] contestat Ma **9.** MESSIS] MESSES Ma **9a.** navem] nave Ma ~ Dominum] Domino Ma **9b.** Andreas] Andrae Ma ~ subplantator] subplanatatur (*sic*) Ma

(Mt. 10) **1.** nec dupla... Testamentum *om.* Ma **3.** VIRGAM] VIRGA Ma

*

9a. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4 **9b.** Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 7, l.19/p. 61, l.27/p. 78, l.5; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 147, par. 28, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 7, par. 5 **9c.** Iohannes id est gratia Dei: cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 8, l.62; Philippus os lampadarum: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 69, l.5; Thomas abyssus: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.10; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 9, par. 16 **9d.** Matthaeus donatus: Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.20 **9e.** Iudas confessio: cfr. Aug. *Enarr. in Ps.*, ps. 47, par. 11, l.16/ps. 67, par. 36, l.35; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 7, par. 10 **9a-9e.** Cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 190, ll.83-93

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 10,10), id est *non per* fortitudinem sed per patientiam. [4]PAX REVERSA (Mt. 10,13), id est merces recepta. [5]Per PULVEREM (Mt. 10,14) inquinamentum ostendit, quia pulvis tribus modis impedit: gressus obligat, oculos obscurat, vestimenta inquinat. [6]Serpens cruciata abscondit caput suum, *id est* apostoli cruciati non negantes Christum. [7]*Persecutionem ostendit* haeresis. [8]DE CIVITATE *IN ALIAM* (cfr. Mt. 10,23), id est per singulas quaestiones librorum. [9]NIHIL EST OPERTUM QUOD NON REVELETUR (Mt. 10,26), id est passio Christi et omnium doctorum. [10]QUOD DICO IN TENEBRIS (Mt. 10,27), id est ad Iudaeos. [11]DICITE IN LUMINE (Mt. 10,27), id est in Ecclesia. [12]DUO PASSERES (Mt. 10,29), *id est* corpus et anima, seu Christus et Barabbas. [13]ASSE (Mt. 10,29), id est fides. Per GLADIUM (Mt. 10,34), *ostendit* verbum praedicationis. [14]*Aliter, DUO PASSERES, id est duo Testamenta. ASSE, hoc est Christus.* [15]*SEPARARE PATREM A FILIO* (Mt. 10,35)*, hoc est fideles ab infidelibus.* [16]*ACCEPIT CRUCEM* (Mt. 10,38)*, id est crucia teipsum.*

3. per[1] *om.* R τ M Vt St Mu ~ *post* patientiam *add.* [*appendix* V116] V 4. merces] mercis S Sa Me R Mn τ Sk M G C ~ *post* merces *add.* laboris V ~ *post* recepta *add.* [*appendix* V117] V 5. ostendit inquinamentum *transp.* Wn ~ *post* inquinamentum *add.* eorum V ~ ostendit] hoc sunt R ~ impedit] inpenditur S ~ *ante* gressus *add.* prima β : *add.* primo δ ~ *ante* oculos *add.* secundo β δ ~ *ante* vestimenta *add.* tertio β δ ~ *post* inquinat *add.* [*appendix* V118] V 6. cruciata] cruciatus τ : cruata Sk M : inquinata St : cruenta Pa ~ *post* suum *add.* reliquum corpus cedi permittit V ~ id est, apostoli … haereses (segm. 7)] sic apostoli Christum hos persecuntur heretici Vt ~ negantes] egentes H ~ Christum] Christi S ~ *post* Christum *add.* ostendit β[1] : *add.* sed proprium corpus permisserunt cedi *et* [*appendix* V119] V : *add.* COLUMBA SINE FELLE id est corda sine macula δ 7. Persecutionem] Per persecutionem Gr : in persecutione δ[1] ~ ostendit] hoc sunt R : *om.* M G Wn ρ μ O : intellegitur δ ~ haeresis] haereses R 8. ALIAM] inde Mn : civitatem δ 9. EST *om.* R V σ Vt En St K O δ ~ QUOD NON REVELETUR] et cetera Vt ~ omnium *om.* Vt : hominum O ~ doctorum] sanctorum V 10. *post* DICO *add.* VOBIS V δ[1] ~ *post* TENEBRIS *add.* [*appendix* V120] V ~ ad Iudaeos … Ecclesia (segm. 11)] Quod dico vobis inter Iudeos dicite in Ecclesia *et add.* [*appendix* V121] V ~ *post* Iudaeos *add.* vel in parabolis δ 11. DICITE *om.* Vt ~ *post* Ecclesia *add.* SUPER TECTA, id est cunctis gentibus δ 12. DUO … Barabbas] Nonne DUO PASSERES ASSE veniunt id est corpus et anima aut Christus et Ecclesia V ~ et anima *om.* P ~ Christus] corpus St ~ et[2] *om.* α (∉ Me G Vt K C O δ) 13. id est fides *om.* H ~ Per GLADIUM … praedicationis *om.* V Vt ~ ostendit] hoc sunt R 14. Aliter] Vel Vt ~ *post* Christus *add.* [*appendix* V122] V 15. SEPARARE *om.* Vt ~ SEPARARE … teipsum (segm. 16) *om.* V ~ fideles] fides τ 16. ACCEPIT] ACCIPE S C ρ : ACCIPIAT G : ACCIPET O : ACCIPERE St ~ *post* CRUCEM *add.* SUAM G ~ crucia teipsum] cruciat se ipsum Eg ~ *explicit* V

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 10,10), id est *neque* fortitudinem sed per patientiam. [4]PAX REVERSA (Mt. 10,13), id est merces recepta. [5]Per PULVEREM (Mt. 10,14) inquinamentum ostendit, quia pulvis tribus modis impedit, *id est* gressus obligat, oculos obscurat, vestimenta inquinat. [6]**Oves innocens dicitur luporum.** Serpens cruciata abscondit caput suum *ostendit* apostoli cruciati non negantes Christum. **Columba sine felle, id est corda sine macula.** [7]*Per persecutionem intellegitur* haeresis. [8]DE CIVITATE *IN CIVITATE* (cfr. Mt. 10,23), id est per singulas quaestiones librorum. [8a]**NON EST DISCIPULUS SUPER MAGISTRUM** (Mt. 10,24) **ostendit sicut cruciatus Christus ita et discipulos.** [9]NIHIL OPERTUM QUOD NON REVELETUR (Mt. 10,26), id est passio Christi et omnium doctorum. [10]QUOD DICO IN TENEBRIS (Mt. 10,27), id est ad Iudaeos **vel in parabulis.** [11]DICITE IN LUMINE (Mt. 10,27), id est in Ecclesia. **SUPER TECTA** (Mt. 10,27), **id est cunctis gentibus.** [12]DUO PASSERES (Mt. 10,29), *hoc est* corpus et anima, seu Christus et Barrabas. [13]ASSE (Mt. 10,29), id est fides. Per GLADIUM (Mt. 10,34) *intellegitur* verbum praedicationis. [14]*SEPARAT PATREM A FILIO* (Mt. 10,35), *hoc est fidelis ab infidelis.* [15]*ACCEPIT CRUCEM* (Mt. 10,38), *id est crucia te ipsum.* [16]*Aliter per* DUO PASSERES *intellegitur duo Testamenta. ASSE, hoc est Christus.*

~ per] pro Ma   4. merces] mercedem Ma   5. pulvis] pulves Ma ~ obligat] oblegat Ma   6. Columba sine felle] Columbas me felle Ma   8a. DISCIPULUS] DISCIPULUM Ma ~ cruciatus] cruciatum Ma ~ discipulos] discipulis Ma   9. REVELATUR *in* REVELETUR *corr. s.l.* Ma   16. per *om.* Ma

*

(Mt. 10) 12. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 10, v. 29

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 11) [1]SCANDALIZARE IN CHRISTO (Mt. 11,6), id est negare Christum. [2]ARUNDINEM *VENTO* AGITATAM (Mt. 11,7), *hoc sunt* homines adulatores, vacuos sine fructu. [3]REGNUM CAELORUM VIM PATITUR (Mt. 11,12), *ostendit* quia per *cruciationes* carnis et paenitentiam pervenit ad regnum Dei. [4]IPSE EST ELIAS (Mt. 11,14), qui Iohannes, quia ipse Spiritus erat in Elia in secundo adventu, qui *in Iohanne fuit* in primo adventu. [5]PUERI SEDENTES IN FORO (Mt. 11,16) ostendit prophetas. [PL 551] [6]CANTAVIMUS VOBIS ET NON SALTASTIS TIBIAS (Mt. 11,17), id est nuntiavimus vobis adventum et non credidistis. [7]LAMENTAVIMUS ET NON PLANXISTIS (Mt. 11,17), id est adnuntiavimus vobis poenitentiam et non expavistis. [8]Confessio quatuor modis *ostendit*: *laudationis* "*Confitebor* tibi Domine Pater caeli" (Ps. 9,2); [9]fidei "Credo in Deum Patrem"; [10]*martyrum* "Qui confitetur me coram hominibus" (Mt. 10,32); [11]peccatorum "Confitemini Domino quoniam bonus" (Ps. 105,1); [12]ABSCONDISTI A SAPIENTIBUS (Mt. 11,25), id est *qui* sapientia huius mundi

(Mt. 11) 1. IN CHRISTO, id est *om.* Vt ~ CHRISTO, id est negare *om.* G 2. hoc sunt homines *om.* Vt ~ adulatores] adulteros τ : *om.* M : adulteratores Pa 3. REGNUM CAELORUM *om.* Vt ~ *ante* ostendit *add.* et Sa Mn ~ ostendit] hic est R ~ ostendit quia *om.* Vt ~ cruciationes] cruciacionis Sa Sk : crutionis Mn : cruciacionem Me : cruciationem σ C ~ *ante* paenitentiam *add.* per τ Vt ~ paenitentiam] patientiam P ~ pervenit] perveniturr β τ δ ~ Dei] caelorum Vt Gr 4. IPSE *om.* Pa ~ ELIAS] Ecclesia M ~ *ante* Iohannes *add.* et σ C δ ~ Iohannes] Iohannis Sa S R Mn τ Sk ~ Spiritus erat] praeferit Sk ~ *post* qui^2 *add.* et σ δ 5. PUERI] PUERES S : PUERIS Sa P : PUEROS β ~ SEDENTES] SEDENS Mn ~ ostendit] hoc sunt R 6. ET NON … vobis *om.* M ~ SALTASTIS] SALTASTI Mn Mh Sk M Vt ρ : SALUTASTIS R ~ TIBIAS *om.* Mn ~ TIBIAS, id est *om.* Vt ~ nuntiavimus] nunciamus S : adnunciavimus β δ ~ *post* adventum *add.* Christi τ Sk σ O δ 7. LAMENTAVIMUS] LABORAVIMUS Mn ~ adnuntiavimus] nunciavimus $δ^1$ ~ et non^2 *om.* Sa Mn R τ ~ non^2 *om.* μ O ~ expavistis] expectastis G 8. Confessio … laudationis *om.* G ~ Confessio] Confessioni R ~ ostendit] prima ostendit β (∉ prima H : ut est ostendit Vt : est, prima ostendit En : fit, prima ostendit K) : intelligitur, prima ostendit δ ~ laudationis] laudationes R τ ρ $β^3$ ~ *post* laudationis *add.* secunda β Gr ~ Confitebor] Confiteor Sk H $δ^1$ ~ *post* Domine *add.* [*appendix* G14] G ~ Pater caeli … peccatorum (segm. 9) *om.* G ~ caeli Pater *transp.* Wn ~ *post* caeli *add.* et terrae δ 9. *ante* fidei *add.* terciam $δ^1$ ~ fidei *om.* Vt ~ *post* fidei *add.* tertia β ~ Patrem *om.* Gr 10. martyrum] martyrium Mn En $β^3$: martyrii Gr ~ confitetur] confitebitur Me Vt : confitentur Pa 11. peccatorum *om* Vt ~ *post* peccatorum *add.* quarta β δ ~ Confitemini … bonus *om.* G ~ *post* Confitemini *add.* alte St : *add.* in Gr 12. SAPIENTIBUS] SAPIENTIA Mn ~ id est] id sunt H ~ mundi] modi Mn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 11) [1]SCANDALIZARE IN CHRISTO (Mt. 11,6), id est negare Christum. [2]ARUNDINEM *A VENTO* AGITATAM (Mt. 11,7) *ostendit* homines adulatores, vacuos sine fructu. [3]REGNUM CAELORUM VIM PATITUR (Mt. 11,12), *intellegit hoc vim* quia per *cruciationem* carnis et **per** paenitentiam pervenit ad regnum Dei. [4]IPSE ELIAS (Mt. 11,14), qui Iohannes **intellexit**, quia ipse Spiritus erat in Elia in secundu adventu, *qui fuit in Iohanne* in primo adventu. [5]PUERI SEDENTES IN FORO (Mt. 11,16) ostendit prophetas. [PL 551] [6]CANTAVIMUS VOBIS ET NON SALTASTIS TIBIAS (Mt. 11,17), id est nuntiavimus vobis adventum, non credistis. [7]LAMENTAVIMUS ET NON PLANXISTIS (Mt. 11,17), id est adnuntiavimus vobis paenitentiam et non expavistis. [7a]**Bethsaida hoc est domus maxillae vel buccae. Tiro id est venatio. Sidone id est negotiatio.** [8]Confessio IIII modis *intellegitur*: *laudationes* "*Confiteor* tibi Domine Pater caeli **et terrae**" (Ps. 9,2); [9]fidei "Credo in Deum Patrem **omnipotentem**"; [10]*martyrium* "Qui confitetur me coram hominibus" (Mt. 10,32); [11]peccatorum "Confitemini Domino quoniam bonus" (Ps. 105,1); [12]ABSCONDISTI A SAPIENTIBUS (Mt. 11,25), id est *quia* sapientia huius mundi

(Mt. 11) 1. id est] item Ma 2. ARUNDINEM... AGITATAM] ARUDINE... AGITATA Ma ~ adulatores] adolatoris Ma ~ vacuos] vacui Ma ~ fructu] fructum Ma 4. Iohannes *in* Iohannis *corr. s.l.* Ma ~ secundu adventu] secundum adventum Ma ~ Iohanne] Iohannes Ma ~ adventu] advento Ma 5. SEDENTES] SEDENTIS Ma 6. nuntiavimus] nuntiabimus Ma 7. LAMENTAVIMUS] LAMENTABIMUS Ma ~ et non[2] *om.* Ma 8. laudationes] lavationes Ma 10. qui confitetur *bis scr.* Ma 12. A *om.* Ma

*

(Mt. 11) 4. Cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 121, vol. 56, par. 1, p. 46, l.25; cfr. Aug., *In Ioh. Ev. Tract.*, tract. 4, par. 5, ll.23/27/par. 6, l.7; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 7, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

utuntur. [13]REVELASTI PARVULIS (Mt. 11,25), id est, discipulis. [14]Vocatio tribus modis facta est in Novo: VENITE AD ME OMNES QUI LABORATIS (Mt. 11,28). [15]In Vetere "Venite, filii, audite me" (Ps. 33,12); in futuro "Venite, benedicti" (Mt. 25,34). [16]IUGUM (Mt. 11,29), *id est* doctrina levis est volentibus, gravis nolentibus eam. [17]*Perfectio* tribus modis intelligitur, id est discipulorum per baptismum, peccatorum per remissionem, Iudaeorum per renovationem novi Testamenti.

(Mt. 12) [1]Per SATA (Mt. 12,1), id est *messis*, quod significat Legem veterem. [2]SABBATO (Mt. 12,2) requies novi Testamenti. Discipuli vellentes spicas, *id est* trahentes testimonia de veteri ad confirmandum novum. [3]CONFRICANTES MANIBUS (Lc. 6,1), id est exprimentes in sensum spiritalem. [4]*HOMO MANUM ARIDAM HABENS* (Mt. 12,10) *ostendit* avaritiam, qui cupidus est in *accipiendum*, avarus ad largiendum. [5]Qui *solebat* rapere, *discat* largire. [6]EXTENDIT MANUM (Mt. 12,13), id est purgavit corde. [7]RESTITUTA EST (Mt. 12,13) significat *conversionem* ad fidem. [8]LINUM FUMIGANS (Mt. 12,20), id est corda gentium parata ad fidem.

13. discipulis] discipulus Sa : discipulos Sk : discipuli H ~ *post* discipulis *add.* eius Wn 14. tribus] quatuor R ~ *ante* facta est *add.* primo O ~ facta *om.* H Vt ~ *post* facta est *add.* prima δ ~ in Novo *om.* Sk H Gr ~ *post* Novo *add.* prima β ~ *post* LABORATIS *add.* secunda β δ 15. *post* audite me *add.* tercia G K $δ^1$ ~ in futuro *om.* Vt ~ *post* futuro *add.* III β Gr (∉ G K) ~ *post* benedicti *add.* Patris mei β δ (∉ G K) 16. IUGUM] LARGUM Mn ~ levis] leve Sa σ Vt ~ gravis] grave Me τ H ~ gravis ... Testamenti (segm. 17) *om.* Vt ~ *post* gravis *add.* est Me : *add.* id est β (∉ G) : *add.* est $δ^1$ 17. Perfectio ... Testamenti *om.* G ~ Perfectio] Refectio Gr ~ *ante* peccatorum *add.* per $β^1$ ~ per^2 *om.* $β^1$ $δ^1$ (∉ O) ~ remissionem] repromissionem S ~ renovationem] renunciationem Mn ~ novi Testamenti] in novo Testamento $δ^1$

(Mt. 12) 1. Per *om.* Vt ~ messis] per messes δ ~ significat] sine Mn ~ Legem veterem] *transp.* G : Lex vetus Vt ~ veterem] veterum St 2. SABBATO] SABBATUM C K Vt ~ *post* SABBATO *add.* id est β δ (∉ En) ~ requies] retulit in Mn ~ Discipuli *om.* Vt ~ spicas] tenebricosas Mn ~ trahentes] tradientes P 3. CONFRICANTES ... spiritalem *om.* Wn ~ CONFRICANTES] CONFRINGENTES Mn 4. MANUM ARIDAM] ARIDA MANU Vt ~ HABENS ARIDAM *transp.* $β^1$ ~ HABENS *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ qui cupidus ... largire (segm. 5) *om.* Vt ~ accipiendum] capiendum C : accipiendo Gr 5. largire] largiri Pa δ 6. EXTENDIT] EXTENDAT G St ~ purgavit] agnovit Mn ~ corde] cor Vt 7. conversionem] conversationem Sk ~ *post* fidem *add.* HARUNDINEM QUASSATAM ostendit Iudeos superstitiosos δ 8. LINUM ... fidem *om.* Sa Sk ~ LINUM] LIGNUM α (∉ H G Vt δ) ~ gentium] gentilium δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

utuntur. [13]REVELASTI PARVULIS (Mt. 11,25) **parabolis**, id est discipulis **suis**. [14]Vocatio tribus modis facta est in Novo: VENITE AD ME OMNES QUI LABORATIS **ET HONORATI ESTIS** (Mt. 11,28). [15]In Vetere **docti** "Venite, filii, audite me" (Ps. 33,12); in futuro "Venite, benedicti, **possidete regnum**" (Mt. 25,34). [16]IUGUM (Mt. 11,29), *hoc est* doctrina levis est volentibus **eam**, gravis est nolentibus eam. [17]*Refectio* tribus modis intellegitur, id est discipulorum per baptismum, peccatorum per remissionem, Iudaeorum per renovationem novi Testamenti.

(Mt. 12) [1]Per SATA (Mt. 12,1), id est *per messes*, quod significat Legem veterem. [2]SABBATO (Mt. 12,2) **ostendit** requies novi Testamenti. Discipuli vellentes spicas, *hoc est* trahentes testimonia de Veteri ad confirmandum Novum. [3]CONFRECANTES MANIBUS (Lc. 6,1), id est exprimentes in sensum spiritalem. [4]*HOMINEM MANUM ARIDA HABENTEM* (Mt. 12,10) *significat* typum avaritiae, qui cupidus est in *accipiendo*, avarus ad largiendum, [5]**id est** qui *solebant* rapere *discant* largire. [6]EXTENDIT MANUM (Mt. 12,13), id est purgavit corde. [7]RESTITUTA EST (Mt. 12,13) significat *qui conversus est* ad fidem. [7a]**ARUDINEM QUASSATAM** (Mt. 12,20) **ostendit Iudaeos superstitiosos**. [8]LINUM FUMIGANS (Mt. 12,20), id est corda gentium parata ad fidem.

14. LABORATIS] LABORATI Ma 16. doctrina] docti sina Ma ~ levis] leve Ma ~ gravis] greve Ma ~ nolentibus] volentibus Ma

(Mt. 12) 1. veterem] veteri Ma 2. vellentes] vellentis Ma ~ Veteri] Vetere Ma 3. MANIBUS] INANIBUS Ma ~ exprimentes] exprementis Ma ~ sensum] senso Ma 4. HABENTEM] HABENTE Ma ~ typum avaritiae] typonia facie Ma 6. EXTENDIT] EXTENDE Ma ~ RESTITUTA] RESTITUTO Ma ~ qui] quia Ma 7a. ARUNDINEM QUASSATAM] ARINDINES QUASSATA Ma ~ superstitiosos] superstitiosus Ma

*

(Mt. 12) 4. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, *In Amos*, lib. 3, cap. 9, l.186

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]HOMINEM DAEMONIACUM, MUTUM ET CAECUM (Mt. 12,22), *significat humanum genus*. [10]IN DOMO ALLIGAVIT FORTEM (Mt. 12,29), *id est* Christus alligavit diabolum. [11]VASA EIUS (Mt. 12,29) ostendit corda gentium. [12]PROGENIES VIPERARUM, QUOMODO POTESTIS LOQUI BONA CUM SITIS MALI? (Mt. 12,34) Per VIPERAM *ostendit synagogam*. [13]PROGENIES, *id sunt* Iudaei. Sicut occidit filius viperam matrem suam, sic Iudaei Christum, qui est sapientia omnium mater. [14]GENERATIO MALA ET ADULTERA (Mt. 12,39), *id est* deserentes Dominum, adhaerentes idolis. [15]REGINA AUSTRI VENIT A FINIBUS TERRAE (Mt. 12,42), significat gentes. [16]AUDIRE SAPIENTIAM SALOMONIS (Mt. 12,42), id est doctrinam Christi. [17]IMMUNDUS SPIRITUS EXIIT AB HOMINE (Mt. 12,43), *id est* a Iudaeis. [18]ABIIT PER ARIDA LOCA (Mt. 12,43), id est per gentes. REVERTIT *IN* DOMUM (Mt. 12,44), id est ad Iudaeos. [19]INVENIT **EAM** SCOPIS MUNDATAM (Mt. 12,44), id est traditionem paternarum. [20]*ASSUMPSIT* SECUM SEPTEM **SPIRITUS** NEQUIORES (Mt. 12,45), *ostendit* omnes dies eorum in malo opere versi; [21]INTRANTES IN *DOMUM* (Mt. 12,45), *id est* in corda persecutorum, *quia* Christum persecuti sunt et prophetas. [22]MATER ET FRATRES (Mt. 12,46), id est synagoga et Iudaeos. [23]FORAS

9. HOMINEM DEMONIACUM *om.* Vt ~ MUTUM ET CAECUM] MUTUS ET CECUS Vt ~ CAECUM] SURDUM δ[1] ~ genus humanum *transp.* Gr Eg 10. IN DOMO *om.* Vt ~ FORTEM] FONTEM St ~ alligavit[2] *om.* Vt 11. ostendit] hoc sunt Me R ~ gentium] credentium β δ 12. QUOMODO … MALI *om.* Vt ~ BONA LOQUI *transp.* δ[1] ~ Per VIPERAM … mater[2] (segm. 13)] sinagoga IUDEORUM, sicut vipera occidit matrem ita Iudei Christum qui est mater omnium sapiencia Vt 13. est] estimatus M ~ sapientia omnium mater] mater omnium sapientia Sk σ μ O Pa : omnium sapientia M : mater omnium Dei sapientia G : mater omnium et sapientia En : omnium mater sapientia K 14. deserentes] deserens Mn : deferentes Vt ~ adhaerentes] adherens Mn : et adherenti Mu 15. REGINA] REGNA St ~ VENIT A FINIBUS TERRAE, significat *om.* Vt ~ significat gentes *om.* Pa 16. AUDIRE *om.* Vt ~ id est doctrinam] doctrina Vt 17. *ante* IMMUNDUS *add.* CUM β δ ~ AB HOMINE *om.* Vt ~ *post* HOMINE *add.* AMBULANS PER LOCAM aquosaq (*ut vid.*) St 18. ABIIT] AMBULAT Mu ~ ABIIT … paternarum (segm. 19)] ARIDA LOCA gentes, in domum ad Iudeos, SCOPIS MUNDATAM traditione paternarum Vt ~ ARIDA LOCA] ADAM LOCAM H : ALIA LOCA O ~ REVERTIT] REVERTITUR O δ ~ DOMUM] *post add.* suam M Pa 19. EAM] EUM O ~ traditionem] traditiones G : traditionum M ρ μ δ 20. ostendit] hoc sunt R ~ omnes] omnem G : *om.* O ~ dies eorum] desiderium G ~ malo opere] malum operum M : mala opera δ ~ versi *om.* H : versos Wn O Pa : versos *in* conversos *corr. s.l.* K 21. *post* INTRANTES *add.* AUTEM β δ (∉ Vt) ~ IN DOMUM, id est *om.* Vt ~ quia … prophetas] Christi et prophetarum Vt 22. ET[1] *om.* τ ~ FRATRES] FRATER Vt ~ id est *om.* Vt : id sunt σ ~ Iudaeos] Iudei τ Wn Vt Pa O δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]HOMINEM DEMONIACUM ET MUTUM ET CECUM (Mt. 12,22), *genus humanum significat*. [10]IN DOMO ALLIGAVIT FORTEM (Mt. 12,29), *hoc est* Christus alligavit diabulum. [11]VASA EIUS (Mt. 12,29) ostendit corda gentium. [12]PROGENIES VIPERARUM, QUOMODO POTESTIS LOQUI BONA CUM SITIS MALI? (Mt. 12,34) Per VIPERAM *intellegitur synagoga*. [13]PROGENIES *quod dicit sunt* Iudei. Sicut occidit filius viperam matrem suam, sic Iudaei Christum qui est sapientia omnium mater. [13a]**Verbum odiosum est quod non aedificat hominem.** [14]GENERATIO MALA ET ADULTERA (Mt. 12,39) *ostendit* deserentes Deum, adhaerentes idolis. [14a]**TRIBUS DIEBUS ET TRIBUS NOCTIBUS CHRISTUS IN CORDE TERRAE** (Mt. 12,40)**, inter detractione et resurrectione**. [15]REGINA AUSTRI VENIT A FINIBUS TERRAE (Mt. 12,42), significat gentes. [16]AUDIRE SAPIENTIAM SALAMONIS (Mt. 12,42), id est doctrinam Christi. [17]CUM INMUNDUS SPIRITUS EXIIT AB HOMINE (Mt. 12,43), *hoc est* a Iudaeis. [18]ABIIT PER ARIDA LOCA (Mt. 12,43), id est per gentes. REVERTIT *AD* DOMUM (Mt. 12,44), id est ad Iudaeos. [19]INVENIT SCOPIS MUNDATAM (Mt. 12,44), id est traditionem paternarum **vel superstitionem Iudaeorum**. [20]*ASSUMIT* SECUM SEPTEM NEQUIORES **SE** (Mt. 12,45), *quod intellexit* omnes dies eorum in malo opere versi. [21]INTRANTES IN *DOMO* (Mt. 12,45)*, hoc est* in corda persecutorum *qui* Christum persecuti sunt **sic** et prophetas. [22]MATER ET FRATRES (Mt. 12,46), id est synagoga et Iudaeos. [23]FORAS

10. FORTEM] FORTE Ma ~ alligavit] alligabit Ma 12. SITIS] RETIS Ma ~ VIPERAM] VIPERA Ma 13. filius] vipera filii Ma 14. deserentes... adhaerentes] deserentis... adherentis Ma ~ idolis] idolum Ma 15. *post* VENIT *add.* ut Ma 16. SAPIENTIAM] SAPIENTIA Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 17. a Iudaeis] ad Iudeos Ma 19. MUNDATAM] MUNDATA Ma ~ traditionem... superstitionem] traditione... superstitione Ma 20. ASSUMIT] ADSUMET Ma ~ NEQUIORES] NEQUITIORIS Ma ~ in malo] mala Ma 22. FRATRES] FRATER Ma ~ Iudaeos] Iudeus Ma

*

10. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 67, par. 16, l.16 18. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 12, vv. 43-44 22. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 12, vv. 49-50

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

STANTES (Mt. 12,47), id est extra Ecclesiam. [24]QUAERENTES COLLOQUI TECUM (Mt. 12,47), ostendit in futuro conversionem Iudaeorum ad fidem.

(Mt. 13) [1]EXIIT IESUS DE DOMO, SEDEBAT AD MARE (Mt. 13,1), duobus modis intellegitur, id est de caelo in mundum, de Iudaeis ad gentes. [2]ASCENDIT IN NAVE (Mt. 13,2), *id est in caelis.* [3]TURBAS AD LITUS (Mt. 13,2) significat praesentem vitam. [PL 552] In similitudinem, hoc est in parabolis. [4]SEMINAT (Mt. 13,4), ipse qui praedicat. Semen, *id est* Verbum Dei. [5]SECUS VIAM (Mt. 13,4), *id est* qui audit Verbum et non intellegit. [6]IN PETROSA (Mt. 13,5), id est qui audit Verbum et accepit illud, et accedens *temptatio*, negat illud. [7]IN SPINIS (Mt. 13,7), *id est* qui audit Verbum et propter divitias suffocat illud. [8]IN TERRAM BONAM (Mt. 13,8), *id est* qui audit et intellegit. [9]ET FACIT FRUCTUM TRICESIMUM (Mt. 13,8), ostendit ordinem coniugatorum, sequentes mandatum Dei. [10]*FRUCTUS SEXAGESIMUS* (Mt. 13,8) ordinem viduarum, perseverantium in Domino. [11]*FRUCTUS CENTESIMUS* (Mt. 13,8), ostendit ordinem martyrum, monachorum, vel virginum. [12]QUI HABET DABITUR EI (Mt.

23. STANTES, id est *om.* Vt 24. QUAERENTES ... fidem] QUAERENTES LOQUI et futura eorum conversio ad fidem Vt ~ COLLOQUI] LOQUI G C δ ~ conversionem] conversacionem St ~

(Mt. 13) 1. EXIIT] EXIGIT Vt : EXIENS δ ~ *ante* DOMO *add.* monte Sa ~ duobus ... intelligitur *om.* G ~ duobus ... id est *om.* Vt ~ in] ad Sa β ~ *post* mundum *add.* et β δ ~ Iudaeis] Iudei Vt ~ *post* gentes *add.* in navem Ecclesiam Vt 2. ASCENDIT ... et intellegit (segm. 8) *om.* Vt ~ NAVE] NAVEM S τ G μ : NAVIM δ ~ caelis] caelum τ : caelos δ 3. praesentem vitam significat *transp.* $β^1$ ~ est *om.* ω (∉ S Mn Sk G σ δ) 4. *ante* SEMINAT[1] *add.* qui G ~ *post* ipse *add.* est S Sk H G μ ρ K δ ~ Semen] Seminat $α^1$ (∉ G O Pa δ) 5. *post* verbum *add.* Dei $α^1$ (∉ $δ^1$) ~ et non ... Dei (segm. 6) *om.* S Pa 6. PETROSA] PERVERSA Mn ~ verbum *om.* δ ~ *post* verbum *add.* Dei Vt ~ et accepit illud] et non intellegit H ~ qui *om.* $α^1$ (∉ G δ) ~ illud] illum α (∉ *om.* Pa : illud En δ) ~ accedens temptatio] accedente temptatione δ 7. IN SPINIS, id est *om.* Pa 8. *post* audit *add.* verbum $δ^1$ 9. *post* TRICESIMUM *add.* fructum Wn M ρ μ K O ~ coniugatorum] congregatorum Mn ~ mandatum] mandata G 10. SEXAGESIMUS] quadraginta ostendit C ~ *post* SEXAGESIMUS *add.* ostendit S O δ ~ viduarum] duarum G 11. FRUCTUS ... virginum] C martyrum, monachorum vel virginum Vt ~ *post* FRUCTUS *add.* perseverantium St ~ CENTESIMUS] cernit Mn ~ ostendit *om.* S : hoc sunt R ~ ordinem] ordines R ~ monachorum, martyrum *transp.* H 12. QUI HABET ... intellectus] HABENTI id est Christum dabitur intellectus Vt ~ QUI HABET] OMNI HABENTI β δ ~ QUI HABET DABITUR EI] omni hoc beati dabitur et reliqua G

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

STANTES (Mt. 12,47), id est extra Ecclesiam. [24]QUAERENTES CONLOQUI TECUM (Mt. 12,47), ostendit in futuro conversionem Iudeorum ad fidem.

(Mt. 13) [1]**IN ILLO AUTEM DIE** EXIIT IESUS DE DOMO, SEDEBAT AD MARE (Mt. 13,1). **De mundo exeuntem** duobus modis intellegitur, id est de caelo in mundo **et** de Iudaeis ad gentes. [2]ASCENDIT IN NAVE (Mt. 13,2), *hoc est in Ecclesia*. [3]TURBAS AD LITUS **STANTES** (Mt. 13,2) significat praesentem vitam. [PL 552] In similitudine hoc est in parabulis. [4]SEMINAT (Mt. 13,4), ipse qui praedicat. Semen, *hoc est* Verbum Dei. [5]SECUS VIAM (Mt. 13,4) *ostendit* qui audit Verbum et non intellegit. [6]IN PETROSA (Mt. 13,5), id est qui audit Verbum et accepit illud, et accedens *temptator*, negat illud. [7]IN SPINIS (Mt. 13,7), *hoc est* qui audit Verbum **divinum** et propter divitas suffocat illud. [8]IN TERRAM BONAM (Mt. 13,8), *hoc est* qui audit *verbum* et intellegit. [9]ET FACIT FRUCTUM **XXX, LX, C** (Mt. 13,8). XXX ostendit fructum ordinem coniugatorum sequentes mandatorum Dei. [10]*LX fructus* **ostendit** ordinem viduarum perseverantium in Domino. [11]*C FRUCTUS* ostendit ordinem martyrum, monachorum, vel virginum. [12]QUI HABET DABITUR EI (Mt.

23. Ecclesiam] Ecclesia Ma

(Mt. 13) 1. de[4] *om.* Ma 3. praesentem vitam] praesens vita Ma ~ est *om.* ω 5. VIAM] VIA Ma ~ intellegit] intellexit Ma 6. PETROSA] PETRA Ma 8. TERRAM BONAM] TERRA BONA Ma 9. ordinem] ordine Ma 11. FRUCTUS] FRUCTUM Ma 12. ei[2]] eius Ma

*

(Mt. 13) 9-11. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. I, quaestio 9, l.2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

13,12), ostendit *apostolos* qui *habent* Christum dabitur *eis* et intellectus. [13]ET QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 13,12), *ostendit Iudaeos*; ipsam Legem quam habebant auferetur ab eis. [14]VIDENTES NON VIDEANT (Mt. 13,13), ostendit Iudaeos, qui oculis videbant et corde non credebant. [15]AUDIENTES NON AUDIUNT (Mt. 13,13) ostendit auribus corporis audiebant et auribus cordis non intelligebant. [16]SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI, QUI SEMINAVIT *SEMEN BONUM* IN AGRO SUO (Mt. 13,24). Qui seminavit filius hominis *est*. [17]*SEMEN: verbum* **Dei** in corda credentium. [18]*IN AGRO*, *id est in mundum*. *ZIZANIA, FILII NEQUAM* (Mt. 13,38), **id est** operarii iniquitatis. [19]INIMICUS QUI SEMINAVIT (Mt. 13,39), *id est* diabolus. [20]MESSIS CONSUMMATIO SAECULI EST. MESSORES VERO ANGELI SUNT (Mt. 13,39). [21]Pro quid FASCICULUS (Mt. 13,30) dicit? Quia non omnes aequaliter iudicantur, sed *adulteri* cum adulteris, et omnes pares aequaliter. [22]*GRANUM* SINAPIS (Mt. 13,31) significat Christum. [23]HOMO SEMINANS Deus Pater est. [24]IN AGRO, *id est* in mundo. [25]MINIMUM OMNIBUS SEMI-

~ apostolos] apostolis Sa Sk C K O : apostolus G P ~ habent] habet τ ~ eis et] hos G ~ intellectus] intellectum ω (∉ Me G Vt Pa δ) 13. ET QUI … ab eis] Qui non habet Christum Iudei et quod habet legem auferetur ab eis Vt ~ HABET] HABENT G ~ Iudaeos] Iudei δ ~ habebant] habent G ~ auferetur^2] auferendam Gr Eg : auferendi Mu ~ ab^2 *om.* Gr 14. VIDENTES … credebant] VIDENTES videntes non vident, Iudei oculis videbant et corde non credebant Vt ~ VIDEANT] VIDEBANT Mn ~ *post* VIDEANT *add.* ET AUDIENTES NON AUDIANT β ~ ostendit] hoc sunt R ~ videbant] viderunt α (∉ β δ) ~ corde] corda Mn ~ credebant] crediderunt τ 15. AUDIENTES … corporis] non intellegant curis corporis Vt ~ AUDIENTES *om.* β^1 (∉ O) ~ AUDIUNT] AUDIANT S Sk σ Pa O δ ~ *post* ostendit *add.* quod Mn Sk σ O δ ~ auribus^1] curis α (∉ auris Mn Sk H O : aures Wn : auribus δ) ~ et auribus cordis non intelligebant *om.* St ~ auribus^2] duris R Mn τ Vt ρ K C O : duribus M Sk : duri G ~ cordis] cordibus α^1 (∉ σ) 16. SIMILE … hominis est *om.* Vt ~ HOMINI] HOMINEM Sk ~ SEMINAVIT] SEMINAT δ ~ BONUM SEMEN *transp.* G δ^1 ~ seminavit] seminat S R δ ~ hominis *om.* τ ~ *post* est^2 *add.* id est Christus G 17. *post* SEMEN *add.* est β^1 ~ corda] corde Mn K : cordibus δ^1 18. IN AGRO, id est in mundum *om.* Vt ~ *post* ZIZANIA *transp.* id est G 19. QUI SEMINAVIT, id est *om.* Vt ~ *ante* SEMINAVIT *add.* super δ^1 20. MESSIS] MESSES ω (∉ Mn β δ) ~ *post* SUNT *add.* Dei β δ (∉ Vt Pa) 21. Pro quid *om.* Vt ~ Pro quid … dicit] Fasciculos ad comburendum G ~ FASCICULUS] FACINUS Mn ~ *post* dicit *add.* fidem Vt ~ Quia … sed *om.* Vt ~ iudicantur] iudicant M ~ adulteri cum adulteris] alteri cum alteri Eg ~ et omnes pares aequaliter] fures cum furis G : et set pares sociantur Vt ~ pares *om.* H : patres M ~ aequaliter] qualiter M 22. GRANUM … Aliter (segm. 30) *om.* δ^1 ~ significat Christum] Christus est Vt 23. est *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

13,12), ostendit *apostolus* qui *habebat* Christum dabitur *ei* et intellectus. [13]ET QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 13,12), *Iudaeos ostendit*: ipsam legem quam habebant auferetur ab eis. [14]VIDENTES NON VIDEANT (Mt. 13,14), ostendit Iudaeos qui oculis videbant et corde non credebant. [15]AUDIENTES NON AUDIUNT (Mt. 13,13) ostendit quia auribus corporis audiebant et auribus cordis non intellegebant. [16]SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI, QUI SEMINAVIT *BONUM SEMEN* IN AGRO SUO (Mt. 13,24). Qui seminavit *est* filius hominis. [17]*BONUM SEMEN est verbum* in corda credentium. [18]*AGER vero est mundus. ZIZANIA AUTEM FILII SUNT NEQUAM* (Mt. 13,38), operarii iniquitatis. [19]INIMICUS QUI SEMINAVIT (Mt. 13,39) est diabulus. [20]MESSIS CONSUMMATIO SAECULI EST. MESSORES VERO ANGELI SUNT (Mt. 13,39). [21]Pro quid FASCICULUS (Mt. 13,30) dicit? Quia non omnes aequaliter iudicantur **in una confessione congeriae**, sed *adulterus* cum adulteris et omnis pares aequaliter. [22]**De grano sinapis**. *GRANO* SINAPIS (Mt. 13,31) significat Christum. [23]HOMO SEMINANS Deus Pater est. [24]IN AGRO *hoc est* in mundo. [25]MINIMUM OMNIBUS SEMI-

~ intellectus] intellectum ω   13. ipsam legem] ipsa lege Ma   14. oculis] oculos Ma   15. AUDIUNT] AUDIENT Ma ~ auribus] aures Ma ~ et auribus] ex auris Ma   16. HOMINI] HOMINIS Ma ~ SEMINAVIT] SEMINABIT Ma   18. vero] viro Ma   20. MESSIS] MESSES ω ~ VERO] VIRO Ma   21. quid] qui Ma ~ *post* aequaliter[1] *add.* iudi Ma   22. GRANO] GRANOS Ma   25. MINIMUM OMNIBUS SEMINIBUS] MINIMI NOMINIBUS Ma

*

16-19. Cfr. Chrom., *Tract. Math.*, tract. 51, l.6   22-24. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 166, col. 120, l.22

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

NIBUS (Mt. 13,32) significat Christum, refutatum a Iudaeis. [26]CUM AUTEM CREVERIT (Mt. 13,32), id est cum *surrexerit*. [27]FIT ARBOR (Mt. 13,32), id est ascendit ad caelum. [28]*RAMI EIUS* (Mt. 13,32) *ostendit* apostoli. [29]VOLUCRES (Mt. 13,32) in ramis eius, *id est* sancti, qui terrena despiciunt, caelestia concupiscunt. [30]*Aliter*: GRANO SINAPIS sermo sancti Evangelii. [31]HOMO SEMINANS Christus est. [32]IN AGRO: in mundo. [33]MINIMUM *OMNIUM*, id est servatum in cordibus fidelium propter sapientiam philosophorum. [34]FIT ARBOR, id est ascendit super omnem sapientiam mundanam. [35]RAMOS EIUS ostendit explanationes singulorum doctorum. [36]*VOLUCRES, id est* amatores scientiae. [37]DE FERMENTO ACCEPTO (Mt. 13,33), id est doctrina *Evangelii*. [38]MULIER (Mt. 13,33), id est sapientia. [39]ABSCONDIT IN FARINA (Mt. 13,33), *id est* in corda fidelium. [40]SATA TRIA (Mt. 13,33) ostendit tres filios Noe. [41]DONEC FERMENTATUM EST TOTUM (Mt. 13,33), id est dum praedicatum est Evangelium in *totum mundum*. [42]SIMILE EST REGNUM CAELORUM THESAURO ABSCONDITO (Mt. 13,44). THESAURUS, *id est* Christus vel sapientia. [43]IN AGRO (Mt. 13,44), *id est* in Ecclesia sive in Scripturis divinis. [44]VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,44), id est *reliquit* vitia seu res terrenas. [45]EMIT AGRUM (Mt. 13,44), id est regnum caelorum. HOMO NEGOTIANS

25. MINIMUM … FRETUM, id est (Mt. 14, segm. 19) *def.* O ~ OMNIBUS SEMINIBUS significat *om.* Vt ~ refutatum] revertentibus Mn : refutatus Vt : reputatum Pa : refugatum St ~ Iudaeis] Pudeis Vt 26. CUM AUTEM … concupiscunt (segm. 29)] Cum creverit surrexit, fit arbor ascendit in celum, rami apostoli, volucres sancti qui terrena dispiciunt Vt ~ CREVERIT] ORAVERIT M ~ surrexerit] resurrexerit σ G Pa μ K 28. ostendit apostoli] hoc sunt apostoli R : apostoli sunt β (∉ Vt Gr) 29. *post* VOLUCRES *add.* CAELI M ~ id est] id sunt R β Mh ~ despiciunt terrena *transp.* St 30. Aliter] Vel Vt ~ GRANO] GRANUM M G Vt ρ μ K δ ~ sancti *om.* Vt ~ *post* Evangelii *add.* est Mu 31 HOMO … in mundo (segm. 32)] seminans Christum Vt 32. *post* AGRO *add.* id est Sk H M Pa St δ 33. OMNIUM, id est *om.* Vt ~ cordibus] corde σ δ ~ sapientiam … omnem (segm. 34) *om. et add. marg.* Eg 34. id est *om.* $β^1$ 35. RAMOS] RAMI Vt ~ EIUS ostendit *om.* Vt ~ RAMOS EIUS … CENTUM DENARIOS (Mt. 18, segm. 21) *def.* Mu 36. *ab* amatores scientiae *incipit* W 37. ACCEPTO *om.* H St ~ id est *bis scr.* W 39. ABSCONDIT] ABSCONDITA Me ~ FARINA] SARIA Vt ~ corda] corde Sk St Gr : cordibus Eg 40. ostendit *om.* Vt ~ *post* Noe *add.* vel scientia trinitatis G 41. FERMENTATUM] INFERMENTATUM ω (∉ W $α^1$) ~ *post* FERMENTATUM *add.* in totum mundum *et corr.* W ~ dum *om.* St ~ totum mundum] toto mundo σ 42. SIMILE … divinis (segm. 43)] THESAURUM Christus vel sapientia, AGER Ecclesia vel scriptura divina Vt 43. sive *om.* M 44. vitia … NEGOTIANS, qui (segm. 45) *om.* M ~ seu] sive σ St ~ res *om.* En 45. HOMO NEGOTIANS] Negotiator Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

NIBUS (Mt. 13,32) significat Christum, refutatum a Iudaeis. 26CUM AUTEM CREVERIT (Mt. 13,32), id est cum *resurrexerit*. 27FIT ARBOR (Mt. 13,32), id est ascendit ad caelum. 28*Per RAMUS EIUS* (Mt. 13,32) *intellegitur* apostoli. 29VOLUCRES (Mt. 13,32) in ramis eius *intellegit* sancti, qui terrena dispiciunt, caelestia concupiscunt. 30*Item alio senso*: GRANO SINAPIS sermo sancti Evangelii. 31HOMO SEMINANS Christus est. 32IN AGRO **hoc est** in mundo. 33MINIMUM *OMNIBUS*, id est servatum in cordibus fidelium propter sapientiam **omnium** philosophorum. 34FIT ARBOR, id est ascendit super omnem sapientiam mundanam. 35RAMOS EIUS ostendit explanationes singulorum doctorum. 36*Hic per VOLUCRES intellegit* amatores scientiae. 37DE FERMENTO ACCEPTO (Mt. 13,33), id est doctrina *evangelica*. 38MULIER (Mt. 13,33), id est sapientia. 39ABSCONDIT IN FARINA (Mt. 13,33), *hoc est* in corda fidelium. 40SATA TRIA (Mt. 13,33) ostendit tres filios Noe. 41DONEC FERMENTATUM EST TOTUM (Mt. 13,33), id est dum praedicatum est Evangelium in *toto mundo*. 42SIMILE EST REGNUM CAELORUM THESAURO ABSCONDITO **IN AGRO** (Mt. 13,44). THESAURUS **ABSCONDITUS**, *hoc est* Christus vel sapientia. 43IN AGRO, *hoc est* in Ecclesia sive in Scripturis divinis. 44VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,44), id est *relinquit* vitia seu res terrenas. 45EMIT AGRUM (Mt. 13,44), id est **mandatum Dei sive** regnum caelorum. 45a**SIMILE EST REGNUM CALEORUM HOMINI NEGOTIANTI QUAERENTI BONAS MARGARITAS** (Mt. 13,45). HOMO NEGOTIANS **est** qui

~ refutatum] reputatum Ma 26. CREVERIT] CREVERINT Ma 29. sancti] sanctus Ma 33. MINIMUM... servatum] MINIMO... servato Ma ~ id est] item Ma ~ cordibus] corda Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 34. omnem sapientiam mundanam] omnia sapientia mundana Ma 35. explanationes *in* explanationis *corr. s.l.* Ma 40. tres filios] in filius Ma 41. FERMENTATUM] INFERMENTATUM ω 44. VENDIDIT] VINDE Ma ~ res terrenas] rebus terrenis Ma

*

28. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 30, l.38 29. Cfr. Epiph. Lat., *Interpret. Ev.,* cap. 55, p. 144, ll.1-18 43. Cfr. Aug., *Contra Manichaeos*, I, col. 182, l.38; cfr. Epiph. Lat., *Interpr. Ev.*, p. 64, l.5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 13,45) est qui quaerit doctrinam **divinam**. 46INVENIT UNAM MARGARITAM (Mt. 13,46), *id est* sapientiam Christi. VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,46), id est vitia. 47SIMILE EST REGNUM CAELORUM SAGENAE MISSAE IN MARE (Mt. 13,47). 48Per SAGENAM, *verbum praedicationis ostendit*. IN MARE, id est in mundo. 49EX OMNI GENERE PISCIUM CONGREGANTI (Mt. 13,47), *id est* omne genus humanum audit verbum *Dei*. 50SECUS LITTUS (Mt. 13,48), *id est* prope finem mundi. 51PATERFAMILIAS (Mt. 13,52) Christus est. SCRIBA DOCTUS (Mt. 13,52) apostoli sunt. 52VENIT IN PATRIAM SUAM (Mt. 13,54), id est ad Iudaeos.

(Mt. 14) 1TETRARCHA (Mt. 14,1), id est quarta pars regni. [PL 553] 2ALLIGAVIT IOHANNEM ET MISIT IN *CARCEREM* (Mt. 14,3) *ostendit* terminum Legis litterae. 3HERODIADIS (Mt. 14,6) *significat* synagogam. Puella saltavit in convivio ostendit gentes saltantes ante idola. 4CAPUT IOANNIS IN DISCO (Mt. 14,11) significat corpus Christi in altare, caput illius in *corde* fidelium. 5DATUM EST PUELLAE (Mt. 14,11), *id est Ecclesia* ex gentibus. 6ATTULIT MATRI SUAE (Mt. 14,11), ostendit conversionem Iudaeorum in futurum. 7SECUTAE SUNT PEDESTRES (Mt. 14,13),

~ est[2]] id est β (∉ *om.* G Vt St) 46. INVENIT UNAM *om.* Vt ~ sapientiam] doctrinam G ~ OMNIA *om.* En ~ id est vitia] et dedit pauperibus G 47. SIMILE ... IN MARE *om.* Vt 48. Per SAGENAM ... humanum (segm. 49)] Sagina praedicatio mare mundus ex omni genere id est humano Vt ~ ostendit verbum praedicationis *transp.* M G ρ μ K 49. CONGREGANTI] CONGREGATI Me Mn Sk M ~ humanum genus *transp.* Eg ~ audit] qui audiunt Vt 50. prope] per M ~ finem mundi] fine seculi Vt 51. SCRIBA DOCTUS] SCRIBAE DOCTORES ω : SCRIBAE ET DOCTORES Me β δ (∉ G C) 52. VENIT *om.* Vt ~ PATRIAM] PROPRIAM Sa ~ Iudaeos] Iudaeosque M

(Mt. 14) 1. *ante* TETRARCHA *add.* quem S Me Mn τ : *add.* quae ρ St : *add.* qui C : *add.* quae est K : *add.* Herodes G ~ quarta pars] quartam partem G 2. *post* ostendit *add.* quod Mn 3. HERODIADIS] HERODIADES Me R τ : HERODIA M ~ saltavit ... ostendit *om.* Vt ~ ante idola saltantes *transp.* K Vt 4. significat] ostendit β δ (∉ *om.* Vt) ~ in[1]] super β τ ~ caput illius *om.* G ~ caput illius in corde fidelium *om.* Vt ~ corde] corda β (∉ vel corda G) 5. Ecclesia] Ecclesiam β (∉ Ecclesia En K : Ecclesiae H G Vt Pa) : Ecclesiae δ ~ ex] et β (∉ G Pa : *om.* Vt) ~ gentibus] gentium id est in corda fidelium Vt 6. ATTULIT MATRI SUAE] dedit matri futuram Vt ~ conversionem] conversacionem St ~ in futurum *om.* Vt 7. SECUTAE SUNT PEDESTRES] SECUTUS EST PEDES III M : SECUTI SUNT PEDESTRIS Mn : SECUTI SUNT PEDESTRES τ Sk σ Vt δ ~ PEDESTRES] PEDES III Sa C : *om.* St

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quaerit doctrinam. [46]INVENIT UNAM MARGARITAM (Mt. 13,46), *hoc est* sapientiam Christi. VENDIDIT OMNIA (Mt. 13,46), id est **relinquit** vitia **seu res terrenas**. [47]SIMILE EST REGNUM CAELORUM SAGENAE MISSAE IN MARE (Mt. 13,47). [48]Per SAGENAM *intellegit verbum praedicationis*. IN MARE, id est in mundo. [49]EX OMNI GENERE PISCIUM CONGREGANTI (Mt. 13,47), *hoc est* omne genus humanum audit verbum *divinum*. [50]SECUS LITUS (Mt. 13,48) *ostendit* prope finem mundi. [51]PATERFAMILIAS (Mt. 13,52) Christus est. SCRIBA DOCTUS (Mt. 13,52) apostoli sunt. [52]VENIT IN PATRIAM SUAM (Mt. 13,54), hoc est ad Iudeos.

(Mt. 14) [1]TETRARCHA (Mt. 14,1), id est quarta pars regni. [PL 553] [2]ALLIGAVIT IOHANNEM ET MISIT IN *CARCERE* (Mt. 14,3) *significat* terminum Legis litterae. [3]HERODIADIS (Mt. 14,6) *figurat* synagogam. Puella saltavit in convivio ostendit gentes saltantes ante idola. [4]CAPUT IOHANNI IN DISCO (Mt. 14,11) significat corpus Christi in altare, caput illius in *corda* fidelium. [5]DATUM EST PUELLAE (Mt. 14,11), *hoc est Ecclesiae* ex gentibus. [6]ATTULIT MATRI SUAE (Mt. 14,11), ostendit conversionem Iudeorum in futuro. [7]SECUTAE SUNT **EUM** PEDESTRES (Mt. 14,13),

46. UNAM MARGARITAM] UNA MARGARITA Ma ~ sapientiam] sapientia Ma ~ VENDIDIT] VINDIT Ma 47. SAGENAE MISSAE] SAGINA MISSA Ma 48. SAGENAM] SAGINA Ma ~ mundo] mundum Ma ~ CONGREGANTI] CONGREGATIM Ma 51. SCRIBA DOCTUS] SCRIBAE DOCTORES ω ~ 52. PATRIAM SUAM] PATRIA SUA Ma

(Mt. 14) 1. id est *bis scr.* Ma ~ pars] parte Ma 2. ALLIGAVIT] ADLEGAVIT *in* ADLIGAVIT *corr.* Ma 3. HERODIADIS] ERUDIAS Ma ~ synagogam] synagoga Ma 6. conversionem] conversione Ma 7. PEDESTRES] DEPESTRIS Ma

*

(Mt. 14) 1. Cfr. Isid., *Etym.*, IX, cap. 3, par. 4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit non cum pecuniis aut equis, sed cum proprio labore debet homo sequi Deum. [8]CURAVIT INFIRMOS (Mt. 14,14), id est abluit a *peccatis* et ab idolis. [9]HORA IAM PRAETERIIT (Mt. 14,15), *id est* littera legis. [10]QUINQUE PANES (Mt. 14,17), *id est* quinque libri Moysi. [11]DUO PISCES (Mt. 14,17), *id est* **duo Testamenta**, *sive duo ordines, id est sacerdotum et prophetarum*, sive duo libri Iosuae. [12]TURBA *DISCUMBEBAT* SUPER FENUM (Mt. 14,19), *id est* super arida corda sive super vitia *discumbebat*. [13]ET ACCEPTIS PANIBUS, INTUENS IN CAELUM (Mt. 14,19), id est abstraxit sensum. [14]FREGIT (Mt. 14,19), id est historiam legis expressit in spiritalem sensum, et apparuit intellectus. BENEDIXIT (Mt. 14,19), id est multiplicavit. [15]DUODECIM COFINOS PLENOS (Mt. 14,20), id est duodecim apostoli de doctrina sancta. [16]Pro qua causa non computantur mulieres et parvuli sicut viri? [17]Quia parvuli *non* valent repugnare contra vitia sua, sic et *mulier* quia imperfectus sexus est. [18]IUSSIT ASCENDERE IN NAVICULAM (Mt. 14,22), *id est* in Ecclesiam. [19]PRAECEDERE TRANS FRETUM (Mt. 14,22), id est de Iudaeis ad gentes. [20]Quatuor modis vocatur: prima natura, secunda cognatione, tertia gente, quarta affectu. [21]Quatuor

~ pecuniis] peniis G ~ *post* equis *add.* spumantibus aut lunatis fretis δ ~ labore proprio *transp.* Gr ~ labore *om.* β[1] ~ debet homo] debemus Vt 8. INFIRMOS] INFIRMUM β (∉ G St) ~ abluit *om.* G Eg ~ a *om.* G ~ *a* peccatis *des.* St ~ ab *om.* G Vt ~ *post* idolis *add.* VESPERE FACTO significat prope finem mundi δ 9. PRAETERIIT] PRAETERITI vel τ 11. sive duo libri Iosuae *om.* G 12. *post* TURBA *add.* discipulorum Pa ~ TURBA DISCUMBEBAT *om.* Vt ~ SUPER FENUM] se ipsum Mn ~ corda] cernenda Mn : *om.* Pa ~ discumbebat[2] *om.* G 13. PANIBUS] PANIS Sk ~ INTUENS] INTUITUS Mn : SUSPICIENS Vt ~ *post* sensum *add.* et apparuit intellectus β[1] (∉ G Vt Pa) 14. historiam] hostiariam Sk ~ spiritalem] spiritalitatem M ~ *post* sensum *add.* id est et apparuit sensum M ~ et apparuit intellectus *om.* Vt ~ apparuit] apperuit En : aperuit K ~ intellectus] intellegentiam Mn 15. duodecim apostoli de doctrina sancta] apostoli doctrina sancta pleni Vt 16. Pro qua causa *om.* Vt ~ non computantur] nuncupantur Sk : nuncupabantur Pa ~ computantur] computant G ~ parvuli et mulieres *transp.* K ~ *post* sicut *add.* et β[1] δ ~ sicut viri *om.* Vt ~ viri] virum σ 17. Quia … sexus est] quia mulieres sunt imperfectu sexu et parvoli non valent repugnare vitiis Vt ~ mulier] mulieres R β (∉ Sk σ G) δ 18. NAVICULAM] NAVICULA ω (∉ W τ En K δ : navem Vt) 19. PRAECEDERE *om.* Vt 20. Quatuor … salvus fiat (segm. 24) *def.* G ~ *post* modis *add.* fratres δ ~ vocatur] vocantur δ ~ prima] una Me : in M ~ prima … secunda … tertia … quarta *om.* Vt : primo … secundo … tercio … quarto δ ~ cognatione] cognatio Sa R Me Sk M C K O : cogitatio S σ ρ τ : conpunctio Mn ~ *a* quarta *des.* W

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit non cum pecuniis aut equis **spumantibus aut lunatis frenis**, sed cum proprio labore debet homo sequi Deum. [8]CURAVIT INFIRMOS (Mt. 14,14), id est abluit a *peccato* et ab idolis. **VESPERE FACTO significat pro finem mundi.** [9]HORA IAM PRAETERIIT (Mt. 14,15), *hoc est* littera legis. [10]V PANES (Mt. 14,17) *significat* V libri Moysi. [11]DUO PISCES (Mt. 14,17) *ostendit ordinem sacerdotum et prophetarum* sive duo libri Iosuae. [12]TURBA *DISCUMBENS* SUPER FENUM (Mt. 14,19), *hoc est* super arida corda sive super vitia *discumbebant*. [13]ET ACCEPTIS PANIBUS, INTUENS IN CAELUM (Mt. 14,19), id est abstraxit sensum. [14]FREGIT (Mt. 14,19), id est historiam legis expressit in spiritalem sensum, et apparuit intellectus. BENEDIXIT, id est multiplicavit. [15]XII COPHINOS PLENOS (Mt. 14,20) ostendit duodecim apostoli de doctrina sancta. [16]Pro qua causa non computantur mulieres et parvuli sicut viri? [17]Quia parvuli *nondum* valent repugnare contra vitia sua, sic et *mulieres* quia imperfectus sexus est. [18]IUSSIT ASCENDERE IN NAVICULAM (Mt. 14,22), *hoc est* in Ecclesiam. [19]PRAECEDERE TRANS FRETUM (Mt. 14,22), id est de Iudaeis ad gentes. [20]**Fratres** IIII modis vocantur: prima natura et secunda cognatione, tertia gente et IIII affectu. [21]IIII

9. HORA] ORAM Ma   12. super arida] superata Ma   13. CAELUM] CAELO Ma   14. historiam] storia Ma ~ intellectus] inlectus Ma   15. COPHINOS PLENOS] COFFINUS PLENUS Ma ~ apostoli] apostolus Ma   16. computantur] compotatur Ma ~ mulieres] mulieris Ma ~ parvuli] parvulis Ma   18. NAVICULAM] NAVICULA ω ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma   20. IIII] III Ma ~ vocantur] vocatur Ma ~ cognatione] cogitatio Ma ~ affectu] afectum Ma

*

10. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Aug., *In Ioh. Ev. Tract.*, tract. 24, par. 5, l.1; id., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.36; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 65, l.18   11. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 60, p. 165, l.2   15. Cfr. Hier., *Tract. LIX in Psalmos*, ps. 80, l.115; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.47; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 60, p. 164, l.33   20. Cfr. Hier., *Aduersus Heluidium de Mariae uirginitate perpetua* (CPL 0609), par. 14, col. 206, l.41; cfr. Isid., *Etym.*, IX, cap. 6, par. 8   21-24. Cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 29, sent. 16-17

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

modis dicitur homo, *quid dicitur* id est bonum bene: "poenitentiam agite" (Mt. 3,2; 4,17), et reliqua. [22]Malum male: "sanguis eius super nos" (Mt. 27,25). [23]Bonum male, ubi dicitur de caeco: "tu solus discipulus eius es?" (Ioh. 9,28). [24]Malum bene, ubi Apostolus *ait*: "tradidi huiusmodi hominem in interitum Satanae, ut spiritus salvus *fiat*" (I Cor. 5,5). [25]VESPERE AUTEM FACTO, SOLUS ERAT (Mt. 14,23), ostendit *finem mundi*; solus venit redimere *humanum genus*. [26]*NAVIS* IN MEDIO MARI (Mt. 14,24), *id est* Ecclesia in medio mundi. [27]IACTABATUR FLUCTIBUS (Mt. 14,24), id est persecutiones patiebatur. [28]VENTUS CONTRARIUS (Mt. 14,24), **id est** diabolus. [29]QUARTA VIGILIA NOCTIS VENIT IESUS (Mt. 14,25), ostendit in quarta lege, id est *Evangelii*. [30]AMBULANS **IESUS** SUPER MARE (Mt. 14,25), id est *calcans* amaritudines saeculi. [31]AMBULAVIT PETRUS SUPER AQUAS (Mt. 14,29), super amaritudines sive calcans vestigia peccatorum. [32]Petro mergente in mare, **id est** dubietatem fidei, sic *omnis qui dubitat in* fide mergitur in *peccatum*. [33]EXTENDIT MANUM IESUS, APPREHENDIT EUM (Mt. 14,31), id est dedit ei adiutorium fidei. [34]Haec sunt quatuor leges: prima natura, secunda lex litterae, tertia prophetarum, quarta Evangelii. [35]*CUM TRANSFRETASSET*

21. *post* homo *add.* id est Sk ~ quid dicitur] quod dicit τ : *om.* Vt ~ bene] bone P 23. male] malum M ~ ubi dicitur de caeco *om.* Vt ~ solus *om.* Sk Vt Eg ~ es] sis S Me Sk O δ 24. Malum] malus S Sa Sk En Pa : malos M σ ~ ubi Apostolus ait *om.* Vt ~ hominem huiusmodi *transp.* Gr ~ hominem *om.* Eg ~ in interitum *om.* Vt ~ Satanae in interitum *transp.* K : Satanae in interitum carnis Eg ~ ut spiritus salvus fiat] ut s.s.s. in die d. Eg 25. SOLUS ERAT *post* mundi *transp.* Vt ~ *post* ERAT *add.* IBI IESUS β δ ~ finem mundi *om.* Pa ~ *post* mundi *add.* quia β δ (∉ Vt Pa) ~ solus … genus] solus redemit nos Vt ~ solus venit] sic vento Mn ~ genus humanum *transp.* β δ (∉ Vt) 26. MARI] MARE β τ δ ~ medio mundi] mundo medio *et corr.* medio mundo Gr 27. IACTABATUR] IACTABANTUR Mh ~ persecutiones] percussiones C ~ patiebatur persecutiones *transp.* Vt 29. QUARTA … Evangelii] QUARTA vigilia quarta lege Evangelii Vt ~ QUARTA … Evangelii] per quattuor Evangelia G ~ quarta^2 *bis scr.* M ~ *ante* Evangelii *add.* in Wn δ 30. calcans *om.* Wn ~ amaritudines] amaritudine Mn : amaritudinis Sk M : amaritudinem H G 31. AMBULAVIT] AMBULANS Vt : AMBULABAT δ ~ SUPER AQUAS, super amaritudines] SUPER MARE AMARITUDINES Vt ~ *post* AQUAS *add.* id est β δ ~ vestigia] vitia α (∉ δ) 32. Petro mergente] Petrum mergentem σ δ ~ in mare id est *om.* Vt ~ dubietatem … peccatum] dubitans fide mergitur in peccatum Vt ~ mergitur] mergit R 33. EXTENDIT MANUM IESUS *om.* Vt ~ *post* IESUS *add.* et G O Pa δ 34. *post* prima *add.* in R ~ Evangelii] evangelistarum R 35. TRANSFRETASSET] TRANSFRETASSENT O

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

modis dicitur homo, *quod dicit* id est bonum bene: "poenitentiam agite, **adpropinquavit enim regnum caelorum**" (Mt. 3,2; 4,17). [22]Malum male: "sanguis eius super nos **et super filios nostros**" (Mt. 27,25). [23]Bonum male, ubi dicitur de caeco: "tu solus discipulus eius es?" (Ioh. 9,28). [24]Malum bene, ubi apostulos *dicit*: "tradidi huiusmodi hominem in interitum Satanae, ut spiritus salvus *sit* **in die Domini nostri Iesu Christi**" (I Cor. 5,5). [25]VESPERE AUTEM FACTO SOLUS ERAT **IBI** (Mt. 14,23), ostendit *in finem mundi* solus venit redimere *genus humanum*. [26]*NAVICULA* IN MEDIO MARI (Mt. 14,24), *hoc est* **in** Ecclesia in medio mundo. [27]IACTABATUR FLUCTIBUS (Mt. 14,24), id est persecutiones patiebatur. [28]VENTUS CONTRARIUS (Mt. 14,24): diabulus. [29]QUARTA VIGILIA NOCTIS VENIT IESUS (Mt. 14,25), ostendit in IIII lege, id est *Evangelium*. [30]AMBULANS SUPER MARE (Mt. 14,25), id est *calcavit* amaritudines saeculi. [31]AMBULAVIT PETRUS SUPER AQUAS (Mt. 14,29), **id est** super amaritudines sive calcans vestigia peccatorum. [32]Petro mergente in mare: dubietatem fidei, sic *omnes qui dubitant a* fide merguntur in *peccato*. [33]EXTENDIT MANUM IESUS, ADPRAEHENDIT EUM (Mt. 14,31), id est dedit adiutorium fidei. [34]Haec sunt IIII legis: prima natura, secunda lex litterae, tertia prophetarum, IIII Evangelii. [35]*CUM TRANSFRETASSET*

24. *post* hominem *add.* ut Ma 26. medio mundo] medium mundum Ma 27. persecutiones patiebatur] persecutionibus patiebantur Ma 31. amaritudines] amaritudinis Ma 32. merguntur] mergitur Ma 33. MANUM] MANUS Ma

*

28. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 75, (ed. PL38), col. 475, l.48 30. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, *In Abacuc,* lib. 1, cap. 2; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* ps. 88, ser. 1, par. 10 31. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 9, par. 15, l.23

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 14,34)*, id est cum transisset.* [36]*VENERUNT IN TERRA GENESAR* (Mt. 14,34)*, id est de Iudaeis ad gentes.* [37]OBTULERUNT EI MALE HABENTES (Mt. 14,35), id est idolis servientes. Per FIMBREA (Mt. 14,36) minora mandata intellege.

(Mt. 15) [1]HYPOCRITAE (Mt. 15,7), id est simulatores. OMNIS PLANTATIO QUAM NON PLANTAVIT PATER MEUS (Mt. 15,13), id est superstitionem Iudaeorum. SECESSIT IN PARTES TYRI ET SIDONIS (Mt. 15,21), id est ad gentes. [2]MULIER CHANANAEA (Mt. 15,22) ostendit primitivam Ecclesiam. [3]Filia eius a daemonio vexata, *id est* Ecclesia gentium ab idolis corrupta. [4]NON SUM MISSUS NISI AD OVES QUAE PERIERUNT DOMUS ISRAEL (Mt. 15,24), ostendit corporaliter ad Iudaeos; [5]aliter, quia omnes credentes in Deum Israel vocantur. [6]SUMERE PANEM (Mt. 15,26), id est doctrinam. [7]FILIORUM (Mt. 15,26), id est Iudaeorum. [8]DARE CANIBUS (Mt. 15,26), id est gentibus. [9]CATELLI EDUNT (Mt. 15,27), id est gentes. [10]ACCIPIUNT DE MICIS (Mt. 15,27), id est de minoribus mandatis. [11]SANATA EST PUELLA EX ILLA HORA (Mt. 15,28), *ostendit* conversionem gentium ex *illa hora* qua Christo crediderunt. [PL 554] [12]MISEREOR TURBAE (Mt. 15,32) ostendit quia Deus totus misericors est.

~ id est cum transisset *om.* S P 36. GENESAR] GENESARET Mn Vt : GENESETAR M 37. OBTULERUNT EI *om.* Vt ~ Per FIMBREA … gentes (Mt. 15, segm. 1) *om.* α (∉ *post* corrupta (Mt. 15, segm. 3) *transp.* Gr)

(Mt. 15) 1. superstitionem] superstitiones Gr 2. MULIER … crediderunt (segm. 3)] MULIER CHANANEA primitivam Ecclesiam ostendit, filia ecclesia gentium demonio vexata, ab idolis, sanata ex illa hora consistit gentes ex hora qua crediderunt Vt 3. filia] familia σ ~ daemonio] demonia S R σ M 4. NON SUM … mandatis (segm. 10) *post* crediderunt (segm. 10) *transp.* α (∉ Eg) ~ QUAE … ISRAEL] et cetera Vt ~ perierunt] perierant M ~ DOMUS] Dominum M ~ ostendit *om.* Vt 5. aliter *om.* Mn ~ credentes omnes *transp.* P ~ credentes] credens Sk ~ vocantur] vocabitur Sk 6. SUMERE … mandatis (segm. 10)] Sumere panem filiorum doctrina Iudeorum, canibus gentibus, catuli edunt de micis, gentes accipiunt de minoribus mandatis Vt ~ *post* PANEM *add.* FILIORUM G 7. FILIORUM, id est *om.* G 8. CANIBUS] CANANEIS Mn ~ gentibus] gentium Mn 9. CATELLI] CANI Mn : CATULLI Mh : CATULI P ~ gentes] gentibus σ 10. minoribus] moribus Sa 11. PUELLA *om.* C ~ ostendit … hora² *om.* Me ~ hora² *om.* C K 12. *ante* MISEREOR *add.* SECUS MARE GALILEAE id est amaritudinem saeculi. Mutos et caecos et clodos et debiles genus humanum significant δ ~ MISEREOR] MISERIOR Sk C : MISEOR H ~ TURBAE ostendit *om.* Vt ~ quia … ostendit (segm. 12) *om.* Sa ~ Deus] Iesus S : adsunt M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

VENIT IN TERRA GENESAR (Mt. 14,34). [36]*CUM TRANSFRETASSET id est cum transsisset id est de Iudeos ad gentes.* [37]OBTULERUNT EI MALE HABENTES (Mt. 14,35), id est idolis servientes. Per FIMBREA (Mt. 14,36) minora mandata intellege.

(Mt. 15) [1]HYPOCRITAE (Mt. 15,7), id est simulatores. OMNIS PLANTATIO QUAM NON PLANTAVIT PATER MEUS (Mt. 15,13), id est superstitionem Iudaeorum. SECESSIT IN PARTES TYRI ET SIDONIS (Mt. 15,21), id est ad gentes. [2]MULIER CHANANAEA (Mt. 15,22) ostendit primitivam Ecclesiam. [3]Filia eius a daemonio vexata *ostendit* Ecclesiam gentium ab idolis corrupta. [4]NON SUM MISSUS NISI AD OVES QUAE PERIERANT, DOMUS ISRAEL (Mt. 15,24), ostendit corporaliter ad Iudaeos. [5]Alium sensum quia omnes credentes in Deum Israel vocantur. [6]SUMERE PANEM (Mt. 15,26), hoc est doctrinam. [7]FILIORUM (Mt. 15,26), id est Iudaeorum. [8]DARE CANIBUS (Mt. 15,26), hoc est gentibus. [9]CATELLI EDUNT (Mt. 15,27), id est gentes. [10]ACCIPIUNT DE MICIS (Mt. 15,27), quasi de minoribus mandatis. [11]SANATA PUELLA EX ILLA HORA (Mt. 15,28), *significat* conversionem gentium ex *illo tempore* quo Christo crediderunt. [11a]**SECUS MARE GALILEAE** (Mt. 15,29) **ostendit iuxta amaritudinem saeculi. Mutus et caecus et clodus et debilis genus humanum significat.** [PL 554] [12]MISEREOR TURBAE (Mt. 15,32) ostendit quia Deus totus misericors est.

(Mt. 15) 1. simulatores] semolatoris Ma ~ superstitionem] superstitione Ma 2. primitivam Ecclesiam] primitiva Ecclesiae Ma 3. daemonio] demonium Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 4. Iudaeos] Iudeis Ma 5. vocantur] vocatur Ma 7. id est *add. s.l.* Ma 11. conversionem] conversione Ma ~ Christo] Christum Ma 11a. debilis] deviles Ma 13. PERDURANT] PERDUCANT Ma

*

(Mt. 15) 3. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 58, p. 158, l.15 9. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 58, ser. 1, par. 15, ll.17/25; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 58, p. 158, l.27/p. 159, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[13]TRIDUUM PERDURANT MECUM (Mt. 15,32) ostendit fidem Trinitatis. [14]NON HABENT QUID MANDUCENT (Mt. 15,32), *id est non habent* verbum praedicationis. [15]NOLO EOS DIMITTERE IEIUNOS, NE DEFICIANT IN VIA (Mt. 15,32), id est ne pereant in via erroris in praesenti vita, quia "fides sine operibus mortua est" (Iac. 2,26). [16]Per SEPTEM PANES (Mt. 15,34) ostendit eptaticum. [17]PAUCOS *PISCES* (Mt. 15,34) ostendit ordinem prophetarum vel sacerdotum. [18]SUPER TERRAM DISCUMBENS (Mt. 15,35) ostendit perfectiores iam calcata vitia sua. [19]Per SEPTEM SPORTAS (Mt. 15,37), septem dona Spiritus sancti.

(Mt. 16) [1]PHARISAEI (Mt. 16,1) divisi; SADUCAEI (Mt. 16,1) iustificati. [2]CAELUM SERENUM (Mt. 16,2), *id est resurrectio* Christi; [3]CAELUM RUBICUNDUM (Mt. 16,2), *effusio sanguinis*; CAELUM TRISTE (Mt. 16,3) passionem Christi ostendit. [4]TEMPESTAS RUTILANS (Mt. 16,3) significat persecutionem. [5]CAVETE A FERMENTO PHARISAEORUM (Mt. 16,6), id est a doctrina eorum. [6]SIMON (Mt. 16, 16), *id est* oboediens. BAR IONA (Mt. 16, 16) id est filius Iona, id est columba quae interpretatur Spiritus sanctus. [7]CARO ET SANGUIS NON REVELAVIT TIBI (Mt 16,17), id est pater et mater non *ostendit* tibi. [8]PORTAE INFERNI (Mt 16,18) sunt

13. TRIDUUM … praedicationis (segm. 13)] triduum sustinente fides caritatis est, non habent id est verbum praedicantis Vt ~ Trinitatis] caritatis C O 14. non habent[2] *om.* Wn M G ρ C K Eg 15. NOLO … IEIUNOS *om.* Vt ~ DIMITTERE EOS IEIUNOS NOLO *transp.* K ~ DEFICIANT] DEFICIENT Vt ~ IN VIA, id est *om.* Vt ~ praesenti] praesente R Gr : praesencia Sk 17. ostendit *om.* Wn Vt ~ ordinem … sacerdotum] propetarum vel sacerdotum ordo Vt 18. SUPER … vitia sua] Super terram perfectiores iam calcant vitia sua Vt ~ SUPER TERRAM] SUPRA PETRAM Pa ~ perfectiores] persequutores En ~ calcata vitia sua] vitia calcantes Eg 19. *post* SPORTAS *add.* ostendit τ : *add.* intellegit G ~ septem[2] *om.* τ ~ dona] doctores α (∉ formes graciae G : dona K Eg)

(Mt. 16) 1. PHARISAEI … iustificati *om.* Vt ~ *post* PHARISEI *add.* id est Mh M ρ C : *add.* id sunt σ δ 2. SERENUM *om.* S 3. RUBICUNDUM … COELUM[2] *om.* Pa ~ effusio] effectio σ ~ *post* sanguinis *add.* Christi β δ ~ passionem] passio Vt ~ ostendit *om.* Vt 4. TEMPESTAS] TEMPTANS Vt Pa C K ~ significat *om.* Vt ~ persecutionem] persecutio Vt 5. CAVETE A *om.* Vt ~ A FERMENTO] afferemento M ~ eorum *om.* Vt 6. BAR IONA *om.* α (∉ Bar [Iona] Me : G) ~ filius … columba] BAR IONA id est filius columbae G ~ Iona] Iohanna Eg ~ quae] quod R : qui Mn β 7. NON REVELAVIT TIBI, id est *om.* Vt ~ REVELAVIT] REVELABIT Sa S Mh M G ~ id est … tibi *om.* G 8. INFERNI] INFERI β δ (∉ Vt) ~ sunt *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[13]TRIDUUM PERDURANT MECUM (Mt. 15,32) ostendit fidem trinitatis. [14]NON HABENT QUOD MANDUCENT (Mt. 15,32) *ostendit quia non habebant* verbum praedicationis. [15]NOLO EOS DIMITTERE IEIUNOS NE DEFICIANT IN VIA (Mt. 15,32), id est ne pereant in via erroris in praesenti vita, quia "fides sine operibus mortua est" (Iac. 2,26). [16]Per VII PANES (Mt. 15,34) ostendit eptaticum. [17]PAUCOS *PISCICULOS* (Mt. 15,34) ostendit ordinem prophetarum vel sacerdotum. [18]SUPER TERRAM DISCUMBENS (Mt. 15,35) ostendit perfectiores iam calcata vitia sua. [19]Per VII SPORTAS (Mt. 15,37) **intellege** VII dona Spiritus sancti.

(Mt. 16) [1]PHARISAEI (Mt. 16,1) divisi; SADUCAEI (Mt. 16,1) iustificati. [2]CAELUM SERENUM (Mt. 16,2) *ostendit resurrectionem* Christi; [3]CAELUM RUBICUNDUM (Mt. 16,2) *effusionem sanguinis* **significat**; CAELUM TRISTE (Mt. 16,3) passionem Christi ostendit. [4]TEMPESTAS RUTILANS (Mt. 16,3) significat persecutionem. [5]CAVETE A FERMENTO PHARISEORUM (Mt. 16,6), id est a doctrina eorum. [6]SIMON (Mt. 16,16), *hoc est* oboediens. BAR IONA (Mt. 16,16), id est filius Iona, id est columba quae interpretatur Spiritus sanctus. [7]CARO ET SANGUIS NON REVELAVIT TIBI (Mt. 16,17), id est pater et mater non *ostendunt* tibi. [8]PORTAE INFERNI (Mt.

15. id est ne pereant in via *om.* Ma ~ praesenti] praesente Ma 17. PISCICULOS] PISCICULUS Ma 18. TERRAM] TERRA Ma ~ perfectiores *in* perfectioris *corr. s.l.* Ma 19. dona] doctrina Ma

(Mt. 16) 3. *ante* CAELUM RUBICUNDUM *add.* per Ma ~ TRISTE] TRISTEM Ma 4. persecutionem] persecutio Ma 5. FERMENTO] FERMENTUM Ma ~ a] ad Ma 6. BAR IONA] BARTHOLOMEUS Ma 7. ET] EST Ma ~ ostendunt] steterunt Ma

*

(Mt. 16) 1. PHARISAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 61, l.20/p. 69, l.5/p. 76, l.28; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.107; SADUCAEI: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 66, l.5/p. 71, l.6; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 191, l.106 3. SIMON id est oboediens: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4; cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 20, l.2 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 26, v. 6; id., *Nom. Hebr.*, p. 71, l.4; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 190, l.83; id est filius Iona, id est columba: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.23; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 9, par. 4; quod interpretuar est Spiritus sanctus: cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, *In Jonam*, prol., l.13; ibid., cap. 1, l.12

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

peccata hominum. [9]CLAVES REGNI CAELORUM (Mt. 16,19) potestas est ligandi et solvendi, id est per poenitentiam aperientur. [10]MULTA PATI A SENIORIBUS ET SCRIBIS (Mt. 16,21), haec dicens Iesus ostendit passionem et resurrectionem. [11]*DICIT* AD PETRUM "VADE POST ME" (Mt. 16,23) ostendit ipsum crucifixum. [12]POST SE ABNEGET SEMETIPSUM (Mt. 16,24), id est contemnat voluntatem carnis. [13]Qui amat voluntatem, propriam animam *perdit*; *anima hic pro voluntate ponitur*. [14]QUI PERDIT ANIMAM SUAM, INVENIET EAM (Mt. 16,25). [15]Duobus modis animam perdit homo: per martyrium et abnegationem corporis. [16]INVENIT EAM (Mt. 16,25), id est in regnum Dei. [17]*COMMUTATIONEM DAT PRO ANIMA* (Mt. 16,26) qui carnem suam cruciat et animam nutrit.

(Mt. 17) [1]POST SEX DIES (Mt. 17,1), iam in septimo, ostendit post sex aetates mundi, septima quae requies intelligitur. [2]*PETRUM, IACOBUM ET IOANNEM* (Mt. 17,1), hic *ostendit totam Ecclesiam*. [3]DUCIT ILLOS IN MONTEM (Mt. 17,1), id est in regnum Dei. [4]SPLENDUIT FACIES EIUS SICUT SOL (Mt. 17,2), id est sancti in gloria Patris; aliter vetus Testamentum splenduit in *Novum*. [5]VESTIMENTA ALBA SICUT NIX (Mt. 17,2), *id est* congregatio omnium fidelium. [6]Per MOYSEN (Mt. 17,3) ostendit litte-

9. *post* CAELORUM *add.* id est β δ (∉ id est Vt) ~ potestas] peccata Wn ~ *post* poenitentiam *add.* et confessionem δ ~ aperientur] aperietur *et add.* per duritiam et inpenitens cor claudetur δ 10. MULTA PATI A] MULTA SPATIA Wn ~ SENIORIBUS] SENATORIBUS Mn ~ SCRIBIS] SCRIBAE K ~ haec dicens Iesus *om.* Vt 11. DICIT … crucifixum *om.* Vt ~ POST ME ostendit *om.* Mh 12. POST SE … EAM (segm. 14)] Abneget semetipsum id est voluntatem propriam. Qui amat animam id est voluntatem propriam animam pro voluntate ponit Vt ~ voluntatem] voluptatum R 13. propria voluntatem animam *transp.* Eg ~ voluntate] voluptate R 14. SUAM *om.* En : non Pa ~ INVENIET EAM *om.* τ 15. Duobus … homo *om.* G : vel qui perdit animam Vt ~ per] id est aut G 16. *ante* INVENIT *add.* perdit eam hic et Eg ~ EAM id est *om.* Eg 17. COMMUTATIONEM DAT PRO ANIMA] COMMUTATIONEM PRO ANIMA SUA, id est Vt ~ *post* ANIMA *add.* SUA β δ ~ *post* animam² *add.* suam σ Gr ~ *post* nutrit *add.* [*appendix* Gr16 Eg16] δ

(Mt. 17) 1. DIES SEX *transp.* Vt ~ iam … ostendit *om.* G Vt ~ septima] VI Pa ~ quae *om.* Vt ~ requies] retulit Mn ~ intelligitur] est Vt 2. hic ostendit] id est Vt ~ totam Ecclesiam] Ecclesia Vt 3. DUCIT] DUCET G ~ ILLOS *om.* Vt ~ id est *om.* Vt 4. SPLENDUIT] RESPLENDUIT Vt : SPLENDIT M C En K ~ EIUS *om.* Vt ~ id est] id sunt δ ~ gloria] Ecclesiam M ~ aliter] vel Vt ~ in Novum splenduit *transp.* β¹ (∉ in Novum resplenduit Vt) 5. SICUT NIX id est *om.* Vt ~ omnium] sanctorum Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

16,18) sunt peccata hominum. [9]CLAVES REGNI CAELORUM (Mt. 16,19) potestas est legandi et solvendi, id est per poenitentiam **et confessionem** aperietur, **per duritia et inpenitens cor clauditur.** [10]MULTA PATI A SENIORIBUS ET SCRIBIS (Mt. 16,21), haec dicens Iesus ostendit passionem et resurrectionem, **sicut peritissimus nauta cognoscens futura tranquillitatem sive tempestatem.** [11]*DICENS* AD PETRUM "VADE POST ME" (Mt. 16,23) ostendit ipsum crucifixum. [12]POST SE ABNEGET SEIPSUM (Mt. 16,24), id est contemnat voluntatem carnis. **Qui voluerit animam suam salvam facere perdit eam,** *hic animam per voluntate ponitur*; [13]**quia** qui amat voluntatem, propria animam *perdet.* [14]QUI PERDIT ANIMAM SUAM INVENIT EAM (Mt. 16,25). [15]Duobus modis animam perdit homo: per martyrium et abnegatione corporis. [16]INVENIT EAM (Mt. 16,25) **in aeternum**, id est in regnum Dei. [17]*COMMUTATIONEM PRO ANIMAM DAT* (Mt. 16,26) qui carnem suam cruciat et animam nutrit. [17a]**NON GUSTABUNT MORTEM DUM VIDEANT EUM IN GLORIA** (Mt. 16,28) **ostendit sicut ostensus est in transfigurationem ita ostenditur et in resurrectionem.**

(Mt. 17) [1]POST VI DIES (Mt. 17,1), iam in septimo, ostendit post sex aetates mundi, septima quae requies intellegitur. [2]*PETRUS IACOBUS ET IOHANNES* (Mt. 17,1), hic *intellegitur tota Ecclesia.* [3]DUCIT ILLOS IN MONTEM (Mt. 17,1), id est in regnum Dei. [4]SPLENDUIT FACIES EIUS SICUT SOL (Mt. 17,2), id est sancti in gloria Patris; aliter vetus Testamentum splenduit in *Novo.* [5]VESTIMENTA ALBA SICUT NIX (Mt. 17,2) *ostendit* congregatio omnium fidelium. [6]Per MOYSEN (Mt. 17,3) ostendit Legis

9. CLAVES *in* CLAVIS *corr. s.l.* Ma ~ cor *om.* Ma 10. PATI A] PATIENTIA Ma 12. voluntatem *in* voluntate *corr.* Ma 15. et *om.* Ma 17. carnem] animam Ma

(Mt. 17) 1. sex aetates] sexta etate Ma ~ requies] requiescit Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ram Legis. [7]Per ELIAM (Mt. 17,3), ordinem prophetarum. [8]Christus cum discipulis ostendit novum Testamentum. [9]Nubes tetra, *id est* Legis littera. [10]Nubes candida, *id est* praedicatio Evangelii. [11]Nubes pluvialis, *id est praedicatio* apostolorum, qui faciebant fructum poenitentiae post ascensionem Christi. [12]CUM VENISSET AD TURBAS (Mt. 17,14), *id est* cum descendisset ad mundum. [PL 555] [13]HOMO GENIBUS PROVOLUTUS (Mt. 17,14) ostendit ordinem prophetarum, qui rogabat pro se quasi Ecclesia; [14]filius eius lunaticus ostendit populum gentium adorantes idola. [15]CADIT IN IGNEM (Mt. 17,14), id est in cupiditatem. [16]CREBRO IN AQUAM (Mt. 17,14), id est in luxuriam. [17]TRANSI HINC (Mt. 17,19): de Iudaeis ad gentes; [18]VADE AD MARE (Mt. 17,26), id est ad gentes. [19]MITTE HAMUM (Mt. 17,26), *id est* verbum praedicationis. [20]PISCIS QUI *PRIMUS* ASCENDIT IN HAMUM (Mt. 17,26) ostendit Cornelium; [21]IN ORE EIUS INVENIES STATEREM (Mt. 17,26), id est confessionem fidei, humanitatem et divinitatem. [22]DA EIS PRO ME ET PRO TE (Mt. 17,26), id est pro me fidem, et pro te excusationem.

(Mt. 18) [1]PARVULUS INTRAT IN REGNUM CAELORUM (cfr. Mt. 18,2-3), id est non aetate parvus, sed mente purus; [2]unde ait Apostolus "Estote

7. ordinem] ordo Vt 8. *post* discipulis *add.* suis Pa ~ ostendit *om.* Vt 9. tetra] terra S τ H ~ littera Legis *transp.* Vt Me 10. candida] lucida Vt ~ Evangelii … praedicatio (segm. 11) *om.* M 11. pluvialis] pluviales S Sa R Mn Sk H G τ Pa ~ apostolorum] populorum Vt ~ faciebant] faciebat S Me ~ Christi] Domini Wn Eg 12. AD TURBAS … Christi, servi (Mt. 21, segm. 44) *def.* Eg ~ TURBAS] TURBAM O ~ descendisset] venisset G ~ ad] in R 13. GENIBUS] GENERATIONIBUS Mn ~ ordinem] ordo Vt ~ *post* quasi *add.* pro β 14. filius eius] cuius filius Vt ~ populum] populus Vt ~ adorantes] adorans Vt : adorantem K ~ adorantes idola] adherentest idola (*ut vid.*) M 15. CADIT] CADET Mn Sk σ : CADENT M ~ IN^{I} *om.* Mn 16. *post* luxuriam *add.* Granum sinapis signifcat incorrupta fide mundi hic est Christus δ 17. TRANSI] TRANSIIT α ~ *post* HINC *add.* id est β (∉ Vt Wn) 18. VADE … gentes *om.* ρ C K Vt ~ *post* gentes *add.* Didragma est mundi sensus δ 19. verbum *om.* τ 20. PISCIS] PISCES S H R P ~ PISCIS … divinitatem (segm. 21)] PRIMUS PISCIS Cornelius statera confessio fidei humanitatis et divinitatis Vt 21. STATEREM] STARE Mn ~ fidei … excusationem (segm. 22) *om.* Pa ~ humanitatem] unitatem Mn Sk σ 22. DA EIS … excusationem] Pro me fidem, pro te excusationem Vt : *om.* Pa ~ DA EIS] DIE H : DE HIS G

(Mt. 18) 1. PARVOLUS … malitia (segm. 2)] Parvolus id est mente purus ut Apostolus: Estoto parvoli in malitia Vt ~ CAELORUM *om.* P ~ parvus] parvulus S Mn τ β (∉ parvoli M) ~ purus] parvulus P 2. ait *om.* H ~ Apostolus ait *transp.* G

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

litteram. [7]Per ELIAM (Mt. 17,3) **ostendit** ordinem prophetarum. [8]Christus cum discipulis ostendit novum Testamentum. [9]Nubes tetra, *hoc est* Legis littera. [10]Nubes candida, *hoc est* praedicatio **sancti** Evangelii. [11]Nubes pluvialis *ostendit praedicationem* apostolorum, qui faciebant fructum poenitentiae post ascensionem Christi. [12]CUM VENISSET AD TURBAS (Mt. 17,14) *ostendit* cum discendisset ad mundum. [PL 555] [13]HOMO GENIBUS PROVOLUTUS (Mt. 17,14) ostendit ordinem prophetarum, qui rogabat pro se quasi Ecclesia; [14]filius eius lunaticus ostendit populum gentium adorantes idola **vel sidera**. [15]CADIT IN IGNEM (Mt. 17,14), id est in cupiditatem **mundi**. [16]CREBRO IN AQUAM (Mt. 17,14), id est in luxuriam. [16a]**GRANUM SINAPIS** (Mt. 17,19) **significat incorrupta fide mundi, hoc est Christus**. [17]TRANSI HINC (Mt. 17,19), **id est** de Iudeos ad gentes. **DIDRAGMA** (Mt. 17,23) **est mundi sensus**. [18]VADE AD MARE (Mt. 17,26), id est ad gentes. [19]MITTE HAMUM (Mt. 17,26), *hoc est* verbum praedicationis. [20]PISCIS QUI *PRIMUM* ASCENDERE IN HAMUM (Mt. 17,26) ostendit Cornelium **ex gentibus**. [21]IN ORE EIUS INVENIES STATEREM (Mt. 17,26), id est confessionem fidei, humanitatem et divinitatem. [22]DA EIS PRO ME ET PRO TE (Mt. 17,26), id est pro me fidem et pro te excusationem.

(Mt. 18) [1]PARVULUS INTRAT IN REGNUM CAELORUM (cfr. Mt. 18,2-3), id est non aetate parvus sed mente purus; [2]unde ait apostolus "Estote

6. litteram] littere Ma 7. ELIAM] ELIA Ma ~ ordinem] ordo Ma 9. Nubes] Nubem Ma ~ littera] litterae Ma 10. Nubes] Nubem Ma 11. pluvialis] pluviales Ma 13. PROVOLUTUS] PRAEVOLUTUS Ma ~ ordinem] ordo Ma 15. cupiditatem] cupiditate Ma 16. CREBRO] CREBUM Ma ~ AQUAM] AQUA Ma ~ luxuriam] luxoria Ma 17. TRANSI] TRANSIT Ma 20. PISCIS] PISCE Ma 21. confessionem] confessio *in* confessione *corr. s.l.* Ma ~ humanitatem et divinitatem] humanitatis et divinitatis 22. PRO[1-2-3-4]] PER Ma ~ fidem... excusationem] fide... excusatione Ma

(Mt. 18) 1. mente] mentem Ma 2. Estote] Stote Ma

*

(Mt. 17) 10. Cfr. Isid., *De natura rerum*, cap. 32, par. 2, l.11 14. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 29, p. 50, l.4 19. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 3, l.44

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

parvuli in malitia" (I Cor. 14,20). [3]QUI SCANDALIZAVERIT UNUM EX HIS (Mt. 18,6), id est sive iniuria corporali sive in adversione fidei. [4]SUSPENDATUR MOLA (Mt. 18,6), id est cura sive circuitus huius saeculi. [5]IN COLLO EIUS (Mt. 18,6): in labore saeculi; [6]DIMERGATUR IN MARE (Mt. 18,6), id est in saeculum. [7]MANUS TUA (Mt. 18,8), *id est* par tuus. [8]*PEDES* (Mt. 18,8), id est minister. [9]OCULUS (Mt. 18,9), id est episcopus tuus *aut sacerdos, seu doctor et senior*. [10]NE CONTEMNATIS UNUM EX HIS (Mt. 18,10), ne contra eorum innocentiam. [11]OVIS QUAE ERRAVIT (Mt. 18,12) ostendit humanum genus. [12]Pastor, Christus **est.** Oves relictas in montibus ostendit *ordines* angelorum, qui consistunt in caelestibus. [13]SI PECCAVERIT FRATER TUUS, CORRIPE EUM INTER TE ET IPSUM (Mt. 18,15), ut detectio peccati non fiat et improperium fratri non nascatur. [14]DIC ECCLESIAE (Mt. 18,17), id est congregationi fidelium. [15]ETHNICUS (Mt. 18,17), **id est** gentilis. ET PUBLICANUS (Mt. 18,17) *est* qui publice peccat. [16]Non imago eorum sit tibi in odio, sed opera *eorum*. [17]SI DUO CONSENSERINT (Mt. 18,19), id est caro et anima. [18]Si caro

~ in malitia] animalia Mn   3. iniuria] invidia Mn ~ corporali] corporalis S Sa Me R Mn τ En C : corporis σ : corporalem K   4. SUSPENDATUR] SUSPENDATO Mn : SUSPENDATUS M ~ cura *om.* Mh ~ circuitus] circuitur Vt ~ huius *om.* H C ρ K Vt   5. IN COLLO EIUS in labore saeculi *om.* S ~ *post* EIUS *add.* id est β δ (∉ Vt)   6. DIMERGATUR *om.* Vt : DIMERGATURI O   7. MANUS … innocentiam (segm. 10)] Manus paris tuus, pes minister, oculus doctor, ne condemnatis id est contra eorum innocentiam Vt ~ par] pares α (∉ C Gr : paris τ Vt : pes K)   8. PEDES] PEDIS τ : PES β δ   9. *post* OCULUS *add.* TUUS Gr ~ episcopus] spiritus Pa   10. NE] NEC R ~ *post* HIS *add.* id est K ~ innocentiam eorum *transp.* H ~ *post* innocentiam *add.* agatis G : *add.* [*appendix* O5] O   11. OVIS] OVES S Mn Sk H τ : UNA OVES O ~ QUAE] QUI M Sk σ K : *om.* O ~ QUAE ERRAVIT] ERRANS Vt ~ ERRAVIT] ERRAVERIT C ~ ostendit humanum genus] cum homo peccavit O ~ genus humanum *transp.* $β^1$ δ   12. oves] ovis G ~ in montibus ostendit *om.* Vt ~ *post* caelestibus *add.* [*appendix* O6] O   13. SI … CORRIPE *om.* Vt ~ *post* TUUS *add.* VADE ET β δ ~ TE ET IPSUM] TEMETIPSUM M ~ *post* IPSUM *add.* SOLUM β δ ~ ut detectio peccati non fiat] ne fiat detectio peccati Vt ~ peccati *om.* S ~ peccati non fiat … et gentes (Mt. 20, segm. 19) *def.* O ~ improperium] inproperio ω (∉ in proverbium Vt : in proverbio $β^2$: improperium Gr) ~ fratri] peccati β (∉ *om.* Vt)   14. DIC … fidelium *om.* Vt ~ congregrationi] congregatione ω (∉ Me R Mh ρ C Gr)   15. ETHNICUS] et iniquos Mn : et inimicus P ~ gentilis] gentiles G Mh ~ PUBLICANUS] PUBLICANIS M ~ est] id est β δ   16. Non imago] nomina Sk H ~ Non … odio *om.* M ~ Non … opera eorum *om.* Vt ~ imago] imaginem Mn : anima K ~ imago eorum] imacorum G   17. CONSENSERINT] CONSENSERIT M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

parvuli in malitia" (I Cor. 14,20). [3]QUI SCANDALIZAVERIT UNUM EX HIS (Mt. 18,6), id est sive in iniuria corporali sive in adversione fidei. [4]SUSPENDATUR MOLA (Mt. 18,6), id est cura sive circuitu huius seculi. [5]IN COLLO EIUS (Mt. 18,6), **id est** in labore seculi **huius**; [6]DIMERGATUR IN MARE (Mt. 18,6), id est in saeculum. [7]MANUS TUA (Mt. 18,8), *hoc est* par tuus. [8]*PES* TUUS (Mt. 18,8), id est minister **tuus**. [9]OCULUS TUUS (Mt. 18,9), id est episcopus tuus *seu doctor, senior tuus aut sacerdos*. [10]NE CONTEMNATIS UNUM EX HIS (Mt. 18,10), ne contra eorum innocentiam. [11]**De ove errante**. OVIS QUAE ERRAVIT (Mt. 18,12) ostendit genus humanum. [12]Pastor Christus. Oves relictas in montibus ostendit *ordinem* angelorum **et archangelorum sedis troni dominationes principatum et potestatem cherubin et seraphin**, qui consistunt **in montibus id est** in caelestibus. [12a]**Cherubin id est plenitudo scientiae. Seraphin id est ardentes vel incendentes**. [13]SI PECCAVERIT FRATER TUUS, CORRIPE EUM INTER TE ET IPSUM (Mt. 18,15), ut detectio peccati non fiat et improperium fratri non nascatur. [14]DIC ECCLESIAE (Mt. 18,17), id est congregationi fidelium. [15]ETHNICUS (Mt. 18,17): gentilis. PUBLICANUS (Mt. 18,17) *id est* qui publice peccat. [16]Non imago sed eorum tibi in odio sit, sed opera *ipsorum*. [17]SI DUO CONSENSERINT (Mt. 18,19), id est caro et anima. [18]Si caro consen-

~ in *om.* Ma 3. corporali] corporalem Ma ~ adversione] adversionem Ma 6. id est] item Ma 7. par tuus] patris tuis Ma 9. doctor] doctorum Ma 10. innocentiam] innocentia Ma 11. OVIS] OVE Ma ~ genus] gentes Ma 13. improperium] inproperio ω 14. congregationi] congregatione ω 16. imago] magno Ma ~ in *om.* Ma ~ sit, sed] set Ma 17. CONSENSERINT] CONSENSERIT Ma ~ et *om.* Ma

*

(Mt. 18) 4. Cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* ps. 99, par. 13, l.9; cfr. Greg., *Moralia*, cap. 6, par. 16, l.161 9. Chrom., *Tract. in Matth.*, trac. 23, l.72/tract. 56, l.73; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Exodum*, cap. 36, par. 1 11. Cfr. Aug., *Collatio cum Maximino*, col. 727, l.17 12. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 3; cfr. Isid., *Allegoriae quaedam sacrae Scripturae, Ex Novo Testamento testamento,* par. 173 12a. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, II, hom. 34, par. 10 14. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 50, l.12 15. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 17, (ed. SL41), l.151/ser. 82, (ed. PL38), col. 509, l.16; cfr. Eucherius, *Instr.*, II, p. 214, l.443 17-18. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 18, p. 19, l.17

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

consenserit animae, quae petit per fidem accepit. [19]SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI, QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS (Mt. 18,23). [20]QUI DEBET DECEM MILIA TALENTA (Mt. 18,24), *est* qui peccat in Deum. [21]QUI DEBET CENTUM DENARIOS (Mt. 18,28), *est* qui peccat in fratrem suum. [22]*CONSERVI* (Mt. 18,31) qui NARRAVERUNT (Mt. 18,31) angeli sunt.

(Mt. 19) [1]CUM CONSUMMASSET IESUS SERMONES ISTOS, MIGRAVIT A GALILAEA (Mt. 19,1), *id est* in *fine* mundi, de gentibus ad *Iudaeam*. [2]RELINQUIT HOMO PATREM ET MATREM (Mt. 19,5), ostendit quia relinquit Christus Patrem in caelo; [3]sic tamen relinquit, ut non deserat. [4]MATREM, id est synagogam. [5]ADHAEREBIT UXORI SUAE (Mt. 19,5), id est Christus Ecclesiae. [6]ERUNT DUO IN CARNE UNA (Mt. 19,5), ostendit quia *Christus est caput*, corpus vero Ecclesia. [7]Uxor deseritur a viro, *id est* cum discesserit quis a Christo, tunc coniungit se haeresi in uno scelere. [8]Quatuor animae pereunt, id est qui dimittit uxorem suam extra rationem, et qui dimissam ducit. [9]DIFFICILE DIVES INTRABIT (Mt. 19,23),

18. consenserit] consensit Vt ~ quae] quia S : qui Pa ~ petit] peperit Pa 19. SIMILE ... SERVIS SUIS *om.* Vt ~ SIMILE EST] SIMILITER M 20. DEBET] HABET S Sa ~ QUI ... TALENTA] X TALENTA Vt ~ est] id est β δ ~ *post* qui² *add.* multum β δ 21. QUI DEBET ... angeli sunt (segm. 22)] C denarios qui peccati in fratrem suum, conservi angeli Vt ~ DEBET] HABET S Sa ~ fratrem suum] frate suo S 22. *post* NARRAVERUNT *add.* DOMINO SUO β δ ~ *post* angeli sunt *add.* quia omnis homo angelum proprium habet β δ (∉ G)

(Mt. 19) 1. ISTOS *om.* Vt ~ MIGRAVIT] SIGNAVIT ρ ~ A GALILAEA] AD GALILAEAM α (∉ *om.* Vt ρ C : inde K) ~ in fine] finis M ~ in fine mundi *om.* Mu ~ Iudaeam] Iudeos Vt 2. ET MATREM ... Christus Patrem *om.* S ~ ostendit quia relinquit] et cetera Vt 3. sic tamen ... deserat] formam servi accipiens Vt ~ deserat] desiderat τ 4. *post* MATREM *add.* reliquid G ~ id est *om.* G 5. ADHAEREBIT] ADHOREBIT M ~ SUAE id est Christus *om.* Vt ~ Christus *om.* Me 6. ERUNT *om.* Vt ~ ostendit quia *om.* Vt ~ Christus ... Ecclesia] Christus caput Ecclesia corpus Vt ~ vero] vera Me : verum M : *om.* G : vox ρ 7. deseritur] deserere ω ~ a *om.* β ~ viro] virum Vt ~ haeresi] herese Mn : heresim M G C En K Vt : heresem Sk σ ~ in uno scelere *om.* G 8. Quatuor ... ducit *om.* G ~ animae *om.* Vt ~ uxorem ... rationem et *om.* Vt ~ ducit] duxerit Vt Mu : *om.* Pa 9. INTRABIT] INTRAVIT ω (∉ τ β¹ δ : INTRAT Vt) ~ *post* INTRABIT *add.* IN REGNUM CAELORUM β¹ (∉ Vt)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

serit animae, quae petit per fide accepit. [19]SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI, QUI VOLUIT RATIONEM PONERE CUM SERVIS SUIS (Mt. 18,23). [20]QUI DEBET X MILIA TALENTA (Mt. 18,24), *id est* qui peccat in Deum. [21]QUI DEBET C DENARIOS (Mt. 18,28), *id est* qui peccat in fratrem suum. [22]*SERVI* (Mt. 18,31) qui NARRAVERUNT **DOMINO** SUO (Mt. 18,31) angeli sunt.

(Mt. 19) [1]CUM CONSUMMASSET IESUS SERMONES ISTOS, MIGRAVIT A GALILAEA (Mt. 19,1), *quod intellegitur* in *finem* mundi, de gentibus ad *Iudaeos*. [2]RELINQUIT HOMO PATREM ET MATREM, (Mt. 19,5) ostendit quia relinquit Christus Patrem in caelo **inveniendum in mundum**; [3]sic tamen relinquit **illum** ut non deserat. [4]MATREM, id est synagogam. [5]ADHAEREBIT UXORI SUAE (Mt. 19,5), id est Christus Ecclesiae **suae**. [6]ERUNT DUO IN CARNE UNA (Mt. 19,5), ostendit quia *caput Christus est*, corpus vero Ecclesia **est**. [7]Uxor deseritur a viro *ostendit* cum **enim** discesserit quis a Christum, tunc coniungit se haeresi in uno scelere. [8]IIII animae pereunt, id est qui dimittit uxorem suam extra rationem et qui dimissam ducit. [8a]**Haec sunt IIII bonus, id est Deus et aliae creaturae bonae sunt in eo quod ab eo factae sunt sed qui vanitatem carere non possunt unde dicitur: "Verumtamen universa vanitas omnis homo vivens"** (Ps. 38,6). [8b]**Ecclesiastes ait: "Omnis homo vanitas"** (cfr. Eccl. 6,2); **iterum psalmista ait: "Omnis homo mendax"** (Ps. 115,11), **inde nemo bonus nisi unus Deus.** [8c]**Quis est aeternus et incommutabilis? Deus autem bonus qui semper est. De divite:** [9]DIFFICILE DIVES INTRABIT *IN REGNUM CAELORUM* (Mt. 19,23),

19. RATIONEM] RATIONE Ma 20. Deum] Deo Ma 21. DENARIOS] DENARIUS Ma ~ fratrem suum] fratre suo Ma

(Mt. 19) 3. ut non deserat] et non deserit Ma 4. synagogam] sinagoga Ma 6. vero] viro Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 7. deseritur] deserere ω : disserere Ma ~ discesserit] discereret *in* discererit *corr. s.l.* Ma ~ quis a] quasi Ma ~ haeresi] herese Ma ~ uno] una Ma 8. dimissam] dimissa Ma 8a. aliae] alia Ma ~ Verumtamen] Verunt tamen Ma 9. INTRABIT] INTRAVIT ω

*

20. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 83, (ed. PL38), col. 516, l.24/col. 517, l.34.

(Mt. 19) 2. Cfr. Hier., *Comm. in proph. minores*, *In Jonam*, cap. 1, l.135 3. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev Tract.*, tract. 103, par. 6 6. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Osee*, lib. 2, cap. 9; cfr. Aug., *Enarr. in Ps.,* ps. 101, ser. 2, par. 15; cfr. Eucherius, *Instr.*, I, p. 109, l.535

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

et reliqua, de his dicit qui sub avaritia possident; [10]FORAMEN ACUS (Mt. 19,24), posterula Hierusalem dicitur. [11]Alio modo FORAMEN ACUS, confessio fidei, vel poenitentiae. [12]DIVITES (cfr. Mt. 19,24) Iudaei dicuntur; CAMELUS (Mt. 19,24) populus gentium. [13]Tertio modo FORAMEN ACUS ostendit passionem Christi; [14]CAMELUS, id est *qui portat* peccata generis humani. [15]IN REGENERATIONE (Mt. 19,28), id est post resurrectionem. [16]ERUNT NOVISSIMI PRIMI, ET PRIMI NOVISSIMI (Mt. 19,30). [PL 556] [17]NOVISSIMI fuerunt populus gentium; [18]Iudaei fuerunt primi, facti sunt novissimi. [19]Sic de Petro et latrone, *sic* de infante et seniore.

(Mt. 20) [1]*PATER FAMILIAS* CONDUXIT OPERARIOS IN VINEAM SUAM (Mt. 20,1). [2]PATER Christus est; PRIMO MANE (Mt. 20,1) ostendit initium mundi. [3]*OPERARIOS* (Mt. 20,1)*:* cultores mandatorum Dei. [4]VINEA (Mt. 20,1), id est Ecclesia; in vetere vinea: Lex sive synagoga. [5]DENARIUM DIURNUM (Mt. 20,2): vitam aeternam. [6]Prima hora venit Abel; TERTIA **HORA** (Mt. 20,3) Noe et filii eius; [7]IN FORO (Mt. 20,3), *id est* in

~ et reliqua de his dicit] in regnum Vt 10. posterula] postela Mn : posteru tela H ~ dicitur Ierusalem *transp.* Mu ~ dicitur *om.* Vt 11. Alio … poenitentiae] vel confessio vel penitentia Vt 12. DIVITES] DIVES Vt : DIVITIS M ~ DIVITES … gentium *post* Christi (segm. 13) *transp.* Wn ~ dicuntur *om.* Vt ~ CAMELUS … Christi (segm. 13) *om.* H ~ populus *om.* Vt 13. Tertio modo] Sive Vt : Tertio mundo M : Item G ~ ostendit *om.* Vt ~ passionem] passio Vt 14. CAMELUS] CAMELLI M ~ CAMELUS … novissimi (segm. 18)] CAMELUS qui portat peccata generit (*ut vid.*) humani novissimi primi gentes et primi novissimi, Iudei ante extremum diem Vt ~ generis humani] genus humanum σ 15. REGENERATIONE] regnum Satane M ~ *post* resurrectionem *add.* [*appendix* Mu16 Gr17] δ 17. NOVISSIMI] NOVISSIME R M 18. *post* primi *add.* et β τ δ ~ *post* novissimi *add.* quia omnes Iudaei convertantur ante extremum diem id est dies iudicii β δ 19. latrone] latrones P ~ *ante* seniore *add.* de ρ ~ seniore] seni M : sene Vt

(Mt. 20) 1. *post* FAMILIAS *add.* et H ~ PATER … mundi (segm. 2)] PATER FAMILIAS Deus prima mane Vt ~ CONDUXIT] CONCLUSIT Mn 2. PATER] PATREM (*PATER* H : *PATREM FAMILIAS* Vt) quem dixit β δ (∉ G Vt) ~ PRIMO] PRIMA α (∉ Mn Pa δ) ~ PRIMO … mundi *om.* Wn 3. OPERARIOS] OPERARII H ~ OPERARIOS … VINEA (segm. 4) *om.* M ~ cultores] cultorum Mn ~ Dei *om.* Vt 4. id est *om.* Vt ~ sive] vel Vt 5. DENARIUM DIURNUM] DENARIOS Vt ~ *post* aeternam *add.* significat β δ (∉ Vt Wn) 6. Prima hora] Priora Vt ~ *post* HORA² *add.* venit β δ (∉ Pa) ~ filii eius *om.* G 7. *ante* IN FORO *add.* Invenit β δ (∉ G Vt)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

de his dixit qui sub avaritia possident. [10]**Uno modo** FORAMEN ACUS (Mt. 19,24) posterula Hierusalem dicitur, **per quam** CAMELI (cfr. Mt. 19,24) **honerati non possunt transire.** [11]Alio modo FORAMEN ACUS confessio fidei vel poenitentiae. [12]DIVITES (cfr. Mt. 19,24) Iudaei dicuntur; CAMELUS populus gentium. [13]Tertio modo FORAMEN ACUS ostendit passionem Christi; [14]CAMELUS, id est *portandum* peccata generis humani. [15]IN REGENERATIONE (Mt. 19,28), id est post rersurrectionem. [15a]**CENTUPLUM ACCEPIT** (Mt. 19,29) **ostendit quia viris iustis totus mundus subiectus est et viro sancto omnis locis divitiae.** [16]ERUNT NOVISSIMI PRIMI, ET PRIMI NOVISSIMI (Mt. 19,30). [PL 556] [17]NOVISSIMI fuerunt populus gentium; [18]Iudaei fuerunt primi, facti sunt novissimi. [19]Sic **et** de Petro et latrone, *similiter* de infante et seniore.

(Mt. 20) [1]**SIMILE EST REGNUM CAELORUM** *PATRI FAMILIAE,* **QUI** CONDUXIT OPERARIOS IN VINEAM SUAM (Mt. 20,1). PATER **FAMILIAS** Christus est; PRIMO MANE (Mt. 20,1) ostendit initium mundi. [3]*OPERARII* (Mt. 20,1) *vero sunt* cultores mandatorum Dei. [4]VINEA (Mt. 20,1), id est Ecclesia; in vetere vinea: lex sive sinagoga **est.** [5]DENARIUM DIURNUM (Mt. 20,2) **est** vita aeternam. [6]**Qui** prima hora venit **est** Habel; *qui TERTIA* (Mt. 20,3) *venerunt* Noe et filii eius **sunt.** [7]IN FORO, (Mt. 20,3) *hoc*

~ possident] possedent Ma 10. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma ~ CAMELI] GAMILLI Ma ~ per quam] pro Ma ~ transire *om.* Ma 11. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma 12. CAMELUS] GAMILLI Ma 13. FORAMEN ACUS] FURAMEN AGUS Ma 15. REGENERATIONE] REGENERATIONEM Ma 15a. viris iustis] viri iusti Ma 16. ERUNT] ERANT Ma 19. seniore] seniorem Ma

(Mt. 20) 1. OPERARIOS] OPERARIUS Ma 6. venit] venerunt Ma

*

11. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, l.873 13. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 2, quaestio 47, l.19; cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 176, col. 121 14. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 110, par. 6, l.11 15. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 144, par. 6, l.31 17. Cfr. Isid., *Quaest. Vet. Testam.*, *In Genesim*, cap. 29, par. 20 19. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 19, vv. 29-30; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 56, l.20 19. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 27, (ed. SL41), l.148/ser. 285, (ed. PL38), col. 1293; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 19, par. 3

(Mt. 20) 5. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. Tract.*, tract. 67, par. 2; id., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 533, ll.22/36; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 61, l.84

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mundo. [8]SEXTA HORA (Mt. 20,5) venit Abraham. [9]NONA HORA (Mt. 20,5) venit Moyses et David; [10]UNDECIMA HORA (Mt. 20,6) *venit* populus gentium. [11]Alio modo, *prima hora, id est* infantia; [12]TERTIA **hora** adolescentia; [13]SEXTA iuventus; NONA senectus; UNDECIMA decrepita aetas. [14]"Quacumque hora conversus ingemuerit" (cfr. Ez. 33,12), homo ex toto corde accepit denarium diurnum. [15]SERO FACTUM (Mt. 20,8), *id est* finem mundi. [16]PROCURATOR VINEAE (Mt. 20,8): Christus. Qui murmuraverunt *Iudaei sunt*, [17]DICENTES "PORTAVIMUS PONDUS DIEI" (Mt. 20,12), id est portantes legem et prophetas. [18]IERICHO (Mt. 20,29) interpretatur luna; significat *defectionem* populi. [19]DUO CAECI (Mt. 20,30) *significant* Iudaeos et gentes. [20]SEDENTES SECUS VIAM (Mt. 20,30), id est praesens vita iuxta finem. [21]TRANSIRE IESUM (Mt. 20,30), id est per incarnationem et humanitatem transivit per mundum. [22]STARE IESUM (Mt 20,32), divinitatem ostendit.

(Mt. 21) [1]CUM ADPROPINQUASSENT HIEROSOLYMAE (Mt. 21,1), id est cum venisset in *mundum*. [2]BETHFAGE (Mt. 21,1), *id est* domus buccae

10. UNDECIMA] XII S ~ populus gentium *om.* Vt 11. infantia] ab infantia σ 12. TERTIA] SECUNDA R ~ *post* hora *add.* id est β δ (∉ Vt) ~ adolescentia] adulescia En 13. SEXTA] SEX Mn : VI HORA S σ ~ NONA] VIII S : NONA HORA id est σ ~ *post* UNDECIMA *add.* HORA Me σ ~ aetas decrepita *transp.* Mu 14. Quacumque … mundi (segm. 15)] Quacumque hora venerit accipit denarium vitam aeternam, sero finem mundi Vt ~ conversus hora *transp.* Mu ~ ingemuerit] ingemuit Mn Sk ~ homo *om.* En ~ *post* corde *add.* de peccatis suis β δ (∉ Vt) ~ *post* diurnum *add.* id est vitam aeternam β δ (∉ vita eterna M) 15. SERO] SED ρ 16. PROCURATOR] PROCURATUR G ~ PROCURATOR … prophetas (segm. 17)] PROCURATOR Christus, murmurantes Iudaei, pondus diei et estus legem et prophetas Vt ~ *post* Christus *add.* est τ σ K δ ~ Iudaei sunt] Iudeis M 17. DICENTES *ante* PROCURATOR (segm. 16) *transp.* M ~ PORTAVIMUS] PORTANTES S ~ *post* DIEI *add.* ET ESTUS β (∉ Sk H) ~ portantes] portant ei M ~ *post* prophetas *add.* [*appendix* Mu17 Gr18] δ 18. significat] id est β δ ~ defectionem] defectio G En K δ 19. significant *om.* Vt ~ Iudaeos] Iudeis K : Iudei Vt 20. SEDENTES] SEDENS Mn : *om.* Vt ~ id est *om.* Vt ~ praesens vita] praesentem vitam G Vt ~ vita] vitam M Sk σ ~ iuxta finem *om.* G ~ finem] fidem S Mu 21. TRANSIRE] TRISIRE M ~ id est] est G ~ humanitatem] humanitatis α (∉ Vt δ : spondis Mn) ~ *post* mundum *add.* turba cogitationum increpat orationem nostram δ 22. IESUM] autem Vt ~ divinitatem ostendit] divinitatis est Vt

(Mt. 21) 1. ADPROPINQUASSENT] ADPROPINQUASSET α (∉ ADPROPINQUASSIT Sa M G) ~ HIEROSOLYMAE] HIEROSOLYMA α

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

est in mundo. [8]**Qui** SEXTA HORA (Mt. 20,5) venit **est** Abraham. [9]NONA vero HORA (Mt. 20,5) venit Moyses et David; [10]UNDECIMA HORA (Mt. 20,6) *qui venerunt ostendit* populum gentium. [11]Alio modo, *significat mane* infantia; [12]TERTIA adolescentia; [13]SEXTA iuventus; NONA senectus; UNDECIMA vero **iam** decrepita aetas **significat**. [14]"Quacumque hora" **superius nominat** "conversus ingemuerit" (cfr. Ez. 33,12), homo ex toto corde accepit denarium diurnum. [15]SERO FACTUM EST (Mt. 20,8) *ostendit* finem mundi. [16]**Dominus procuratori est Deus Pater**; PROCURATOR VINEAE (Mt. 20,8) **est** Christus. Qui murmuraverunt *sunt Iudei*, [17]**more humano loquitur** DICENTES "PORTAVIMUS PONDUS DIEI ET AESTUS" (Mt. 20,12), id est portantes legem et prophetas. [17a]CALIX (cfr. Mt. 20,22) **hoc est passio; vos autem quaeritis de pusillo crescere et de minore maiores esse, hic humanitas ostenditur ut surgat ad culmen iustitiae.** [18]HYERICHO (Mt. 20,29) interpretatur luna, **quod** significat *defectio* populi. [19]DUO CAECI (Mt. 20,30) *significat* Iudaeos et gentes. [20]SEDENTES SECUS VIA (Mt. 20,30), id est praesens vita iuxta finem. [21]TRANSIRE IESU (Mt. 20,30) ostendit per incarnationem **illas turbas cogitationum increpantes orationem nostram.** [22]STARE IESU (Mt. 20,32): divinitas ostenditur, *transire humanitatem significat, quia transivit per mundum,* **non stetit.**

(Mt. 21) [1]CUM ADPROPINQUASSENT HIEROSOLYMAE (Mt. 21,1), id est cum venisset in *mundo*. [2]BETHFAGE (Mt. 21,1), *hoc est* domus buccae vel

8. venit... HORA (segm. 10) *om.* Ma 13. decrepita aetas] descripta aetate Ma 14. conversus] acconversus Ma ~ ingemuerit] ingemueret Ma 17. more humano] mure humanum Ma ~ AESTUS] ESTOS Ma 17a. CALIX] CALEX Ma ~ PUSILLO] POSTILLO Ma ~ MAIORES] MAIORE Ma 20. finem] fidem Ma 21. incarnationem] incanationes Ma

(Mt. 21) 1. HIEROSOLYMAE] HIEROSOLYMAM Ma

*

10. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 20, vv. 1-12; id., *Adversus Iovinianum*, II, par. 32, col. 344; id., *Epistulae*, epist. 21, vol. 54, par. 40, p. 140; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 533 l.42; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 19, par. 1, p. 143 11-13. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 87, (ed. PL38) col. 534, l 18. HIERICO interpretatur luna: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.9/p. 78, l.6; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 88, ser. 2, par. 5; id., *Quaest. Ev.*, II, quaestio 19, l.2; ibid., II, quaestio 48A, l.18; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 2, par. 2; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Testam.*, *In Iosue*, cap. 7, par. 1 || significat defectionem populi: cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, I, hom. 2, par. 2; cfr. Isid., *Quaest. Vet. Testam.*, *In Iosue*, cap. 7, par. 2

(Mt. 21) 2. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.24; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, vv. 1-3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

vel maxillae. [3]MONS OLIVETI (Mt. 21,1), *id est* mons trium luminum, id est refectio laboris, consolatio doloris, notitia veri luminis. [4]CASTELLUM QUOD CONTRA VOS EST (Mt. 21,2), id est *Hierusalem*, quae contra legem *Evangelii* repugnabat. [5]SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mt. 21,2), ostendit conversionem Iudaeorum, *sive gentium per praedicationem apostolorum*. [6]DOMINUS OPUS HABET (Mt. 21,3), non aliud nisi fidem. [7]Ad SION (Mt. 21,5), *id est* specula vitae. [8]FILIAE SION (Mt. 21,5), *id est* congregatio fidelium. [9]Per VESTIMENTA (Mt. 21,7) ostendit doctrinam. [10]*FECERUNT EUM DESUPER SEDERE* (Mt. 21,7), id est Christus in corda fidelium. [11]STRAVERUNT VESTIMENTA IN VIA (Mt. 21,8), conversionem humilitatis ostendit. [12]RAMOS DE ARBORIBUS (Mt. 21,8), *id est* doctrina gentium. [13]TURBA *PRAECEDIT* (Mt. 21,9) ostendit Iudaeos; [14]TURBA SEQUENS (cfr. Mt. 21,9), *significat* gentes. [15]HOSANNA (Mt. 21,9), salvum me fac, sive salvifica; sicut salvas Iudaeos, *salva et* gentes. Sicut salvas angelos, *salva humanum genus*. [16]Aliter RAMOS DE ARBORIBUS, *id est* simplices doctores, qui per simplicitatem doctrinam patrum quasi surculos abscindunt. [17]INTRAVIT IESUS IN TEMPLUM (Mt. 21,12), *id est* in Ecclesia. [18]EICIT VENDENTES ET EMENTES (Mt. 21,12), id est qui dona

2. maxillae] maximae C 3. MONS *om.* Vt τ ~ luminum] luminis σ : *om.* δ ~ id est[2]] et En ~ *post* laboris *add.* et β (∉ En Vt) ~ doloris] operis α (∉ Gr) ~ notitia] nota Mn ~ veri] vere Sk : vero G : *om.* Vt 4. QUOD CONTRA] QUODTRA M ~ VOS] NOS Pa ~ Evangelii repugnabat] pugnabat Evangelii Vt ~ Evangelii] evangelicam Ma ~ repugnabat] repugnabant β (∉ Vt) ~ *post* repugnabat *add.* per ASINAM ostenditur sinagoga, per pullum intellegitur populus gentium δ 5. conversionem] conversionem *in* conversacionem *corr. s.l.* Me : conversacionem C ~ sive] suum H : et Vt 6. DOMINUS *om.* Vt ~ OPUS] HIS OPUS β δ (∉ ISOPUS M : HYSOPUS Sk : YSOPUS C) ~ non aliud nisi] id est Vt ~ fidem] finem Vt 7. Ad SION id est *om.* Mh ~ specula] spelunca S : simul la Mn : species β δ 8. FILIAE] FILIA R ~ SION *om.* τ 9. Per VESTIMENTA ostendit] Vestimenta Vt 10. FECERUNT … fidelium] DESUPER SEDERE super corda fidelium Vt 11. ostendit conversionem humilitatis *transp.* β δ (∉ humilis conversio Vt) *et add.* Quid per asinum nisi populus novellus? σ 12. RAMOS] RAMUS Me Sk 13. TURBA … gentes (segm. 14)] sequebatur id est gentes Vt ~ PRAECEDIT] PRAECEDENS δ ~ ostendit *om.* G Vt : id est ρ C K ~ Iudaeos] Iudaeorum α (∉ R β) 15. *post* HOSANNA *add.* id est β δ (∉ Vt) 16. Aliter] vel Vt ~ DE ARBORIBUS id est *om.* Vt ~ per *om.* β ~ patrum] patri M ~ surculos] surtulus Mn : sarculos β (∉ sarculum σ : sarculis O : saculos Pa) ~ abscindunt] abscidunt α 18. EICIT] EXSISTIT Mn : EIECIT Sk H G O : *om.* Vt ~ dona] doctrina Mn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

maxille. [3]MONS OLIVETI (Mt. 21,1) *interpretatur* mons trium luminum, id est refectio laboris, consolatio doloris, notitia veri luminis. [4]CASTELLUM QUOD CONTRA VOS EST (Mt. 21,2), id est *Hierosolymam*, quae contra legem *evangelicam* repugnabat, **eiidem castellum dictum est.** [4a]**Per** ASINAM (Mt. 21,2) **ostendit synagoga, id est Legis littera. Per** PULLUM (Mt. 21,2) **intellegit populum gentium per praedicationem apostulorum.** [5]SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mt. 21,2), ostendit conversionem Iudaeorum. [6]DOMINUS OPUS HABET (Mt. 21,3), non aliud nisi fidem. [7]AD SION (Mt. 21,5) *interpretatur* specula vitae. [8]FILIAE SION (Mt. 21,5), *hoc est* congregatio fidelium. [9]Per VESTIMENTA (Mt. 21,7) ostendit doctrinam. [10]*EUM DESUPER SEDERE* FECERUNT (Mt. 21,7), id est Christus in corda fidelium. [11]STRAVERUNT VESTIMENTA IN VIA (Mt. 21,8), conversionem humilitatis ostendit. [12]RAMOS DE ARBORIBUS (Mt. 21,8) *ostendit* doctrina gentium. [13]TURBA *PRAECEDENS* (Mt. 21,9) ostendit Iudaeos; [14]TURBA SEQUENS (cfr. Mt. 21,9) *ostendit* gentes. [15]HOSANNA (Mt. 21,9), salvum me fac **interpretatur**, sive salvifica; sicus salvas Iudeos *salvifica* gentes. **Alio senso**, sicut salvas angelos, *salvifica genus humanum*. [16]Aliter RAMOS DE ARBORIBUS: *intellege* simplices doctores, qui per simplicitatem doctrinam patrum quasi surculos abscindunt. [17]INTRAVIT IESUS IN TEMPLUM (Mt. 21,12), *hoc est* in Ecclesia. [18]EICIT VENDENTES ET EMENTES (Mt. 21,12), id est qui dona

3. laboris] labores Ma ~ doloris] dolores Ma ~ veri] vero Ma 4. CASTELLUM] CASTELLO Ma 4a. *ante* Legis *add.* lega (sic) Ma ~ PULLUM] POPULUM Ma 7. AD SION] ASINO Ma ~ specula] secula Ma 11. STRAVERUNT] TRAVERUNT Ma ~ conversionem] conversio Ma 12. RAMOS] RAMUS Ma 13. PRAECEDENS] PRAECEDENTEM Ma 14. SEQUENS] SEQUENTEM Ma 15. angelos] angelus Ma 16. RAMOS] RAMUS Ma ~ *post* simplicitatem *add.* adstahunt testimonia Ma ~ surculos] surculus Ma ~ abscindunt] abscedunt Ma 17. INTRAVIT... Ecclesia *ante* Aliter (segm. 16) *transp.* Ma

*

3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, vv. 3-4 15. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 62, l.29; id., *Epistulae*, ep. 20, vol. 54, par. 3; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 193, l.127; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 9, par. 23

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Spiritus sancti vendunt et emunt, *qui* baptismum *vel* quamcumque sacrationem. [19]CATHEDRA (Mt. 21,12), id est doctrina. [20]*MENSA* (Mt. 21,12), *id est* mandata legis. [21]PUEROS CLAMANTES IN TEMPLO (Mt. 21,15), id est in *Ecclesia*. [22]RELICTIS ILLIS, ABIIT FORAS (Mt. 21,17), ostendit relictos Iudaeos abiit ad gentes. [23]BETHANIA (Mt. 21,17), *id est* domus oboediens. [24]IBI MANSIT (Mt. 21,17), *ostendit* Christum in corde oboedientium manere. [25]REVERTIT IN CIVITATEM (Mt. 21,18) ostendit in primo adventu *venisse* ad Iudaeos. [26]Quid ESURIIT (Mt. 21,18) nisi fidem Iudaeorum? [27]ARBOR FICI (Mt. 21,19), *id est* synagoga. [28]SECUS VIAM (Mt. 21,19), iuxta litteram. [PL 557] [29]NIHIL INVENIT IN EA NISI FOLIA (Mt. 21,19), id est superstitionem Iudaeorum et doctrinam paternarum. [30]AREFACTA FICULNEA (Mt. 21,19) *ostendit* synagogam sine poenitentia. [31]MONS (Mt. 21,21), *id est* Christus. [32]TOLLI TE HINC (cfr. Mt. 21,21), id est Iudaeis. [33]IACTA TE IN MARE (Mt. 21,21), *id est* in corda credentium. [34]HOMO QUI HABEBAT DUOS FILIOS (Mt. 21,28): HOMO Christus est, DUOS FILIOS Iudaeos et gentes. [35]QUIS EX *EIS* FECIT VOLUN-

~ sancti Spiritus *transp.* Mu ~ vendunt] vidunt M : venduntur O ~ et^2 *om.* S Sa Wn : vel β^1 ~ et emunt] emundet Sk ~ emunt] emuntur O ~ *post* emunt *add.* et β^1 ($\notin$ Vt) ~ *post* baptismum *add.* vendunt β δ ($\notin$ Vt) ~ quacumque] aliquam Vt ~ sacrationem] sacramentum M 20. mandata] mandatum K 21. PUEROS *om.* Vt ~ *post* Ecclesia *add.* doctores K 22. RELICTIS … ad gentes] Relictis illis id est Iudeis ad gentes abiit Vt ~ FORAS *om.* δ ~ *post* ostendit *add.* quod Mu ~ relictos] relictis Mn Sk σ 23. BETHANIA … corda credentium (segm. 33) *om.* G ~ id est *om.* Vt ~ oboediens] obedientiae Gr 24. IBI] UBI Vt ~ ostendit] id est Vt ~ Christum *om.* Vt ~ oboedientium] hobendientium M : credentium ρ ~ manere *om.* Vt 25. REVERTIT] REVERAT Vt : REVERTITUR O δ ~ ostendit] id est β ($\notin$ *om.* Vt) ~ ostendit … nisi fidem (segm. 16) *om.* Mu ~ adventu] advento S ~ venisse *om.* Vt 26. Quid … Iudaeorum] Esuriit fidem fidem Iudeorum Vt ~ Quid ESURIIT] Qui desevit S ~ *ante* fidem *add.* per Me σ 27. ARBOR] ARBOREM β δ ($\notin$ Vt) ~ FICI] INFERI Mn 28. *post* VIAM *add.* id est β δ ~ iuxta *om.* δ 29. EA] EAM Sk H M K Vt ~ FOLIA] FOLIAM Vt ~ superstitionem] substitutionem R : superstitione M ~ Iudaeorum *om.* Vt ~ *post* doctrinam *add.* traditionum δ 30. AREFACTA … credentium (segm. 33)] AREFACTA sinagoga sine potentia, MONS Christus, TOLLITE HINC a Iudeis, IACTATE IN MARE in corda credentium Vt ~ AREFACTA] Arca facta Mn ~ poenitentia] potentia β ($\notin$ K) 32. TOLLI TE] TOLLE ρ ~ *ante* Iudaeis *add.* ad M : *add.* a C K O δ 34. HOMO … gentes] HOMO habuit duos filios id est Christus, Iudeos et gentes Vt ~ QUI] QUIDAM S : *om.* β^2 ($\notin$ QUIDAM O) ~ HOMO^2] hominem quem dixit β ($\notin$ G K Vt : *om.* Pa) ~ HOMO Christus est] Deus conditor G ~ HOMO Christus est, DUOS FILIOS *om.* Pa ~ est *om.* M ~ *post* FILIOS^2 *add.* id est β ($\notin$ Vt) ~ Iudaeos] Iudaeis σ : Iudeis ad M 35. QUIS … Iudaeos] unus dixit et non fecit: Iudaei Vt ~ QUIS] QUI M ~ VOLUNTATEM] VOLUPTATEM M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Spiritus sancti vendunt et emunt, *id est* batismum *sive* quacumque sacrationem. [19]CATHEDRA (Mt. 21,12), id est doctrina. [20]*Per* MENSA *intellegit* mandata legis. [21]PUEROS CLAMANTES IN TEMPLO (Mt. 21,15), id est in *Ecclesias*. [22]RELICTIS ILLIS, ABIIT FORAS (Mt. 21,17), ostendit relictos Iudaeos abiit ad gentes. [23]BETHANIA (Mt. 21,17) *interpretatur* domus oboediens. [24]IBI MANSIT (Mt. 21,17), *significat* Christum in corde oboedienteium manere. [25]REVERTIT IN CIVITATEM (Mt. 21,18) ostendit in primo adventu *venisset* ad Iudaeos. [26]Quid ESURIIT (Mt. 21,18) nisi fidem Iudaeorum? [27]ARBOR FICI (Mt. 21,19), *hoc est* synagoga. [28]SECUS VIAM (Mt. 21,19), id est iuxta litteram **Legis**. [PL 557] [29]NIHIL INVENIT IN EA NISI FOLIA (Mt. 21,19), id est **nisi** superstitiones Iudaeorum et doctrinam paternarum. [30]AREFACTA FICULNEA (Mt. 21,19) *significat* synagoga sine poenitentia. [31]MONS (Mt. 21,21), *hoc est* Christus. [32]TOLLI TE HINC (cfr. Mt. 21,21), id est **de** Iudaeis. [33]IACTA TE IN MARE (Mt. 21,21), *hoc est* in corda credentium **sive in populum gentium**. [34]HOMO QUI HABEBAT DUOS FILIOS (Mt. 21,28): HOMO Christus est, DUOS FILIOS **ostendit** Iudaeos et gentes. [35]QUIS EX *DUOBUS* FECIT VOLUN-

18. vendunt et emunt] vindent et ement Ma 19. doctrina] doctrinam Ma 21. TEMPLO] TEMPLUM Ma 22. FORAS] FORIS Ma 25. REVERTIT] REVERTI Ma ~ adventu] adventum Ma 28. VIAM] VIA Ma ~ litteram] littera Ma 29. EA] EAM Ma 30. AREFACTA] EREFACTA Ma ~ poenitentia] penitentiam Ma 35. aut qui] antiquae Ma ~ et^2 *om.* Ma

*

19. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 23, vv. 1-3; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 340A, (ed. MiAg1), p. 572, l.12; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 7, p. 53, l.853 23. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.26; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 17/lib. 4, cap. 26, v. 6 27. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 55, l.27; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 21, par. 8 31. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 11, p. 50, l.59 34. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 112A, (ed. MiAg1), p. 256, l.10

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

TATEM PATRIS? (Mt. 21,31) Qui dixit eo, et non fecit **ostendit Iudaeos**. [36]**Et** qui dixit non eo *et* fecit, ostendit populum gentium qui fecit per confessionem fidei. [37]PATERFAMILIAS PLANTAVIT VINEAM (Mt. 21,33). [38]HOMO (Mt. 21,33) Deus Pater est. *VINEA*, *id est* synagoga. [39]SAEPE **CIRCUMDEDIT** (Mt. 21,33), *id est* custodia angelorum. [40]*TORCULAR* (Mt. 21,33), *id est* templum sive martyrium. [41]TURREM (Mt. 21,33) in medio ostendit doctrinam Legis. [42]*AGRICOLAE* (Mt. 21,33) *doctores sunt*. [43]CUM AUTEM TEMPUS FRUCTUUM APPROPINQUASSET (Mt. 21,34), *id est adventus* Christi. [44]SERVI MISSI (cfr. Mt. 21,34) *prophetae sunt*. Quem primum occiderunt est Hieremias et Isaias; quem lapidaverunt est Naboth sive Stephanus. [45]EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mt. 21,39), id est de Hierusalem in montem Calvariae. [46]Hic vinea et alii coloni ostendit Ecclesiam gentium. [47]QUI *REDDUNT* FRUCTUM (Mt. 21,41), id est confessionem poenitentiae et fidei. [48]LAPIS (Mt. 21,42), *id est* Christus "scissum de monte sine manibus" (cfr. Dan. 2,34), *id est* sine tactu viri vel concubitu; [49]de matre sine semine, de patre sine tempore. [50]FACTUS IN CAPUT ANGULI (Mt. 21,42) continet duos parietes, ostendit novum et vetus Testamentum, Iudaeos et gentes.

~ *ante* non *add.* ille β (∉ Vt) 36. Et qui … fidei] Alter non dixit et fecit id est gentes per confessionem fidei Vt ~ eo et] ego S Sa Mn ~ eo et fecit] ego facio et fecit ille β (∉ faciam fecit ille K) ~ et² *om.* Me τ ~ per *om.* σ M 37. *ante* PATERFAMILIAS *add.* HOMO G M ~ PLANTAVIT] PLATAVIT M 38. HOMO … synagoga] Deus, sinagogam Vt 39. SAEPE] SPE R 40. sive *om.* α¹ (∉ δ) ~ martyrium] martyrum Mn τ Pa : martyrii M Sk σ En K O : *om.* G : mysterii Vt 41. in medio ostendit *om.* Vt 43. CUM AUTEM … sunt (segm. 44)] TEMPUS FRUCTUS adventus Christi, SERVI prophetae Vt ~ AUTEM TEMPUS] autempus M ~ FRUCTUUM] FRUCTI α (∉ *om.* S : FRUCTUUM Me δ : FRUCTUS τ Pa : FRUCTU O) ~ FRUCTUUM APPROPINQUASSET] APPARUISSET FRUCTI Wn ~ APPROPINQUASSET] APPARUISSET β (∉ Vt) 44. MISSI] MIS M ~ prophetae sunt] fuerunt propheta erunt M : prophetae K : sunt prophetae δ¹ ~ Quem primum occiderunt] Qui primi occisi sunt δ ~ Quem primum … Calvariae (segm. 45)] Primum occiderunt id Hieremiam et Esaiam, lapidaverunt id est Nabroth vel Stephanum, eiecerunt id est extra Hierusalem in montem Calvariae Vt 45. de *om.* R Vt 46. Hic] Hec δ¹ ~ coloni] colones α (∉ δ) ~ ostendit *om.* Vt 47. REDDUNT] CREDUNT Pa ~ poenitentiae et fidei] fidei et poenitentiae Vt Gr 48. scissum *om.* Vt : scissus δ¹ ~ *post* monte *add.* de accubitu Vt ~ tactu viri] tactu virili R ~ concubitu *om.* Vt 49. tempore] tempus R ~ *post* tempore *add.* qui reprobatus est a Iudeis G 50. Factus *om.* Vt ~ *post* anguli *add.* id est β δ (∉ Vt) ~ duos] duas Sk σ M G Vt ~ parietes] pares Mn : paries H ~ ostendit] id est Vt ~ Testamentum *om.* Vt ~ *post* Testamentum *add.* sive G ~ *ante* Iudaeos *add.* et β Gr (∉ Vt : sive K)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

TATEM PATRIS? (Mt. 21,31) Qui dixit eo et non fecit **aut qui dixit non eo et fecit?** [36]Qui dixit non eo *ipse* fecit, ostendit populum gentium qui fecit per confessionem fidei. [37]**SIMILE EST REGNUM CAELORUM** *HOMINI PATRIS FAMILIAS QUI* PLANTAVIT VINEAM (Mt. 21,33). [38]HOMO (Mt. 21,33) Deus Pater est. *VINEAM ostendit* synagogam. [39]SAEPE (Mt. 21,33) *est* custodia angelorum. [40]*Per* *TORCULAR* (Mt. 21,33) *intellegit* templum sive martyrium. [41]TURREM (Mt. 21,33) in medio ostendit doctrinam legis. [42]*AGRICOLIS* (Mt. 21,33) *sunt doctores* **Legis**. [43]CUM AUTEM TEMPUS FRUCTUUM ADPROPINQUASSET (Mt. 21,34) *ostendit adventum* Christi. [44]SERVI MISSI (Mt. 21,34) *sunt prophetae*. Quem primum occiderunt est Hieremias, **quem occiderunt est** Isaias, quem lapidaverunt est Naboth sive Stephanus **post adventum**. [45]EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mt. 21,39), id est de Hierusolymam in montem Calvariae. [46]Hic vinea et alii coloni ostendit Ecclesiam gentium. [47]QUI *REDDANT* FRUCTUM (Mt. 21,41), id est confessionem poenitentiae et fidei. [48]LAPIS (Mt. 21,42), *hoc est* Christus "scissum de monte sine manibus" (cfr. Dan. 2,34), *item* sine tactu viri vel concubitu; [49]de matre sine semine, de patre sine tempore. [50]FACTUS IN CAPUT ANGULI (Mt. 21,42) contenit duos parietes, ostendit novum et vetus Testamentum et Iudaeos et gentes.

38. synagogam] synagoga Ma 41. TURREM] TURRE Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 43. FRUCTUUM] FRUCTUM Ma 44. prophetae] prophetas Ma 45. montem] monte Ma 46. alii coloni] aliis colonis Ma ~ Ecclesiam] Ecclesiae Ma 47. et *om.* Ma 48. viri] veri Ma 50. FACTUS] FACTUM Ma ~ IN] III Ma ~ ANGULI] ANGELI Ma ~ duos] due Ma

*

39. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27 40. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2 44. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.11; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2; Quem primum occiderunt (...): cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, vv. 34-36 49. Aug., *Sermones*, ser. 194, (ed. PL38), col. 1015, l.30 50. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 42; cfr. Isid., *De differentiis rerum*, par. 21, col. 73, l.33; id., *Etym.*, XV, cap. 18, par. 4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[51]QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM CONFRINGETUR (Mt. 21,44), *significat* gentes super Christum, de infidelitate ad fidem. [52]CONFRINGETUR SUPER (Mt. 21,44), **id est** in humilitate. [53]SUPER QUEM VERO CECIDERIT LAPIS CONTERET EUM (Mt. 21,44) ostendit Iudaeos *superstitiosos*.

(Mt. 22) [1]*HOMO REX* QUI FECIT NUPTIAS FILIO SUO (Mt. 22,2). [2]Homo Deus Pater est; per NUPTIAS (Mt. 22,2) *ostendit* copulationem Christi et Ecclesiae. [3]Sicut Eva ex costa Adae, sic Ecclesia ex latere Christi redempta est; [4]et sicut ex virgine terra processit Adam, ita et Christus ex virgine Maria natus. [5]MISIT SERVOS SUOS (Mt. 22,3), *id est* patriarchas; [6]ITERUM MISIT ALIOS (Mt. 22,4), id est prophetas. [7]PRANDIUM PARATUM (Mt. 22,4), *id est* Scripturam sanctam. [8]TAURI OCCISI (Mt. 22,4) ostendit qui pro Christo sanguinem fuderunt; [9]altilia, *id est* saginata. [10]ABIERUNT IN VILLAM (Mt. 22,5), *id est* in cupiditatem. [11]ALII IN NEGOTIATIONEM (Mt. 22,5), *id est* in mundo, [12]sicut ait Apostolus: "Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei cui

51. QUI CECIDERIT … humilitatem (segm. 52)] Super lapidem gentes super Christum, de infidelitate confringuntur ad fidem de superbia ad humilitatem Vt ~ CECIDERIT] CECI Mh ~ SUPER^1] per Mn ~ super Christum gentes *transp.* Gr ~ super^2] se Mn 52. CONFRINGETUR] CONFRINGERUNT α (∉ CONFRINGETUR R : CONGRINGUNTUR Vt) ~ SUPER, id est in humilitate] per humilitatem G 53. SUPER … LAPIS *om.* Vt ~ VERO *om.* σ G ~ EUM ostendit] id est Vt ~ superstitiosos] superstitiosus Mn Sk G τ : supersticiosum H : supertuciosos En

(Mt. 22) 1. HOMO … Ecclesiae (segm. 2)] Homo Deus Pater, nuptias filio suo coniunctionem Christi et Ecclesiae Vt 3. Sicut] sic M ~ Sicut … natus (segm. 4)] Sicut Eva de latere Adam ita Ecclesia de latere Christi, et sicut Adam de virgine terra processit ita Christus de virgine Maria Vt ~ ex] de β δ ~ latere] latera S 4. sicut] suam M ~ Adam terra processit *transp.* Pa ~ Adam processit *transp.* β^1 (∉ Vt) ~ ita … natus] ita ex virgine Maria natus est Christus Gr ~ virgine^2 *om.* β^1 (∉ Vt) ~ natus] natus est Me G O Mu 5. SERVOS SUOS] servus G ~ SUOS *om.* Vt 6. ITERUM … prophetas] ALIOS prophetas Vt ~ ALIOS] alius Sk 7. Scripturam sanctam] Scriptura sancta Vt δ 8. ostendit *om.* Vt ~ pro *om.* G ~ Christo] Christi H ~ Christo sanguinem] Christi sanguine M 10. ABIERUNT] FUERUNT Mn : ABIIT Vt 11. ALII] ALIUS Vt ~ IN NEGOTATIONEM] AD NEGOTIONEM M ~ *post* NEGOTATIONEM *add.* SUAM Pa 12. sicut] quia G ~ sicut ait Apostolus] ut Apostolus Vt ~ Apostolus ait *transp.* Mn ~ Deo] Deum M ~ implicat … saecularibus] negotiis secularibus inplicans β^1 (∉ Vt O Pa) ~ implicat] inplicans S R Me ~ negotiis saecularibus implicans *transp.* G En C K ~ se negotiis] se notus Vt ~ ei placeat *transp.* δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[51]QUI CECIDERIT SUPER LAPIDEM CONFRINGETUR (Mt. 21,44), *sicut* gentes super Christum, de infidelitate ad fidem. [52]CONFRINGETUR SUPER (Mt. 21,44): in humilitate. [53]SUPER QUEM VERO CECIDERIT LAPIS CONTERET EUM (Mt. 21,44) ostendit Iudaeos *de superstitionibus*.

(Mt. 22) [1]**SIMILE EST REGNUM CAELORUM HOMINI REGI** QUI FECIT NUPTIAS FILIO SUO (Mt. 22,2). [2]Homo Deus Pater; per NUPTIAS (Mt. 22,2) *intellege* copulationem Christi et Ecclesiae. [3]Sicut Eva ex costa Adae, sic **et** Ecclesia ex latere Christi redempta est; [4]et sicut ex virgine terra processit Adam, ita et Christus ex virgine Maria natus. [5]MISIT SERVOS SUOS (Mt. 22,3), *hoc est* patriarchas; [6]ITERUM MISIT ALIOS (Mt. 22,4), id est prophetas. [7]PRANDIUM PARATUM (Mt. 22,4) *ostendit* Scripturam sanctam. [8]TAURI OCCISI (Mt. 22,4) ostendit qui pro Christo sanguinem fuderunt; [9]altilia, *hoc est* saginata. [10]ABIERUNT IN VILLAM (Mt. 22,5), *hoc est* in cupiditatem **saeculi**. [11]ALII IN NEGOTIATIONEM **SUAM** (Mt. 22,5), *hoc est* in mundo, [12]sicut ait Apostolus "Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei cui se

51. CONFRINGETUR] CONFRINGITUR Ma 52. CONFRINGETUR] CONFRINGERUNT MA 53. CONTERET] CONTERIT Ma

(Mt. 22) 2. et] ex Ma 4. virgine] vir virginem Ma 7. Scripturam sanctam] Scriptura sancta Ma 8. Christo] Christum Ma 10. VILLAM] VILLA Ma ~ cupiditatem] cupiditate Ma 12. implicat] impleat Ma ~ se negotiis] senutus Ma

*

53. Cfr. Aug., *Ad Galatas*, par. 35, p. 103, l.17

(Mt. 22) 3. Cfr. Hier., *Comm. in IV ep. Paul.*, *Ad Ephesios*, lib. 3, col. 568, l.52; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 40, par. 10, l.16 4. Cfr. Chrom., *Tract. in Mat.*, tract. 2, l.119 9. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 31, l.5; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 38, par. 4

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

se probavit" (II Tim. 2,4). [13]RELIQUI VERO TENUERUNT SERVOS EIUS (Mt. 22,6), ostendit impetum persecutionis. [14]AIT SERVIS SUIS (Mt. 22,8), id est apostolis. [15]NUPTIAE *FACTAE SUNT* (Mt. 22,8), *id est* corda credentium coniuncta cum Christo pro amore caritatis. [16]ITE AD EXITUS VIARUM (Mt. 22,9), id est ad gentes. [17]CONGREGAVERUNT BONOS ET MALOS (Mt. 22,10) ostendit praesens Ecclesia. [18]INTRAVIT REX AD DISCUMBENTES (Mt. 22,11), ostendit secundum adventum. [19]HOMO NON HABENS VESTEM NUPTIALEM (Mt. 22,12) ostendit *caritatem*, ut ait "Fides sine caritate mortua est" (cfr. Iac. 2,26). [20]MULIER (Mt. 22,27), id est synagoga. [21]PER SEPTEM VIROS (cfr. Mt. 22,25) *eptaticum intelligitur*. [22]MULIER DEFUNCTA (Mt. 22,27), id est *littera* defuncta transiendo de veteri in novo. [23]IN RESURRECTIONE CUIUS ERIT? (Mt. 22,28) Id est Ecclesia Christi. [PL 558] [24]DIXIT DOMINUS (Mt. 22,44), id est Deus Pater; DOMINO MEO (Mt. 22,44), id est *Christo*. [25]DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM (Mt. 22,44), ostendit quia humiliavit Iudaeos et gentes *per* poenitentiam sub pedibus eius, [26]aut per vindictam puniantur persecutores eius in futuro.

~ probavit] provabit Me En : probaretur Mn : probabit M 13. VERO *om.* Vt ~ *ante* EIUS *add.* in M ~ EIUS *om.* Vt 14. SERVIS] SERVUS G ~ SUIS *om.* H Vt 15. FACTAE] FACTI S M ~ coniuncta … caritatis] per amore coniuncta caritatis Mu ~ *post* caritatis *add.* QUI NON FUERUNT DIGNI ostendit Iudeos δ 16. ITE *om.* Vt ~ EXITUS] EXITU Vt 17. CONGREGAVERUNT] CONGREGANTIBUS Mn : *om.* Vt ~ praesens] praesentem R 18. REX *om.* Pa ~ AD DISCUMBENTES *om.* Vt ~ secundum adventum] in secundo adventu Vt 19. HOMO *om.* Vt ~ VESTEM] VESTIMENTUM S ~ *post* ostendit *add.* qui non habet β (∉ *om.* Vt) : *add.* quod non habet Gr : *add.* mortuum sine δ^1 ~ ut ait] ut est Vt ~ Fides *post* mortua est *transp.* β^1 (∉ O) ~ caritate] operibus δ^1 ~ *post* mortua est *add.* [*appendix* Mu18 Gr19 Eg17] δ 20. id est *om.* Vt Pa 21. SEPTEM *om.* Mn ~ eptaticum] eptaticus δ 22. *post* DEFUNCTA[1] *add.* est G ~ littera] lite Mh ~ defuncta[2] *om.* Vt : destructa O ~ transiendo] transiens Pa ~ in novo] ad novum Mu ~ novo] novum τ : nova M 23. Id est *om.* Vt ~ *ante* Ecclesia *add.* in Mu ~ Ecclesia] Ecclesiae R 24. DIXIT … Christo] DIXIT DOMINUS DOMINO MEO, Dominus Pater Christo Vt ~ DIXIT … Pater] DIXIT DOMINUS DOMINO MEO, DOMINUS Deus Pater (om. *C*) intellegitur (est K) β δ ~ Deus *om.* S 25. DONEC PONAM INIMICOS TUOS *om.* Vt ~ ostendit … futuro (segm. 26)] humiliat Iudaeos et gentes vel sub vindictam ponuntur persecutores in futuro Vt ~ quia] qui R ~ humiliavit *om.* O ~ per poenitentiam … eius] sub pedibus eius per penitentiam *et add.* qui sunt apostoli Gr ~ *post* eius *add.* qui sunt apostoli δ^1 26. aut] aut (ut δ^1) certe δ ~ puniantur] poniantur M ~ eius] et R

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

probavit" (II Tim. 2,4). [13]RELIQUI VERO TENUERUNT SERVUS EIUS (Mt. 22,6), ostendit impetum persecutionis. [14]AIT SERVIS SUIS (Mt. 22,8), id est apostolis. [15]NUPTIAE *PARATE* (Mt. 22,8), *hoc est* corda credentium coniuncta cum Christo pro amore caritatis. **QUI NON FUERUNT DIGNI** (Mt. 22,8), **ostendit Iudaeos**. [16]ITE AD EXITUS VIARUM (Mt. 22,9), id est ad gentes. [17]CONGREGAVERUNT BONOS ET MALOS (Mt. 22,10) ostendit praesens Ecclesia. [18]INTRAVIT REX AD DISCUMBENTES (Mt. 22,11) ostendit secundum adventum. [19]HOMO NON HABENS VESTEM NUPTIALEM (Mt. 22,12) ostendit **sine** *caritate*, ut ait "Fides sine caritate mortua est" (cfr. Iac. 2,26). [19a]**QUAE SUNT CAESARIS** (Mt. 22,21) **ostendit censum mundi.** [19b]**QUAE SUNT DEI** (Mt. 22,21) **ostendit plasma eius quae ad immagine Dei facta est. Reddat Deo cui tributum tributum, cui vectigali vectigal.** [20]MULIER (Mt. 22,27), hoc est synagoga. [21]PER SEPTEM VIROS (cfr. Mt. 22,25) *intellegitur eptaticum.* [22]MULIER DEFUNCTA (Mt. 22,27), id est *Lex litterae* defuncta transiendo de vetere in novo. [23]IN RESURRECTIONE CUIUS ERIT? (Mt. 22,28) Id est Ecclesia Christi. [PL 558] [24]DIXIT DOMINUS (Mt. 22,44), id est Deus Pater; DOMINO MEO (Mt. 22,44), id est *Christus*. [25]DONEC PONAM INIMICOS TUOS SCABELLUM PEDUM TUORUM (Mt. 22,44), ostendit quia humiliavit Iudaeos et gentes aut *pro* poenitentiam sub pedibus eius **qui sunt apostoli**, [26]aut **certe** per vindictam puniantur persecutores eius in futuro.

13. VERO] VIROS Ma 16. ITE] ID EST Ma 17. BONOS ET MALOS] BONUS ET MALUS Ma 18. DISCUMBENTES] DISCUMBENTIS Ma 21. SEPTEM] SEPTE Ma 23. RESURRECTIONE] RESURRECTIONEM Ma 26. persecutores] persecutoris Ma

*

19. Cfr. Aug. *Sermones*, sermo 90, (ed. PL38) col. 562, l.33; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 38, par. 9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 23) [1]SUPER CATHEDRAM MOYSI (Mt. 23,2), id est super doctrinam ipsius. [2]PHYLACTERIA (Mt. 23,5), id est X verba Legis in chartula conscripta portantes Pharisaei in fronte. [3]HIERUSALEM, HIERUSALEM (Mt. 23,37): geminans ostendit affectum doloris. [4]SICUT GALLINA CONGREGANS PULLOS SUB ALAS SUAS (Mt. 23,37) in spiris pinnis, *id est* sublevatis alis, [5]ita et Christus expandit palmas in cruce ut congregaret filios suos, [6]sicut canticum Deuteronomii asserit: [7]"Extendit alas suas et assumpsit eos super scapulas suas" (Deut. 32,11). [8]ECCE RELINQUETUR VOBIS DOMUS VESTRA DESERTA (Mt. 23,38), ostendit quia derelicti sunt a lege sua et a prophetia et a sacerdotio. [9]NON ME VIDEBITIS DONEC DICATIS: BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI (Mt. 23,39), ostendit quia in secundo adventu "Videbit eum omnis caro" (Lc. 3,6), [10]"Et plangent super se omnes **tribus terrae** qui pupungerunt eum" (cfr. Apoc. 1,7).

(Mt. 24) [1]NON RELINQUETUR HIC LAPIS SUPER LAPIDEM (Mt. 24,2), ostendit dispersionem Iudaeorum. [2]TUNC SCANDALIZABUNTUR MULTI (Mt. 24,10), ostendit quia per magnitudinem persecutionis negabunt Christum. [3]ABOMINATIONES (Mt. 24,15), ostendit statuam antichristi

(Mt. 23) 1. MOYSI *om.* Mn : mansi M ~ ipsius] eius G Vt 3. HIERUSALEM^2 *iter.* M ~ geminans] generans Mn 4. SICUT GALLINA … Deuteronomii (segm. 6)] GALLINA expansis alis congregat, Christus expansis manibus in cruce sicut in Deuteronomio Vt ~ CONGREGANS] CONGREGAT σ Vt δ ~ PULLOS] PULLUS Sk ~ *post* PULLOS *add.* SUOS σ ρ τ δ ~ in spiris] expansis Me ~ spiris] sparsis C K Wn Pa O : spersis En ~ sublevatis] sublevans Mu 5. palmas] alas σ O δ^1 6. sicut … asserit *om.* G ~ canticum Deuteronomii asserit] in Deuteronomio legitur C En K O Pa : Deuteronomio legitur M : in cantico Deuteronomio legitur σ δ ~ Deuteronomii] Deuteronominii Mh ~ asserit] aderesit Me 7. Extendit] Expandit δ ~ et assumpsit eos super *om.* S ~ *a* super *incipit* W ~ super scapulas suas *om.* Vt ~ scapulas] capillas M 8. VESTRA *om.* En ~ VESTRA DESERTA] et cetera Vt ~ ostendit quia derelicti sunt] id est Vt ~ a sacerdotio] sacerdote Vt 9. NON ME] NONNE M ~ VIDEBITIS] VIDEBITUR M ~ *post* VIDEBITIS *add.* AMODO β δ ~ DONEC … ostendit *om.* Vt 10. super se] se super eum W ~ se] eum En ~ terrae *om.* S W ~ pupungerunt] popunxerunt ω (∉ puxerunt Vt : punxerunt ρ : pupungerunt δ)

(Mt. 24) 1. RELINQUETUR] RELINQUITUR Sk M ~ HIC *om.* Vt ~ LAPIS HIC *transp.* P ~ dispersionem] persionem Mh 2. SCANDALIZABUNTUR] SCANDALIZABUNT C K ~ ostendit quia *om.* Vt 3. ostendit *om.* Vt ~ statuam] statutam En : statuta σ C

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 23) [1]SUPER CATHEDRAM MOYSI (Mt. 23,2), id est super doctrinam ipsius. [2]PHYLACTERIA (Mt. 23,5), id est X verba Legis in carthula conscripta **sunt** portantes Pharisaei in fronte. [2a]DILATANT FIMBRIAS (Mt. 23,5)**, id est tentenala adtendentes in vestimentorum suorum ut ait ignito eorum recordatione mandatorum haberent.** [3]HIERUSALEM, HIERUSALEM (Mt. 23,37): geminans ostendit affectum doloris. [4]SICUT GALLINA CONGREGANS PULLOS SUB ALAS SUAS (Mt. 23,37) in spiris pennis, *hoc est* sublevatis alis **suis**, [5]ita et Christus expandit palmas in cruce ut congregaret **Iudaeos sub tegmine protectionis suae, blandiendo congregat** filios suos, [6]sicut canticum Deuteronomii asserit: [7]"Extendit alas suas et adsumpsit **et suscepit** eos super scapulas suas" (Deut. 32,11). [8]ECCE RELINQUETUR VOBIS DOMUS VESTRA DESERTA (Mt. 23,38), ostendit qui derelicti sunt a lege sua et a prophetia et ad sacerdotium. [9]NON ME VIDEBITIS DONEC DICATIS: BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI (Mt. 23,39), ostendit quia in secundo adventu "Videbit eum omnis caro" (Lc. 3,6), [10]"Et plangent super se omnes qui pupungerunt eum" (cfr. Apoc. 1,7).

(Mt. 24) [1]NON RELINQUETUR HIC LAPIS SUPER LAPIDEM (Mt. 24,2), ostendit dispersionem Iudaeorum. [2]TUNC SCANDALIZABUNTUR MULTI (Mt. 24,10), ostendit quia per magnitudinem persecutionis negabunt Christum. [3]ABOMINATIONES (Mt. 24,15), ostendit statuam antichristi

(Mt. 23) 1. CATHEDRAM] CATHEDRA Ma 2. in] IIII Ma 4. PULLOS] PULLUS Ma 5. expandit] expandet Ma 6. Deuteronomii] Deuteronominii Ma 8. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma 9. adventu] advento Ma ~ Videbit] Videbunt Ma 10. pupungerunt] popunxerunt ω

(Mt. 24) 1. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma 3. statuam] statua Ma

*

(Mt. 23) 1. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 23, vv. 1-3; cfr. Aug., *Sermones*, ser. 340A, (ed. MiAg1), p. 572, l.12; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 7, p. 53, l.853

(Mt. 24) 3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, v. 15

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

posita in templo. [4]DESOLATIO (Mt. 24,15), id est consummatio. QUI SUNT IN IUDAEA (Mt. 24,16), id est in confessione fidei. [5]FUGIANT AD MONTES (Mt. 24,16), *id est* ad doctrinam apostolorum. [6]QUI SUNT IN TECTO (Mt. 24,17), *id est* in contemplativa vita. [7]NON DESCENDAT IN DOMUM (Mt. 24,17), id est in activam vitam. [8]IN AGRO (Mt. 24,18), id est in praedicatione Evangelii. [9]NON TOLLAT TUNICAM SUAM (Mt. 24,18), id est non revertatur ad pristinam conversationem suam. [10]VAE PRAEGNANTIBUS (Mt. 24,19), *id est* concupiscentibus res alienas. [11]VAE NUTRIENTIBUS (Mt. 24,19), id est in opere perpetrantibus. [12]Per HIEME (Mt. 24,20) *ostendit* persecutionem. [13]Per SABBATUM (Mt. 24,20) finem mundi. [14]UBI FUERIT CORPUS, *ILLUC* CONGREGABUNTUR AQUILAE (Mt. 24,28). CORPUS Christus est; AQUILAE animae sanctorum **sunt**. [15]Aliter in resurrectione unaquaeque anima *proprium corpus* sumet. [16]Per SOLEM (Mt. 24,29) *ostendit* praedicationem Evangelii; [17]per LUNAM (Mt. 24,29): Ecclesiam; [18]per STELLAS (Mt. 24,29): sancti sive praedicatores. [19]VIRTUTES CAELORUM COMMOVEBUNTUR (Mt. 24,29), hoc est agmina angelorum ad iudicandum. [20]APPARET SIGNUM IN COELO (Mt. 24,30), *id est* crux Christi. [21]Per *TUBAM* (Mt. 24,31) *ostendit* sonitum angelorum.

~ posita] positam W O Pa δ : positas K : *om.* Vt 4. DESOLATIO] DISSOLUTIO G ~ QUI SUNT] QUAERUNT M 5. FUGIANT] FUGIUNT α (∉ G O Eg) 6. SUNT *om.* Vt 7. NON … vitam *post* Evangelii (segm. 8) *transp.* τ : *om.* H : *ante* QUI IN TECTO *transp.* Gr ~ *a* NON DESCENDAT *des.* G ~ activam vitam] activa vita α ~ vitam *om.* δ[1] 8. praedicatione] praedicationem M 9. TOLLAT] TOLLIT W : TOLLET Sk ~ revertatur] revertetur W Sk : revertitur Vt ~ conversationem] conversionem Sk σ M C O ~ suam[2] *om.* β δ 10. PRAEGNANTIBUS] REGNANTIBUS M : PRIGNANTIBUS τ ~ id est … NUTRIENTIBUS (segm. 11) *om.* H 11. id est] in est in est (*ut vid.*) M 12. HIEME] HIEREMIAM α (∉ R : HIEME Me : HIEM C : HIEMEM δ) 13. *post* SABBATUM *add.* ostendit β δ (∉ Mu) 14. UBI … AQUILAE] AD CORPUS CONGREGANTUR AQUILAE Vt ~ ILLUC] IBI W : ILLIC H ~ *ante* AQUILAE[1] *add.* ET Mn ~ *ante* CORPUS[2] *add.* OMNIS Mn ~ Christus] Christi Sa Mn M C K ~ animae sanctorum sunt] sunt anima escam M : sunt animae sanctorum C K ~ sunt *om.* Vt 15. *ante* Aliter *add.* Sed τ ~ Aliter] Vel Vt ~ sumet] sinister Mn 16. Per SOLEM … praedicatores (segm. 18)] SOL praedicationem Evangelii, LUNA Ecclesia, STELLE sancti vel praedicatores Vt ~ SOLEM] SALUTEM Mn ~ praedicationem] praedicatio S W Sa Mn H M C En δ 17. *post* LUNAM *add.* ostendit β Gr 18. *post* STELLAS *add.* ostendit β Gr ~ sancti] sanctos Pa ~ sancti sive] sanctive M 19. COMMOVEBUNTUR, hoc est *om.* Vt 20. IN COELO id est *om.* Vt 21. Per *om.* Vt ~ TUBAM] TURBAM β (∉ Pa) ~ ostendit *om.* S Vt ~ sonitum] sonitus δ ~ *post* angelorum *add.* [*appendix* Mu19 Gr20 Eg18] δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

posita in templo, **alter quasi caput vitulinum**. [4]DESOLATIO (Mt. 24,15), id est consummatio. QUI SUNT IN IUDEA (Mt. 24,16), id est in confessione fidei. [5]FUGIANT AD MONTES (Mt. 24,16), *hoc est* ad doctrinam apostulorum. [6]QUI SUNT IN TECTO (Mt. 24,17), *ostendit* in contemplativa vita. [7]NON DESCENDAT IN DOMUM (Mt. 24,17), id est in activam vitam. [8]IN AGRO (Mt. 24,18), id est in praedicatione Evangelii. [9]NON TOLLAT TUNICAM SUAM (Mt. 24,18), id est non revertatur ad pristinam conversationem suam. [10]VAE PRAEGNANTIBUS (Mt. 24,19), *hoc est* concupiscentibus res alienas. [11]VAE NUTRIENTIBUS (Mt. 24,19), id est in opere perpetrantibus. [12]Per HIEME (Mt. 24,20) *intellege* persecutionem. [13]Per SABBATUM (Mt. 24,20) finem mundi. [14]UBI FUERIT CORPUS, *ILLIC* CONGREGABUNTUR AQUILAE (Mt. 24,28). CORPUS Christus est; AQUILAE animae sanctorum. [15]Aliter in resurrectione unaquaeque anima *corpus proprium* sumet. [16]Per SOLEM (Mt. 24,29) praedicationem Evangelii *significat*; [17]per LUNAM (Mt. 24,29) **ostenditur** Ecclesia; [18]per STELLAS (Mt. 24,29): **minores** sancti sive praedicatores. [19]VIRTUTES CAELORUM COMMOVEBUNTUR (Mt. 24,29), hoc est **ordo sive** agmina angelorum ad iudicandum. [20]APPARET SIGNUM IN CAELO (Mt. 24,30), *hoc est* crux Christi. [21]Per *TUBAS* (Mt. 24,31) *significat* sonitum angelorum.

~ templo] templum Ma ~ vitulinum] sivellinum Ma 4. confessione] confessionem Ma 6. TECTO] TECTU Ma 7. DESCENDAT] DISCENDANT Ma ~ DOMUM] DOMO Ma 9. TOLLAT] TOLLAM Ma 12. HIEME] GEME Ma 13. SABBATUM finem] sabbato fine Ma 14. animae] animas Ma 15. sumet] sum nostris Ma 16. praedicationem] praedicatione Ma 17. LUNAM] LUNA Ma 18. minores] minoris Ma 19. VIRTUTES] VIRTUS Ma 20. APPARET] APPARIT Ma 21. TUBAS] TURBAS Ma

*

10. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 154, cap. 2, l.6 12. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 2, pag. 12, l.201 14. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, v. 28; cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 4, p. 26, l.417

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[22]ERUNT DUO IN AGRO (Mt. 24,40), id est in praedicatione Evangelii. [23]UNUS ADSUMITUR (Mt. 24,40), id est qui complet praedicationem in opere; [24]*ALIUS* RELINQUETUR (Mt. 24,40), *id est* in opere iustitiae. [25]IN MOLA (Mt. 24,41), in mundo. [26]DUO MOLENTES (Mt. 24,41), *id est* Ecclesia catholica et haereticorum.

(Mt. 25) [1]SIMILE EST REGNUM CAELORUM DECEM VIRGINIBUS ACCIPIENTES LAMPADES SUAS (Mt. 25,1), *id est* in resurrectione corpora sua. [2]VIRGINES sunt eae quod Christum non negaverunt. [3]*QUINQUE* PRUDENTES (Mt. 25,2): eae quod *propter* regnum *Dei* laboraverunt. [4]*QUINQUE FATUAE* (Mt. 25,2) *ostendit* qui pro retributione *humanae laudis* gesserunt. [5]Dormitare *est* ante mortem languescere. Dormire vero in morte quiescere est. [6]MEDIA NOCTE (Mt. 25,6), id est in errore sive in securitate negligentiae. [7]NESCIO VOS (Mt. 25,12), id est nescio opera vestra bona. [PL 559] [8]HOMO PROFICISCENS (Mt. 25,14) Christus est.

22. ERUNT *om.* Vt ~ in praedicatione] praedicatio H 23. ADSUMITUR] ASSUMETUR Me Wn Vt K O δ ~ *post* id est *add.* adsumitur β δ (∉ ρ K Vt) ~ praedicationem complet *transp.* $δ^1$ ~ praedicationem in opere] pere (*ut vid.*) praedicatur Vt 24. ALIUS *om.* Vt ~ id est *om.* δ ~ id est in opere iustitiae] non conplens Vt 25. MOLA] MALA α (∉ Me W R Sk Wn Vt δ) 26. MOLENTES] MILITES Mn ~ *ante* Ecclesia *add.* in En δ ~ catholica] catholicorum $δ^1$ ~ haereticorum] heretici Vt

(Mt. 25) 1. SIMILE … VIRGINIBUS *om.* Vt ~ *post* VIRGINIBUS *add.* QUAE Pa δ ~ ACCIPIENTES] ACCIPIENTIBUS Me ~ LAMPADES] LAMPADAS S R τ M Vt ~ *post* resurrectione *add.* ostendit $β^1$ (∉ O Vt) 2. eo *om.* Mh 3. QUINQUE] QUIMQUEM M : *om.* Vt ~ *post* PRUDENTES *add.* ostendit β δ (∉ Vt) ~ eae] eo ω ~ eae quod] qui Vt ~ Dei *om.* S W : caelorum β δ ~ *post* laboraverunt *add.* id est spes, fides, caritas, castitas et aelymosina σ 4. QUINQUE … gesserunt] FATUAE qui pro humana laude laboraverunt Vt ~ ostendit] que sunt ρ ~ pro] propter Sa : *om.* En ~ *post* gesserunt *add.* sive quod vidit sperat, alia (ala *H*) infidelitas, III sinceritas, IIII carnalis (carnales *H*), V infructuosa. OLEUM: spiritali gratia. LAMPADAS: vigilantia. SPONSO: Christus est σ 5. Dormitare] Desertare Mn ~ *post* mortem *add.* langues K ~ languescere] languere Mn ~ *post* languescere *add.* Dormitare vero qui ante mortem languescere H ~ Dormire] Dormitare H : Desertare Mn ~ quiescere in morte *transp.* σ ~ quiescere] requiescere W ~ quiescere est] languescere vel quiescere Pa 6. negligentiae] neglegentes $α^1$ (∉ δ : fulgentes Mn : nedegentes H) ~ *a* negligentiae *des.* W 7. NESCIO^1 … bona *om.* Sa ~ Nescio$^{1-2}$] nestio M ~ id est nescio *om.* Vt 8. HOMO … Evangelii (segm. 11)] Peregre proficiscens Christus de mundo ad patrem, servos doctores, bona sua doctrinam Evangelii Vt ~ *post* HOMO *add.* QUIDAM PEREGRE β δ (∉ Vt : quid est peregre M)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[21a]ARBOR FICI (Mt. 24,32), **hoc est synagoga.** [21b]**RAMUS EIUS** (Mt. 24,32) **ostendit conversionem Iudaeorum in futuro, sicut ait Apostolus "Cum plenitudo gentium subintraverit tunc omnis Israel salvus fecit"** (cfr. Rom. 11, 25-26). [22]ERUNT DUO IN AGRO (Mt. 24,40), id est in praedicatione Evangelii **sive in operatione.** [23]UNUS ADSUMITUR (Mt. 24,40), id est qui complet praedicationem in opere; [24]*ALTER* RELINQUETUR (Mt. 24,40) *qui desunt* in opere iustitiae. [25]In MOLA (Mt. 24,42), **hoc est** in mundo. [26]DUO MOLENTES (Mt. 24,41) *significat* Ecclesia catholica et haereticorum.

(Mt. 25) [1]SIMILE EST REGNUM CAELORUM X VIRGINIBUS (Mt. 25,1), [1a]**hic pars pro toto ponitur quia in universa Ecclesia pars catholica et pars hypocrita invidentur.** [1b]ACCIPIENTES LAMPADES SUAS (Mt. 25,1) *significat* in resurrectione **accipientes** corpora sua. [2]VIRGINES sunt eae quod Christum non negaverunt. [3]*Sed* PRUDENTES (Mt. 25,2) **sunt** eae quod **opera sua** *pro* regnum *caelestem* laboraverunt. [4]*STULTE* (Mt. 25,2) *significat* qui pro retributione *laudis hominum* gesserunt. [5]Dormitare **enim** ante mortem languescere *est*. Dormire vero in morte quiescere est. [6]MEDIA NOCTE (Mt. 25,6), id est in errore sive in securitate negligentiae. [7]NESCIO VOS (Mt. 25,12), id est nescio opera vestra bona. [PL 559] [8]**SICUT HOMO PROFICISCENS QUI VOCAVIT SERVOS SUOS** (Mt. 25,14). HOMO PROFICISCENS Christus est.

24. RELINQUETUR] RELINQUITUR Ma

(Mt. 25) 1a. hic pars] huparis (*sic*) Ma ~ toto] totum Ma ~ in *om.* Ma ~ hypocrita] hypocris Ma 1b. resurrectione] resurrectionem Ma 3. eae] eo ω ~ caelestem] caelisti Ma 4. retributione] tributione Ma 5. Dormitare] Dormitarem Ma ~ Dormire] Dormitare Ma

*

26. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 4, cap. 24, vv. 40-41

(Mt. 25) 5. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom.12, par. 2; cfr. *Glosa Psalmorum*, vol. 2, p. 140, l.3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]Peregre profectus (Mt. 25,14), id est de mundo ad Patrem. [10]Vocavit servos suos (Mt. 25,14), *id est* doctores. [11]Dedit illis bona sua (Mt. 25,14), *id est* doctrinam Evangelii. [12]Quinque talenta (Mt. 25,15), id est, **quinque** sensus: visus, auditus, odoratus, gustus **et** tactus; [13]quos per consuetudinem solebat movere ad causas transitorias convertat ad *aeternam*. [14]Sicut de visu dictum est "Averte oculos meos" (Ps. 118,36), et reliqua. [15]De auditu "Saepi aures tuas ne audiant linguas blasphemiae" (cfr. Eccl. 28,28). [16]De odoratu: "Bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt" (II Cor. 2,15). [17]De gustu: "Nolite maledicere, sed benedicite" (Rom. 12,14). [18]De tactu: "Qui furabatur iam non furetur, sed laboret manibus unde tribuat indigenti" (Eph. 4,28). [19]Ideo fiunt decem talenta. [20]Duo talenta (Mt. 25,15), id est intellectus et operatio; [21]qui habet haec et implet exemplis et verbis docet, salvat semetipsum et alios **instruit**; [22]ideo geminatur **talentum**: unum talentum ostendit intellectum. [23]Abscondit in terra (Mt. 25,18), *id est* qui praedicationem Evangelii pro terrenis rebus *docet*. [24]Post multum

10. id est] id sunt δ ~ *post* id est *add.* apostolos vel τ : *add.* apostulos Sk : *add.* apostoli sive σ : *add.* apostolos et M ρ K O : *add.* apostoli et δ 11. illis] illi M 12. talenta] talentas M ~ *ante* sensus *add.* corporis δ ~ *post* sensus *add.* corporis β ~ visus … tactus *om.* Vt ~ gustus, odoratus *transp.* $β^1$ $δ^1$ 13. consuetudinem] conversionem Mn ~ solebat] psallebat H ~ ad] aut α (∉ Mn δ) ~ solebat] solebant δ ~ convertat] convertant β δ 14. Sicut … dictum est] ut dicitur de visu Vt ~ Sicut] Sic R Mn Vt ~ de visu] divisu Mh ~ *post* dictum est *add.* I Me ~ Averte … et reliqua *om.* M ~ et reliqua *om.* Vt : ne videant vanitatem ρ C K δ ~ *post* et reliqua *add.* I Me 15. auditu] audite Vt ~ Saepi] Sui Mn : Sepe S Sa σ En K τ ~ audiant] audias Mn : audeant M ~ linguas] linguam Vt δ ~ blasphemiae] blasphemae Vt 16. *ante* De odoratu *add.* III Me ~ odoratu] odorato Sa ~ sumus] simus M ~ in his qui salvi fiunt *om.* Vt 17. *ante* De gustu *add.* IIII Me ~ benedicite] benedicere *et add.* V Me 18. sed laboret … . indigenti *om.* Vt ~ tribuat] tribuant Mn Sk : retribuant H : retribuat En ~ indigenti] indigentibus Sk σ δ 19. Ideo] Id est Sa ~ Ideo … talenta] Ideo X sunt talenta Vt ~ decem] duo Mh : de duo P 20. Duo talenta *om.* Sa Mh ~ intellectus] intellegentia Mn ~ operatio] opera M 21. implet] imples Me ~ verbis et exemplis *transp.* $δ^1$ ~ docet verbis *transp.* Vt ~ docet] docens et operans $δ^1$ ~ salvat semetipsum] se salvat Vt ~ alios] alius R Mn M ~ instruit] instruitur Me : inferuit τ 22. ideo] id est M ~ geminatur] generatur Mn : geminat Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ intellectum] intectum P 23. id est *om.* Vt $δ^1$ ~ qui *om.* M Vt ρ C K O ~ qui praedicationem] in predicatione Mn Sk σ K ~ praedicationem] praedicatur Vt : praedicationum M ~ rebus *om.* Sk 24. Post] propter H

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]PEREGRE PROFECTUS (Mt. 25,14), id est de mundo ad Patrem. [10]VOCAVIT SERVOS SUOS (Mt. 25,14), *hoc est* doctores. [11]DEDIT ILLIS BONA SUA (Mt. 25,14), *hoc est* doctrinam Evangelii. [12]TALENTA (Mt. 25,15), id est sensus: **hic** visus, auditus, odoratus, gustus, tactus; [13]quos per consuetudinem solebat movere ad causas transitorias convertat ad *aeternas*. [14]Sicut de visu dictum est "Averte oculos meos **ne videant vanitatem**" (Ps. 118,36). [15]**Ideo** de audito **ait** "Saepi aures tuas ne audiant linguas blasphemiae" (cfr. Eccl. 28,28). [16]De odoratu: "Bonus odor sumus Deo, in his **qui pereunt et in his** qui salvi fiunt" (II Cor. 2,15). [17]De gustu **dictum est** "Nolite maledicere sed **magis** benedicite" (Rom. 12,14): qui communicabat blasphemiam communicet praedicationem et confessionem. [18]De tactu **dicitur** "Qui furabatur iam non furetur, sed **magis** laboret manibus unde tribuat indigenti" (Eph. 4,28). [19]Ideo fiunt X talenta. [20]II TALENTA (Mt. 25,15), id est intellectus et operatio; [21]qui habet haec et implet exemplis et verbis docet, salvat semetipsum et alios; [21a]**ideo si instruit hominem in eodem intellectum in eadem operationem** [22]ideo geminatur: unum talentum ostendit intellectum. [23]ABSCONDIT IN TERRA (Mt. 25,18) *significat* qui praedicationem Evangelii pro terrenis rebus *dicit*. [24]POST MULTUM

9. PEREGRE] PERE Ma 11. doctrinam] doctrina Ma 13. quos] quod Ma 15. Saepi] Sepe Ma 16. odoratu] odoratus Ma ~ qui[1]] que Ma 17. gustu] gustum Ma ~ blasphemiam] blasphemiae Ma 21a. intellectum] intellectu Ma 22. geminatur] geminantur Ma ~ talentum] talenta Ma ~ intellectum] intellectu Ma 24. POST] ID EST Ma

*

12. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 9, par. 1/5 20. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom.9, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

VERO TEMPORIS (Mt. 25,19), id est in fine mundi. [25]METO UBI NON SEMINAVI (Mt. 25,24), *id est* ubi non fuit praedicatio. [26]TOLLITE TALENTUM (Mt. 25,28), *id est* intellectum; [27]DATE EI (Mt. 25,28) qui *geminavit* in bono opere quinque sensus, [28]sicut ait Apostolus "Ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis in cordibus suis" (Rom. 2,14-15). [29]Qui habet fidem et caritatem, dabitur ei intellectus et operatio virtutum. [30]QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 25,29), *id est* qui habet fidem et non habet caritatem, ipsa fides morietur in eo. [31]Maiestatem, *id est* potestatem. [32]HAEDI (Mt. 25,32): *Iudaeos*. [33]OVES (Mt. 25,32) vero populum gentium. [34]DEXTRUM (Mt. 25,33), id est prosperum sive rectum. [35]SINISTRUM (Mt. 25,33), adversum sive poenalem, quia apud Deum nihil *est sinistrum*.

(Mt. 26) [1]CUM AUTEM ESSET IN BETHANIA (Mt. 26,6), *id est* in domo oboedientiae; hic *domus* pro mundo ponitur. [2]MULIER (Mt. 26,7), id est futura Ecclesia. [3]ALABASTRUM (Mt. 26,7), *id est* corpus hominis. [4]Per UNGUENTUM (Mt. 26,7) *ostendit* fidem confessionis. [5]CAPUT (Mt. 26,7) Christi Deus Pater. [6]RECUMBENS (Mt. 26,7), id est Christus super Ecclesiam. [7]PAUPERES SEMPER HABETIS (Mt. 26,11), *id est* spiritaliter qui indigent doctrinam, sive corporaliter qui cibos indigent.

~ VERO TEMPORIS] VERUM TEMPUS M ~ TEMPORIS] TEMPUS δ 25. METO] METIT α (∉ METET Sa Vt ρ O : METO Sk σ δ : METIS M) ~ SEMINAVI] SEMINAVIT ω (∉ SEMINAVI σ δ : SEMINAT Vt) ~ id est] ostendit fide gentium δ ~ *post* praedicatio *add.* doctorum δ 27. *post* DATE EI *add.* id est Vt ~ EI qui] EA quae H ~ geminavit] generavit Mn : geminat K 28. sicut *om.* Vt ~ Apostolus ait *transp.* Vt ~ Ipsi] Ipse Vt ~ sunt sibi *transp.* β Gr ~ lex *om.* M 29. Qui[1] … ei] *om.* M ~ intellectus] intellegentiam Mn ~ virtutum] virtutem Mn 30. QUI … EO[1]] Qui habet intellectum et non habet fidem et caritatem ipsum intellectum auferetur ab eo β δ ~ QUI NON HABET] Qui habet intellectum et non habet fidem et caritatem τ ~ morietur] moriatur M 31. Maiestatem … gentium (segm. 33) *om.* Vt 32. HAEDI] dignitatem α (∉ δ : *om.* τ) ~ Iudaeos] significant populum Iudaeorum δ 33. populum] populus α (∉ populos Sk : populum δ) ~ *post* gentium *add.* sive de Iudaeis credentes δ 34. sive] sine M : vel Vt 35. sive poenale *om.* P ~ poenalem] poenale α

(Mt. 26) 1. CUM AUTEM ESSET IN *om.* Vt ~ AUTEM *om.* β[1] ~ *post* ponitur *add.* LEPROSUS totum genus humanum significat δ 2. futura] figurat S ~ Ecclesia futura *transp.* δ[1] ~ Ecclesia] Ecclesiae M 3. ALABASTRUM] ALABAUSTRUM M ~ hominis] humanum δ[1] : hominum Gr 4. Per *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ fidem] fides Vt 5. *post* Pater *add.* est Wn ρ O δ 6. id est *om.* Vt ~ Christus *om.* Pa 7. *post* SEMPER *add.* VOBISCUM δ ~ id est *om.* Vt : sive δ ~ spiritaliter … doctrinam *om.* M ~ indigent[2]] indient M : *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

VERO TEMPORIS (Mt. 25,19), id est in fine mundi. [25]METO UBI NON SEMINAVI (Mt. 25,24) *ostendit* **fidem gentium** ubi non fuit praedicatio **doctorum.** [26]TOLLITE TALENTUM, **DATE EI QUI HABET X** (Mt. 25,28), *hoc est* **tollite ei ipsum** intellectum; [27]DATE EI (Mt. 25,28) qui *germinavit* in bono opere quinque sensus [28]sicut ait Apostolus "Ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis in cordibus suis" (Rom. 2,14-15). [29]**Quid dabitur ei? Ostenditur** qui habet fidem et caritatem, dabitur ei intellectus et operatio virtutum. [30]QUI NON HABET, IPSUM QUOD HABET AUFERETUR AB EO (Mt. 25,29) *ostendit* qui habet fidem et non habet caritatem **et operationem** ipsa fides morietur in eo. [31]Maiestatem, *hoc est* potestatem. [32]HAEDI (Mt. 25,32) *significat populum Iudaeorum.* [33]OVES (Mt. 25,32) vero populum gentium **sive de Iudaeis credentes.** [34]DEXTRUM (Mt. 25,33) hoc est prosperum sive rectum. [35]SINISTRUM (Mt. 25,33) **vero** adversum sive poenalem quia aput Deum nihil *sinistrum est.*

(Mt. 26) [1]CUM AUTEM ESSET IN BETHANIA (Mt. 26,6), *hoc est* in domo oboedientiae; hic *domo* pro mundo ponitur. [1a]**LEPROSUS** (Mt. 26,6) **totum genus humanum significat.** [2]MULIER (Mt. 26,7), id est futura Ecclesia. [3]ALABASTRUM (Mt. 26,7): *intellege* corpus hominis. [4]Per UNGUENTUM (Mt. 26,7) *intellege* fidem confessionis. [5]CAPUT (Mt. 26,7): Christi Deus Pater. [6]RECUMBENS (Mt. 26,7), id est Christus super Ecclesiam. [7]PAUPERES SEMPER HABETIS **VOBISCUM** (Mt. 26,11) *ostendit* **sive** spiritaliter qui indigent doctrinam, sive corporaliter qui cibum indigent.

~ fine] finem Ma 25. METO] METET Ma ~ SEMINAVI] SEMINAVIT ω 27. quinque *om.* Ma 29. intellectus et operatio virtutum] intellectum et operationem et virtutem Ma 30. AB EO] IDEO Ma 34. est *om.* Ma

(Mt. 26) 1. ESSET] ESSE Ma ~ oboedientiae] oboedientium Ma 5. Christi] Christus Ma 6. Ecclesiam] Ecclesia Ma

*

22. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom. 9, par. 1/2 23. Cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 27, par. 10, p. 214, l.1 32-33. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, p. 45, l.12/16 34. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 43, l.86/ps. 120, l.16; cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 2, hom. 7, l.475; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, p. 79, l.25 35. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 136, par. 6, l.20; cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 2, hom. 7, l.475

(Mt. 26) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.26; id., *Comm. Matt.*, lib. 3, cap. 21, v. 17/lib. 4, cap. 26, v. 6

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[8]ME AUTEM NON SEMPER HABETIS (Mt. 26,11) ostendit secundum carnem. [9]Ioseph venditus in Aegyptum XX argenteis ut *satiaret* famem corporis. [10]Christus venditus XXX argenteis pro peccatis hominum et fame fidei. [11]OPPORTUNITAS (Mt. 26,16), *id est* tempus congruum. [12]Per AZYMAM (Mt. 26,17) *sinceritas mentis ostenditur*. [13]BIBAM ILLUM VOBISCUM IN REGNUM PATRIS MEI (Mt. 26,29). VOBISCUM, id est in membris suis. [14]IN REGNO, id est in Ecclesia. [15]PERCUTIAM PASTOREM (Mt. 26,31), *id est* Christum. [16]DISPERGENTUR OVES (Mt. 26,31), id sunt apostoli. [17]PRAECEDAM VOS IN GALILAEAM (Mt. 26,32) *ostendit* relictis Iudaeis abiit ad gentes. [18]SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE (Mt. 26,39), id est passio; *hoc dixit* pro parte carnis. [19]Per GLADIUM (Mt. 26,51) *ostendit* verbum divinum. [PL 560] [20]AMPUTATA AURICULA (Mt. 26,51), id est amputatum auditum Iudaeorum. [21]Immunditiam *Iudaeorum* accepit ut nostram immunditiam purgaret. [22]Flagella sustinuit ut nos de flagellis peccatorum liberaret. [23]Sicut Adam extendit

8. NON *om.* O ~ HABETIS] HABEBITIS Me α^1 (∉ Mh Gr) ~ HABETIS ostendit *om.* Vt 9. venditus] vinditus S Sa Sk ~ in Aegyptum XX argenteis *om.* Vt ~ XX] XXX δ^1 ~ argenteis] argenteos ω (∉ aureos Mn : argenteis τ K Pa δ) ~ corporis *om.* M 10. venditus … hominum et *om.* Vt ~ venditus] vinditus S Sa Mn Sk ~ argenteis] argenteos ω (∉ τ K Pa δ) ~ *post* fidei *add.* [*appendix* Mu20 Gr21 Eg19] δ 11. OPPORTUNITAS … congruum *om.* Vt ~ OPPORTUNITAS] OPORTUNITATIS τ 12. Per AZYMAM … in Ecclesia (segm. 14)] Azimos dis sinceras mentes, vobiscum in regno Patris mei, in membris suis in Ecclesia Vt ~ sinceritas mentis ostenditur] sinceritatis mentis ostendit Sa R : sinceritas mentis ostendit Mn τ : ostendit sincera mentis β (∉ ostendit siceram mentis σ : ostendit sinceritatem mentis En) : ostendit sinceram mentem δ 13. BIBAM] BIBO δ^1 ~ REGNUM] REGNO Sa Mn τ En K δ ~ VOBISCUM^2 *om.* R Sk : VOBIS Mn ~ suis] meis Pa δ^1 14. id est] idem τ : *om.* K 15. PERCUTIAM] PERTRACTAM Mn : PERCUIAM Sk ~ PERCUTIAM … apostoli (segm. 16) *om.* Vt 16. OVES *om.* Wn 17. PRAECEDAM … gentes] PRECEDIT IN GALILEA, relictis Iudeis ad gentes Vt ~ PRAECEDAM] PRAECEDAMUS M ~ ostendit] id est Wn ~ relictis Iudaeis] relictos Iudeos ω (∉ H C Vt δ^1 : relictis Iudeos Wn) 18. SI POSSIBILE … Iudaeorum (segm. 20) *om.* Vt ~ POSSIBILE] POSSIBILI M ~ dixit] est C ~ *post* carnis *add.* et ut non pateretur a gente sua δ 20. AMPUTATA AURICOLA] QUI AMPUTAT AURICOLA Mn : AMPUTA AURICOLA R : AMPUTAT AURICOLA σ : AMPUTAVIT AURICOLA Pa : AMPUTAVIT AURICULAM δ ~ amputatum *om.* Mu 21. Immunditiam … liberaret (segm. 22)] Inmunditiam accepit ut nostram mundaret Vt ~ Iudaeorum] ex ore Iudeorum δ ~ purgaret immunditiam *transp.* δ^1 22. Flagella sustinuit] Flagellatus tenuit α (∉ Me : Flagellandi tenuit Mn : Flagellatus tenit τ : Iesus flagellatus tenuit Sk M K : Iesus flagella sustinuit σ O δ : Iesus flagellatus sustinuit ρ C) ~ peccatorum flagellis *transp.* δ^1 23. extendit Adam *transp.* Wn ~ extendit] ex τ : *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[8]ME AUTEM NON SEMPER HABETIS (Mt. 26,11) ostendit secundum carnem. [9]Ioseph venditus in Aegyptum XX argenteis ut *saturet* famem corporis. [10]Christus venditus **est** XXX argenteis pro peccatis hominum et **pro** fame fidei, [10a]**sicut ait Hieremias "Suspenderunt mercedem meam XXX argenteos quod adpretiatum sum ab eis"** (cfr. Zach. 11, 12-13). [11]OPORTUNITAS (Mt. 26,16), *hoc est* tempus congruum. [12]Per AZYMAM (Mt. 26,17) *sinceritatem mentis ostendit*. [13]BIBAM ILLUM VOBISCUM IN REGNUM PATRIS MEI (Mt. 26,29). VOBISCUM, id est in membris suis. [14]IN REGNO, id est in Ecclesia. [15]PERCUTIAM PASTOREM (Mt. 26,31), *hoc est* Christum. [16]DISPERGENTUR OVES (Mt. 26,31), id sunt apostoli. [17]PRAECEDAM VOS IN GALILAEAM (Mt. 26,32) *significat* relictis Iudaeis abiit ad gentes. [18]SI POSSIBILE EST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE (Mt. 26,39), id est passio. **TRANSEAT A ME** (Mt. 26,39), *dixit hoc* pro parte carnis **et ut non pateretur a gente sua**. [19]Per GLADIUM (Mt. 26,51) *intellege* verbum divinum. [PL 560] [20]AMPUTATA AURICULA (Mt. 26,51), id est amputatum aditum Iudaeorum. [21]Immunditia *ex ore Iudaeorum* accepit ut nostram immunditiam purgaret. [22]Flagella sustinuit ut nos de flagellis peccatorum liberaret. [23]Sicut Adam extendit

9. XX] XXX Ma ~ argenteis] argenteos ω ~ famem] famen Ma 10. argenteis] argenteos ω ~ fame] famen Ma 12. mentis] mentes Ma 13. VOBISCUM] VOBIS Ma 16. DISPERGENTUR] DISPARGENTUR Ma 17. GALILAEAM] GALILEA Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudeos ω 18. hoc *add. s.l.* Ma ~ pateretur] putaretur Ma 21. nostram immunditiam] nostra inmunditia Ma 22. Flagella… liberaret *om.* Ma

*

9-10. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 76, par. 17, ll.16-18/ps. 80, par. 8, ll.2-4; id., *Sermones*, ser. 46, (ed. SL41), l.612 20. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae in Evangelium*, *In Ioh.*, cap. 8, l.93

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

palmam in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt palmas in Christum; [24]proinde et Christus extendit palmas in ligno crucis, ut nos ab *omni stimulo* liberaret. [25]Per CANTUM GALLI (cfr. Mt. 26,74) ostendit refectionem Spiritus sancti.

(Mt. 27) [1]VINCTUS DUCTUS (Mt. 27,2), ut *vincula peccatorum nostrorum* solveret. [2]CORBANA (Mt. 27,6) Hebraice, *Gazophylacia* Graece, Latine divitiarum custodia dicitur. [3]Per effusionem sanguinis Christi redemptus est *humanum genus.* [4]Per PRETIUM SANGUINIS (Mt. 27,6) emptus est ager in sepulturam peregrinorum. [5]Hircus apopompeius *est Barabbas ductus in desertum*, *id est* in infernum; [6]alter immolatus, *id est Christus* pro *peccato* hominum. [7]EXUERUNT CHRISTUM (Mt. 27,28), *id est* exspoliatum a fide Iudaeorum. [8]INDUTUS CHLAMYDEM COCCINEAM (cfr. Mt. 27,28), *id est Christum indutum* fidem gentium. [9]**Aliter** per COCCINEAM CHLAMYDEM *ostendit* effusio sanguinis ipsius, sive martyrum. [10]EXUERUNT **EUM**

~ extenderunt] extendunt Vt ~ Christum] Christo α (∉ τ Vt δ) 24. proinde … liberaret (segm. 25)] et Christus in cruce ut nos ab omni stimulo liberaret Vt ~ *post* extendit *add.* palmam in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt R 25. CANTUM GALLI] CANTIBUS GAUDII Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ refectionem] resurrectionem Vt β[2] Eg

(Mt. 27) 1. VINCTUS … solveret] Vinctus ut vinctos solveret Vt ~ *post* VINCTUS *add.* Iesus β δ ~ *post* DUCTUS *add.* est Mu ~ ut] in Mn 2. CORBANA] CORBONA H M Mu ~ *post* Hebraice *add.* dicitur β (∉ Vt) ~ Gazophylacia … custodia *om.* M ~ Gazophylatia] Gazofilatio Mn : Gazafilacia τ : Gazophilatia Wn : Gazophilacio ρ ~ Latine] Latinum Sk ~ Latine *post* custodia *transp.* τ Vt ~ divitiarum] divinarum En 3. Christi … SANGUINIS (segm. 4) *om.* τ ~ redemptus] redemptum O Pa : redemitur Vt ~ genus humanum *transp.* Vt 4. Per PRETIUM] per CECUM Mn ~ SANGUINIS] SANGUIS Mn ~ *post* SANGUINIS *add.* Christi δ[1] ~ in] ad α (∉ Vt) ~ peregrinorum *om.* Vt 5. Hircus] Hycus α (∉ Wn ρ C K Vt δ) ~ apopompeius] pompeius ω ~ est[1] *om.* M : eius τ ~ Barabbas] Barnabas M 6. alter] aliter σ τ ~ peccato] peccata S σ ρ K : peccatum M : peccatis Mn Mh O Vt 7. *ante* EXUERUNT *add.* et Eg ~ EXUERUNT] EXPUERUNT ρ C ~ EXUERUNT CHRISTUM id est *om.* Vt ~ exspoliatum] expliatum M 8. INDUTUS … Christum *om.* Vt ~ CHLAMYDEM] CHLAMYDE S Sa δ : CLAMIDE Me ~ *post* CHLAMYDEM *add.* id est β (∉ K) ~ COCCINEAM] COCCINEO α (∉ Me : COCCINEUM β : COCTINEAM K : COCCINEA δ) ~ fidem] fide α 9. Aliter … martyrium] Clamidem coccineum effusionem sanguinis Christi vel matryrum Vt ~ COCCINEAM] COCCINEUM α (∉ Me Gr) ~ COCCINEAM CHLAMYDEM] CLAMIDEM COCTINEAM K : CLAMIDEM COCCINEAM δ[1] ~ effusio] effusionem Me R τ C K O Mu : effusionis σ ~ sanguinis *om.* Mh ~ sive] vel Vt ~ martyrum] martyrium α (∉ K Vt) 10. EXUERUNT EUM CHLAMYDE ET *om.* Vt ~ EUM[1] *om.* M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

palmas in lignum vitae, ita et Iudaei extenderunt palmas in Christum; [24]proinde et Christus extendit palmas in ligno crucis ut nos ab *omnibus stimolis* liberaret. [25]Per CANTUM GALLI (cfr. Mt. 26,74) ostendit refectionem Spiritus sancti.

(Mt. 27) [1]VINCTUS DUCTUS (Mt. 27,2), ut *nostrorum vincula peccatorum* solveret. [2]CORBANA (Mt. 27,6) **dicitur** Hebraice. *Gazophyacium* **dicitur** Graece, Latine divitiarum custodia dicitur. [3]Per effusionem sanguinis Christi redemptus est *genus humanum*. [4]Per PRETIUM SANGUINIS (Mt. 27,6) emptus est ager in sepulturam peregrinorum. [5]Hircus apopompeius *ductus in desertum ostendit Barabban deductum* in infernum; [6]alter immolatus *ostendit Christum* **immolatum** pro *peccatis* hominum. [7]EXUERUNT CHRISTUM (Mt. 27,28) *ostendit* expoliatum **Christum** a fide Iudaeorum. [8]INDUTUS CHLAMYDEM COCCINEAM (Mt. 27,28) *ostendit indutum Christum* fidem gentium. [9]Per COCCINEAM CHLAMYDEM effusionem sanguinis ipsius sive martyrum *significat*. [10]EXUERUNT CHLAMYDE

23. lignum] ligno Ma 24. Christus] Christum Ma 25. refectionem] refectione Ma

(Mt. 27) 3. sanguinis *om.* Ma ~ redemptus] redemptum Ma 5. apopompeius] pompeius ω ~ desertum] deserto Ma ~ deductum] deductus Ma 6. alter] aliter Ma 8. CHLAMYDEM] CLAMIDE Ma ~ *post* gentium *add.* EXUERUNT CLAMIDEM Ma 9. effusionem] effusione Ma ~ sive *om.* Ma 10. CHLAMYDE] CLAMIDEM Ma

*

(Mt. 27) 5. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 15, p. 71, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CHLAMYDE ET INDUERUNT EUM VESTIMENTIS SUIS (cfr. Mt. 27,31), ostendit in fine mundi conversionem Iudaeorum. [11]Milites qui DIVISERUNT VESTIMENTA EIUS (Mt. 27,35) *figuram tenet Evangelii*, qui diviserunt inter se doctrinam Christi. [12]Per *scissionem* **veli** *ostendit scissionem regni Iudaeorum*. [13]Alio modo, *VELUM SCISSUM* (Mt. 27,51) ostendit scissionem Legis litterae per revelationem Spiritus sancti, [14]*vel* per ascensionem Christi scissi sunt caeli *humano generi*. [15]TERRA MOTA (Mt. 27,51) *ostendit gratiam* Dei commota de Iudaeis ad gentes. [16]PETRAE SCISSAE (Mt. 27,51) *ostendit* corda gentium scissa ad fidem. [17]MONUMENTA APERTA (Mt. 27,52), *id est* corda ad fidem. [18]MONUMENTUM (Mt. 27,60), *id est* Ecclesia ex gentibus. [19]NOVUM (Mt. 27,60) *ostendit* quia *non fuit ante* praedicatum verbum Dei gentibus. [20]EXCISUM MONUMENTUM IN PETRA (Mt. 27,60) *ostendit* Ecclesiam excisam de duritia gentilitatis.

(Mt. 28) [1]Lapidem volutum ad ostium monumenti ostendit duritiam in corde Iudaeorum. [2]VESPERE SABBATI (Mt. 28,1), id est fine

~ CHLAMYDE] CLAMIDEM S α^1 (∉ R C δ) ~ EUM^2 *om.* Sk σ M ρ K β^1 ~ SUIS VESTIMENTIS *transp.* β^1 ~ ostendit in fine mundi *om.* Vt ~ fine] finem Sk K O τ Pa ~ conversionem] conversio Vt 11. Milites ... Christi] IIII milites Evangelia qui in se divident doctrinam Christi Vt ~ EIUS] SUA δ^1 ~ Evangelii] evangelistarum O : evangelistis K 12. Per ... Iudaeorum] Vel scissum regnum Iudeorum Vt ~ veli] viri Mn : seculi ρ ~ regni *om.* M ~ regni Iudaeorum] Iudaeorum regnum C En K 13. Alio ... sancti] vel sciscionem legis litterae per revelationem Spiritus sancti Vt ~ SCISSUM] SCISSU Sa ~ ostendit *om.* S M ~ *post* scissionem *add.* regni Iudaeorum sive scissionem H ~ Legis *bis scr.* M 14. vel ... generi] vel ascensionem Christi scisi sunt celi vel humano genere Vt ~ per *om.* α (∉ Gr) ~ Christi *om.* En ~ scissi sunt] scissum Sk σ M ~ *post* caeli *add.* vel β (∉ K) ~ *post* generi *add.* [*appendix* Mu21 Gr22 Eg20] δ 15. TERRA] TERRAE M ~ MOTA] MOTATA P ~ *post* MOTA *add.* EST ρ C K Mh O ~ ostendit *post* Dei *transp.* Vt 16. *post* SCISSAE *add.* sunt ρ C K O ~ ostendit] hoc sunt R : sunt Vt ~ gentium] credentium Mn : gentilium Gr ~ scissa *om.* Vt 17. MONUMENTA ... fidem *om.* M ~ *post* APERTA *add.* SUNT ρ ~ id est corda ... MONUMENTUM (segm. 18) *om.* Sa H Vt β^2 ~ *post* corda *add.* gentium δ ~ *post* fidem *add.* [*appendix* Mu22 Gr23 Eg21] δ 18. id est *om.* Vt ~ gentibus] gentium σ 19. ostendit *om.* Vt ~ non fuit ante] antea non fuit δ^1 ~ ante] antea *post* praedicatum *transp.* Gr ~ Dei *om.* M 20. EXCISUM] EXCISSUM S Sa K : SCISSUM M : EXSCISSUM En Wn ~ PETRA] PETRAE M ~ ostendit *om.* Vt ~ scissam Ecclesiam *transp.* En ~ excisam] scissam α (∉ *om.* Vt : excisam δ) ~ de] in Sa ~ duritia] duritiam M

(Mt. 28) 1. Lapidem] Lapis Vt ~ volutum] revolutum Me C : volutus Vt ~ ad ostium monumenti ostendit *om.* Vt ~ Iudaeorum in corde *transp.* Eg ~ corde] corda ω (∉ Mn τ Sk σ K δ : cordias Vt) 2. id est fine] finem Vt ~ *ante* fine *add.* in δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ET INDUERUNT EUM VESTIMENTIS SUIS (cfr. Mt. 27,31), ostendit in fine mundi conversionem Iudaeorum. [11]Milites qui DIVISERUNT VESTIMENTA EIUS (Mt. 27,35) *tenent figuram evangelistarum* qui diviserunt inter se doctrinam Christi. [12]Per *scissionem ostendit synagogam Iudaeorum sive fidem.* [13]Alio modo, *SCISSUM VELUM* (Mt. 27,51) ostendit scissionem Legis litterae per revelationem Spiritus sancti. [14]**Tertio modo SCISSUM VELUM ostendit** per ascensionem Christi scissi sunt caeli *generi humano.* [14a]**Sicut sacerdos semel introibat in sancta sanctorum,** [14b]**ita et Christus semel cum corpore vocatur ab inferis ascendit et introibit in sancta sanctorum quod est regnum ipsius,** [14c]**solusque sedit ad dexteram Patris.** [15]TERRA MOTA (Mt. 27,51) *est gratia* Dei commota de Iudaeis ad gentes. [16]**Per** PETRAE SCISSAE (Mt. 27,51) *significat* corda gentium scissa ad fidem. [17]MONUMENTA APERTA (Mt. 27,52) *ostendit* corda **gentium** ad fidem. [17a]**Per sindonem munda gratia baptismatorum sive mortificatio Ecclesiae ostenditur.** [18]MONUMENTUM (Mt. 27,60), *hoc est* Ecclesia ex gentibus. [19]**MONUMENTUM** NOVUM (Mt. 27,60) *significat* quia *antea non fuit* praedicatum verbum Dei gentibus. [20]EXCISUM MONUMENTUM IN PETRA (Mt. 27,60) *significat* Ecclesia excisa de duritia gentilitatis.

(Mt. 28) [1]Lapidem volutum ad ostium monumenti ostendit duritiam in corde Iudaeorum. [2]VESPERE **AUTEM** SABBATI (Mt. 28,1), id est

~ fine] finem Ma 11. tenent figuram] tenit figura Ma 12. scissionem] scissione Ma ~ ostendit *om.* Ma ~ synagogam] sinagoga Ma ~ *ante* fidem *add.* ad Ma 13. revelationem] revelatione Ma 14b. et[2] *om.* Ma 16. PETRAE SCISSAE] PETRA FISSE Ma 17a. sindonem] sidonem (*sic*) Ma ~ munda] mundi Ma ~ mortificatio] mortificationem Ma ~ Ecclesiae] Ecclesia Ma ~ ostenditur] ostendit dicitur Ma 20. EXCISUM] EXCISSUM Ma

(Mt. 28) 1. ad] ab Ma ~ duritiam] duritia Ma ~ corde] corda ω

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mundi. [3]PRIMA SABBATI (Mt. 28,1) ostendit diem resurrectionis. [4]REVOLUTUM LAPIDEM (Mt. 28,2) significat revolutam duritiam Iudaeorum in *futurum*. [5]Per FULGOREM (Mt. 28,3) ostendit terrorem. [6]Per *CANDOREM VESTIMENTI* (cfr. Mt. 28,3) ostendit *consolationem resurrectionis*. [7]IN GALILAEA IN MONTE (Mt. 28,16) ostendit de populo Iudaeorum ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM>

(Mc. 1) [1]INITIUM EVANGELII IESU CHRISTI FILII DEI (Mc. 1,1); *quod dicit FILII DEI* ostendit nativitatem secundum divinitatem; secundum carnem ostendit dum dicit IESUS. [2]ECCE MITTO (Mc. 1,2), id est vox Patris. [3]ANGELUM MEUM (Mc. 1,2), *id est Iohannem*. [4]ANTE FACIEM TUAM (Mc. 1,2), *id est* praecursorem Christi notitiam eius facientem. [5]VOX IOHANNIS CLAMANS (cfr. Mc. 1,3), Christus est. [PL 561] [6]IN DESERTO (Mc. 1,3) significat Iudaeos a Lege, a regno, et a sacerdotio derelictos. [7]PARATE VIAM (Mc. 1,3), id est corda sive opera. [8]RECTAS FACITE *EIUS SEMITAS* (Mc. 1,3), id est cogitationes cordis vestri. [9]Per baptismum aquae *ostendit* ablutionem corporis et animae. [10]BAPTISMUM POENITENTIAE (Mc. 1,4) *remissio est* peccatorum. [11]VENIT IN DOMUM SIMONIS ET ANDREAE (Mc. 1,29), id est ad Iudaeos. [12]DILUCULO VALDE SURGENS

3. SABBATI] SABBATIS M ~ ostendit *om.* Vt ρ ~ diem] dies Vt 4. REVOLUTUM LAPIDEM] REVOLUTO LAPIDE R ~ significat] ostendit β δ (∉ *om.* Vt) ~ futurum] futuro Vt δ^1 5. Per FULGOREM … gentes (segm. 7)] Fulgor terror, candor vestimenti consolatio resurrectionis, in Galilea ad montem, de Iudaeis ad gentes Vt 6. resurrectionis] recorrectionis R 7. GALILAEA] GALILEAM M : GALILEAE Sk ~ MONTE] MONTEM σ

(Mc. 1) 1. *post* INITIUM *add.* SANCTI β δ (∉ O) ~ IESU … dicit IESUS *om.* Vt 2. *post* MITTO *add.* ANGELUM MEUM δ ~ id est *om.* Vt 3. id est *om.* Vt 4. TUAM id est *om.* Vt ~ notitiam eius facientem *om.* Vt 5. *post* IOHANNIS *add.* EST ω (∉ P Wn Vt C) 6. IN DESERTO … vestri (segm. 8)] Desertum Iudei a Lege et a regno et sacerdotio derelicti, viam corda vel opera, semitas cogitationes Vt 7. PARATE] PARARE Eg 8. FACITE] FACIT Mh ~ SEMITAS EIUS *transp.* M K O δ^1 9. Per … animae *om.* Vt ~ ablutionem] ablutiones M 10. BAPTISMUM] BAPTISMUS δ^1 ~ remissio est] in remissionem M Pa : remissionem C En K ~ *post* peccatorum *add.* [*appendix* Mu23 Gr31 Eg22] δ 11. VENIT *om.* Vt ~ DOMUM] DOMO S Mn H ~ ET *om.* ω (∉ Pa δ) 12. DILUCULO] DILUVIUM Mn ~ VALDE *om.* Vt ~ SURGENS] SCIENS Mn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fine mundi. [3]PRIMA SABBATI (Mt. 28,1) ostendit diem resurrectionis. [4]REVOLUTUM LAPIDEM (Mt. 28,2) significat revolutam duritiam Iudaeorum in *futuro*. [5]Per FULGOREM (Mt. 28,3) ostendit terrorem. [6]Per *CANDIDA VESTIMENTA* (cfr. Mt. 28,3) ostendit *confessionem et resurrectionem*. [7]IN GALILAEA IN MONTE (Mt. 28,16) ostendit de populo Iudaeorum ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM>

(MC. 1) [1]**Item secundum Marcum.** INITIUM EVANGELII IESU CHRISTI FILII DEI (Mc. 1,1). *FILII DEI quod dicit* ostendit nativitatem secundum divinitatem; secundum carnem ostendit dum dicit IESU CHRISTI. [2]ECCE MITTO (Mc. 1,2), id est vox Patris. [3]ANGELUM MEUM (Mc. 1,2) *dixit de Iohanne*. [4]ANTE FACIEM TUAM (Mc. 1,2), *hoc est* praecursorem Christi notitiam eius facientem. [5]VOX IOHANNIS CLAMANS (cfr. Mc. 1,3), Christus est. [PL 561] [6]IN DESERTO (Mc. 1,3) **quod dicit** significat Iudaeos relictos a lege et a regno et a sacerdotio. [7]PARATE VIAM (Mc. 1,3), id est corda sive opera. [8]RECTAS FACITE *SEMITAS EIUS* (Mc. 1,3), id est cogitationes cordis vestri. [9]Per baptismum aquae *intellege* ablutionem corporis et animae. [10]BAPTISMUM POENITENTIAE (Mc. 1,4) *est remissio* peccatorum. [10a]**Per CALCEAMENTA** (Mc. 1,7) **intellege incarnationem Christi; CUIUS NON SUM DIGNUS CORRIGIA SOLVERE** (Mc. 1,7), **id est cuius non sum dignus nec possum solvere mysterium incarnationis eius.** [11]VENIT IN DOMUM SIMONIS ET ANDREAE (Mc. 1,29), id est ad Iudaeos. [12]DILUCULO VALDE SURGENS (Mc. 1,35) ostendit adventum

2. fine *in* fide *corr. s.l.* Ma 4. revolutam duritiam] revoluta duritia Ma 5. FULGOREM] FULGORE Ma ~ terrorem] terrore Ma 6. resurrectionem] resurrectionis Ma

(Mc. 1) 3. Iohanne] Iohannes Ma ~ notitiam] notitia Ma 5. IOHANNIS] IOHANNES Ma ~ *post* IOHANNIS *add.* EST ω 6. relictos] relictus Ma ~ a[1-2]] ad Ma ~ regno... sacerdotio] regnum... sacerdotium Ma 9. ablutionem] ablusione Ma 10a. incarnationis] incarnationes Ma 11. DOMUM] DOMO Ma ~ ET *om.* ω

*

(Mt. 28) 3. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 36, vol. 34.2, par. 12 5. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 21, par. 3

(Mc. 1) 3. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Malachiam*, *prol.*, l.41; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 49, (ed. SL41) par. 11, l.8; id., *Sermones*, ser. 37, l.411/ser. 308A, (ed. MiAg1) p. 43, l.30 8. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 138, l.81; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 11, par. 47, l.7

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 1,35) ostendit adventum Christi et initium Novi Testamenti. [13]ABIIT IN DESERTUM LOCUM (Mc. 1,35), id est ad Iudaeos. [14]IBIQUE ORABAT (Mc. 1,35), *id est* ibi praedicabat. [15]NON POSSIT IN CIVITATEM INTROIRE (Mc. 1,45): hoc propter frequentiam populi.

(Mc. 2) [1]Per PARALYTICUM (Mc. 2,3) *ostendit humanum genus*; per lectum, corpus. [2]A QUATTUOR PORTABATUR (Mc. 2,3) ostendit quattuor elementa *per quae* constat homo, aut quattuor ordines *Evangelii*, [3]aut quattuor virtutes animae, id est fortitudo, iustitia, prudentia, et temperantia. [4]Fortitudo **est** pugnare *contra* vitia; [5]iustitia est diligere Deum ex toto corde et proximum sicut te ipsum; [6]prudentia est praevidere futura; [7]temperantia est omni re imponere modum. [8]NUDAVERUNT TECTUM (Mc. 2,4), id est historiam Legis. [9]PATEFACIENTES SUBMISERUNT GRABATUM (Mc. 2,4) ostendit denudatam litteram Legis, manifestum sensum Evangelii.

(Mc. 3) [1]PRAECEPIT EIS UT IN NAVICULA SIBI DESERVIRENT (Mc. 3,9), *id est* Ecclesiam praedicarent. [2]ASCENDIT IN MONTEM (Mc. 3,13) significat ascensionem *eius* cum carne in caelum. [3]Tonans, Christus est. [4]FILII TONITRUI (Mc. 3,17), apostoli sunt. [5]Nubes, prophetae. Pluvia, praedicatio est.

~ ostendit *om.* Vt ~ Novi Testamenti] Evangelii δ^1 13. ABIIT *om.* Vt ~ DESERTUM] DESERTO Me 14. ibi *om.* Vt δ^1 15. POSSIT] POSSET Pa ~ INTROIRE IN CIVITATEM *transp.* Vt ~ hoc *om.* Vt ~ frequentiam] terrena Mn : frequentem Sk ~ populi] populus Mu

(Mc. 2) 1. PARALYTICUM] PARACLYTUM Wn C ~ ostendit *om.* Vt ~ per lectum corpus *om.* Vt 2. A QUATTUOR ... animae (segm. 3)] IIII portantes IIII elimenta in corpore vel IIII ordines Evangeliorum seu IIII virtutes animae Vt ~ ordines] ordinis Mn Sk 3. virtutes] virtutis Mn Sk ~ fortitudo ... temperantia *om.* Vt 5. diligere] diligit Vt ~ diligere ... corde] ex toto corde diligere Deum Pa ~ ex toto corde *om.* Vt ~ sicut te ipsum *om.* Vt 6. praevidere] videre Pa 7. omni re] omni rei τ Pa δ : omni regi Vt ~ modum] motum ω ($\notin$ β τ δ) 8. NUDAVERUNT] NUDARE Vt ~ id est *om.* Vt ~ historiam Legis. PATEFACIENTES (segm. 9)] Patefacere istoriam legis Vt 9. ostendit *om.* Vt ~ manifestum] manifestatum Mn τ Sk σ O δ ~ sensum] sensus Mn

(Mc. 3) 1. PRAECEPIT ... praedicarent *om.* Vt ~ EIS] EI τ Sk σ M ~ SIBI *om.* δ^1 ~ DESERVIRENT] DIRIVARENT α^1 ($\notin$ R β^1) τ ~ Ecclesiam] in Ecclesia δ 2. Ascendit ... praedicatio est (segm. 5)] Ascendit in montem cum carne in celum, tonans Christus, filii tonitrui apostoli, nobus prophete, pluvia praedicatur Vt 4. apostoli sunt] hoc sunt apostoli K 5. Pluvia] pluvie M ~ *post* praedicatio *add.* divina δ ~ praedicatio est] praedicationem S ~ *post* est *add.* [*appendix* Mu24 Gr32 Eg23] δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Christi et initium Novi Testamenti. [13]ABIIT IN DESERTUM LOCUM (MC. 1,35), id est ad Iudaeos. [14]IBIQUE ORABAT (MC. 1,35) *ostendit quod* ibi praedicabat. [15]NON POSSIT IN CIVITATEM INTROIRE (MC. 1,45): **intellege** hoc propter frequentiam populi.

(MC. 2) [1]Per PARALYTICUM (MC. 2,3) *intellegitur* **totum** *genus humanum*; per lectum **intellegitur** corpus. [2]A IIII PORTABATUR (MC. 2,3) ostendit IIII elementa per quae constat homo, aut IIII ordines *evangelistarum*, [3]aut IIII virtutes animae, id est fortitudo, iustitia, prudentia, temperantia. [4]Fortitudo: pugnare *cum* vitia; [5]iustitia est diligere Deum ex toto corde **et animae et virtute et mente**, et proximum sicut te ipsum; [6]prudentia est praevidere futura; [7]temperantia est omni re imponere modum. [8]NUDAVERUNT TECTUM (MC. 2,4), id est historiam Legis. [9]PATEFACIENTES SUBMISERUNT GRABATUM (MC. 2,4) ostendit denudatam litteram Legis, manifestum sensum Evangelii.

(MC. 3) [1]PRAECEPIT EIS UT IN NAVICULA SIBI DESERVIRENT (MC. 3,9), *hoc est* **in** Ecclesia praedicarent. [2]ASCENDIT IN MONTEM (MC. 3,13) significat acensionem *illius* cum carne in caelum. [3]Tonans, Christus est. [4]FILII TONITRUI (MC. 3,17), apostoli sunt. [5]Nubes, prophetae **sunt**. Pluvia **vero** praedicatio **divina** est. [5a]**UT NON POSSIT PANE MANDUCARE** (MC. 3,20) **ostendit pro parte carnis, aliter sicut habent mores hominum.** [5b]**SUI EUM TENUEBANT** (MC. 3,21) **ostendit manibus fidei sui semper tenent Christum**.

12. Christi] Christum Ma   13. DESERTUM LOCUM] DESERTO LOCO Ma   14. quod] quia Ma ~ CIVITATEM] CIVITE Ma ~ frequentiam] frequentia Ma

(MC. 2) 2. A] AD Ma ~ *post* ostendit *add.* aut per Ma ~ per quae] quod Ma ~ constat] constant Ma ~ *post* aut *add.* per Ma   3. *post* aut *add.* per Ma ~ virtutes] virtutis Ma ~ prudentia, temperantia] prudentiam, temperantiam Ma   7. modum] motum ω   8. historiam] storia Ma   9. denudatam litteram] denudata littera Ma

(MC. 3) 2. caelum] caelo Ma   5a. mores] moris Ma   5b. manibus] manus Ma

*

(MC. 2) 3. Cfr. Isid., *Etym.*, II, cap. 24, par. 5   5. Cfr. Aug., *De spiritu et littera*, cap. 36, par. 64

(MC. 3) 5. Pluvia, praedicatio est: cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 146, l.166; cfr. Chrom., *Tract. Matth.*, tract. 42, l.34; cfr. *Anonymi Glosa psalmorum ex traditione seniorum*, vol. 2, p. 170, l.9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 4) [1]LUCERNA SUB MODIO (Mc. 4,21), id est qui pro cupiditate saeculi docet. [2]SUB LECTO (Mc. 4,21), id est sub securitate delinquentium. [3]NON EST ABSCONDITUM QUOD NON MANIFESTETUR (Mc. 4,22): occulta Lex Iudaeorum, quae manifestata est gentibus. [4]HOMO QUI SEMINAVIT (Mc. 4,14) *ostendit* doctorem; quod seminavit, *id est* Verbum divinum. [5]IN TERRA (Mc. 4,26): in corde hominum. [6]DORMIENTEM (cfr. Mc. 4,27), id est nescientem. [7]Per NOCTEM (Mc. 4,27) adversitatem sive ignorantiam *ostendit*; [8]per DIEM (Mc. 4,27) vero prosperitas sive scientia ostenditur. [9]Per GERMEN (Mc. 4,27), compunctionem cordis. [10]Per HERBAM (Mc. 4,28), fidem operum. [11]Per SPICAM (Mc. 4,28), perfectionem operationis. [12]PLENUM FRUCTUM IN SPICA (Mc. 4,28) *ostendit* consummationem operum. [13]Per FALCEM (Mt. 4,29): amputatio praesentis vitae et consummatio saeculi. [14]DIMITTENTE TURBA IUDAEORUM, ABIIT IN NAVEM (Mc. 4,36), id est in Ecclesia ex gentibus. [15]ALIAE NAVES ERANT CUM ILLO (Mc. 4,36), id est *diversas Ecclesias* haereticorum. [16]Per PROCELLAM VENTI (Mc. 4,37) *ostendit persecutiones* contra fideles. [17]FLUCTUS MITTEBAT UT IMPLERETUR NAVIS (Mc. 4,37)

(Mc. 4) 2. SUB LECTO] SUBIECTO O ~ LECTO] TECTIO H : TECTO Vt ~ delinquentium] debentium Mn 3. NON^2 *om.* S Me Sk σ M K Pa ~ Lex] Lege α (∉ Legis M : Legem Pa : Lex δ^1) ~ quae manifestata est *om.* Vt ~ manifestata] manifesta M En Eg 4. HOMO *om.* Vt ~ SEMINAVIT^1] SEMINAT Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ doctorem] doctores Mn : doctor Vt ~ quod seminavit … divinum *om.* Vt ~ seminavit^2] seminat H 5. *post* TERRA *add.* id est O Pa : *add.* hoc est δ^1 ~ in corde *om.* Mn ~ corde] corda Me τ σ M Vt ρ O δ ~ hominum *om.* Vt 7. *post* NOCTEM *add.* id est β τ δ (∉ K Vt) ~ adversitatem] adversitatis Me 8. Per DIEM … operationis (segm. 11)] dies prosperitas vel scientia, germen conpunctio cordis, erba fides operaum, spicae perfectio operationis Vt ~ scientia] scientiam Mn ~ ostenditur] ostendit α (∉ Me τ O Pa δ) 9. compunctionem] compunctio Me Pa δ 10. HERBAM] ARCAM Mn 11. Per SPICAM … operum (segm. 12) *om.* Wn ρ ~ SPICAM] spicas δ^1 12. FRUCTUM] FLECTUM Sk ~ SPICA] SPICAM Sk 13. FALCEM] FALCIS Vt ~ vitae praesentis *transp.* Eg ~ *post* saeculi *add.* ostenditur. IN ILLA DIE tota vita praesens (praesens vita δ^1) intellegitur. SERO FACTO ostendit vespere mundi δ 14. DIMITTENTE] DIMITTITE Mn Sk Mh : DIMITTIT P : DIMISSA Vt : DIMITTE *et corr. a.m.* DIMISI En : DIMITTENS Pa δ ~ TURBA] TURBAM τ δ : TURBAE K : TURBAS Pa ~ Iudaeorum *om.* Vt ~ gentibus] gentium Pa 15. diversas Ecclesias] adversas Ecclesias Me : diversae Ecclesiae δ 16. Per PROCELLAM] PROCELLA Vt ~ VENTI ostendit *om.* Vt ~ persecutiones] persecutio Vt : persecutionem δ^1 17. FLUCTUS] FRUCTUS Wn Mu ~ FLUCTUS … saevissimam] Fluctus inflentes navem persecutio antichristi vel sevissima Vt ~ MITTEBAT] MITTEBANT τ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 4) [1]LUCERNA SUB MODIO (Mc. 4,21), id est qui pro cupiditate saeculi docet **doctrinam.** [2]SUB LECTO (Mc. 4,21), id est sub securitate delinquentium. [3]NON EST ABSCONDITUM QUOD NON MANIFESTETUR (Mc. 4,22) **intellegitur** occulta Lex Iudaeorum, quae manifestata est gentibus. [4]HOMO QUI SEMINAVIT (Mc. 4,14) *intellege* doctorem; **semen** quod seminavit *est* Verbum divinum. [5]IN TERRA (Mc. 4,26), **id est** in corde hominum. [6]DORMIENTEM (cfr. Mc. 4,27), id est nescientem. [7]Per NOCTEM (Mc. 4,27) adversitas sive ignorantia *intellegitur*; [8]per DIEM (Mc. 4,27) vero prosperitas sive scientia ostenditur. [9]Per GERMEN (Mc. 4,27) compunctionem cordis **significat.** [10]Per HERBAM (Mc. 4,28) fides operum **ostenditur.** [11]Per SPICAM (Mc. 4,28) **intellege** perfectionem operationis. [12]PLENUM FRUCTUM IN SPICA (Mc. 4,28): *intellege* consummationem operum. [13]Per FALCEM (Mc. 4,29) amputatio praesentis vitae et consummatio saeculi **significat. IN ILLA DIE** (Mc. 4,35) **tota vita praesens intellegitur. SERO FACTO** (Mc. 4,35) **ostendit vespere mundi.** [14]DIMITTENTE TURBA IUDAEORUM, ABIIT IN NAVE (Mc. 4,36), id est in Ecclesia ex gentibus. [15]ALIAE NAVES ERANT CUM ILLO (Mc. 4,36), id est **quasi** *diversa Ecclesia* haereticorum. [16]Per PROCELLAM VENTI (Mc. 4,37) *intellege persecutionem* **infidelium** contra fideles. [17]FLUCTUS MITTEBAT UT IMPLERETUR NAVIS

(Mc. 4) **2.** LECTO] LECTUM Ma **3.** Lex] Legem Ma ~ est] ad Ma **4.** SEMINAVIT] SEMINABIT Ma ~ divinum] Dei vinum Ma ~ corde] corda Ma **6.** id est nescientem. Per NOCTEM (segm. 7) *om.* Ma **9.** compunctionem] conpunctione Ma **10.** fides] fidei Ma **16.** PROCELLAM] PROCELLA Ma ~ fideles] fidelis Ma

*

(Mc. 4) **4.** Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 33, l.106 **5.** Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 10, l.629 **7-8.** Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 41, par. 16/ps. 138, par. 16; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. ad Rom.*, cap. 13, col.498, l.22; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 13, par. 41; cfr. Isid., *De natura rerum*, I, par. 3, ll.53/56 **11.** Cfr. Aug., *Quaest. in hept.*, lib. 4, *Quaestio Numerorum*, quaestio 33, l.962 **16.** Cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 42, l.125/135

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit persecutionem Antichristi saevissimam, ut prope ad negationem veniant multi, sed electi a Deo perseverant in fide. [18]DORMIRE CHRISTUM IN PUPPIS (Mc. 4,38) ostendit probationem fidelium in persecutione. [19]EXCITANT EUM (Mc. 4,38), id est invocant eum in persecutione in adiutorium sibi. [20]FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA (Mc. 4,39), *id est* post persecutionem Antichristi et post resurrectionem.

(Mc. 5) [PL 562] [1]HOMO HABENS SPIRITUM IMMUNDUM (Mc. 5,2), significat *humanum genus*. [2]CATENAS DISRUMPENS (Mc. 5,4) ostendit gentes praevaricantes legem naturae suae sive doctrinam philosophorum, [3]*sic* et Iudaei disrumpentes litteram Legis, sive prophetiam. [4]CONCIDENS SE LAPIDIBUS (Mc. 5,5) ostendit populum gentium adorantes lapides. [5]HOMO SEDENS VESTITUS (Mc. 5,15) ostendit vestitum fide et caritate. [6]SANA MENTE (cfr. Mc. 5,15), id est pura atque sincera mente. [7]EROGAVERAT SUBSTANTIAM SUAM IN MEDICIS (Mc. 5,26), id est quia totam fidem et conversationem et spem suam in philosophis posuerat.

~ persecutionem] persecutiones Pa ~ *post* Antichristi *add.* seu α (∉ Me δ) ~ ad negationem] abnegationem Mn C ~ multi … in fide *om.* Vt ~ sed electi] dilecti α (∉ diligendi Mn : sed electi δ) ~ fide] finem En 18. PUPPIS] POMPIS Mn : PUPI τ : PUPPI En O Pa δ ~ ostendit probationem] probatio est Vt ~ probationem] probationum Sk ~ *post* persecutione *add.* Antichristi Pa 19. EXCITANT … sibi] Extare invocare in adiutorium Vt ~ *ante* persecutione *add.* temptationem vel K ~ in[2] *om.* Sk H 20. FACTA … resurrectionem] TRANQUILLITAS post Antichristum persecutio et post resurrectio Vt ~ persecutionem] resurrectionem τ ~ et post resurrectionem *om.* τ

(Mc. 5) 1. *ante* HOMO *add.* I Mn ~ HABENS] HABET Vt ~ significat *om.* Vt ~ genus humanum *transp.* ρ C K O 2. CATENAS] CATENIS En : CATENAM Vt ~ DISRUMPENS] DURANS Mn : RUMPENS ρ ~ ostendit *om.* Vt ~ praevaricantes] praeccellentes Mn ~ naturae suae] natura S ~ sive … . Iudaei (segm. 3) *om.* O ~ doctrinam] detenit Mn ~ doctrinam … disrumpentes (segm. 3) *om.* S 3. disrumpentes] durantes Mn : rumpentes O ~ sive] vel Vt 4. CONCIDENS SE LAPIDIBUS] CONCIDIT LAPIDIBUS α (∉ CONCIDIT SE LAPIDIBUS Me) ~ populum gentium] gentes Vt ~ gentium *om.* τ ~ adorantes] adorantem τ 5. HOMO] HOC MODO Pa ~ VESTITUS SEDENS *transp.* β τ δ ~ *post* VESTITUS *add.* AD PEDES IESU ω : *add.* AD FIDEM IESU α (∉ AD FEDEM IESU Sk : AD PEDES IESU Vt β[2] δ) ~ vestitum[2]] vestimentum Me δ[1] : vestitur Vt 6. SANA MENTE *om.* Vt ~ pura atque] puraque σ ~ atque sincera] sinceraque O Pa δ 7. SUAM[1] *om.* Vt ~ id est *om.* Vt ~ et conversationem … posuerat] et spem et conversationem posuerat in philosophis Vt ~ conversationem] conversionem Sk Eg ~ et spem suam] suam et spem δ[1] ~ philosphis] philosophos En

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 4,37) *significat* persecutionem Antichristi saevissimam ut prope ad negationem veniant multi, sed electi a Deo perseverant in fide **Christi**. [18]DORMIRE CHRISTUM IN PUPPIS (Mc. 4,38) ostendit probationem fidelium **vel electorum** in persecutione. [19]EXCITANT EUM (Mc. 4,38), id est invocant eum in persecutione in adiutorium sibi. [20]FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA (Mc. 4,39) *ostendit quia fuit* post persecutionem Antichristi et post resurrectionem.

(Mc. 5) [PL 562] [1]HOMO HABENS SPIRITUM IMMUNDUM (Mc. 5,2) significat **totum** *genus humanum*. [2]CATENAS DISRUMPENS (Mc. 5,4) ostendit gentes praevaricantes legem naturae suae sive doctrinam philosophorum, [3]*similiter* et Iudaei disrumpentes litteram Legis sive prophetiam. [4]CONCIDENS SE LAPIDIBUS (Mc. 5,5) ostendit populum gentium adorantes lapides. [5]HOMO SEDENS VESTITUS (Mc. 5,15) ostendit vestitum fide et caritate. [6]SANA MENTE (cfr. Mc. 5,15), id est pura atque sincera mente. [7]EROGAVERAT SUBSTANTIAM SUAM IN MEDICIS (Mc. 5,26), id est quia totam fidem **suam** et totam conversationem **suam** et spem suam in philosophis posuerat.

17. saevissimam] sevissima Ma ~ negationem] negatione Ma ~ multi] multis Ma 18. probationem] propatione Ma 20. fuit] fut Ma ~ persecutionem] persecutione Ma

(Mc. 5) 2. DISRUMPENS] DISRUMPENTIS Ma 3. Iudaei] Iudeis Ma ~ litteram] littera Ma 4. CONCIDENS SE LAPIDIBUS] CONCEDIT SE LADIBUS Ma 5. *post* VESTITUS *add.* AD PEDES IESU ω ~ fide et caritate] fidem et caritatem Ma 7. quia] qui Ma ~ totam^{2}] tota Ma

*

18. Cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 82, l.70

(Mc. 5) 1. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 1, p. 16, l.243 4. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 5, p. 29, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 6) [1]MISIT BINOS (Mc. 6,7) ostendit duo Testamenta, ut eadem ubique praedicent; [2]similiter et quia caritas in minus duo non consistit. [3]Per VIRGAM (Mc. 6,8) consolationem sive disciplinam *ostendit*, [4]ut Paulus ait "Quid vultis in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis et consolationis?" (I Cor. 4,21). [5]CALCIATIS SANDALIS (Mc. 6,9), pro tribus causis: [6]propter spinas, *id est pro* obligatione divitiarum vel sollicitudine saeculi; [7]propter frigorem, id est *pro cupiditate* mentis aut *infidelitate*; [8]propter serpentes, id est propter doctrinam haereticorum. [9]NON DUABUS TUNICIS (Mc. 6,9), id est non dupla mente, *nec* dubietate inter fidem et infidelitatem, [10]non dupla fiducia in Novo aut in Vetere. [11]Non sicut simulatores, **qui** ab hominibus laudem quaerunt.[12]Per caenam quam non subsequitur prandium, consummatio saeculi, qui veniente Christo consummationem suam vidit. [13]*IAM PRAETERIIT HORA* (Mc. 6,35), id est littera Legis, unde ait "Transierunt vetera et ecce facta sunt nova" (II Cor. 5,17). [14]NAVIS IN MEDIO MARI (Mc. 6,47), id est Ecclesia in fluctuatione mundi. [15]IESUS SOLUS IN TERRA (Mc. 6,47) significat

(Mc. 6) 1. BINOS] BINUS Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ ubique praedicent *om.* Vt β^2 (∉ O δ) ~ ubique] ibique S Mn R Sk σ τ O 2. in minus duo] inimica duobus En ~ in minus duo non consistit] non minus quam inter duos consistit δ ~ duo *om.* Pa ~ consistit] consistunt H 3. sive] vel δ^1 ~ ostendit *post* consolationem *transp.* K 4. ait Paulus *transp.* Eg ~ vultis] vultus Mn ~ virga] virgam Me K P ~ veniam] venit Mn Sk : veni H : veniet Wn ~ *post* an *add.* in caritate vel K ~ spiritu] spiritum Mn ~ mansuetudinis] mansionis Mn ~ consolationis] consuetudinis Mn 5. CALCIATIS] CALCIATI α (∉ CALCIALIS Mn : CALCIATE Wn) ~ SANDALIS] SANDALIBUS R : SCALDALIS H : SANDALICIS Pa : SCADALIIS Gr Eg 6. pro[1]] propter Sk H τ O Vt δ ~ obligatione] oblacionem Me : obligationem Mn Wn Vt O δ : oblationem τ H ~ sollicitudine] solicitudinis S : solitudinem τ : sollicitudinem Wn Vt ρ C δ 7. frigorem] figuram τ : frigore δ 8. propter[2] *om.* Eg 9. DUABUS] DUOBUS S Mn R τ Sk σ C En K ~ dupla[1]] duplica H : duplici Gr ~ dubietate] dubitantem δ ~ fidem] fide Mh 10. Vetere] Veteri α ~ *post* Vetere *add.* Testamento Me : *add.* sed sit fides firma in Deo δ 11. sicut] ut Vt ~ laudem] fidem Mn : lapidem H ~ *post* quaerunt *add.* Herodes tenet figuram diaboli (diaboli figuram tenet *Eg*) δ 12. Per caenam … Legis (segm. 13)] iam preterit hora littera legis, caena consummatio saeculi Vt ~ *post* prandium *add.* ostendit K : *add.* ostenditur δ ~ *post* saeculi *add.* est H ~ qui] quod P Vt Mu ~ consummationem] consumptionem K ~ vidit] videt Vt 13. Vetera transierunt *transp.* Vt ~ unde ait … nova *om.* Vt ~ *post* nova *add.* [*appendix* Mu25 Gr33 Eg24] δ 14. NAVIS … mundi *om.* Vt ~ *ante* NAVIS *add.* ERAT O ~ NAVIS] NAVES R ~ MARI] MARE S Mn R Me Sk : MARIS Mh ~ Ecclesia *om.* δ^1 15. TERRA] MARE R ~ significat … tactu] id est sine tactu peccati Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mc. 6) [1]MISIT BINOS (Mc. 6,7) ostendit duo Testamenta, ut eadem ubique praedicent; [2]similiter et quia caritas in minus duo non consistit. [3]Per VIRGAM (Mc. 6,8) consolationem sive disciplinam *intellege*, [4]ut Paulus ait "Quid vultis in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis et consolationis?" (I Cor. 4,21). [5]CALCIATIS SANDALIS (Mc. 6,9), pro tribus causis: [5a]**pro veneno serpentis, pro spinis et frigore. Calciatis pedibus ostendit mundi doctrinam Evangelii.** [6]Propter spinas, *hoc est propter* obligationem divitarum vel sollicitudinem saeculi; [7]propter frigorem, id est *propter cupiditatem* mentis aut *infidelitatem*; [8]propter serpentes, id est propter doctrinam haereticorum. [9]NON DUABUS TUNICIS (Mc. 6,9), id est non dupla mente; **iterum** *non* dubietate inter fidem et infidelitatem; [10]**aliter** non dupla fiducia in novo **Testamento** aut in vetere, **sed sit fides firma in Deo.** [11]**Similiter** non sicut simulatores **interius esset** ab hominibus laudes quaerunt **non ita facientes. HERODES** (Mc. 6,14) **tenit figura diabuli.** [12]Per caenam quam non subsequitur prandium consummatio saeculi **intellegitur**, qui veniente Christo consummationem suam vidit. [13]*HORA IAM PRAETERIIT* (Mc. 6,35), id est littera Legis **iam praeteriit**, unde ait "Transierunt vetera et ecce facta sunt nova" (II Cor. 5,17). [13a]**Per CENTENUS** (Mc. 6,40) **intellegitur perfectio numeri. Per QUINQUAGENUS** (Mc. 6,40) **intellegitur remissio peccatorum. SERO FACTO** (Mc. 6,47) **id est vespere mundi.** [14]NAVIS IN MEDIO MARI (Mc. 6,47), id est Ecclesia in fluctuatione mundi. [15]IESUS SOLUS IN TERRA (Mc. 6,47) significat

(Mc. 6) 1. BINOS] BINUS Ma 2. consistit] consistent Ma 3. VIRGAM] VIRGA Ma 5. SANDALIS] SCANDALIS Ma 5a. veneno] venenum Ma 7. frigorem] frigore Ma 8. serpentes] serpentis Ma 9. dubietate] dubitatem Ma ~ *post* infidelitatem *add.* prophetiam Ma 10. novo Testamento] novum Testamentum Ma 12. caenam] caena Ma ~ quam] qui Ma ~ consummatio] consummationem Ma 13. HORA] HORAM Ma 14. NAVIS] NAVES Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma

*

(Mc. 6) 2. Cfr. Aug., *Quaest. Ev.*, lib. 1, quaestio 27, l.2/lib. 2, quaestio 14, l.5; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 17, par. 1; id., *Hom in Ez.*, lib. 2, hom. 4, l.72 3. Cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 1, p. 116, l.651; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 20, par. 5, l.97; id., *Regula past.*, pars 2, cap. 6, l.190 5-9. Cfr. Gaudentius Brixiensis, *Tractatus XXI*, tract. 5, par. 4, p. 44, l.26.

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

solus natus in terra sine tactu. [16]VENTUS CONTRARIUS (Mc. 6,48) ostendit persecutionem diaboli post ascensionem Christi in apostolos. [17]VOLUIT PRAETERIRE EOS (Mc. 6,48) ostendit adprobandum eos. [18]GENESARETH (Mc. 6,53) portum aptum *interpretatur*.

(Mc. 7) [1]ABIIT IN PARTES TYRI ET SYDONIS (Mc. 7,24), id est ad gentes. [2]INGRESSUS IN DOMO (Mc. 7,24), *id est* in mundo. [3]NEMINEM VOLUIT SCIRE (Mc. 7,24) ostendit humilitatem. [4]NON POTUIT LATERE (Mc. 7,24), id est quia opera eius manifestata sunt semper. [5]Per MULIEREM (Mc. 7,25) intelligitur primitiva Ecclesia. [6]PROCIDIT ANTE PEDES IESU (Mc. 7,25), apostoli sunt. [7]SINE PRIUS SATURARI FILIOS (Mc. 7,27), *id est* Iudaeos, ut percipiant mandata legis Evangelii; et si indigne iudicaverint regnum Dei tunc accipiant *gentes illud*. [8]INVENIT PUELLAM IACENTEM SUPER LECTUM (Mc. 7,30), id est invenit eam in pristinam immunitatem corporis sui. [9]SURDUM ET MUTUM (Mc. 7,32) ostendit *humanum genus*. [10]SURDUS erat quia non audiebat mandata Dei; [11]nec dicere valebat MUTUS, quia confessionem laudis reddere non valebat, et

~ tactu] actu Sk 16. ostendit … apostolos] persecutur diaboli in apostolis post ascensionem Christi Vt ~ apostolos] apostolis *et add.* AMBULANS SUPER MARE id est super fluctuationem et amaritudinem mundi δ 17. VOLUIT *om.* Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ adprobandum] adprobandos α (∉ C K Vt δ) 18. aptum portum *transp.* K : portus aptus O $δ^1$ ~ interpretatur *post* Genesareth *transp.* K

(Mc. 7) 1. *ante* ABIIT *add.* et inde surgens Iesus O 2. INGRESSUS … mundo] intravit in domum in mundum Vt ~ IN DOMO] IN DOMUM Wn ρ K C O Gr Eg : DOMUM Mu ~ mundo] mundum α 3. humilitatem ostendit *transp.* K 4. *ante* NON *add.* ET Mn Sk σ δ : *add.* SED Vt ~ id est *om.* Vt ~ quia] qui P ~ manifestata] manifesta α ~ sunt] erant $δ^1$ 5. Per … Ecclesia] Mulier cananea primitiva Ecclesia gentium Vt 6. PROCIDIT] PROCEDIT Me R P Sk : PRAECIDET *in* PROCIDET *corr.* Mh : PROCIDET H ~ ANTE] AD K ~ *post* IESU *add.* PEDES IESU $δ^1$ 7. SINE] NISI Mn ~ SATURARI] SATURARE ω (∉ $δ^1$) ~ FILIOS] FILIUS Mn ~ percipiant] accipiant H ~ indigne] indigni Vt ~ iudicaverint] iudicaverit P ~ accipiant] accipient H 8. SUPER] SUPRA S Me R Mn Sk H En C K O ~ pristinam immunitatem *con.*] pristino iudicante α (∉ pristino iudicantem C : pristino iudicanti δ) ~ *post* sui *add.* DECAPOLI id est X civitates quod significat X praecepta legis δ 9. *ante* SURDUM *add.* ET ADDUCUNT EUM O 10. SURDUS erat *om.* Vt ~ quia] qui τ Sk Pa : quod Vt ~ Dei] legis $δ^1$ 11. nec … habebat] nec confessionem laudis reddere valebat quia confessionem fidei non habet vita (vita *exp.*) Vt ~ *post* valebat *add.* ut ait propheta "Audiam quod loquatur in me Dominus Deus" δ ~ confessionem[1] … et *om.* S

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

solus natus in terra sine tactu. [16]VENTUS CONTRARIUS (Mc. 6,48) ostendit persecutionem diaboli post ascensionem Christi in apostolos. [16a]**AMBULANS SUPER MARE, id est super fluctuationem et amaritudinem mundi.** [17]VOLUIT PRAETERIRE EOS (Mc. 6,48) ostendit adprobandum eos. [18]GENESARETH (Mc. 6,53) *interpretatur* portum aptum.

(Mc. 7) [1]ABIIT IN PARTES TYRI ET SYDONIS (Mc. 7,24), id est ad gentes. [2]INGRESSUS IN DOMO (Mc. 7,24), *hoc est* in mundo. [3]NEMINEM VOLUIT SCIRE (Mc. 7,24) ostendit humilitatem. [4]NON POTUIT LATERE (Mc. 7,24) **significat ut manifestaretur opera eius**, quia opera eius manifestata sunt semper. [5]Per MULIEREM (Mc. 7,25) intellegitur primitiva Ecclesia. [6]PROCIDIT ANTE PEDES IESU (Mc. 7,25). **AD PEDES IESU** apostoli sunt. [7]PRIUS SATURARI FILIOS (Mc. 7,27) *ostendit* Iudaeos ut percipiant mandata legis Evangelii; et si indigne iudicaverint regnum Dei tunc accipiant *illud gentes*. [8]INVENIT PUELLAM IACENTEM SUPER LECTUM (Mc. 7,30), id est invenit eam in pristinam immunitatem corporis sui. **DECAPOLI** (Mc. 7,31) **id est X civitates quod significant praecepta Legis**. [9]SURDUM ET MUTUM (Mc. 7,32) ostendit totum *genus humanum*. [10]SURDUS erat quia non audiebat mandata Dei; [11]nec dicere valebat **ut ait propheta "Audiam quid loquatur in me Dominus Deus"** (Ps. 84,9), MUTUS quia confessionem laudis reddere **Deo** non valebat,

16. apostolos] apostolis Ma

(Mc. 7) 5. MULIEREM] MULIERE Ma 6. PROCIDIT ANTE] PERCEPIT AD Ma 7. PRIUS] PIUS Ma ~ SATURARI] SATURARE ω ~ FILIOS] FILIUS Ma ~ ut] v Ma ~ Evangelii] Evangelie Ma 8. PUELLAM] PUELLA Ma ~ pristinam immunitatem *con.*] pristinam iam iudicantem Ma 10. SURDUS] SURDUM Ma 11. MUTUS] MUTUM Ma

*

(Mc. 7) 7. Cfr. Act. 13,46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 56, p. 151, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

confessionem fidei non habebat. [12]EDUCIT EUM EXTRA TURBAM (Mc. 7,33) ostendit remotam vitam, quia in remotione semper cognoscit homo caecitatem peccatorum suorum. EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum ad pristinam conversationem bonae naturae. [13]MISIT DIGITOS IN *AURES* (Mc. 7,33): cordis eius, [14]et aperuit os eius in confessione fidei. [15]SUSPICIENS IN CAELUM (Mc. 7,34) ostendit ut omnes laudes Deo *referrent*. [16]INGEMUIT (Mc. 7,34), *id est* pro peccatis generis humani qui in mundo eminebant; [PL 563] [17]aliter ut exemplum daret nobis, ut cum supplicationibus rogemus Deum.

(Mc. 8) [1]Per CAECUM (Mc. 8,22) genus humanum *ostendit*; qui adduxerunt eum ad Iesum ostendit doctores. [2]APPREHENSA MANU (Mc. 8,23), id est dedit operationem. [3]EDUXIT EUM EXTRA VICUM (Mc. 8,23) ostendit remotionem contemplationis vitae, sive extra pristinam conversationem. [4]EXSPUENS IN OCULOS (Mc. 8,23): per sputum incarnationem Christi *ostendit*, per quam illuminatus est genus humanum. [5]IMPOSITIS MANIBUS (Mc. 8,23), id est dedit adiutorium operationis.

~ confessionem fidei] confessione fide Mn ~ *post* habebat *add.* ut ait "Confiteor tibi Domine in toto corde meo" δ 12. EDUCIT] EDUCAE S : EDUCITE Me R Sk σ En K ~ EUM] EAM S Sk : *om.* δ^{1} ~ ostendit] id est Vt ~ vitam *om.* Vt : viam C ~ remotione] renovatione Pa ~ semper *om.* Vt δ^{1} ~ EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum] Vel EDUCITE EUM EXTRA TURBAM id est remota vita vel educite eum de torba peccatorum Vt ~ *post* bonae *add.* vitae vel Pa 13. MISIT … eius] DIGITOS in auricolas id est cordis Vt ~ AURES] AURIS H 14. et *om.* Vt K 15. SUSPICIENS] SUSCIPIENS H O ~ CAELUM] CAELO ω (∉ τ Sk σ Vt K O δ) ~ ostendit *om.* Vt ~ laudes Deo] Deos laudes Vt : Deo laudes En ~ referrent] offerant Vt : referri debent O 16. peccatis] peccato Eg ~ humani generis *transp.* δ^{1} ~ qui] quae α (∉ qui Mn Vt En K : quod δ^{1}) ~ eminebant] eminebat S Me R Sk H δ^{1} : enim erant Mn 17. aliter] vel Vt ~ ut … Deum] ut nos supplicando rogemus Deum Vt

(Mc. 8) 1. *ante* Per CAECUM *add.* QUIDAM DE LONGE VENERUNT, hii venerunt gentes ostendit δ ~ Per … doctores] Duxerunt ad Iesum doctores humanum genus Vt ~ ostendit humanum genus *transp.* β τ δ 2. id est *om.* Vt ~ operationem dedit *transp.* K 3. EDUXIT … conversationem *om.* τ ~ EUM *om.* ρ Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ remotionem] remotio Vt ~ contemplationis] templacionis Sk ~ vitae contemplationis *transp.* C O ~ vitae *om.* Sk σ Pa ~ sive] vel Vt 4. EXSPUENS … humanum] Sputum incarnatio per quam inluminatur genus humanum Vt ~ sputum] expuentibus Mn ~ ostendit Christi *transp.* S ~ quam] quem Mn ~ illuminatus … humanum] genus humanum inluminatus est δ^{1} 5. id est *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

confessionem fidei non habebat **ut ait "Confitebor tibi Domine in toto corde meo"** (Ps. 9,2). [12]EDUCIT EUM EXTRA TURBAM (Mc. 7,33) **quod** ostendit remotam vitam, quia in remotione semper cognoscit homo caecitatem peccatorum suorum. **Aliter** EDUCIT EUM DE TURBA peccatorum ad pristinam conversationem bonae nature. [13]MISIT DIGITOS IN *AURICULAS* (Mc. 7,33): cordis eius, [14]et aperuit os eius in confessione fidei. [15]SUSPICIENS IN CAELUM (Mc. 7,34) ostendit ut omnes laudes Deo *referat*. [16]INGEMUIT (Mc. 7,34) **ostendit gemitum**, *hoc est* pro peccatis generis humani qui in mundo eminebant; [PL 563] [17]aliter ut exemplum daret nobis, ut cum supplicationibus rogemus Deum.

(Mc. 8) [1]QUIDAM DE LONGE VENERUNT (Mc. 8,3), **hii venerunt gentes ostendit. Unum panem in nave secum tulerunt**. Per CAECUM (Mc. 8,22) genus humanum *significatur*; qui adduxerunt eum ad Iesum ostendit doctores. [2]APPREHENSA MANU (Mc. 8,23), id est dedit operationem. [3]EDUXIT EUM EXTRA VICUM (Mc. 8,23) ostendit remotionem contemplationis, sive extra pristinam conversationem. [4]EXPUENS IN OCULOS (Mc. 8,23): per sputum incarnationem Christi *intellege*, per quam inluminatus est genus humanum. [5]IMPOSITIS MANIBUS (Mc. 8,23), id est dedit adiutorium operationis.

~ Confitebor] Confiteor Ma 12. TURBAM] TURBA Ma ~ remotam vitam] remota vita Ma ~ quia in] qui Ma 14. et] ad Ma ~ confessione] confessionem Ma 15. CAELUM] CAELO ω ~ omnes laudes] omnis laudis Ma ~ referat] refferat Ma 16. Deum] Deo Ma

(Mc. 8) 2. MANU] MANUM Ma 4. OCULOS] OCULIS Ma 5. id est] item Ma

*

(Mc. 8) 1. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 91, par. 5, p. 430, l.18; id., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 49, par. 12, l.18/tract. 44, par. 1, l.10; id., *Sermones*, ser. 136C (ed. ReAug 24), p. 90, l.36; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 172, cap. 3, l.23; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[6]VIDEO HOMINES VELUT ARBORES (Mc. 8,24), *hic ostendit* exemplum humilitatis, ut nullus extollatur de virtutibus, sed *minorem et inferiorem se existimet omnibus*. [7]ITERUM IMPOSUIT MANUS SUPER OCULOS, ET APERTI SUNT (Mc. 8,25) ostendit quia aperuit corda hominum ut viderent scientiam Dei *clare, et sine dubio crederent*. [8]*RESTITUTUS EST* (Mc. 8,25)*, id est in bonis operibus*. [9]MISIT ILLUM IN DOMUM SUAM (Mc. 8,26), id est revocavit illum ad pristinam mundanam naturam.

(Mc. 9) [1]Descensio Christi de monte *ostendit* eius descensionem de caelis. [2]Hic discipuli *ordinem tenent* prophetarum vel patriarcharum. [3]TURBAE INQUIRENTES AB EIS (cfr. Mc. 9,14) adventum Christi ostendit, quod *turbae legem* a prophetis vel patriarchis conquirebant. [4]SALUTABANT EUM (Mc. 9,15), hic salutem pro humilitatem intellege. [5]Qui attulit filium suum, ordinem tenet patriarcharum. [6]FILIUS (Mc. 9,16) *genus humanum ostendit*. [7]Per SPUMAM (Mc. 9,18) superbiam *ostendit*. [8]Per STRIDOREM DENTIUM PERARESCERE (cfr. Mc. 9,18) avaritiam *ostendit*.

6. *post* ARBORES *add.* AMBULANTES β δ ~ hic] hic est C K ~ hic … humilitatis *om.* Vt ~ extollatur] se extollat Vt ~ se existimet omnibus] se omnibus existimet *et add.* Tunc aperiuntur eius oculi cordis et videt clare Deum in (id est *Mu*) conscientia sua δ^{1} ~ *post* omnibus *add.* Tunc aperiuntur eius oculi cordis et videt Deum clare in conscientia sua Gr 7. IMPOSUIT] POSUIT H ~ MANUS] MANUM α ~ *ante* APERTI *add.* OCULI Eg ~ *post* APERTI *add.* hominibus Gr ~ ostendit quia *om.* Vt ~ scientiam Dei clare] clara scientiam Dei Vt ~ dubio] nubio C 8. id est *om.* Vt En Eg ~ operibus] operis Mn 9. id est *om.* Vt ~ revocavit] revocat Mu ~ illum] eum δ^{1} ~ mundanam] mundanae α (∉ mundare τ H) ~ naturam] naturae α

(Mc. 9) 1. *ante* Descensio *add.* [*appendix* Mu26 Gr34 Eg25] δ ~ Descensio] Descendit Vt ~ Christi] Christus Vt ~ ostendit … caelis] id est de celis Vt ~ descensione eius *transp.* Wn K 2. Hic … patriarcharum *om.* Vt 3. INQUIRENTES] QUAEREBANT Vt ~ AB EIS *om.* Vt ~ adventum] adventus S Me Mn σ Vt C ~ ostendit] ostenditur Wn ~ quod] quam ρ ~ quod … intelligit (segm. 4)] per apostolos sicut a prophetis et patriarchis legem, salutabant eum salutem pro humilitate ponitur Vt ~ a] inter Mn ~ conquirebant] cumquirebant Mn 4. salutem] salutantem En ~ intellege] intellegitur α (∉ intellegit Gr : intellige δ^{1}) 5. *ante* Qui *add.* Homo Me ~ Qui … ostendit (segm. 8)] Hic filius humanum genus, spuma superbia, stridebat et arescebat id est per avaritiam Vt ~ Qui attulit] Quia frater Mn : Quia incipit, Attulit τ Sk σ : Hic incipit, Qui attulit ρ C 6. ostendit humanum genus *transp.* K 7. ostendit superbiam *transp.* K 8. DENTIUM] GENTIUM τ H ~ *post* DENTIUM *add.* iracundiam significat Me ~ PERARESCERE] PERARSERERE Mn : PERARESTRE τ : PERARESTERE H : PERARESCENTEM Pa : edacitatem vel δ^{1} ~ ostendit avaritiam *transp.* K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[6]**Dixit** VIDEO HOMINES VELUT ARBORES (Mc. 8,24), *ostendit hic* **nobis** exemplum humilitatis, ut nullus **se** extollatur de virtutibus, sed *existimet se minore omnibus et inferiore se reputet omnibus* **hominibus. Tunc aperiuntur eius oculis cordis et vidit clare Deum in conscientia sua.** [7]ITERUM IMPOSUIT MANUS SUPER OCULOS, ET APERTI SUNT (Mc. 8,25) ostendit quia aperuit corda hominum ut viderent scientiam Dei. [8]*RESTITUTUS EST* (Mc. 8,25) *certe quia restitutus est in operibus bonis ut videre clare omnia ostendit ut sine dubitatione crederet.* [9]MISIT ILLUM IN DOMUM SUAM (Mc. 8,26), id est revocavit illum ad pristinam mundanam naturam.

(Mc. 9) [1]**Per VESTIMENTA CANDIDA** (Mc. 9,2) **ordo baptizatorum ostendit; QUALIA VOLET FACERE NON POTEST** (Mc. 9,2), **id est qualia nullus ex industria sua sine adiutorio Spiritus sancti facere potest.** Descensio Chisti de monte *significat* eius descensionem de caelis. [2]**SCRIBAS CONQUIRENTES CUM DISCIPULIS** (Mc. 9,13), hic discipuli *tenent* **figuram** *ordinis* prophetarum vel patriarcharum. [3]TURBAE INQUIRENTES AB EIS (cfr. Mc. 9,14) adventum Christi ostendit, quo *legem turbae* a prophetis vel patriarchis conquirebant. [4]SALUTABANT EUM (Mc. 9,15), hic salutem pro humiliatem intellege. [5]Qui attulit filium suum, tenet ordinem patriarcharum. [6]FILIUS (Mc. 9,16) **eius totum** *genus humanum significat.* [7]Per SPUMAM (Mc. 9,18) superbiam *intellege.* [8]Per STRIDOREM DENTIUM PERARESCERE (cfr. Mc. 9,18) avaritiam *designat.*

6. ARBORES] ARBORIS Ma 7. OCULOS] OCULUS Ma ~ scientiam] scientia Ma 8. RESTITUTUS[1]] RESTITUS Ma ~ restitutus[2]] restitus Ma ~ dubitatione] dubitationem Ma 9. DOMUM SUAM] DOMO SUA Ma ~ mundanam naturam] munda natura Ma

(Mc. 9) 1. POTEST[1]] POTEM Ma ~ adiutorio] adiutorium Ma ~ *post* facere[2] *add.* non Ma 2. CONQUIRENTES] CONQUIRENTIS Ma ~ figuram] figura Ma 3. TURBAE] TURBA Ma ~ a] ad Ma ~ patriarchis] patriarcharum Ma 5. tenet] tenit Ma ~ ordinem] ordinis Ma 7. SPUMAM] SPUMA Ma ~ superbiam] superbia Ma ~ *post* DENTIUM *add.* significat Ma ~ avaritiam] avaritia Ma

*

(Mc. 8) 6. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 8, p. 39, l.25

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]Discipuli non potuerunt curare: [10]hic discipuli figuram tenent patriarcharum, quia *neque prophetae neque patriarchae* potuerunt curare *humanum genus*, nisi veniens Christus suo sanguine redemit illum, [11]**ut** ait propheta: "Frater non redimit" (Ps. 48,8), id est Moyses per Legem; "Redimet homo" (Ps. 48,8), *id est* Christus. [12]AB INFANTIA (Mc. 9,21), id est a prima aetate generis humani. [13]Dixit pater infantis: CREDO, ADIUVA INCREDULITATEM MEAM (Mc. 9,24), *ostendit* dixisset "Si deest fides, adauge". [14]MULTUM DISCERPENS EUM (Mc. 9,26) *ostendit* quia quando vidit diabolus *se* erasurus de terra in fine mundi, tunc plus sevit et datur illi potestas, ut faciat quantum vult praeter electos Dei. [15]*Cum vidit se de unoquoque homine* per confessionem et poenitentiam expelli, tunc contra *illos* plus *suscitavit* vitia et crudelissimas impugnationes. [16]FACTUS **EST** VELUT MORTUUS (Mc. 9,26), hic exemplum ostendit. [17]Purgatum hominem, id est **qui per** confessionem et poenitentiam mortificat semetipsum. [18]Hic videtur *duo* miracula fecisse Iesus: a daemonio curavit et

9. Discipuli ... Christus (segm. 11)] Discipuli non potuerunt curare id est prophete et patriarchae non curabunt sed Christus sanguine suo redemit, ut ait prophetae: fratrer non redemit, homo Christus Vt ~ *post* potuerunt *add.* eum O 10. neque^1 *om.* Mu ~ potuerunt] putaverunt τ ~ Christus *om.* ρ ~ redemit] redemisset Me : redimeret Pa O δ 11. redimit^1] redemit α (∉ redimet Me δ^1 : redemet Mn Sk : redimit Pa) ~ *ante* Moyses *add.* non τ Sk σ ρ C O δ ~ *ante* Redimet *add.* non Sk H En ~ Redimet] redimit S K : redemit Me R Mn τ Sk En : redimit redimet O σ δ 12. a *om.* R δ ~ humani generis *transp.* K 13. infantis] infanti α^1 (∉ δ) ~ *post* CREDO *add.* DOMINE δ ~ ostendit dixisset *om.* Vt ~ adauge] adiunges Vt : adiunge O 14. MULTUM] MULTE Vt ~ ostendit quia *om.* Vt ~ quando *om.* S ~ diabolus] diabolum S α^1 (∉ δ) ~ se *om.* S α^1 ~ erasurus] erasurum ω (∉ eradendum Gr Eg : credendum Mu) ~ *ante* de terra *add.* se Gr ~ de terra] id est Vt : se δ^1 ~ plus sevit et *om.* S α^1 ~ tunc ... datur illi] cla falli (*ut vid.*) Vt ~ quantum] quaecumque C ~ praeter] propter Mn τ H Vt Mu 15. vidit] viderit δ ~ vidit se] fides se Vt : vidisset β^2 ~ homine *om.* Vt ~ poenitentiam] patientiam En ~ expelli] expellit P ~ plus *ante* contra *transp.* δ^1 ~ suscitavit] suscitabit Vt δ ~ vitia *om.* H ~ crudelissimas] credulissimas Sk ~ *post* impugnationes *add.* et maxime sevit Gr 16. EST *om.* Vt ~ VELUT] UT Vt ~ hic] hoc Me ~ hic exemplum] hoc exemplo δ ~ hic ... semetipsum (segm. 17)] purgatus semetipsum mortificat per confessionem et penitentur Vt ~ exemplum *om.* H ~ ostendit] ostenditur δ^1 17. hominem purgatum *transp.* Gr ~ *post* semetipsum *add.* ut ait apostolus "Mortificate membra vestra que sunt super terram" δ 18. Hic] Hoc En ~ Hic ... peccatorum (segm. 21)] Duo miracula a daemonio liberavit et quasi mortuum suscitavit id est genus humanum a morte peccatorum et a servitute demonis, mola circuitus seculi, asina inmunditia peccatorum Vt ~ videtur] videntur S ~ duo] due Sk : dua En C K ~ fecisse] fecit Pa ~ Iesus] Iesum Me ~ Iesus *post* videtur *transp.* Gr

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]Discipuli non potuerunt curare: [10]hic discipuli figuram tenent patriarcharum **vel prophetarum certe**, qui *neque patriarchae neque prophetae* potuerunt curare *genus humanum*, nisi veniens Christus suo sanguine redemit illum, **alium nullus potuit**; [11]ait propheta: "Frater non redimit, **redimet homo**" (Ps. 48,8). **"Frater non redimit"** id est Moyses per legem; "redimet homo", *hoc est* Christus. [12]AB INFANTIA (Mc. 9,21), id est a prima aetate generis humani. [13]Dixit pater infantis: CREDO, ADIUVA INCREDULITATEM MEAM (Mc. 9,24), *intellege* dixisset **hoc** "Si deest fides, **tu** adauge". [14]MULTUM DISCERPENS EUM (Mc. 9,26) *significat* quia quando *se* vidit diabolus erasurus de terra in fine mundi, tunc plus sevit et datur illi potestas, ut faciat quantum vult praeter electos Dei. [15]**Sive** *de unoquoque homine cum se vidit* per confessionem et paenitentiam expelli, tunc contra *illum* plus *suscitat* vitia et crudelissimas impugnationes, **et maxime sevit.** [16]FACTUS VELUT MORTUUS (Mc. 9,26), hic exemplum ostendit. [17]Purgatum hominem, id est confessionem **fidei** et poenitentiam mortificat semetipsum, **ut ait apostolus "Mortificate membra vestra quae sunt super terra"** (Col. 3,5). [18]Hic videtur *dua* miracula fecisse Iesus: a daemonio curavit et quasi

10. figuram] figura Ma ~ patriarchae... prophetae] patraiarchas... prophetas Ma 11. redimit[1-2-]] redimet Ma 12. a] ad Ma 13. infantis] infantes Ma ~ hoc *bis scr.* Ma 14. DISCERPENS] DICERPENS Ma ~ erasurus] erasurum ω ~ fine] finem Ma ~ plus sevit et] plus se vidit Ma ~ electos] electis Ma 15. maxime] maximae Ma 18. Iesus] Iesum Ma ~ daemonio] demonium Ma

*

(Mc. 9) 12. Cfr. Aug., *De diversis quaestionibus octoginta tribus*, quaestio 58, l.61/64 14-15. Cfr. Apocal. 20, 7-8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quasi mortuum suscitavit; [19]sic suscitavit genus humanum a morte peccatorum et liberavit a daemonii servitute. [20]Per MOLAM (Mc. 9,42) circuitus saeculi *ostenditur*. [21]Per asinum immunditia peccatorum. [PL 564] [22]Mergere in mare, id est humiliare se in saeculo per poenitentiam, vel perire in proprio peccato, [23]quia levius est per se solo poenam sustinere quam et alii a regno Dei disturbentur. [24]Per VERMES (Mc. 9,48) *ostendit* sera poenitentes. Semper comedit illum **in poena**, id est conscientia sua comedit illum in poena, quia dum spatium habuit non emendavit. [25]OMNIS ENIM IGNE SALIETUR (Mc. 9,49): per IGNEM *accensio* Spiritus sancti *intelligitur*. [26]Condietur: quod dicitur recte dicitur, quia sicut omnis caro *periit* sine sale, ita et omnis homo sine scientia verbi Dei infatuetur. [27]HABETE SALEM IN VOBIS (Mc. 9,50), id est **habete** sapientiam Dei in vobis.

(Mc. 10) [1]VENIT IN FINIBUS IUDAEAE (Mc. 10,1) *ostendit* in futurum reversos ad fidem Christi Iudaeos. [2]ULTRA IORDANEM (Mc. 10,1), id est ad gratiam baptismi. [3]SINITE PARVULOS VENIRE AD ME (Mc. 10,14),

~ *post* suscitavit *add.* hoc modo δ[1] 19. sic] si Mn ~ a] an Mn ~ daemonii] daemonio α (∉ demonia τ : demonica Gr : demoniaca δ[1]) ~ servitute] servitutis α (∉ τ Sk σ Vt δ) 20. circuitus] circuitu P H : circuitum Mh ~ ostenditur] ostendit Me τ σ ρ K C O *et ante* circuitus *transp.* K 21. asinum] asinam Sk δ[1] ~ *post* peccatorum *add.* ostenditur δ 22. Mergere] Merge S Mn ~ id est *om.* Vt ~ humiliare] humilia τ ~ perire] pro ira Sk ~ in proprio] inproperio S Mn R σ 23. levius] melius Vt ~ *post* est *add.* vel δ ~ solo] solum Wn Vt ρ C K O ~ disturbentur] disturbent α (∉ disturbant Mn : distirpent H : disturbentur δ) 24. Per … poena] VERMES sera penitentia quia comedit illum conscientia in poena Vt ~ VERMES] VERMEM Me : VERMIS Mn ~ sera] serena Mn : seras τ : sero δ ~ poenitentes] paenitentis S Sk σ ρ C K O ~ id est conscientia sua, comedit illum in poena *om.* Mn Sk Wn ~ *ante* conscientia *add.* in Me En δ ~ *post* in poena[2] *add.* Quare hoc? δ ~ *post* emendavit *add.* Per OCULUM conscientia cordis intellegitur δ 25. IGNE] IGNI Sk C K : IGNIS Vt ~ per IGNEM … intellegitur] ignis Spiritus sanctus Vt ~ accensio] ascensio τ H En δ[1] 26. Condietur … dicitur *om.* α (∉ δ) ~ quod dicitur *om.* Gr ~ dicitur[2]] Dei δ[1] ~ sale] sal S Me Mn Sk H Vt En C K ~ omnis] oves Sk ~ infatuetur] fatuatur δ 27. SALEM] SAL Vt δ : SALI O ~ id est habete *om.* Vt ~ habete[2] *om.* β δ τ ~ in vobis *om.* Vt

(Mc. 10) 1. ostendit … Iudaeos] in finibus convessio Iudeorum Vt ~ in futurum] in fine mundi Gr : in fine δ[1] ~ reversos] reversus Mn Sk H : ne reversos ρ : reversuros δ 2. ULTRA] VEL En ~ id est ad *om.* Vt 3. SINITE … gentium] SINITE PARVULOS id est gentes Vt ~ PARVULOS] PARVOLIS Mn τ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mortuum suscitavit; [19]sic suscitavit genus humanum a morte peccatorum et liberavit a daemonii servitute. [20]Per MOLAM (Mc. 9,42) circuitus saeculi *designatur*. [21]Per asinum immunditia peccatorum **ostendit**. [PL 564] [22]Mergere in mare, id est humiliare se in saeculo per poenitentiam, vel perire in proprio peccato, [23]quia levius est per se solo poenam sustinere quam et alii a regno Dei turbentur. [24]Per VERMES (Mc. 9,48) *intellege* sera poenitentes. Semper comedit illum, id est conscientia sua commedit illum in poena. **Quare hoc?** Quia dum spatium habuit non emendavit. **Per OCULUM** (Mc. 9,46) **conscientia cordis intellege**. [25]OMNIS ENIM IGNE SALIETUR (Mc. 9,49): per IGNEM *ascensionem* Spiritus sancti *intellege*. [26]Condietur: quod dicitur recte dicitur, quia sicut omnis caro *perit* sine sale, ita et omnis homo sine scentia verbi Dei infatuetur. [27]HABETE SALEM IN VOBIS (Mc. 9,50), id est sapientiam Dei in vobis.

(Mc. 10) [1]VENIT IN FINIBUS IUDEAE (Mc. 10,1) *significat* in futuro reversos ad fidem Christi Iudaeos. [2]ULTRA IORDANEM (Mc. 10,1), id est ad gratiam baptismi. [3]SINITE PARVULUS VENIRE AD ME (Mc. 10,14),

~ mortuum] mortuus Ma 19. daemonii] demonium Ma 20. MOLAM] MOLA Ma 22. Mergere] Merge Ma ~ saeculo] seculum Ma 23. levius] levus Ma ~ poenam] pena Ma ~ quam et alii] quae ut et alio Ma ~ a regno] ad regnum Ma ~ turbentur] turbitur Ma 24. VERMES] VERMIS Ma ~ poenitentes] penitentis Ma 25. IGNE] IGNI Ma 27. sapientiam] sapientia Ma

(Mc. 10) 1. in[2] *om.* Ma ~ reversos] reversus Ma ~ *ante* Iudaeos *add.* ad Ma

*

19. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 293D (ed. MiAg1) p. 515, l.3 20. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 99, par. 13, l.9; cfr. Greg., *Regula Past.*, pars 1, cap. 2, l.32 21. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 27, par. 18, l.68; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Exodum*, cap. 37, par. 3, col. 306 24. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, XXI, cap. 9, l.19; cfr. Isid., *Sent.,* II, cap. 13, sent.12 27. Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 8, l.188

(Mc. 10) 2. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 113, ser. 1, par. 7; cfr. Isid., *De fide catholica contra Iudaeos*, I, cap. 6, par. 1 3. Cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 19, par. 3, p. 90, l.2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

hi parvuli tenent figuram gentium. [4]Discipuli qui prohibebant illos *figuram tenent* Iudaeorum. [5]CAMELUS PER FORAMEN ACUS NON POTEST TRANSIRE (Mc. 10,25), nisi depositis oneribus; [6]sic et Iudaei, nisi deposita onera peccatorum sive divitias *non possunt* intrare in regnum *Dei*. [7]Quid relinquit Petrus qui dixit: NOS OMNIA RELINQUIMUS? (Mc. 10,28) [8]*Ostendit* quia multum relinquit homo qui semetipsum postponit. [9]PRAECEDEBAT ILLOS (Mc. 10,32), id est praecedebat oves suas exemplis. [10]Per CALICEM (Mc. 10,38) *ostendit* passionem. [11]Per BAPTISMUM (Mc. 10,38) mortificationem sive dormitationem Ecclesiae. [12]Sicut Adam per tria peccavit, id est concupivit, praevaricavit, superbe egit, [13]ita et Christus tres dies fuit in sepulcro; [14]*similiter et proinde ter mergitur homo* sub unda baptismi, [15]unde ait apostolus: “Consepulti enim sumus cum Christo per baptismum” (Rom. 6,4); [16]in morte ipsius baptizati sumus. [17]QUI VOLUERIT IN VOBIS PRIMUS ESSE, ERIT OMNIUM SERVUS (Mc. 10,44), *hic ostendit doctores* Ecclesiae. [18]CAECUS (Mc. 10,46) tenet figuram gentium. [19]SEDEBAT IUXTA VIAM (Mc. 10,46), id est iuxta fidem. [20]*CLAMABAT* AD IESUM “MISERERE MEI” (Mc. 10,47). [21]Moralem sensum: cum incumbimus in oratione, tunc turba fantasmatum mentes

~ hi] hic Eg ~ hi parvuli tenent *post* tenent (segm. 4) *transp.* S ~ tenent *post* gentium *transp.* Mu ~ figuram tenent *transp.* Eg 4. illos *om.* R Pa ~ figuram tenent] figurabant Vt ~ Iudaeorum] Iudeos Vt 5. CAMELUS] CAMELOS R ~ CAMELUS … postponit (segm. 8) *om.* Vt ~ POTEST] POSSIT α (∉ δ) 6. deposita onera peccatorum] depositis oneribus peccatorum Gr : depositis peccatorum oneribus δ^1 ~ divitias] divitiis δ *et add.* et adinventionibus legis δ 7. NOS *om.* δ^1 ~ RELIQUIMUS OMNIA *transp.* δ 9. ILLOS *om.* Sk ~ praecedebat^2] praecidebat Sk : *om.* Vt ~ suas] meas S ~ *ante* exemplis *add.* ex H 10. Per CALICEM ostendit passionem *om.* Vt 11. *post* BAPTISMUM *add.* ostendit Vt ~ sive] vel Vt 12. tria] tres α (∉ S δ : *om.* Vt : cum Pa) ~ superbe] superbiae Mn En ~ egit] ingemuit Mn 13. et *om.* H Vt K δ ~ *post* Christus *add.* per δ ~ dies] diligit Mn ~ fuit *post* sepulcro *transp.* Vt 14. similiter *om.* Vt ~ baptismi] baptissi S 15. unde] ut Vt ~ sumus enim *transp.* Gr ~ Christo *om.* δ^1 ~ per baptismum … sumus (segm. 16) *om.* Vt 17. QUI] QUO R ~ IN VOBIS] IN NOBIS H : *om.* Vt Pa : *post* esse *transp.* K : INTER VOS δ^1 ~ PRIMUS IN VOBIS *transp.* Eg ~ hic ostendit] id est Vt : hoc est ρ C K ~ Ecclesiae *om.* Vt ~ *post* Ecclesiae *add.* Bartholomeus filius Timei δ 18. CAECUS … finem] CECUS iuxta viam gentes iuxta fidem Vt ~ figuram tenet *transp.* δ^1 20. CLAMABAT … nobis (segm. 21)] CLAMABAT sensu morali cum orationi incumbimus, turba fantasmatum increpat mentes fidelium ut taceant perseverantibus nobis Vt ~ *post* MEI *add.* ostendit δ 21. incumbimus] incumbemus α (∉ incumbens S : incumbimur τ : incumbimus β δ) ~ turba] turbe a Mh : turbe δ^1 ~ fantasmatum] fantasma α (∉ fantasmae β^2 : fatasmatum Vt δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

hic parvuli tenent figuram gentium. [4]Discipuli qui prohibebant illos *tenent figuram* Iudaeorum. [5]CAMELUS PER FORAMEN ACUS NON POTEST TRANSIRE (Mc. 10,25), nisi depositis honeribus; [6]sic et Iudaei, nisi deposita honera peccatorum sive divitias **et adinventiones Legis** intrare in regnum *caelorum non possunt*. [7]Quid relinquit Petrus qui dixit: NOS OMNIA RELINQUIMUS? (Mc. 10,28) [8]*Ut subintellegas* quia multum relinquit homo qui semetipsum postponit. [9]PRAECEDEBAT ILLOS (Mc. 10,32), id est praecedebat oves suas exemplis. [10]Per CALICEM (Mc. 10,38) *intellege* passionem. [11]Per BAPTISMUM (Mc. 10,38) mortificationem sive dormitationem Ecclesiae. [12]Sicut Adam per III peccavit, id est concupivit, praevaricavit, superbe egit, [13]ita et Christus III dies fuit in sepulchro; [14]*proinde simili modo homo ter mergitur* sub unda baptismi, [15]unde ait apostolus: "Consepulti enim sumus cum Christo per batismum" (Rom. 6,4); [16]in morte ipsius baptizati sumus. [17]QUI VOLUERIT IN VOBIS PRIMUS ESSE, ERIT OMNIUM SERVUS (Mc. 10,44), *ostendit hic figuram doctorum* Ecclesiae. **Bartholomeus filius Timei**. [18]CAECUS (Mc. 10,46) tenet figuram gentium. [19]SEDEBAT IUXTA VIAM (Mc. 10,46), id est iuxta fidem. [20]*CLAMAVIT* AD IESUM "MISERERE MEI" (Mc. 10,47). [21]Moralem sensum: cum incumbimus in oratione, tunc turba fantasmatum mentes

3. figuram] figura Ma 4. illos] illis Ma ~ tenent figuram] tenit figura Ma 5. CAMELUS] GAMELLO Ma ~ ACUS] AGUS Ma ~ POTEST] POSSUNT Ma ~ honeribus] honoribus Ma 6. Iudaeis *in* Iudaei *corr. exp.* Ma 7. OMNIA] OMA (*ut vid.*) Ma 8. *post* postponit *add. (bis scr.)* honera peccatorum sive divitis ex adinventiones legis intrare in regnum caelorum non possunt. Quid relinquid Petrus qui dixit NOS OMNIA RELINQUIMUS? Ut subintellegamus quia multum relinquid homo semetipsum posponit Ma 9. ILLOS] ILLIS Ma 13. Christus] Christum Ma ~ dies] diebus Ma ~ sepulchro] sepulchrum Ma 14. baptismi] baptismatis Ma 15. per baptismum] baptistimorum Ma 16. morte] cohorte Ma 17. figuram] figura Ma 18. tenet] tenit Ma ~ figuram] figura Ma 19. VIAM] VIA Ma 21. oratione] orationem Ma ~ mentes] mente Ma

*

5-6. Cfr. Hier., *Comm. Ez.*, lib. 8, cap. 25, l.128/cap. 27, l.1255; cfr. Ambrosius, *Expl. Ps.*, ps. 37, cap. 2, par. 2 18. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 9, cap. 29, par. 17/lib. 10, cap. 35, par. 3 21. Cfr. Aug., *De sermone Domini in monte*, lib. 2, par. 11, l.240

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fidelium increpat ut taceant, dum volunt nos excludere ab oratione perseverantibus nobis. [22]TUNC IESUS STANS (Mc. 10,49) secus nos: stare enim divinitatis est, transire vero humanitatis est. [23]PRAECEPIT ILLUM VOCARI (Mc. 10,49), *id est* per praedicationem apostolorum vocat gentes ad fidem. [24]*PROIECIT* VESTIMENTA SUA (Mc. 10,50), id est pristinam conversationem. [25]EXSILIENS (Mc. 10,50), hoc est de ignorantia ad scientiam, de infidelitate ad fidem.

(Mc. 11) [1]INVENIETIS PULLUM ALLIGATUM (Mc. 11,2) *ostendit* gentes alligatas cum culpa peccatorum. [2]SUPER QUEM NEMO SEDIT (Mc. 11,2), id est ubi nullus doctor praedicavit. [3]SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mc. 11,2), id est per praedicationem adducite ad fidem. [4]VIDIT ARBOREM FICI (cfr. Mc. 11,13) ostendit quia longe erat fides Iudaeorum a Christo. [5]NON ERAT TEMPUS FICORUM (cfr. Mc. 11,13), id est non erat tempus Iudaeorum, ut crederent quod se indigne iudicaverunt regnum. [6]NON SINEBAT VAS TRANSFERRE PER TEMPLUM (Mc. 11,16), sic et per templa quae sunt corda fidelium. [7]Non vult Christus *aliud fieri opus vel transire* nisi quod sanctum est.

(Mc. 12) [1]*Tradidit* eam colonis, id est custodiunt Legem. [2]TORCULAR (Mt. 21,33), hoc est templum Salomonis, aliter *ostendit* martyrium. [PL

~ increpat] increpant ω (∉ crepant Mn) ~ taceant] taceat S ~ *post* nobis *add.* ab oracione Eg 22. TUNC … nos] STANS IESUS iuxta nos Vt ~ STANS] STAT Pa δ^{1} ~ enim *om.* Vt ~ vero *om.* Vt δ^{1} 23. ILLUM] ILLOS α (∉ Vt Pa Eg) ~ VOCARI] VOCARE ω ~ apostolorum vocat *om.* Vt 24. PROIECIT … ad fidem (segm. 25) *om.* H 25. scientiam] conscientiam δ^{1}

(Mc. 11) 1. INVENIETIS] INVENIETUR Sk : *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ alligatas cum culpa] vinculis Vt 2. ubi *om.* β^{1} (∉ O) 3. MIHI *om.* Vt ~ id est *om.* Vt ~ *post* fidem *add.* [*appendix* Mu27 Gr35 Eg26] δ 4. *ante* VIDIT *add.* A LONGE δ ~ FICI] FECI En ~ ostendit *om.* Vt 5. id est non erat *om.* Vt ~ quod … regnum *om.* Vt ~ indigne] indignos δ ~ *ante* regnum *add.* regnum Dei vel K ~ *post* regnum *add.* Dei Mn 6. SINEBAT] CINEBAT Mn ~ TRANSFERRE] TRANSIRE K ~ sic et per templa *om.* α (∉ sive transferre K : sic et per templa δ) 7. Non vult … opus] Nam Christus aliud non vult fieri opus Mn ~ aliud Christus *transp.* Sk

(Mc. 12) 1. Tradidit] Tradi S R : tradidi Mn ρ Vt Mu ~ eam colonis *om.* Mu ~ eam] eum P ~ colonis] conlocis Mn ~ id est *om.* Vt ~ custodiunt Legem] custodivit Legum α (∉ Me : custodire Legem R : custodivit Legem τ σ : custodia Legum β^{1} : custodibus Legum Gr : Legum custodibus δ^{1}) 2. TORCULAR] TORCULOR O ~ hoc est *om.* Vt : id est Mu ~ templum] tempus En ~ martyrium] martyrum τ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fidelium increpat ut taceant, dum volunt nos excludere ab oratione **et** perseverantibus nobis. [22]TUNC IESUS STANS (Mc. 10,49) secus nos **per divinitatem**: stare enim divinitatis est, transire vero humanitatis est. [23]PRAECEPIT ILLUM VOCARI (Mc. 10,49) *ostendit* per praedicationem apostolorum vocat gentes ad fidem. [24]*PROICIT* VESTIMENTA SUA (Mc. 10,50), id est pristinam conversationem **suam**. [25]EXILIENS (Mc. 10,50), hoc est de ignorantia ad scientiam, de infidelitate ad fidem.

(Mc. 11) [1]INVENIETIS PULLUM ALLIGATUM (Mc. 11,2) *significat* gentes alligatas cum culpa peccatorum. [2]SUPER QUEM NEMO **HOMINUM** SEDIT (Mc. 11,2), id est ubi nullus doctor praedicavit. [3]SOLVITE ET ADDUCITE MIHI (Mc. 11,2), id est per praedicationem **vestram** adducite ad fidem. [3a]**Per** BIVIUM (Mc. 11,4) **II Testamenta intellegitur.** ANTE IANUA (Mc. 11,4), **id est prope fidem; quid esuriit nisi fidem Iudaeorum?** [4]**A** LONGE VIDIT ARBOREM FICI (cfr. Mc. 11,13) ostendit quia longe erat fides Iudaeorum a Christo. [5]NON ERAT TEMPUS FICORUM (cfr. Mc. 11,13), id est non erat tempus Iudaeorum, ut crederet quod se indigne iudicaverunt regnum **Dei**. [6]NON SINEBAT VAS TRANSFERRE PER TEMPLUM (Mc. 11,16) sic et templa quae sunt corda fidelium. [7]Non vult Christus *aliud opus transire vel ferre* nisi quod sanctum est.

(Mc. 12) [1]*Tradit* eam colonis, id est custodiunt Legem. [2]TORCULAR (Mt. 21,33), hoc est templum Salomonis, aliter *intellege* martyrium. [PL

~ increpat] increpant ω ~ ab] in Ma ~ perseverantibus] proseverantibus Ma 22. divinitatis] divinitates Ma 23. VOCARI] VOCARE ω 25. de[1] *om.* Ma ~ infidelitate] infidelitatem Ma

(Mc. 11) 1. culpa] cupola Ma 3. per *om.* Ma 3a. BIVIUM] BINUM Ma ~ fidem] sidem *(ut vid.)* Ma 6. *post* TEMPLUM *add.* sancta (sini *Ma*) sanctorum Ma 7. nisi *om.* Ma

(Mc. 12) 1. eam] ea Ma ~ custodiunt Legem] custodivit Legem Ma

*

22. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 88, (ed. RB94), p. 89, l.382; cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 6; cfr. *Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 370, l.10.

(Mc. 11) 5. Cfr. Act. 13,46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 56, p. 151, l.8

(Mc. 12) 2. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27; cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 12, p. 52, l.2; aliter ostendit martyrium: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* SL38, ps.8, par. 3, l.1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

565] [3]VINEA (Mc. 12,1): synagoga; SAEPEM (Mc. 12,1): custodia angelorum. [4]TURREM (Mc. 12,1), hoc est Lex. [5]EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mc. 12,8), *id est* de Iudaeis ad gentes; [6]aliter de civitate Hierosolyma in montem Calvariae. [7]VIDUA (Mc. 12,42) misit duos nummos, QUOD EST QUADRANS (Mc. 12,42), per quos intelligit hominem quadrantem qui se Deo totum obtulit. [8]"Quaecumque petieritis, credentes in oratione, fiet vobis" (Mt. 21,22); [9]quomodo sic sanctus Paulus dicit: "Ter rogavi Dominum pro stimulo, et non recessit a me" (cfr. II Cor. 12,8). [10]Diabolus petiit ut tentaret Iob et permisit ei *Deus*. [11]Paulus non est exauditus ut per ipsum stimulum coronaretur; [12]diabolus exauditus *est*, ut per eius temptationes Iob coronaretur. [13]Proinde Apostolus ait "Nescimus quid petamus, nisi Christus qui interpellat pro nobis" (cfr. Rom. 8,26).

(Mc. 13) [1]GENS ADVERSUS GENTEM (Mc. 13,8), id est paganorum adversus christianorum. [2]Moraliter: caro adversus animam, [3]regnum diaboli contra regnum Christi, [4]vitia carnis adversus *spiritum bonae operationis*. [5]TERRAE MOTUS (Mc. 13,8), *id est* de infidelitate ad fidem. FAMES (Mc. 13,8), *id est* corporis sive animae audiendi verbum Dei.

3. VINEA] VENIT AD ω ~ VINEA ... synagoga *om.* Vt O ~ synagoga] synagogam α ~ *post* synagoga *add.* synagoga ω (∉ β τ δ) ~ SAEPEM] SAEPE ω ~ *post* SAEPEM *add.* id est β τ δ 4. hoc est] id est Mu 5. EIECERUNT EUM *om.* Vt ~ id est *om.* Vt 6. aliter] vel Vt 7. VIDUA ... vobis (segm. 8)] Quadrans id est homo, quadrans de vidua se obtulit Deo, quod petetis credentes fiat ut est Spiritus postulat pro nobis Vt ~ *post* VIDUA *add.* quae β τ δ (∉ Sk Vt) ~ nummos] minutos δ^{1} ~ QUOD] QUAE ω (∉ R τ Wn β^{1} δ) ~ QUOD EST *om.* Pa ~ quos] quod S ~ se Deo] Deum se Wn ~ Deo] Deum Mn τ Sk σ O ~ totum *om.* α^{1} (∉ δ) ~ totum Deo *transp.* Gr ~ obtulit] obtulerit Gr 8. in oratione credentes *transp.* δ^{1} ~ vobis] nobis Mn 9. quomodo ... Deus (segm. 10) *om.* Vt ~ sanctus] dum Gr : cum δ^{1} ~ *post* Paulus *add.* apostolus Pa ~ Dominum rogavi *transp.* δ^{1} 10. petiit] rogavit Mu ~ ei] eum α (∉ O) 11. Paulus ... nobis (segm. 13) *om.* Vt ~ est *om.* Mh ~ coronaretur] coronetur H 12. diabolus ... coronaretur *om.* S ~ diabolus] diabulum Sk ~ per] post τ ~ temptationes] temptatione Mn ~ coronaretur Iob *transp.* β^{2} 13. ait Apostolus *transp.* δ^{1} ~ petamus] peccamus Me : petimus τ ~ Christus] Christum α (∉ Spiritus β^{2})

(Mc. 13) 1. ADVERSUS^{1}] CONTRA β τ δ ~ id est *om.* Vt ~ adversus^{2}] contra Vt 3. regnum diaboli ... spiritum (segm. 4) *om.* δ^{1} ~ contra] adversus Vt Gr ~ Christi] Dei Gr 4. spiritum] Christum τ ~ operationis] operationi intentam δ^{1} 5. id est^{1} *om.* Vt ~ FAMES] RAMIS α (∉ RAMUS R : FAMIS Gr : FAMES δ^{1}) ~ id est^{2} *om.* Vt ~ corporis] corpus R ~ animae] anima R : animus K C ~ corporis ... Dei] corporis vel animae ad audiendum verbum Dei Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

565] [3]VINEA (Mc. 12,1): synagoga; SAEPEM (Mc. 12,1): custodia angeorum. [4]TURREM (Mc. 12,1), hoc est Lex. [5]EIECERUNT EUM EXTRA VINEAM (Mc. 12,8): *intellege* de Iudaeis ad gentes; [6]aliter de civitate Hierosolyma in montem Calvariae. [7]VIDUA (Mc. 12,42) misit duos nummos, QUOD EST QUADRANS (Mc. 12,42), per quos intellegit hominem quadrantem qui se Deo totum obtulit. [8]"Quaecumque petieritis, credentes in oratione, fiet vobis" (Mt. 21,22); [9]quomodo sic **dum** sanctus Paulus dicit: "Ter rogavi Dominum pro stimulo, et non recessit a me" (cfr. II Cor. 12,8). [10]Diabulus petiit ut temptaret Iob et permisit ei *Dominus* **ut temptaret**. [11]Paulus non est exauditus ut per ipsum stimulum coronaretur; [12]diabulus exauditus *similiter*, ut per eius temptationes Iob coronaretur. [13]Proinde apostolus ait "Nescimus quid petamus, nisi Christus qui interpellat pro nobis **gemitibus inenarrabilibus**" (cfr. Rom. 8,26).

(Mc. 13) [1]GENS ADVERSUS GENTEM (Mc. 13,8), id est **gens** paganorum adversus christianorum. [2]Moraliter: caro adversus animam [3]**et** regnum diabuli contra regnum Christi. [4]**Allegoricum sensum**: vitia carnis adversus *virtutibus animae*. [5]TERRAE MOTUS (Mc. 13,8): *intellege* de infidelitate ad fidem. FAMES (Mc. 13,8) *intellege* **sive** corporis sive animae audiendi verbum Dei. [6]STABITIS PROPTER ME IN TESTIMONIUM

3. VINEA] VENIT AD ω ~ *post* synagoga *add.* synagoga ω ~ SAEPEM] SAEPE ω 4. TURREM] TORREN Ma 6. civitate Hierosolyma] civitatem Hierusolimi Ma ~ montem] monte Ma 7. nummos] nummus Ma ~ QUOD] QUAE ω ~ Deo] Deum Ma 8. credentes] credente Ma ~ fiet] fut *(ut vid.)* Ma 9. rogavi] rogavit Ma 11. exauditus] extuditus (*sic*) Ma 12. per *om.* Ma ~ temptationes] temptationis Ma 13. *ante* apostolus *add.* ait Ma ~ quid] quod Ma ~ petamus] petamur Ma ~ inenarrabilibus] innarrabilibus Ma

(Mc. 13) 4. Allegoricum] Aligorium Ma 5. FAMES] FAMAE Ma ~ corporis] corpus Ma ~ audiendi] audiendum Ma 6. STABITIS] STUBETIS Ma

*

3. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 57, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 184, col. 122, l.27

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[6]STABITIS PROPTER ME IN TESTIMONIUM ILLIS (Mc. 13,9), id est si crediderint testimonium vestrum erit illis ad vitam, [7]et si non crediderint, erit illis ad poenam. [8]DE DIE ET HORA NEMO SCIT NISI PATER (Mc. 13,32) ostendit pro parte corporis, quia corpus Christi Ecclesia est. [9]Quod *dicit* NESCITIS TEMPUS (Mc. 13,33), *id est* exitum uniuscuiusque sive consummationem saeculi. [10]HOMO PEREGRE PROFECTUS (Mc. 13,34), *id est Christus* de mundo cum carne ad caelum. [11]RELIQUIT DOMUM SUAM (Mc. 13,34), id est Ecclesiam doctoribus. [12]UNIUSCUIUSQUE OPERIS (Mc. 13,34), id est uniuscuiusque gratia virtutis. [13]Per genitorem episcopum *ostendit* sive doctorem. [14]SERO (Mc. 13,35) "*Super Sodomam* pluit ignem et sulphur de caelo" (Lc. 17,29). [15]"Media nocte percussa est Aegyptus in primogenitis suis" (cfr. Ex. 12,29). [16]Mane subversa est Sodoma, "Et ascendit favilla eius usque ad caelum" (cfr. Gen. 19,29). [17]NE VENIAT REPENTE, INVENIAT VOS DORMIENTES (Mc. 13,36), *id est* in ignorantia *seu* in securitate negligentiae.

(Mc. 14) [1]FRACTUS ALABASTRUM (Mc. 14,3) significat vulneratum corpus Christi in cruce. [2]Per UNGUENTUM (Mc. 14,3) *confessio* fidei *ostenditur*. [3]CAPUT CHRISTI (Mc. 14,3) Deus Pater est. [4]QUAEREBAT OPPORTUNE

6. crediderint] crediderunt C ~ ad] in Mn 7. et *om.* Vt ~ si *om.* Sk ~ erit illis *om.* Vt K 8. DE *om.* H ~ DE DIE ET HORA] DIEM ET HORA τ ~ *post* NISI *add.* SOLUS δ ~ ostendit *om.* Vt ~ corporis] corpus O ~ quia corpus Christi Ecclesia est] quod est Ecclesia Vt 9. Quod] quid Mn ~ Quod dicit *om.* Vt ~ NESCITIS] NESCIMUS Mn ~ id est *om.* Vt ~ exitum] exitus S τ H C Gr : *om.* ρ ~ sive *om.* Mn ~ sive … uniuscuiusque (segm. 12) *om.* Pa 10. HOMO … doctorem (seg. 13)] Peregre proficiscens Christu corpus ad celum, reliquid domum Ecclesiam, doctoribus uniuscuiusque opereris id est gratia virtutis, per genitorem episcopum vel doctorem Vt ~ *post* PROFECTUS *add.* EST R ~ de mundo *om.* δ^1 ~ cum carne *om.* En C K 14. SERO … caelo] SERO ignis et sulphur pluit in Sodomam Vt ~ ignis pluit *transp.* β τ Gr ~ ignem] ignis ω (∉ illis Mn : ignem Gr) 15. percussa] percussus Sk Vt Gr ~ est *om.* R ~ in] cum O 16. subversa] submersa Vt ~ favilla] fuma Mn 17. NE *om.* Mn : non C ~ VENIAT] VENIT Sk : VENIENS Pa ~ id est *om.* Vt ~ seu] secundum Sk : vel Vt

(Mc. 14) 1. FRACTUS] FRETUS AD ω (∉ FERT Vt : FRETUS En : FRUCTUS Pa : FRACTUM O : FRACTUS δ) ~ ALABASTRUM] ALABASTRI ρ ~ significat] ostendit Vt Pa ~ corpus Christi vulneratum *transp.* R 2. Per *om.* Vt ~ confessio fidei ostenditur] ostendit confessio fidei β (∉ σ Vt) ~ ostenditur *om.* Vt 4. QUAEREBAT … Ecclesiae] QUAEREBAT oportunitatem perditionis Iudaeorum vel Iudae et redemptionis Ecclesiae Vt ~ OPPORTUNE[1]] OPORTUNITATE Gr

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ILLIS (Mc. 13,9), id est si crediderint testimonium vestrum erit illis ad vitam, [7]si non crediderint, erit illis ad poenam. [8]DE DIE ET HORA NEMO SCIT NISI PATER (Mc. 13,32) ostendit pro parte corporis, quia corpus Christi Ecclesia est. [9]Quod *dicitur* NESCITIS TEMPUS (Mc. 13,33) *ostendit* **sive** exitum uniuscuiusque sive consummationem saeculi. [10]HOMO PEREGRE PROFECTUS (Mc. 13,34) *Christus est* de mundo cum carne ad caelum. [11]RELIQUIT DOMUM SUAM (Mc. 13,34), id est Ecclesiam doctoribus. [12]UNIUSCUIUSQUE OPERIS (Mc. 13,34), id est uniuscuiusque gratia virtutis. [13]Per genitorem episcopum *intellege* sive doctorem. [14]SERO (Mc. 13,35) **ut** "*Sicut Sodomae* pluit ignem et sulphur de caelo" (Lc. 17,29). [15]"Media nocte percussa est Aegyptus in primogenitis suis" (cfr. Ex. 12,29). [16]Mane subversa est Sodoma, "Et ascendit favilla eius usque ad caelum" (cfr. Gen. 19,29). [17]NE VENIAT REPENTE, INVENIAT VOS DORMIENTES (Mc. 13,36), *sive* in ignorantia *sive* in securitate neglegentiae.

(Mc. 14) [1]FRACTUS ALABASTRUM (Mc. 14,3) significat vulneratum corpus Christi in cruce. [2]Per UNGUENTUM (Mc. 14,3) *confessionem* fidei *intellege*. [3]CAPUT CHRISTI (Mc. 14,3) Deus Pater est. [4]QUAERERBAT OPPORTUNE

~ crediderint] crediderit Ma 9. exitum] exitus Ma 10. caelum] caelo Ma 11. Ecclesiam *om.* Ma 14. ignem] ignis ω 16. favilla] favillas Ma 17. securitate] securitatem Ma

(Mc. 14) 1. FRACTUS] FRETUS AD ω : FRETUM Ma ~ cruce] crucem Ma 4. OPPORTUNE] OPORTUNITATE Ma

*

(Mc. 13) 17. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 8, cap. 26, par. 15, l.25; cfr. Isid., *Sent.*, II, cap. 13, sent. 18; cfr. Greg., *Moralia*, lib. 30, par. 5, l.16; cfr. Greg., *Registrum epistolarum*, lib. 7, ep. 22

(Mc. 14) 2. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Osee*, prol., l.61

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

UT TRADERET EUM (Mc. 14,11) *ostendit* quia *opportune* tempus advenerat ad perditionem Iudaeorum sive Iudaeae, et opportunitas redemptionis Ecclesiae. [5]PRIMO DIE AZYMORUM (Mc. 14,12), id est *die Iovis*. [6]Azyma sinceritas est, facta est Ecclesia. [7]Transitus tribus modis dicitur, id est: de mundo ad Patrem, de Iudaeis ad gentes, et nos de infidelitate ad fidem, de morte ad vitam. [8]HOMO LAGENAM AQUAE BAIULANS (Mc. 14,13) *figuram tenet* apostolorum, sive successorum et baptizatorum, per quos baptismum efficitur. [9]LAGENA baptismum Trinitatis *significat*. [10]Pascha manducare cum discipulis suis ostendit se passurum cum discipulis a Iudaeis; [11]aliter manducat in membris suis quae est Ecclesia. [PL 566] [12]Per CENACULUM (Mc. 14,15) *altior vita ostenditur*. [13]Per STRATUM MAGNUM (Mc. 14,15) amplitudo Ecclesiae *ostenditur*. [14]Agnum immolatum in Aegypto ostendit immolatum in novo Testamento mysterium corporis et sanguinis; [15]quod vetus sacrificium Iudaeorum recessit, *id est sanguis* hircorum et taurorum, [16]nam nostrum sacrificium, quod novum dicitur iam tempore Melchisedech, oblatum est revertente Abraham de caede. [17]Pro quid sigillatim interrogabant

~ opportune^{2}] oportunum τ ~ advenerat] advenerit Mn P Sk H O Mu Gr : venerit Mh ~ ad] et H ~ opportunitas] oportunus Mn ~ redemptionis *om.* Pa 5. PRIMO] PRIMA β τ δ ~ PRIMO … Ecclesia (segm. 6) *om.* Vt 6. sinceritas] sinceritatis Me R τ Gr Mu ~ est^{1} *om.* τ Sk σ Pa δ : et C : que O ~ *post* est^{1} *add.* et En ~ facta est Ecclesia] facta Ecclesiae Me : Ecclesiae facta K 7. Transitus] Praesentiam Mn ~ tribus] quatuor R ~ tribus … id est *om.* Vt ~ et nos *om.* Vt 8. LAGENAM] LANGUENAM α (∉ LAGUENAM S Wn Vt O : LANGUOSUS Mn : LAGENAM Pa δ^{1} : LANGENAM Gr) ~ BAIULANS] PORTANS β τ ~ figuram] signum S ~ figuram tenet] figurat Vt ~ sive … efficitur] vel postea baptizatores Vt ~ successorum] succensorum Mn ~ baptizatorum] baptismorum Mn 9. LAGENA] LANGUENA α ~ *post* Trinitatis *add.* Dominus domus Christus est, domus Ecclesia est (om. *Mu*) δ 10. Pascha *om.* Vt ~ passurum *om.* R ~ discipulis^{2}] discederet Pa ~ *post* discipulis^{2} *add.* suis δ 11. aliter] vel Vt ~ quae] qui R 12. Per CENACULUM … ostenditur (segm. 13)] Cenaculum magnum stratum amplitudo Ecclesiae Vt ~ CENACULUM] CENACULA δ^{1} 13. amplitudo] amplectitudo R 14. Agnum … sanguinis *om.* Vt ~ Agnum immolatum] Agnus immolatus Mu ~ Aegypto] Aegyptum α ~ immolatum^{2} *om.* δ^{1} ~ *post* sanguinis *add.* Christi τ Sk σ O δ 15. quod vetus … de caede (segm. 16) *om.* Vt ~ sacrificium] sacrificiorum Wn ~ Iudaeorum sacrificium *transp.* δ^{1} ~ hircorum sanguis *transp.* Gr 16. nostrum] vestrum τ ~ iam tempore *om.* α ~ *ante* Melchisedech *add.* a En K C O : *add.* in Pa : *add.* per δ ~ revertente] reverte σ ~ caede] ceda Mn 17. Pro] propter δ ~ Pro quid *om.* Vt ~ sigillatim] singulatim Mn : singillatis En ~ interrogabant] interrogabat Mn : interrogabantur Gr

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

UT TRADERET EUM (Mc. 14,11) *significat* quia *opportunus* tempus advenerat ad perditionem Iudaeorum sive Iudeae, et opportunitas redemptionis Ecclesiae. [5]PRIMO DIE AZYMORUM (Mc. 14,12), **quae est ante sabbato**, id est *Iovis dies*. [6]Azyma sinceritas est, facta est Ecclesia. [7]Transitus III modis dicitur, id est: de mundo ad Patrem, de Iudaeis ad gentes et nos de infidelitate ad fidem, de morte ad vitam. [8]HOMO LAGENAM AQUAE BAIULANS (Mc. 14,13) *tenet figuram* apostolorum, sive successorum et baptizatorum, per quos baptismum efficitur. [9]LAGENA *significat* baptismum Trinitatis, **Dominus domus Christus est, domus Ecclesia est**. [10]Pascha manducare cum discipulis suis ostendit se passurum cum discipulis a Iudaeis: [11]aliter manducat in membris suis quae est Ecclesia. [PL 566] [12]Per CENACULUM (Mc. 14,15) *altiorem vitam intellege*. [13]Per STRATUM MAGNUM (Mc. 14,15) amplitudo Ecclesiae *intellegitur*. [14]Agnum immolatum in Aegypto ostendit immolatum in novo Testamento mysterium corporis et sanguinis; [15]quod vetus sacrificium Iudaeorum recessit, *hoc est sanguines* hircorum et taurorum, [16]nam nostrum sacrificium, quod novum dicitur iam tempore Melchisedech, oblatum est revertente Abraham de caede. [17]Pro quid singillatim interrogabant

~ Iudaeorum] Iudeos Ma 5. Iovis] Ioves Ma 8. LAGENAM] LAGONEA Ma ~ AQUAE] AQUA Ma 10. discipulis suis] discipulos suos Ma ~ a] ad Ma 14. in Aegypto ostendit immolatum *om.* Ma ~ novo Testamento] novum Testamentum Ma 16. oblatum] olatum Ma ~ caede] Ecclesiae Ma 17. interrogabant] interrobant Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit ut nullus confidat de conscientia sua. [18]RELICTA SINDONE *FUGIT* NUDUS AB EIS (Mc. 14,52), *ostendit* relicta malitia Iudaeorum. [19]NUDUS FUGIT *ostendit* quod apostoli nudi a superstitionibus Iudaeorum abierunt ad gentes. [20]CALEFACIEBAT SE PETRUS AD IGNEM (Mc. 14,54) significat tepiditatem apostolorum, *et suam negationem et* infidelitatem Iudaeorum. [21]VIDEBITIS FILIUM HOMINIS SEDENTEM A DEXTRIS VIRTUTIS (Mc. 14,62), **ostendit** quia vidit illum Stephanus, vidit *et* Saulus *quando prostratus* **fuit** *in via*, viderunt et alii *plures*.

(Mc. 15) [1]PILATUS (Mc. 15,1) interpretatur os malleatoris, qui format non formatur; [2]ita et persecutores formant animas iustorum ad regnum caelorum, [3]ipsi informes remanserunt *a* gratia Dei. [4]SPINEAM CORONAM (Mc. 15,17) *Dominus in se suscepit* ut spinas peccatorum nostrorum *ablueret*, [5]unde dictum est Adae: "Spinae et tribuli germinentur tibi" (Gen. 3,18). [6]De TERTIA HORA (Mc. 15,25) quod dicit *Iesum crucifixum*, *ostendit eum iudicatum* ut crucifigeretur. [7]*SEXTA* **HORA** (Mc. 15,33) levatus est in cruce. [8]*ELI ELI LAMMA SABACTANI* (Mc. 15,34)*, quod est "Deus, Deus meus,*

~ ostendit *om.* Vt ~ confidat] confideat Mn ~ *post* sua *add.* [*appendix* Mu28 Gr36 Eg27] δ 18. RELICTA] RELICTO ω (∉ Vt Pa) ~ *a* RELICTA *des.* C ~ FUGIT] FUGIIT S R : FUGIMUS Mn : PROFUGIT Gr ~ FUGIT NUDUS] NUDUS PROFUGIT $δ^1$ ~ ostendit *om.* Vt ~ malitia] militia Wn ~ *post* Iudaeorum *add.* abierunt ad gentes Mh 19. FUGIT] FUGIIT S R : FUGIMUS Mn : *om.* Vt ~ ostendit quod apostoli nudi] apostoli Vt ~ abierunt] fugerunt Mn 20. CALEFACIEBAT] CALEFACIEBANT Mh : CALENS Vt ~ significat] pro Vt : significabat Pa 21. VIDEBITIS] VIDEBUNT R ~ *post* VIRTUTIS *add.* hic pro parte totum ponitur Gr : *add.* hic totum pro parte ponitur $δ^1$ ~ ostendit *om.* δ ~ ostendit quia *om.* Vt ~ vidit[1]] viderunt Eg ~ et[1]] illum δ ~ et Saulus] Paulus Vt ~ quando *om.* Vt ~ prostratus quando *transp.* $δ^1$ ~ fuit *om.* Vt ~ in via] ianua τ ~ et alii *om.* Vt

(Mc. 15) 1. interpretatur *om.* Pa ~ os] ostendit S : *om.* Vt ~ os malleatoris] ostendit maioris Mn ~ malleatoris] malleatores S : maliatoris P ~ *post* malleatoris *add.* id est τ ~ qui] quo τ ~ formatur] formetur Mn : formatus Vt Pa 2. persecutores] persecutiones τ 3. informes] informis Mn ~ remanserunt] remanent Vt 4. SPINEAM … tibi (segm. 5)] SPINEA CORONA: spinis peccatorum nostrorum diluit de quibus Adae dicitur "Spinas et tribulos germinentur" Vt ~ ablueret] abluerit R Sk H : aboleret $δ^1$ 5. dictum] datum K 6. De TERTIA … cruce (segm. 7) *om.* Vt ~ quod] que ρ : qui Mu ~ eum] cum En ~ iudicatum] indicatum S Sk H : iudicatur En 7. cruce] crucem S Me Sk H En O Gr Eg 8. ELI ELI] HELOI HELOI Mn : HELOY, HELOY M K Pa ~ LAMMA SABACTANI] LAMA SAPTHANI S : LEMA SABOTHANI H ~ ELI … Deus meus *om.* Vt ~ *post* Deus[1] *add.* meus Me Wn Pa Eg ~ Deus[2] *om.* O

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit ut nullus confidat de conscientia sua. **Abba Haebraice dicitur Pater, Graece genitor, Latine dicitur aduliscens.** [18]RELICTA SINDONE *PROFUGIT* NUDUS AB EIS (Mc. 14,52), *quod significat* relicta malitia Iudaeorum. [19]NUDUS FUGIT *significat* quod apostoli nudi a superstitionibus Iudaeorum **adinventionibus illorum** abierunt ad gentes. [20]CALEFACIEBAT SE PETRUS AD IGNEM (Mc. 14,54) significat tepiditatem apostolorum, **etiam significat** *negationem suam sive* infidelitatem Iudaeorum. [21]VIDEBITIS FILIUM HOMINIS SEDENTEM A DEXTRIS VIRTUTIS (Mc. 14,62), **hic totum pro parte ponitur**, quia vidit illum Stephanus, vidit *illum* Saulus *in via quando prostratus*, viderunt et alii **sancti quam** *plures*.

(Mc. 15) [1]PILATUS (Mc. 15,1) interpretatur os malleatoris, qui format non formatur; [2]ita et persecutores formant animas iustorum ad regnum caelorum, [3]ipsi informes remanserunt *in* gratia Dei. [4]SPINEAM CORONAM (Mc. 15,17) *in se suscepit Dominus* ut spinas peccatorum nostrorum *aboleret*, [5]unde dictum est Adae: "Spinae et tribuli germinentur tibi" (Gen. 3,18). [6]De TERTIA HORA (Mc. 15,25) quod dicit *crucifixum Iesum intellege iudicatum eum* ut crucifigeretur. [7]**De** *SEXTA* (Mc. 15,33) **quia** levatus est in cruce. [8]*Deus meus id est "Deus meus quare me dereliquisti", ELI*

~ nullus] nullis Ma ~ Abba] Ad (*ut vid.*) Ma   18. RELICTA] RELICTO ω ~ quod] que Ma   19. NUDUS] NUDUM Ma ~ a] ad Ma   20. IGNEM] IGNE Ma ~ infidelitatem] infidelitate Ma   21. A] AD Ma ~ plures] pluris Ma

(Mc. 15) 2. persecutores] persecutoris Ma   3. informes] informis Ma   4. aboleret] abolerit Ma   8. dereliquisti] derelinquisti Ma

*

21. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 29, par. 7

(Mc. 15) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.* p. 65, l.18/p. 70, l.18/p. 78; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 191, l.97; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quare me dereliquisti" [9]*ostendit* pro parte carnis, non secundum divinitatem reliquit, quia unitas est potestas. [10]Reliquit carnem filii ad horam in passione, ut per proprium filium nos adoptatos filios haberet. [11]Sicut spongia *plenas cavernas* aceto habet, ita et Iudaei pleni erant superstitionibus et acerba doctrina. [12]IOSEPH (Mc. 15,43) *figuram tenet* primitivae Ecclesiae ex gentibus. [13]MERCATUS EST SINDONEM (Mc. 15,46): per praetium sindonis *ostendit* confessionem fidei. [14]Per SINDONEM ostendit mortificationem Ecclesiae sive gratiam baptizatorum. [15]INVOLUTUM CORPUS IESU IN SINDONE NOVO (Mc. 15,46), *id est* circumdato Christo fiet Ecclesia et renovatio regenerationis. [16]Per MONUMENTUM (Mc. 15,46) et SINDONEM *ostendit* altare in quo corpus Christi ponitur, [17]aliter Ecclesia ex gentibus quae receperunt Christum per fidem in cordibus suis, sive manducandum corpus illius et sumendum sanguinem eius. [18]PETRA (Mc. 15,46) Christus est. [19]Monumentum scissum de petra *ostendit Ecclesiam aedificatam* de latere Christi. [20]ADVOLVIT

~ dereliquisti] deliquisti Me 9. ostendit *om.* Vt ~ divinitatem *bis scr.* M ~ reliquit] reliquid α (∉ relinquis Vt) ~ potestas] potestatis ω (∉ ρ : divinitatis Vt) 10. adoptatos] adoptat ρ ~ filios *om.* P ~ haberet] habere Pa 11. Sicut] Secundum M : *om.* Vt ~ spongia] spongias Mn τ Sk σ M ρ ~ plenas cavernas aceto] aceto plena Vt ~ habet *om.* ω (∉ K δ) ~ *post* cavernas *add.* plenas Pa ~ ita et *om.* Vt ~ pleni erant *om.* Vt ~ acerba] acerum ad M 12. figuram tenet *om.* Vt ~ ex gentibus *om.* Vt 13. MERCATUS] MERGATUS H : MERCATIS En ~ EST *om.* Vt ~ SINDONEM] SINDONA M ~ sindonis *om.* β τ ~ sindonis … per SINDONEM (segm. 14) *om.* Pa ~ ostendit *om.* Vt ~ confessionem] confessione Mn R : confessio Vt 14. ostendit *om.* Vt ~ mortificationem] mortificionem M : mortificatio Vt ~ sive] vel Vt 15. INVOLUTUM … Ecclesia] IN SINDONE NOVO INVOLUTUS CORPUS circumdata Christi fide Ecclesia Vt ~ NOVO] NOVA δ^1 ~ circumdato] circumdata δ^1 ~ Christo] Christi α (∉ O) ~ Christo fiet] fide Christi δ^1 ~ fiet] fidet S : fide R Gr : fiat β (∉ fide Vt : facta est O) : fide δ ~ renovatio] renovatione α (∉ revocatione Me Mn ρ K Vt : revocationem R M) 16. Per *om.* Vt ~ et SINDONEM ostendit *om.* Vt ~ altare] altera Mn 17. aliter] vel Vt ~ ex gentibus *om.* α ~ quae] qui ω ~ quae … eius] quae recepit eum in cordibus per fidem sive sumens corpus et sanguinem eius Vt ~ receperunt] recipitur M ~ Christum per fidem] per fidem Christum K ~ manducandum … sumendum] manducando … sumendo δ ~ sanguinem] sanguis τ ~ eius sanguinem *transp.* K ~ eius] illius Wn 19. Monumentum] Monumenta Sk ~ scissum] excisum in Vt O : excisum δ ~ de[1] *om.* α (∉ in S) ~ petra] petre Mn : *om.* K ~ Ecclesiam aedificatam] Ecclesia aedificata Me R M K ~ de] ex K ~ latere] altare M ~ ostendit … prophetia (segm. 20)] Ecclesia de letere Christi edivicata advolutum lapidem absconditum Christum in lege et propheta Vt 20. ADVOLVIT] ET VOLUIT Mn : AT VOLUIT Sk σ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Eli lama sabactani (Mc. 15,34) [9]*intellege* pro parte carnis, non secundum divinitatem reliquit, quia unitas est potestas. [10]Reliquit carnem filii ad horam in passione, ut per proprium filium nos adoptatos filios **plurimos** haberet. [11]Sicut spongia *carvernas plenas* aceto habet, ita et Iudaei pleni erant superstitionibus et *acerbam doctrinam* **in se habentes**. [12]Ioseph (Mc. 15,43) *tenet figuram* primitivae Ecclesiae ex gentibus. [13]Mercatus est sindonem (Mc. 15,46): per praetium sindonis *intellege* confessionem fidei. [14]Per sindonem ostendit mortificationem Ecclesiae sive gratia baptizatorum. [15]Involutum corpus Iesu in sindone novo (Mc. 15,46) *intellege* circumdato Christo fiet Ecclesia et renovationem regenerationis. [16]Per monumentum (Mc. 15,46) et sindonem *intellegitur* altare in quo corpus Christi ponitur, [17]aliter Ecclesia ex gentibus quae receperunt Christum per fidem in cordibus suis, sive manducandum corpus illius et sumendum sanguinem eius. [18]Petra (Mc. 15,46) Christus est. [19]Monumentum scissum de petra: *intellegitur Ecclesia aedificata* de latere Christi. [20]Advolvit

9. non] num Ma ~ *post* divinitatem *add.* non Ma ~ potestas] potestatis ω 10. passione] passionem Ma ~ adoptatos filios] adoptatus filius Ma 11. aceto] acetum Ma ~ habet *om.* ω ~ acerbam] acerba Ma 12. tenet] tenit Ma ~ figuram] figura Ma 13. sindonem] sindone Ma ~ praetium] praetio Ma 15. Involutum] Involuto Ma ~ fiet] fide Ma ~ Ecclesia] Ecclesiae Ma 17. quae] qui ω

*

11. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 119, par. 4 19. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 127, par. 11, l.21/ ps. 40, par. 10, l.19

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

LAPIDEM AD OSTIUM MONUMENTI (Mc. 15,46) ostendit absconsum Christum in Lege et prophetis.

(Mc. 16) [1]REVOLUTUM LAPIDEM (Mc. 16,4) *ostendit apertam historiam* Legis, Christum *renovatum* in novo Testamento. [2]NON EST HIC (Mc. 16,6), id est non est apud Iudaeos sed est apud gentes. [3]ITE, DICITE DISCIPULIS ET PETRO (Mc. 16,7): nominat pro negatione, ut non desperaret, et pro principatu apostolati. [4]MARIA DE QUA EIECERAT SEPTEM DAEMONIA (Mc. 16,9). [5]Per SEPTEM DAEMONIA (Mc. 16,9) *ostendit totam vitam* illius *inquinatam*, *quia* per septem dies volvitur. [PL 567] [6]PRAEDICATE EVANGELIUM OMNI CREATURAE (Mc. 16,15), id est omni homini, [7]quia homo *partem habet* cum creatura: [8]cum angelis intelligere vel discernere, cum iumentis videre **et sentire**, cum arboribus vivere; [9]lignum vivet ex viriditate, sic et homo per iuventutem; [10]cum lapidibus esse, quia sicut lapides sunt et homines *credentes*. [11]DAEMONIA EICIENT (Mc. 16,17): sive spiritaliter, sive corporaliter. [12]LINGUIS NOVIS

~ LAPIDEM] SAXUM K ~ LAPIDEM … REVOLUTUM (Mc. 16, segm. 1) *om.* Pa ~ prophetis] prophete S Mn Sk M : prophetas K : in prophetis τ H Gr : in prophetae Wn

(Mc. 16) 1. REVOLUTUM … Legis] REVOLUTUM apertam istoriam Legis Vt ~ apertam] aperte Mn Sk σ : aperiam revolutam O ~ renovatum … PETRO (segm. 3) *om.* M 2. NON EST … apostolatus (segm. 3)] NON EST HIC apud Iudeos, discipulis et Petro pro pincipatu apostolatu et pro negatione nominavit Vt ~ sed est] id est α (∉ Me Pa δ : sed R) 3. *post* DISCIPULIS *add.* EIUS δ ~ nominat] renominat M ~ *post* nominat *add.* Petrum δ ~ desperaret] disperaret α (∉ dispareat Pa : desperaret δ) ~ et] ex Pa ~ pro *om.* ρ ~ apostolati] apostolatus τ Pa δ : apostoli M : apostolatu K 4. MARIA … DAEMONIA (segm. 5)] De qua Maria VII demones eiecit Vt 5. totam *om.* Mn Mu ~ illius] eius Mu ~ quia] quae Vt δ ~ dies septem *transp.* Gr 6. PRAEDICATE … credentes (segm. 10)] Omni creaturae omni homini, qui habet partem cum creaturis, cum angelis intellegere et discernere, cum iumentis videre et sentire, cum arboribus vivere qui ex viriditate vivunt, cum lampadibus esse quia sunt Vt ~ omni homini] omne homni S 7. partem] patrem Mn M ~ *ante* creatura *add.* alia R : *add.* omni δ 8. discernere] discerne Mn ~ videre] vivere K ~ et] vel S δ^1 ~ arboribus] arbore Mn ~ vivere *om.* Sk 9. vivet] vivum M : vivit ρ ~ et *om.* K δ^1 ~ iuventutem] iuvenem Mn : iumentum O 10. sicut] sunt ω (∉ sunt et δ^1) 11. EICIENT] EICIUNT τ ~ sive spiritaliter sive corporaliter] sive corporaliter vel spiritaliter Mu ~ sive[1] *om.* Vt ~ spiritaliter] Christi taliter M ~ sive[2]] vel Vt ~ sive corporaliter *om.* Vt 12. LINGUIS … est] LINGUIS vel novis diversis vel predicatur Evangelium id est novum Testamentum Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

LAPIDEM AD OSTIUM MONUMENTI (Mc. 15,46) ostendit absconsum Christum in Lege et prophetis.

(Mc. 16) [1]REVOLUTUM LAPIDEM (Mc. 16,4): *intellegitur aperta historia* Legis, Christum *revelatum* in novo Testamento. [2]NON EST HIC (Mc. 16,6), id est non est apud Iudaeos sed est apud gentes. [3]ITE, DICITE DISCIPULIS ET PETRO (Mc. 16,7). **Petrum** nominat pro negatione, ut non desperaret, et pro principatu apostolati. [4]MARIA DE QUA EIECERAT VII DAEMONIA (Mc. 16,9). [5]Per VII DAEMONIA (Mc. 16,9) *intellegitur tota vita* illius *inquinata*, *quae* per VII dies volvitur. [PL 567] [6]PRAEDICATE EVANGELIUM OMNI CREATURAE (Mc. 16,15), id est omni homini, [7]quia homo *habet partem* cum **omni** creatura: [8]cum angelis intelligere vel discernere, cum iumentis videre, cum arboribus vivere; [9]lignum vivet ex viriditate, sic et homo per iuventutem; [10]cum lapidibus esse, quia sicut lapides sunt et homines *quaerentes* **haec significat sequentur**. [11]DEMONIA EICIENT (Mc. 16,17): sive spiritaliter, sive corporaliter. [12]LINGUIS NOVIS

(Mc. 16) 1. Testamento] Testamentum Ma 3. pro negatione] per generationem Ma ~ desperaret] disperaretur Ma ~ principatu] principatum Ma 5. volvitur] solvitur Ma 8. vivere] videre Ma 9. viriditate] cupiditate Ma ~ iuventutem] iuventute Ma 10. sicut] sunt ω 11. sive corporaliter *om.* Ma 12. NOVIS] NOBIS Ma

*

(Mc. 16) 5. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 25, par. 32; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 357/vol. 2, p. 146

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

LOQUENTUR (Mc. 16,17), sive diversis linguis; nova lingua praedicatio *Evangelii est.* [13]SERPENTES TOLLENT (Mc. 16,18), *id est* de veneno serpentino, sive de doctrina haereticorum. [14]SI MORTIFERUM BIBERINT NON EOS NOCEBIT (Mc. 16,18), *nec* doctrina haereticorum. [15]SUPER AEGROTOS MANUS (Mc. 16,18), **id est** sive corporis sive animae. [16]Tres legimus cum corpore de mundo adsumptos in caelo. [17]Dominus elevatus est a sua virtute, quia nec per concubitum genitus nec per concubitum generans, sed ex virgine natus est. [18]Enoch ablatus est, quia per concubitum genitus est et per concubitum generans; [19]Elias *cum* curru raptus est, quia per concubitum genitus est, non per concubitum generans, quia virgo permansit.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM>

(Prologus) [1]Lucas, ipse consurgens, Syrus natione Antiochensis, [2]arte medicus, discipulus apostolorum, *secutus est Paulum*, [3]serviens Deo sine crimine, numquam *habens uxorem*. [4]LXXXIIII *annorum* obiit in Bithynia, [5]plenus Spiritu sancto sepultus in Constantinopoli. [6]In

~ diversis] adversis M ~ nova lingua] novam linguam τ ~ praedicatio] praeditio P ~ Evangelii] Evangelium M 13. id est *om.* Vt ~ de[1-2] *om.* α ~ veneno serpentino] venenum serpentinum Me Vt : venena serpentina δ ~ sive] vel Vt δ[1] 14. SI MORTIFERUM … haereticorum *om.* S : MORTIFERUM doctrina hereticorum Vt ~ *post* MORTIFERUM *add.* QUID O Gr Eg : *add.* QUOD Mu ~ nec] aut δ ~ *post* haereticorum *add.* aut venenum mortalem (mortale venenum Gr) δ 15. SUPER … animae *om.* Vt ~ *post* MANUS *add.* INPONENT K Gr Eg : *add.* INPONERE Mu 16. Tres *om.* O ~ Tres … caelo *om.* Vt ~ de mundo *om.* δ[1] ~ adsumptos] adceptos S : adsumptus Mn Me Sk M ~ caelo] caelum τ K 17. Dominus … natus est] Dominus ex virgine natus elevatus est sua virtute Vt ~ *post* elevatus est *add.* in celo Pa ~ a] ad M ~ per[1]] ex Me ~ generans] generatus δ[1] ~ sed] sic K 18. Enoch] In hoc Mn Sk σ ~ Enoch … permansit (segm. 19)] Enoc per concubitum generans ablatus est, Elias per concubitum genitus curru raptus est quia virgo permansit Vt ~ concubitum genitus est et per *om.* ω (∉ Sk O) ~ concubitum[2]] cubitum τ ~ generans] genitus ρ 19. raptus est *om.* Mu ~ generans] generatus Eg

(Prologus) 1. Syrus] Siris M ~ natione Syrus *transp.* Gr ~ Antiochensis] ante conscensis M 4. LXXXIIIII] LXXIII α (∉ LXXIII° R : LXXXIIII δ[1]) ~ in Bithynia] Italia α (∉ R Pa δ : Bithynia Italiam O) 5. *post* sepultus *add.* est β τ δ (∉ Eg) ~ Constantinopoli] constanti nobili Mn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

LOQUENTUR (Mc. 16,17), sive diversis linguis **sive** nova lingua praedicatio *sancti Evangelii*. [13]SERPENTES TOLLENT (Mc. 16,18), *sive* de veneno serpentino sive de doctrina haereticorum. [14]SI MORTIFERUM BIBERINT NON EOS NOCEBIT (Mc. 16,18), *aut* doctrina haereticorum **aut venenum mortalem**. [15]SUPER AEGROTOS MANUS (Mc. 16,18): sive corporis sive animam. [16]III legimus **exissent** cum corpore de mundo adsumptos in caelo. [17]Dominus elevatus est a sua virtute, quia nec per concubitum genitus nec per concubitum generans, sed ex virgine natus est. [18]Enoch ablatus est, quia per concubitum genitus est et per concubitum generans; [19]Helias *in* curro raptus est, quia per concubitum genitus est, non per concubitu generans, quia virgo permansit. **Explicit**.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM>

(Prologus) [1]Lucas, ipse consurgens, Syrus natione Antiochensis, [2]arte medicus, discipulus apostolorum, *Paulum secutus*, [3]serviens Deo sine crimine, numquam *uxorem habens* **nec filius**. [4]LXXXIIII *annos* obiit in Bithynia, [5]plenus Spiritu sancto sepultus in Constantinopoli. [6]Item in

~ LOQUENTUR] LOQUAETUR Ma 15. AEGROTOS] AEGROTUS Ma 16. exissent] exisset Ma ~ adsumptos] adsumptus Ma 17. est[1] *om.* Ma ~ virgine] virginem Ma 18. concubitum genitus est et per *om.* ω

(Prologus) 1. natione] nationes Ma 4. obiit] habiit Ma ~ Bithynia] Bethania Ma

*

16-19. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 29, par. 6

(Prologus) 1-4. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, *Prologus*

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Achaia, graeca lingua Evangelium scripsit. [7]Matthaeus scripsit Iudaeis fidelibus, [8]Marcus poenitentibus, Iohannes perfectis, Lucas graecis fidelibus.

(Lc. 1) [1]FUIT IN DIEBUS HERODIS (Lc. 1,5), et reliqua, [2]hic implevit ordinem: dixit regem et regionem in qua fuit, sacerdotem, et gentem eius, et uxorem ipsius indicat. [3]DE VICE ABIA (Lc. 1,5), **id est** in diebus David. [4]ZACHARIAS (Lc. 1,5) memor Domini interpretatur; [5]cui APPARUIT ANGELUS DOMINI A DEXTRIS ALTARIS (Lc. 1,11) *ostendit* quod ei, *quia* memor Domini *est*, demonstratur *mysterium* Dei. [6]ABIA Pater Dominus interpretatur. [7]Aptum fuit ut in tempore officii Patris Domini conceptus esset iste, qui Patrem Dominum praedicasset. [8]ELISABETH (Lc. 1,5) Dei mei saturitas interpretatur, [9]figuram Mariae portat, quae plena Deo fuit. [10]**E**T AMBO IUSTI CORAM DEO (Lc. 1,6), non coram hominibus, quia omnis sterilis in Lege maledictus fuit. [11]INCEDENTES IN OMNIBUS MANDATIS (Lc. 1,6), id est totam Legem servabant. [12]NON ERAT ILLIS FILIUS, QUIA ELISABETH STERILIS ET AMBO PROCESSISSENT IN DIEBUS SUIS (Lc. 1,7), ideo haec duae causae *memorantur, ut* **testimonium**

6. *post* scripsit *add.* ex ordine δ 7. fidelibus Iudaeis *transp.* O 8. Iohannes … fidelibus] Lucas Graecis fidelibus, Iohannes perfectis Eg

(Lc. 1) 1. IN *om.* Vt ~ *post* HERODIS *add.* REGIS S Sk σ Vt δ 2. *post* ordinem *add.* et λ ~ regem dixit *transp.* K ~ dixit regem … Domini (segm. 3)] dixit regem et regionem et sacerdotem et uxorem eius indicat de vice Abia Vt ~ regem] regere Mn ~ sacerdotem] sacerdos δ 3. DE VICE ABIA] De vise habit M 5. DOMINI^{1} *om.* Vt ~ quod ei quia] qui Vt ~ est Domini *transp.* Mu ~ demonstratur] demonstrabitur Mn : monstrabitur ei Vt ~ mysterium] ministerium H 6. Dominus] Domini R 7. Aptum … interpretatur (segm. 8) *om.* Pa ~ conceptus] coeptus α (∉ conceptus W Gr : captivatus Mn : conceptum O δ^{1}) ~ qui … praedicasset] et qui Patris est Dominum predicasset Vt 8. ELISABETH] HELI HELI Mn ~ Dei mei] dominici Mu ~ saturitas] saturas α (∉ R β δ : saturas inras M) 9. figuram … fuit] figurat Mariam Deo plenam Vt ~ *ante* figuram *add.* iste ρ ~ portat] porta Me 10. DEO] DOMINO R ~ quia olim … servabant (segm. 11)] quia sterilis maledicta fuit in lege, incedentes servantes totam legem Vt ~ maledictum fuit in lege *transp.* K ~ maledictus] maledicta β δ 11. INCEDENTES] INCENDENTES M 12. ELISABETH] HELI HELI Mn ~ *post* STERILIS *add.* ERAT ρ ~ PROCESSISSENT] PERSEVERANT α (∉ PROCESSERANT W Me Pa δ) ~ ideo … virtus *om.* H ~ memorantur] memorat α (∉ W δ) ~ ut *om.* α (∉ Me Wn O) ~ *ante* testimonium *add.* ad δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Achaia, graeca lingua Evangelium scripsit. [6a]**Ex ordine Lucas scripsit, item Marcus solus in breve dixit quod Matthaeus et Lucas dixerunt, dum genealogia Christi hominem ex Deum in principio libri sui compraehendit**. [7]Matthaeus scripsit Iudaeis fidelibus, [8]Marcus poenitentibus, Iohannes perfectis, Lucas graecis fidelibus **scripsit ex ordine**.

(Lc. 1) [1]FUIT IN DIEBUS HERODIS (Lc. 1,5) et reliqua, [2]hic implevit ordinem: dixit regem, regionem in qua fuit, sacerdotem, et gentem eius, et uxorem ipsius indicat. [3]DE VICE ABIA (Lc. 1,5): in diebus David. [4]ZACHARIAS (Lc. 1,5) memor Domini interpretatur; [5]cui APPARUIT ANGELUS DOMINI A DEXTRIS ALTARIS (Lc. 1,11) *indicat* quod ei, *qui* memor Domini *interpretatur*, demonstrantur *mysteria* Dei. [6]ABIA Pater Dominus interpretatur. [7]Aptum fuit ut in tempore officii Patris Domini conceptus esset iste, qui Patrem Dominum praedicasset. [8]ELISABETH (Lc. 1,5) Dei mei saturitas interpretatur, [9]figuram Mariae portat, quae plena Deo fuit. [10]AMBO IUSTI CORAM DEO (Lc. 1,6), id est non **sic** coram hominibus, quia omnis sterilis in Lege maledictus fuit. [11]INCEDENTES IN OMNIBUS MANDATIS (Lc. 1,6), id est totam Legem servabant. [12]NON ERAT ILLI FILIUS, QUIA ELISABETH STERILIS ET AMBO PROCESSISSENT IN DIEBUS SUIS (Lc. 1,7), ideo haec duae causae *memoratae sunt, ut maior* fuisset

6. Achaia] Agagia Ma

(Lc. 1) 2. ordinem] ordine Ma ~ dixit] dum Ma ~ regem] rege Ma ~ uxorem] uxore Ma 5. A] AD Ma ~ demonstrantur] demonstratur Ma 9. figuram] figura Ma 11. totam legem servabant] tota lege servabat Ma 12. PROCESSISSENT] PROCESSERANT Ma

*

(Lc. 1) 4. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 51, l.4/p. 63, l.16; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 189, l.73/79 6. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 34, l.12/p. 60, l.9; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 188, l.58; Cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 69 8. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 13, l.2/p. 64, 17; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 2 10. Cfr. Exod. 23,26

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

maior fuisset virtus. [13]INGRESSUS *ZACHARIAS IN TEMPLUM* (Lc. 1,9), id est Christus in Mariam. [14]POPULUS ORAT (Lc. 1,10), id est primum rogat Zachariam et populus, id est libertatem de captivitate. [15]APPARUIT ILLI ANGELUS (Lc. 1,11), non dixit venit, quia ante ibi fuit. [PL 568] [16]ZACHARIAS TURBATUS **EST** (Lc. 1,12), id est quia Iudaei turbantur adveniente Christo. [17]EXAUDITA EST ORATIO TUA (Lc. 1,13), id est magis quam petisti: rogasti pro liberatione plebis et donatus est tibi Praecursor. [18]ET MULTI IN NATIVITATE EIUS GAUDEBUNT (Lc. 1,14), quia per eius praedicationem gaudebunt in vitam aeternam. [19]Quia ipse dixit "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29) et reliqua. [20]Praecedit Christum, ante baptizavit, **et** praedicavit ante conceptus, ante natus et mortuus. [21]Sex causae sunt quia sex menses inter eos erant. [22]EGO SUM GABRIEL (Lc. 1,19), id est fortitudo Dei. [23]CONCEPIT ELISABETH (Lc. 1,24), non *dixit* de Zacharia "Cognovit uxorem suam" (Gen. 4,1), [24]quia *defecit* ab eis *voluntas desiderii*. [25]ET OCCULTABAT SE (Lc. 1,24) propter pudicitiam, ut probaret quod conceperat si verum fuisset. [26]MENSIBUS QUINQUE (Lc. 1,24), id est V milia saeculi sive quinque libri Moysi. [27]AUFERRE OPPROBRIUM MEUM (Lc. 1,25), id est sterilitatis opprobrium et concep-

~ *ante* maior *add.* quia W δ (∉ Gr) ~ fuisset] fuit W δ 13. INGRESSUS … captivitate (seg. 14)] Zacharias in templum Christus in Mariam, primum rogat Zachariam et populus pro libertate de captivitate Vt ~ Mariam. POPULUS (segm. 14)] memoria populi M 14. *ante* populus[2] *add.* rogat K : *add.* Zacharias ut O[2] : ~ et *om.* R ~ libertatem] liberetur O 15. ibi ante *transp.* Me ~ ibi ante] antea ibi β[2] 16. quia] qui Sk : *om.* Vt ~ adveniente] advenientem M 17. liberatione] libertate δ[1] ~ et donatus] datus Vt 18. ET *om.* Vt ~ quia … gaudebunt *om.* S ~ quia … aeternam] per praedicatione eius in vita aeterna gaudebunt Vt ~ per eius praedicationem] per eius praeditionem R ~ *ante* gaudebunt *add.* multi δ[1] ~ vitam aeternam] vita aeterna W 19. Quia ipse dixit *om.* Vt ~ Quia … Christum (segm. 20) *om.* H ~ et reliqua] ecce qui tollit peccata mundi δ 20. *post* Christum *add.* id est δ ~ baptizavit] baptizatur α (∉ baptizatus Pa : baptizavit δ) ~ et] vel Mu ~ conceptus] conspectus α (∉ δ) ~ ante[2] *om.* δ[1] ~ ante natus] condemnatus M 21. Sex causae] sexo usis Mn ~ causae sunt] causis ω (∉ causas R M : causae Wn O : causae sunt δ) ~ menses] mensis Mn ~ erant] erat Me Mn 22. id est *om.* Vt Gr 23. CONCEPIT ELISABETH *om.* Vt ~ ELISABETH] HELI ALI Mn 24. voluntas] voluptas M 25. OCCULTABAT] OCCULTABANT M ~ pudicitiam] pudiciam S Gr ~ probaret] baptizarent Mn ~ quod conceperat *om.* Vt ~ conceperat] amaverit Mn ~ fuisset] esset Vt 26. QUINQUE MENSIBUS *transp.* δ[1] ~ sive] vel δ[1] ~ Moysi] Moysis Vt 27. AUFERRE] AUFERTE R : AUFERET Mn M ~ MEUM *om.* Vt ~ sterilitatis] sterelis H ~ opprobrium sterilitatis *transp.* δ[1] ~ *post* opprobrium *add.* conceptionis Pa

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

virtus. [13]INGRESSIS *IN TEMPLUM ZACHARIAS* (Lc. 1,9) id est Christus in Mariam. [14]POPULUS ORAT (Lc. 1,10), id est primum rogat Zacharias et populus, id est libertatem de captivitate. [15]APPARUIT EI ANGELUS (Lc. 1,11) non dixit venit, quia fuit ibi ante **AD DEXTRIS ALTARIS** (Lc. 1,11). [PL 568] [16]ZACHARIAS TURBATUS (Lc. 1,12), id est quia Iudaei turbantur adveniente Christo. [17]EXAUDITA EST ORATIO TUA (Lc. 1,13), id est magis quam petisti: rogasti pro liberatione plebis et donatus est tibi Praecursor. [18]ET MULTI IN NATIVITATE EIUS GAUDEBUNT (Lc. 1,14), id est quia per eius praedicationem gaudebunt in vitam aeternam. [19]Quia ipse dixit "Ecce agnus Dei" (Ioh. 1,29) et reliqua. [20]Praecedit Christum, **id est** ante baptizavit, praedicavit ante conceptus, ante natus et mortuus. [21]VI causae sunt quia sex menses inter eos erant. [22]EGO SUM GABRIHEL (Lc. 1,19), id est fortitudo Dei. [23]CONCEPIT ELISABETH (Lc. 1,24), non *dicitur* de Zacharia "Cognovit uxorem suam" (Gen. 4,1), [24]quia *defecerunt* ab eis *voluntates desiderii.* [25]ET OCCULTABAT SE (Lc. 1,24), **id est** propter pudicitiam, ut probaret quod conceperat si verum fuisset. [26]MENSIBUS V (Lc. 1,24), id est V milia saeculi sive V libri Moysi. [27]AUFERRE OPPROBRIUM MEUM (Lc. 1,25), id est **abstulit opprobrium** sterilitatis et opprobrium conceptionis in senec-

13. Mariam] Maria Ma 14. primum] unum Ma 15. non dixit] nondum Ma 18. vitam aeternam] vita aeterna Ma 21. VI] V Ma ~ causae sunt] causis ω ~ menses] mensis Ma 24. voluntates desiderii] voluntate desideria Ma 25. pudicitiam] puditiam Ma ~ verum] vero Ma 26. milia] miliaria Ma 27. et *om.* Ma

*

16. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 239, col. 128, l.36 22. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 64, l.24; cfr. Eucherius, *Instr.*, lib. 2, p. 185, l.14; cfr. Greg., *Hom in Ev.*, lib. 2, hom. 34, par. 9

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

tionis in senectute. [28]INTER HOMINES (Lc. 1,25), quia non *fuit opprobrium apud Deum*. [29]Sicut in sexto **mense** missus est Gabriel a Domino in civitatem, [30]ita in sexto miliario mundi *missus est Christus*. [31]IOSEPH (Lc. 1,27) salvator interpretatur, quia salvavit Aegyptum *a* fame; [32]sive Mariam *benedicit*, id est *a carne* Christi. [33]TURBATA *AUTEM* (Lc. 1,29), quia nesciebat si praeteritum an futurum quod angelus dixit: "SPIRITUS SANCTUS VENIET IN TE" (Lc. 1,35). [34]SPIRITUS nomen est omnis gratiae quae a Deo inspiratur. [35]Quomodo cognovit Maria? Quod dixit angelus, vel dum plena erat Spiritu, sciebat quod angelus locutus est ei. [36]VIRTUS ALTISSIMI OBUMBRABIT TIBI (Lc. 1,35), id est abscondit te in Aegypto fugiendo. [37]COGNATA TUA (Lc. 1,36) **ideo** dicitur quia Elisabeth de tribu Levi fuit, id est **de** tribu Dei. [38]ECCE ANCILLA DOMINI (Lc. 1,38), ut *dicit* "Filius ancillae tuae" (Ps. 115,16). [39]ABIIT IN *MONTEM* CUM FESTINATIONE (Lc. 1,39), quia omnis voluntatem Dei implent, festinare debent. [40]EXSULTAVIT INFANS IN UTERO MATRIS EIUS (Lc. 1,41), id est honoravit filius filium sicut honoravit mulier mulierem. [41]EXCLAMAVIT VOCE MAGNA (Lc. 1,41): aptum fuit, quia de Iohanne dictum est "Vox clamantis

28. INTER HOMINES ... Sicut in (segm. 29) *om.* Vt 29. a Domino *om.* Vt δ^1 ~ civitatem] civitate Me Mn R 31. interpretatur] interpretator M ~ quia] qui R ~ salvavit] salvabit S Sk H En ~ a] de R 32. Mariam] Maria R ~ benedicit] salvavit vel benedixit Pa ~ id est ... in te (segm. 33) *om.* M 33. *post* TURBATA *add.* EST S Vt δ ~ AUTEM *om.* Vt ~ praeteritum] praeterito α (∉ praeteritu Mn H : praeteritum Vt δ) ~ FUTURUM] futuro α (∉ futurum esset δ) ~ quod angelus dixit] ei dixisset angelus Vt ~ VENIET] VENIT R : SUPERVENIET δ^1 34. inspiratur] inspirator S 35. cognovit] agnovit Me R Sk Wn ρ K O ~ *post* angelus *add.* [*appendix* Mu29 Gr37 Eg28] δ ~ vel ... angelus² *om.* Pa ~ Spiritu] de Spiritu δ ~ angelus *post* ei *transp. et add.* [*appendix* Mu30 Eg29] δ^1 ~ *post* ei *add.* [*appendix* Gr38] Gr 36. VIRTUS ... tuae (segm. 38)] OBUMBRAVIT TIBI, abscondite in Egyptum fugiendo, Elisabeth cognata tua eo quod erat de tribu Levi id est ecce ancilla Dei ut dicitur et filius ancille tuae Vt ~ abscondit te] abscondite Me Sk σ O Vt : abscondita Mn ~ fugiendo] fugiendum M 37. *a* COGNATA *incipit* E ~ ideo] in Domino H ~ Elisabeth] Heli ali festi Mn ~ Dei] David M 39. MONTEM] MONTANA M δ *et add.* id est more ignis accensi δ ~ CUM FESTINATIONE] CONVERSATIONEM Mn ~ quia omnis *om.* Vt ~ omnis *om.* Mn ~ implent] implere ω ~ festinare debent] debet festinare K ~ festinare debent] festinet homo Vt ~ debent] debet Mn M K 40. IN UTERO MATRIS EIUS id est *om.* Vt ~ honoravit¹⁻²] oravit H ~ filius filium] filium suum Pa ~ honoravit² *om.* Vt 41. MAGNA] MEA Mn ~ dictum est] dicitur Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

tute. [28]INTER HOMINES (Lc. 1,25), quia non *opprobrium fuit cum Deo.* [29]Sicut in sexto missus est Gabriel **angelus** a Domino in civitatem **Galilaeam,** [30]ita in sexto miliario mundi *Christus* **in Ecclesia** *missus est* **ad virginem disponsatam viro.** [31]IOSEPH (Lc. 1,27) salvator interpretatur, quia salvavit Aegyptum *de* fame; [32]sive Mariam *benedixit*, id est *carnem* Christi. [33]TURBATA *EST* (Lc. 1,29), **id est** quia nesciebat si praeteritum an futurum quod angelus dixit: "SPIRITUS SANCTUS VENIET IN TE" (Lc. 1,35), [34]**id est** SPIRITUS nomen est omnis gratiae quae a Deo inspiratur. [35]Quomodo cognovit Maria? Quod dixit angelus, [35a]**quia sciebat Maria quod concepitur ab Spiritu in mundo ut dicit "Mox concupierunt filii Dei filias hominum, ex inde nati sunt gigantes"** (cfr. Gen. 6,4), vel dum plena erat **de** Spiritu, sciebat quod angelus locutus est ei, [35b]**vel scit quod animae generantur, quod dubium est sicut in corporibus seminantur per coniugium an in corpora de caelo mittantur; alii putant quod spiritus animae viri coniungitur in coniugio spiritu animae mulieris et ex inde animae gignantur.** [36]VIRTUS ALTISSIMI OBUMBRABIT TIBI (Lc. 1,35), id est abscondit te in Aegypto fugiendo. [37]COGNATA TUA (Lc. 1,36) dicitur quia Elisabeth de tribu Levi fuit, id est tribu Dei. [38]ECCE ANCILLA DOMINI (Lc. 1,38), ut *dicitur* "Filius ancillae tuae" (Ps. 115,16) **in psalmo.** [39]ABIIT IN *MONTANA* (Lc. 1,39), **id est more ignis accensi.** CUM FESTINATIONE (Lc. 1,39), quia omnis voluntatem Dei implent festinare debent. [40]EXSULTAVIT INFANS IN UTERO MATRIS EIUS (Lc. 1,41), id est honoravit filius filium sicut honoravit mulier mulierem. [41]EXCLAMAVIT VOCE MAGNA (Lc. 1,41), **id est Deus de voce clamavit voce magna; clamasset** aptum fuit quia de Iohanne dictum est "Vox clamantis

29. Domino] Dominum Ma ~ civitatem Galilaeam] civitate Galilea Ma 30. disponsatam] disponsata Ma 32. Mariam] Maria Ma 33. futurum] futuro Ma ~ VENIET] VENIT Ma 34. gratiae] gratia Ma ~ inspiratur] inspirator Ma 35a. filiis *in* filias *corr. s.l.* Ma 35b. in *om.* Ma ~ gignantur] gigantur Ma 36. OBUMBRABIT] OBUMBRAVIT Ma ~ abscondit te] abcondite (*ut vid.*) Ma 37. TUA] SUA Ma ~ tribu²] tribo Ma 39. voluntatem] voluntate Ma ~ implent] implere ω 41. Iohanne] Iohannem Ma

*

31. Cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 30, parr. 20-21; qui salvavit Aegyptum de fame: cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 89, cap. 2, l.22; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 30, par. 21 35a. Cfr. Aug., *Civ. Dei*, III, cap. 5, l.3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

in deserto". [42]IOHANNES **EST** NOMEN EIUS (Lc. 1,63): cur non *dixit* "Iohannes erit"? *Quia ab angelo vocatus est antequam conciperetur.* [43]ET MIRATI SUNT (Lc. 1,63), id est convenientia inter patrem et matrem. [44]BENEDICTUS DOMINUS (Lc. 1,68) ostendit bonitatem Dei dum *rogavit* Zacharias pro liberatione plebis, illi Praecursor donatus est. [45]EREXIT CORNU SALUTIS (Lc. 1,69), id est Christus, quia cornu *nec* caro est nec *ossum*; [46]sic et Christus, *nec* caro est tantum, nec divinitas. [47]PUER CRESCEBAT (Lc. 1,80), id est corpore.

(Lc. 2) [1]HAEC DESCRIPTIO PRIMA FACTA EST (Lc. 2,2), id est a Romanis, quia Iulius primus regnavit Romanis, sed non tenuit universum mundum; [2]*et post eum* **regnavit** *Augustus, post Augustum Tiberius.* [3]In tempore Augusti et Tiberii tempus Christi completurus usque ad baptismum suum, [4]quia XV annos de regno Augusti et XV de regno Tiberii tenuit; in principio regni Augusti venerunt in uno curro ad civitatem suam Augustus et filius eius Tiberius. [5]Postquam adsuerunt

~ in deserto *om.* Vt ~ *post* deserto *add.* [*appendix* Mu31 Gr39 Eg30] δ 42. IOHANNES ... erit] Non dixit Iohannem erit nome eius, sed Iohannem est nomen est Vt ~ erit] erat Pa ~ *post* erit *add.* nomen eius $δ^1$ ~ vocatus] vocatum Mu ~ antequam] ante Vt ~ *post* antequam *add.* in utero $δ^1$ ~ conciperetur] conceptum Vt : acciperetur En 43. MIRATI] INTERATI *in* INTRATI *corr.* Mn : MORATI Vt ~ id est] cum H : *om.* Vt ~ inter] in M 44. BENEDICTUS ... donatus est] BENEDICTUS DOMINUS pro bonitate, rogavit libertatem populi et dabatur ei precursor Domini Vt ~ ostendit] NOSTER α (∉ *om.* Me : DEUS ostendit Mu : DEUS Israel ostendit Eg : NOSTER ostendit Gr) ~ liberatione] libertate $δ^1$ ~ liberatione plebis] liberationis β (∉ liberatione En : liberatione populi O : libertatem populi Vt) ~ illi] illius En ~ donatus est illi precursor *transp.* O 45. CORNU^1] CORNUM S ~ quia ... divinitas (segm. 46)] qui carnem et ossa sed divinitas non habet sicut nec cornu Vt ~ cornu^2] cornus S : cornum M ~ ossum] ossus α (∉ os Me Pa O δ) 46. tantum *om.* β ~ nec *om.* S R Mn ~ nec divinitas] nec os β δ *et add.* id est divinitas tantum δ 47. PUER CRESCEBAT, id est corpore] Crescebat corpore Vt

(Lc. 2) 1. HAEC] HAC K ~ a *om.* R ~ *post* Romanis *add.* non ab aliis regnis δ ~ primus] primis S ~ regnavit] generavit En ~ sed ... mundum] sed non totum regnum tenuit id est universum mundum Vt ~ tenuit ... Augusti (segm. 3) *om.* M 3. tempus] templum M ~ Christi completurus] completur Christi Gr ~ completurus] complendi Vt : completur K : completur $δ^1$ ~ usque ad *om.* ω (∉ δ) 4. XV] XII $δ^1$ ~ annos] anno R : annis Mn ~ de] a Vt ~ in *om.* ρ ~ uno curro] curru uno $δ^1$ ~ curro] curru Me En K O Vt Gr ~ eius] suus E : *om.* Eg 5. adsuerunt] censuerunt Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

in deserto". [41a]UNDE HOC MIHI (Lc. 1,43) **in personam Iohannis dicitur, id est unde merui, hoc est "Non sum dignus solvere corrigia calciamenti eius**" (Ioh. 1,27). [42]IOHANNES NOMEN EIUS (Lc. 1,63): quur non *dicit* "Iohannes erit"? *Quia antequam* **in utero** *conciperetur ab angelo vocatum est.* [43]ET MIRATI SUNT (Lc. 1,63), id est convenientia inter patrem et matrem. [44]BENEDICTUS DOMINUS (Lc. 1,68) ostendit bonitatem Dei dum Zacharias pro liberatione plebis *rogavit*, illi Praecursor donatus est. [45]EREXIT CORNU SALUTIS (Lc. 1,69), id est Christus, quia cornu *non* caro est nec *ossa*; [46]sic Christus, *non* caro est tantum, nec divinitas **tantum.** [47]PUER CRESCEBAT (Lc. 1,80), id est corpore.

(Lc. 2) [1]HAEC DESCRIPTIO PRIMA FACTA EST (Lc. 2,2), id est a Romanis, **non ab aliis regnis**, quia Iulius primus regnavit Romanis, sed non tenuit universum mundum; [2]*et post eum Augustum* **et** *Tiberius.* [3]**Et** in tempore Augusti et Tiberii tempus Christi completurus usque ad baptismum suum, [4]quia XV annos de regno Augusti et XV annos Tiberii tenuit; in principio regni Augusti venerunt in uno curro ad civitatem suam Augustus et filius eius Tiberius. [5]Postquam adsuerunt regnum

43. convenientia] convenientiam Ma   44. bonitatem] bonitate Ma   45. cornu] cornum Ma

(Lc. 2) 1. Romanis] Romanus Ma ~ *post* regnavit *add.* a Ma   2. et² *om.* Ma   3. completurus] conplexsurus Ma ~ usque ad *om.* ω   4. annos] annum Ma ~ regno] regnum Ma ~ uno] unum Ma

*

45. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 265D, (ed. MiAg1), p. 659, l.21

(Lc. 2) 1-4. Cfr. Orosius, *Adv. pag.*, vol. II, lib. 6, cap. 20, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

regnum mundi, ostendit quod in regno eius nasceretur ipse qui regnaret in universo mundo, et pater unitatem filii sui vult. [PL 569] [6]Ipso tempore apparuit circulus aereus erga solem, ostendit nasciturum in tempore eius, cuius potestas et pulchritudo et lux et sapientia circumdedisset omnem potentiam, pulchritudinem, lucem et sapientiam. [7]Ipso tempore fluxit fons olei a taberna meritoria tota die usque ad vesperum, [8]ostendit quod nascitur in tempore eius a quo fluxisset fons olei, **id est** spiritalis unctio per totum Evangelium usque in finem mundi. [9]Augustus (Lc. 2,1) patrem figurat. Cyrinus (Lc. 2,2) filium. Propterea census *datur*, ut sciret rex numerum hominum et magnitudinem. [10]A praeside Syriae (Lc. 2,2) ostendit locum de quo Christus fuit. [11]Ut profiterentur singuli in suam civitatem (Lc. 2,3) ostendit ut nullus extra Ecclesiam censum Deo reddat. [12]Positus in praesepio (Lc. 2,12), *id est* corpus Christi super altare. [13]Bos et asinus in praesepio Christi ostendit *gentes* et Iudaeos communicare super altare. [14]Locus in diversorio (Lc. 2,7), id est domus inter duos muros duas ianuas habet, figurat Ecclesiam *inter paradisum et mundum*. [15]Exercitus militum ostendit

~ in … nasceretur *om.* M ~ nasceretur] nascitur E ~ ipse *om.* Vt ~ universo mundo] universum mundum Mn Sk σ M ρ O δ ~ pater] patrem M ~ unitatem] in unitate O : unici δ^1 ~ unitatem … tempore^2 (segm. 6) *om.* M ~ *post* sui *add.* impleret δ^1 ~ vult] voluntatem α (∉ venerabatur K) 6. aereus] ereus S E Vt : hereus Sk σ : aureus Gr ~ *a* ostendit *des.* E ~ ostendit] ostendens δ^1 ~ nasciturum] nascitur α^1 (∉ nascentem Vt : nasciturum O δ) ~ eius tempore *transp.* Vt ~ eius] ipsius δ^1 ~ potentiam] potestatem δ^1 ~ *post* potentiam *add.* primam α (∉ *add.* prima M K O : *om.* δ) ~ *ante* lucem *add.* II β ~ et *om.* Sk H O ~ *ante* sapientiam *add.* III β 7. Ipso] Ipse S M ~ fluxit] fluit K Vt ~ olei] oleum ω (∉ Pa O δ) ~ taberna] tabernacula Mn 8. ostendit … olei] ostendit eius tempore nasciturum a quo fluit oleum Vt ~ ostendit] ostendens δ^1 ~ nascitur] nasceretur O δ ~ fluxisset] fluisset ω (∉ Pa δ : fluit Vt) ~ in^2] ad δ ~ finem] fine ω (∉ Me β δ) 9. patrem] patrum S Wn M K ~ figurat] significat Me O : figuram H ~ Cyrinus] Tiberius R ~ filium] fili M ~ datur] datus Vt ~ rex numerum] regnum eorum Mn ~ hominum] hominem Me 10. ostendit *om.* Vt 11. Ut profiterentur *om.* Vt ~ profiterentur] prophetarent ω (∉ Me Sk σ Pa O δ : profiterent *in* profiterentur *corr.* En) ~ ostendit *om.* Vt ~ ut^2] quod Gr ~ reddat] reddet Mn 12. Positus] Positis Mn ~ id est *om.* Vt ~ Christi] eius Vt ~ super] in Vt 13. Bos … altare] Bos et asinos Iudei et gentes super altare communicant Vt ~ *ante* gentes *add.* et δ^1 14. locus] locum Mn ~ figurat] figuram α (∉ significat Me : figurat O Vt Wn δ) ~ Ecclesiam] Ecclesiae S R Pa : Ecclesia K 15. militum] milicium S : *om.* Vt : multus Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mundi, ostendit quod in regno eius nasceretur ipse qui regnaret in universo mundo, et pater unitatem filii sui vult. [PL 569] [6]Ipso tempore apparuit circulus aereus erga solem, ostendit nasciturum in tempore eius, cuius potestas et pulchritudo et lux et sapientia circumdedisset omenm potentiam et pulchritudinem, lucem et sapientiam. [7]Ipso tempore fluxit fons olei a taberna meritoria tota die usque ad vesperum, [8]ostendit quod nascitur in tempore eius a quo fluxisset fons olei, spiritalis unctio per totum Evangelium usque in finem mundi. [9]AUGUSTUS (Lc. 2,1) patrem figurat. CYRINUS (Lc. 2,2) filium **figurat**. Propterea census *dabatur*, ut sciret rex numerum hominum et magnitudinem. [10]A PRAESIDE SYRIAE (Lc. 2,2) ostendit locum de quo Christus fuit, [10a]**quia Syria in Asia est, et Iudaea in Palestina**. [11]UT PROFITERENTUR SINGULI IN SUAM CIVITATEM (Lc. 2,3) ostendit ut nullus extra Ecclesiam censum Deo reddat. [12]POSITUS IN PRAESEPIO (Lc. 2,12) *ostendit* corpus Christi super altare. [13]Bos et asinus in praesepio Christi ostendit *gentiles* et Iudaeos communicare super altare. [14]LOCUS IN DIVERSORIO (Lc. 2,7), id est domus inter duos muros II ianuas habet, figurat Ecclesiam *in paradiso et mundo*. [15]Exercitus militum ostendit

5. regnaret] regnasset Ma ~ vult] voluntates Ma 6. aereus] ereos Ma 6. nasciturum] nascere Ma 7. fluxit] fulgebit Ma ~ olei] oleum ω ~ meritoria] meritaria Ma 8. nascitur] nascerit Ma ~ fluxisset] fluisset ω ~ spiritalis] spiritales Ma ~ per] pro Ma ~ finem] fine ω 9. census] censum Ma 10a. *post* Asia est *add.* in Syria Ma 11. PROFITERENTUR] PROPHETARENT ω ~ SUAM CIVITATEM] SUA CIVITATE Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 13. Christi] Christo Ma 14. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ *post* Ecclesiam *add.* ostendit Ma

*

6. Cfr. Orosius, *Adv. pag.*, vol. II, lib. 6, cap. 20, par. 7

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ducem Christum sequere. [16]PASTORES LOQUEBANTUR (Lc. 2,15), aptum fuit [17]ut pastores testimonium darent de vero agno. [18]TRANSEAMUS *IN* BETHLEHEM (Lc. 2,15) ostendit nobis non aspicere retro, nec ad dexteram nec ad laevam, nisi ad Christum. [19]INVENERUNT MARIAM, IOSEPH ET INFANTEM (Lc. 2,16): per hos tres sanatus est mundus. [20]MARIA CONSERVABAT OMNIA VERBA HAEC (Lc. 2,19), id est quod angelus ei dixit. [21]POSTQUAM CONSUMMATI SUNT DIES OCTO UT CIRCUMCIDERETUR (Lc. 2,21), et in octava beatitudine ostendit passionem Christi, dum dicitur: "Beati qui persecutionem patiuntur" (Mt. 5,10). [22]*Circumcisio* Christi die *octavo* ostendit sanguinem martyrum, usque in diem iudicii, [23]sive quia implevit legem et non solvit. [24]POSTQUAM IMPLETI SUNT DIES *PURGATIONIS EIUS* (Lc. 2,22), id est *XV* dies de puero, de puella triginta *in Lege fuit* ut mulier non intret in Ecclesia. [25]PAR TURTURUM AUT DUOS PULLOS COLUMBARUM (Lc. 2,24), per saevitiam turturis ostendit esse prudentes sicut serpentes, per columbam simplices esse.

~ ducem] duce Mn Sk H ~ Christum ducem *transp.* δ^1 ~ sequi Christum *transp.* Vt ~ sequere] sequi R Vt δ 16. PASTORES … agno (segm. 17)] PASTORES nunciabunt de vero agno festinantes Vt 17. darent testimonium *transp.* δ^1 18. TRANSEAMUS … Christum] et non aspitiat homo retro vel ad dexteram vel ad levam sed usque ad Christum festinet Vt ~ IN *om.* Mu ~ non] nam En ~ aspicere] respicere δ^1 ~ dextram] dextera O ~ nec ad laevam *om.* Wn ~ ad laevam] aram Mn ~ laevam] sinistram Sk H δ 19. INVENERUNT … mundus *om.* Vt ~ tres … POSTQUAM (segm. 21) *om.* M ~ sanatus] salvatus Mn : natus H 20. MARIA … dixit] CONSERVABAT OMNIA id est quod ei loquebatur angelus Vt ~ *post* HAEC *add.* in corde suo K ~ quod] quia Pa ~ dixit ei *transp.* ρ 21. POSTQUAM … dicitur] VIII[a] id est circumcisio, in VIII[a] beatitudine nuntiat eius passio, dicitur enim Vt ~ CONSUMMATI] IMPLETI β δ ~ DIES OCTO … IMPLETI SUNT (segm. 24) *om.* H ~ octava] octo Mn ~ octava beatitudine] octabatitudine Sk ~ *post* patiuntur *add.* propter iustitiam K δ^1 : *add.* et caetera Gr ~ Beati … martyrum (segm. 22) *om.* M 22. die octavo *om.* Vt ~ octavo] octava δ ~ *post* ostendit *add.* effusionem Vt ~ martyrum] martyrii Sk Wn En K O 23. sive … solvit] vel quia non venit solvere sed implere Vt 24. PURGATIONIS] AGINITIONIS Mn : PUGAMINIS M ~ EIUS *om.* Gr ~ XV] duodecim R : Ximus M : XL K ~ triginta] LXXX K ~ triginta in Lege] in Lege XXX En ~ fuit in Lege *transp.* Me ~ intret] intrat Mn : intraret β δ 25. PAR TURTURUM … Deo (segm. 26)] in sevitia turturis prudentes sicut serpentes, in columba ostendit esse simplices sicut columbae, par id est totum se offerre Deo Vt ~ PULLOS] PULLUS Mn ~ prudentes] prudentiam ω (∉ prudentia Mn : prudentium K : sevitium *et add. s.l.* id est O : prudentes δ^1)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ducem Christum sequere. [16]PASTORES LOQUEBANTUR (Lc. 2,15) **id est** aptum fuit [17]ut pastores testimonium darent de vero agno. [18]TRANSEAMUS *AD* BETHLEHEM (Lc. 2,15) ostendit nobis non aspicere retro, nec ad dexteram nec ad laevam, nisi ad Christum. [19]INVENERUNT MARIA, IOSEPH ET INFANTEM (Lc. 2,16): per hos III sanatus est mundus, **et reliqua**. [20]**Ad litteram dicit**: MARIA CONSERVABAT OMNIA VERBA HAEC (Lc. 2,19), id est quod angelus ei dixit. [21]POSTQUAM CONSUMMATI SUNT DIES VIII UT CIRCUMCIDERETUR PUERUM (Lc. 2,21) **ostendit VIII beatitudines VIII dies circumcideretur**, et in octava beatitudine ostendit passionem Christi, dum dicitur "Beati qui persecutionem patiuntur" (Mt. 5,10) **et reliqua**. [22]*Circumcideretur* Christo die *octava* ostendit sanguinem martyrum usque in diem iudicii, [23]sive quia implevit Legem et non solvit. [24]POSTQUAM IMPLETI SUNT DIES *EIUS PURGATIONIS* (Lc. 2,22), id est *XII* dies de puero, de puella XXX ut mulier in Ecclesia non intret, *in Lege fuit*. [25]PAR TURTUM AUT DUOS PULLOS COLUMBARUM (Lc. 2,24), per saevitiam turturis ostendit esse prudentes sicut serpentes, per columbam simplices esse.

20. litteram] littera Ma   22. sanguinem] sanguine Ma ~ diem] die Ma   24. ut *om.* Ma   25. PULLOS] PULLUS Ma ~ prudentes] prudentiam ω ~ columbam] columba Ma

*

16-17. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 109, par. 16, l.36   22. Cfr. Ambr., *Epistulae*, lib. 9, ep. 69, par. 14   25. Cfr. Aug., *Contra Iulianum*, lib. 1, col. 644, l.12; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 30, par. 5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[26]PAR ostendit totum se homo offerat Deo. [27]REVELATIONEM GENTIUM (Lc. 2,32), id est *gloriam fidei*. [28]ECCE POSITUS EST IN RUINAM (Lc. 2,34), id est in his qui non credunt; [29]*IN* RESURRECTIONEM (Lc. 2,34), in his qui credunt in eum; [30]ET SIGNUM (Lc. 2,34), id est Evangelium. [31]VENI SEPARARE HOMINEM ADVERSUS MATREM (Mt. 10,35), et reliqua, ut ipse *ait* "Quae est mater mea?" (Mt. 12,48; Mc. 3,33). [32]BEATUS **ILLE** VENTER QUI TE PORTAVIT (Lc. 11,27), et reliqua, id est ut multi bonas cogitationes cogitent, dum non *sola Maria* mater Christi est. [33]ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIUS (Lc. 2,35), id est sermo Dei, sive passio Christi. [34]VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS SEPTEM (Lc. 2,36), id est synagoga cum Eptatico. [35]ET NON DISCEDEBAT DE TEMPLO (Lc. 2,37), id est quia *non debet Ecclesia* discedere de caelo. [36]**PUER AUTEM** *CRESCEBAT* (Lc. 2,40)*,* **id est** *corpore*. [37]*ET CONFORTABATUR* (Lc. 2,40)*,* **id est** *spiritu*. [PL 570] [38]CUM ESSET DUODECIM ANNORUM (Lc. 2,42), id est duodecim tribus quae venerunt ad Christum; [39]POST TRIDUUM INVENERUNT EUM (Lc. 2,46): [40]*PATER* (Lc. 2,48)*, id est Ecclesia, et MATER* (Lc. 2,48)*, id est synagoga*, [41]qui quaerebant eum per tres Leges et non invenerunt eum

26. *post* PAR *add.* TURTURUM δ ~ se homo totum *transp.* β δ ~ offerat] offerre β δ 27. REVELATIONEM … fidei *om.* Vt 28. ECCE … mea (segm. 31)] ostendit positus in ruinnam; his qui non credunt et resurrectionem qui credunt in eum in signum Evangelium separare homines a matre et cetera, ipse ait: quae est mater mea et cetera Vt ~ *post* EST *add.* HIC β δ ~ in^2 *om.* α ~ his] hii Me : id est Eg 29. IN^1 … qui *om.* M ~ in^2 *om.* α ~ in^2 … credunt *om.* K Pa 30. ET] IN δ 31. VENI] VENIT Mu ~ ADVERSUS] ADVERSUM S ~ *post* MATREM *add.* suam δ^1 ~ ut] et M 32. ILLE *om.* Vt ~ VENTER ILLE *transp.* K ~ QUI TE … et reliqua] et cetera Vt ~ PORTAVIT] PORTABIT R ~ bonas] bonis Mn ~ cogitent] agitent S : gignent Vt ~ dum] cum Mn ~ sola] solum Pa ~ Christi est *om.* δ^1 33. ET TUAM IPSIUS ANIMAM *om.* Vt ~ PERTRANSIBIT] PERTRANSEAT ω (∉ PERSPECTAT Mn : PERTRANSIIT Sk σ : PERTRANSIVIT M : PERTRANSIBIT ρ δ : PERTRANSIET K O Vt) ~ id est sermo Dei] sermo divinus est Vt 34. VIXERAT *om.* Vt ~ *post* VIXERAT *add.* ENIM Eg ~ VIRO SUO] UXORE SUA Eg ~ ANNIS] ANNOS α (∉ Sk H M Vt Pa K O δ^1 : *om.* Gr) ~ id est *om.* Vt ~ cum eptatico … id est synagoga (segm. 40) *om.* Pa ~ cum^2 *om.* δ^1 35. ET NON … spiritu (segm. 37)] et non discedebat de ceterae Ecclesia non debet discedere de celo; crescebat corpore, confortabatur spiritu Vt ~ DISCEDEBAT] DESCENDEBAT Me ~ de caelo *om.* M 37. id est spiritu *om.* M 38. CUM ESSET … Evangelium (segm. 41)] XII anno id est XII tribus qui venerant ad Christum, post triduum id est tres leges, pater Ecclesia, mater sinagoga, qui eum non invenerunt nisi per Evangelium Vt ~ ANNORUM DUODECIM *transp.* O ~ *post* ANNORUM *add.* Iesus β δ ~ quae] qui α (∉ δ) 39. POST TRIDUUM] POSTRIDUUM O 40. PATER … eum^2 (segm. 41) *om.* M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[26]PAR ostendit totum se homo offerat Deo. [27]REVELATIONEM GENTIUM (Lc. 2,32), id est *fidei; gloria, id est puerum.* [28]ECCE POSITUS EST IN RUINAM (Lc. 2,34), id est in his qui non credunt, [29]*ET* RESURRECTIONEM (Lc. 2,34), id est in his qui credunt in eum, [30]ET **IN** SIGNUM (Lc. 2,34) id est Evangelium. [31]VENIT SEPARARE HOMINEM ADVERSUS MATREM **SUAM** (Lc. 2,35), et reliqua, ut ipse *dixit* "Quae est mater mea?" (Mt. 12,48; Mc. 3,33) **et reliqua**. [32]BEATUS VENTER QUI TE PORTAVIT (Lc. 2,27), et reliqua, id est ut multi bonas cogitationes cogitent, dum non *Maria sola* mater Christi est. [33]ET TUAM IPSIUS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIUS (Lc. 2,35), id est sermo Dei **unius est sermo Dei** sive passio Christi. [34]VIXERAT CUM VIRO SUO ANNIS VII (Lc. 2,36), id est synagoga cum Eptatico. [35]ET NON DISCEDEBAT DE TEMPLO (Lc. 2,37), id est quia *Ecclesia non debet* discedere de caelo. [36]*CRESCEBAT* (Lc. 2,40)*: corpore*, [37]*et* *CONFORTABATUR* (Lc. 2,40)*: spiritu.* [PL 570] [38]CUM ESSET XII ANNORUM (Lc. 2,42), id est XII tribus qui venerunt ad Christum. [39]POST TRIDUUM INVENERUNT EUM (Lc. 2,46), [40]*id est PATER* (Lc. 2,48) *Ecclesiae et MATER* (Lc. 2,48) *synagoga figurat*, [41]qui quaerebant eum per III Leges et non invenerunt eum

26. PAR] PARS Ma 28. RUINAM] RUINA Ma ~ in² *om.* Ma ~ credunt] credant Ma 29. in² *om.* Ma 33. ANIMAM] ANIMA Ma 33. PERTRANSIBIT] PERTRANSEAT ω 34. cum²] et Ma 35. DISCEDEBAT] DISCENDEBAT Ma ~ discedere] discendere Ma 38. *post* ANNORUM *add.* eum Ma 41. Leges] Legis Ma ~ invenerunt] venerunt Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

nisi per Evangelium. [42]Et erat *illis subditus* (Lc. 2,51) ostendit filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.

(Lc. 3) [1]**Ab** anno quinto decimo Tiberii Caesaris (Lc. 3,1): unus rex, unus praeses in nativitate Christi memorantur, id est dum non coeperant docere; [2]nunc autem rex et quattuor tetrarchae commemorantur, dum ad praedicationem et ad baptismum venit. [3]Rex *significat* Christum, et quatuor tetrarchae *ostendit* quatuor Evangelia; [4]duo sacerdotes, *id est duas Leges*. [5]Per senum numerum mundus natus est, qui per senum numerum factus est. [6]Unus rex de Romanis, ostendit unitatem regni Romanorum, et quattuor tetrarchae super Iudaeos ostendit divisionem regni Iudaeorum, [7]Factum est verbum Domini super Iohannem, id est vade **et** praedica baptismum. [8]Vallis implebitur (Lc. 3,5), *id est Iudaei et gentes*, [9]montes et colles humiliabitur (Lc. 3,5), *id est "Qui se humiliat exaltabitur"* (Lc. 14,11). [10]**Et erunt** prava in directa (Lc. 3,5), id est qui fuit luxuriosus sit castus. [11]Et aspera in vias planas (Lc. 3,5), id est qui fuit superbus sit humilis. [12]Videbit omnis caro salutare Dei (Lc. 3,6), *id est* Iudaei et gentes, viri et mulieres.

42. Et erat … ministrare] Erat illis subditus ut est non veni ministrari sed mistrare Vt ~ subditus illis *transp.* Gr ~ venit] veni M ~ ministrari] ministri Sk

(Lc. 3) 1. Ab *om.* O ~ unus[1]] hii Mn ~ unus[1-2]] primus α (∉ δ) ~ id est dum … commemoratur (segm. 2) *om.* Sk ~ non dum *transp.* ρ ~ coeperant] captivitate Mn 2. nunc autem] unus Eg ~ et *om.* α (∉ δ) ~ quattuor] quartus α (∉ quare Vt : quatuor δ) ~ tetrarchae] tetrarcha α (∉ tetharce M : tetrarchae δ) ~ commemorantur] commemoratur Vt Pa : commoratur O ~ commemorantur … tetrarchae (segm. 3) *om.* M ~ *post* commemorantur *add.* memoriam natura Mn : *add.* id est dum non coeperant docere nunc autem rex quartus detrarcha commemorantur H 3. Christum significat *transp.* Wn ~ ostendit *om.* Vt δ[1] ~ Evangelia] evangelista Sk 5. mundus *om.* R ~ natus] signatus Vt : sanatus δ ~ qui per senum numerum factus est *om.* R 6. Unus] Primus α (∉ Hii Mn : Unus δ)~ de *om.* β δ ~ Romanis] romanus H O δ ~ unitatem] nativitatem β (∉ navitatem M) ~ et *om.* δ ~ quattuor tetrarchae] quartus tetrarcha α (∉ β δ) ~ *post* Iudaeos *add.* sunt Vt ~ ostendit[2]] ostendunt Eg 7. Factum] Fatum R ~ super Iohannem] id est Vt ~ id est *om.* R 8. *ante* Vallis *add.* omnis S ~ Vallis] Valles S Mn Sk H δ ~ implebitur] implebuntur δ ~ *post* gentes *add.* viri et mulieres vel tuenit (*sic*) Nazaret ubi erat nutritus O 9. humiliabitur] humiliabuntur R : humiles O ~ humiliabitur id est *om.* Vt ~ humiliat *om.* Gr ~ humiliat exaltabitur] exaltant humiliantur δ[1] ~ exaltabitur] exaltat α (∉ Me σ En K O : exaltant δ) 10. Et erunt *om.* Vt : iterum K 11. aspera] asperas Mn Sk M ~ vias planas] via sunt Vt 12. Videbit … mulieres] Omnis caro: Iudei et gentes, viri et mulieres Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

nisi per Evangelium. [42]ET ERAT *SUBDITUS ILLIS* (Lc. 2,51) ostendit filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.

(Lc. 3) [1]ANNO XV TIBERII CAESARIS (Lc. 3,1): unus rex **et** unus praeses in nativitate Christi memorantur, id est dum non coeperant docere; [2]nunc autem rex et IIII tetrarchae commemorantur, dum ad praedicationem et baptismum venit. [3]Rex *figurat* Christum, et IIII tetrarchae *figurant* IIII Evangelia; [4]**et** duo sacerdotes *II leges figurant.* [5]Per senum numerum mundus natus est, qui per senum numerum factus est. [6]Unus rex de Romanis **dicit**, ostendit unitatem regni Romanorum, et IIII tetrarchae super Iudaeos ostendit divisionem regni Iudaeorum. [7]Factum est verbum Domini super Iohannem, id est vade, praedica baptismum. [8]VALLIS IMPLEBITUR, [9]MONTES ET COLLES HUMILIABITUR (Lc. 3,5), *id est* **ad litteram** *Iudaei et gentes, id est "Qui se humiliat exaltabitur"* (Lc. 14,11) **et reliqua**. [10]PRAVA IN DIRECTA (Lc. 3,5), id est qui fuit luxuriosus sit castus. [11]ASPERA IN VIAS PLANAS, id est qui fuit superbus sit humilis. [12]VIDEBIT OMNIS CARO SALUTARE DEI (Lc. 3,6), *id sunt* Iudaei et gentes, viri et mulieres.

(Lc. 3) 1. praeses] praesex Ma 2. dum] dicit Ma 3. *post* tetrarchae *add.* et duo sacerdotes Ma 4. sacerdotes] sacerdotis Ma ~ leges] legis Ma 6. senum] sensum Ma ~ natus] sanatus Ma 6. unitatem] unitate Ma 8. VALLIS] VALLES Ma 9. *post* litteram *add.* ite Ma 11. ASPERA] ASPERAS Ma ~ superbus... humilis] superbos... humiles Ma 12. *post* mulieres *add.* Generatio viperarum id est quia vipariter (*sic*) per ethimologia Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 4) [1]VENIT AD NAZARETH IN QUA NUTRITUS EST (Lc. 4,16) ostendit ut Ecclesiam, in qua nutritus sit, homo non obliviscatur. [2]ET SURREXIT LEGERE (Lc. 4,16), hic ostendit "Si iuniori revelatum fuerit, senior taceat" (cfr. I Cor. 14,30), id est evangelista et Pentateuchus. [3]Surgit et Petrus in medio discipulorum (cfr. Act. 1,15); *stetit* ostendit quod non sedendum, praedicandum est. [4]PROPTER QUOD UNXIT ME (Lc. 4,18), id est non oleo commune, sed spiritale. [5]EVANGELIZARE PAUPERIBUS (Lc. 4,18), id est ut "Beati pauperes spiritu" (Mt. 5,3). [6]ET CAPTIVIS REDEMPTIONEM (cfr. Lc. 4,19), id est Iudaeis de Pharaone et gentibus de diabolo. [7]CAECIS VISUM (Lc. 4,19), id est Iudaeis et gentibus. [8]DIMITTITE CONFRACTOS (Lc. 4,19), id est Iudaeos lutum fabricandum et gentes idolis supplicandum. [9]ANNUM DOMINI (Lc. 4,19), id est quia annus quatuor tempora habet, ostendit quatuor *evangelistas*, [10]et duodecim menses duodecim apostolos ostendit, et diem retributionis, id est diem iudicii. *Ad litteram*: [11]HODIE IMPLETA EST SCRIPTURA IN AURIBUS VESTRIS (Lc. 4,21). [12]MULTAE VIDUAE ERANT IN ISRAEL (Lc. 4,25), id est Ecclesia; [13]ELIAS (Lc. 4,25) significat Christum. [14]TRES ANNOS ET VI MENSES (Lc. 4,25): praedicationem Domini; III leges ostendit, VI dies in quibus

(Lc. 4) 1. VENIT … fuerit (segm. 2)] Venit Nazaret in qua nutritus est ut Ecclesiam non oblivscatus homo in qua nutritus est; surrexit legere ostendit si in iuniori revelatum fuerit Vt ~ VENIT AD *om.* M ~ IN QUA] UBI ERAT O ~ NUTRITUS] NATUS S Wn : NUTRI NATUS M ~ ut *om.* Mn R Sk K 2. SURREXIT] RESURREXI S ~ hic] hy M ~ *ante* iuniori *add.* in α (∉ Me Pa δ) ~ evangelista] Evangelium O ~ Pentateuchus] Eptaticum S : Pentaticum Mn Sk σ En 3. Surgit … praedicandum est *om.* Vt ~ sedendum] reddendum α^{I} (∉ sedendo Gr) 4. PROPTER] PROPTEREA K ~ QUOD *om.* K ~ oleo] oleum ω (∉ Vt O δ) ~ oleo commune] communi oleo δ ~ commune] cum unge Mn ~ spiritale] spiritaliter Mn : spiritali Vt O δ 5. ut … Christus (Lc. 7, segm. 12) *def.* M 6. REDEMPTIONEM id est *om.* Vt ~ gentibus] gentes α (∉ δ) 8. DIMITTITE] DIMITTERE δ ~ DIMITTITE … supplicando] qui confrancti sunt Iudei, lutum fabricando genit̄ idolis supplicando Vt ~ fabricandum] fabricando δ ~ gentes] gentis Sk : gentes H ~ supplicandum] supplicando α (∉ supplicando *in* supplicandum *corr.* En : supplicandum δ) 9. ANNUM] ANNO α (∉ δ) ~ id est quia annus] anno Vt ~ tempora] tempore Pa ~ ostendit quatuor evangelistas *om.* ρ K ~ ostendit quatuor … apostolos ostendit (segm. 10)] et XII menses id est evangelista et apostolus Vt 10. ostendit XII apostolis *transp.* Sk ~ Ad litteram *om.* δ ~ Ad litteram … VESTRIS (segm. 11) *om.* Vt 11. VESTRIS] NESTRIS ρ K O 12. ERANT *om.* Vt 13. *post* Christum *add.* NEEMAN SYRUS significat gentes β 14. TRES ANNOS … ostendit] TRES ANNOS tres leges ostendit; ET VI MENSES praedicationem Domini ostendit β ~ *ante* VI dies *add.* ET VI MENSES R β : ET VI MENSES ostendit opera δ ~ dies] dierum ω

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 4) [1]VENIT AD NAZARETH IN QUA NUTRITUS EST (Lc. 4,16) ostendit ut Ecclesiam, in qua nutritus fit, homo non obliviscatur. [2]ET SURREXIT LEGERE (Lc. 4,16), hic ostendit "Si iuniori revelatum fuerit, senior taceat" (I Cor. 14,30), id est evangelista et Pentateuchus. [3]Surgens Petrus in medio discipulorum (cfr. Act. 1,15) *dixit*; ostendit quod non sedendum, praedicandum est. [4]PROPTER QUOD UNXIT ME (Lc. 4,18), id est non oleo commune, sed spiritale. [5]EVANGELIZARE PAUPERIBUS **MISIT ME** (Lc. 4,18), id est ut "Beati pauperes spiritu" (Mt. 5,3). [6]ET CAPTIVIS REDEMPTIONEM (cfr. Lc. 4,19), id est Iudaeis de Pharaone et gentibus de diabulo. [7]ET CAECIS VISUM (Lc. 4,19), id est Iudaeis et gentibus. [8]DIMITTITE CONFRACTOS (Lc. 4,19), id est Iudaeos lutum fabricandum et gentes idolis subplicandum. ANNUM DOMINI (Lc. 4,19), id est quia annus quattuor tempora habet, ostendit IIII *Evangelia*, [10]et XII menses XII apostolos ostendit, et diem retributionis, id est diem iudicii. [11]HODIE IMPLETA EST SCRIPTURA IN AURIBUS VESTRIS (Lc. 4,21), *ad litteram*. [12]MULTAE VIDUAE ERANT IN ISRAEL (Lc. 4,25), id est Ecclesia. [13]ELIAS (Lc. 4,25) significat Christum. [14]III ANNOS ET SEX MENSES. (Lc. 4,25): praedicationem Domini; III legis ostendit, VI dies in quibus

(Lc. 4) 1. Ecclesiam] Ecclesia Ma 2. Pentateuchus] Pentaticum Ma 3. sedendum] sedentium Ma 4. oleo] oleum ω ~ spiritale] spiritatem Ma 6. id est] ad Ma ~ Pharaone] Pharaonem Ma 8. CONFRACTOS] CONFRATIS Ma ~ gentes] gentis Ma 9. annus] anno Ma ~ habet] habent Ma 10. menses] mensis Ma ~ apostolos] apostolus Ma 11. IMPLETA] INPLETUM Ma 14. dies] dierum ω

*

(Lc. 4) 8. Cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Michaeam*, lib. 2, cap. 6, ll.134-139; et gentes idolis supplicando: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* SL39, ps.59, par. 12, l.4 9. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 10, l.1402 10. Cfr. Hier., *Comm. in Ez.*, lib. 9, cap. 29, l.557; et diem retributionis, id est, diem iudicii, ad litteram: cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Osee*, lib. 2, cap. 9, l.161; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 44, p. 106, ll.6/8 12-13. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 124, cap. 2, l.18/cap. 4, l.4 14. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Vetus Testamentum*, par. 102, col. 114, l.7

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

factus est mundus. [15]ELISAEUS (Lc. 4,27) significat Christum. [16]NAAMAN SYRUS (Lc. 4,27) *significat gentes*. [17]Filia, id est synagoga. [18]Giezi, id est Ecclesia. [19]HABENS DAEMONIUM (Lc. 4,33), **id est** idolis credendum. [20]QUID NOBIS ET TIBI? (Lc. 4,34) id est nobis tormenta, tibi gloriam.

(Lc. 5) [1]SECUS STAGNUM (Lc. 5,1), id est secus Legem. [2]DUAS NAVES (Lc. 5,2), *id est duas Ecclesias*. [3]DUC IN ALTUM (Lc. 5,4), id est Christum ascendentem in caelum. [4]TOTA NOCTE LABORANTES, NIHIL CEPIMUS (Lc. 5,5), id est per veterem Legem nullum duximus ad vitam. [5]IMPLEVERUNT AMBAS *NAVES* (Lc. 5,7), id est quia per Ecclesiam et synagogam convertit. [6]ITA UT MERGERENTUR (Lc. 5,7), id est homo qui divitias et paupertatem non sustinet. [7]EXI A ME, DOMINE, QUIA PECCATOR SUM (Lc. 5,8) ostendit ideo non exivit Dominus, quia non deserit veram humilitatem. [8]NOLI TIMERE (Lc. 5,10), id est non timeat *peccator medicum*. [PL 571] [9]AMBULABAT MAGIS SERMO DE ILLO (Lc. 5,15), id est sanitatis et doctrinae. [10]Quando orabat ostendit theoricam vitam; **quando** sanabat, ostendit actualem **vitam**. [11]Per TEGULAS (Lc. 5,19), id est per divinitatem. [12]SURGE ET AMBULA (Lc. 5,23) ostendit resurrectionem omnium. [13]Exivit in montem orare et descendit ad turbas ostendit de theorica ad actuale in unum conpletur in hoc libro. [14]Quattuor beatitudines leguntur, quia

19. credendum] credendo δ

(Lc. 5) 2. DUAS] DUAE α ~ NAVES] NAVIS Mn Sk 3. DUC … caelum *om.* Vt ~ *ante* Christum *add.* ad β δ ~ *post* ascendentem *add.* et illum β ~ in caelum *om.* δ[1] 4. LABORANTES] LABORAMUS S : LABORAVIMUS Me ~ NIHIL … ad vitam] per legem Vt ~ duximus] dicimus *in* ducimus *corr.* Mn ~ *post* vitam *add.* aeternam β δ 5. IMPLEVERUNT] IMPLERE Mn ~ NAVES] NAVICULAS δ ~ id est quia *om.* Vt ~ per *om.* β δ ~ convertit] converterunt δ 6. sustinet] sustinuit Gr 7. QUIA … id est *om.* Vt ~ *ante* PECCATOR *add.* HOMO Me δ[1] ~ ideo] id est α (∉ ideo Gr : quia ideo δ[1]) ~ deserit] deserat Sk Wn En K: deservat H 8. NOLI] NOLITE Me Mu ~ NOLI … doctrinae (segm. 9) *om.* Vt ~ medicum] modicum Sk σ Pa O 9. AMBULABAT] AMBULAVIT Mn Sk σ ρ K O δ 10. Quando[1]] Quam α (∉ S O δ : cum Vt) ~ ostendit] id est K ~ ostendit theoricam vitam *transp.* Vt ~ quando[2]] cum Vt ~ sanabat] sonabat Me ~ ostendit actualem vitam] actualem Vt 11. id est per *om.* Vt 12. ostendit resurrectionem] resurrectio Vt 13. montem] monte R ~ de theorica] de theoricam σ : theoroticam En : theoricam Vt β[2] Mu Gr : theoreticam Eg ~ ad[2]] et ω ~ actuale] actualem vitam β δ ~ conpletur] completum α (∉ complirum R : conpletur Sk : completam δ) ~ in hoc libro *om.* R 14. leguntur] legitur α (∉ R K O Vt δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

factus est mundus. [15]ELISAEUS (Lc. 4,27) significat Christum. [16]NAAMAN SYRUS (Lc. 4,27) *gentes significat*. [17]Filia, id est synagoga. [18]Giezi id est Ecclesia. [19]HABENS DAEMONIUM (Lc. 4,33): idolis credendum. [20]QUID NOBIS ET TIBI? (Lc. 4,34) id est nobis tormenta, tibi gloriam.

(Lc. 5) [1]SECUS STAGNUM (Lc. 5,1), id est secus Legem. [2]DUAS NAVES (Lc. 5,2) *II Ecclesias ostendit*. [3]DUC IN ALTUM (Lc. 5,4), id est Christum ascendentem in caelum. [4]TOTA NOCTE LABORANTES, NIHIL CEPIMUS (Lc. 5,5), id est per veterem Legem nullum duximus ad vitam. [5]IMPLEVERUNT AMBAS *NAVICULAS* (Lc. 5,7), id est quia per Ecclesiam et synagogam convertit. [6]ITA UT MERGERENTUR (Lc. 5,7), id est homo qui divitias et paupertatem non sustinet. [7]EXIA ME, DOMINE, QUIA PECCATOR SUM (Lc. 5,8) ostendit ideo non exivit Dominus, quia non deserit **Deus** veram humilitatem. [8]NOLI TIMERE (Lc. 5,10) id est non timeat *medicum peccator*. [PL 571] [9]AMBULABAT MAGIS SERMO DE ILLO (Lc. 5,15), id est sanitatis et doctrinae. [10]Quando **sedebat in deserto** orabat ostendit theoricam vitam; sanabat ostendit actualem. [11]Per TEGULAS (Lc. 5,19), id est per divinitatem. [12]SURGE ET AMBULA (Lc. 5,23) ostendit resurrectionem omnium. [13]Exivit in montem orare et discendit ad turbas ostendit de theorica ad actuale in unum conpletur in hoc libro. [14]IIII beatitudines leguntur, **qui VIII possunt esse**,

18. Ecclesia] Ecclesiae Ma   20. gloriam] gloria Ma

(Lc. 5) 2. Ecclesias] Ecclesiae Ma   3. caelum] caelo Ma   4. LABORANTES] LABORAMUS Ma ~ nullum] nullus Ma   5. Ecclesiam et synagogam] Ecclesia et synagoga Ma   6. MERGERENTUR] MERGERETUR Ma ~ paupertatem] paupertate Ma ~ sustinet] sustenit Ma   7. veram humilitatem] verba humilitatum Ma   9. doctrinae] doctrina Ma   10. theoricam vitam] theorica vita Ma ~ actualem] actuale Ma   13. montem] monte Ma ~ ad^2] et ω

*

(Lc. 5) 2. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 137, (ed. PL38), col. 757, l.46; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 45, p. 108, l.3   11. Cfr. Ps. Hier., *Expos. Marc.*, cap. 2, p. 19, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quattuor virtutes cardinales in ipsis continentur. [15]Cardia, Latine dicitur cordis. [16]*Istae* quattuor beatitudines ostendunt quattuor partes mundi; [17]item octo ad octo animas **pertinet, quae fuerunt in** arca Noe, per quas omne genus humanum ostendit.

(Lc. 6) [1]MERCES VESTRA MULTA EST IN GLORIA (Lc. 6,23), id est pro praedicatione, pro persecutione et patientia. [2]SECUNDUM HAEC FACIEBANT PATRES EORUM PROPHETIS (Lc. 6,22), id est odiebant, exprobrabant **et** eiiciebant *nomina* eorum, [3]id est QUI HABETIS CONSOLATIONEM VESTRAM (Lc. 6,24), **et** non Deo gratias *agitis*, sed divitiis vestris. [4]VAE VOBIS CUM BENEDIXERINT HOMINES (Lc. 6,26), id est propter iniustitiam vestram, et modo date id est inimicis vestris. [5]NIHIL INDE SPERANTES (Lc. 6,35), quod vos *habetis* **date, ut in gloria** *recipiatis mercedem a Deo*. [6]NUMQUID POTEST CAECUS CAECUM DUCERE? (Lc. 6,39) id est stultus stultum **docere**. [7]AMBO IN FOVEAM CADENT (Lc. 6,39), id est in perditionem.

(Lc. 7) [1]IBAT IN CIVITATEM QUAE DICITUR NAIM (Lc. 7,11) ostendit post sanatum infirmum, suscitavit mortuum, quia infirmitas praecedit

~ cardinales] cardines Pa ~ in ipsis *om.* R 15. Cardia] Candes Me R Sk σ : Candens S : Candides Mn : Cardes Vt ρ O : Cardines vel cardes K : Cardis δ ~ cordis] cordes ρ Vt : *om.* Wn 16. beatitudines] lenes R ~ ostendunt] ostendit Me Mn K Mu Gr : ostenditur Eg 17. item … ostendit] VIII beatitudines ad VIII animas pertinent Vt

(Lc. 6) 1. MERCES] MERCIS α (∉ β δ) ~ MERCES … patientia] MERCES VESTRA MULTA per praedicatur persecucionem et patientiam Vt ~ pro[1]] in S ~ praedicatione] praedicationem β δ 2. *post* HAEC *add.* QUAE β : *add.* ENIM δ[1] ~ FACIEBANT] FIEBANT Wn ~ PROPHETIS] PROPHETAS R ~ nomina] omnia S H 3. id est] VAE VOBIS δ ~ QUI *om.* β ~ HABETIS] HABEBITIS Sk Wn ρ ~ CONSOLATIONEM HABETIS *transp.* β ~ gratias agitis] gratia sagittis Vt ~ agitis] agite Sk : agatis Wn ~ *post* agitis *add.* non Deo α (∉ δ) 4. VAE VOBIS *om.* Vt ~ CUM … vestris] CUM BENEDIXERINT propter iustitiam vestram Vt ~ HOMINES] VOBIS δ[1] ~ *post* HOMINES *add.* VOS β Gr ~ iniustitiam] iustitiam α (∉ δ) 5. NIHIL … perditionem (segm. 7) *om.* Vt ~ INDE SPERANTES] DISPERANTES ω ~ mercedem recipiatis *transp.* Gr ~ a Deo mercedem *transp.* Wn 6. NUMQUID] NON β 7. *post* perditionem *add.* [*appendix* Mu32 Gr40 Eg31] δ

(Lc. 7) 1. IBAT] IBANT Mn : IBIT Sk ~ QUAE] QUOD R ~ QUAE DICITUR *om.* Vt ~ sanatum] sanum Eg

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

quia IIII virtutes cardinales in ipsis continentur. [15]Cardia **autem** Latine dicitur cordis, **ideo derivativo cardenali dicitur**. [16]*Item* IIII beatitudines ostendunt IIII partes mundi; [17]item VIII ad VIII animas archae Noe, per quas omnem genus humanum ostendit.

(Lc. 6) [1]MERCES VESTRA MULTA EST IN GLORIA (Lc. 6,23), id est pro praedicatione, pro persecutione et patientia. [2]SECUNDUM HAEC **ENIM** FACIEBANT PATRES EORUM PROPHETIS (Lc. 6,22), id est **ut** odiebant **et separabant et** exprobrabant, eiciebant *nomen* eorum, [3]id est QUI HABETIS CONSOLATIONEM VESTRAM (Lc. 6,24), non Deo gratias *agetis*, sed divitiis vestris. [4]VAE VOBIS CUM BENEDIXERINT HOMINES (Lc. 6,26), id est propter iniustitiam vestram, et modo date id est inimicis vestris **date ut in gloria recipiatis**. [5]NIHIL INDE SPERANTES (Lc. 6,35), quod vos *habebitis,* **sive quod** *recipiatis mercedem a Deo*. [6]NUMQUID POTEST CAECUS CAECUM DUCERE? (Lc. 6,39) id est stultus stultum. [7]AMBO IN FOVEAM CADENT (Lc. 6,39), id est in perditionem **cadent ex habundantia cordis.** [7a]**OS LOQUITUR** (Lc. 6,45), **id est per consuetudinem os qui mentitur occidit animam**.

(Lc. 7) [1]IBAT IN CIVITATE QUAE DICITUR NAIM (Lc. 7,11) ostendit post sanatum infirmum, suscitavit mortuum, quia infirmitas praecedit mor-

14. cardinales] cardenalis Ma ~ continentur] continetur Ma 15. Cardia] Cardes Ma 17. Noe] Neo (*ut vid.*) Ma

(Lc. 6) 1. VESTRA MULTA EST] VESTRAS MULTAS SUNT Ma ~ praedicatione... persecutione... patientia] praedicationem... persecutionem... patientiam Ma 2. FACIEBANT] FACIEBANTUR Ma ~ PATRES] PATRIS Ma 3. *post* VESTRAM *add.* non consolationem Dei Ma 4. HOMINES] HOMINIS Ma ~ modo] modum Ma 5. INDE SPERANTES] DISPERANTES ω ~ *post* habebitis *add.* putabitis Ma ~ recipiatis] recipientes Ma ~ mercedem] mercede Ma 6. POTEST] POTEM Ma 7. perditionem] perditione Ma

*

(Lc. 6) 7. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 1, cap. 13, l.19

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

mortem. [2]FILIUS UNICUS MATRIS (Lc. 7,12), id est Adam de terra, portatur *a quatuor,* **id est a quatuor** *elementis* unde homo est. [3]TANGITUR LOCULUS (Lc. 7,14) a Deo, id est lignum crucis, quia *periit Adam per lignum*. [4]*Homo* a terra portatur quando sola terrena cogitat, sive quando aeger est et ambulare non potest; [5]ab aqua portatur quando luxuriare cogitat, sive quando **pro** *nimio frigore* corpus tangi non potest; [6]ab aere portatur quando omnia pro laude humana agit, sive quando pro aegritudine flare non potest; [7]ab igne portatur quando avaritia cogitat, sive quando pro nimia febre tangi non potest. [8]*Tres* mortuos *suscitavit Dominus*, id est filium unicum matris, et filiam principis, et Lazarum. [9]*Primum in domo*, *id est in cogitatione*; [10]*secundum in porta, id est in verbo*; [11]*tertium de monumento, id est in opere*. [12]QUI MINOR EST IN REGNO DEI, MAIOR EST ILLO (Lc. 7,28), id est Christus nascendo, quia angeli nati non sunt, ut *dicat* "Minuisti eum paulo minus ab angelis" (Ps. 8,6); [13]tamen Christus maior est Iohanne regnando cum Patre. [14]IUSTIFICATA EST SAPIENTIA A FILIIS SUIS (Lc. 7,35), id est POPULI ET PUBLICANI IUSTIFICAVERUNT DEUM (Lc. 7,29). [15]ALABASTRUM UNGUENTI (Lc. 7,37), **id est** corpus cum fide. [16]STANS RETRO (Lc. 7,38), id est post ascensionem Domini.

2. FILIUS UNICUS] FILIUM UNICUM S ~ UNICUS] UNIUS Sk ~ id est[1] *om.* Vt ~ Adam … lignum (segm. 3) Adam terrae IIII portantes IIII elimenta quibus constat, tetigit loculum id est lignum crucis quia Adam per lignum periit Vt ~ de terra *om.* En ~ a quatuor id est *om.* β   3. LOCULUS] LOCUS α (∉ δ) ~ *post* lignum[2] *add.* paradisi (paradisum *Sk σ*) β : *add.* in paradiso, item quodcumque elementum portat humanum genus δ   4. portatur a terra *transp.* δ[1] ~ portatur] prostratur H ~ terrena] terra K ~ aeger *om.* Mu ~ aeger est] egerem R : *om.* Vt   5. ab aqua … potest *om.* Pa ~ aqua] idola Mn ~ luxuriare] luxoria *in* luxuriam *corr.* En : luxuriosa δ[1] ~ cogitat] recogitat Mu ~ quando[2]] cum Vt ~ frigore] fulgore Mn   6. omnia] ora Mn ~ humana] humane R ~ humana agit] humane facit Sk K : humanam facit Vt ~ agit] facit β δ ~ sive] vel Vt ~ flare] flere H   7. avaritia] avaritiam Vt ~ sive quando] vel cum Vt ~ nimia] nimiae Sk : nimiam H : nimio Vt ~ febre] febri corpus δ   8. Tres … opere (segm. 11) *om.* Vt ~ mortuos] mortuus Mn ~ filium] filius S ~ unicum] unius ω (∉ unicus β : unicum δ) ~ matris] patris Mn ~ filiam] filium En   9. Primum *om.* M : Unum β Gr   10. secundum] alia H ~ id est *om.* O   11. tertium] tertio Mn   12. QUI] QUIA Mn ~ DEI] CAELORUM β δ ~ quia] qui Vt Gr ~ non sunt nati *transp.* Vt Gr ~ dicat] dicitur Vt : dicit K O ~ minus] minis S   13. maior est] maiorem Me M ~ regnando] regnante R   14. *post* POPULI *add.* et Pharisei Gr ~ IUSTIFICAVERUNT] IUSTIFICANT Mn   15. UNGUENTI] UNGENTI Mn Wn   16. *ante* STANS *add.* Christo O ~ STANS] STARE Mn ~ Domini *om.* λ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

tem. [2]FILIUS UNICUS MATRIS (Lc. 7,12), id est Adam de terra, portatur *a IIII elementis* unde homo est. [3]TANGITUR LOCULUS (Lc. 7,14) a Deo, id est lignum crucis, quia *per lignum periit Adam*, **item quodcumque elementum portat humanum genus.** [4]*Item* a terra portatur quando sola terrena cogitat, sive quando aeger est et ambulare non potest; [5]ab aqua portatur quando luxoriare cogitat, sive quando *frigore nimio* corpus tangi non potest; [6]ab aere portatur quando omnia pro laude humana agit, sive quando per aegritudinem flare non potest; [7]ab igne portatur quando avaritia cogitat, sive quando pro nimia febre **corpus** tangi non potest. [8]**Item** *IIII* mortuos *Dominus suscitavit*, id est filium unicum matris, et filiam principis, et Lazarum. [9]*Unum in domo*; [10]*alter in porta* **civitatis,** [11]*tertio ad monumentum*, *id est in cogitatione, in verbo, in opere* **qui mortui sunt suscitantur.** [11a]**Quartus mortuus in Lazarum additur, id est qui mortuus consuetudine IIII morti in IIII noctibus Lazarus.** [12]QUI MINOR EST IN REGNO DEI, MAIOR EST ILLO (Lc. 7,28), id est Christus nascendo, quia angeli nati non sunt, ut *dicitur* "Minuisti eum paulo minus ab angelis"; [13]tamen Christus maior est Iohanne regnando cum Patre. [14]IUSTIFICATA EST SAPIENTIA A FILIIS SUIS (Lc. 7,35), id est POPULI ET PUBLICANI IUSTIFICAVERUNT DEUM (Lc. 7,29). [15]ALABASTRUM UNGUENTI (Lc. 7,37): corpus cum fide. [16]STANS RETRO (Lc. 7,38), id est post ascensionem Domini **ad caelos.**

(Lc. 7) 2. UNICUS] UNIUS Ma ~ a] ad Ma 3. quia] qui Ma 4. potest] potem Ma 5. potest] potem Ma 7. nimia] minia (*sic*) Ma 8. mortuos] mortuus Ma ~ unicum] unius ω ~ principis] principes Ma 11. mortui] motui (*sic*) Ma 12. MINOR EST] MINOREM Ma ~ MAIOR EST] MAIOREM Ma 13. maior est] maiorem Ma ~ Iohanne] Iohannem Ma 14. SAPIENTIA] SAPIENTIAM Ma

*

(Lc. 7) 8-11. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 98, (ed. PL38), col. 593, ll.8-36; id., *Sermones*, ser. 139A, (ed. MiAg1), p. 353, l.14

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[17]SECUS PEDES (Lc. 7,38), *id est apostoli.* [18]LACRIMIS RIGABAT (Lc. 7,38), id est caritas aeterna in Deo. [19]CAPILLI (Lc. 7,38), id est superfluos cibos et vestimentum dare. [20]OSCULABATUR PEDES EIUS (Lc. 7,38), id est cum omnibus pacem habere. [PL 572] [21]UNUS DEBEBAT DENARIOS QUINGENTOS (Lc. 7,41), id est peccata gentium commissa per quinque sensus; [22]ALIUS QUINQUAGINTA (Lc. 7,41), id est peccata Iudaeorum. [23]Ista mulier Maria *Magdalena* fuit, de qua eiecta sunt septem daemonia. [24]QUIS EST QUI PECCATA DIMITTIT? (Lc. 7,49), id est *potentia divina* et virtus. [25]Ista Maria *figurat Ecclesiam*, de qua eiecit septem vitia, quod in septem diebus peccavit homo.

(Lc. 8) [1]VIR QUIDAM (Lc. 8,27), id est populus gentium. [2]TEMPORIBUS MULTIS (Lc. 8,29), id est a principio mundi. [3]VESTIMENTO NON INDUEBATUR (Lc. 8,27), id est fide. [4]NEC MANEBAT IN DOMO (Lc. 8,27), id est in Ecclesia. [5]**SED** IN MONUMENTIS (Lc. 8,27), id est consuetudo *peccandi.* [6]CATENIS COMPEDIBUS (Lc. 8,29), id est lex naturae et litterae. [7]SEDENTEM (Lc. 8,35), id est in fide post baptismum. [8]VESTITUM (Lc.

17. id est] id sunt H Gr : *om.* ρ ~ apostoli] apostolorum α (∉ δ) 18. LACRIMIS] LACRIMAS α (∉ ρ δ) ~ LACRIMIS ... dare (segm. 19)] LACRIMAS karitas, in terra Deo, CAPILLIS elimosinis Vt ~ caritas *om.* Me ~ aeterna] interna α (∉ in aeterna Mn H) 19. superfluos cibos] superflui cibi α (∉ superflue cibos W : super abbi cibi Mn : superflua cibi M $δ^1$: superfluitibus Pa) ~ vestimentum] vestimenta δ 20. OSCULABATUR] OSCULAT α (∉ OSCULABAT Mn : OSCULARE Vt : OSCULATUR W Pa O δ) ~ PEDES EIUS id est *om.* Vt ~ pacem cum omnibus *transp.* Sk 21. UNUS ... sensus] Quingentos denarios peccata gentium per V sensus commissa Vt ~ UNUS] UNDE Mn ~ QUINGENTOS DENARIOS *transp.* δ ~ QUINGENTOS] L $α^1$ (∉ R $β^1$) ~ peccata gentium commissa *om.* M ~ per *om.* α (∉ R δ) 22. peccata *om.* Vt 23. Ista] Ita M ~ Maria Magdalena fuit] fuit Maria Magdalene $β^1$ ~ Maria *om.* H ~ Magdalena] Magdalene H $β^1$ Gr ~ eiecta] iecta M : eiecti O 24. QUI PECCATA DIMITTIT id est] hic Vt 25. Ista] Ita M ~ figurat Maria *transp.* Mu ~ figurat] significat ρ Vt ~ eiecit] eiecta sunt Vt : eicit Mu ~ vitia] demonia Gr ~ in *om.* H ρ ~ diebus] dies ω ~ peccavit] peccat Vt

(Lc. 8) 1. *ante* VIR *add.* [*appendix* Mu33 Gr41 Eg32] δ ~ QUIDAM] QUIDEM K ~ populus] populos Sk 2. a principio] ab initio Vt 3. VESTIMENTO] VESTIMENTUM α (∉ VESTIMENTA Vt : VESTIMENTO δ) ~ *ante* fide *add.* a β (∉ Vt) ~ fide] fidem Vt 4. MANEBAT] MANEBIT Sk 5. consuetudo] in consuetudine Vt δ ~ peccandi] peccando Vt 6. *post* CATENIS *add.* ET Vt δ ~ COMPEDIBUS] PEDIBUS R : CUM PEDIBUS Mn β (∉ Vt ρ) ~ lex *om.* Mn : lege Vt 7. SEDENTEM] SEDENTE α (∉ δ) ~ in fide] ad fidem Mn 8. VESTITUM] VESTIMENTUM S Mn $δ^1$

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[17]SECUS PEDES **EIUS** (Lc. 7,38), *id sunt apostoli.* [18]LACRIMIS RIGABAT (Lc. 7,38), id est caritas aeterna in Deo. [19]CAPILLI (Lc. 7,38), id est superfluos cibos et vestimentum dare **Deo**. [20]OSCULABATUR PEDES EIUS (Lc. 7,38), id est cum omnibus pacem habere **ostendit**. [PL 572] [21]UNUS DEBEBAT DENARIOS QUINGENTOS (Lc. 7,41), id est peccata gentium commissa per V sensus; [22]ALIUS L (Lc. 7,41), id est peccata Iudaeorum. [23]Ista mulier Maria *Magdalenae* fuit, de qua eiecta sunt VII demonia. [24]QUIS EST QUI PECCATA DIMITTIT? (Lc. 7,49), id est *potentia, divinitas* et virtus. [25]Ista Maria *significat Ecclesiam*, de qua eiecit VII vitia, quod in septem diebus peccaverit homo.

(Lc. 8) [1]**REGNUM DEI** (Lc. 8,1), **id est poenitentiam agite; aliud CECIDIT SECUS VIAM** (Lc. 8,5), **id est verbum quod audit pharisaeus; VOLUCRES** (Lc. 8,5), **id est daemonia; aliud IN TERRA BONA** (Lc. 8,8), **id est qui servat mandata; aliud IN SPINIS** (Lc. 8,7), **id est qui pro divitias Deo non servet. QUI HABET DABITUR EI** (Lc. 8,18), **id est qui habet filium dabitur ei et patrem. UBI EST FIDES VESTRA?** (Lc. 8,25), **id est opera vestra**. VIR QUIDAM (Lc. 8,27), id est populus gentium. [2]TEMPORIBUS MULTIS (Lc. 8,29), id est a principio mundi. [3]VESTIMENTO NON INDUEBATUR (Lc. 8,27), id est fide. [4]NEC MANEBAT IN DOMO (Lc. 8,27), id est in Ecclesia. [5]IN MONUMENTIS (Lc. 8,27), id est consuetudo *peccati*. [6]CATENIS COMPEDIBUS (Lc. 8,29), id est lex naturae et litterae. [7]SEDENTEM (Lc. 8,35), id est in fide post baptismum. [8]VESTIMENTUM

19. superfluos cibos] superflua civi Ma ~ vestimentum] vestimenti Ma 21. DENARIOS QUINGENTOS] DENARIUS QUINGENTIS Ma ~ peccata] capcata (*sic*) Ma 23. qua] qui Ma 25. Ecclesiam] Ecclesia Ma ~ septem] septe Ma ~ diebus] dies ω

(Lc. 8) 2. a] ad Ma 4. Ecclesia] Ecclesiae Ma 6. COMPEDIBUS] CUM PEDIBUS Ma 7. SEDENTEM] SENDENTE Ma

*

25. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 33, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

8,35), id est immortalitatem. [9]AD PEDES EIUS (Lc. 8,35), id est *ad apostolos*. [10]DIMISIT ILLUM (Lc. 8,38), dixit REDI IN DOMUM TUAM (Lc. 8,39), ostendit de theorica non venire ad actualem. [11]MULIER (Lc. 8,43), id est Ecclesia. [12]FLUXUM SANGUINIS (Lc. 8,43), id est lex naturae. [13]AB ANNIS DUODECIM (Lc. 8,43), id est duae aetates. [14]TANGIT FIMBRIAM VESTIMENTI EIUS (Lc. 8,44), id est credidit minimum mandatum Christi. [15]QUIS EST QUI ME TETIGIT (Lc. 8,45), id est qui in me credidit. [16]VIRTUTEM DE ME EXIISSE (Lc. 8,46), id est *adprobatum* qui fidem *habuit*. [17]Petrus, et Iohannes, et *Iacobus*, id est spes, fides, caritas. [18]PATER (Lc. 8,51), id est episcopus; MATER (Lc. 8,51), id est Ecclesia.

(Lc. 9) [1]Castella et civitates, id est servi et domini. [2]NARRAVERUNT EI QUAE FECERANT (Lc. 9,10). [3]DIES COEPIT DECLINARE (Lc. 9,12), id est fieri nox. [4]DIMITTIT TURBAM (Lc. 9,12), id est Iudaeos. [5]VOS DATE ILLIS MANDUCARE (Lc. 9,13), id est *praedicate gentibus*. [6]BENEDIXIT (Lc. 9,16), id est Evangelium. [7]FREGIT (Lc. 9,16), id est *ad litteram*. [8]OPORTET FILIUM HOMINIS MULTA PATI (Lc. 9,22), id est more navigantis expertis in *periculo* navigii, qui in tranquillitate praevidit periculum; ET DICEBANT EXCESSUM EIUS (Lc. 9,31) id est OPORTET FILIUM HOMINIS

~ *post* id est *add.* in R 9. AD PEDES EIUS *om.* M ~ ad apostolos] apostolos Sk K : apostoli σ ρ δ : apostolis M : apostolorum O 10. DIMISIT … actualem] Vade in domum tuam de theorica non veniert ad actualem Vt ~ dixit] dixi H dicens δ ~ REDI] REDIT K ~ theorica] theorotica En : theoriticam Pa ~ actualem] actuale α (∉ Gr : actualem vitam δ[1]) ~ *post* actualem *add.* [*appendix* Mu34 Gr42 Eg33] δ 12. FLUXUM] FLUXUS Vt δ[1] 13. AB ANNIS DUODECIM] XII anni Vt ~ DUODECIM] QUINDECIM M 14. VESTIMENTI EIUS *om.* Vt ~ credidit] credit Vt δ[1] ~ minimum] nimium En ~ mandatum Christi] Dei mandatum δ[1] 15. QUIS] QUOD Mn : QUI M ~ QUIS EST *om.* Vt ~ TETIGIT] TANGIT Mn Vt : EREGIT *in* TEREGIT *corr.* Gr ~ in *om.* R ~ credidit] credit Me Vt Pa O 16. VIRTUTEM … habuit *om.* Vt 18. episcopus] spiritus M O : Christus δ[1] ~ id est[2] *om.* R

(Lc. 9) 1. servi et domini] servus et dominus Mn 2. NARRAVERUNT … nox (segm. 3) *om.* Vt ~ FECERANT] FECERUNT Sk δ[1] 4. DIMITTIT] DIMISIT Vt 5. MANDUCARE *om.* Vt ~ praedicate] praecate H : praedicationem Vt 6. id est *om.* Vt 7. id est *om.* Vt ~ ad *om.* H ~ ad litteram] allitteram M ~ *post* litteram *add.* [*appendix* Mu35 Gr43 Eg34] δ 8. OPORTET] OPORTIT Mn Sk ~ OPORTET … more *om.* Vt ~ more] mori α ~ MULTA … mori *post* expertis *transp.* M ~ expertis in periculo navigantis *transp.* δ[1] ~ in tranquillitate] tranquillitatem α ~ ET DICEBANT *om.* R ~ DICEBANT] DICEBAT ω ~ EXCESSUM] EXCESSUS α (∉ EX CENSUM O : EXCESSUM δ) ~ id est OPORTET FILIUM HOMINIS *om.* α (∉ δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 8,35), id est immortalitatem. [9]AD PEDES EIUS (Lc. 8,35), id est *apostolus*. [10]DIMISIT ILLUM (Lc. 8,38), dixit REDI IN DOMUM TUAM (Lc. 8,39), ostendit de theorica non venire ad actuale. [10a]**VIR CUIUS NOMEN ERAT IAIRUS** (Lc. 8,41), **id est Abraham vel Moyses. FILIA** (Lc. 8,42) **principis, id est synagoga. MORIEBATUR** (Lc. 8,42), **id est custodiendo Lege**. [11]MULIER (Lc. 8,43), id est Ecclesia. [12]FLUXUM SANGUINIS (Lc. 8,43), id est Lex naturae. [13]AB ANNIS DUODECIM (Lc. 8,43), id est duae aetates. [14]TANGIT FIMBRIAM VESTIMENTI EIUS (Lc. 8,44), id est credidit minimum mandatum Christi. [15]QUIS EST QUI ME TETIGIT (Lc. 8,45), id est qui in me credidit. [16]VIRTUTEM DE ME EXIISSE (Lc. 8,46), id est *ad salvandum filiam, id est* qui fidem *habet*. [17]Petrus Iohannes et *Iacob*, id est spes, fides, caritas. [18]PATER (Lc. 8,51), id est episcopus; MATER (Lc. 8,51), id est Ecclesia.

(Lc. 9) [1]Castella et civitates, id est servi et domini. [2]NARRAVERUNT EI QUE FECERANT (Lc. 9,10). [3]DIES COEPIT DECLINARE (Lc. 9,12), id est fieri nox. [4]DIMITTIT TURBAM (Lc. 9,12), id est Iudaeos. [5]VOS DATE ILLIS MANDUCARE (Lc. 9,13), id est *gentilibus praedicate*. [6]BENEDIXIT (Lc. 9,16), id est Evangelium. [7]FREGIT (Lc. 9,16), id est *littera ad* **sensum**. [7a]**SOLUS ORANS** (Lc. 9,18), **id est quia solus cum carne ascendit ad caelos.** [7b]**QUEM ME DICUNT ESSE** (Lc. 9,18), **id est quia homines sunt hominem; dicunt vos qui dii estis, Deum me dicitis esse.** [8]OPORTET FILIUM HOMINIS MULTA PATI (Lc. 9,22), id est more navigantis expertis in *periculis* navigii, qui in tranquillitate praevidit periculum; ET DICEBANT EXCESSUM EIUS (Lc. 9,31), id est OPORTET FILIUM HOMINIS

8. immortalitatem] mortalitate Ma 10. DOMUM TUAM] DOMO TUA Ma **10a.** principis] principes Ma ~ MORIEBATUR] MONEBATUR Ma ~ CUSTODIENDO] CUSDODIENDO (*sic*) Ma 13. duae aetates] duo etatis Ma 14. FIMBRIAM] FIMBREA Ma 16. VIRTUTEM] VIRTUTES Ma ~ EXIISSE] EXISSET Ma ~ filiam] filia Ma

(Lc. 9) 4. TURBAM] TURBA Ma 5. gentilibus] gentilio Ma **7b.** dicunt[2]] ducunt Ma 8. more] mori ω : moris Ma ~ expertis] experti Ma ~ DICEBANT] DICEBAT ω

*

(Lc. 9) 4. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 229L, (ed. MiAg1), p. 487, l.28; cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 47, ll.19/161/162; cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 6, l.560

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

MULTA PATI. [9]SEQUENTI DIE (Lc. 9,37), id est in secunda lege. [10]VIR DE TURBA EXCLAMAVIT (Lc. 9,38), id est Abraham. [11]FILIUS UNICUS (Lc. 9,38), id est *omne genus*. [12]SUBITO CLAMANS (Lc. 9,39), id est irascens. [13]ET ELIDIT (Lc. 9,39), in adflictione proximi. [14]DISSIPAT EUM (Lc. 9,39), *id est* in disperatione. [15]CUM SPUMA (Lc. 9,39), id est cum stultitia. [16]MANUM SUPER ARATRUM (Lc. 9,62), id est opus super Evangelium. [17]RETRO (Lc. 9,62), id est in mundo; [18]vomer, id est caritas; [19]quattuor boves, id est quattuor evangelistae.

(Lc. 10) [1]DESIGNAVIT *DOMINUS* ET ALIOS LXXII DISCIPULOS (Lc. 10,1), sicut Moyses elegit septuaginta presbyteros de duodecim tribubus, [2]id est ut LXXII linguas, *quae divisas erant per superbiam, in unam linguam per humilitatem adunaret*. [3]BINOS (Lc. 10,1): animales in arca, et duo discipuli ad *praedicationem*. [4]Caritatem ostendit novum *et* vetus Testamentum, corpus et anima, vir et mulier, et duo populi. [5]MITTO VOS SICUT AGNOS INTER LUPOS (Lc. 10,3): ego pastor, vos oves. LUPI, id est scribae et Pharisaei. [PL 573] [6]DAEMONIA SUBIECTA SUNT VOBIS (Lc. 10,17),

9. secunda] secundum Sk σ ~ *post* lege *add.* DISCENDENTIBUS ILLIS DE MONTE, id est de caelo δ 10. DE TURBA] DESIDERANS Mn ~ EXCLAMAVIT] CLAMAVIT δ^{1} 12. SUBITO] SUMPTO Mn 13. ELIDIT] ELIDENT M ~ *post* ELIDIT *add.* EUM id est S Gr : *add.* EUM Mn δ^{1} ~ adflictione] adulatione α (∉ adulcione M) 14. DISSIPAT] DISSIPAVIT Vt 15. stultitia] stultia Sk 16. opus *om.* M 17. mundo] mudo S : munum Vt 18. vomer] boves S : veniit Mn : vomeres R : fames Sk : venies H : vomes Wn M Pa K

(Lc. 10) 1. DESIGNAVIT] DESIGNIFICAVIT Sk O ~ DOMINUS] IESUS O ~ LXXII] SEPTUAGINTA R ~ DISCIPULOS] DISCIPULIS Mn ~ sicut] et Vt ~ elegit *om.* ρ ~ septuaginta] LXXII Me ~ de duodecim *om.* ρ ~ tribubus] tribus α (∉ δ) 2. LXXII] septuaginta R ~ linguas *om.* Mn : linguae β δ ~ quae … adunaret] dividebantur per superbiam que per humilitatem adunatate sunt Vt ~ quae *om.* β (∉ O) ~ divisas] diversis Mn : divisae β δ ~ adunaret] adunare α (∉ adunarentur Gr Eg : adunarent Mu) 3. BINOS] BINUS Mn Sk σ : BINA δ ~ animales] animalia δ ~ arca] area S Mn Sk σ M Vt Gr : aera Mn En : aere Pa ~ praedicationem] praedicandum Vt 4. ostendit *om.* Vt : ostendunt Mu ~ novum et vetus] vetus et novum Vt ~ Testamentum] Testamenti Mn : *om.* Vt ~ duo] duos Mn 5. MITTO … effundi (segm. 7)] MITTO VOS SICUT OVES, ego pastor vos oves, lupi scribae et pharisei, DEMONIA SUBIECTA quod in lege non fuit Moysi, SUPER SERPENTES, hereticos qui non occidunt sed venenum doctrinae infundunt Vt ~ AGNOS] AGNUS Mn Sk M ~ LUPOS] LUPUS Mn ~ scribae] scribi Sk σ ~ *post* Pharisaei *add.* OLIM IN CILICIO ET CINERE, id est exemplum Neniven ad paenitendum δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

MULTA PATI. [9]SEQUENTI DIE (Lc. 9,37), id est in secunda lege. **DISCENDENTIBUS ILLIS DE MONTE** (Lc. 9,37), **id est de caelo**. [10]VIR DE TURBA EXCLAMAVIT (Lc. 9,37), id est Abraham. [11]FILIUS UNICUS (Lc. 9,38), id est *omnes gentes*. [12]SUBITO CLAMANS (Lc. 9,39), id est irascens. [13]ET ELIDIT (Lc. 9,39), **id est** in adflictione proximi. [14]DISSIPAT EUM (Lc. 9,39) *ostendit* in disperatione. [15]CUM SPUMA (Lc. 9,39), id est cum stultitia. [16]MANUM SUPER ARATRUM (Lc. 9,62), id est opus super Evangelium. [17]RETRO (Lc. 9,62), id est in mundo; [18]vomer id est caritas; [19]IIII boves, id est evagelistae.

(Lc. 10) [1]DESIGNAVIT *IESUS* ET ALIOS LXXII DISCIPULOS (Lc. 10,1), sicut Moyses elegit LXX presbiteros de XII tribubus, [2]id est ut LXXII linguas *in una lingua adunaret, quia divisas erant per superbiam, per humilitatem adunaret*. [3]BINOS (Lc. 10,1): animales in arca, et duo discipuli ad *praedicandum*. [4]Caritatem ostendit **et** novum *cum* vetus Testamentum, corpus et anima, vir et mulier, et duo populi. [5]MITTO VOS SICUT AGNOS INTER LUPOS (Lc. 10,3), **id est** ego pastor, vos oves. **Non est discipulus super magistrum**. LUPI, id est scribae et Pharisaei. [5a]**OLIM IN CILICIO ET CINERE** (Lc. 10,13), **id est exemplum Neniven poenitendum**. [PL 573] [6]DAEMONIA SUBIECTA SUNT VOBIS (Lc. 10,17),

9. DIE] DIEM Ma 13. ELIDIT] ELEDIT Ma ~ adflictione] adflictionem Ma 16. *post* opus *add. (iter.)* SUPER ARATRUM, id est opus Ma 17. in *om.* Ma

(Lc. 10) 1. DESIGNAVIT] DESINAVIT Ma ~ ALIOS... DISCIPULOS] ALIIS... DISCIPULIS Ma ~ LXX] LXXII Ma ~ tribubus] tribu Ma 2. adunaret[1-2] donaret Ma ~ superbiam] superbia Ma ~ humilitatem] humilitate Ma 3. BINOS] BONIS Ma ~ animales] animalibus Ma ~ discipuli] discipulus Ma 4. Caritatem] Karitate Ma 5. AGNOS... LUPOS] AGNUS... LUPUS Ma

*

(Lc. 10) 2. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. Tract*, tract. 6, par. 10, l.25 6. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 1, cap. 10 v. 16

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

id est quod in Lege non *fuit in ore.* [7]SUPER *SERPENTES* (Lc. 10,19), id est super *haereticos*, quia serpens non occidit, sed venenum inter cutem et carnem deserit, sic haeretici in aliorum corda venenum doctrinae effundunt. [8]SCORPIONES (Lc. 10,19), cum cauda et caput *aequaliter* occidit, id est diabolus, **qui** initium et finem decipere vult. [9]HOMO DESCENDEBAT (Lc. 10,30), id est totum genus humanum. AB HIERUSALEM (Lc. 10,30), id est a visione pacis. IN HIERICHO (Lc. 10,30), id est in mundo, qui anathema dicitur. [10]IN LATRONES (Lc. 10,30), id est daemones. [11]DISPOLIAVERUNT ILLUM (Lc. 10,30), id est de bona fide. [12]FLAGELLAVERUNT EUM (cfr. Lc. 10,30), id est peccare fecerunt eum. [13]SEMIVIVUM RELIQUERUNT (Lc. 10,30), id est *vivum corpus, conscientiam et animam mortuam.* [14]SACERDOS (Lc. 10,31), id est Aaron. [15]LEVITA (Lc. 10,32), id est tribus Levi cum lege sua. [16]SAMARITANUS (Lc. 10,33), id est Christus, [17]qui est de suburbanis Samariae; ipse interpretatur custos, quia de Christo dicitur "Custodiens parvulos Dominus" (Ps. 114,6). [18]ALLIGAVIT VULNERA EIUS (Lc. 10,34), id est per poenitentiam strinxit peccata, [19]INFUNDIT OLEUM ET VINUM (Lc. 10,34): suavitatem et severitatem

6. in ore] Moysi Me : in oris δ 7. serpens] serpentes K O ~ occidit *in* occidunt *corr.* K ~ inter ... venenum² *om.* α (∉ δ) ~ effundunt] fundunt δ¹ 8. SCORPIONES ... occidit] SCORPIO equaliter capite et cauda occidit Vt ~ SCORPIONES] SCORPIO Me Vt K O δ ~ *ante* caput *add.* cum Sk ~ aequaliter] aequale α (∉ Me Vt K O δ) ~ initium et finem] initio et fine α (∉ O) ~ *ante* initio *add.* in δ¹ ~ *post* vult *add.* [*appendix* Mu35 Gr44 Eg42] δ 9. *post* HOMO *add.* QUI Wn : *add.* QUIDAM Vt ~ DESCENDEBAT] DESCENDIT Pa ~ id est] et reliqua Vt ~ totum ... id est in *om.* α (∉ δ) ~ in mundo] Adam in mundum Me ~ mundo] mundus α (∉ mundum Me H δ) ~ qui ... daemones (segm. 10) *om.* Vt 11. DISPOLIAVERUNT ... fecerunt eum (segm. 12) *om.* Vt 12. eum² *om.* Mu 13. SEMIVIVUM ... mortuam] SEMIVIVUM corpus vivum cum scientia et animam mortuam Vt ~ *post* RELIQUERUNT *add.* EUM Pa ~ vivum] vinum Mn ~ vivum corpus] cor unum En ~ *ante* conscientiam *add.* post En ~ conscientiam] cum scientiam O 14. *post* id est *add.* Moyses et O 15. Levi] Leviti Mn En ~ *post* lege sua *add.* [*appendix* Gr45] Gr 16. SAMARITANUS ... custos (segm. 17)] SAMARITANUS qui vulnera eius curavit, Christus est custos noster, qui de celo descendit et genus humanum a vulneribus peccatorum curavit δ¹ ~ *post* Christus *add.* qui nutritus est in Nazareth Gr 17. qui] quae Gr ~ qui est de *om.* M ~ ipse ... Dominus] Christus quod est custus ut est dicitur "custodiens parvulos Dominus" Vt ~ interpretatur] interpretatus M ~ quia] quae K 18. ALLIGAVIT] ET LIGAVIT M ~ EIUS *om.* Vt ~ strinxit] strixit S : strixerunt H : stringit Pa : *om.* O 19. INFUNDIT] INFUDIT S δ¹ ~ OLEUM ET VINUM] OLEUM ET VINO S : OLEO ET VINO Mn R Sk σ ~ suavitatem et severitatem] suavitate et severitate α (∉ K δ)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

id est quod in Lege non *in ore fuit*. [7]SUPER *SERPENTEM* (Lc. 10,19), id id est super *haereticum*, quia serpens non occidit, sed venenum inter cutem et carnem deserit, sic haeretici in aliorum corda venenum doctrinae effundunt. [8]SCURPIONES (Lc. 10,19), **id est** cum cauda et caput *similiter* occidit, id est diabolus initium et finem decipere vult. [8a]**NOMINA AUTEM SCRIPTA SUNT IN CAELO** (Lc. 10,20), **id est caelestis istis. REVELASTI EA PARVULIS** (Lc. 10,21), **id est apostolis, non prudentibus philosophis.** [8b]**OMNIA MIHI TRADITA SUNT** (Lc. 10,22), **id est secundum divinitatem gignendo, secundum carnem ascendendo.** [9]HOMO DESCENDEBAT (Lc. 10,30), id est totum genus humanum. AB HIERUSALEM (Lc. 10,30), id est a visione pacis. IN HIERICHO (Lc. 10,30), id est in mundo quia anathema dicitur. [10]IN LATRONES (Lc. 10,30), id est daemones. [11]DISPOLIAVERUNT ILLUM (Lc. 10,30), id est de bona fide. [12]FLAGELLAVERUNT EUM (cfr. Lc. 10,1), id est peccare fecerunt eum. [13]SEMIVIVUM RELIQUERUNT (Lc. 10,30), id est *conscientia vivum, corpus et anima mortuum*. [14]SACERDOS (Lc. 10,31), id est Aaron. [15]LEVITA (Lc. 10,32), id est tribu Levi cum lege sua. [16]SAMARITANUS (Lc. 10,33), id est Christus, **qui nutritus est in Nazareth**, [17]qui est de suburbanis Samariae; ipse interpretatur custos, quia de Christo dicitur "Custodiens parvulos Dominus" (Ps. 114,6). [18]ALLIGAVIT VULNERA EIUS (Lc. 10,34), id est per poenitentiam strinxit peccata. [19]INFUNDIT OLEUM ET VINUM (Lc. 10,34): suavitatem et severitatem Scripturae,

6. ore] oris Ma 7. haereticum] hereticus Ma ~ effundunt] effundent Ma 8. similiter] simile Ma ~ decipere] decepere Ma 8b. gignendo] gegunendo (*ut vid.*) Ma ~ ascendendo] ascendo Ma 10. LATRONES] LATRONE Ma ~ daemones] demonum Ma 13. SEMIVIVUM RELIQUERUNT] SEMENVIVO RELINQUERUNT Ma ~ vivum] vivo Ma 15. Levi] Levite Ma 17. qui] quae Ma ~ custos] custus Ma ~ parvulos] parvulus Ma 19. OLEUM ET VINUM] OLEO ET VINO Ma ~ suavitatem et severitatem] et sanitate et severitate Ma

*

7. Cfr. Aug., *Contra Manichaeos*, lib. 2, col. 216, l.42; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 6, par. 2; id., *De trinitate*, lib. 8, cap. 40, l.1; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Genesim*, cap. 4, par. 6; cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 213, l.1 10. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 42, p. 97, l.28/cap. 49, p. 121, l.11 17. Cfr. Isid, *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 205, col. 124, l.40; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 161, cap. 2, l.8

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Scripturae, praemium et poenam; [20]IN IUMENTUM SUUM (Lc. 10,34), id est **in** corpus suum, [21]quia per passionem humanum genus ad Ecclesiam duxit. ET PERDUXIT AD STABULUM (Lc. 10,34), id est ad Ecclesiam. [22]DUOS DENARIOS (Lc. 10,35), id est duas leges. [23]DEDIT STABULARIO (Lc. 10,35), id est ordini doctorum. [24]QUODCUMQUE SUPEREROGAVERIS (Lc. 10,35), id est quodcumque feceris per diligentiam tuam de doctrina hominum. [25]EGO REVERTENS (Lc. 10,35), id est ad iudicium reddam tibi. [26]MARTHA (Lc. 10,38), id est Ecclesia actualis. [27]MARIA (Lc. 10,39), id est Ecclesia theorica, quae verba Christi semper audit. [28]Martha dixit ut soror sua se *adiuvasset*, quia opus est activae vitae ut ea contemplativa debeat adiuvare.

(Lc. 11) [1]AMICE (Lc. 11,5), id est doctor. [2]MEDIA NOCTE (Lc. 11,5), id est in opportunitate. [3]TRES PANES (Lc. 11,5) **ostendit** fidem Trinitatis. [4]AMICUS MEUS (Lc. 11,6), id est alius poenitentiam agens. [5]DE VIA (Lc. 11,6), id est *de mundo*. [6]NON HABEO QUOD PONAM ANTE EUM (Lc. 11,6), id est nescio docere eum. [7]OSTIUM CLAUSUM (Lc. 11,7), id est ostium caeli quod *non aperit nisi caritas*. [8]PUERI MEI MECUM SUNT (Lc. 11,7), id est

~ Scripturae] Scripturarum Vt ~ praemium et poenam] praemio et poena α (∉ δ) ~ poena] posuit M 20. IN IUMENTUM] INITIUM IN ANIMENTUM Mn 21. quia] qui O ~ ad Ecclesiam duxit. ET *om.* α ~ *post* Ecclesiam *add.* ALTERA DIE id est post resurrectionem δ 22. DUOS ... tibi (segm. 25) *om.* Vt ~ duas leges] duo legis H 23. ordini] ordine Mn Sk σ : ordinem En ~ *post* doctorum *add.* qui infirmitatem nostram per praedicationem evangelicam curarent (recreant *Gr*) δ 24. quodcumque^2] quaecumque O ~ de *om.* Sk 25. EGO] ERGO M ~ reddam] reddent Mn 27. Ecclesia *om.* Vt ~ theorica] theorotica En : theoritica Pa ~ quae ... audit] quae semper audit verba Christi Vt ~ audit semper *transp.* β δ 28. sua *om.* Vt ~ se] sibi Vt ~ adiuvasset] adiuvasse Mn R ~ quia] quae S ~ quia ... adiuvare] activa vita sic indiget adiutorio contemplative Vt ~ activae vitae opus est *transp.* Gr ~ *post* contemplativa *add.* vita σ ρ K O δ

(Lc. 11) 2. NOCTE *om.* S ~ in opportunitate] inportunitate H : in oportunitatem K 3. ostendit] id est Mn Sk σ δ : *om.* Vt ~ fidem] fides Vt 4. MEUS *om.* Vt ~ poenitentiam agens] penitens $δ^1$ 6. QUOD PONAM ANTE EUM *om.* Vt ~ EUM^1] ILLUM β δ ~ id est nescio docere eum *om.* Pa ~ nescio] non scio Mn R ~ eum docere *transp.* Eg 7. id est ostium] saeculum Mu ~ ostium^2 *om.* Vt ~ quod] quam Vt : quia ρ 8. PUERI] PURI R ~ MEI *om.* ρ Vt ~ MECUM SUNT *om.* $δ^1$

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

praemium et poenam. [20]IN IUMENTUM SUUM (Lc. 10,34), id est corpus suum, [21]quia per passionem humanum genus ad Ecclesiam duxit. ET PERDUXIT EUM AD STABULUM (Lc. 10,34), id est ad Ecclesiam. **ALTERA DIE** (Lc. 10,35)**, id est post resurrectionem.** [22]II DENARIOS (Lc. 10,35), id est duae leges. [23]DEDIT STABULARIO (Lc. 10,35), id est ordini doctorum. [24]QUODCUMQUE SUPEREROGAVERIS (Lc. 10,35), id est quodcumque feceris per diligentiam tuam de doctrinam hominum. [25]EGO REVERTENS (Lc. 10,35), id est ad iudicium reddam tibi. **ET TU FAC SIMILITER** (Lc. 10,37)**, id est fac omnibus bene.** [26]MARTHA (Lc. 10,38), id est Ecclesia actualis. [27]MARIA (Lc. 10,39), id est Ecclesia theorica, quae verba Christi semper audit. [28]Martha dixit ut soror sua se *adiuvaret*, quia opus est activae vitae ut ea contemplativa **vita** debeat adiuvare, **sicut Iohannes docuit discipulos suos eius oratio non scribitur, quia defenditur ab oratione Christi, quia una dixerunt.**

(Lc. 11) [1]AMICE (Lc. 11,5), id est doctor. [2]MEDIA NOCTE (Lc. 11,5), id est in opportunitate. [3]III PANES (Lc. 11,5): fidem Trinitatis. [4]AMICUS MEUS (Lc. 11,6), id est alius poenitentiam agens. [5]DE VIA (Lc. 11,6), id est *mundi*. [6]NON HABEO QUOD PONAM ANTE EUM (Lc. 11,6), id est non scio docere eum. [7]OSTIUM CLAUSUM (Lc. 11,7), id est ostium caeli quod *nisi caritas aperit*. [8]PUERI MEI MECUM SUNT (Lc. 11,7), id est virtutes caelestes. **[8a]OVUM** (Lc. 11,12)**, id est spem. SCORPIONEM** (Lc. 11,12)**, id est malam conversationem. [8b]BEATUS VENTER QUI TE PORTAVIT** (Lc.

~ poenam] paena Ma 21. passionem] passione Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma 22. DENARIOS] DENARIUS Ma ~ leges] legis Ma 23. ordini] ordine Ma 24. de *om.* Ma 26. actualis] actuale Ma 28. ea] eam Ma ~ adiuvare] adiuvaret Ma

(Lc. 11) 1. AMICE] AMICUS Ma 4. poenitentiam] penitentia Ma 5. DE VIA] DIVITIA Ma 6. EUM] EO Ma 7. ostium²] ostendit Ma 8. virtutes caelestes] virtutis caelestis Ma 8a. malam] mala Ma

*

20. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 30, p. 52, l.4 21. Cfr. Origenes (transl. Rufini), *In Ep. Pauli*, vol. 34, lib. 9, cap. 31; cfr. Hier., *Epistulae*, ep. 108, vol. 55, par. 12, p. 320, l.18; cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 125, par. 15, l.18; id., *Sermones*, ser. 179A, (ed. MiAg1), p. 680, l.12; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 30, p. 52, l.4 23. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 49, p. 122, ll.22/27

(Lc. 11) 3. Cfr. Aug., *Epistulae*, epist.130, vol. 44, par. 8, p. 57, l.16

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

virtutes caelestes. [9]QUOD DEFORIS EST ET INTUS (Lc. 11,39), id est qui fecit corpus, ipse fecit anima. [10]DATE ELEEMOSYNAM, ET OMNIA MUNDA SUNT (Lc. 11,41), **et** si non dederitis, immunda sunt omnia quae habetis.

(Lc. 12) [1]NOLITE TIMERE PUSILLUS GREX (Lc. 12,32), id est Iudaei dixerunt quia crediderunt quod maledictus fuit in Lege qui pauper fiebat. [2]LUMBI VESTRI PRAECINCTI (Lc. 12,35) *ostendit castitatem*. [3]LUCERNAE ARDENTES (Lc. 12,35), id est *opera bona*. [4]UT CUM VENERIT (Lc. 12,36), id est in dolore. [5]ET PULSAVERIT (Lc. 12,36), id est anima *per mortem*. [6]ET CONFESTIM APERIANT (Lc. 12,36), id est semper *paratum* esse. [7]TRANSIENS MINISTRABIT ILLIS (Lc. 12,37), id est post iudicium vitam aeternam. [8]IGNEM VENI MITTERE IN TERRAM (Lc. 12,49), id est caritatem.

(Lc. 13) [1]ET ILLI GALILAEI (Lc. 13,2), decem et octo *significant super quos ceciderit turris, id est superbia, qui non impleverunt X verba Legis* **qui ab initio fuit**. *IN SILOE* (Lc. 13,4), id est Spiritus sanctus, quia Siloe missus dicitur. [2]DIMITTE EAM ET HOC ANNO (Lc. 13,8), id est Evangelium.

~ virtutes caelestes] virtus caelestis Mn Sk σ ~ *post* caelestes *add.* [*appendix* Mu37 Gr46 Eg36] δ 9. EST] ESSE Pa ~ anima] animam α ~ *post* anima *add.* id est calicem intus et foris δ 10. DATE … habetis *om.* Vt ~ *post* SUNT[1] *add.* VOBIS β δ ~ dederitis] dederis M ~ immunda] in mundo H

(Lc. 12) 1. *ante* NOLITE *add.* [*appendix* Mu38 Gr57 Eg37] δ ~ NOLITE] NOLI Mn R H M Vt Pa ~ GREX] REX Mn M ~ id est] id sunt R ~ *post* quod *add.* non M ~ fuit] fuisset Me 2. *ante* LUMBI *add.* SINT β δ ~ LUMBI] LAMPADI Mn ~ PRAECINCTI] PRODUCTI Mn ~ castitatem] caritatem S H ~ *post* castitatem *add.* et Vt 4. UT] ET Eg 5. ET PULSAVERIT *om.* δ[1] ~ anima] animam S Me M Pa ~ per mortem] per morte Vt : pro morte K O ~ mortem] dololorem (*ut vid.*) Mu 6. APERIANT] APARIANT S : APEREANT Mn ~ paratum esse] esse paratos Vt 7. TRANSIENS *om.* Vt ~ TRANSIENS MINISTRABIT] TRANSIIT ET MINISTRAVIT S Me Mn : TRANSIIT ET MINISTRABAT R : TRANSIIT ET MINISTRABIT Sk σ : TRANSIVIT ET MINISTRAVIT M : TRANSIET ET MINISTRABAT En : TRANSIET ET MINISTRABIT Pa O δ ~ *post* aeternam *transp. ex (Lc. 13,1) segm. 1* et illi Galilei XVIII M 8. IGNEM … caritatem *om.* Vt

(Lc. 13) 1. ET ILLI … octo *om.* β[1] ~ significant *om.* δ ~ super quos … dicitur] turris superbis qui non impleverunt X verba legis Vt ~ SILOE[1]] SILUA ω 2. DIMITTE] DIMITTIT S : DEMITTE Mn Sk O ~ ET *om.* Vt ~ id est[1] … praedicem (segm. 3)] FODIAM predicam Evangelium Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

11,27): **mos est mulieribus quod opera mulierum laudent.** [8c]BEATI QUI AUDIUNT VERBUM DOMINI (Lc. 11,28), **id est ipsi sunt qui in utero concipiunt et custodiunt.** [8d]LUCERNA SUB MODIO (cfr. Lc. 11,33), **id est Evangelium sub synagoga.** SUPER CANDELABRUM (cfr. Lc. 11,33), **id est super Ecclesiam.** [9]QUOD DEFORIS EST ET INTUS (Lc. 11,39), id est qui fecit corpus, ipse fecit anima, **id est calicem intus et foris.** [10]DATE ELEEMOSYNAM, ET OMNIA MUNDA SUNT (Lc. 11,41), **id est** si non dederitis, immunda sunt omnia quae habetis.

(Lc. 12) [1]QUOD IN TENEBRE DIXISTIS (Lc. 12,3), **id est Iudaeis.** IN LUMINE DICITE (cfr. Lc. 12,3), **id est gentibus.** ET QUOD IN AURE AUDISTIS (cfr. Lc. 12,3) **et reliqua, id est supra Deum.** NOLITE TIMERE PUSILLUS GREX (Lc. 12,32), id est Iudaeis dixerunt quia crediderunt quod maledictus fuit in Lege qui pauper fiebat **pro observatione litterae. Domus vestra, id est mundus, incensa erat.** [2]LUMBI VESTRI PRAECINCTI (Lc. 12,35), **id est** *castitatem ostendit.* [3]LUCERNAE VESTRAE ARDENTES (Lc. 12,35), id est *bona opera.* [4]UT CUM VENERIT (Lc. 12,36), id est in dolore. [5]ET PULSAVERIT (Lc. 12,36), id est anima *pro morte.* [6]ET CONFESTIM APERIANT (Lc. 12,36), id est semper *paratus* esse. [7]TRANSIENS MINISTRABIT ILLIS (Lc. 12,37), id est post iudicium vitam aeternam. [8]IGNEM VENI MITTERE IN TERRAM (Lc. 12,49), id est caritatem.

(Lc. 13) [1]ET ILLI GALILAEI (Lc. 13,2), XVIII *figurant qui non impleverunt XII verba Legis* **et non credunt in resurrectionem quia octo dies fuit.** SUPER QUOS CECIDIT TURRIS *id est superbiam. SILOE* (Lc. 13,4), id est Spiritus Sanctus, quia Siloe missus dicitur. [2]DIMITTE EAM ET HOC ANNO

8b. est *om.* Ma 8d. Ecclesiam] Ecclesia Ma 10. ELEEMOSYNAM] ELYMOSINA Ma ~ quae] quo Ma

(Lc. 12) 1. Deum] Deus Ma ~ fiebat] fiebam Ma 2. castitatem] castitate Ma 3. ARDENTES] ARDENTIS Ma 6. APERIANT] APERIAT Ma 7. TRANSIENS MINISTRABIT] TRANSEAT MINISTRABAT Ma ~ vitam aeternam] vite aeternae Ma 8. IGEM] IGNE Ma ~ TERRAM] TERRA Ma ~ caritatem] caritate Ma

(Lc. 13) 1. impleverunt] implerunt Ma ~ SILOE[1]] SILUAM ω 2. EAM] EA Ma

*

(Lc. 12) 2-3. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 93, (ed. PL38) col. 574, l.51/ser. 108, col. 633, l.12; id., *De continentia*, cap. 7, par. 17, p. 160, l.22; cfr. Greg., *Hom. in Ev.,* lib. 1, hom. 13, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[3]FODIAM CIRCA ILLAM (Lc. 13,8), id est praedicem. [4]Cophinus STERCORIS (Lc. 13,8): peccata confiteri. [5]IN FUTURO (Lc. 13,9), id est *in die iudicii*. [6]MULIER (Lc. 13,11), id est *humanum genus*. [7]SPIRITUS INFIRMITATIS (Lc. 13,11), id est fide et opera. [8]ANNIS DECEM ET OCTO (Lc. 13,11), id est duae leges, [9]sive qui non impleverunt decem verba Legis, et non crediderunt in resurrectione, quia *octavo die* fuit. [10]Per tres senos ostendit infirma fuit ante Legem, sub Lege, sub gratia. [PL 574] [11]INCLINATA AD TERRAM (Lc. 13,11), id est terrena desideria. [12]SURSUM RESPICERE (Lc. 13,11), id est quia caelestia per poenitentiam non *requirebat*. [13]VOCAVIT AD SE (Lc. 13,12), id est per confessionem. [14]ET IMPOSUIT ILLI MANUS (Lc. 13,13), id est bona exempla. [15]ERECTA EST (Lc. 13,13): spes sanitatis. [16]*PRIMA* SABBATI (cfr. Lc. 13,14), id est in futura requie. [17]DICITE VULPI ILLI (Lc. 13,32), id est Herodi, quia dolosus animal est, in terra habitat; [18]ita Herodes diabolus *exterminat* vineam, ut dicitur "Vineam de Aegypto transtulisti" (Ps. 79,9).

3. FODIAM] FODEBO β ~ *ante* praedicem *add.* quod δ^1 ~ praedicem] praedicabo K Pa 4. Cophinus] cophinos H ρ K Vt δ ~ *post* STERCORIS *add.* id est O δ ~ peccata confiteri] id est peccatori M 5. in^2] ad β ~ die] diem α (∉ δ^1) 6. genus humanum *transp.* Vt 7. fide] fides Mn Vt En O 8. ANNIS] ANNUS Mn : ANNOS R : ANNI Sk σ Vt ~ ANNIS DECEM ET OCTO] XVIII ANNI Vt 9. impleverunt] impleverit Pa ~ crediderunt] credidit Pa ~ resurrectione] resurrectionem α^1 (∉ ρ K) ~ quia … sub gratia (segm. 10)] infirma fuit per tres senos, ante Legem, sub Lege, sub gratia Vt ~ octavo] octabos Sk : octo M K Pa : hoc En ~ fit die octavo *transp.* δ^1 ~ fuit] fit R M δ^1 10. senos] senus Mn Sk σ M ~ ostendit *om.* Wn ~ *post* Lege *add.* id est β 11. AD TERRAM] A TERRA En ~ TERRAM id est *om.* Vt ~ *ante* terrena *add.* ad δ^1 12. id est *om.* Vt ~ quia … requirebat] celestia per penitentiam si querebat Vt ~ caelestia *om.* Gr 13. VOCAVIT … confessionem] VOCAVIT per confessionem Vt 14. ET *om.* Mn Vt ~ IMPOSUIT] POSUIT Mn ~ MANUS] MANUM α 15. ERECTA] CREATA R : ET RECTA M ~ EST *om.* Vt ~ spes sanitatis] ad spem salutis Vt ~ sanitatis] sanitas M ρ K 16. PRIMA] id est Pa : *om.* Vt ~ in futura] linguam Mn ~ futura requie] futuram requiem α (∉ δ) ~ *post* requie *add.* Bovem et asinum, id est Iudei et gentes. Ad praesepio, id est ab inferno δ 17. DICITE *om.* Vt ~ VULPI] VULPES M : VULPIS Vt ~ ILLI, id est *om.* Vt ~ Herodi] Herodis S : Herodes α^1 (∉ Pa O δ) ~ *post* est *add.* et δ ~ *post* habitat *add.* ita (ita ut *Mn* : id est *β*) Herodes (Herodis *S*) vineam exterminat α (∉ *add.* vineam exterminat (dissipat *Gr*) R δ) 18. ita Herodes diabolus exterminat *om.* Me ~ Herodes] Herodem β ~ *post* Herodes *add.* id est δ ~ vineam^1] vinea α (∉ Vt δ) ~ ut dicitur *om.* Vt ~ Vineam^2] Vinea Sk σ En K ~ *post* transtulisti *add.* [*appendix* Mu39 Gr48 Eg38] δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 13,8), id est Evangelium. [3]FODIAM CIRCA ILLAM (Lc. 13,8), id est praedicem. [4]Cophinus STERCORIS (Lc. 13,8), **id est** peccata confiteri. [5]IN FUTURO (Lc. 13,9), id est *diem iudicii*. MULIER (Lc. 13,11), id est **totum** *genus humanum*. [7]SPIRITUS INFIRMITATIS (Lc. 13,11), id est fide et opera. [8]ANNIS XVIII (Lc. 13,11), id est duas leges, [9]sive qui non impleverunt X verba Legis, et non crediderunt in resurrectione, quia *octo dies* fuit. [10]Per III senes ostendit infirma fuit ante Legem, sub Lege, sub gratia. [PL 574] [11]INCLINATA AD TERRAM (Lc. 13,11), id est terrena desideria. [12]SURSUM RESPICERE (Lc. 13,11), id est quia caelestia per poenitentiam non *quaerebat*. [13]VOCAVIT AD SE (Lc. 13,12), id est per confessionem. [14]ET IMPOSUIT ILLI MANUS (Lc. 13,13), id est bona exempla. [15]ERECTA EST (Lc. 13,13), **id est** spes sanitatis. [16]*IN* SABBATI (Lc. 13,14), id est futura requies. [16a]**BOVEM ET ASINUM** (cfr. Lc. 13,15), **id est gentes et Iudaei. AD PRAESEPIO** (Lc. 13,15), **id est ab inferno.** [17]DICITE VULPI ILLI (Lc. 13,32), id est Herodi, quia dolosus animal est, in terra habitat; [18]ita Herodes diabulus *exterminavit* vineam, ut dicitur "Vineam de Aegypto transtulisti" (Ps. 79,9). [18a]**EGO SUM VITES, VOS PALMITES MEI** (Ioh. 15,5), **id est fructum spiritalem ferendo ostendit.** [18b]**NON VIDEBITIS ME DONEC VENIAM** (Lc. 13,35), **id est ad litteram non viderunt eum hac die donec venit in pullo.**

~ Evangelium] Evangelio Ma 3. CIRCA] CIRCAM Ma 7. fide et] fidem ex Ma 8. duae leges] das logis Ma 9. qui] quia Ma ~ impleverunt] implerunt Ma 10. Legem] Lege Ma 11. TERRAM] TERRA Ma 14. MANUS] MANU Ma 15. spes] spe Ma 16. requies] requiem Ma 16a. BOVEM] BOVE Ma ~ inferno] infernum Ma 17. dolosus] doloso Ma 18. Herodes] Herodis Ma 18b. ad litteram] littera Ma ~ hac] ac Ma

*

(Lc. 13) 10. Aug., *Enarr. in Ps.*, ps. 29, par. 16, l.23; id., *De doctrina Christiana*, lib. II, cap. XVI, par. 25; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Gen.*, XVIII, par. 9; id., *Etym.*, VI, par. 16; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, hom. XXXI, par. 3; cfr. Eucherius, *Formulae*, *Praefatio*, cap. IV 17. Cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 50, p. 125, l.18; cfr. Cant. 2,15

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 14) [1]HOMO HYDROPICUS (Lc. 14,2), id est humanum genus fornicator. [2]APPREHENSUM SANAVIT (Lc. 14,4) ostendit quod per vim *impetus fornicationis sanatur*. [3]HOMO (Lc. 14,16), id est Deus Pater. [4]CENA MAGNA (Lc. 14,16), id est Evangelium. [5]VOCAVIT MULTOS (Lc. 14,16), id est Iudaeos. [6]MISIT SERVUM SUUM (Lc. 14,17), id est Christum in carne. [7]PARATA SUNT OMNIA (Lc. 14,17), id est quae de Christo prophetata sunt. [8]VILLAM EMI (Lc. 14,18), id est pro avaritia ad Christum non *veni*. [9]IUGA BOUM (Lc. 14,19), id est superbia; *aliter IUGA BOUM: quinque sensus, vel quinque libri Moysi*. [10]*MULIEREM DUXI* (Lc. 14,20), id est *luxuriam*. [11]PAUPERES ET DEBILES (Lc. 14,21), id est qui cognoscunt peccata sua. [12]**ITE** IN VIAS (Lc. 14,23), id est **ad** gentes. [13]COMPELLE INTRARE (Lc. 14,23), id est per confessionem. [14]TURRIM AEDIFICARE (Lc. 14,28), id est Christum sequi. [15]SUMPTUS (Lc. 14,28), id est abrenuntiare mundo. [16]QUIS REX (Lc. 14,31), id est *apostolos*. [17]COMMITTERE BELLUM (Lc. 14,31), id est compensationem operum. [18]ADVERSUS ALIUM REGEM (Lc. 14,31), id est adversus Christum. [19]CUM DECEM **MILLIBUS** (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sentit homo. [20]CUM VIGINTI MILLIBUS (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sunt *in occulto et in palam*. [21]LEGATIONEM MITTIT (Lc. 14,32), id est miserendo, *eleemosynam* dando.

(Lc. 14) 1. HOMO … fornicator] HYDROPICUS fornicator humanum genus Vt ~ *post* genus *add.* quod δ 2. APPREHENSUM] ADPREHENSUS α (∉ Me δ) ~ per *om.* α (∉ δ) ~ per vim impetus] vim inspectus Mn : vimpetus Sk H M : impetus Wn ρ K : impletur Vt : impletus O ~ fornicationis] persecutionis ρ ~ sanatur] sanatus Pa 5. MULTOS] MULTE Mn 6. SERVUM SUUM] SERVOS SUOS α (∉ R β δ) ~ SUUM *om.* Vt $δ^1$ ~ carne] carnem S R 7. PARATA … sunt] PARATA que de Christo erant prophetata Vt ~ quae] quod R : qui Mn Sk σ ρ K ~ prophetata] propheta S Mn Sk M En ~ prophetata sunt] prophetaverunt K 8. pro] propter Me Vt : prae Pa ~ veni] venitur Mn 9. *post* BOUM *add.* emi V M ~ aliter IUGA BOUM] vel Vt Mu ~ libri] libros Me 10. MULIEREM] UXOREM Mu ~ DUXI] DUCIMUS Mn ~ luxuriam *om.* Mn 11. *ante* PAUPERES *add.* per H ~ PAUPERES *om.* Mn ~ id est] id sunt R : *om.* Vt ~ cognoscunt] cognoscant Sk : cognoscit H ~ peccata sua cognoscunt *transp.* $δ^1$ 12. ITE IN VIAS] ITEM IUGAS Mn 13. COMPELLE] COMPELLITE α ~ INTRARE *om.* Vt 14. TURRIM] TURREM α (∉ TURRE Me : TURRIM En K $δ^1$) 15. SUMPTUS] SUMPTOS M ~ abrenuntiare] apraenuntiare M ~ abrenuntiare mundo] abrenuntiatio mundi Vt 16. id est] id sunt H : *om.* Vt ~ apostolos] apostolus Me Vt 17. COMMITTERE *om.* Vt ~ id est *om.* Vt 18. id est *om.* Vt ~ adversus² *om.* Vt 19. MILLIBUS] MILIA α (∉ Wn Pa : MILIBUS H Vt δ : *om.* En) ~ quae sentit] quis emit Mn ~ quae sentit … operibus (segm. 20) *om.* Pa 20. MILLIBUS] MILIA S Mn R : MILIBUS Me Sk H M Vt δ ~ cum²] decim M ~ operibus] opera α (∉ δ) 21. MITTIT] MITTAT Mn ~ miserendo] miserando β δ ~ dando] dandum Me ~ *post* dando *add.* flendo O

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Lc. 14) [1]HOMO HYDROPICUS (Lc. 14,2), id est humanum genus, **quod id est** fornicator. [2]APPREHENSUM SANAVIT (Lc. 14,4) ostendit quod per vim *sanatur impetus fornicationis*. [3]HOMO (Lc. 14,16), id est Deus pater. [4]COENA MAGNA (Lc. 14,16), id est Evangelium. [5]VOCAVIT MULTOS (Lc. 14,16), id est Iudaeos. [6]MISIT SERVUM SUUM (Lc. 14,17), id est Christum in carne. [7]PARATA SUNT OMNIA (Lc. 14,17), id est quae de Christo prophetata sunt. [8]VILLAM EMI (Lc. 14,18), id est **qui** pro avaritia ad Christum non *venit*. [9]IUGA BOUM (Lc. 14,19), id est superbia. [10]*MULIER* (Lc. 14,20), id est *luxuria*. *Item IUGA BOUM: V sensus, V libri Moysi*. [11]PAUPERES ET DEBILES (Lc. 14,21), id est qui cognoscunt peccata sua. [12]IN VIAS (Lc. 14,23), id est gentes. [13]COMPELLE INTRARE (Lc. 14,23), id est per confessionem. [14]TURRIM AEDIFICARE (Lc. 14,28), id est Christum sequi. [15]SUMPTUS (Lc. 14,28), id est abrenuntiare mundo. [16]QUIS REX (Lc. 14,31), id est *apostolus*. [17]COMMITTERE BELLUM (Lc. 14,31), id est compensationem operum. [18]ADVERSUS ALIUM REGEM (Lc. 14,31), id est aversus Christum. [19]CUM X (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sentit homo. [20]CUM XX (Lc. 14,31), id est cum operibus quae sunt *in palam et in occulto*. [21]LEGATIONEM MITTIT (Lc. 14,32), id est miserendo **et** *eleemosynas* dando.

(Lc. 14) 2. *post* vim *add.* fornicatio Ma ~ impetus] impetum Ma 8. Christum] Christus Ma 9. IUGA BOUM] IUGO BOVEM Ma 14. TURRIM] TURRE Ma

*

(Lc. 14) 9. aliter IUGA BOUM, quinque sensus: cfr. Aug., *Sermones,* ser. 112, (ed. RB76), p. 46, l.42; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 36, par. 4 21. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 37, par. 10, p. 357, l.274

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[22]Rogat quae ad pacem sunt (Lc. 14,32), ut est “Ne intres in iudicio cum servo tuo, Domine” (Ps. 142,2). [23]In terra (Lc. 14,35), id est in divitias. [24]In sterquilinium (Lc. 14,35), id est in paupertatem.

(Lc. 15) [1]Mulier quaedam (Lc. 15,8), id est divinitas. [2]Lucerna accensa (cfr. Lc. 15,8), id est Evangelium. [3]Drachma inventa in domo, id est peccator in Ecclesia conversus. [4]Homo quidam (Lc. 15,11), id est Deus Pater. [5]Duos filios (Lc. 15,11): Iudaeos et gentes, quia *Iudaeis* prius data est Lex. [6]Da mihi portionem (Lc. 15,12), id est vitam praesentem. [7]Divisit substantiam (Lc. 15,12), id est dedit libertatem arbitrii utroque populo. [8]Peregre profectus est (Lc. 15,13), id est a Deo. [9]Vivendo luxuriose (Lc. 15,13), id est idolis adorando. [10]Fames valida (Lc. 15,14), id est de Verbo Dei. [11]Uni civium (Lc. 15,15), id est philosopho. [12]In villa sua (Lc. 15,15), id est in mundo. [13]Pascere porcos (Lc. 15,15), id est more porcorum vixit. [14]Et de siliquis (Lc. 15,16), id est implere ventrem, et non impinguescere. [15]Porci (Lc. 15,16), id est stulti. [16]Mercenarii patris mei (Lc. 15,17), id est qui viliores sunt servi Dei. [17]Panibus saturabuntur (cfr. Lc. 15,17), id est *doctrina*. [18]Peccavi in caelum (Lc. 15,18): ipsi dicunt hoc, qui diabolum patrem

22. *post* Rogat *add.* ea Vt ~ Rogat quae ad pacem] Rogatque quae pacis H ~ ad pacem] pacis δ^{1} ~ ut est] id est M ~ Ne] Non ω (∉ β δ) 23. id est *om.* Vt ~ divitias] divitiis Sk En Vt 24. sterquilinium] sterquilinio Vt ~ id est *om.* Vt

(Lc. 15) 1. Mulier … divinitas] Mulier divitiae Vt ~ divinitas] divitias R Mn 2. *post* Evangelium *add.* Ovis inventa, id est peccator conversus δ 3. inventa drachma *transp.* Vt ~ domo] domum Me ~ peccator … conversus] conversus pater in Ecclesia Vt ~ peccator] peccatori En 4. Deus] Christus Eg 5. *post* filios *add.* id est β δ ~ quia … Lex *om.* Vt ~ est] esset O 6. Da mihi *om.* Vt ~ praesentem vitam *transp.* δ^{1} 7. Divisit … populo] Divisit: libertatis arbitrium dedit Vt ~ *post* substantiam *add.* suam Gr Eg ~ dedit] de M : *om.* Wn ~ utroque] utraque Sk ~ populo] populus Mn 8. Peregre] Pergere En ~ est^{1} *om.* β δ (∉ Eg) 9. idolis] idola Vt Pa ~ adorando] adhorandum M : serviendo δ^{1} 10. Fames] Fame ω (∉ Famis β (∉ O) : Fames δ) ~ valida *om.* Vt ~ de verbo] verbum Pa 11. philosopho] philopo R Mn En : phyloso M 12. mundo] mundum Vt K 13. porcos] porcus Sk : porco Vt ~ *post* id est *add.* ut ω (∉ Vt δ) ~ porcorum] pecorum Me ~ vixit] vivere Vt 14. de siliquis] deliquis Sk ~ id est] cupiens δ 15. Porci id est stulti *om.* Vt 16. Mercenarii … caelo (segm. 18)] Marcenarii patris viliores servi Dei, habundant panibus doctrina, peccavi in celo Vt ~ patris] patres Mn ~ viliores] viliori M ~ servi Dei *om.* S 18. caelum] caelo ω (∉ Mn O Pa) ~ ipsi] illi Mu ~ dicunt] Deum K ~ patrem diabolum habent *transp.* Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[22]ROGAT QUAE AD PACEM SUNT (Lc. 14,32), ut est "Ne intres in iudicio cum servo tuo, Domine" (Ps. 142,2). [23]IN TERRA (Lc. 14,35), id est in divitias. [24]IN STERQUILINIUM (Lc. 14,35), id est in paupertatem.

(Lc. 15) [1]MULIER QUAEDAM (Lc. 15,8), id est divinitas. [2]LUCERNA (cfr. Lc. 15,8), id est Evangelium. **[2a]OVES INVENTA** (cfr. Lc. 15,5), **id est peccator conversus**. [3]Drachma inventa in domo, id est peccator in Ecclesia conversus. [4]HOMO QUIDAM (Lc. 15,11), id est Deus Pater. [5]DUOS FILIOS (Lc. 15,11), **id est** Iudaeos et gentes, quia *ad Iudaeos* prius data est Lex. [6]DA MIHI PORTIONEM (Lc. 15,12), id est vitam praesentem. [7]DIVISIT SUBSTANTIAM (Lc. 15,12), id est dedit libertatem arbitrii utroque populo. [8]PEREGRE PROFECTUS EST (Lc. 15,13), id est a Deo. [9]VIVENDO LUXURIOSE (Lc. 15,13), id est idolis adorando. [10]FAMES VALIDA (Lc. 15,14), id est de Verbo Dei. [11]UNI CIVIUM (Lc. 15,15), id est philosopho. [12]IN VILLA SUA (Lc. 15,15), id est in mundo. [13]PASCERE PORCOS (Lc. 15,15), id est more porcorum vixit. [14]DE SILIQUIS (Lc. 15,16), id est implere ventrem et non inpinguescere. [15]PORCI (Lc. 15,16), id est stulti. [16]MERCENARII PATRIS MEI (Lc. 15,17), id est qui viliores sunt servi Dei. [17]PANIBUS (Lc. 15,17), id est *doctrinam*. [18]PECCAVI IN CAELUM (Lc. 15,18): ipsi dicunt hoc, qui diabulum patrem

22. Ne] Non ω

(Lc. 15) 1. QUAEDAM] QUIDAM Ma 3. peccator] percator Ma 4. *ante* Homo *add.* FILIUS ADULISCENTIOR, id est gentes Ma 7. dedit libertatem] dedi libertate Ma ~ utroque] utreque Ma 9. VIVENDO... adorando] VIVENDUM... adorandum Ma ~ FAMES] FAME ω 12. in^2] i (*ut vid.*) Ma 13. PORCOS] PORCUS Ma ~ *post* id est *add.* ut ω ~ vixit] vixisset Ma 14. SILIQUIS] SILICIS Ma ~ ventrem] venter Ma 16. viliores] viliori Ma 18. CAELUM] CAELO ω

*

24. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 40, par. 12, l.410

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

habent, qui peccavit in caelo. [19]MISERICORDIA MOTUS (Lc. 15,20), id est venit in carne. [20]AD SERVOS SUOS (Lc. 15,22), id est **ad** apostolos. [21]*STOLA PRIMA* (Lc. 15,22): *fides* quam Adam perdidit. [22]ANNULUM (Lc. 15,22), id est crux in fronte. [23]CALCIAMENTA (Lc. 15,22), id est Evangelium. [24]VITULUM SAGINATUM (Lc. 15,23), id est Christus ex duabus legibus. [25]MORTUUS ERAT (Lc. 15,24), id est Adam. [26]REVIXIT (Lc. 15,24), **id est** per baptismum. [27]PERIERAT (Lc. 15,24), id est in desperatione. [28]INVENTUS EST (Lc. 15,24), **id est** in spe. [PL 575] [29]FILIUS SENIOR (Lc. 15,25), id est Iudaei. [30]IN AGRO (Lc. 15,25), id est in mundi desiderio. [31]SYMPHONIAS ET CHOROS (Lc. 15,25), id est prophetia et Evangelium. [32]UNUS DE SERVIS (Lc. 15,26), id est Isaias.

(Lc. 16) [1]LAZARUS (Lc. 16,20) mendicus: nomen pauperis *dicit*, et divitis non, [2]ostendit *bonos scriptos* in caelo, et *malos* non. [3]VULNERIBUS *PLENUS* (Lc. 16,20)*, id est peccatis*. [4]DIVES (Lc. 16,19) Iudaeos significat. [5]PAUPER (Lc. 16,20): gentes. [6]CANES (Lc. 16,21): doctores qui per linguam vulnera sanant. [7]IN SINU ABRAHAE (Lc. 16,22), id est in requie. [8]SEPULTUS IN INFERNO (Lc. 16,22), id est in Littera. [9]ELEVANS OCULOS SUOS (Lc. 16,23), quia Iudaeis oculi fuerunt, id est boni *videndo* usque

19. venit] venti En 20. ad² *om.* β (∉ ρ) δ ~ apostolos] apostoli Sk H 21. STOLA PRIMA] STOLAM PRIMAM, id est δ 22. crux] crucem Pa ~ *post* crux *add.* Christi Vt 24. Christus] Christum Vt ~ duabus] duobus α (∉ vobis M : duabus ρ K O Vt δ) ~ legibus] legis H 25. MORTUUS] MORTUOS S M ~ ERAT] FUERAT K : *om.* Vt 28. spe] spem S 30. in mundi] immundo ω (∉ in mundano K : in mundi Me Vt Pa δ) 31. CHOROS] CHORUS Mn Sk σ En δ ~ prophetia] prophetas Vt ~ Evangelium] Evangelio S R : evangelista M 32. UNUS DE SERVIS] DUO SERVI α (∉ δ) ~ Isaias] Elias Vt ~ *post* Isaias *add.* et Hieremias S : *add.* et Aaron β

(Lc. 16) 1. LAZARUS … non² (segm. 2)] Nomen Lazari dixit et nomen divitis non dixit, ostendit bonos tantum scriptos esse in celo Vt ~ nomen *om.* M ~ pauperis] pauperes Sk H M ~ et divitis non] dives nomen habuit Battulus O ~ non] nomen non dicit β δ (∉ iacet Mu) 2. ostendit] hoc sunt R ~ bonos scriptos] bonus scriptus Mn Wn : bonis scriptus Sk H ~ non] nesciri Gr Eg 3. VULNERIBUS … significat (segm. 4)] Vulneribus peccatis, dives Iudaei Vt 4. significat Iudaeos *transp.* β¹ (∉ O Vt) 5. PAUPER] PAUPERIS Sk σ M ~ *post* PAUPER *add.* ostendit Sk σ M ρ O Gr Eg ~ gentes] gentiles H 6. doctores … sanant *om.* Vt ~ vulnera] vulneram Sk ~ sanant] sanavit Pa 7. IN … requie] SINUS requies Vt 9. SUOS *om.* Mu ~ Iudaeis] Iudaei α (∉ Mn δ) ~ Iudaei oculi] oculi Iudeorum Vt ~ id est boni videndo … Abraham (segm. 10) *om.* Mu ~ *post* boni *add.* homines recta δ ~ videndo] vivendo R Sk K : vidente Wn : videndum M : vivendi En

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

habent, qui peccavit in caelo. [19]MISERICORDIA MOTUS **EST** (Lc. 15,20), id est venit in carne. [20]AD SERVOS SUOS (Lc. 15,22), id est apostolos. [21]*STOLAM PRIMAM* (Lc. 15,22), **id est** *fidem* quam Adam perdidit. [22]ANNULUM (Lc. 15,22), id est crux in fronte. [23]CALCIAMENTA (Lc. 15,22), id est Evangelium. [24]VITULUM SAGINATUM (Lc. 15,23), id est Christus ex duabus legibus. [25]MORTUUS ERAT (Lc. 15,24), id est Adam. [26]REVIXIT (Lc. 15,24): per baptismum. [27]PERIERAT (Lc. 15,24), id est in desperatione. [28]INVENTUS EST (Lc. 15,24): in spe. [PL 575] [29]FILIUS SENIOR EIUS (Lc. 15,25), id est Iudaei. [30]IN AGRO (Lc. 15,25), id est in mundi desiderio. [31]SYMPHONIAS ET CHOROS (Lc. 15,25), id est prophetia et Evangelium. [32]UNUS DE SERVIS (Lc. 15,26), id est Isaias.

(Lc. 16) [1]LAZARUS (Lc. 16,20) mendicus: nomen pauperis *dicitur* et divitis non **dicitur**, [2]ostendit *bonus scriptus* in caelo et *malus* non **scriptus**. [3]VULNERIBUS (Lc. 16,20), *id est peccatis plenus*. [4]DIVES (Lc. 16,19) Iudaeos significat. [5]PAUPER (Lc. 16,20): gentes. [6]CANES (Lc. 16,21), **id est** doctores qui per linguam vulnera sanant. [7]IN SINU ABRAHE (Lc. 16,22), id est in requie **ubi Abraham est**. [8]SEPULTUS IN INFERNO (Lc. 16,22), id est in Littera. [9]ELEVANS OCULOS SUOS (Lc. 16,23), **id est** quia Iudaeis oculi fuerunt, id est boni **homines recta** *videndum* usque ad

20. apostolos] apostolus Ma 21. STOLAM PRIMAM] STOLA PRIMA Ma ~ quam] quia Ma 24. legibus] legis Ma 29. FILIUS] FILUS (*sic*) Ma 30. in mundi] inmundo ω 31. CHOROS] CHORUS Ma

(Lc. 16) 1. pauperis] pauperum Ma ~ divitis] diviti Ma 5. gentes] gentis Ma 6. CANES] CANIS Ma ~ doctores] doctoris Ma ~ linguam] lingua Ma ~ sanant] sanat Ma 7. requie] requiem Ma 8. INFERNO] INFERNUM Ma 9. oculi] oculis Ma

*

(Lc. 15) 21. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 6, p. 46, l.737 23. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 59, par. 11, l.7; cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 7, l.2533; cfr. Cassiodorus, *Expos. Ps.*, ps. 59, l.222 24. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 4, l.2; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test., In Genesim,* XIV, par. 7, col. 244 29. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 1, ll.7/9; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 37, p. 79, l.24/p. 53, l.3

(Lc. 16) 1. Cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 2, hom. 40, par. 3 7. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 113B, (ed. MiAg1), p. 290, l.22

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ad Christum. [10]VIDIT ABRAHAM (Lc. 16,23), *sic* erit post iudicium de inferno: vident *regnum Dei*, ut maiorem poenam habeant, et illi maius gaudium. [11]EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUA (Lc. 16,24), id est qui *modicas* eleemosynas *dant*. [12]CRUCIOR IN HAC FLAMMA (Lc. 16,24), id est in propria poena. [13]CHAOS MAGNUM (Lc. 16,26), id est confusio omnium rerum, sive vetus Lex. [14]RECEPISTI BONA IN VITA TUA (Lc. 16,25), id est bonum quod fecisti, recepisti. [15]LAZARUS MALA (Lc. 16,25), id est quia vindictam de malis suis in vita sua recepit. [16]QUINQUE FRATRES (Lc. 16,28), id est quinque libros Moysi *observabat*. [17]SI QUIS EX MORTUIS *SURREXERIT* (Lc. 16,30), id est factum est in Christo *resurgente*, alii ex Iudaeis crediderunt.

(Lc. 17) [1]SI LAPIS MOLARIS (Lc. 17,2), id est si gentilis esset, ut equus molens non videns cui servit, sive philosophus docet philosophiam, quae illi non prodest, sed sanctae Ecclesiae. [2]AUGE NOBIS FIDEM (Lc. 17,5), id est, dum auges mandatum. [3]HUIC ARBORI MORO (Lc. 17,6), id est *Evangelio*, qui rubicundam *Christi crucem* nuntiat, sicut moro

10. sic erit *om.* Vt ~ regnum] regem Vt ~ habeant poenam *transp.* Mu ~ illi *om.* α (∉ β δ) ~ *post* illi *add.* probi et iusti Me : *add.* qui in caelo sunt β (∉ in celo Vt) δ ~ maius gaudium] maiore gaudio α (∉ maiorem gaudium β : maius gaudium Pa δ) 11. EXTREMUM] EXTREMI ρ K ~ SUI IN AQUA *om.* Vt Mu ~ modicas] iudicas qui M 12. *ante* CRUCIOR *add.* quia M ~ CRUCIOR … poena *om.* Vt ~ in^2 *om.* Sk Wn 13. MAGNUM *om.* Vt ~ confusio] confessio K ~ omnium *om.* Vt ~ sive] si S : vel Vt ~ vetus *om.* Vt 14. RECEPISTI^1 … recepisti^2 *post* recepit (segm. 15) *transp.* δ^1 ~ RECEPISTI^1 … recepisti^2] tu vero bonum quod fecisti recepisti Mu ~ IN VITA TUA id est *om.* Vt ~ quod *om.* R ~ recepisti *om.* M 15. id est *om.* Vt ~ quia *om.* Mu ~ quia … recepit] de malis suis vindictam Vt ~ sua *om.* Mu 16. id est *om.* Vt ~ libros] libri ω (∉ Me Pa O δ) ~ observabat] observabant R 17. EX^1 … resurgente] ex mortuis Christo resurgente factum est Vt ~ SURREXERIT] SURREXIT S ~ id est] id Me R M K δ ~ alii] alio Mn ~ crediderunt] tradiderunt Mn

(Lc. 17) 1. MOLARIS] MORALIS Mu : ANGULARIS M Pa ~ gentilis] gentiles α (∉ Mn Vt ρ O Gr Eg : gentibus Mu) ~ esset *om.* S : esse α^1 (∉ esses Vt O : esset δ) ~ equus] equis M Vt ~ molens] moleris Mn ~ videns] vidit R ~ philosophus] philosophos Me Sk H M ~ illi] illum Wn : sibi Vt ~ prodest] procedit Mn ~ sanctae *om.* S 2. NOBIS *om.* Vt ~ auges^2] ages En 3. HUIC *om.* Vt : Hinc Eg ~ HUIC ARBORI MORO] Sicomorus ARBOR MORI similis est Mu ~ MORO] MURO Mn Sk : MORI Pa ~ id est *om.* Vt ~ Evangelio] angelo ρ ~ *post* Evangelio *add.* et Mu ~ qui] quae Mn H O : *om.* Mu ~ rubicundam] rubigundum M ~ crucem Christi *transp.* S En ~ crucem] cruce Mn Sk H ~ nuntiat *ante* rubicundam *transp.* Mu ~ *ante* sicut *add.* qui Mu ~ sicut moro rubicundus est *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Christum. [10]VIDIT ABRAHAM (Lc. 16,23), *sicut* erit post iudicium de inferno: vident *in regno* ut maiorem poenam habeant et illi maius gaudium. [11]EXTREMUM DIGITI SUI IN AQUA (Lc. 16,24), id est qui *modico* eleemosynas *dat*. [12]CRUCIOR IN HAC FLAMMA (Lc. 16,24), id est propria poena. [13]CHAOS MAGNUM (Lc. 16,26), id est confusio omnium rerum, sive vetus Lex. [14]RECEPISTI BONA IN VITA TUA (Lc. 16,25), id est bonum quod fecisti **in vita tua**, recepisti. [15]LAZARUS MALA (Lc. 16,25), id est quia vindictam de malis suis in vita sua recepit. [16]V FRATRES (Lc. 16,28), id est V libri Moysi *observat*. [17]SI QUIS EX MORTUIS *RESURREXERIT* (Lc. 16,30), id est factum est in Christo *surgente*, alii ex Iudaeis crediderunt.

(Lc. 17) [1]SI LAPIS MOLARIS (Lc. 17,2), id est si gentilis esset, ut equus molens non videns cui servit, sive philosophus docet philosophiam quae illi non prodest, sed sanctae Ecclesiae **prodest**. [2]AUGE NOBIS FIDEM (Lc. 17,5), id est dum auges mandatum. [3]HUIC ARBORI MORO (Lc. 17,6), id est *Evangelium*, qui rubicundam *crucem Christi* nuntiat, sicut moro

10. maiorem] maiore Ma ~ maius] maiorem Ma 11. EXTREMUM] EXTREMO Ma ~ eleemosynas] elymosina Ma ~ *post* dat *add.* ostendit Ma 13. confusio] confessio Ma 15. vindictam] vindicta Ma 17. RESURREXERIT] RESURREXIT Ma

(Lc. 17) 1. esset] esse Ma ~ docet] docit Ma ~ quae] qui Ma ~ *ante* illi *add.* ei Ma 2. FIDEM] FIDE Ma ~ auges] augis Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

rubicundus est. [4]ERADICARE (Lc. 17,5), id est a populo *Iudaico*. [5]ET TRANSPLANTARE (Lc. 17,5), id est in populo gentili, *id est* arbor moro. [6]Fructus eius primus albus, postea rubicundus, deinde niger; [7]ita diabolus: dum angelus albus fuit, niger in occisione Adae, rubeus in homicidio Cain et Abel. [8]DUAE MOLENTES (Lc. 17,35) ostendit duas Ecclesias, **vel** duo Testamenta.

(Lc. 18) [1]Iudex et vidua: de semiplenis. [2]IUDEX INIQUUS (cfr. Lc. 18,2) id est antichristus. [3]QUI DEUM NON TIMET (Lc. 18,2), quia superbus est. [4]De ipso dicitur in Apocalypsi quia multos trahit post se, "etiam tertiam partem stellarum" (cfr. Apoc. 12,4), id est de populo christiano. [5]HOMINEM NON REVERETUR (Lc. 18,2), de ipso dicit Christus: "Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me" (Ioh. 5,43). Alius venit in nomine suo, illum *suscipietis*, id est antichristus. [6]VIDUA (Lc. 18,3), id est synagoga, vindictam rogat de populo christiano. [7]Tempore eius: "Nec vendit aliquis nec emit, nisi caracterem eius in fronte et in manu dextera habuerit" (cfr. Apoc. 13,16-17).

~ rubicundus] rubicunda Mu 4. ERADICARE *om.* Mn ~ a *om.* α (∉ O Vt : ex δ) ~ populo *om.* Pa ~ Iudaico] Iudaeorum H 5. ET … moro] in gentes arboris Vt ~ TRANSPLANTARE] TRANSPALTARE Mn ~ id est[1] *om.* R Vt 6. Fructus eius] Huius fructus Vt ~ Fructus … albus] Fructus mori primo est albus Mu ~ *post* rubicundus *add.* est Eg 7. ita] sic Vt ~ *post* ita *add.* et Eg ~ angelus] Evangelium Sk ~ fuit albus *transp.* δ^{1} ~ *ante* niger *add.* erat Mu ~ niger *post* Adae *transp.* Vt ~ occisione] cisternis Mn ~ rubeus] rubens Me Eg : sermo Mn ~ rubeus *post* Cain *transp.* Vt ~ homicidio] homicidia M ~ et Abel *om.* Vt ~ *post* Abel *add.* [*appendix* Mu40 Gr49 Eg39] δ 8. DUAE] DUO α (∉ DUA S Sk K : DUAE δ) ~ MOLENTES] MOLITES Mn ~ ostendit *om.* Vt : id sunt Gr Eg : id est Mu ~ duas Ecclesias] duae Ecclesiae δ

(Lc. 18) 1. Iudex] Iurat Mn ~ de semiplenis] seminat publicanis Mn : *om.* M Mu 2. IUDEX … aeternam (segm. 13) *post* gentes (Lc. 24, segm. 19) *transp.* ω (∉ δ^{1} : *om.* Me R O Gr) ~ id est[1] *om.* Vt 4. ipso] quo Mu ~ in Apocalypsi dicitur *transp.* Mu ~ Apocalypsi] Apocalipsin S Sk Wn En : Apocalipsiti Vt ~ multos] multe etiam Mn ~ tertiam *om.* Sk Pa 5. HOMINEM] HOMINE S : HOMINUM Mn ~ REVERETUR] REVE(…) *non leg.* En ~ dicit] dixit Pa Mu ~ veni *post* mei *transp.* Mn ~ venit] veniet K ~ in nomine suo] in mundum vos Mn ~ nomine] minime Sk ~ suo nomine *transp.* Vt ~ *ante* illum *add.* et Vt ~ suscipietis] suscepistis Eg ~ antichristus] antichristum Vt ρ δ^{1} ~ *post* antichristum *expl.* Vt 6. synagoga *non leg.* En ~ rogat vindictam *transp.* δ^{1} 7. *post* Tempore *add.* enim M ~ vendit] vendet Wn δ^{1} ~ emit] emet δ^{1} ~ dextera manu *transp.* δ^{1} ~ habuerit *ante* caracterem *transp.* β ~ caracterem] caritatem Pa ~ caracterem eius *non leg.* En ~ *post* habuerit *add.* ut nota eius accepta sciatur δ^{1}

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

rubicundus est. [4]ERADICARE (Lc. 17,5), id est a populo *Iudaeorum*. [5]ET TRANSPLANTARE (Lc. 17,5), id est in populo gentili, *item* arbor moro. [6]Fructus eius primis albus, post rubeus, deinde niger; [7]ita diabolus: dum angelus albus fuit, niger in occisione Adae, rubeus in homicidio Cain et Abel. [7a]**DUM IRET IN HIERUSALEM** (Lc. 17,11), **id est in caelo. REGNUM DEI INTER VOS** (Lc. 17,21), **id est pax. UNUM DIE** (Lc. 17,22), **id est diem iudicii.** [7b]**Diem iudicii alii tertia hora diei putent fieri, alii mane ut diluvium venit in Sodoma, alii media nocte ut plaga in Egypto.** [8]DUAE MOLENTES (Lc. 17,35) ostendit duas Ecclesias, II Testamenta **Iudaeorum**.

(Lc. 18) [1]Iudex et vidua: de semiplenis. [2]IUDEX INIQUUS (cfr. Lc. 18,2) id est antichristus. [3]QUI DEUM NON TIMET (Lc. 18,2), quia superbus et elatus est. [4]De ipso dicit Apocalypsis quia multos trahit post se, "etiam tertiam partem stellarum" (cfr. Apoc. 12,4) id est de populo christiano. [5]HOMINEM NON REVERETUR (Lc. 18,2), **id est Moyses**, de ipso dicitur Christus: "Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me" (Ioh. 5,43). Alius venit in nomine suo, illum *accipietis*, id est antichristus. [6]VIDUA (Lc. 18,3) id est synagoga, vindictam rogat **id est** de populo christiano. [7]**Item** tempore eius: "Nec vendit aliquis nec emit, nisi caracterem eius in fronte et in manu dextera habuerit, **ut nota eius accepta sciatur**" (cfr. Apoc. 13,16-17).

6. Fructus] Fructum Ma ~ albus] albo Ma ~ rubeus] rubeum Ma ~ deinde] dein Ma 7. homicidio] omicidium Ma 7a. IRET] IRENT Ma 7b. in[2]] et Ma

(Lc. 18) 2. IUDEX… aeternam (segm. 13) *post* gentes (Lc. 24, segm. 19) *transp.* ω ~ INIQUUS] INIQUOS Ma 3. superbus] superbum Ma 4. Apocalypsis] Apolapsis Ma ~ multos] multis Ma ~ trahit] traet Ma 5. REVERETUR] REVERTURI Ma ~ antichristus] antichristum Ma 6. id est[1]] in Ma ~ vindictam] vindicta Ma 7. caracterem] ticaracter Ma

*

(Lc. 17) 8. Cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, l.610

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[8]*Aliter* cornua eius in fronte et in manu pateras execrationis eius; [9]qui *acceperit* NE SUGILLET ME (Lc. 18,5), id est strangulet vel exprobret. [10]Et illa suscepit eum pro Domino, et ille eam *vindicando* multos christianos pessime torquet. [11]Hinc dicitur: "Nisi breviati essent dies illi, nulla caro salva fieret" (Mt. 24,22). [12]Si antichristus synagogam ita vindicare habet, quanto magis Christus vindicabit sanctos suos? [13]Post iudicium antichristus in infernum, iusti autem in vitam aeternam. [14]ET PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS (Lc. 18,7), sed non semper *tacebunt*. [15]DUO ASCENDERUNT (Lc. 18,10): unus magnificabat *sanctitatem* suam et perdiderat eam, alter magnificabat peccata sua et perierunt. [16]IEIUNO BIS IN SABBATO (Lc. 18,12), id est absque cibo et muliere. [17]QUID FACIAM, UT VITAM AETERNAM HABEAM? (Lc. 18,18), id est ut supra *dicit*: TALIUM EST REGNUM DEI (Lc. 18,16), [18]et ita *Nicodemus similiter cogitabat*, "Quomodo potest homo iterum *renasci*?" (cfr. Ioh. 3,4). [19]NON OCCIDES (Lc. 18,20), et reliqua. Quare haec dixit? Quia in ipso corruit.

8. Aliter cornua eius in *non leg.* En ~ cornua] corona ω : corone α (∉ corona δ^1) ~ *post* manu *add.* eius δ^1 ~ peteras] pateres Mn ~ execrationis] execrationes α (∉ M Pa δ^1 : execrati (...) *non leg.* En) ~ eius; qui acceperit *non leg.* En 9. qui] quo Mn ~ acceperit] accepit Mu ~ *post* acceperit *add.* dicit β ~ SUGILLET] SUGILLAT M : SIGILLET K ~ id est *om.* Eg ~ id est *om.* Mu ~ id est strangulet *om.* Mn ~ *post* id est *add.* ne α^1 ~ strangulet] strangulat M : extrangulet δ^1 ~ *post* strangulet *add.* me α^1 ~ vel exprobret] lex prohibet α (∉ δ^1 : prohibet *non leg.* En) 10. suscepit] suscipit Mn Sk ρ 11. *a* Nisi *des.* En ~ breviati] breviatati Wn ~ essent] fuissent Wn Pa ~ dies] die Mn ~ illi] illa Sk 12. Si] Sive Mn ~ synagogam] synagoga δ^1 ~ ita *add. s.l.* Sk ~ habet] vellet Sk Wn M Pa K ~ vindicabit] vindicavit α (∉ vindicat S : vindicat *in* vindicavit *corr. s.l.* Sk : vindicabit Pa K δ^1) 13. iusti] iustificati Mn ~ *post* aeternam *add.* Amen S Sk : *add.* Deo gratias M : *add.* Explicit quatuor Evangeliorum Expositio de brevi proverbio edita a sancto Jeronimo presbitero Pa : *add.* Explicit secundum Lucam K 14. PATIENTIAM] PENITENTIA Mn ~ HABEBIT] HABEBAT S : HABEBIS Mn Gr : HABEBITIS H ~ sed] si En ~ non] re Mn 15. *post* DUO *add.* HOMINES β δ ~ *post* ASCENDERUNT *add.* IN TEMPLUM β δ (∉ Vt) ~ magnificabat^1] semper ministrabat Mn : magnificavit Vt ~ perdiderat] perdideret Mn : perdidit Vt δ ~ alter] aliter S ~ magnificabat^2] ministrabat Mn : magnificavit Vt ~ sua peccata *transp.* Eg ~ *post* perierunt *add.* [*appendix* Mu41 Gr50 Eg40] δ 16. *ante* IEIUNO *add.* Aliter absque prandio et caena H ~ IEIUNO BIS] ieiunabis Mn Vt ~ id est *om.* Vt ~ muliere] mulieres Mn 17. QUID … haec dixit (segm. 19) *om.* Vt ~ FACIAM] FACIANT Mn ~ HABEAM] HABUERANT Mn ~ id est] id M ~ dicit] dixit M ~ DEI] CAELORUM Pa 18. potest] fidem Mn ~ renasci] nasci K Mu Pa ~ *post* renasci *add.* nisi per baptismum et fidem suam Gr 19. OCCIDES] OCCIDIS Mn ~ *post* corruit *add.* ille occisor est qui semetipsum peccando occidit δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[8]*Item* cornua eius in fronte et in **dextra** manu pateras execrationis eius; [9]qui *acciperit*; NE SUGILLET ME (Lc. 18,5), id est strangulet vel exprobret. [10]Et illa suscepit eum pro Domino, et ille eam *vindicandam* multos christianos pessime torquet. [11]Hinc dicitur: "Nisi breviati essent dies illi, nulla caro salva fieret" (Mt. 24,22). [12]Si antichristus synagogam ita vindicare habet, quanto magis Christus vindicabit sanctos suos? [13]Post iudicium antichristus in infernum, iusti in vitam aeternam. [13a]**Rationabile id est in cerebro, concupiscibile in iecore, irascivile in felle.** [14]ET PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS (Lc. 18,7), sed non semper *tacebo*. [15]DUO ASCENDERUNT (Lc. 18,10): unus mangificabat *iustitiam* suam et perdiderat eam, **et** alter magnificabat peccata sua et perierunt. [16]IEIUNO BIS IN SABBATO (Lc. 18,12), id est absque cibo et muliere. [17]QUID FACIAM, UT VITAM AETERNAM HABEAM? (Lc. 18,20), id est ut supra *dicitur*: TALIUM EST REGNUM DEI (Lc. 18,16), [18]et ita *similiter cogitabat Nicodemus*, "Quomodo potest homo iterum *nasci*?" (cfr. Ioh. 3,4). [19]NON OCCIDES (Lc. 18,20), et reliqua. Quare haec dixit? Quia in ipsis corruit.

8. *post* Item *add.* Ecclesia Ma ~ cornua] corona ω : choronas Ma ~ execrationis] exegrationis Ma 9. SUGILLET] SUGGELLIT Ma ~ strangulet] strungulit Ma ~ exprobret] exprobrit Ma 10. Domino] Dominum Ma ~ eam] ea Ma ~ multos christianos] multis christianis Ma ~ torquet] torquit Ma 11. nulla] nullit Ma ~ salva] falva (*sic*) Ma ~ fieret] fuerit Ma 12. synagogam] synagoga Ma ~ vindicabit] vindicavit Ma 13a. Rationabile… felle] Rationabilem id est celebrum, concupiscivi lege core (*sic*), irascivile fel Ma 14. PATIENTIAM] SAPIENTIA Ma 15. eam] eum Ma ~ sua] tua Ma

*

(Lc. 18) 13a. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, l.899

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[20]CUM APPROPINQUARET IERICHO (Lc. 18,35), id est cum venit ad incarnationem.

(Lc. 19) [1]VIR NOMINE ZACHAEUS (Lc. 19,2), id est Iudaeus fuit, et Iudaeos significat; interpretatur iustificatus, sicut Iudaei *se iustificant*. [2]PRAE TURBA (Lc. 19,3), id est divitiarum et vitiorum. [3]IN ARBORE (Lc. 19,4), id est crucis. [4]DIMIDIUM BONORUM (Lc. 19,8), **id est substantiae meae**. [5]DO PAUPERIBUS (Lc. 19,8), id est "Frange esurienti panem tuum" (Is. 48,7). [6]**ET** SI *QUID* FRAUDAVI, *REDDAM QUADRUPULUM* (Lc. 19,8): *hoc* in Lege de animalibus dictum est, **et** in Evangelio de omni creatura dicitur. [PL 576] [7]HOMO NOBILIS (Lc. 19,12), id est Christus. [8]**ABIIT** IN REGIONEM LONGINQUAM (Lc. 19,12), id est in caelum. [9]ACCIPERE SIBI REGNUM (Lc. 19,12), id est regnum caelestem; [10]ET REVERTI (Lc. 19,12): ad iudicium. [11]DECEM SERVI (Lc. 19,13), id est omne genus humanum. [12]DECEM MINAS (Lc. 19,13), decem verba Legis. [13]CIVES EIUS (Lc. 19,14), id est Iudaei. [14]MISERUNT LEGATIONEM (Lc. 19,14), id est occisionem apostolorum; primus servus, et secundus ordo apostolorum.

20. *post* IERICHO *add.* interpretatur luna Gr ~ id est *om.* Vt ~ venit] venisset H δ

(Lc. 19) 1. VIR … meae (segm. 4)] ZACHEUS Iudeus fuit et Iudeus significat et interpretatur iustificatus, sicut Iudei se iustificant; TURBAE divitiae vel vitia, ARBOR crux Christi, BONORUM divitiarum Vt ~ NOMINE] NOMINANDUM Mn ~ id est^1 *om.* Mu ~ *ante* interpretatur *add.* ZACHEUS δ ~ interpretatur] interpretaret R ~ iustificatus] iustificatur Sk ~ iustificant] iustificabant Pa 2. PRAE] PROPTER α (∉ δ) ~ TURBA] TURBAM α (∉ Mn δ) ~ vitiorum] vitiorii R : Iudaeorum ρ 4. DIMIDIUM] DE MEDIO R ~ BONORUM] BONUM Mn ~ *post* BONORUM *add.* MEORUM δ^1 5. DO PAUPERIBUS] PAUPERUM Vt ~ esurienti] esurigenti Me : esurientem Mn 6. ET^1 … REDDAM *om.* Vt ~ SI QUID] SUPER Mn ~ FRAUDAVI] FRAUDAVERIM M : FRAUDATE H ~ REDDAM] REDDAT Mn : REDDO δ^1 ~ in Lege] intellige Pa ~ animalibus] animabus ω (∉ S δ : animae Mn : animale H : annibus M) ~ dictum *om.* Vt ~ est *om.* α (∉ Mn H ρ δ) ~ et *om.* Vt Pa ~ Evangelio] Evangelium H M ~ de^2 *om.* Sk ~ creatura] creature Mn ~ dicitur *post* animabus *transp.* Vt 7. NOBILIS] NOBILES R ~ id est *om.* Vt 8. ABIIT] HABIIT M ~ ABIIT … iudicium (segm. 10) *om.* Vt ~ LONGINQUAM id est in caelum *om.* M 9. REGNUM SIBI *transp.* α^1 ~ id est regnum caeleste] celeste sed Mu ~ caelestem] coeleste α (∉ Me R σ : caelestium Mn) 10. REVERTI] REVERTE Sk 11. *post* DECEM *add.* MILIA Pa ~ omne] omni Mn Sk H : *om.* M ~ omne … MINAS (segm. 12) *om.* Eg 12. DECEM] DECIM Me ~ DECEM MINAS] DECEMPNAS K : Christum, MINAS Pa ~ MINAS] MINA R ~ *post* MINAS *add.* id est Mn β δ 13. id est] id sunt H O Gr Eg ~ Iudaei] Iudaeus Mn 14. MISERUNT *om.* Vt ~ MISERUNT … occisionem *om.* Me ~ primus … apostolorum^2 *om.* S En δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[20]CUM ADPROPINQUARET IERICHO (Lc. 18,35), id est cum venit ad incarnationem.

(Lc. 19) [1]VIR NOMINE ZACHEUS (Lc. 19,2), id est Iudaeus fuit et Iudaeos significat; **ZACHEUS** interpretatur iustificatus, sicut Iudaei *iustificant ipsi*. [2]PRAE TURBA (Lc. 19,3), id est divitiarum et vitiorum. [3]IN ARBORE (Lc. 19,4), id est **in** crucis. [4]DIMIDIUM BONORUM MEORUM (Lc. 19,8). [5]DO PAUPERIBUS **ET REDDO QUADRUPLUM** (Lc. 19,8)**: utrumque non indicantes sed imperantes modi sunt. Dimidium substantiae meae, ut illud est:** "Frange esurienti panem tuum" (Is. 48,7). [6]SI *QUIS* FRAUDAVI *QUADRUPLUM REDDAM* (Lc. 19,8), *quia* in Lege de animalibus dictum est **quadruplum reddendum**, in Evangelium de omni creatura dicitur, **quia existimarent quod mox prignum manifestaretur.** [6a]**Hoc coniungit ad illud verbum: NON VENIT AD REGNUM DEI CUM OBSERVATIONE** (Lc. 17, 20). [PL 576] [7]HOMO NOBILIS (Lc. 19,12), id est Christus. [8]IN REGIONEM LONGINQUAM (Lc. 19,12), id est in caelum. [9]ACCIPERE SIBI REGNUM (Lc. 19,12), id est regnum caelestem; ET REVERTI (Lc. 19,12) ad iudicium. [11]X SERVI (Lc. 19,13), id est omnem genus humanum. [12]X MINAS (Lc. 19,13), id est X verba Legis. [13]CIVES EIUS (Lc. 19,14), id est Iudaei. [14]MISERUNT LEGATIONEM (Lc. 19,14), id est occisionem apostolorum; primus servus, secundum ordo apostolorum.

20. ad *om.* Ma

(Lc. 19) 1. NOMINE] NOMEN Ma ~ Iudaeus] Iudaeos Ma ~ interpretatur] interpretatus Ma 2. vitiorum] vitiarum Ma 4. DIMIDIUM] DEMEDIUM Ma 5. sunt] est Ma ~ Dimidium] De medio Ma 6. animalibus] animabus ω 8. REGIONEM LONGINQUAM] REGIONE LONGINQUA Ma ~ caelum] caelo Ma 9. caelestem] caelestim Ma ~ REVERTI] REVERENTIA Ma 14. occisionem] occisione Ma ~ primus] secundus Ma ~ ordo] osto (*sic*) Ma

*

(Lc. 19) 1. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 63, l.16; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 10, par. 5
12. Cfr. Aug., *Quaest. Evang.*, lib. 2, quaestio 46, l.6; cfr. Ambrosius, *Expos. Luc.*, lib. 8, l.1084

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[15]Mina uniuscuiusque servi, id est Scriptura, et similes sui uterque invenit. [16]LAPIDES CLAMABANT (Lc. 19,40), id est gentes si Iudaei tacuerunt. [17]FLEVIT SUPER EAM (Lc. 19,41) ostendit *nos flere* peccata nostra. [17a]**CIRCUMDABUNT TE** (Lc. 19,43), **id est Romani circumdederunt eam.** [18]UNDIQUE (Lc. 19,43), id est intus et foris. [19]AD TERRAM (Lc. 19,44), id est in infernum. [20]FILIOS (Lc. 19,44), id est virtutes. SUPER LAPIDEM (Lc. 19,44), id est quod faciebant in die, *in nocte ruebat*. [21]INGRESSUS IN TEMPLUM (Lc. 19,45), id est quia die dominico intravit in templum. [22]QUAEREBANT EUM PERDERE (Lc. 19,47) ostendit novem servi, qui *non negotiati sunt* in ministeriis suis.

(Lc. 20) [1]HOMO QUIDAM (Lc. 20,9), id est Deus Pater. [2]PLANTAVIT VINEAM (Lc. 20,9), id est Iudaeos. [3]*COLONES* (Lc. 20,9), id est legislatores. [4]IPSE PEREGRE FUIT (Lc. 20,9), id est omnes dimisit in libertate arbitrii sui. [5]Primum servum, id est Isaiam, *secundum*, id est Ieremiam, tertium id est Danielem. [6]EXTRA VINEAM (Lc. 20,15), id est extra Hie-

15. Mina … invenit] Minas scripturas Vt ~ Mina] Minima Mn Sk σ ~ et *om.* Eg ~ sui similes *transp.* δ^1 ~ *post* invenit *add.* OMNI HABENTI id est Petro, AB EO AUTEM et reliqua id est in securitate (securite *Eg*) δ 16. LAPIDES] LAPIS α (∉ Me δ) ~ CLAMABANT] CLAMABAT α (∉ Me δ) ~ id est] id sunt R : *om.* Vt ~ si] sive S Wn : seu Mn : *om.* Vt : sed K ~ tacuerunt] tacuerint Me δ^1 17. FLEVIT … nostra *om.* Vt 17a. CIRCUMDABUNT] CIRCUMDABIT Mn ~ TE … circumdederunt *om.* S ~ circumdederunt] circumdederant Pa ~ circumdederunt eam *om.* Vt 18. intus et] per roit aliter Mn ~ foris] foras α (∉ Vt Pa δ) 19. AD TERRAM] Alteram R ~ id est *om.* Vt ~ in] ad Mn 20. id est[1] *om.* Vt ~ SUPER LAPIDEM, id est *om.* α (∉ δ) ~ quod] que Vt ~ faciebant] faciebat α (∉ Mn) ~ ruebat] operabat Mn : rugiebat En : ruebant Vt ~ ruebat in nocte *transp.* δ^1 21. id est *om.* Vt ~ quia die] qui in die β (∉ quia in die O) ~ *ante* die *add.* in Me δ 22. QUAEREBANT … suis] QUEREBANT EUM PERDERE et reliqua Vt ~ QUAEREBANT] QUAEREBAT S ~ EUM] EAM Sk ~ ostendit] id est Mn ~ servi] servis R : servos δ ~ qui *om.* Sk σ ρ K ~ non negotiati] regenerati Mn ~ negotiati] negati α (∉ δ) ~ non sunt negociati *transp.* δ ~ ministeriis] ministris Mn

(Lc. 20) 1. HOMO … sui (segm. 4)] Homo Deus Pater plantavit vineam, Iudeos colones legislatores, peregre profectus dimisit omnes in libertatem arbitrii Vt 2. Iudaeos] Iudeis Mn 3. COLONES] COLONOS Me En K δ^1 : COLONI Gr ~ id est] id sunt R : *om.* Sk δ ~ legislatores] leges latores S 4. IPSE *om.* Mu ~ *post* PEREGRE *add.* PROFECTUS Vt K O Mu ~ FUIT] EST O ~ omnes] quomodo Mn : *om.* Sk : omne M 5. Primum servum] primus servus Vt ~ secundum] V Vt ~ id est[2]] inde R : *om.* H ~ Danielem] Daniel ω (∉ δ) 6. extra[2] *om.* Mn Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[15]Mina uniuscuiusque servi, id est Scriptura, et similes sui uterque invenit. **OMNI HABENTI** (Lc. 19,26), **id est Petro; AB EO AUTEM** (Lc. 19,26) **et reliqua, id est in securitate**. [16]LAPIDES CLAMABUNT (Lc. 19,40), id est gentes si Iudaei tacuerunt. [17]FLEVIT SUPER EAM (Lc. 19,41) ostendit *flere nos* peccata nostra. [18]UNDIQUE (Lc. 19,43), id est intus et foris. [19]AD TERRAM (Lc. 19,44), id est in infernum. [20]FILIOS (Lc. 19,44), id est virtutes. SUPER LAPIDEM (Lc. 19,44) id est quod faciebant in die, *ruebat in nocte*. [21]INGRESSUS IN TEMPLUM (Lc. 19,45), id est quia die dominico intravit in templum. [22]QUAEREBANT EUM PERDERE (Lc. 19,47) ostendit VIIII servi, qui *non sunt negotiati* in ministeriis suis.

(Lc. 20) [1]HOMO QUIDAM (Lc. 20,9), id est Deus Pater. [2]PLANTAVIT VINEAM (Lc. 20,9), id est Iudaeos. [3]*COLONIS* (Lc. 20,9), id est legislatores. [4]IPSE PEREGRE FUIT (Lc. 20,9), id est omnis dimisit in libertate arbitrii sui. [5]Primum servum, id est Isaiam, *alterum* id est Ieremiam, tertium id est Danielem. [6]EXTRA VINEAM (Lc. 20,15), id est extra Hie-

15. similes] similis Ma 16. LAPIDES CLAMABUNT] LAPIS CLAMABANT Ma 19. TERRAM] TERRA Ma 20. FILIOS] FILIIS Ma ~ virtutes] virtutis Ma

(Lc. 20) 1. QUIDAM] QUIDEM Ma 3. legislatores] legislatoris Ma 5. Primum] unum Ma ~ Isaiam] Esaia Ma ~ Danielem] Daniel ω 6. VINEAM] VINEA Ma

*

18. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, lib. 18, cap. 66, par. 6, l.7

(Lc. 20) 2. Cfr. Isid., *De fide catholica*, I, cap. 39, par. 2; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 31, p. 56, l.25 5. Cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 163, cap. 3, l.15

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

rusalem. [7]QUID FACIET DOMINUS VINEAE? VENIT ET *PERDIDIT* (Lc. 20,16), id est *malos* male. [8]CONQUASSABITUR (Lc. 20,18), id est *crux conteret* voluntates eius. [9]COMMINUIT ILLUM (Lc. 20,18), id est in vindicta crucis.

(Lc. 21) [1]MULTI ENIM VENIENT (Lc. 21,8), id est Simon Magus et Bariesus. TEMPUS ADPROPINQUAVIT (Lc. 21,8), id est vindicta crucis. GENS IN GENTEM (Lc. 21,10), id est Goti in Romanos. [2]REGNUM IN REGNUM (Lc. 21,10), id est alii adversus Romanos. [3]TERRORES (Lc. 21,11), id est quadrigae in aere audiebantur. [4]SIGNA ERUNT (Lc. 21,11), ut fuit *supra* Hierusalem stella cum gladio igneo. [5]CONTINGET IN TESTIMONIUM (Lc. 21,13), id est de Iudaeis ad gentes. [6]EGO DO VOBIS OS ET SAPIENTIAM (Lc. 21,15), ut Moysi dicitur "Ostendit tibi Deus sapientiam". [7]CAPILLUS DE CAPITE NON PERIBIT (Lc. 21,18), id est immortalitas. [8]HIERUSALEM CALCABITUR (Lc. 21,24), id est idola adorabitur in ea. [9]DONEC IMPLEANTUR TEMPORA GENTIUM (Lc. 21,24), id est Iudaeos conversos in fine mundi. [10]SIGNA IN SOLE (Lc. 21,25), id est ad litteram. [11]SONUS MARIS (Lc. 21,25), id est factum est mare

7. QUID … crucis (segm. 9)] Malos male perdet, conquassabt crux Christi conteret voluntates suas, comminuit illum in vindicta crucis Vt ~ FACIET] FACIT α (∉ Vt Pa δ[1] : FECIT H) 8. CONQUASSABITUR] CONFLEBITUR Mn : CONQUASSABIT Pa ~ voluntates] voluntatem Mn 9. COMMINUIT] CUM AUTEM Mn ~ in vindicta] vindictam Mn : in vindicto Wn

(Lc. 21) 1. MULTI … crucis *om.* α (∉ δ) ~ *ante* GENS *add.* SURGET β δ (∉ *prae add.* SURGERET En) ~ Goti] Guti S Mn : genti R ~ Romanos] Romanus Mn : Romanis H O 2. IN REGNUM] IN REGNO α (∉ SUPER REGNUM β : CONTRA REGNUM δ) ~ Romanos] Romanus Mn 3. quadrigae] opera triae Mn : quadrae Sk Wn : quadriae H ~ aere] agro Mn ~ audiebantur] augebantur β (∉ O) : *ante* in aere *transp.* Mu 4. SIGNA ERUNT] SIGNAVERUNT Me ~ ERUNT] EORUM Mn ~ gladio] gaudio S Wn ~ igneo gladio *transp.* Mu 5. CONTINGET] CONTINGUNT α (∉ CONTEGUNT Mn : CONTINGET Mu) ~ TESTIMONIUM] TESTIMONIO α (∉ TESTIMONIUM ILLIS O : TESTIMONIUM Mu) ~ *ante* de Iudaeis *add.* ire δ ~ Iudaeis] Hierusalem is M 6. OS] ostendit Sk σ ~ ET *om.* H ~ tibi] ter K 7. CAPILLUS] CAPILLIS Sk : CAPILLOS H M ~ id est *om.* Vt ~ immortalitas] mortalitate ω (∉ inmortalitas Me : mortale H : mortalitatas Vt : inmortalitate O) 8. adorabitur] adorabuntur Pa δ 9. IMPLEANTUR] IMPLEATUR ω (∉ IMPLEBITUR Mn : IMPLEANTUR ρ K O δ) ~ TEMPORA] PLENITUDO Vt ~ conversos] conversus S Mn H M O : convertatur Vt ~ fine] finem Me R σ M Pa O Gr 10. *ante* SIGNA *add.* ERUNT β δ ~ *post* SOLE *add.* ET LUNA K 11. SONUS] SONITUS Vt ~ MARIS … mare *om.* M ~ *ante* mare *add.* cum δ ~ mare] mari Mn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

rusalem. [7]QUID FACIET DOMINUS VINEAE? (Lc. 20,15) VENIT ET *PERDIT* (Lc. 20,16), id est *malus* male **perdidit**. [8]CONQUASSABITUR (Lc. 20,18), id est *conteret crux* voluntates eius. [9]COMMINUIT ILLUM (Lc. 20,18), id est in vindicta crucis.

(Lc. 21) [1]MULTI ENIM VENIENT (Lc. 21,8), id est Simon Magus et Bariesus. TEMPUS ADPROPINQUAVIT (Lc. 21,8), id est vindicta crucis. GENS IN GENTEM (Lc. 21,10), id est Goti in Romanos. [2]REGNUM IN REGNUM (Lc. 21,10), id est alii adversus Romanos. [3]TERRORES (Lc. 21,11), id est quadrigae in aere audiebantur. [4]SIGNA ERUNT (Lc. 21,11), ut fuit *super* Hierusalem stella cum gladio igneo. [5]CONTINGET VOS IN TESTIMONIUM (Lc. 21,13), id est ire de Iudaeis ad gentes. [6]EGO DO VOBIS OS ET SAPIENTIAM (Lc. 21,15), **id est** ut Moysi dicitur "Ostendit tibi Deus et sapientiam". [7]CAPILLUS DE CAPITE NON PERIBIT (Lc. 21,18), id est immortalitas. [8]HIERUSALEM CALCABITUR (Lc. 21,24), id est idola adorabitur in ea. [9]DONEC IMPLEANTUR TEMPORA GENTIUM (Lc. 21,24), id est Iudaeos conversos in fine mundi. [10]SIGNA IN SOLE (Lc. 21,25) **et reliqua**, id est ad litteram. [11]SONUS MARIS (Lc. 21,25), id est factus est ut mare

7. FACIET] FACIAT Ma 8. conteret] conterit Ma ~ voluntates] voluntatis Ma

(Lc. 21) 1. VENIENT] VENIUNT Ma ~ GENTEM] GENTE Ma 2. Romanos] Romanus Ma 3. TERRORES] TERRORIS Ma ~ audiebantur] audiebuntur Ma 4. *post* super *add.* in Ma ~ stella] stellam Ma 5. CONTINGET] CONTINGIT Ma 6. DO] DICO Ma ~ Ostendit] Ero Ma ~ sapientiam] sapientia Ma 7. immortalitas] mortalitate ω 8. idola] idolas Ma 9. IMPLEANTUR] IMPLEATUR ω ~ Iudaeos conversos] Iudeis conversus Ma ~ in *om.* Ma 10. litteram] littera Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Sodomitum pisces suos in terra eiecit. [12]VENIENTEM IN NUBIBUS CAELI (Lc. 21,27), id est in prophetis et apostolis. [13]FICULNEA ET ARBORES (Lc. 21,29), id est synagoga et homines. [14]*IN DIE DOCENS IN TEMPLUM* (Lc. 21,37)*, id est laboravit cum Iudaeis.* [15]*IN NOCTE IN MONTE OLIVETI* (Lc. 21,37)*, id est requiescebat cum gentibus.*

(Lc. 22) [1]HOMO AMPHORAM AQUAE PORTANS (Lc. 22,10), **id est** Moyses et Iohannes Baptista. [2]*Domus cenaculi*, id est Ecclesia. [3]STRATUM (Lc. 22,12), id est *fides* Trinitatis. [4]DONEC IMPLEATUR REGNUM DEI (Lc. 22,16), id est ministerium magnum. [5]Duo calices, unum cum aqua, alterum cum vino, id est commixtio aquae et vini in uno calice. [6]Vinum cum aqua *ostendit* passionem post baptismum. [7]NUMQUID ALIQUID DEFUIT VOBIS (Lc. 22,35), quando fiebat cum illis in carne, id est **hinc** praecipiebat illis non habere curam saeculi; dum autem ab illis *se separat*. [8]Habere tunicam: fidem. [9]EMAT GLADIUM (Lc. 22,36), id est Legem. [10]DUO GLADII (Lc. 22,38), id est duae leges. [PL 577] [11]FILIUS

~ Sodomitum] Sodomicum ω (∉ Sodomis Me : Sodomibus Mn : Sodomiticus Pa : Sydonicum δ) ~ pisces suos] cum piscibus suis Me ~ eiecit] iaciet α (∉ iacent Mn Sk : iecit Vt Gr : eiecit δ^1) 12. VENIENTEM] VENIENTES Mn 13. FICULNEA] FULGORA Mn ~ ARBORES] ARBOR α 14. DIE] DIES Mn ~ TEMPLUM] TEMPLO Vt Pa δ ~ id est *om.* Vt 15. MONTE] MONTEM S Mn Sk ~ id est *om.* Vt

(Lc. 22) 1. *ante* HOMO *add.* ET SPOPONDIT (RESPONDIT *Gr*): figurat diabolum qui spondet quod non potest δ ~ PORTANS] PERCIPISSE Mn ~ id est *om.* Vt 2. cenaculi] cenaculis Mn : cenaculum Vt ~ id est *om.* Vt 3. STRATUM] SORATUM M ~ id est *om.* Vt ~ fides] fide Vt O : *om.* M ~ fides Trinitatis] Trinitatis fide Vt 4. DONEC] DOMUS Pa ~ IMPLEATUR] IMPLEAT Mn ~ *ante* REGNUM *add.* IN Vt Gr Eg ~ REGNUM] REGNO Gr Eg ~ id est *om.* Vt ~ ministerium] misterium Me Mn Vt 5. commixtio] cum mixtico R : commixtione Vt ~ vini et [a]que *transp.* Vt ~ uno] unum S Me Mn R σ M Gr 6. Vinum] Unum Me ~ Vinum … carnem (segm. 7) *om.* M ~ cum] et Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ passionem] passio Vt 7. quando … saeculi] dum in carne figebat cum illis hinc praecepit illis non habere curam seculi Vt ~ carne] carnem R ~ praecipiebat] praeciebat H : praesciebat δ^1 ~ illis] illos δ^1 ~ autem *om.* Vt ~ se ab illis *transp.* β ~ separat] separaret Me 8. *ante* Habere *add.* sed Vt ~ tunicam] unicam α (∉ tunica id est Eg : unus Mn : tunica Mu) 9. EMAT] EMI Mn : EMIT Sk ~ id est *om.* Vt 10. id est *om.* Pa K ~ duae] duo Mn H O ~ *post* leges *add.* Ideo AVULSUS EST quia praesentiam angeli sustinere non potuissent (potuerunt *Mu*) δ 11. FILIUS] FILIOS S

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Sodomitum pisces suos in terra eiecit. [12]VENIENTEM IN NUBIBUS CAELI (Lc. 21,27), id est in prophetis et apostolis. [13]FICULNEA ET ARBORES (Lc. 21,29), id est synagoga et homines. [13a]**FUGERE ISTA** (Lc. 21,36)**: omnia crapula ebrietatis.** [14]*IN DIE DOCENS IN TEMPLUM* (Lc. 21,37), [15]*IN NOCTE IN MONTE OLIVETI* (Lc. 21,37)*, id est requiescebat cum gentibus et laborabat cum Iudaeis.*

(Lc. 22) [1]**ET** SPOPONDIT (cfr. Lc. 22,6)**: figurat diabolum qui spondet quod non potest**. HOMO AMPHORAM AQUAE PORTANS (Lc. 22,10): Moyses et Iohannes Baptista. [2]*Domus et cenaculum*, id est Ecclesia. [3]STRATUM (Lc. 22,12), id est *fidem* Trinitatis. [4]DONEC IMPLEATUR IN REGNO DEI (Lc. 22,16), id est ministerium magnum. Duo calices, unum cum aqua, alterum cum vino, figurat commixtio aquae et vini in uno calice. [6]Vinum cum aqua passionem post baptismum *ostendit*. [7]NUMQUID ALIQUID DEFUIT VOBIS (Lc. 22,35), quando fiebat cum illis in carne, id est praecipiebat illis non habere curam saeculi; dum autem ab illis *separat se*. [8]Habere tunicam, **id est** fidem. [9]EMAT GLADIUM (Lc. 22,36), id est Legem. [10]DUO GLADII (Lc. 22,38): II Leges. [10a]**Ideo** AVULSUS EST (Lc. 22,41) **quia praesentiam angeli sustinere non potuisset**. [PL 577] [11]FILIUS

11. Sodomitum] Sodomicum ω ~ suos] suus Ma ~ eiecit] iacit Ma 13. ARBORES] ARBORIS Ma 13a. FUGERE] FUGIRE Ma ~ ebrietatis] febritatem Ma 14. DIE] DIEM Ma 15. IN NOCTE *bis scr.* Ma ~ MONTE] MONTEM Ma

(Lc. 22) 1. SPOPONDIT] SPOPONDERE Ma ~ diabolum] diabulo Ma ~ spondet] spondit Ma ~ AMPHORAM] ANFERE (*sic*) Ma 2. Ecclesia] Ecclesiae Ma 4. REGNO] REGNUM Ma ~ ministerium] misterium Ma 5. calice] calicem Ma 6. Vinum] Unum (*sic*) Ma 7. praecipiebat] recipiebat Ma ~ curam] cura Ma 8. tunicam] tunica Ma 10a. praesentiam] praesentia Ma ~ angeli] angelis Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

HOMINIS SEDENS A DEXTRIS VIRTUTIS (Lc. 22,69), ut dixit "Dominus Domino meo" (Ps. 109,1) *et reliqua*.

(Lc. 23) [1]IN VESTE ALBA REMISIT EUM AD PILATUM (Lc. 23,11), id est in fide Trinitatis venit ad gentes: ad plebem Israel. [2]FACTI SUNT AMICI (Lc. 23,12), id est uterque populus ad fidem Christi. [3]HERODES (Lc. 23,12) *significat* populum *gentium*; [4]PILATUS (Lc. 23,12), Iudaeos. [5]Leviathan squamae densae sunt, una alteri adhaeret. [6]BARABBAS (Lc. 23,18) filius diaboli dicitur. [7]*FLETE* SUPER VOS (Lc. 23,28), id est super gentem vestram. [8]TUNC INCIPIENT DICERE (Lc. 23,30), id est plebis Israel. [9]DICITE MONTIBUS (cfr. Lc. 23,30), id est patriarchis. [10]COLLIBUS (Lc. 23,30), id est prophetis. [11]DIMITTE ILLIS DOMINE (Lc. 23,34), hic implevit quod ipse dixit "Orate pro persequentibus" (Mt. 5,44). [12]DIMITTE ILLIS, id est "Bibant sanguinem quem effuderunt, ut fiant vasa misericordiae, quae sunt vasa irae" (cfr. Rom. 9,22-23). [13]*NESCIUNT* QUID FACIUNT (Lc. 23,34), et "Si sciissent, Dominum maiestatis numquam crucifixissent" (I Cor. 2,8), quia per ignorantiam fecerunt.

~ A] AD S Mn R Sk H M ~ *post* VIRTUTIS *add.* DEI O ~ *ante* Dominus *add.* Dixit β δ

(Lc. 23) 1. ALBA] ALMA Mn ~ REMISIT] MISIT Vt ~ AD PILATUM] in propositum Mn ~ id est *om.* Vt ~ id est … AMICI (segm. 2) *om.* H ~ fide] fine M ~ venit] remisit eum O ~ ad gentes venit *transp.* Vt ~ ad gentes] a gentibus δ 2. uterque] utroque Mn σ 3. significat] signum R ~ gentium *om.* H 4. *ante* PILATUS *add.* primi Mn ~ *post* PILATUS *add.* ostendit β δ (∉ Mu) 5. Leviathan] Leithan S Me ρ K : Legis an Mn : Legithan Sk ~ Leviathan squamae densi] Legi tradendi H : Legi thandensi Wn ~ squamae *om.* ω (∉ δ) ~ densae] densi α (∉ dentes Vt : dense δ) ~ sunt, una] sed una R ~ *post* adhaeret *add.* ut ne spiraculum quidem inter eas posset incedere δ 6. *post* BARABBAS *add.* id est δ ~ dicitur diaboli *transp.* β ~ dicitur] magistri eorum $δ^1$: magistri eorum interpretatur Gr 7. VOS] NOS Vt ~ id est *om.* Vt 8. TUNC … Israel *om.* Vt ~ plebis] plebi O : plebs δ 9. DICITE *om.* δ ~ DICITE … prophetis (segm. 10)] Montes et colles patriarchae et prophetae Vt ~ patriarchis] patris archarum Mn : patriarchas M 11. DIMITTE … persequentibus *om.* R ~ DOMINE *om.* Vt ~ hic … dixit] sicut dixit Vt 12. DIMITTE ILLIS, id est *om.* Vt ~ quem] quam S Me : ad Mn ~ effuderunt] effunderint S Me M : effundendum Mn : effuderint R Sk Wn ~ fiant] fiat Vt ~ misericordiae vasa *transp.* $δ^1$ ~ *post* misericordiae *add.* suae M ~ sunt] fuerunt Vt 13. et *om.* Vt ~ sciissent] scirent ω ~ maiestatis] manifestis S : magestati M ~ crucifixissent] crucifixent En : crucifierent Vt ~ quia] qui Mu ~ quia per ignorantiam fecerunt *om.* Vt ~ fecerunt] fecerant Sk ~ *post* fecerunt *add.* DIVIDENTES VESTIMENTA EIUS ostendit IIII Evangelia δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

HOMINIS SEDENS A DEXTRIS VIRTUTIS (Lc. 22,69), **id est** ut dixit "Dominus Domino meo **sede ad dextris meis**" (Ps. 109,1).

(Lc. 23) [1]IN VESTE ALBA REMISIT EUM AD PILATUM (Lc. 23,11), id est in fide Trinitatis venit ad gentes, ad plebem Israel. [2]FACTI SUNT AMICI (Lc. 23,12), id est uterque populus ad fidem Christi **facti sunt amici**. [3]HERODES (Lc. 23,12) *figurat* populum *gentilem*; [4]PILATUS (Lc. 23,12) **figurat** Iudaeos. [5]Leviathan squamae densae sunt, una ad alteri adhaerit, **ut ne spiraculum inter eas posset incedere**. [6]BARABBAS (Lc. 23,18), **id est** filius diabuli dicitur. [7]*FLERE* SUPER VOS (Lc. 23,28), id est super gentem vestram. [8]TUNC INCIPENT DICERE (Lc. 23,30), id est plebis Israel. [9]DICITE MONTIBUS (cfr. Lc. 23,30), id est patriarchis. [10]COLLIBUS (Lc. 23,30), id est prophetis. [11]DIMITTE ILLIS DOMINE (Lc. 23,34), hic implevit quod ipse dixit "Orate pro persequentibus" (Mt. 5,44) et reliqua. [12]DIMITTE ILLIS, id est "Bibant sanguinem qui effuderunt, ut fiant vasa misericordiae quae sunt vasa irae" (cfr. Rom. 9,22-23). [13]*NON ENIM SCIUNT* QUID FACIUNT (Lc. 23,34), et "Si sciissent, Dominum maiestatis numquam crucifixissent" (I Cor. 2,8), quia per ignorantiam fecerunt. [13a]DIVIDENTES VESTIMENTA EIUS (Lc. 23,34) **ostendit IIII Evangelia**.

11. A] AD Ma

(Lc. 23) 1. gentes] gentibus Ma   2. uterque] utraque Ma   3. gentilem] gentile Ma   4. PILATUS] PILATUM Ma   5. squamae *om.* ω ~ alteri] altari Ma   9. DICITE] DICIT Ma   12. fiant] fiat Ma ~ vasa^2] vase Ma   13. Si] ut Ma ~ sciissent] scirent ω ~ ignorantiam] ignorantia Ma ~ fecerunt] fecit Ma   13a. Evangelia] Evangelii Ma

*

(Lc. 23) 12. Cfr. Ambrosius, *Expl. Ps.*, ps. 37, cap. 20, par. 2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[14]HODIE MECUM ERIS IN PARADISO (Lc. 23,43), id est qui sequitur Christum tenebras non *habet*, sed lumen vitae. [15]IOSEPH (Lc. 23,50), id est populus Israel. [16]AROMATA ET UNGUENTA (Lc. 23,56), id est fides, spes, caritas.

(Lc. 24) [1]UNA SABBATI (Lc. 24,1), id est Evangelium, quod lucescit per noctem veteris Testamenti. [2]Mulieres primum resurrectionem viderunt. [3]Aptum fuit ut per ipsas **prius** salus cucurrisset, per quas **prius** cucurrerat mors. [4]ECCE DUO VIRI STETERUNT (Lc. 24,4): in Matthaeo unus angelus, in Marco adolescens, in Iohanne duo angeli, in *Luca* duo viri dicitur, [5]id est multa itinera mulierum et diversae sunt visiones, vel in unum iter et una visio, et dissimiles sunt narrationes evangelistarum. [6]LINTEAMINA SOLA POSITA (Lc. 24,12) *ostendunt* quod non indigent corpora *vestimento* post resurrectionem. [7]SECUM MIRANS (Lc. 24,12), id est quod relinquit linteamina. [8]DUO EX ILLIS IBANT (Lc. 24,13) ostendit gentes, quia sic ostensus est illis qui foris erant, sicut his qui intus erant. [9]CASTELLUM (Lc. 24,13), id est mundus. [10]HIERUSALEM (Lc. 24,13), id est *caelestis*. [11]Stadium, id est octava pars de milliario.

14. id est *om.* Vt ~ *post* vitae *add.* OMNES NOTI ut dicitur “Elongasti a me amicum et proximum” δ 15. id est *om.* Vt 16. spes charitas *om.* M

(Lc. 24) 1. UNA … Mulieres (segm 2) *om.* M 2. primum] primis α (∉ ρ K O δ) ~ *post* viderunt *add.* quia ipsae viderunt mortem Gr : *add.* quia ipsae mortem viderunt $δ^1$ 3. $prius^{1-2}$] primum Vt ~ salus prius *transp.* O ~ salus] similes Mn ~ cucurrisset] cumcurrisset Mn : cui currebat M ~ cucurrerat] cucurrebat α (∉ concurrebat Mn : cui currebat M : currebat Pa : cucurrerat δ) ~ *post* mors *add.* Moysi Mn 4. STETERUNT] SUBSTETERUNT Mn ~ unus angelus] in Evvangelio Mn ~ adolescens] adulciscens Mn ~ duo angeli *om.* Mn ~ *ante* in Luca *add.* et Mn ~ dicitur] dicuntur R $δ^1$: *om.* ρ K Vt O 5. itinera] inferiores Mn ~ mulierum] mulier Mn ~ diversae] diversa S Mn R Sk σ M ~ iter] iterum ω (∉ in iterum H : iter ρ K O : itinerum M Wn δ) ~ una visio] in una visione K ~ evangelistarum narrationes *transp.* O 6. ostendunt] ostendit Vt ρ δ ~ non *om.* ω (∉ R β δ) ~ vestimento corpora *transp.* Gr ~ vestimento] vestimenta α (∉ vestimentis Pa Eg : vestibus Mu : vestimento Gr) ~ post] in Vt 7. SECUM] SICUT α (∉ Mu Pa) ~ MIRANS] ADMIRANS Vt 8. ILLIS] DISCIPULIS Eg ~ IBANT] INCUMBEBANT Mn ~ ostendit *om.* Vt ~ *ante* gentes *add.* duae Vt ~ sic *om.* $δ^1$ ~ ostensus est] ostendit de Vt ~ erant] sunt Vt ~ his] illis Mn Vt 9. id est *om.* Vt ~ mundus] mundum S R σ M 10. id est *om.* Vt ~ caelestis] celestae Sk : celestia M Vt : caeleste K : Ecclesia δ 11. STADIUM] FASTIDIUM Pa ~ STADIUM … milliario *om.* Vt ~ octava] quarta H ~ de *om.* K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[14]HODIE MECUM ERIS IN PARADISO (Lc. 23,43), id est qui sequitur Christum tenebras non *habebit*, sed **habet** lumen vitae. [14a]**OMNES NOTI EIUS** (Lc. 23,49) **ut dicitur "Elongasti a me amicum et proximum"** (Ps. 87,19). [15]IOSEPH (Lc. 23,50), id est populus Israel. [16]AROMATA ET UNGUENTA (Lc. 23,56), id est fides, spes, caritas.

(Lc. 24) [1]UNA SABBATI (Lc. 24,1), id est Evangelium quod lucescit post noctem veteris Testamenti. [2]Mulieres primum resurrectionem viderunt, **quia ipsae viderunt mortem**. [3]Aptum fuit ut ipsas salus cucurrisset, per quas cucurrerat mors. [4]ECCE DUO VIRI STETERUNT (Lc. 24,4): in Matthaeo unus angelus, in Marco adolescens, in Iohanne duo angeli, in *Lucano* duo viri dicitur, [5]id est multa itinera mulierum et diversae sunt visiones, vel in unum iter et una visio, et dissimiles sunt narrationes evangelistarum. [6]LINTEAMINA SOLA POSITA (Lc. 24,12) *ostendit* quod non indigent corpora *vestimentis* post resurrectionem. [7]SECUM MIRANS (Lc. 24,12), id est quod relinquit linteamina. [8]DUO EX ILLIS IBANT (Lc. 24,13) ostendit gentes, quia sicut ostensus est illis qui foris erant, sicut his qui intus erant. [9]CASTELLUM (Lc. 24,13), id est mundus. [10]HIERUSALEM (Lc. 24,13), id est *Ecclesia*. [11]Stadium, id est octava pars de miliario **est**.

(Lc. 24) 1. lucescit] lucisset Ma 3. quas] aquas Ma 4. Iohanne] Iohannes Ma 5. itinera] itinere Ma ~ visiones] visionis Ma ~ iter] iterum ω ~ dissimiles] disimile Ma ~ narrationes] narrantionem Ma 6. non *om.* ω ~ resurrectionem] resurrectione Ma 7. SECUM] SICUT Ma 8. erant *bis scr.* Ma ~ his] hii Ma

*

(Lc. 24) 9. Cfr. Aug. *Sermones novissimi*, sermo 2D, par. 11, p. 336, ll.249/252 11. Cfr. Isid., *Etym.*, XV, cap. 16, par. 3

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[12]STADIA LX (cfr. Lc. 24,13) ostendit numerum dierum in quibus factus est mundus. [13]*Nomen castelli EMMAUS* (Lc. 24,13). [14]*ET IPSE FINXIT SE LONGIUS IRE* (Lc. 24,28)*, id est ad gentes*. [15]ET COGNOVERUNT EUM IN FRACTIONE PANIS (Lc. 24,35), et non cognoverunt eum in praedicationem Scripturarum id est plus possumus in opere intelligere quam in praedicatione audire. [16]EVANUIT AB OCULIS EORUM (Lc. 24,31) ostendit quod non possumus tardare in theorica. [17]Et longius fuit ab illis, quando non *cognoverunt*, id est quia longius possumus manere in actuali vita, cum aperiret nobis Scripturas. [18]PAX *VOBIS* (Lc. 24,36): nunc eos congregat in unam pacem. [19]Quare non uno loco *surrexit* et ascendit? Quia honor descendit de Hierusalem ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM>

(Ioh. 1) [1]IN PRINCIPIO ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), *id est* quia omnia in ipso incohantur *et* finiuntur. [2]Verbum Patris, filius apud Deum, quia filius apud Patrem semper est. [PL 578] [3]DEUS ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), id est Deus erat filius. [4]HOC ERAT IN PRINCIPIO APUD DEUM (Ioh. 1,2). [5]OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT, **ET** SINE IPSO FACTUM EST NIHIL (Ioh. 1,3), hoc est idola. [6]Quod est IN EO VITA ERAT? (Ioh. 1,4) Hoc est quia illi

12. STADIA] STADIO Sk ~ LX] XL β ~ ostendit *om.* Vt 13. Nomen … se (segm. 14) *om.* Vt 14. IRE] IRAE En 15. ET COGNOVERUNT … audire *om.* Vt ~ *a* IN FRACTIONE … *des.* H ~ Scripturarum … praedicatione *om.* α (∉ δ) 16. EORUM *om.* Vt ~ possumus] possimus R Sk ~ theorica] theoria δ^1 17. fuit] fugit O ~ *post* quando *add.* eum Vt ~ cognoverunt] agnoverunt Me Sk En K O ~ id est *om.* Vt Pa ~ quia *om.* M ~ possumus] possimus Mn Sk ~ actuali] actuale S M Pa : activa Mn ~ cum … Scripturas *om.* Vt ~ Scripturas] Scriptura S Mn Sk M 18. VOBIS] VOBISCUM Me Wn ρ Vt K O Gr Eg ~ *post* VOBIS *add.* SUM Mn ~ nunc *om.* Vt ~ congregat eos *transp.* Vt ~ *post* pacem *add.* id est in regnum celorum δ 19. Quare *om.* Vt ~ *ante* uno *add.* in M En K O δ ~ surrexit] resurrexit δ ~ de *om.* α (∉ a β : ab δ) ~ *post* gentes *add.* Dominus hic implevit, quod ipse dixit "Orate pro persequentibus", dimisit R : *add.* Elevatus est sol in ortu suo et luna stetit in ordine suo; sol id est Dominus et que luna nomine nisi Ecclesia designatur? O δ

(Ioh. 1) 1. in ipso omnia *transp.* β δ ~ et finiuntur] praefinitum Mn 2. est semper *transp.* M En K Gr 4. HOC ERAT … vivunt (segm. 6)] In ipso vita erat, illi omnia vivunt antequam fiant Vt 5. hoc est] haec R 6. Hoc est … vivunt] nisi quia in eo omnia vivunt antequam fiant Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[12]STADIA LX (cfr. Lc. 24,13) ostendit numerum dierum in quibus factus est mundus. [13]*Nomine EMMAUS* (Lc. 24,13), *id est nomen castelli.* [14]*ET IPSE FINXIT SE* (Lc. 24,28): **fingere conponere dicimus. O STULTI** (Lc. 24,25), **id est gentes**. *LONGIUS IRE* (Lc. 24,28), *id est ad gentes.* [15]ET COGNOVERUNT EUM IN FRACTIONE PANIS (Lc. 24,35), et non cognoverunt eum in praedicatione Scripturarum, id est plus possumus in opere intelligere quam in praedicatione audire. [16]**IPSE** EVANUIT AB OCULIS EORUM (Lc. 24,31) ostendit quod non possumus tardare in theorica. [17]Et longius fuit ab illis, quando non *agnoverunt* **illum**, id est quia longius possumus manere in actuali vita, cum aperiret nobis Scripturas. [18]PAX *VOBISCUM* (Lc. 24,36): nunc eos congregat in unam pacem. [19]Quare non **in** uno loco *resurrexit* et ascendit? Quia honor descendit de Hierusalem ad gentes.

<IN EVANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM>

(Ioh. 1) [1]IN PRINCIPIO ERAT VERBUM (Ioh. 1,1). *IN PRINCIPIO* quia omnia in ipso incohantur *sive* finiuntur. [2]Verbum Patris, filius apud Deum, quia filius aput Patrem semper est. [PL 578] [3]DEUS ERAT VERBUM (Ioh. 1,1), id est Deus erat filius. [4]HOC ERAT IN PRINCIPIO APUD DEUM (Ioh. 1,2), **item filius est incohationem creaturae apud Patrem**. [5]OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT (Ioh. 1,3), **sive quae in caelis sive in terris sunt**. SINE IPSO FACTUM EST NIHIL (Ioh. 1,3), hoc est idola. [6]Quod est IN EO VITA ERAT? (Ioh. 1,4) Hoc est quia illi

15. *ante* ET COGNOVERUNT *add.* ET AGNOVERUNT EUM IN IUSSIONEM PANIS Ma ~ non *om.* Ma ~ possumus] possimus Ma ~ in[4] *bis scr.* Ma ~ praedicatione] praedicationem Ma 16. possumus] possimus Ma 17. possumus] possimus Ma ~ actuali] actuale Ma ~ nobis] nubes Ma ~ Scripturas] Scriptura Ma

(Ioh. 1) 1. *ante* IN PRINCIPIO[1] *transp. ex (Ioh. 21) segmm. 23-38* Iohannes hunc librum scripsit, vir integer… haec supra dicta. Item secundum Iohannes Ma ~ incohantur] inicantur Ma ~ finiuntur] finiantur Ma 2. Patris] Patri Ma 5. quae] quia Ma ~ IPSO] IPSUM Ma ~ idola] hidolas Ma 6. EO] EA Ma

*

(Ioh. 1) 5. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae*, *In Ioh.*, cap. 1, l.10 6. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 210, l.2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

omnia antequam fiant, vivunt. [7]VITA ERAT LUX HOMINUM (Ioh. 1,4), lux et vita Christus **est**. [8]IN TENEBRIS LUCET (Ioh. 1,5), *id est* in populo Iudaeorum per Legem et prophetas Iudaei eum non cognoverunt. [9]ERAT LUX VERA, QUAE INLUMINAT OMNEM HOMINEM, *ET RELIQUA* (Ioh. 1,9). [10]LUX VERA Christus est, inluminat nascendo, nutriendo, vivendo, et per gratiam baptismi Spiritus sancti inluminat scientiam. [11]*IN MUNDUM VENIT*, MUNDUS EUM NON COGNOVIT (Ioh. 1,10), item populus Iudaeorum pars aliena, pars aliqua cognovit **eum**. [12]IN SUA VENIT (Ioh. 1,11), id est in sua gente secundum carnem, SUI EUM NON RECEPERUNT (Ioh. 1,11). [13]QUIQUE EUM RECEPERUNT, DEDIT EIS POTESTATEM FILIOS DEI FIERI (Ioh. 1,12), [14]per fidem ex Deo nati sunt, per renovationem baptismi, et gratiam Spiritus sancti. [15]VERBUM CARO FACTUM EST, ET HABITAVIT IN NOBIS (Ioh. 1,14), id est per adsumptionem carnis. [16]VIDIMUS GLORIAM EIUS (Ioh. 1,14), id est per transfigurationem et resurrectionem illius. [17]POST ME VENIT (Ioh. 1,15) ostendit secundum *carnem nativitatem*. [18]ANTE ME FACTUS EST (Ioh. 1,15), *id est* quia per ipsum facta sunt omnia. [19]ET QUIA PRIOR ME ERAT (Ioh. 1,15). ET DE PLENITUDINE EIUS NOS OMNES ACCEPIMUS (Ioh. 1,16), *nascendo, vivendo, nutriendo*.

~ vivunt] vivant α (∉ ρ δ : vivut (*ut vid.*) O) 7. vita et lux *transp.* Vt 8. *ante* IN TENEBRIS *add.* LUX δ ~ LUCET, id est *om.* Vt ~ in populo Iudaeorum] in Iudeis Vt ~ Iudaei eum non cognoverunt *om.* Vt O δ ~ *post* cognoverunt *add.* nisi per Legem et prophetas β (∉ *om.* Vt O δ) 9. ERAT *om.* Vt ~ LUX VERA … vivendo (segm. 10)] LUX VERA Christus qui inluminat nascendo, nutriendo, veniendo Vt ~ *post* HOMINEM *add.* VENIENTEM Eg 10. Christus est *om.* R : Christus quae τ ~ *post* est *add.* qui Me M K O : *add.* quae Sk σ En C : *add.* quia δ ~ baptismi Spiritus sancti] sanctus Spiritus baptismi Eg ~ sancti] Domini τ 11. item … eum] pars Iudaeorum aliena, pars aliqua cognovit eum Vt ~ populus] populi Mu ~ pars aliena … eum] alia pars cognovit eum, alia non Mu : pars alia non pars aliqua cognovit eum Gr ~ aliena] alia Eg ~ *ante* cognovit *add.* non τ Eg 12. id est *om.* R ~ SUI EUM … FIERI (segm. 13) *om.* Vt 13. QUIQUE] QUOTQUOT AUTEM β δ : QUODQUOD AUTEM τ ~ RECEPERUNT EUM *transp.* β τ δ ~ EIS *om.* R 14. per fidem *om.* Vt ~ Deo] eo R ~ *post* nati sunt *add.* et β τ δ ~ renovationem] revationem M ~ renovationem baptismi] baptismum Mu ~ baptismi et gratiam *om.* M ~ et gratiam *om.* $β^{1}$ (∉ O) 15. VERBUM … carnis *om.* Vt ~ HABITAVIT] HABITABIS S 16. illius *om.* Vt : ipsius Pa 17. POST ME … me erat, et (segm. 19) *om.* Vt ~ *post* VENIT *add.* vir $δ^{1}$ ~ secundum carnem nativitatem] natum secundum carnem Mu 18. id est] ostendit δ ~ quia *om.* R : quod Mu 19. PRIOR] ANTE Pa : PROPRIOR C ~ NOS *om.* $δ^{1}$ ~ OMNES *om.* M ~ nascendo] nascedu (*sic*) M ~ vivendo *om.* Pa ~ nutriendo, vivendo *transp.* $α^{1}$

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

omnia antequam fiant vivunt. [7]VITA ERAT LUX HOMINUM (Ioh. 1,4), lux et vita Christus. [8]**LUX** IN TENEBRIS LUCET (Ioh. 1,5), *hoc est* in populo Iudaeorum per Legem et prophetas Iudaei eum non cognoverunt. [9]ERAT LUX VERA, QUAE INLUMINAT OMNEM HOMINEM *VENIENTEM IN HUNC MUNDUM* (Ioh. 1,9). [10]LUX VERA Christus est, inluminat nascendo, nutriendo **sive** vivendo, et per gratiam baptismi Spiritus sancti inluminat scientiam. [11]*In mundo erat corporaliter*, MUNDUS EUM NON COGNOVIT (Ioh. 1,10), item populus Iudaeorum pars aliena, et pars aliqua cognovit. [12]IN SUA VENIT (Ioh. 1,11), id est in sua gente secundum carnem, SUI EUM NON RECEPERUNT (Ioh. 1,11). [13]QUIQUE EUM RECEPERUNT, DEDIT EIS POTESTATEM FILIOS DEI FIERI (Ioh. 1,12), [14]per fidem ex Deo nati sunt, **id est** per renovationem baptismi et gratiam Spiritu sancti. [15]VERBUM CARO FACTUM EST, ET HABITAVIT IN NOBIS (Ioh. 1,14), id est per adsumptionem carnis. [16]VIDIMUS GLORIAM EIUS (Ioh. 1,14), id est per transfigurationem et resurrectionem illius. [17]POST ME VENIT (Ioh. 1,15) ostendit secundum *nativitatem carnem.* [18]ANTE ME FACTUS EST (Ioh. 1,15), *hoc est* quia per ipsum facta sunt omnia. [19]ET QUIA PRIOR ME ERAT (Ioh. 1,15). ET DE PLENITUDINE EIUS NOS OMNES ACCEPIMUS (Ioh. 1,16), *nascendum sive nutriendum.*

~ vivunt] vivent Ma 9. QUAE] QUIA Ma ~ VENIENTEM] VIVENTEM Ma 10. VERA] ERAT Ma ~ vivendo] vivendum Ma ~ per *om.* Ma 12. id est] item Ma 13. QUIQUE EUM RECEPERUNT *om.* Ma ~ FILIOS] FILIUS Ma 14. id est] item Ma ~ gratiam] gratia Ma 15. HABITAVIT] HABITABIT Ma ~ id est] item Ma 16. GLORIAM] GLORIA Ma ~ id est] item Ma 17. carnem] carnis Ma 19. PLENITUDINE] PLENITUDINEM Ma ~ ACCEPIMUS] ACCIPIMUS Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[20]GRATIAM PRO GRATIA (Ioh. 1,16), veteris Testamenti gratia novi Testamenti; [21]item **per** fidem et caritatem, per litteram Legis, vel prophetiam; [22]tertium modum: per gratiam baptismi gratiam aeternam, item per praesentem vitam aeternam. [23]FILIUS QUI EST IN SINU PATRIS (Ioh. 1,18), id est in corde vel in secreto. [24]CONFESSUS EST (Ioh. 1,20) Iohannes *non esse se* Christum, non negavit se praecursorem esse Christi; [25]aliter ostendit novum Testamentum. [26]ET EGO NON SCIEBAM EUM (Ioh. 1,31) ostendit Iohannes non scire per baptismum Christi redemptus esse mundum, [27]nam sciebat eum filium *Dei esse*, et natum in carne. [28]RABBI, UBI HABITAS? (Ioh. 1,38), id est in quali doctrina commoraris, sive doces? [29]VENITE (Ioh. 1,39), discite doctrinam meam, quia omnes vult *venire ad se*. [30]APUD EUM MANSERUNT DIE ILLO (Ioh. 1,39), ostendit novum Testamentum sive vitam praesentem. [31]HORA DECIMA (Ioh. 1,39) significat vesperem mundi. [32]IN CRASTINUM VOLUIT EXIRE IN GALILAEAM (Ioh. 1,43), *id est* post resurrectionem suam ad gentes. [33]SUB FICO (Ioh. 1,48),

20. *ante* GRATIAM *add.* ET PER β (∉ ET Pa) τ ~ PRO GRATIA *om.* Vt K ~ *ante* veteris *add.* gratiam δ ~ veteris] vetus S : veteri Vt ~ *ante* gratia² *add.* pro δ ~ Testamenti² *om.* Mu 21. item] ite M : *om.* Vt ~ vel] et Gr Eg 22. tertium modum] tres modis Sa Mn : tres modi S : tercio modo Me : tribus modis β τ δ ~ *ante* per gratiam *add.* I β δ : *add.* id est τ ~ *ante* gratiam² *add.* II per β τ δ ~ *ante* item *add.* III β (∉ nam III M) δ ~ item] iterum Me : ite M ~ item … aeternam *om.* Mn : per praesentem vitam Vt ~ per praesentem] persequntem Sk 23. QUI EST] QUEM Wn Pa 24. confessus] confusus R ~ Iohannes non *om.* Vt ~ se¹ *om.* S M En C ~ se esse *transp.* δ¹ ~ esse praecursorem *transp.* S En Vt δ¹ ~ Christi] Christum H : *om.* C 25. Testamentum] Testamenti O 26. NON SCIEBAM] NESCIEBAM R β τ Gr ~ Ioannes] Iohannem S Me Sk H M O δ : Iohannis Mn ~ non scire] nescire τ Mu ~ per baptismum non scire *transp.* En ~ Christi] Christum Pa ~ redemptus] redemptum α (∉ M : redemturum K) ~ redemptum esse mundum] est mundum redemptum δ¹ ~ redemptum … natum in carne (segm. 27) *om.* Pa 27. esse filium Dei *transp.* δ¹ 28. id est *om.* Vt ~ quali] quale ω (∉ τ ρ O δ) ~ commoraris] commoraveris S Sa Vt : cum oraveris Mn Sk σ τ : commuraveris C ~ sive doces] veni et vide id est docere Vt ~ doces] docere ω (∉ doces Me δ : doceris K O) 29. meam doctrinam *transp.* Gr ~ *post* meam *add.* id est β τ δ 30. APUD EUM MANSERUNT] ET MANSERUNT APUD EUM Mu ~ APUD EUM … praesentem] die illo in novo Testamento vel in praesenti vita Vt ~ ostendit] ostendunt S Sa Mn R ~ sive *om.* Mu ~ praesentem vitam *transp.* δ¹ ~ *post* vitam *add.* esse Mu 31. significat] ostendit τ : *om.* Vt ~ vesperem] vespere ω (∉ vesperam δ) 32. CRASTINUM] CRASTINO τ : CRASTINAM Sk : CRASTINAE H ~ VOLUIT *om.* Vt ~ post *om.* S Me ~ suam *om.* Vt ~ ad gentes] in augentes Vt 33. SUB FICO] Sufficu K ~ FICO] FICU ρ C δ¹

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[20]GRATIAM PRO GRATIA (Ioh. 1,16), **item pro gratia** veteris Testamenti gratia novi Testamenti; [21]item fidem et caritatem, per litteram Legis vel prophetiam; [22]tertium modum: per gratiam baptismi gratiam aeternam, item pro praesenti vitam aeternam. [23]FILIUS QUI EST IN SINU PATRIS (Ioh. 1,18), id est in corde **Patris** sive in secreto. [24]CONFESSUS EST (Ioh. 1,20) Iohannes *se non esse* Christum, **item** non negavit se praecursorem esse Christi; [25]aliter ostendit novum Testamentum. [26]ET EGO NON SCIEBAM EUM (Ioh. 1,31) ostendit Iohannes non scire per baptismum Christi redemptus esse mundum, [27]nam sciebat eum filium *esse Dei*, natum in carne. [28]RABBI UBI HABITAS? (Ioh. 1,38) id est in quali doctrinam commoraris, sive doces? [29]VENITE (Ioh. 1,39), **quo docet ostendit** discite doctrina mea, quia omnes vult *ad se venire*. [30]APUD EUM MANSERUNT DIE ILLO (Ioh. 1,39), ostendit novum Testamentum sive vitam praesentem. [31]HORA DECIMA (Ioh. 1,39) significat vesperem mundi. [32]IN CRASTINUM VOLUIT EXIRE IN GALILAEAM (Ioh. 1,43) *ostendit* post resurrectionem suam ad gentes. [33]SUB FICO (Ioh. 1,48),

20. GRATIAM PRO GRATIA] GRATIA PRO GRATIAM Ma   21. item] iterum Ma ~ litteram] littera Ma ~ prophetiam] profezia Ma   22. modum] modo Ma ~ item] iterum Ma ~ praesenti] praesentem Ma   23. id est] item Ma   25. aliter] altera die Ma   27. filium] filius Ma ~ natum] natus esse Ma   28. id est] item Ma ~ quali] quale ω ~ commoraris] commoraberis Ma ~ doces] docere ω   29. omnes] omnis Ma ~ ad] a Ma   30. vitam praesentem] vita praesente Ma   31. vesperem] vespere ω

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

id est sub Legis littera vel synagoga. [34]*CAELOS APERTOS* (Ioh. 1,51), id est generi humano. [35]ANGELOS ASCENDENTES, ET DESCENDENTES (Ioh. 1,51), **id est** in ministerium Christi.

(Ioh. 2) [1]DIE TERTIA NUPTIAE FACTAE SUNT (Ioh. 2,1), id est tertia *lex*. [2]Per nuptias copulatio Ecclesiae cum Christo *intelligitur*. [3]MATER IESU (Ioh. 2,3) in nuptias ostendit synagogam. [4]IESUS ET DISCIPULI EIUS (Ioh. 2,2), *significant* Ecclesiam. [5]DEFICIENTE VINO (Ioh. 2,3), *id est defectio* litterae Legis. [6]NONDUM VENIT HORA MEA (Ioh. 2,4), *id est* nondum venit tempus passionis Christi. [7]SEX HYDRIAE (Ioh. 2,6) *sex aetates mundi ostendit.* [8]ARCHITRICLINUS (Ioh. 2,8) *Iohannem* ostendit, quod ante bibit *Iohannes* passionem, quam Christus. [9]AQUAM VINUM FACTAM (Ioh. 2,9) ostendit revelationem veteris Testamenti in novum. [10]Aliter per AQUAM baptismum Iohannis, per VINUM passio Christi; [11]**item per VINUM sanguis Christi**, ut ipse ait "Sanguis meus vere potus est" (Ioh. 6,56). [12]Bonum vinum servare ostendit mysterium in historia veteris Testamenti. [13]Per BOVES VENDENTES (Ioh. 2,14) doctores *ostendit*, qui dona sacra vendunt. [14]Per OVES (Ioh. 2,14) homines simplices *ostendit*.

~ littera Legis *transp.* Mh ~ littera] littere R M Sk σ En K C O 34. CAELOS APERTOS] Ecclesie apertus M ~ APERTOS] APERTIS Vt ~ generi] gene M ~ humano generi *transp.* δ^1 35. DESCENDENTES] DESCENDES O ~ in ministerium] in ministerio M : mysterium Vt En K C O

(Ioh. 2) 1. DIE TERTIA … intelligitur (segm. 2)] XIII die tertia tertia lex, nuptias copulatio Christi et Aecclesiae Vt ~ TERTIA] TERTIO ω ~ tertia lex] in tercia lege Me 2. Per *om.* R 3. ostendit *om.* Vt 4. IESUS … Ecclesiae] Christus cum discipulis Ecclesiam figurant Vt ~ *post* EIUS *add.* AD NUPTIAS β τ δ ~ significant] figurant α^1 ~ Ecclesiam] Ecclesiae R 5. DEFICIENTE] DEFIENTE Vt ~ litterae *om.* Mu 6. MEA *om.* Vt ~ nondum²] non Deo M ~ nondum venit tempus *om.* Mu ~ nondum² … Christi] passionis Vt 7. sex²] V S ~ aetates] aetatis Mn ~ ostendit sex aetates mundi *transp.* K ~ sex mundi aetates *transp.* δ ~ mundi ostendit] mundi sunt τ 9. AQUAM] AQUA α ~ AQUAM … novum] AQUA in vinum vetus in novum Vt ~ FACTAM] FACTUM ω (∉ facta δ^1) ~ revelationem] revationem et R ~ veteris] vetus α (∉ τ Pa δ) 10. Aliter] vel Vt ~ baptismum] baptisma δ^1 ~ passio] passionem σ 11. item … Christi] et sanguis eius Mu ~ sanguis¹] sanguinis R ~ ut ipse ait Sanguis meus] qui Vt ~ meus] eius α (∉ δ) ~ vere] verus α (∉ δ^1) ~ vere est potus *transp.* δ^1 ~ est potus *transp.* Vt 12. servare] servitum Vt ~ veteris] vetus S ~ veteris Testamenti] legis Vt ~ *post* Testamenti *add.* usque ad adventum Christi latuisse O 13. ostendit doctores *transp.* K O 14. simplices] simpliciter R

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

id est sub Legis littera vel synagoga. [34]*APERTOS CAELOS* (Ioh. 1,51), id est generi humano. [35]ANGELOS ASCENDENTES ET DESCENDENTES (Ioh. 1,51): in ministerium Christi.

(Ioh. 2) [1]DIE TERTIA NUPTIAE FACTAE SUNT (Ioh. 2,1): **tertia die** id est tertia *lege*. [2]Per nuptias *intellegitur* copulatio Ecclesiae cum Christo. [3]MATER IESU (Ioh. 2,3) in nuptias ostendit synagogam. [4]IESUS ET DISCIPULI EIUS (Ioh. 2,2) *figuram tenent* Ecclesiae. [5]DEFICIENTE VINO (Ioh. 2,3) *ostendit defectum* litterae Legis. [6]NONDUM VENIT HORA MEA (Ioh. 2,4) *ostendit* nondum venit tempus passionis Christi. [7]SEX HYDRIAE (Ioh. 2,6) *ostendit sex aetates mundi*. [8]ARCHITRICLINUS (Ioh. 2,8) **quasi figuram** *Iohannis* ostendit, quod ante bibit passionem *Iohannes* quam Christus. [9]AQUAM VINUM FACTAM (Ioh. 2,9) ostendit revelationem veteris Testamenti in novum **Testamentum.** [10]Aliter per AQUAM baptismum Iohannis **intellegitur**, per VINUM passio Christi **intellegitur**, [11]ut ipse ait "Sanguis meus vere potus est" (Ioh. 6,56). [12]Bonum vinum servare ostendit mysterium in historia veteris Testamenti. [13]Per BOVES VENDENTES (Ioh. 2,14) doctores *intellegitur*, qui dona sacra vendunt. [14]Per OVES (Ioh. 2,14) homines simplices *intellegitur*, **Spiritus sancti intellegitur**.

33. littera] littere Ma 34. generi humano] generis humanum Ma 35. ministerium] ministerio Ma

(Ioh. 2) 1. TERTIA] TERTIO ω ~ id est] item Ma 2. intellegitur] intellegit Ma ~ copulatio Ecclesiae] copolationem Ecclesia Ma 3. *post* ostendit *add.* figurat Ma ~ synagogam] synagogae Ma 4. Ecclesiae] Ecclesia Ma 5. defectum] defectu Ma 7. aetates] aetatis Ma 8. figuram] figura Ma ~ Iohannes] Iohannis Ma 9. FACTAM] FACTUM ω 10. baptismum] baptismi Ma ~ intellegitur] intellegit Ma ~ passio] passionem Ma 12. veteris] vetus Ma 14. intellegitur[1]] intellegit Ma

*

(Ioh. 2) 3. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 44, par. 12, l.29 7. Cfr. Cesarius, *Sermones*, ser. 168, cap. 1, l.8/ser. 169, cap. 1, l.18/ser. 169, cap. 7, l.12

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[PL 579] [15]FLAGELLUM DE FUNICULIS (Ioh. 2,15), id est vindicta pro variis peccatis, unde eiciuntur de Ecclesia. [16]IESUS NON CREDEBAT *SE IPSUM* ILLIS (Ioh. 2,24), id est pro parte carnis.

(Ioh. 3) [1]Nicodemus nocte venit ad Iesum; [2]per noctem ostendit litteram Legis, sive ignorantiam cordis, ut inlustraretur a lumine scientiae Dei. [3]SCIMUS QUIA A DEO VENISTI (Ioh. 3,2), ostendit eos qui receperunt Christum per fidem. [4]Caro nascitur ex carne et sanguine, ut vivat *corporaliter* in mundo. [5]Iterum renascitur anima ineffabiliter ex Spiritu sancto, ut vivat in aeternum. [6]SPIRITUS UBI VULT SPIRAT (Ioh. 3,8), id est quem vult illuminat, sicut *dixit* Apostolus "Qui enim adhaeret Christo, unus Spiritus est" (I Cor. 6,17). [7]VOCEM EIUS AUDIS (Ioh. 3,8) ostendit illuminationem auris cordis, unde *propheta ait* "Audiam quid loquatur in me Dominus Deus" (Ps. 84,9). [8]QUOD SCIMUS, LOQUIMUR, QUOD VIDIMUS TESTAMUR (Ioh. 3,11). [9]Quid dicit SCIMUS? Ostendit per modos locutionis, sive tota Trinitas, vel Christus cum apostolis aut prophetis. [10]TESTAMUR, id est testimonium damus. [11]TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS (Ioh. 3,11), id est praedicationem nostram non *creditis*. [12]Christus *de caelo descendit* assumendo carnem. [13]NEMO ASCENDIT AD

15. FUNICULIS] RESTICULIS R ~ eiciuntur] existunt Mn : exeunt τ Sk σ : deiciuntur δ^1
16. IESUS *om.* Vt ~ SE IPSUM] SEMETIPSUM Wn ~ IPSUM *om.* Vt

(Ioh. 3) 1. Nicodemus ... legis (segm. 2)] Nichodemus venit nocte, nox littera legis Vt ~ venit nocte *transp.* Gr 2. inlustraretur] inlustraret Sa : illuminaretur Eg ~ *post* Dei *add.* [*appendix* O7] O 3. *post* VENISTI *add.* MAGISTER β τ δ ~ qui ... fidem] qui per fidem Christum receperunt Vt ~ receperunt] acceperunt δ 4. et sanguine *om.* Vt ~ mundo] mundum Sa 5. Iterum *om.* Vt ~ *post* ineffabiliter *add.* ex aqua et τ δ ~ ex] et Me σ : *om.* Mn τ ~ Spiritu] Spirito S 6. sicut dixit] ut Vt ~ dixit] dicit Vt ~ enim *om.* Vt ~ est Spiritus *transp.* Vt 7. EIUS] MEAM R ~ stendit] ostendunt S Sa R : *om.* Vt ~ auris] aures α (∉ Me Mn τ Vt δ : aurium Pa) ~ loquatur] loquitur Vt ~ in me *om.* τ ~ Dominus] Domine R τ 8. LOQUIMUR] LOQUIMUS Vt : LOQUITUR P ~ TESTAMUR] TESTAMUS Vt 9. Quid dicit] Quod dicimus α ~ Ostendit ... Trinitas] Ostendit Trinitatem per modum locutionis Vt ~ Ostendit] id est τ ~ modos] modo Sa : modus Mn Sk H : modis Wn M ~ locutionis] locutiones Mn ~ Christus] Christi S ~ cum *om.* En ~ apostolis] apostolo M ~ aut] et R ~ prophetis] prophetas α (∉ Me R δ : propheta ρ) 10. TESTAMUR] TESTATUR β τ ~ testimonium] testamentum τ 11. TESTIMONIUM] TESTIMONII S Sa Sk H M τ ~ NOSTRUM] NOMEN S Sa Sk H M : NOMINE τ : *om.* Vt ~ ACCIPITIS] ACCEPITIS S Sa : ACCEPISTIS Me C ~ praedicationem] praedicatio M 12. assumendo] adsumendum M 13. AD] IN τ Vt Pa δ^1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[PL 579] [15]FLAGELLUM DE FUNICULIS (Ioh. 2,15), id est vindicta pro variis peccatis, unde eiciuntur de Ecclesia. [16]IESUS NON CREDEBAT *SEMETIPSUM* ILLIS (Ioh. 2,24), id est pro parte carnis.

(Ioh. 3) [1]Nicodemus nocte venit ad Iesum; [2]per noctem ostendit litteram Legis sive ignorantiam cordis, ut inlustraretur a lumine scientiae Dei. [3]SCIMUS QUIA A DEO VENISTI (Ioh. 3,2) ostendit eos qui receperunt Christum per fidem. [4]Caro nascitur ex carne et sanguine, ut vivat *temporaliter* in mundo. [5]Iterum renascitur anima ineffabiliter ex **aqua et** Spiritu sancto, ut vivat in aeternum. [6]SPIRITUS UBI VULT SPIRAT (Ioh. 3,8) id est quem vult inluminat, sicut *ait* Apostolus "Qui enim adhaeret Christo, unus Spiritus est" (I Cor. 6,17). [7]VOCEM EIUS AUDIS (Ioh. 3,8) ostendit illuminationem auris cordis, unde *ait propheta* "Audiam quid loquatur in me Dominus Deus" (Ps. 84,9). [8]QUOD SCIMUS LOQUIMUR, QUOD VIDIMUS TESTAMUR (Ioh. 3,11). [9]Quid dicit SCIMUS? Ostendit per modos locutionis, sive tota Trinitas, vel Christus cum apostolis aut prophetis. [10]TESTAMUR id est testimonium damus. [11]TESTIMONIUM NOSTRUM NON ACCIPITIS (Ioh. 3,11), **hic totum pro parte ponitur**, id est praedicationem nostram non *credidistis*. [12]Christus *descendit de caelo* adsumendo carnem. [13]NEMO ASCENDIT AD

15. FLAGELLUM] FLAGELLA Ma ~ id est] item Ma ~ eiciuntur] eicientur Ma
16. id est] item Ma

(Ioh. 3) 2. per noctem] pro nocte Ma ~ litteram] littere Ma ~ ignorantiam] ignorantia Ma ~ a] ad Ma 4. sanguine] sanguinem Ma ~ ut] et Ma 5. Spiritu sancto] Spiritus sancti Ma 6. id est] item Ma ~ adhaeret] aderit Ma ~ Christo] Christum Ma 7. illuminationem] inluminatione Ma ~ loquatur] loquitur Ma 9. modos locutionis] modo locationis Ma 10. id est] item Ma 11. id est] item Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CAELUM (Ioh. 3,13), nisi Christus cum corpore, id est Ecclesia. [14]SICUT *EXALTATUS EST SERPENS* IN DESERTO (Ioh. 3,14), et Christus exaltatus est in ligno crucis. [15]Sicut illi percussi a serpentibus, item per visum serpentis aerei *liberabantur*; [16]ita et homo percussus a diabolo qui credit passionem et resurrectionem Christi liberabitur. [17]VENIT IN TERRAM IUDAEAM (Ioh. 3,22), in terram confessionis. [18]IN AENNON (Ioh. 3,23), id est nomen loci ubi immolaverunt filios et filias suas daemoniis, unde accepit nomen Gehenna. [19]IUXTA SALIM (Ioh. 3,23), *quae* interpretatur pacis, quam vocaverunt Gebus, unde acceperunt nomen Gebusei. [20]NONDUM ENIM ERAT IOHANNES IN CARCERE (Ioh. 3,24) ostendit quia nondum **erat** consummatio Legis litterae. [21]ILLUM OPORTET CRESCERE, ME AUTEM MINUI (Ioh. 3,30), id est qui putabatur esse propheta, inventus est Christus, et qui putabatur esse Christus inventus est propheta. [22]QUOD VIDIT ET AUDIVIT (Ioh. 3,32): secundum divinitatem; [23]HOC TESTATUR (Ioh. 3,32): secundum humanitatem. [24]TESTIMONIUM EIUS NEMO *ACCEPIT* (Ioh. 3,32): hic totum pro parte ponitur. SIGNAVIT (Ioh. 3,33), id est *credite* QUIA DEUS VERAX EST (Ioh. 3,32).

~ CAELUM] CAELOS Gr ~ *post* Christus *add.* ad Patrem δ ~ cum] in S ~ id est] quod est δ ~ *ante* Ecclesia *add.* in Pa ~ *post* Ecclesia *add.* sicut ait Apostolus "Qui adheret Deo unius spiritus est" δ 14. SICUT … crucis *om.* Vt ~ Christus] spiritus M ~ ligno] libano α (∉ Me τ K C δ : libanum M) 15. Sicut … liberabitur (segm. 16) *om.* Vt ~ illi *om.* $δ^1$ ~ item] ita R K : *om.* $δ^1$ ~ serpentis] serpens R ~ liberabantur] liberabuntur α (∉ Pa δ : libabuntur S : liberabitur M) 16. ita et] sic K ~ a *om.* S Sa M ~ credit] reddit M ~ et resurrectionem *om.* $α^1$ ~ Christi *om.* Eg 17. IUDAEAM] IUDAM Me K Mu : IUDEM M ~ *post* IUDAEAM *add.* id est β τ δ 18. AENNON] eum M ~ *post* filios *add.* suos Vt Pa O ~ suas *om.* Vt ~ unde accepit] unaccepit M 19. SALIM] salem τ Pa δ : SILLAM H ~ *ante* pacis *add.* visio Pa Mu ~ pacis] pascis M ~ vocaverunt] vocabant Vt ~ Gebus *om.* Sk ~ acceperunt nomen] dicuntur Vt 20. ENIM *om.* Vt ~ *post* IOHANNES *add.* MISSUS δ ~ ostendit quia *om.* Vt ~ Legis consummatio litterae *transp.* Eg ~ litterae Legis *transp.* Mu 21. *post* CRESCERE *add.* id est quia ex concubitu non est puer natus sed de Spiritu sancto Gr : *post add.* quia non ex concubitu conceptus est sed de Spiritu sancto $δ^1$ ~ ME AUTEM MINUI *om.* Mu ~ *post* id est *add.* quia ex concubitu conceptus sum δ ~ putabatur esse propheta] putabant prophetam Vt 22. VIDIT … AUDIVIT] VIDI … AUDIVI α (∉ τ K δ) ~ divinitatem] carnem O 23. TESTATUR] TESTIFICATUR ω (∉ Vt Mu) ~ HOC … humanitatem² *om.* M ~ humanitatem] divinitatem α (∉ δ) 24. TESTIMONIUM] TESTIMONII M ~ NEMO] NON O ~ hic] hoc O ~ SIGNAVIT *om.* α ~ id est] item α (∉ in te M) ~ QUIA] QUOD τ ~ DEUS] CHRISTUS S

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

CAELUM (Ioh. 3,13), nisi Christus **ad Patrem** cum corpore quod est Ecclesia, [13a]**sicut ait Apostolus "Qui enim adhaeret Domino unus spiritus est"** (I Cor. 6,17). [14]SICUT *SERPENS EXALTATUS EST* IN DESERTO (Ioh. 3,14), et Christus exaltatus est in ligno crucis. [15]Sicut illi percussi a serpentibus, item per visum serpentis aerei *liberantur*; [16]ita et homo percussus a diabolo qui credit passionem et resurrectionem Christi liberabitur. [16a]**In hoc DILEXIT DEUS MUNDUM** (Ioh. 3,16)**, ut salvasset mundum.** [17]VENIT IN TERRAM IUDAEAM (Ioh. 3,22), id est in terram confessionis. [18]IN AENNON (Ioh. 3,23), id est nomen loci ubi immolaverunt filios **suos** et filias suas daemoniis, unde accepit nomen Gehenna. [19]**Item** IUXTA SALIM (Ioh. 3,23), *quod* interpretatur pacis, quam **ante** vocaverunt Gebus, unde acceperunt nomen Gebusei. [20]NONDUM ENIM ERAT IOHANNES IN CARCERE (Ioh. 3,24) ostendit quia nondum consummatio Legis litterae. [21]ILLUM OPORTET CRESCERE (Ioh. 3,30), **id est quia non ex concubitu puer natus est sed de Spiritu sancto natus est**. ME AUTEM MINUI (Ioh. 3,30), **quia ex concubitu conceptus sum**, qui putabatur esse propheta inventus est Christus, et qui putabatur esse Christus inventus est propheta. [22]QUOD VIDIT ET AUDIVIT (Ioh. 3,32), **id est quod audivit** secundum divinitatem; [23]HOC TESTATUR (Ioh. 3,32): secundum humanitatem. [24]TESTIMONIUM EIUS NEMO *ACCIPIT*: hic totum pro parte ponitur. SIGNAVIT (Ioh. 3,33), id est *credit* QUIA DEUS VERAX EST (Ioh. 3,32).

13a. adhaeret Domino] aderit Christum Ma **14.** ligno] lignum Ma **15.** a] ad Ma ~ item] iterum Ma ~ visum] visu Ma **17.** TERRAM^1] TERRA Ma ~ IUDAEAM] IUDEA Ma ~ id est] item Ma ~ terram^2] terra Ma **18.** id est] item Ma ~ accepit] accipit Ma **19.** acceperunt] acciperunt Ma **21.** OPORTET *in* OPORTIT *corr. s.l.* Ma ~ id est] item Ma ~ concubitu^1] concubit Ma ~ concubitu^2] concubitori Ma ~ putabatur$^{1-2}$] potabatur Ma **22.** id est] item Ma **23.** TESTATUR] TESTIFICATUR ω ~ humanitatem] humilitatem Ma **24.** totum] tota Ma ~ SIGNAVIT] SIGNATUR Ma ~ id est] item Ma

*

(Ioh. 3) **17.** Cfr. Hier., *Comm. Ez.*, lib. 11, cap. 39, l.2087; id., *Comm. Is.*, lib. 6, cap. 14, par. 20, l.46; id., *Comm. proph. min.*, *In Sophoniam*, cap. 2, l.183 **18.** Cfr. Hier., *In Hierem.*, lib. 6, p. 435, l.10 **19.** IUXTA SALIM, quae interpretatur pacis: cfr. Hier., *Ep.*, ep. 69, vol. 54, par. 6, p. 690, l.16; quam vocaverunt Iebus, unde acceperunt nomen Iebusei: cfr. Aug., *Enarr. In Ps.,* ps. 61, par. 7, l.25/ps. 64, par. 2, l.9; cfr. Hier., *Comm. proph. min.*, *In Sophoniam*, cap. 1, l.543; id., *Tract. LIX in Ps.,* ps. 75, l.6; cfr. Isid., *Etym.*, IX, cap. 2, par. 23; *ibid.*, XV, cap. 1, par. 5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 4) [1]OPORTEBAT EUM TRANSIRE PER SAMARIAM (Ioh. 4,4) ostendit sicut praedicavit Iudaeis, praedicavit et gentibus. [2]PRAEDIUM (Ioh. 4,5), id est agrum. FONS (Ioh. 4,6): ad fluendum; PUTEUS (Ioh. 4,11): ad potandum. [3]FATIGATUS IESUS EX ITINERE (Ioh. 4,6) ostendit veniendum per incarnationem. Super PUTEUM, id est super historiam Legis litterae. [4]Per HORAM SEXTAM (Ioh. 4,6) fides Samaritanorum intelligitur, qui erant ferventes. [5]MULIER (Ioh. 4,7), id est synagoga. [6]HAURIRE AQUAM (Ioh. 4,7), discere historiam Legis litterae. [7]Petit Iesus bibere, *id est* petere fidem mulieris. [8]PUTEUS ALTUS (Ioh. 4,11), id est altitudo mysterii Legis. [9]FONS AQUAE SALIENTIS IN VITAM AETERNAM (Ioh. 4,14), id est praedicatio Evangelii ebulliens ex ore apostolorum sive credentium. [10]QUINQUE VIROS (Ioh. 4,18) ostendit quinque libros Moysi. [11]ET HUNC QUEM HABES NON EST TUUS (Ioh. 4,18) ostendit librum Iosue. [PL 580] [12]RELIQUIT HYDRIAM SUAM (Ioh. 4,28), id est pristinam conversationem. [13]ABIIT IN CIVITATEM (Ioh. 4,28) ostendit primitivam Ecclesiam quasi ad gentes, sive ad populum. [14]LEVATE OCULOS VESTROS (Ioh. 4,35), id est oculos fidei. [15]ALBAS MESSES (cfr. Ioh. 4,35), id est corda fidelium. [16]QUI SEMINAVERUNT (cfr. Ioh. 4,36), *id est* prophetas;

(Ioh. 4) 1. SAMARIAM] SAMARIA M K ~ ostendit *om.* Vt ~ praedicavit[1]] praedicet Mn ~ praedicavit[2]] praedicaret α (∉ C δ)   2. *post* agrum *add.* quem dedit Iacob filio suo Ioseph O ~ ad fluendum] a fluendo Vt δ ~ ad potandum] a potando dictus est δ ~ potandum] putandum Mn M   3. FATIGATUS] FATIGATUS EST Sa : FATIGATUM EST M ~ FATIGATUS IESUS] IESUS FATIGATUR Vt : IESUS ERGO FATIGATUS O ~ ostendit] id est M : super fontem Vt ~ veniendum] veniendo Me Vt ~ SUPER PUTEUM, id est *om.* α   4. Per HORAM ... synagoga (segm. 5)] HORA SEXTA fervens fides Samaritanorum, MULIERE sinagoga Vt ~ Per HORAM ... Legis litterae (segm. 6) *om.* S ~ HORAM] CURATA Mn ~ SEXTAM] SEX Mn : VII^{AM} En ~ *post* SEXTAM *add.* ostendit Sk σ ~ intelligitur] intellegit τ Sk σ M C ~ ferventes] fortes Mn : servientes Sa   6. HAURIRE] AURI M : HAURIENS En ~ *post* AQUAM *add.* id est O δ[1] ~ discere] descendere Me   7. petere] petire Mn : peterem Sk : *om.* Vt ~ mulieris] mulierem Mn : *om.* Vt   8. mysterii] ministerii S β τ   9. IN] AD α (∉ Vt δ[1]) ~ AETERNAM *om.* Vt ~ praedicatio] praedicatur Vt : praedicatione Pa ~ *post* Evangelii *add.* vel O ~ ebulliens] ebulliente α (∉ Vt) ~ apostolorum] apostoli α (∉ apostolus τ : apostolis Mn Sk σ M En C K) ~ sive] vel Vt   10. VIROS] VIRI Mu ~ ostendit *om.* Vt ~ libros] libri α (∉ R τ Sk ρ Mu : libris K)   11. HABES] HABET Vt ~ NON EST TUUS ostendit *om.* Vt ~ *post* TUUS *add.* VIR β τ δ   12. SUAM *om.* Vt ~ id est *om.* vt ~ *post* conversationem *add.* suam Pa Mu   13. ABIIT] HABUIT *in* HABIIT *corr.* S : HABUIT M ~ *ante* CIVITATEM *add.* SUAM M ~ primitivam] primam Pa ~ sive] vel Vt   14. VESTROS *om.* Mu ~ fidei oculos *transp.* Mu   15. ALBAS] AD S ~ MESSES] MENSES Vt   16. id est prophetas, QUI METUNT (segm. 17) *om.* H ~ prophetas] prophetae τ Vt Pa

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 4) [1]OPORTEBAT EUM TRANSIRE PER SAMARIAM (Ioh. 4,4) ostendit sicut praedicavit Iudaeis, praedicavit et gentibus. [2]PRAEDIUM (Ioh. 4,5), id est agrum. FONS (Ioh. 4,6): ad fluendum; PUTEUS (Ioh. 4,11): ad potandum. [3]FATIGATUS IESUS EX ITINERE (Ioh. 4,6) ostendit veniendum **in mundum** per incarnationem. Super PUTEUM, id est super historiam Legis litterae. [4]Per HORAM SEXTAM (Ioh. 4,6) fides Samaritanorum intellegitur, qui erant ferventes. [5]MULIER (Ioh. 4,7), id est synagoga. [6]HAURIRE AQUAM (Ioh. 4,7), id est discere historiam Legis litterae. [7]Petit Iesus bibere *intellegitur* petere fidem **ipsius** mulieris. [8]PUTEUS ALTUS (Ioh. 4,11), id est altitudo mysterii Legis **in historia**. [9]FONS AQUAE SALIENTIS IN VITAM AETERNAM (Ioh. 4,14), id est praedicatio Evangelii ebulliens ex ore apostolorum sive credentium. [10]V VIROS (Ioh. 4,18) ostendit V libros Moysi. [11]ET HUNC QUEM HABES NON EST TUUS (Ioh. 4,18) ostendit quasi librum Iosue. [PL 580] [12]RELIQUIT HYDRIAM SUAM (Ioh. 4,28), id est pristinam conversationem. [13]ABIIT IN CIVITATEM (Ioh. 4,28) ostendit primitivam Ecclesiam quasi ad gentes sive ad populum. [14]LEVATE OCULOS VESTROS (Ioh. 4,35), id est oculi fidei. [15]ALBAS MESSES (cfr. Ioh. 4,35), id est corda fidelium. [16]QUI SEMINAVERUNT (cfr. Ioh. 4,36): *intellege* prophetas;

(Ioh. 4) 1. SAMARIAM] SAMARIA Ma ~ praedicavit] praedicare Ma ~ gentibus] gentes Ma 2. PRAEDIUM] PRECIUM Ma ~ agrum] aurum Ma ~ potandum] potum dandum Ma 3. incarnationem] carnationem Ma ~ id est] item Ma 4. horam sextam] ora sexta Ma ~ fides] fidem Ma ~ erant ferventes] erat ferventis Ma 5. id est] item Ma 6. AQUAM] AQUA Ma ~ id est] item Ma ~ historiam] storia Ma 7. petere] petire Ma 9. AQUAE] AQUA Ma ~ ebulliens] ebullientem Ma 11. QUEM *om.* Ma ~ librum] libri Ma 12. HYDRIAM SUAM] YDRIA SUA Ma 13. CIVITATEM] CIVITATE Ma ~ primitivam Ecclesiam] primitiva Ecclesia Ma ~ gentes *in* gentis *corr. s.l.* Ma ~ ad populum] a populo Ma

*

(Ioh. 4) 5. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 235, col. 128, l.9 10. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 15, par. 21, l.2; cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 235, col. 128, l.9 18. Cfr. Hier., *Tract. LIX Ps.*, tract. 95, l.72/77

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[17]QUI METUNT (cfr. Ioh. 4,36) sunt apostoli. [18]MANSIT APUD EOS DUOS DIES (Ioh. 4,40), id est post duo Testamenta tradita a Iudaeis. [19]ABIIT IN GALILAEAM (Ioh. 4,43), *id est* ad gentes. [20]PROPHETA SINE HONORE IN PATRIA SUA (Ioh. 4,44) ostendit Christum refutatum a Iudaeis, receptum in gentibus. [21]REGULUS (Ioh. 4,46) tenet figuram patriarcharum vel prophetarum. ROGAT PRO FILIO (cfr. Ioh. 4,47), id est synagoga. [22]INCIPIEBAT ENIM MORI (Ioh. 4,47), id est in incredulitate sua populus Iudaeorum. [23]Aliter intellegitur REGULUS ordo apostolorum; rogat pro se quasi Ecclesia ex gentibus. NISI SIGNA ET PRODIGIA VIDERITIS (Ioh. 4,48): praedicabat illis passionem suam et resurrectionem suam. [24]FILIUS TUUS VIVIT (Ioh. 4,50) ostendit reversam fidem patrum in filios per Eliam et Enoch. [25]Per servos nuntiantes intelleguntur fideles qui adnuntiant conversionem synagogae. [26]HORA VII RELIQUIT EUM FEBRIS (Ioh. 4,52) ostendit finem mundi. [27]TOTA DOMUS CREDIDIT (Ioh. 4,53), intelligitur synagoga per praedicationem Eliae et Enoch.

(Ioh. 5) [1]PER PROBATICAM PISCINAM (Ioh. 5,1): Siloe, quod interpretatur missus, intelligitur baptismus. [2]Per ANGELUM (Ioh. 5,4) Christus intelligitur. Per MOTUM AQUAE (Ioh. 5,3) intelligitur commotio populi de infidelitate ad fidem. [3]Per V PORTICUS (Ioh. 5,2) intelliguntur V libri Moysi. [4]IN QUIBUS IACEBAT MULTITUDO LANGUENTIUM (Ioh. 5,3), quia per litteram Legis nullus poterat ad perfectionem venire. [5]ALIUS ME PRAECEDIT (cfr. Ioh. 5,7) ostendit quia gentes praecesserunt Iudaeos ad baptismum. [6]Septimo die requievit: a creando sive operando.

17. sunt *om.* Vt   18. APUD EOS *om.* Vt : autem Sk ~ DUOS DIES APUD EOS *transp.* K ~ EOS] ILLOS Wn ~ post] pro Sk M En P : *om.* C δ ~ Testamenta] Testamento R ~ a *om.* R O δ ~ Iudaeis] Iudeos R σ   20. PROPHETA … Lazarus (Ioh. 5, segm. 9) *deest* α (∉ δ) ~ refutatum] reprobatum δ ~ *post* Iudaeis *add.* et Mu ~ in] a $δ^1$ 21. patriarcharum vel prophetarum] prophetarum vel populorum Mu ~ *ante* synagoga *add.* pro Gr   22. enim] eum Eg ~ in incredulitate sua] credulitate Mu 23. pro se] ipse Mu ~ Ecclesia] Ecclesias Mu ~ VIDERITIS] VIDENTIS Mu ~ praedicabat] praedicebat δ   25. adnuntiant] adnuntiat Mu   26. VII] TERCIA Mu 27. intelligitur] id est Mu

(Ioh. 5) 1. PER PROBATICAM PISCINAM *non leg.* Mu ~ missus] missa Mu ~ intelligitur *om.* Mu   2. MOTUM AQUAE *non leg.* Mu ~ intelligitur *om.* Mu ~ commotio populi intelligitur *transp.* Eg   3. intelliguntur *om.* Mu ~ V libri Moysi intelliguntur *transp.* Eg   4. per] V Mu ~ poterat] potuit Gr   5. quia] quod Mu 6. requievit] requivit Eg ~ creando] creatione Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[17]QUI METUNT (cfr. Ioh. 4,36) sunt apostoli. [18]MANSIT APUD EOS DUOS DIES (Ioh. 4,40), id est post duo Testamenta tradita a Iudaeis. [19]ABIIT IN GALILAEAM (Ioh. 4,43), *hoc est* ad gentes. [20]PROPHETA SINE HONORE IN PATRIA SUA (Ioh. 4,44) ostendit Christum refutatum a Iudaeis, receptum in gentibus. [21]REGULUS (Ioh. 4,46) tenet figuram patriarcharum vel prophetarum. ROGAT PRO FILIO (cfr. Ioh. 4,47), id est synagoga. [22]INCIPIEBAT ENIM MORI (Ioh. 4,47), id est in incredulitate sua populus Iudaeorum. [23]Aliter intellegitur REGULUS ordo apostolorum; rogat pro se quasi Ecclesia ex gentibus. NISI SIGNA ET PRODIGIA VIDERITIS (Ioh. 4,48): praedicabat illis passionem suam et resurrectionem suam. [24]FILIUS TUUS VIVIT (Ioh. 4,50) ostendit reversam fidem patrum in filios per Eliam et Enoch. [25]Per servos nuntiantes intelleguntur fideles qui adnuntiant conversionem synagogae. [26]HORA SEPTIMA RELIQUIT EUM FEBRIS (Ioh. 4,52) ostendit finem mundi. [27]TOTA DOMUS CREDIDIT (Ioh. 4,53), intellegitur synagoga per praedicationem Eliae et Enoch.

(Ioh. 5) [1]PER PROBATICAM PISCINAM (Ioh. 5,1): Siloe, quod interpretatur missus. Per PISCINAM intellegitur baptismus. [2]Per ANGELUM (Ioh. 5,4) Christus intellegitur. Per MOTUM AQUAE (Ioh. 5,3) intellegitur commotio populi de infidelitate ad fidem. [3]Per V PORTICUS (Ioh. 5,2) intelleguntur V libri Moysi. [4]IN QUIBUS IACEBAT MULTITUDO LANGUENTIUM (Ioh. 5,3), quia per litteram Legis nullus poterat ad perfectionem venire. [5]ALIUS ME PRAECEDIT (cfr. Ioh. 5,7) ostendit quia gentes praecesserunt Iudaeos ad baptismum. [6]Septimo die requievit: a creando sive operando.

18. a] ad Ma 19. GALILAEAM] GALILEA Ma 20. PROPHETA SINE HONORE] PROPHETAS ME ADORENT Ma ~ refutatum] reputatum Ma 21. tenet] tenit Ma ~ FILIO] FILIUM Ma 22. in *om.* Ma 23. REGULUS] REGULUM Ma 24. reversam] reversa Ma ~ filios] filius Ma ~ Eliam] Elia Ma 25. servos] servus Ma ~ fideles] fidelis Ma ~ conversionem synagogae] conversationem sinagoga Ma 26. finem] fine Ma

(Ioh. 5) 1. PER] SUPER Ma ~ PROBATICAM] PROBATICA Ma ~ Siloe] Siluum Ma ~ interpretatur] interpretatum Ma ~ Per^2 *om.* Ma ~ *ante* PISCINAM *add.* NATORIA Ma ~ intellegitur baptismus] intellegit baptismum Ma 2. MOTUM] MOTO Ma ~ commotio] commotionem Ma ~ de infidelitate] fidelitate Ma 3. PORTICUS] PORTICOS Ma 4. litteram] littera Ma 5. ALIUS] ALIOS Ma 6. a *om.* Ma ~ operando] operandum Ma

*

(Ioh. 5) 1. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 44, p. 2, ll.4-5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Quod OPERATUR USQUE NUNC (Ioh. 5,17) intelligitur ministrandum sive gubernandum. QUAECUMQUE ILLE FECERIT (Ioh. 5,19), haec et filius similiter inluminando caecos, dirigendo claudos. [7]MAIORA EI DEMONSTRABIT OPERA (Ioh. 5,20), id est ipsi filio III[a] die a mortuis resurgere. [8]PATER NON IUDICAT QUEMQUAM (Ioh. 5,22): secundum divinitatem; QUIA OMNE IUDICIUM DEDIT FILIO (Ioh. 5,22), qui eius testimonium accepit, in iudicio non venit nisi ad praemium. [9]VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI ET VIVENT (Ioh. 5,25) ostendit qui mortui sunt in praesenti vita sicut Lazarus; [10]aliter qui mortui sunt in peccatis, per conversionem fidei vivunt; [11]aliter, qui mortui sunt corporaliter, in futuro audient vocem eius, et resuscitabuntur. [12]SICUT HABET IN SE VITAM, ITA ET FILIUS (cfr. Ioh. 5,26); [13]quod dicit DEDIT FILIO, *hoc est* pro parte carnis. [14]QUI BONA FECERUNT IN RESURRECTIONEM VITAE (Ioh. 5,29), *hoc est* qui seipsum iudicat resurgit ad vitam; [15]ipsi resurgunt ad iudicium, QUI HIC MALE EGERUNT (Ioh. 5,29). [16]Quod dicit NON FACIO A ME QUICQUAM (Ioh. 5,30) ostendit pro parte corporis. [17]SICUT AUDIO ET IUDICO, IUDICIUM MEUM IUSTUM EST, NON QUAERO VOLUNTATEM MEAM, SED EIUS QUI MISIT ME (Ioh. 5,30), Patris, hic voluntatem suam *posuit pro membris*. [18]SI TESTIMONIUM PERHIBEO DE ME, TESTIMONIUM MEUM NON EST VERUM (Ioh. 5,31), [19]*sicut ait*

~ OPERATUR] OPERANDUM Mu ~ ministrandum … operandum] ministrando … operando δ ~ sive²] seu Eg 8. FILIO *om.* Mu ~ accepit] accipit Mu ~ iudicio] iuditium Eg ~ praemium] primum Eg 9. QUANDO] QUI Gr 10. aliter] vel Vt Mu ~ aliter … vivunt *post* resurgit (segm. 14) *transp.* α¹ (∉ δ) ~ mortui sunt] mortuus est Vt ~ in *om.* Vt ~ conversionem] conversationem Mn τ Sk Pa : confessionem Vt C K ~ *post* vivunt *add.* hic α¹ (∉ Vt δ) 11. futuro] futurum M ~ audient] audiunt α (∉ ρ C K δ¹ : audiens Vt) ~ resuscitabuntur] resuscitantur ω (∉ O δ) 12. SICUT … BONA FECERUNT (segm. 14) *om.* Vt ~ *post* HABET *add.* PATER Gr ~ *post* IN SE *add.* PATER δ¹ ~ ita] latro Mn 13. hoc est] id est τ ~ hoc est pro parte carnis] hoc partem carnis M 14. hoc est *om.* Vt ~ iudicat] indicat S ~ *post* resurgit *add.* de praesente Mn : dp *eras.* R : dp̄ τ Sk M En C K 15. resurgunt] resurgent ρ : resurgent id est K ~ iudicium] iudicii H ~ EGERUNT] GESSERUNT Vt 16. Quod dicit *om.* Vt ~ ostendit *om.* Vt ~ *post* parte *add.* carnis vel K ~ corporis] carnis Mn 17. IUDICO] IUDIO Vt ~ *post* IUDICO *add.* ET Pa δ¹ ~ IUSTUM] VERUM Vt ~ EIUS *om.* α (∉ δ¹) ~ SED EIUS … membris] pro membris posuit suam voluntatem Vt ~ pro membris posuit *transp.* δ¹ 18. SI] SE K ~ *post* TESTIMONIUM¹ *add.* MEUM R ~ PERHIBEO] PROHIBEO S ~ TESTIMONIUM MEUM *om.* Vt 19. sicut ait] et Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Quod OPERATUR USQUE NUNC (Ioh. 5,17) intellegitur ministrandum sive gubernandum. QUAECUMQUE ILLE FECERIT (Ioh. 5,19), haec et filius similiter inluminando caecos dirigendo claudos. [7]MAIORA EI DEMONSTRABIT OPERA (Ioh. 5,20), id est ipso filio tertia die a mortuis resurgere. [8]PATER NON IUDICAT QUEMQUAM (Ioh. 5,22): secundum divinitatem; QUIA OMNE IUDICIUM DEDIT FILIO (Ioh. 5,22), qui eius testimonium accepit, in iudicio non venit nisi ad praemium. [9]VENIT HORA, ET NUNC EST, QUANDO MORTUI AUDIENT VOCEM FILII DEI ET VIVENT (Ioh. 5,25) ostendit qui mortui sunt in praesenti vita sicut Lazarus; [10]aliter qui mortui sunt in peccatis, per conversationem fidei vivent; aliter qui mortui sunt corporaliter, in futuro audient vocem eius et resuscitabuntur. [12]SICUT **PATER** HABET VITAM, ITA ET FILIUS (Ioh. 5,26); [13]quod dicit DEDIT FILIO *ostendit* pro parte carnis. [14]QUI BONA FECERUNT IN RESURRECTIONEM VITAE (Ioh. 5,29), *id est* qui seipsum iudicat resurgit ad vitam; [15]ipsi resurgunt ad iudicium, QUI HIC MALE EGERUNT (Ioh. 5,29). [16]Quod dicit NON FACIO A ME QUICQUAM (Ioh. 5,30) ostendit pro parte corporis **sui.** [17]SICUT AUDIO ET IUDICO, IUDITIUM MEUM IUSTUM EST, NON QUAERO VOLUNTATEM MEAM, SED EIUS QUI MISIT ME (Ioh. 5,30), Patris, hic voluntatem suam *pro me hic suscitavit*. [18]SI TESTIMONIUM PERHIBEO DE ME, TESTIMONIUM MEUM NON EST VERUM (Ioh. 5,31),

~ inluminando… dirigendo] inluminandum… dirigendum Ma ~ caecos] cecus Ma ~ claudos] glodos *in* glaudos *corr.* Ma 7. DEMONSTRABIT] DEMONSTRAVIT Ma 8. OMNE] OMNI Ma 9. FILII] FILI Ma ~ praesenti vita] praesente vitam Ma 10. aliter] alter Ma 11. resuscitabuntur] resuscitantur ω : resuscitatur Ma 12. VITAM] VITA Ma 14. resurgit] et surget Ma 16. corporis] corpori Ma 17. AUDIO] AUDIET PATREM Ma ~ IUSTUM] IUSTUS Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Salomon "Laudet te alienus, non os tuum" (Prov. 27,2). [20]NEQUE VOCEM EIUS *AUDISTIS UMQUAM* (Ioh. 5,37) **ostendit** *infideles* qui praedicationem eius non *receperunt*.

(Ioh. 6) [1]ASCENDIT IN MONTEM CUM DISCIPULIS SUIS (cfr. Ioh. 6,3), *id est* ad altiorem vitam ascendere. [2]*TENTANS* PHILIPPUM (Ioh. 6,5), id est ad probandum, non ad perdendum. [3]QUINQUE PANES (Ioh. 6,9): quinque libri Moysi. [4]Per HORDEACEOS (Ioh. 6,9) intelligitur asperitas Legis litterae. [5]FOENUM MULTUM (Ioh. 6,10) *perfectionem* populi *ostendit*. [6]NE QUID PEREAT DE RELIQUIS (Ioh. 6,12), id est nolite mittere doctrinam ubi non aedificat. [7]ASCENDIT SOLUS IN MONTEM (Ioh. 6,15), id est ad Patrem. [8]DESCENDERUNT *DISCIPULI* AD MARE (Ioh. 6,16), hoc est ad gentes. [9]ASCENDERUNT IN NAVEM (Ioh. 6,17), id est in Ecclesiam. [10]TENEBRAE FACTAE *SUNT* (Ioh. 6,17), *hoc est* vesperascentem mundum aut impetum persecutionis post *ascensionem* Christi. [11]REMIGANTES (Ioh. 6,19), *id est* confugientes ad Christum. [12]IESUM AMBULANTEM SUPER MARE (Ioh. 6,19), id est calcantem vitia mundi. [13]TURBAS ASCENDENTES IN NAVEM QUAERENTES IESUM (cfr. Ioh. 6,24) ostendit ut omnes cum

~ Laudet … tuum] Non te laudat os tuum sed proximum Vt : Non te laudet os suum sed alienum O ~ Laudet] Laudat Sa Sk τ ~ Laudet te] Laudate H En ~ alienus] alienum et C Pa ~ *post* alienus *add.* et Wn K ~ non os] nos Mu ~ os tuum] ostium M 20. NEQUE … receperunt] et VOCEM NON AUDIENT UMQUAM id est infideles qui praedicatum non acceperunt Vt ~ AUDISTIS] AUDIUNT α (∉ AUDIENT En C K O δ^1) ~ infideles] infidelis Mn Sk M ~ receperunt] reciperunt τ M : recipiunt Pa

(Ioh. 6) 1. ASCENDIT] ABSCONDIT H ~ SUIS *om.* Vt ~ ad altiorem *om.* Sk ~ ascendere] ascere Sk : *om.* Mu 2. id est *om.* Vt ~ non ad perdendum *om.* Sk ~ perdendum] perdendimdum (*sic*) M 4. Per *om.* Vt ~ HORDEACEOS] ORDIACIUM α (∉ ORDIATIOS β τ δ) ~ intelligitur *om.* Vt 5. FOENUM] IPSUM Mn ~ perfectionem] perfectio α ~ ostendit populi perfectionem *transp.* δ^1 6. QUID PEREAT] PEREANT Vt ~ DE RELIQUIS *om.* Vt ~ nolite] noli τ Sk σ Vt ρ C K O ~ doctrinam nolite mittere *transp.* Eg ~ mittere] timere Wn 8. DESCENDERUNT] DISCENDERE Mn ~ ad mare] amare R ~ hoc est] ad mare Vt 9. ASCENDERUNT] ASCENDERE Mn ~ NAVEM] NAVE α (∉ τ Vt : NAVIM δ^1) ~ id est *om.* Vt ~ Ecclesiam] Ecclesia α (∉ Me) 10. TENEBRAE] TEBRE M ~ *post* TENEBRAE *add.* IAM δ ~ SUNT] ERANT δ ~ hoc est *om.* β τ : intellige Gr Eg ~ vesperascentem mundum] vesperascente mundo α (∉ Gr Eg) ~ aut] iam Vt : an C ~ persecutionis] prosecutionis P 11. confugientes] congientes τ 12. SUPER MARE id est *om.* Vt ~ calcantem] calcantes C ~ vitia mundi calcantem *transp.* Vt ~ mundi *om.* Pa 13. TURBAS] TURBAE Vt ~ ASCENDENTES] ASCENDERUNT Vt ~ ostendit ut *om.* Vt

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[19]*ostendit exemplum, sicut ait* Salomon "Laudet te alienus, non os tuum" (Prov. 27,2). [20]NEQUE VOCEM EIUS *UMQUAM AUDISTIS* (Ioh. 5,37): *infidelis* qui praedicationem eius non *servat*.

(Ioh. 6) [1]ASCENDIT IN MONTEM CUM DISCIPULIS SUIS (cfr. Ioh. 6,3) *ostendit* ad altiorem vitam ascendere. [2]*TEMPTAVIT* PHILIPPUM (Ioh. 6,5), id est ad probandum, non ad perdendum. [2a]**UNUS PUER** (Ioh. 6,9) **ostendit populum Iudaeorum.** [3]V PANES **HORDEACEOS** (Ioh. 6,9): V libri Moysi. [4]Per HORDEACEOS intellegitur asperitas Legis litterae. [5]FOENUM MULTUM (Ioh. 6,10) *imperfectionem* populi *significat*. [6]NE QUID PEREAT DE RELIQUIS (Ioh. 6,12), id est nolite mittere doctrinam ubi non aedificat. [7]ASCENDIT SOLUS IN MONTEM (Ioh. 6,15), id est ad Patrem. [8]DESCENDERUNT AD MARE *DISCIPULI* **EIUS** (Ioh. 6,16), hoc est ad gentes. [9]ASCENDERUNT IN NAVEM (Ioh. 6,17), id est in Ecclesiam. [10]TENEBRAE **IAM** FACTAE *ERANT* (Ioh. 6,17)*: intellege* vesperascentem mundum aut impetum persecutionis post *passionem* Christi. [11]REMIGANTES (Ioh. 6,19) *ostendit* confugientes ad Christum. [12]IESUM AMBULANTEM SUPER MARE (Ioh. 6,19), id est calcantem vitia mundi. [13]TURBAS ASCENDENTES IN NAVEM QUAERENTES IESUM (cfr. Ioh. 6,24) ostendit ut omnes cum

19. sicut *om.* Ma ~ non os] nomen Ma 20. AUDISTIS] AUDIT Ma

(Ioh. 6) 1. ad *om.* Ma 2. PHILIPPUM] PHYLIPO Ma 3. HORDEACEOS] ORDIATIUS Ma 4. HORDEACEOS] ORDIATIUS Ma ~ asperitas] assperita (*ut vid.*) Ma ~ Leges *in* Legis *corr. s.l.* Ma 5. imperfectionem] inperfectio Ma 12. vitia] vitiam Ma 13. NAVEM] NAVE Ma ~ omnes] omnis Ma

*

(Ioh. 6) 3. Cfr. Hier., *Comm. Matt.*, lib. 2, cap. 14, v. 17; cfr. Aug., *In Ioh. Ev.*, tract. 24, par. 5, l.1; id., *Sermones*, ser. 130, (ed. PL38), col. 725, l.36; cfr. Epiph., *Interpret. Ev.*, cap. 60, p. 65, l.18 9. Cfr. Aug. *Sermones*, ser. 75, (ed. PL38), col. 475, l.48; cfr. Chrom., *Tract. in Matth.*, tract. 42, ll.68/125; cfr. Epiph., *Interpr. Ev.*, cap. 46, p. 111, l.1/cap. 62, p. 171, l.8; cfr. Hilarius, *Comm. Matt.*, cap. 7, par. 9, p. 188, l.11/cap. 7, par. 10, p. 190, l.14/cap. 8, par. 4, p. 198, l.32/cap. 15, par. 10, p. 46, l.20 12. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 29, par. 15, l.23

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

proprio labore quaerant Christum. [14]"Manhu" dicitur apud Hebraeos, unde accepit nomen MANNA (Ioh. 6,31); [15]apud Latinos *hoc est* panis vivus, sive corpus Christi transfiguratum in mysterio. [16]Tribus modis suscitatur homo, [17]id est de infidelitate ad fidem, de peccato *ad* poenitentiam, in novissimo die corporaliter in resurrectione. [18]EGO VIVO PROPTER PATREM (Ioh. 6,57) ostendit secundum divinitatem.

(Ioh. 7) [1]SCENOPEGIA (Ioh. 7,2), id est sanctificatio tabernaculorum. [2]VOS ASCENDITIS AD DIEM FESTUM, EGO NON ASCENDO (Ioh. 7,8): vos quibus mundus delectatur, ego non ascendam, quia non sum de mundo. [3]DIE FESTO MEDIANTE ASCENDIT IESUS IN HIEROSOLYMAM (Ioh. 7,14), maxime incendente zelo Iudaeorum. [4]MEA DOCTRINA NON EST MEA (Ioh. 7,16), et si mea, quomodo non mea? [5]Mea est, quia ex ore meo procedit; non est mea, quia quae a Patre audivi, haec loquor vobis. [6]Aliter *secundum carnem mea est, sed secundum divinitatem non est mea*. [PL 581] [7]UNUM OPUS FECI, **ET** OMNES MIRAMINI (Ioh. 7,21); TOTUM HOMINEM SANUM FECI IN SABBATO (Ioh. 7,23) ostendit totum genus humanum in novo Testamento. [8]NOLITE IUDICARE SECUNDUM FACIEM (Ioh.

~ labore *om.* En ~ quaerant] quaerunt Mn R Sk σ M En C K O 14. Manhu] Manu α (∉ Manuh Mu : Man hu Eg) ~ unde accepit nomen MANNA *om.* Mu 15. *post* Latinos *add.* manna Mu ~ hoc est] id est Mu ~ panis vivus] panes vivos M ~ tranfiguratum] transfiguratur Sa ~ in *om.* Me R ~ misterio] ministerio S τ : misterium M Vt ρ C O : mysteriis K 16. modis *om.* En ~ suscitatur] suscitatus M ~ *post* homo *add.* I β δ (∉ M Vt Pa C K) 17. id est *om.* Vt ~ de infidelitate ... resurrectionem] a peccato ad penitentiam ad fidem in novissimo die Vt ~ infidelitate] infelicitate R ~ *post* fidem *add.* II β τ δ (∉ Vt : *add.* I^{a} K) ~ *post* poenitentiam *add.* III β τ δ (∉ Vt : *add.* II^{a} K) ~ novissimo die] die iudicii Mu ~ die *om.* M ~ in resurrectione *om.* Mu ~ *post* resurrectione *add.* III^{a} K 18. ostendit] seculum Mu ~ secundum *om.* Vt

(Ioh. 7) 1. id est] ostendit τ : *om.* Vt ~ sanctificatio] fictio α (∉ tectio Mn : finctio τ : ficcio Sk : fectio H : XI° O : fixio δ) 2. ASCENDITIS] ASCENDITE K O δ ~ AD DIEM ... vos *om.* Vt ~ FESTUM *om.* Me ~ EGO NON ASCENDO *om.* Mu ~ ASCENDO] ASCENDAM Mn ρ C ~ mundus] modis C ~ *post* mundus *add.* est τ ~ delectatur] dilectatus τ ~ ascendam] ascendo Vt ~ non^{3} *om.* Me 3. ASCENDIT IESUS IN HIEROSOLYMAM *om.* Vt ~ ASCENDIT ... incendente *om.* S ~ IN *om.* M σ δ^{1} ~ maxime] maximo En ~ incendente] incidente En ~ zelo] vindicta Mn 4. et si mea ... loquor vobis (segm. 5) *om.* Vt 5. Mea est ... procedit *om.* C K ~ Mea est ... est mea *om.* ρ ~ mea est *transp.* K ~ quia] quae S : qui Me R M ~ audivi a Patre *transp.* δ^{1} 6. Aliter *om.* Vt ~ est sed *om.* Vt ~ est^{2} *om.* α^{1} (∉ τ C K O) 7. UNUM ... MIRAMINI *om.* Vt ~ *post* MIRAMINI *add.* quia Pa Mu ~ ostendit] hoc est R ~ *a* ostendit *des.* Vt ~ *post* humanum *add.* sanum Gr Eg ~ novo Testamento] novum Testamentum S C K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

proprium labore quaerant Christum. [14]"Manhu" dicitur apud Haebreos, unde accepit nomen MANNA (Ioh. 6,31); [15]et **interpretatur** apud Latinos *id est hoc* panis vivus, **id est sermo evangelicum**, sive corpus Christi transfiguratum in misterio. [16]Tribus modis suscitatur homo, [17]id est de infidelitate ad fidem, de peccato *pro* poenitentia, in novissimo die corporaliter in resurrectione. [18]EGO VIVO PROPTER PATREM (Ioh. 6,57) ostendit secundum divinitatem.

(Ioh. 7) [1]SCENOPEGIA (Ioh. 7,2) id est fictio tabernaculorum. [2]VOS ASCENDITIS AD DIEM FESTUM, EGO NON ASCENDO (Ioh. 7,8): vos quibus mundi delectatur, ego non ascendam, quia non sum de mundo. [3]DIE FESTO MEDIANTE ASCENDIT IESUS IN HIERUSOLIMAM (Ioh. 7,14), maxime incendente zelo Iudaeorum. [4]MEA DOCTRINA NON EST MEA (Ioh. 7,16), et si mea, quomodo non mea? [5]Mea est, quia ex ore meo procedit; non est mea, quia quae a Patre audivi, haec loquor vobis. [6]Aliter *est mea secundum carne, mea non est secundum divinitatem.* [PL 581] [7]UNUS OPUS FECI, OMNES MIRAMINI (Ioh. 7,21); TOTUM HOMINEM SANUM FECI IN SABBATO (Ioh. 7,23) ostendit totum genus humanum **sanum fecit** in novo Testamento. [8]NOLITE IUDICARE SECUNDUM FACIEM (Ioh. 7,24), id est

15. misterio] misterium Ma 17. poenitentia] poenitentiam Ma

(Ioh. 7) 1. fictio *in* sanctificatio *corr. s.l.* Ma ~ tabernaculorum] tabernali Ma 2. ASCENDO] ASCENDAM Ma ~ delectantur *in* delectatur *corr.* Ma 3. DIE FESTO] DIEM FESTUM Ma ~ zelo] zelum Ma 5. a Patre] ad Patrem Ma 6. non *post* Aliter *transp.* Ma 7. UNUS] UNUM ω ~ Testamento] Testamentum Ma

*

14. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 14, l.9 15. Cfr. Origenes (transl. Rufini), *In Exodum homiliae*, hom. 11, par. 3, p. 254, l.25; cfr. Arnobius Iunior, *Comm. in Ps.almos*, ps. 77, l.34; cfr. Hilarius, *Tract. super Ps.*, ps. 67, par. 9, p. 266, l.6; cfr. Isid., *De ecclesiasticis officiis*, II, cap. 5, l.4

(Ioh. 7) 6. Cfr. Ambrosius, *De fide*, lib. 5, cap. 6, l.77

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

7,24), id est personam hominis nolite accipere. [9]ME SCITIS, UNDE SIM (Ioh. 7,28), *id est* secundum carnem. [10]ADHUC MODICUM VOBISCUM SUM (Ioh. 7,33) ostendit usque in passionem. [11]QUAERETIS ME ET NON INVENIETIS (Ioh. 7,34), id est corporaliter. [12]ET UBI *EGO SUM* VOS NON POTESTIS VENIRE (Ioh. 7,34), id est per incredulitatem nisi per fidem. [13]IN NOVISSIMO AUTEM DIE FESTIVITATIS (Ioh. 7,37), id est peracta festivitate Iudaeorum. [14]QUI SITIT VENIAT ET BIBAT (Ioh. 7,37), id est qui sitit verbum *Dei* veniat et bibat doctrinam Evangelii. [15]*FLUMINA DE VENTRE* (Ioh. 7,38)*, id est doctrina de corde.* [16]FLUENT AQUAE VIVAE (Ioh. 7,38), id est praedicatio Evangelii, quae donat perpetuam vitam. [17]QUIA IESUS NONDUM ERAT HONORIFICATUS (Ioh. 7,39) ostendit honorificationem passionis et resurrectionis. [18]REVERSI SUNT UNUSQUISQUE IN DOMUM SUAM (Ioh. 7,53), *id est* in malitiam suam.

(Ioh. 8) [1]MULIER IN ADULTERIO DEPREHENSA (Ioh. 8,3) ostendit synagogam quae adulteravit legem Moysi, secuta est traditiones paternarum, [2]sive Ecclesiam ex gentibus quae, relinquens Deum, fornicata est cum daemonibus. [3]Qui adducunt eam in medio ostendit Iudaeos qui accusatores sunt Ecclesiae Christi. [4]MOYSES MANDAVIT LAPIDARE: TU QUID DICIS? (Ioh. 8,5) Tentantes eum pro duabus causis: [5]si dixisset *lapidare*, dixissent **illi** "Non facit quod dicit: remittite";

8. *ante* personam *add.* in Mn : *add.* de M 9. *post* SCITIS *add.* ET δ ~ *post* SIM *add.* SCITIS Gr ~ carnem *om.* En 10. SUM *om.* Wn ~ ostendit] id est Mu ~ in] ad Me β τ δ 11. QUAERETIS] QUAERITIS α (∉ R τ Pa O Gr Eg) 12. SUM EGO *transp.* δ[1] ~ VOS *om.* S Sa Me M τ : id est Mu ~ nisi] sed Mu 14. *post* SITIT[1] *add.* id est verbum Dei Mu ~ VENIAT ET BIBAT id est *om.* Mu ~ qui sitit[2] … bibat[2] *om.* Sa ~ *post* sitit[2] *add.* id est Mu 15. *post* VENTRE *add.* eius Mu 16. FLUENT] FLUENTA Pa ~ *post* VIVAE *add.* [*appendix* Mu42 Gr24 Eg41] δ ~ vitam] vivam R 17. IESUS] CHRISTUS Mu ~ NONDUM] MUNDUM τ : NON M ~ HONORIFICATUS] HONORATUS Mn ~ ostendit] id est M ~ ostendit … resurrectionis] id est passione et resurrectione Vt 18. id est in malitiam suam *om.* τ

(Ioh. 8) 1. DEPREHENSA IN ADULTERIO *transp.* Gr ~ ostendit] id est Mu ~ traditiones] traditionum α (∉ traditionis Mn : traditionem τ Wn C K O δ) ~ traditiones paternarum] paternam traditionem δ 2. daemonibus] demoni M 3. Qui adducunt] qui defendunt Mn : quia ducunt τ Sk 3. Christi *om.* Mu 4. MOYSES *om.* M ~ Tentantes] Temptabant Mu ~ duabus pro *transp.* Gr 5. Non facit quod dicit] iste non facit quod dicit Mu ~ *post* facit *add.* ille β δ (∉ *add.* iste Mu) : *add.* ille *s.l.* R ~ quod] quid α (∉ R β τ δ) ~ dicit] docet R β τ δ ~ *ante* remittite *add.* ad nos β τ δ (∉ *add.* nobis Wn : *add.* ad nos non O) : *add.* ad nos *s.l.* R ~ remittite] dimittite S : remittit quod didicit O : remitte Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

personam hominis nolite accipere. [9]ME SCITIS, UNDE SIM **SCITIS** (Ioh. 7,28) *ostendit* secundum carnem. [9a]**NONDUM ERAT HORA** EIUS (Ioh. 7,30), **id est nondum venerit tempus passionis eius**. [10]ADHUC MODICUM VOBISCUM SUM (Ioh. 7,33) ostendit usque in passionem. [11]QUAERETIS ME ET NON INVENIETIS (Ioh. 7,34), id est corporaliter. [12]ET UBI *SUM EGO* NON POTESTIS VENIRE (Ioh. 7,34), id est per incredulitatem **non potestis** nisi per fidem. [13]IN NOVISSIMO AUTEM DIE FESTIVITATIS (Ioh. 7,37), id est peracta festivitate Iudaeorum. [14]QUI SITIT VENIAT ET BIBAT (Ioh. 7,37), id est qui sitit verbum *divinum* veniat et bibat doctrinam Evangelii. [15]*FLUMINA* (Ioh. 7,38) *est doctrina. DE VENTRE* (Ioh. 7,38)*, hoc est de corde.* [16]FLUENT AQUAE VIVAE (Ioh. 7,38), id est praedicatio **sancti** Evangelii, quae donat perpetuam vitam. [17]QUIA IESUS NONDUM ERAT HONORIFICATUS (Ioh. 7,39) ostendit honorificationem passionis et resurrectionis. [18]REVERSI SUNT UNUSQUISQUE IN DOMUM SUAM (Ioh. 7,53), *hoc est* in malitiam suam.

(Ioh. 8) [1]MULIER IN ADULTERIO DEPREHENSA (Ioh. 8,3) ostendit synagogam quae adulteravit legem Moysi, secuta est traditiones paternarum, [2]sive Ecclesiam ex gentibus quae, relinquens Deum fornicata est cum daemonibus. [3]Qui adducunt eam in medio ostendit Iudaeos qui **semper** accusatores sunt Ecclesiae Christi. [4]MOYSES MANDAVIT LAPIDARE: TU QUID DICIS? (Ioh. 8,5) **Dicebant hoc** temptantes pro duabus causis: [5]si dixisset *lapidari*, dixissent "**Incredulus est**, non facit quae dicit: remittite, **remittuntur vobis**";

9. SCITIS[2]] SATIS Ma 11. QUAERETIS] QUAERITIS Ma 13. peracta festivitate] parata festivitatem Ma 14. sitit[2]] sitis Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 16. praedicatio] praedicatione Ma ~ perpetuam] perpetua Ma 17. honorificationem] honorificatione Ma 18. DOMUM SUAM] DOMO SUA Ma ~ malitiam suam] malitia sua Ma

(Ioh. 8) 1. synagogam] sinagoga Ma ~ legem] lege Ma ~ traditiones] traditionem Ma 2. Ecclesiam] Ecclesia Ma 3. eam] ea Ma ~ accusatores] acusaturi Ma 4. LAPIDARE: TU] LAPIDARETUR Ma ~ DICIS] DICIT Ma ~ Dicebant] Dicebat Ma

*

9. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 31, p. 3, l.15 13. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 133, (ed. PL38), col. 737, l.24

(Ioh. 8) 4. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 33, p. 4, l.5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[6]si dixisset non lapidari dixissent “Contradictor Legis est”. [7]IESUS INCLINANS SE DEORSUM (Ioh. 8,6), *id est* de sedibus paternis in mundum ad redimenda peccata generis humani. [8]DIGITO SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,6) ostendit peccata eorum. [9]EREXIT SE (Ioh. 8,7), ut erigeret eos qui *incedebant* in peccatis. [10]ITERUM INCLINANS SE SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,8) ostendit remissa peccata mulieris. [11]REMANSIT IESUS SOLUS CUM MULIERE IN DOMO (Ioh. 8,9), *id est* cum Ecclesia in mundo. [12]QUI SEQUITUR ME NON AMBULAT IN TENEBRIS (Ioh. 8,12) ostendit non tantum gressum pedum, sed affectum cordis; [13]*NON IN TENEBRIS* (Ioh. 8,12)*, id est* ignorantiae, neque in tenebris peccatorum; [14]SED HABEBIT LUCEM VITAE (Ioh. 8,12), id est lucem scientiae et lucem *perpetuam*. [15]MULTA HABEO DE VOBIS LOQUI ET IUDICARE (Ioh. 8,26) ostendit quia si credideritis multa vos docebo, [16]**et** si non credideritis multa loqui ad accusationem vestram. [17]ILLE AB INITIO HOMICIDA ERAT (Ioh. 8,44), quia semetipsum interfecit superbiendo; [18]aliter primum hominem quem Deus immortalem condidit, et ipsum fecit mortalem, et per eius suggestionem occisus est Abel. [19]QUIS ARGUET ME DE PECCATO? (Ioh. 8,46) QUI EX DEO EST, VERBA DEI AUDIT (Ioh. 8,47), id est qui intelligit et *facit*. [20]SAMARITANUS ES ET DAEMONIUM HABES (Ioh. 8,48), hic quod non *fuit*

6. *post* dixisset *add.* Iesus β δ ~ *post* lapidari *add.* Iudaei β δ ~ Contradictor] contra doctor En ~ est Legis *transp.* Pa 7. INCLINANS] INCLINAVIT Pa ~ SE DEORSUM] SEORSUM En ~ mundum] mundo δ^{1} ~ *post* humani *add.* cum virtute sua docebat homines de criminibus δ^{1} 8. DIGITO] DIGNUS M ~ *post* TERRA *add.* cum virtute sua docebat homines de criminibus suis Gr ~ peccata eorum] peccatorum ρ ~ eorum] hominum H 9. EREXIT SE] EREXISSE S M ~ erigeret] eregeret S Sa Me Mn τ H M ~ incedebant in peccatis] in peccatis incidebant Eg ~ incedebant] inciderant Mu 11. IN DOMO CUM MULIERE *transp.* S ~ MULIERE] MULIERIEREREM (*ut vid.*) R ~ IN DOMO] IN TEMPLUM K ~ id est … mundo *om.* M ~ mundo] domo Mn 12. NON^{1} *om.* M ~ AMBULAT] AMBULABIT τ ~ ostendit non tantum … in tenebris (segm. 13)] id est in ignorantia Mu ~ gressum] gressus R ~ gressum pedum] pedum grassum Sk 13. ignorantiae] in ignorantia Wn Gr Eg 14. lucem scientiae … scripturae (Ioh. 10, segm. 3) *def.* Eg 15. MULTA] MULTE M ~ ostendit] id est Mu ~ credideritis] credideretis S : creditis Mn : crederitis Sk : credideris H 16. credideritis] creditis Mn ~ *ante* loqui *add.* habet Mu ~ accusationem] excusationem α (∉ δ) ~ vestram] nostram M 17. ILLE] ILLI Mn Sk H ~ ERAT] ERIT Mn ~ interfecit] interficit S Me Mn ~ *ante* superbiendo *add.* in Mn 18. hominem] hominum En ~ condidit … mortalem *om.* M ~ fecit] facit C ~ eius] eos P ~ occisus est Abel *om.* M ~ *post* Abel *add.* [*appendix* Mu43 Gr25] δ 19. *post* QUIS *add.* EX VOBIS β τ δ : *add. s.l.* R ~ EX DEO EST] EST EX DEO En K Gr ~ AUDIT *om.* M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[6]si dixisset non lapidari dixissent "Contradictor Legis est". [7]IESUS INCLINANS SE DEORSUM (Ioh. 8,6) *ostendit* de sedibus paternis **venit** in mundum ad redimenda peccata generis humani. [8]DIGITO SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,6) ostendit peccata eorum. [9]EREXIT SE (Ioh. 8,7), ut erigeret eos qui *iacebant* in peccatis. [10]ITERUM INCLINANS SE SCRIBEBAT IN TERRA (Ioh. 8,8) ostendit remissa peccata mulieris. [11]REMANSIT IESUS SOLUS CUM MULIERE IN DOMO (Ioh. 8,9) *ostendit* cum Ecclesia in mundo. [12]QUI SEQUITUR ME NON AMBULAT IN TENEBRIS (Ioh. 8,12) ostendit non tantum gressum pedum sed affectum cordis, [13]*id est non in tenebris* ignorantiae neque in tenebris peccatorum **neque in tenebris mortis**; [14]SED HABEBIT LUCEM (Ioh. 8,12) vitae id est **habebit** lucem scientiae et lucem *perpetuae vitae*. [15]MULTA HABEO DE VOBIS LOQUI ET IUDICARE (Ioh. 8,26) ostendit quia si credideritis multa vos docebo, [16]si non credideritis multa loqui ad accusationem vestram. [17]ILLE AB INITIO HOMICIDA ERAT (Ioh. 8,44), quia semetipsum interfecit superbiendo; [18]aliter primum hominem quem Deus immortalem condidit et ipsum fecit mortalem, et per ipsam suggestionem occisus est Abel a **fratre suo.** [18a]**MENDAX EST ET PATER EIUS** (Ioh. 8,44)**, hoc est ipsum mendacium, aliter PATER: princeps daemoniorum.** [19]QUIS EX VOBIS ARGUET ME DE PECCATO? (Ioh. 8,46) QUI EX DEO EST VERBA DEI AUDIT (Ioh. 8,47), id est qui intellegit et *operat*. [20]SAMARITANUS ES ET DAEMONIUM HABES (Ioh. 8,48), hic quod non *erat*

6. si dixisset] dixissent Ma ~ lapidari] lapidarent Ma 7. redimenda] redimendum Ma 9. erigeret] eregeret Ma 12. AMBULAT] AMBULAVIT Ma ~ pedum] petam Ma ~ affectum] effectum Ma 17. superbiendo] superveniendum Ma 18. immortalem] inmortale Ma ~ condidit] contendit Ma ~ ipsum] ipse Ma ~ *post* fecit *add.* esse Ma ~ ipsam] ipsa his Ma ~ a *om.* Ma **18a.** EIUS] EI Ma 19. ARGUET] ARGUIT Ma ~ operat] operatur Ma 20. HABES] HABET Ma

*

17-18. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 42, par. 11; id., *De Genesi ad litteram libri XII*, lib. 11, par. 16 20. Cfr. Greg., *Hom in Ev.*, hom. XVIII, par. 2

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

negabat et quod erat tacendo consensit. [21]EGO GLORIAM MEAM NON QUAERO, EST QUI QUAERAT, ET IUDICET (Ioh. 8,50): Deus Pater. [22]NON QUAERO, sicut simulatores faciunt, et iniuste iudicant. [PL 582] [23]ABRAHAM PATER VESTER EXSULTAVIT UT VIDERET DIEM MEUM, VIDIT ET GAVISUS EST (Ioh. 8,56), [24]id est vidit fidem in Spiritu, et vidit illum *in persona* angelorum. [25]Tres vidit, quasi unum salutavit, ubi *dixit* "Divertite, Domini mei, ad domum servi vestri" (cfr. Gen. 19,2), "Si inveni gratiam in oculis tuis" (Gen. 18,3). [26]AMEN, AMEN DICO VOBIS (Ioh. 8,58), est amen geminatus, intellegitur vere, sive fideliter, [27]*adnuntiam* novum et vetus Testamentum. [28]ANTE ABRAHAM EGO SUM (Ioh. 8,58): de divinitate locutus est. [29]TULERUNT LAPIDES UT IACERENT IN ILLUM (Ioh. 8,59), id est lapidea corda habentes. [30]ABSCONDIT SE (Ioh. 8,59) ostendit se *absconsum a cordibus* eorum. [31]EXIVIT DE TEMPLO (Ioh. 8,59), id est de populo Iudaeorum. [32]Transiit per medium eorum, id est abiit ad gentes.

(Ioh. 9) [1]VIDIT HOMINEM A NATIVITATE SUA CAECUM (Ioh. 9,1) [2]humanum genus significat. [3]NEQUE HIC PECCAVIT NEQUE PARENTES EIUS (Ioh. 9,3), ut *intelligas* hoc quod dixit neque peccavit. [4]Adam primus creatus ad videndum malum clausos habuit oculos, cum transgres-

20. negabat] nec habet α (∉ negavit Me K Mu : negabat Gr) 21. QUAERAT] QUAERIT R 22. faciunt] facientis Ma ~ iniuste] iuste O ~ iudicant] iudicat Sa En 24. fidem] finem M : fide Mu Gr ~ *post* vidit² *add.* per Me ~ *post* illum *add.* in trinitate Gr ~ in persona] per personam Gr : in trinitate persona Mu 25. Divertite] Divertit Sk ~ inveni] inveniat Mn 26. DICO *om.* τ ~ amen³] tamen Me ~ geminatus] gemitus Mn ~ intellegitur] intellectus α (∉ intellegentiam Mn) ~ *post* intellegitur *add.* id est Mu ~ vere] vero Sk ~ sive] si M 27. adnuntiam] adnuntians Me R Wn ρ β³ : adnuntiavit M : adnuntiat Gr : et nuntiat Mu ~ vetus et novum *transp.* Gr 28. de divinitate] devinitate S ~ locutus est] dixit Mu 29. UT] ET Me ~ IACERENT] IACTAVERUNT Me : IACTARENT β (∉ Sk C O Pa) ~ IN *om.* M ~ ILLUM] EUM R ~ id est *om.* Pa ~ corda lapidea *transp.* Mu 30. *post* ABSCONDIT *add.* IESUS R β τ δ ~ ostendit] id est Mu ~ se absconsum *om.* Mu ~ eorum] illorum Pa 31. EXIVIT … Iudaeorum *om.* Pa ~ EXIVIT … Iesus (segm. 32) *om.* S ~ DE TEMPLO] DEPONI Mn 32. *ante* Transiit *add.* Iesus β τ δ : *add. s.l.* R ~ eorum] Iudaeorum C ~ abiit] fuit Mn

(Ioh. 9) 1. *ante* VIDIT *add.* ET PRETERIENS IESUS O ~ CAECUM *post* HOMINEM *transp.* R β τ δ (∉ *ante* HOMINEM *transp.* Gr) 2. *ante* humanum *add.* CAECUS K ~ genus humanum *transp.* Pa ~ significat humanum genus *transp.* Mu 3. EIUS *om.* τ ~ ut intelligas … peccavit *om.* Mu ~ peccavit *om.* S 4. *ante* Adam *add.* id est Mu ~ videndum] vidum M ~ clausos] clausus R Mn Sk M C ~ oculis habuit *transp.* H Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

negabat et quod erat tacendo consensit. [21]EGO GLORIAM MEAM NON QUAERO, EST QUI QUAERAT, ET IUDICET (Ioh. 8,50): Deus Pater. [22]**Aliter** NON QUAERO, sicut simulatores faciunt, iniuste iudicant. [PL 582] [23]ABRAHAM PATER VESTER EXSULTAVIT UT VIDERET DIEM MEUM, VIDIT ET GAVISUS EST (Ioh. 8,56), [24]id est vidit fidem in Spiritu, et vidit illum *in* **Trinitatem per** *personam* angelorum. [25]III vidit, quasi unum salutavit, ubi *dicit* "Divertite, Domini mei, ad domum servi vestri" (cfr. Gen. 19,2), "Si inveni gratiam in oculis tuis" (Gen. 18,3). [26]AMEN, AMEN DICO VOBIS (Ioh. 8,58), est amen geminatus, quod intellegitur vere sive fideliter, [27]*adnuntiat* novum et vetus Testamentum; **quod geminatus ostendit servum esse de nobilitate**. [28]ANTE ABRAHAM EGO SUM (Ioh. 8,58): de divinitate locutus est. [29]TULERUNT LAPIDES UT IACERENT IN ILLUM (Ioh. 8,59), id est lapidea corda habentes. [30]ABSCONDIT SE (Ioh. 8,59) ostendit se *absconsus esse ab oculis cordis* eorum. [31]EXIVIT DE TEMPLO (Ioh. 8,59), id est de populo Iudaeorum. [32]Transiit per medium eorum, id est abiit ad gentes.

(Ioh. 9) [1]VIDIT HOMINEM CAECUM A NATIVITATE SUA (Ioh. 9,1) [2]humanum genus significat. [3]NEQUE HIC PECCAVIT NEQUE PARENTES EIUS (Ioh. 9,3), ut *subintellegas* hoc quod dixit neque hic peccavit. [4]Adam primus creatus ad videndum malum clausus habuit oculos, cum trans-

21. GLORIAM MEAM] GLORIA MEA Ma 23. VIDERET] VIDERE Ma ~ DIEM MEUM] DIE MEO Ma 25. Si inveni] Invenit Ma 26. *ante* VOBIS *add.* TIBI Ma ~ geminatus] gemitas Ma ~ intellegitur] intellegit Ma 28. de *om.* Ma 29. *post* habentes *add.* lapides correbunt (*sic*) Ma 32. medium] medio Ma

(Ioh. 9) 2. humanum] totum Ma 3. NEQUE HIC] NEC ILLE Ma ~ hoc] hic Ma

*

23-25. Cfr. Gen. 18, 1-3 26. vere, sive fideliter: cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 60, l.14/p. 80, l.10; cfr. Cassiodorus, *Expos. S. Pauli Ep. Rom.*, cap. 1, col. 420, l.27; cfr. Isid., *Etym.*, VI, cap. 19, par. 20

(Ioh. 9) 2. Cfr. Aug., *Epistulae*, ep. 91, par. 5, p. 430, l.18; id., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 49, par. 12, l.18/tract. 44, par. 1, l.10; id., *Sermones*, ser. 136C (ed. ReAug24), p. 90, l.36; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 172, cap. 3, l.23; cfr. Greg., *Hom. in Ev.*, lib. 1, hom. 2, par. 1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

sus fuit mandatum Dei; [5]apertos oculos tenuit ad malum, et *clausit* ad bonum. [6]Quid igitur PARENTES generis humani nisi instigatores vitiorum, *aut* ipsa vitia signantur? [7]ME OPORTET OPERARI (Ioh. 9,4), id est praedicare. [8]DONEC DIES EST (Ioh. 9,4), *id est* dum est in mundo. [9]VENIT NOX (Ioh. 9,4), *id est persecutio* apostolorum, sive *persecutio* antichristi. [10]NOX QUANDO NEMO *POTEST* OPERARI (Ioh. 9,4), *id est* **post** uniuscuiusque exitum. [11]EXSPUIT IN TERRA (Ioh. 9,6), *id est* incarnationem Christi. [12]LUTUM FECIT, LINIVIT OCULOS *MEOS* (Ioh. 9,6) ostendit sicut primum hominem de limo terrae formavit, [13]ita per eundem genus luti reformavit genus humanum. [14]VADE ET LAVA AD NATATORIA SILOE (Ioh. 9,7), *demonstrans* baptismum. [15]Per PARENTES (Ioh. 9,18) intelligitur diabolus *seu* vitia, [16]qui dixerunt AETATEM HABET, IPSE PER SE LOQUATUR (Ioh. 9,21), qui nolunt hominem confiteri Christum. [17]HUNC NESCIMUS UNDE SIT (cfr. Ioh. 9,29) ostendit quia nesciebant eius divinitatem. [18]IN IUDICIO EGO *VENI* IN HUNC MUNDUM (Ioh. 9,39) ostendit qui audit verbum et non recepit iudicium, accepit ad condemnandum. [19]UT QUI NON VIDENT VIDEANT (Ioh. 9,39) ostendit gentes quae Legem non *acceperunt*. [20]ET QUI VIDENT CAECI FIANT (Ioh. 9,39), *id est* Iudaeos qui videbant per Legem caeci facti sunt, quia non crediderunt in Christo.

~ mandatum Dei *om.* C ~ Dei mandatum *transp.* Mu 5. apertos] apertus M ~ oculos *om.* Mu ~ tenuit oculos *transp.* Pa ~ tenuit] habuit Mu ~ et clausit] clausos Mu 6. Quid] Quod τ : qui Gr ~ PARENTES] PARENTIS Sk : per PARENTES Mu ~ *post* PARENTES *add.* nisi β τ : *add.* nisi *s.l.* R ~ nisi] et R β τ ~ signantur] signatur Me 7. OPORTET] OPORTIT Mn M ~ OPERARI] OPERARE Sa 8. DONEC] DUM Mu ~ id est dum sum *om.* Mu ~ est] sum R : *om.* Mh ~ sum in mundo] tempus est Me 10. OPERARI] OPERARE Sa ~ post] pro R Sk σ M O : per τ ρ C K 11. EXSPUIT] EXCUTIT Mn 12. LINIVIT] LINUIT S Sk M : LINIT Me 13. ita … reformavit *om.* M ~ luti] lutum σ 14. NATATORIA] NATORIA Mh ~ demonstrans] demonstrat τ Sk σ M ρ C O δ : demonstrabat K 15. Per PARENTES] Perhibentes Mn ~ seu] sive Mn 16. PER] PRO R : DE Wn δ ~ nolunt] noluit R ~ confiteri] confitere En K 17. NESCIMUS] SCIMUS M ~ nesciebant eius divinitatem] divinitatem nesciunt ~ *post* divinitatem *add.* et quia de virgine natus est δ 18. *post* ostendit *add.* quia Mu ~ non *om.* R ~ ad condemnandum] Adam dempnandum M ~ condemnandum] condempnationem Pa 19. VIDENT *om.* S ~ ostendit] id est Mu 20. videbant] legem habebant K : viderunt Mu ~ Christo] Christum α (∉ β)

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

gressus fuit mandatum Dei; [5]apertos oculos tenuit ad malum, et *clausos* ad bonum. [6]Quid igitur PARENTES generis humani nisi instigatores vitiorum *atque* ipsa vitia signantur? [7]ME OPORTET OPERARI (Ioh. 9,4), id est **me oportet** praedicare. [8]DONEC DIES EST (Ioh. 9,4), *hoc est* dum est in mundo. [9]VENIT NOX **QUANDO NEMO POTEST OPERARI** (Ioh. 9,4). **Per noctem intellege** *persecutionem* apostolorum, sive *persecutionem* antechristi qui nocte tamen praedicat. [10]QUANDO NEMO *OPORTET* OPERARI *intellege* uniuscuiusque exitum. [10a]**QUAMDIU IN MUNDO SUM, LUX SUM MUNDI** (Ioh. 9,5)**: est lux qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum**. [11]EXSPUIT IN TERRA (Ioh. 9,6) *ostendit* incarnationem Christi. [12]LUTUM FECIT, LINIVIT OCULOS *EIUS* (Ioh. 9,6) ostendit sicut primum hominem de limo terrae formavit [13]ita per eundem genus luti reformavit genus humanum. [14]VADE, LAVA IN NATATORIAM SILOE (Ioh. 9,7) *ostendit* baptismum. [15]Per PARENTES (Ioh. 9,18) intellegitur diabulus *sive* vitia, [16]qui dixerunt AETATEM HABET, IPSE PER SE LOQUATUR (Ioh. 9,21), qui nolunt hominem confiteri Christum. [17]HUNC NESCIMUS UNDE SIT (Ioh. 9,29) ostendit quia nesciebant eius divinitatem **et quia de virgine natus est**. [18]IN IUDITIO EGO IN HUNC MUNDUM *VENI* (Ioh. 9,39) ostendit qui audit verbum et non recepit iuditium, accepit ad condemnandum. [19]UT QUI NON VIDENT VIDEANT (Ioh. 9,39) ostendit gentes quae Legem non *acceperant*. [20]ET QUI VIDENT CECI FIANT (Ioh. 9,39) *ostendit* Iudaeos qui videbant per Legem caeci facti sunt, quia non crediderunt Christum Dei filium esse.

5. apertos... clausos] apertus... clausus Ma 6. instigatores] insticatoris Ma 8. in mundo *om.* Ma 9. VENIT] INVENIT Ma ~ praedicat] praedicant Ma 10. OPORTET *bis scr.* Ma ~ intellege] intellegit Ma ~ exitum] exitus Ma 10a. hunc] huc (*sic*) Ma 13. ita] intellegit Ma ~ per eundem] pereuntem Ma ~ luti] lutum Ma 14. IN *om.* Ma ~ SILOE] SILUA Ma 15. diabulus] diabulum Ma 17. eius *om.* Ma ~ virgine] virginem Ma 18. VENI] VENIO Ma 19. quae] qui Ma 20. *ante* Christum *add.* in Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 10) [1]QUI NON INTRAT PER IANUAM (Ioh. 10,1) *ostendit episcopos* qui per praemia *intrant*, non per vocationem Dei sive populi. [2]PASTOR EST OVIUM (Ioh. 10,2), qui *pro lucro* animarum, non *pro ambitione* saeculi est. [3]HUIC OSTIARIUS APERIT (Ioh. 10,3): primus ostiarius Iohannes, *praecursor Christi*, *secundus* ostiarius Christus est scriptura divina. [4]VOCAT NOMINATIM (Ioh. 10,3), id est novit Dominus qui sunt eius, producit illa in doctrinam, sive in regnum. [5]ANTE ILLAS VADIT (Ioh. 10,4), id est exemplum quod docuit prius *fecit*, praecedit illas *in* regna caelorum, [6]sive et omnes doctores boni praecedunt exemplis. [7]VOCEM *MEAM* AUDIUNT (Ioh. 10,16), id est doctrinam. [8]ALIENUM NON SEQUUNTUR (Ioh. 10,5), id est fideles doctrinam *haereticorum*. [9]QUOTQUOT VENERUNT FURES FUERUNT ET LATRONES (Ioh. 10,8), id est pseudoprophetae qui fuerunt et erunt tempore antichristi. [10]PER ME SI QUIS *INTRAVERIT* SALVABITUR (Ioh. 10,9), hoc est qui per doctrinam Christi salvabitur. [11]INGREDIETUR (Ioh. 10,9): per poenitentiam in Ecclesiam; [12]ET EGREDIETUR (Ioh. 10,9): de praesenti saeculo ad regnum Dei. [13]Aliter, *egredere*: contra haereticos expugnandum. [PL 583] [14]FUR NON VENIT,

(Ioh. 10) 1. INTRAT] INTRANT α (∉ Mu : CREDIDERUNT *et corr.* Me : INTRANS R : INTRET Gr) ~ IANUAM] OSTIUM Wn ~ praemia] praemium Gr ~ intrant] intrat M ~ vocationem] vacuationem Sk : invocacionem En 2. PASTOR EST] PASTORES α (∉ PASTORES SUNT R : PASTOR EST Gr) ~ pro[1] *om.* Mn β τ ~ ambitione] lucro Mu ~ est] sunt α 3. *post* est *add.* sive δ ~ divina scriptura *transp.* Mu 4. VOCAT NOMINATIM] NOMINATIM S : VOCATI NOMINE Sa Mn : VOCATI NOMINATUS Me : VOCATI NOMINATI R β : VOCAT ET NOMINAT τ ~ qui] quae Mn Wn ~ eius] eis M ~ in doctrinam … praecedit illas (segm. 5) *om.* σ 5. ILLAS[1]] ILLOS α (∉ M Mu) ~ illas[2]] illos α (∉ Gr Eg) 6. omnes] non M ~ praecedunt] procedunt M 7. AUDIUNT] AUDIENT Mu 8. ALIENUM] ALIE Sa Me En C : ALII Mn τ Sk σ ~ ALIENUM … haereticorum] Hereticorum alienam sequuntur, id est fideles doctrinam hereticorum O ~ NON *om.* Sa R M ~ fideles] fidelis Mn τ Sk σ M : fides R : fidem Mu ~ fidem haereticorum et doctrinam *transp.* Mu ~ *post* haereticorum *add.* non secuntur δ 9. QUOTQUOT] QUODQUOD ω (∉ τ σ ρ C O Mu Gr) ~ FURES] FIERES Mn ~ FUERUNT FURES *transp.* Mu ~ id est] id sunt τ σ Gr Eg ~ erunt] erit P ~ tempore] tempus R τ K ~ antichristi] antiquo Mu 10. INTRAVERIT] INTROIERIT Pa ~ hoc est] id est Mu ~ qui *om.* O ~ doctrinam] doctrinae δ ~ *post* Christi *add.* initia δ ~ *post* salvabitur *add.* sive in Ecclesia sive in regno Dei δ 11. INGREDIETUR] INGREDIATUR α (∉ τ Sk σ O δ) ~ *ante* poenitentiam *add.* timore et δ 13. egredere] egredietur δ ~expugnandum] expungnandos Pa ~ *post* expugnandum *add.* [*appendix* Mu44 Gr26 Eg42] δ 14. FUR NON] FURNUS M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 10) [1]QUI NON INTRAT PER IANUAM (Ioh. 10,1): *intellege episcopum* qui per praemia *intrat*, non per vocationem Dei sive populi. [2]PASTOR EST OVIUM (Ioh. 10,2), qui *per lucrum* animarum non *per ambitionem* saeculi est. [3]HUIC OSTIARIUS APERIT (Ioh. 10,3): primus ostiarius Iohannes, *Christi praecursor*, *alter* ostiarius Christus est **sive** scriptura divina. [4]VOCAT NOMINATIM (Ioh. 10,3), id est novit Dominus qui sunt eius, producit illas in doctrinam sive in regnum **Dei**. [5]ANTE ILLAS VADIT (Ioh. 10,4), id est exemplum quod docuit prius *implevit*, praecedit illas *ad* regna caelorum, [6]sive et omnes doctores boni praecedunt exemplis, **quod docuit sciunt**. [7]VOCEM *EIUS* AUDIUNT (Ioh. 10,16), id est doctrinam **eius audiunt**. [8]ALIENUM NON SEQUUNTUR (Ioh. 10,5), id est fideles doctrinam *haereticam* **non secuntur**. [9]QUOTQUOT VENERUNT FURES FUERUNT ET LATRONES (Ioh. 10,8), id est pseudoprophetae qui fuerunt et erunt tempore antichristi. [10]PER ME SI QUIS *INTROIERIT* SALVABITUR (Ioh. 10,9), hoc est qui per doctrinam Christi **initia** salvabitur, **sive in Ecclesia sive in regno Dei**. [11]INGREDIETUR (Ioh. 10,9): per **timore et** poenitentiam in Ecclesiam; [12]ET EGREDIETUR (Ioh. 10,9): de praesenti saeculo ad regnum Dei. [13]Aliter *egreditur*: contra haereticos expugnandum, **sed fidem numquam deserit.** [13a]**HIC PASCUA INVENIT** (Ioh. 10,9), **id est scriptura sancta intellegitur, aliter regnum Dei**. [PL 583] [14]FUR NON VENIT,

(Ioh. 10) 1. NON INTRAT] INTRAVIT Ma ~ IANUAM] IANUA Ma 2. est[2] *om.* Ma 3. HUIC] HUNC Ma ~ Christus] Christi Ma 4. doctrinam] doctrina Ma 6. praecedunt] percedunt (*sic*) Ma 7. doctrinam] doctrina Ma 8. SEQUUNTUR] SECUNTUR Ma ~ fideles] fidelis Ma ~ doctrinam] doctrina Ma 9. QUOTQUOT] QUODQUOD ω ~ pseudoprophetae] pseodepropheta Ma 10. doctrinam] doctrina Ma 11. Ecclesiam] Ecclesia Ma 12. praesenti] praesente Ma 13a. HIC] HI Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

NISI UT OCCIDAT ET PERDAT (Ioh. 10,10), isti sunt ordines sacerdotum qui pro gratia turpi lucri, non pro lucro animarum ingrediuntur. [15]EGO VENI UT VITAM HABEATIS (cfr. Ioh. 10,10), id est doctrinam meam; [16]**ET ABUNDANTIUS HABEATIS** (cfr. Ioh. 10,10), id est vitam aeternam. [17]MERCENARIUS (Ioh. 10,12) est qui pro lucro terreno docet. [18]VIDIT LUPUM, FUGIT (Ioh. 10,12), id est diabolum vel *haereticum*. [19]ALIAS OVES HABEO, QUAE NON SUNT EX HOC OVILI (Ioh. 10,16), gentes ostendit. [20]*FIT* UNUS GREX ET UNUS PASTOR (Ioh. 10,16), id est Ecclesia et Christus; [21]*hic est* lapis angularis inter medium parietem qui fecit utraque unum. [22]POTESTATEM HABEO PONENDI ANIMAM MEAM, ET ITERUM SUMENDI EAM (Ioh. 10,18), ostendit pro parte carnis. [23]PATER QUOD DEDIT MIHI MAIUS EST OMNIBUS (Ioh. 10,29) ostendit Christus vel Spiritus Dei maius est omnibus operibus saeculi. [24]EGO DIXI, DII ESTIS? (Ioh. 10,34) Tribus modis dicitur, [25]id est essentialiter, qui semper est id est Deus; [26]nuncupative, DII ESTIS; [27]false deos dicitur daemones sive idola. [28]ABIIT TRANS IORDANEM (Ioh. 10,40), *id est* ad gentes. [29]UBI IOANNES PRIMUM BAPTIZANS, MANSIT IBI (Ioh. 10,40), ostendit Ecclesiam.

(Ioh. 11) [1]LAZARUS (Ioh. 11,1) *figurat Iudaeos*, quia Iudaei infirmi erant a fide Christi. [2]MARTHA ET MARIA (Ioh. 11,1) doctrinam

~ PERDAT] PERDET R ~ sunt] ostendit K ~ turpi] turpis ρ δ ~ turpi lucri] lucri turpitudinem Mn   15. VENI *om.* En ~ HABEATIS] HABEANT K   18. VIDIT] VIDET ρ K ~ FUGIT *om.* Pa Mu   19. ALIAS] ALIOS H ~ OVILI] OVILE ω (∉ Mn β δ)~ ostendit gentes *transp.* M ρ C K O Mu   21. est *om.* Sa ~ angularis] angulari M   22. MEAM *om.* Wn ~ SUMENDI EAM] SUMMUS DIEM M ~ *post* EAM² *add.* HOC PRAECEPTUM ACCEPIT A PATRE MEO δ ~ ostendit] id est Mu ~ *post* carnis *add.* HIEMS ostendit figuram (frigus *δ¹*) mentis sive fidei δ   23. MAIUS EST¹] MAIOR EST α (∉ maiorem R τ M : maius est δ) ~ ostendit] id est Mn ~ Christus vel Spiritus] Christo vel Spiritu α ~ maius est²] maiorem esse α (∉ maior est Pa)   24. EGO DIXI DII ESTIS *om.* Me ~ DIXI *bis scr.* Pa : *post* ESTIS *transp.* Gr ~ ESTIS] ESTI M ~ dicitur] dicuntur Sk ~ *post* dicitur *add.* Deus δ   25. essentialiter] fecit sciencialiter Mn : scientialiter M ~ id est Deus] sive K ~ id est Deus, nuncupative (segm. 26)] nec Mn ~ Deus] *om.* Sk σ τ   26. nuncupative] nuncupativus ω (∉ Me Pa δ) ~ *post* nuncupativus *add.* sicut supra ego dixi Gr Eg : *add.* sicut hic Mu   27. false] falsi K : falso δ¹ ~ *post* false *add.* id sunt Mu ~ deos] dei Pa : *om.* δ ~ dicitur] dicuntur Pa : *om.* δ ~ *post* dicitur *add.* id sunt σ   28. ABIIT] HABUIT M   29. IOANNES … BAPTIZANS *om.* M ~ PRIMUM] IMPERIUM Mn : *om.* Mu ~ BAPTIZANS PRIMUM *transp.* H ~ Ecclesiam] Ecclesia S τ Mh K : Ecclesiae Mn P Sk σ

(Ioh. 11) 1. figurat] ostendit Mn ~ *post* quia *add.* vivus Mn ~ Iudaei *om.* Mu ~ a fide] ad fidem Wn

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

NISI UT OCCIDAT ET PERDAT (Ioh. 10,10), isti sunt ordines sacerdotum qui pro gratia turpi lucri non pro lucro animarum ingrediuntur. [15]EGO VENI UT VITAM HABEATIS (cfr. Ioh. 10,10) id est **ut** doctrinam meam **habeatis**, [16]id est **ut** vitam aeternam **habeatis**. [17]MERCENARIUS (Ioh. 10,12) est qui pro lucro terreno docet. [18]VIDIT LUPUM, FUGIT (Ioh. 10,12), id est diabulum vel *haereticos* **vidit**. [19]ALIAS OVES HABEO QUE NON SUNT EX HOC OVILI (Ioh. 10,16), gentes ostendit. [20]*FIAT* UNUS GREX ET UNUS PASTOR (Ioh. 10,16), id est Ecclesia et Christus; [21]*hoc* lapis angularis inter medium parietem qui fecit utraque unum. [22]POTESTATE HABEO PONENDI ANIMA MEA, ET ITERUM SUMENDI EAM; **HOC PRAECEPTUM ACCEPI A PATRE MEO** (Ioh. 10,18), ostendit pro parte carnis. [22a]**HIEMS** (Ioh. 10,22) **ostendit figuram mentis sive fidei**. [23]PATER QUOD DEDIT MIHI MAIUS EST OMNIBUS (Ioh. 10,29) ostendit Christus vel Spiritus Dei maius est omnibus operibus saeculi. [24]EGO DIXI: DII ESTIS? (Ioh. 10,34) Tribus modis dicitur, [25]id est essentialiter, qui semper est id est Deus; [26]nuncupative, **sicut supra EGO DIXI** DII ESTIS; [27]false deos dicitur daemones sive idola. [28]ABIIT TRANS IORDANEM (Ioh. 10,40) *ostendit* ad gentes. [29]UBI IOHANNES PRIMUM BAPTIZANS, MANSIT IBI (Ioh. 10,40) ostendit Ecclesiam.

(Ioh. 11) [1]LAZARUS (Ioh. 11,1) *figuram tenit Iudaeorum*, **id est** quia Iudaei infirmi erant a fide Christi. [2]MARTHA ET MARIA (Ioh. 11,1) doctrinam

14. ordines] ordinis Ma   15. doctrinam meam] doctrina mea Ma   17. pro] per Ma ~ docet] docit Ma   19. OVILI] OVILE ω   20. UNUS] UNUM Ma ~ PASTOR] PATER Ma   22. HOC] HOC EST Ma ~ ACCEPI] ACCEPIT Ma   22a. Hiems] Hiemp Ma ~ figuram] figura Ma   26. nuncupative] nuncupativus ω   27. deos] deus Ma ~ daemones] demomonis Ma   29. IBI] UBI Ma ~ Ecclesiam] Ecclesia Ma

(Ioh. 11) 1. figuram] figura Ma ~ fide] fidem Ma   2. *post* MARIA *add.* figurant Ma ~ doctrinam] doctrina Ma

*

(Ioh. 10) 18. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 4, p. 30, l.477   19. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 47, p. 5, l.7   20-21. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 47, par. 6, l.5   21. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 88, (ed. RB94), p. 85, l.286   24-26. Cfr. Greg., *Hom. in Ez.*, lib. 1, hom. 8, l.48

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

bonorum Iudaeorum ostendit. [3]HAEC INFIRMITAS NON EST AD MORTEM (Ioh. 11,4), **ostendit** quia *qui mortui* sunt hominibus, Deo vivent. [4]MANSIT IBI DUOS DIES (Ioh. 11,6), id est duo Testamenta. [5]EAMUS ITERUM IN IUDAEAM (Ioh. 11,7) ostendit reversam fidem *in* Iudaeos per Eliam et Enoch in finem mundi. [6]DUODECIM HORAE SUNT DIEI (Ioh. 11,9), dies Christus **est**, [7]DUODECIM HORAE, **duodecim** apostoli. [8]SI QUIS AMBULAVERIT IN DIE, NON OFFENDIT (Ioh. 11,9); [9]**IN DIE**, id est in doctrina Christi aut apostolorum; [10]NON OFFENDIT: in peccato. [11]QUIA LUCEM HUIUS MUNDI VIDET (Ioh. 11,9), id est quia Christum per scientiam videt. [12]SI QUIS AMBULAVERIT IN NOCTE, OFFENDIT (Ioh. 11,10), per noctem intelliguntur tenebrae peccatorum sive ignorantia cordis. [13]NON ERAM IBI (Ioh. 11,15) ostendit per praesentiam carnis; [14]sciebat mortuum esse, *id est* quia omnia novit. [15]Tres mortuos *Iesus suscitavit*: *I* in domo archisynagogae, [16]*II* filium viduae in porta civitatis, [17]III Lazarum de monumento. [18]In domo, id est in corde; in porta, id est in ore; in monumento, id est in opere. [19]Per easdem moritur homo, et per easdem resuscitabitur. [20]Quatriduanum fetentem ostendit consuetudinem peccandi quamvis per laborem paenitentiae tamen resuscitabitur. [21]MARTHA UT AUDIVIT QUIA IESUS VENIT OBVIAVIT EI (Ioh. 11,20); [22]hic MARTHA *significat Ecclesiam*, quae obviavit Christo per fidem; [23]MARIA

2. Iudaeorum bonorum *transp.* Mn τ Sk σ δ[1] ~ ostendit] ostendunt Eg 3. AD *om.* M ~ ostendit *om.* O ~ qui mortui] quae mortua O ~ hominibus *om.* S ~ Deo] Dei omnia Ma ~ vivent] vivunt Pa δ[1] 4. id est] di sunt σ 5. ostendit *om.* R ~ fidem reversam *transp.* Mu 6. DUODECIM HORAE[1] … DUODECIM HORAE[2] (segm. 7) *om.* Pa ~ HORAE] ORES R Mn : *om.* τ ~ dies] dicit Mn ~ est Christus *transp.* Mu 7. DUODECIM[1] *om.* Mu ~ apostoli] apostolorum M ~ *post* apostoli *add.* sunt Eg 8. IN DIE NON OFFENDIT *om.* Mu 9. id est] hoc est Eg ~ aut] vel Mu 10. peccato] peccatum Me 11. id est … scientiam videt *om.* σ 12. SI QUIS … OFFENDIT *om.* Eg ~ NOCTE] NOC M ~ OFFENDIT … cordis] id est in tenebris peccatorum seu in ignorantia cordis offendit Mu ~ intelliguntur] intellegitur α (∉ R τ Pa δ) ~ peccatorum tenebrae *transp.* K 13. NON ERAM] ENON ERAT R ~ ERAM] ERAT σ ρ Mu ~ IBI *om.* H ~ per *om.* R 15. archisynagogae] archisynagogi Pa δ 16. filium viduae *om.* Mu ~ porta] portam α 17. Lazarum *om.* Mu 18. In domo … in ore *om.* τ ~ in[6] *om.* R ~ opere … resuscitabitur (segm. 19) *def.* M 19. resuscitabitur … tamen (segm. 20) *om.* R 21. UT] AUTEM α (∉ UT AUTEM Pa δ) ~ QUIA] QUI Pa ~ VENIT] VENIRET R Sk En C K O δ : VENISSET Pa ~ OBVIAVIT EI, hic MARTHA (segm. 22) *om.* O 22. quae] qui ω (∉ quia S : qui R τ Sk σ ρ O δ) ~ Christo] Christum K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

bonorum Iudaeorum ostendit. [3]HAEC INFIRMITAS NON EST AD MORTEM (Ioh. 11,4) quia *quae mortua* sunt hominibus, Deo **omnis** vivent. [4]MANSIT IBI DUOS DIES (Ioh. 11,6), id est duo Testamenta. [5]EAMUS ITERUM IN IUDEA (Ioh. 11,7) ostendit reversam fidem *ad* Iudaeos per Eliam et Enoch in finem mundi. [6]XII HORAE SUNT DIEI (Ioh. 11,9), dies: Christus, [7]DUODECIM HORAE apostoli **sunt**. [8]SI QUIS AMBULAVERIT IN DIE NON OFFENDIT (Ioh. 11,9), [9]id est **si quis ambulaverit** in doctrina Christi aut apostolorum; [10]NON OFFENDIT: in peccato. [11]QUIA LUCEM HUIUS MUNDI VIDET (Ioh. 11,9), id est quia Christum **in conscientia sua** per scientiam suam videt. [12]SI QUIS AMBULAVERIT IN NOCTE OFFENDIT **QUIA LUX NON EST IN EUM** (Ioh. 11,10); per noctem intelleguntur tenebras peccatorum sive ignorantia cordis. [13]NON ERAM IBI (Ioh. 11,15) ostendit per praesentiam carnis; [14]sciebat mortuum esse, *hoc est* quia omnia novit. [15]III mortuos **legimus** *suscitasset Iesus*: *unum* in domo archisynagogae, [16]*alterum* filium viduae in porta civitatis, [17]tertium Lazarum de monumento. [18]In domo, id est in corde; in porta, id est in ore; in monumento, id est in opere. [19]Per easdem moritur homo et per easdem **si conversus fuerit** resuscitabitur. [20]Quadriduanum fetentem ostendit consuetudinem peccandi quamvis per laborem poenitentiae **et conversationem** tamen resuscitabitur. [21]MARTHA UT AUDIVIT QUIA IESUS VENIT OBVIAVIT EI (Ioh. 11,20); [22]hic MARTHA *tenit figuram Ecclesiae*, quae obviavit Christo per fidem; [23]MARIA

~ Iudaeorum] idolorum Ma 3. Deo] Dei Ma 5. reversam fidem] reversa fide Ma ~ Eliam] Elia Ma 7. HORAE] ORA Ma 11. LUCEM] LUCE Ma ~ videt[1-2] vidit Ma ~ conscientia sua] conscientiam suam Ma ~ scientiam suam] scientia sua Ma 12. noctem] nocte Ma ~ intelleguntur] intellegit Ma 15. legimus *con.*] legitimus Ma 16. filium viduae] filio videiae Ma 17. tertium Lazarum] tertio Lazaro Ma 18. monumento] monumentum Ma 20. fetentem] fidentem Ma ~ consuetudinem] consuetudine Ma ~ laborem] labore Ma 21. OBVIAVIT] OVIAVIT Ma 22. figuram] figura Ma ~ quae] qui Ma ~ obviavit] oviavit ω ~ Christo] Christum Ma ~ fidem] fide Ma

*

(Ioh. 11) 4. Cfr. Hier., *Tract. LIX Ps.*, ps. 95, l.72/77 15-17. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 49, par. 3, l.1; id., *Sermones*, ser. 139A, (ed. MiAg1) p. 353, ll.14-17/p. 354 ll.1-4 20-22. Cfr. Arnobius Iunior, *Expositiunculae*, *In Ioh.*, cap. 4, l.51

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

DOMI SEDEBAT (Ioh. 11,20): *contemplationis vitam ostendit.* [24]QUI CREDIT IN ME, ETIAM SI MORTUUS FUERIT, VIVET (Ioh. 11,25), sive corporaliter sive in peccatis per poenitentiam. [25]OMNIS QUI VIVIT ET CREDIT IN ME (Ioh. 11,26), qui hic in bonis operibus vivit in Christo non morietur in aeternum. [26]LACRIMATUS EST IESUS (Ioh. 11,35) ostendit sicut verus Deus et verus homo exemplum compassionis ostendit. [27]LIGATUS MANUS ET PEDES (Ioh. 11,44) ostendit vinculis peccatorum. [28]FACIES ORARIO LIGATA (Ioh. 11,44), *id est* velamen super corda Iudaeorum. [29]SOLVITE EUM (Ioh. 11,44), id est per praedicationem fidei solvite. QUID FACIAMUS QUIA HIC HOMO MULTA SIGNA FACIT? (Ioh. 11,47) Ut subintellegas quia sicut lumen in domo obscura quanto magis accenditur tenebrae magis effugantur, [30]sic contrario Iudaei quanto maiora **signa** *videbant in Christo*, tanto magis obcaecabantur. [31]TOLLENT LOCUM ET GENTEM (Ioh. 11,48); [32]LOCUM Hierosolymam possident Romani; [33]ET GENTES quia dispersi sunt per regiones. [PL 584] [34]PRINCEPS CAIPHAS DIXIT "EXPEDIT UNUM MORI HOMINEM, QUAM TOTA GENS PEREAT" (cfr. Ioh. 11,49-50), quia ministerium Dei habebat prae manibus et *Spiritu* Dei, hoc locutus est: [35]UT FILIOS DEI, QUI DISPERSI ERANT, CONGREGARET IN UNUM (Ioh. 11,52), ostendit *in* toto mundo.

23. DOMI] DOMO S Sa : IN DOMO Mn ~ contemplationis] contemplativam τ ~ ostendit *ante* contemplationis *transp.* K 24. ETIAM SI] ET α (∉ ET SI Me Pa Gr : ETIAM SI δ^1) ~ VIVET] VIVIT ω (∉ ρ τ O δ) ~ sive^2] seu δ^1 25. hic] his Wn ~ morietur] moritur Mu 26. ostendit *om.* Pa ~ *post* compassionis *add.* proximi δ ~ ostendit *om.* S δ 27. LIGATUS] LIGATIS α^1 ~ MANUS ET PEDES] MANIBUS ET PEDES R ~ peccatorum vinculis *transp.* δ^1 28. ORARIO] SUDARIO S R β τ δ ~ LIGATA] LIGATUS α (∉ LIGATAS τ : LIGATA ρ O δ) ~ LIGATA SUDARIO *transp.* Gr 29. solvite^2 … contrario (segm. 30) *deest* α (∉ δ) 30. quanto] quantum Mn Sk σ : quanta Mh O ~ maiora] maiore R : magna Mn ~ signa *om.* Sk ~ in Christo *om.* R ρ C K ~ obcaecabantur] excecabat Pa 31. TOLLENT] TULERUNT α (∉ δ) ~ *post* TOLLENT *add.* NOSTRUM Me 32. possident Hierosolymam *transp.* Gr 32. regiones] regionis S Sa 34. PRINCEPS *om.* Mu ~ CAIPHAS] CAUSAS R ~ EXPEDIT] EXPETIT Mn ~ UNUM *om.* En ~ HOMINEM MORI *transp.* α^1 ~ Dei] Deo H ~ habebat] habebant Mn ~ prae] per S Me Mn τ Sk σ ~ Spiritu] Spiritum R ~ hoc locutus] oblocutus Mn 35. FILIOS] FILIUS Mn ~ QUI DISPERSI ERANT *om.* Mh ~ DISPERSI] DIVISI R : *om.* Mh ~ ERANT DISPERSI *transp.* δ^1 ~ CONGREGARET] CONGREGARENT α (∉ Sa H Pa O δ) ~ in^2] ut H ~ *post* mundo *add.* [*appendix* Mu45 Gr27 Eg43] δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

DOMI SEDEBAT (Ioh. 11,20): *per Mariam contemplationem intellege.* [24]QUI CREDIT IN ME, ETIAM SI MORTUUS FUERIT, VIVET (Ioh. 11,25), sive corporaliter sive in peccatis per poenitentiam **vivet.** [25]OMNIS QUI VIVIT ET CREDIT IN ME **NON MORIETUR IN AETERNUM** (Ioh. 11,26)**, id est** qui hic in bonis operibus vivit in Christo non morietur in aeternum. [26]LACRIMATUS EST IESUS (Ioh. 11,35) ostendit sicut verus Deus et verus homo exemplum compassionis **proximi** ostendit. [27]LIGATUS MANUS ET PEDES (Ioh. 11,44) ostendit **alligatus** vinculis peccatorum. [28]FACIES ORARIO LIGATA (Ioh. 11,44) *ostendit* velamen super corda Iudaeorum. [29]SOLVITE EUM (Ioh. 11,44), id est per praedicationem fidei solvite. QUID FACIAMUS QUIA HIC HOMO MULTA SIGNA FACIT? (Ioh. 11,47) Ut subintellegas quia sicut lumen in domo obscura quanto magis accenditur tenebrae magis effugantur, [30]sic contrario Iudaei quanto maiora *in Christo videbant*, tanto magis obcaecabantur. [31]TOLLENT LOCUM ET GENTEM (Ioh. 11,48); [32]LOCUM Hierosolymam possident Romani; [33]ET GENTES quia dispersi sunt per regiones. [PL 584] [34]PRINCEPS CAIPHAS DIXIT "EXPEDIT UNUM HOMINEM MORI QUAM TOTA GENS PEREAT" (cfr. Ioh. 11,49-50), quia ministerium Dei habebat prae manibus et **per** *Spiritum* Dei, hoc locutus est: [35]"UT FILIOS DEI, QUI DISPERSI ERANT, CONGREGARET IN UNUM" (Ioh. 11,52) ostendit *de* toto mundo. [35a]**IN REGIONE IUXTA DESERTUM EPHREM CIVITAS** (Ioh. 11,54) **significat relictis Iudaeis abiit ad gentes.**

23. SEDEBAT] SEDEDAT (*sic*) Ma ~ Mariam] Maria Ma ~ contemplationem] contemplatione Ma 24. ETIAM] ET Ma ~ VIVET] VIVIT ω ~ poenitentiam] penitentia Ma 25. VIVIT$^{1-2}$] VIVET Ma 26. *ante* exemplum *add.* et Ma 28. SUDARIO] ORARIO Ma ~ LIGATA] CONLEGATA Ma ~ accenditur] acciditur Ma 30. obcaecabantur] obcecabatur Ma 32. Hierosolymam] Hierosolyma Ma 34. DIXIT] DICIT Ma ~ PEREAT] PEREANT Ma ~ ministerium] ministerio Ma ~ prae] post Ma 35. FILIOS] FILIUS Ma ~ CONGREGARET] CONGREGARE Ma 35a. DESERTUM] DESERTO Ma ~ relictis Iudaeis] relictos Iudaeos Ma

*

27. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 48, par. 3, l.13; cfr. Ambr., *De Ioseph*, cap. 11, par. 64

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 12) [1]Martha ministrabat (Ioh. 12,2) ostendit activam vitam. [2]Lazarus discumbens cum Iesu (Ioh. 12,2) significat Ecclesiam. [3]Maria accepit libram unguenti (Ioh. 12,3). Unam, id est una fides. Nardi (Ioh. 12,3) genus est. Unguenti pistici (Ioh. 12,3): vasculum quod intelligitur corda fidelium. [4]Per unguentum odor confessionis intellegitur. [5]Maria (Ioh. 12,3) *Ecclesiam significat*. [6]Unxit pedes Iesu (Ioh. 12,3), id est per confessionem poenitentiae. [7]Domus repleta ex odore unguenti (Ioh. 12,3), ita et totus mundus repletus **est** de passione et resurrectione Christi. [8]Ut audivit turba *quod* Iesus venisset (Ioh. 12,12), acceperunt ramos palmarum, exierunt obviam Iesus (Ioh. 12,13), [9]*ostendit* quia in secundo adventu post resurrectionem rapiuntur in aera cum Domino. [10]Invenit asinum (Ioh. 12,14); per asinum populum *gentium ostendit*. [11]Sedit super eum (Ioh. 12,14), id est per confessionem fidei. [12]Noli timere (Ioh. 12,15): de perditione tua, quia Salvator tuus venit (cfr. Ioh. 12,15). [13]Filia Sion (Ioh. 12,15) ostendit congregationem fidelium ex Iudaeis et gentibus. [14]Totus mundus post eum abiit (Ioh. 12,19), quia per passionem et resurrectionem suam *totum mundum de peccato redemit*, et secutus est eum. [15]Accesserunt ad Philippum, rogabant ut viderent Iesum (Ioh. 12,21) ostendit gentes per praedicationem apostolorum conversas ad fidem.

(Ioh. 12) 3. Unam … Unguenti^2 *om.* β^2 ($\notin$ O) ~ Unam … vasculum] ita et totus mundus R 4. unguentum] unguenti Eg ~ unguentum odor] odorem ungenti Mu ~ odor] odorem α ($\notin$ Pa) 5. *post* Maria *add.* iterum Gr Eg ~ significat Ecclesiam *transp.* K Mu 6. *post* poenitentiae *add.* [*appendix* Mu46 Gr28 Eg44] δ 8. *ante* Ut *add.* In crastinum δ ~ venisset] veniret Mu ~ acceperunt] exceperunt Mn ~ exierunt obviam Iesus] et exierunt ei obviam Mu 9. ostendit quia in secundo adventu *om.* Me ~ in^1] tres α ($\notin$ δ : *om.* En) ~ secundo adventu] secundum adventum α ($\notin$ δ) ~ post resurrectionem *om.* Mu ~ rapiuntur] rapientur Mu 10. per asinum] id est Mu ~ populum] populus α ($\notin$ σ Pa Mu) ~ gentium] gentilium R ~ ostendit *ante* populus *transp.* K : *om.* Mu : ostenditur Gr 11. id est *om.* Mu 12. de *om.* α^1 ~ perditione tua] perditionem tuam Sa α^1 13. Filia] filiae R C En K 14. quia] qui Mh Sk H 15. *post* rogabant *add.* eum δ ~ conversas] conversus Mn τ Sk H : conversos Wn Gr

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Ioh. 12) [1]MARTHA MINISTRABAT (Ioh. 12,2) ostendit activam vitam. [2]LAZARUS DISCUMBENS CUM IESU (Ioh. 12,2) significat Ecclesiam **ex gentibus**. [3]MARIA ACCEPIT LIBRAM UNGUENTI (Ioh. 12,3). UNAM, id est una fides. NARDI (Ioh. 12,3) genus est. UNGUENTI PISTICI (Ioh. 12,3): vasculum quod intellegitur corda fidelium. [4]Per UNGUENTUM odor confessionis intellegitur. [5]MARIA (Ioh. 12,3) **iterum** *designat Ecclesiam*. [6]UNXIT PEDES IESU (Ioh. 12,3), id est per confessionem poenitentiae. [6a]**Sicut antea ornaverat capillos, oculos et obsculat ad deceptionem hominum, item per fidem tota conversa est ad poenitentiam.** [7]DOMUS REPLETA EX ODORE UNGUENTI (Ioh. 12,3), ita et totus mundus repletus de passione et resurrectione Christi. [8]**IN CRASTINUM** UT AUDIVIT TURBA *QUIA* IESUS VENISSET (Ioh. 12,12), ACCEPERUNT RAMOS PALMARUM, EXIERUNT OBVIAM IESUS (Ioh. 12,13), [9]*figurat* quia in secundo adventu **cum sanctis** post resurrectionem rapiuntur in aera cum Domino. [10]INVENIT ASINUM (Ioh. 12,14); per ASINUM *intellege* populum *gentilium*. [11]SEDIT SUPER EUM (Ioh. 12,14), id est per confessionem fidei. [12]NOLI TIMERE (Ioh. 12,15): de perditione tua, QUIA SALVATOR TUUS VENIT (Ioh. 12,15). [13]FILIA SION (Ioh. 12,15) ostendit congregationem fidelium ex Iudaeis et gentibus. [14]TOTUS MUNDUS POST EUM ABIIT (Ioh. 12,19) **significat** quia per passionem et resurrectionem suam *redemit totum mundum de peccato*, et secutus est eum. [15]ACCESSERUNT AD PHILIPPUM, ROGABANT UT VIDERENT IESUM (Ioh. 12,21) ostendit gentes per praedicationem apostolorum conversas ad fidem.

(Ioh. 12) 1. activam vitam] activa vita Ma 2. DISCUMBENS] DECUMBENS *in* RECUMBENS *corr.* Ma ~ Ecclesiam] Ecclesiae Ma 3. LIBRAM] LIBRA Ma ~ UNAM] UNA Ma ~ genus] generis Ma ~ quod] que Ma 5. odor] odorem Ma 5. Ecclesiam] Ecclesia Ma 6. confessionem] confessione Ma 7. passione et resurrectione] passionem et resurrectionem Ma 8. OBVIAM IESUS] OVIAM IESU Ma 9. adventu] advento Ma 11. per] pro Ma 12. perditione tua] perditionem tuam Ma 13. et] ex Ma 14. secutus est] secuti sunt Ma 15. per *om.* Ma

*

(Ioh. 12) 1. Cfr. Greg., *Moralia*, lib. 6, par. 37, l.199; id., *Registrum Epistolarum*, lib. 7, ep. 22, l.10 4. Cfr. Hier., *Comm. Proph. min.*, *In Osee*, *prol.*, l.61 7. Cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 11, l.54 10. Cfr. Hier., *Comm. Is.*, SL73 lib. 1, cap. 1, par. 3, l.34; cfr. Caesarius, *Sermones*, ser. 119, cap. 4, l.1; cfr. Isid., *Quaest. in Vet. Test.*, *In Deut.*, cap. 6, par. 1, col. 361, l.39

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[16]GRANUM TRITICI (Ioh. 12,24) *figuram Christi tenet.* [17]SI MORTUUM FUERIT (Ioh. 12,25), multa grana affert, *sic* et Christus per mortem suam multiplicavit Ecclesiam **suam.** [18]CLARIFICAVI, ET ITERUM CLARIFICABO (Ioh. 12,28), id est *clarificavi* illum in resurrectione Lazari, iterum **clarificabo** illum in **sua** resurrectione. [19]PRINCEPS MUNDI MITTITUR FORAS (Ioh. 12,31), *id est* diabulo eiecto de potestate mundi per passionem crucis. [20]AMBULATE DUM LUCEM HABETIS (Ioh. 12,35), id est dum Christum corporaliter et spiritaliter vobiscum habetis. [21]NE TENEBRAE VOS COMPREHENDANT (Ioh. 12,35), id est tenebrae ignorantiae et *persecutiones* **peccatorum.** [22]ABSCONDIT SE AB EIS (Ioh. 12,36), id est corporaliter, sive spiritaliter. [23]DOMINE, QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? (Ioh. 12,38) QUIS pro raritate ponitur, sive pro difficultate; [24]auditus fides est, *quam per Spiritum sanctum* audivimus. [25]BRACHIUM DOMINI (Ioh. 12,38), Filius Dei est; [26]CUI REVELATUM EST (Ioh. 12,38), id est aliqua *pars* ex Iudaeis revelatum est gentibus, [27]**id est** QUI CREDIT IN ME (Ioh. 12,44): non solum secundum humanitatem sed secundum divinitatem; [28]aliter non solum in me sed et in Patre, quia "Ego in Patre, et Pater in me est" (Ioh. 14,10-11). [29]QUI VIDET ME, VIDET QUI ME MISIT (Ioh. 12,45), ac si aperte dixisset [30]"Qui vidit me *verum hominem* esse, et credit me verum Deum esse, *videt* **et** Patrem secundum divinitatem". [31]NON VENI UT IUDICEM, SED UT SALVIFICEM MUNDUM (Ioh. 12,47)

17. affert] adferet S Sa Me Mn H : fert Mu ~ per] post S Sa C ~ per mortem] per tem (*ut vid.*) R ~ multiplicavit] mortificavit Me 18. CLARIFICAVI[1]] CLARIFICA S Sa Mn : CLARIFICABAT τ : CLARIFICAVIT σ ~ clarificavi[2]] clarifica α (∉ O δ) ~ clarificabo[2]] clarifica α (∉ O δ) ~ resurrectione sua *transp.* Gr Eg ~ sua resurrectione] resurrectione illius Mu 19. *ante* PRINCEPS *add.* his Mn ~ MITTITUR] DIMITTETUR Mu : EICITUR Gr : DIMITTITUR Eg ~ eiecto] eiectio H ~ *post* crucis *add.* Christi sive K 20. LUCEM] LUMEN α (∉ α^{1}) ~ habetis vobiscum *transp.* τ 21. *a* NE TENEBRAE *des.* Sa ~ tenebrae[2]] tenebras S Me R Mn Sk H En C K : *om.* Mu ~ persecutiones] persecutionis Mn τ Sk σ Pa Eg 22. sive] et Mu 23. CREDIDIT] CREDIT α (∉ R σ En Gr Eg : CREDET τ) ~ pro raritate] pluraritate S ~ raritate] caritate Me Mn τ σ En C : largitate Mu ~ ponitur] ponit Mn 24. sanctum Spiritum *transp.* τ ~ audivimus] audimus S 26. CUI] QUI R ~ EST[1] *om.* Me ~ pars ex Iudaeis] ex Iudaeis pars Pa ~ est[3] *om.* R ~ *post* gentibus *add.* [*appendix* Mu47 Gr29 Eg45] δ 27. id est *om.* δ ~ secundum[1] *om.* S 28. quia Ego in Patre *om.* Pa 29. *post* VIDET[2] *add.* EUM τ Sk σ δ ~ MISIT ME *transp.* Mu ~ aperte *om.* Mu 30. me vidit *transp.* S ~ verum[1-2]] verbum τ 31. SALVIFICEM] SALVIVIFICEM M ~ MUNDUM[1] *post* IUDICEM *transp.* K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[16]GRANUM TRITICI (Ioh. 12,24) *tenet figuram Christi*. [17]SI MORTUUM FUERIT (Ioh. 12,25), multa grana affert, *ita* et Christus per mortem suam multiplicavit Ecclesiam. [18]CLARIFICAVI ET ITERUM CLARIFICABO (Ioh. 12,28), id est *clarificavit* illum in resurrectione Lazari, iterum illum in resurrectione. [19]PRINCEPS MUNDI MITTITUR FORAS (Ioh. 12,31) *ostendit* diabulo eiecto de potestate mundi per passionem crucis. [20]AMBULATE DUM LUCEM HABETIS (Ioh. 12,35), id est dum Christum corporaliter et spiritaliter vobiscum habetis. [21]NE TENEBRAE VOS COMPREHENDANT (Ioh. 12,35), id est tenebrae ignorantiae et **tenebrae peccatorum et tenebrae** *persecutionis*. [22]ABSCONDIT SE AB EIS (Ioh. 12,36) id est corporaliter sive spiritaliter. [23]DOMINE QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? (Ioh. 12,38) **Hic** QUIS pro raritate ponitur, sive pro difficultate; [24]auditus fides est, *quia* per *Spiritum sanctum* audivimus **a te**. [25]BRACHIUM DOMINI (Ioh. 12,38) Filius Dei est; [26]CUI REVELATUM EST (Ioh. 12,38), id est aliqua *particula* ex Iudaeis revelatum est gentibus. [26a]**HAEC DIXIT ESAIAS, QUANDO VIDIT MAIESTATEM DOMINI** (Ioh. 12,41): **"Vidi in Spiritum sedente Domino super solium"** (cfr. Is. 6,1). **ET LOCUTUS EST DE EO** (Ioh. 12,41) **interim, id est superius**. [27]QUI CREDIT IN ME (Ioh. 12,44): non solum secundum humanitatem sed secundum divinitatem; [28]aliter **QUI CREDIT IN ME**: non solum in me sed et in Patre, quia "Ego in Patre, et Pater in me est" (Ioh. 14,10-11). [29]QUI VIDET ME, VIDET **EUM** QUI ME MISIT (Ioh. 12,45), ac si aperte dixisset [30]"Qui vidit me *hominem verum* esse, et credit me verum Deum esse, *vidit* Patrem meum secundum divinitatem". [31]NON VENIT UT IUDICEM, SED UT SALVIFICEM MUNDUM (Ioh.

16. tenet] tenit Ma ~ *post* Christi *add.* granum tritici Ma 17. affert] adferit Ma 18. CLARIFICAVI] CLARIFICAVIT Ma ~ CLARIFICABO] CLARIFICAVIT Ma ~ resurrectione[1-2] resurrectionem Ma ~ Lazari] Lazare Ma 19. eiect] electo Ma 20. id est] item Ma 22. spiritaliter] sanctaliter Ma 23. CREDIDIT] CREDIVIT Ma ~ NOSTRO] NOSTRUM Ma ~ raritate] caritate Ma 24. per *om.* Ma 26. aliqua particula] aliquae particulae Ma 26a. Vidi] Vidit Ma ~ LOCUTUS] LOCUS Ma 29. VIDET[1-2]] VIDIT Ma ~ ac] hac Ma 30. Patrem meum] Patre meo Ma

*

16. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 73, par. 13, l.19; cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 7, ll.1987/2008/2061; id., *Expl. Ps.*, ps. 43, cap. 39, par. 2 18. Cfr. Aug., *Enarr. In Ps.*, ps. 1, par. 3, l.15; id., *In Ioh. Ev. tract*, tract. 64, par. 1, l.15 23. Cfr. *Anonymi Glosa Psalmorum*, vol. 1, p. 411, l.1/vol. 2, p. 38, l.2 25. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 53, par. 2, l.5

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit quod per effusionem sanguinis *redimeret* mundum in primo adventu, in secundo adventu iudicaturus sum mundum.

(Ioh. 13) [1]*DILEXI VOS, QUIA ERAM IN MUNDO*, USQUE IN FINEM DILEXIT (Ioh. 13,1): exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permaneant usque in finem. [PL 585] [2]CAENA FACTA (Ioh. 13,2) ostendit passionem Christi; [3]sicut post caenam *prandium non fit*, sic et Christus postquam semel passus est *non ostendit se iterum passurum*; [4]SURGENS A CAENA (cfr. Ioh. 13,4) ostendit *passionem nostram, resurrectionem*, sive ascensionem. [5]PONIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,4) ostendit quia deponenda erant vestimenta eius ad crucem. [6]ACCIPIENS LINTEUM PRAECINXIT SE (Ioh. 13,4). [7]*LINTEO*, *id est* mortificatio ipsius. [8]MITTIT AQUAM IN PELVIM (Ioh. 13,5) ostendit gratiam baptismi. [9]COEPIT LAVARE PEDES DISCIPULORUM ET EXTERGERE LINTEO (Ioh. 13,5). [10]Per lavationem pedum baptismum apostolorum intelligitur. [11]Per extersionem lintei ostendit per passionem Christi extersionem peccatorum. [12]NON LAVABIS MIHI PEDES

~ quod *om.* S τ Wn ~ *post* quod *add.* qui δ[1] ~ effusionem sanguinis] effusionis sanguinem Me ~ sanguinis] sanguinem S ~ redimeret] venit redimere δ ~ in primo adventu *om.* α (∉ δ) ~ mundum[1] … iudicaturus sum *om.* R ρ C K ~ secundo adventu] secundum adventum α (∉ τ O : secunda adventu M) ~ *post* adventu[2] *add.* veniet Gr : *add.* adveniet δ[1] ~ iudicaturus] iudicatur M ~ sum *om.* δ

(Ioh. 13) 1. DILEXI] DILEXIT Pa : CUM DILEXISSET δ ~ VOS] EOS Pa : SUOS δ ~ ERAM] ERANT Pa δ ~ MUNDO] MUNDUM R ~ *post* DILEXIT *add.* EOS Gr Eg : *add.* EIS Mu ~ dilectione caritatis] Dei veritate α (∉ δ) ~ permaneant] permanent Me 2. *post* Christi *add.* quia Mu 3. et *om.* τ σ ~ non ostendit *om.* Pa ~ non ostendit se iterum passurum] non iterum se passurum ostendit Gr ~ passurum *in* passus *corr.* En 4. SURGENS] SCIENS Mn ~ ostendit] id est M ~ *post* ostendit *add.* post δ ~ passionem] passio M ~ nostram] suam δ ~ *post* nostram *add.* et τ K ~ sive] seu Mu 5. ostendit *om.* Mu ~ vestimenta eius *om.* Mu 6. *ante* ACCIPIENS *add.* capitulum CXV S : *add.* Incipit capitulatio R Mn τ β (∉ O) ~ *post* LINTEUM *add.* ET τ β 7. LINTEO] LINTEUM σ O : Per LINTEUM δ ~ id est] intellegitur δ ~ mortificatio] mortificationem Gr Eg ~ mortificatio ipsius] mor eius Mu 8. MITTIT] MISIT Mn Wn O ~ IN PELVIM *om.* Mu ~ PELVIM] PELVEM α ~ ostendit] id est Mu 9. DISCIPULORUM PEDES *transp.* Gr ~ EXTERGERE] STERGERE Mn 10. lavationem] lavationum Me Mh Sk ~ *post* pedum *add.* id est Mu ~ apostolorum] discipulorum δ[1] ~ *post* apostolorum *add.* internorum O ~ intellegitur] intellegi Mn 11. extersionem[1]] extensionem Me ~ lintei ostendit per *om.* Mu ~ per[2] *om.* S Wn K Pa ~ passionem] passio Mu ~ *post* Christi *add.* et Mn M En Mu ~ extersionem[2]] extersio Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

12,47) ostendit quod per effusionem sanguinis *venit redimere* mundum **in primo adventu**, in secundo adventu **venio et** iudicaturus sum mundum.

(Ioh. 13) [1]*Diligens suos qui erant in mundo*, USQUE IN FINEM DILEXIT (Ioh. 13,1), **id est** exemplum dedit ut omnes in dilectione caritatis permaneant usque in finem. [PL 585] [2]CAENA FACTA (Ioh. 13,2) ostendit passionem Christi; [3]sicut post caena *non subsequitur prandium*, sic et Christus postquam semel passus est *non iterum se ostendit* **esse** *passurus*. [4]SURGIT A CAENA (Ioh. 13,4) ostendit *passionem et resurrectionem* sive ascensionem. [5]PONIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,4) ostendit quia deponenda erant vestimenta eius ad crucem **et expoliatum esse ad Iudaeis**. [6]ACCIPIENS LINTEUM PRAECINXIT SE (Ioh. 13,4). [7]*Per* LINTEUM *intellege* mortificationem ipsius. [8]MITTIT AQUAM IN PELVIM (Ioh. 13,5) ostendit gratiam baptismi. [9]COEPIT LAVARE PEDES DISCIPULORUM ET EXTERGERE LINTEO **QUO ERAT PRAECINCTUS** (Ioh. 13,5). [10]Per lavationem pedum baptismum apostolorum intellegitur. [11]Per extersionem lintei ostendit per passionem Christi extersionem peccatorum. [12]NON LAVABIS MIHI PEDES

31. effusionem] effusione Ma ~ primo adventu] primum adventum Ma ~ secundo adventu] secundum adventum Ma

(Ioh. 13) 1. mundo] mundum Ma ~ dilectione] dilectionem Ma 3. *post* iterum *add.* non Ma 4. SURGIT] SURGE Ma 8. AQUAM] AQUA Ma ~ PELVIM] BELVE Ma ~ gratiam] gratia Ma 9. LINTEUM] LINTEO Ma ~ QUO] QUOD Ma 11. extersionem] extersione Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

IN AETERNUM (Ioh. 13,8), pavore perterritus dicebat hoc. [13]SI NON LAVERO TE, NON HABEBIS MECUM PARTEM (Ioh. 13,8) *ostendit* qui non est lavatus per baptismum et confessionem poenitentiae non habebit partem apud Deum. [14]ACCEPIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,12), iterum *ostendit quod* revertitur ad Iudaeos in finem mundi. [15]NON EST SERVUS MAIOR DOMINO SUO, NEQUE APOSTOLUS MAIOR EO QUI MISIT ILLUM (Ioh. 13,16), [16]*id est* "*Si* ego patior, et vos patimini"; [17]*aliter* "*Si ego* me humilio usque ad vestigia vestra, ita et vos *humiliate vos* in omnibus". [18]LEVABIT CONTRA ME CALCANEUM (Ioh. 13,18), *id est* sicut calcaneum extrema pars membri est, sic et Dominus **noster** in extrema aetate mundi passus est, sive post consummationem scripturarum Christus passus est. [19]ET POST BUCCELLAM INTROIVIT IN *EUM* SATANAS (Ioh. 13,27), [20]*id est* sicut apostolus ait "Qui indigne accipit corpus Domini et sanguinem eius iudicium manducat et bibit" (I Cor. 11,29). [21]PRAECEPTUM NOVUM DO VOBIS id est UT DILIGATIS INVICEM (Ioh. 13,34); [22]in Vetere *dicitur* "Diligis amicum et odio habebis inimicum"; [23]Dominus dicit "Diligite inimicos vestros", hoc est praeceptum novum.

(Ioh. 14) [1]NON TURBETUR COR VESTRUM (Ioh. 14,1): hic *praedicat* apostolis de passione sua. [2]CREDITIS IN DEUM ET IN ME CREDITE (Ioh. 14,1), quia *Filius Dei* sum credite. [3]IN DOMO PATRIS (Ioh. 14,2), id est

12. IN AETERNUM *om.* Mu ~ perterritus] perterritum M ~ dicebat hoc] hoc dixit Mu 13. PARTEM MECUM *transp.* R σ Pa C K O δ ~ lavatus *in* lotus *corr. a.m.* H ~ lavatus] lotus Mu ~ *ante* confessionem *add.* per R ~ habebit] habebis S : habes τ σ ~ *post* habebit *add.* et Mu ~ apud Deum] apud Dominum R : cum Deo δ 14. ostendit *om.* Mu ~ revertitur] revertetur R ρ C K O δ 15. EST *om.* Sk ~ APOSTOLUS] APOSTOLI S ~ EO MAIOR *transp.* R M ~ ILLUM] ILLOS S 16. patimini] patiemini τ 17. humilio me *transp.* Mu ~ humilio] humilior M ~ ita *om.* S Mu ~ ita *post* vos^1 *transp.* τ ~ vos^2 *om.* τ K ~ in *om.* ω (∉ δ^1) ~ omnibus] hominibus τ 18. LEVABIT] LEVAVIT ω (∉ R Sk ρ K O δ) ~ extrema] extra me Mn ~ membri est *transp.* τ ~ sive … passus est^2 *om.* α (∉ δ) ~ Christus *om.* δ ~ passus est^2 *om.* Mu 19. BUCCELLAM] BUCCELLUM O ~ INTROIVIT] PANIS INTRAVIT M 20. indigne] indigno Mn ~ accipit] accepit S Mn Sk σ M Mh ~ eius *om.* δ^1 ~ *post* iudicium *add.* sibi Me K δ 21. id est *om.* R α^1 ~ DILIGATIS] INTELLEGATIS R ~ INVICEM] IN INVICEM M 22. Vetere] Veterem R : Veteri Mu ~ Diligis] Diliges σ M O Pa δ ~ *post* amicum *add.* tuum C δ ~ *post* inimicum *add.* tuum C δ 23. novum praeceptum *transp.* Mu ~ novum] meum C Pa

(Ioh. 14) 1. TURBETUR] CONTURBETUR R ~ apostolis] apostolos C En K O ~ sua] dicit Pa 2. CREDITIS] CREDITE ω (∉ δ) 3. *post* PATRIS *add.* MEI R β τ δ

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

IN AETERNUM (Ioh. 13,8), pavore perterritus dicebat hoc. [13]SI NON LAVERO TE, NON HABEBIS MECUM PARTEM **IN AETERNUM** (Ioh. 13,8) *intellegitur* qui non est lavatus per baptismum et confessionem poenitentiae non habebit partem cum Deo. [14]ACCEPIT VESTIMENTA SUA (Ioh. 13,12), iterum *quod significat* reveritur ad Iudaeos in finem mundi. [15]NON EST SERVUS MAIOR DOMINO SUO, NEQUE APOSTOLUS MAIOR EO QUI MISIT ILLUM (Ioh. 13,16) [16]*ostendit* **quia** *"Sicut* ego patior, et vos patimini"; [17]*alio senso "Sicut me* humilio **vobis** usque ad vestigia vestra, ita et *vos humiliate* in omnibus". [18]LEVABIT CONTRA ME CALCANEUM (Ioh. 13,18), *ostendit* sicut calcaneum extrema pars membri est, sic et Dominus in extrema aetate mundi passus est, sive post consummationem scripturarum Christus passus est. [19]ET POST BUCELLA INTROIVIT IN *EO* SATANAS (Ioh. 13,27) [20]*ostendit* sicut apostolus ait "Qui indigne accipit corpus Domini et sanguinem eius iudicium manducat et bibit" (I Cor. 11,29). [20a]CLARIFICATUS EST IESUS (Ioh. 13,31): **hic praeterito pro futuro posuit.** [21]PRAECEPTUM NOVUM DO VOBIS id est UT DILIGATIS INVICEM (Ioh. 13,34), [22]in vetere *dictum est* "Diligis amicum **tuum** et odio habebis inimicum **tuum**"; [23]Dominus dicit "Diligite inimicos vestros", hoc est praeceptum novum.

(Ioh. 14) [1]NON TURBETUR COR VESTRUM (Ioh. 14,1): hic *praedicabat* apostolis de passione sua. [2]CREDITIS IN DEUM ET IN ME CREDITE (Ioh. 14,1), quia *Dei filius* sum credite. [3]IN DOMO PATRIS (Ioh. 14,2), id est

13. LAVERO] LAVAVERO Ma ~ intellegitur] intellegit Ma ~ habebit] habet Ma 14. Iudaeos] Iudaeis Ma 15. EO] EUM Ma 17. in *om.* ω 18. LEVABIT] LEVAVIT ω ~ pars] pras (*sic*) Ma ~ in *om.* Ma 20. accipit] accepit Ma ~ bibit] bibet Ma 22. odio] hodium Ma

(Ioh. 14) 1. passione sua] passionem suam Ma 2. CREDITIS] CREDITE ω ~ CREDITE] CREDIT Ma

*

(Ioh. 13) 18. Cfr. Ambr., *Expl. Ps.*, ps. 48, cap. 10, par. 2, p. 367, l.1

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

in Ecclesia. [4]MANSIONES MULTAE SUNT (Ioh. 14,2), id est sicut in uno homine sensus divisi sunt, [5]sic in Ecclesia, quod est corpus Christi, gratiae multae sunt. [6]VADO PARARE VOBIS LOCUM (Ioh. 14,2), id est parabo vobis vitam aeternam, sicut ait apostolus "Advocatum habemus apud Patrem, qui interpellat pro nobis" (I Ioh. 2,1). [7]EGO SUM VIA ET VERITAS ET VITA (Ioh. 14,6). Via sine errore Christus est, veritas sine *falsitate*, vita sine morte ipse est. [8]AMODO NOSTIS EUM ET VIDISTIS EUM (Ioh. 14,7), id est quem viderunt oculis corporis et cognoverunt oculis cordis secundum divinitatem per illustrationem Spiritus sancti. [9]MAIORA HORUM FACIET (Ioh. 14,12), **id est** quia Christus per fimbriam mulierem sanavit, [10]apostoli vero *per umbram* infirmos curabant. [11]ROGABO PATREM MEUM, ET ALIUM PARACLITUM DABIT VOBIS (Ioh. 14,16): per **bis** Spiritum acceptum *dilectio* Dei et proximi *intelligitur*. [12]SPIRITUM VERITATIS QUEM MUNDUS *ACCIPERE NON POTEST* (Ioh. 14,17), *id est* qui mundum diligit non accepit illum. [13]NON RELINQUAM VOS ORPHANOS (Ioh. 14,18), id est non relinquam vos secundum divinitatem. [14]IN ILLA DIE COGNOSCETIS (Ioh. 14,20), id est in futuro, sive in resurrectione Christi. [PL 586] [15]EGO IN PATRE (Ioh. 14,20), *id est* secundum divinitatem. [16]VOS IN ME (Ioh. 14,20), *quia* membra mea estis. [17]ET EGO IN VOBIS (Ioh. 14,20), id est in dilectione cordis vestri. [18]MANIFESTABO EI MEIPSUM (Ioh. 14,21), id est credentes in divinitatem. [19]MANSIONEM APUD EUM FACIEMUS (Ioh. 14,23), sicut ipse ait "Ubi duo vel tres congregati

4. SUNT *om.* Mu ~ sicut] sic M ~ homine] hominem M ~ divisi sunt sensus *transp.* δ^1 ~ divisi sunt] divisus est R β τ δ^1 5. quod est corpus Christi *om.* Mu 6. parabo] parare Mn M Pa ~ parabo vobis *om.* δ^1 6. ait *om.* R ~ Advocatum habemus] exibentibus habetis Mn ~ habemus] habetis α^1 (∉ R β^1) τ 7. VIA^1 … VITA^1] VITA … VIA α (∉ τ Wn K O δ) ~ ipse est *om.* Mu 8. EUM^1] ENIM Mu ~ viderunt] vidistis Mu ~ cognoverunt] novistis Mu ~ sancti Spiritus *transp.* δ^1 9. FACIET] FACIT ω (∉ Me δ^1 : FACIAS Mn : FACIETIS O) ~ *post* fimbriam *add.* vestimenti δ^1 10. vero *om.* δ^1 ~ curabant] curabam Mn ~ *post* curabant *add.* Explicit Passio α^1 (∉ σ δ : *sp. rel.* Pa) 11. per bis] pro verbiis Mn ~ per bis spiritum] per spiritum sanctum bis Mu ~ *post* Spiritum *add.* sanctum C En ~ acceptum Spiritum *transp.* Gr ~ intelligitur] intellectum Mn 12. SPIRITUM] SPIRITUS En ~ qui mundum] quia mundo non M ~ diligit mundum *transp.* Gr ~ accepit] accipit Mn ρ O δ ~ illum] eum Mu 13. vos^2 *om.* Eg ~ secundum] sed M ~ *post* divinitatem *add.* do vobis M 14. ILLA] ILLO H Pa 15. EGO … vestri (segm. 17) *om.* M ~ id est *om.* δ^1 17. ET EGO *om.* τ ~ IN VOBIS id est *om.* Mu 18. MANIFESTABO] MANIFESTO Eg ~ in divinitate credentes *transp.* M 19. MANSIONEM] MANSIONES M ~ FACIEMUS] FACIMUS Sk Wn En C K Eg

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

in Ecclesia. [4]MANSIONES MULTAE SUNT (Ioh. 14,2), id est sicut in uno homine sensus divisi sunt, [5]sic **et** in Ecclesia, quod est corpus Christi, gratiae multae sunt. [6]VADO PARARE VOBIS LOCUM (Ioh. 14,2), id est parabo vobis vitam eternam, sicut ait apostolus "Advocatum habemus apud Patrem, qui interpellat pro nobis" (I Ioh. 2,1). [7]EGO SUM VIA ET VERITAS ET VITA (Ioh. 14,6). Via sine errore Christus est, veritas sine *fallacia* **et** vita sine morte ipse est **Christus**. [8]AMODO NOSTIS EUM ET VIDISTIS EUM (Ioh. 14,7), id est quem viderunt oculis corporis et cognoverunt oculis cordis secundum divinitatem per illustrationem Spiritus sancti. **QUI VIDIT ME VIDIT ET PATREM MEUM** (Ioh. 14,9); **quia ego et Pater unum sumus, dum dicit unum confunditur Arrius**. [9]MAIORA HORUM FACIET (Ioh. 14,12); **quomodo maiora horum?** Quia Christus per fimbriam mulierem sanavit, [10]apostoli vero *umbra* infirmos curabant. [11]ROGABO PATREM MEUM ET ALIUM PARACLITUM DABIT VOBIS (Ioh. 14,16): per Spiritum acceptum *dilectionem* Dei et proximi *intellege*. [12]SPIRITUS VERITATIS QUEM MUNDUS *NON POTEST ACCIPERE* (Ioh. 14,17) *ostendit* qui mundum diligit non accepit illum. [13]NON RELINQUAM VOS ORPHANOS (Ioh. 14,18), id est non relinquam vos secundum divinitatem. [14]IN ILLA DIE COGNOSCETIS (Ioh. 14,20), id est in futuro cognoscetis, sive in resurrectione Christi. [PL 586] [15]EGO IN PATRE (Ioh. 14,20) *ostendit* secundum divinitatem. [16]VOS IN ME (Ioh. 14,20) **ostendit** *qui* membra mea estis. [17]ET EGO IN VOBIS (Ioh. 14,20), id est in dilectione cordis vestri. [18]MANIFESTABO EI MEIPSUM (Ioh. 14,21), id est credentes in divinitatem. [19]MANSIONEM APUD EUM FACIEMUS (Ioh. 14,23) **ostendit** sicut ipse ait "Ubi duo vel III congregati

4. uno] unum Ma 6. habemus] habent Ma 7. Via sine] Vias ne Ma 8. AMODO] MODO Ma 9. FACIET] FACIT ω ~ fimbriam mulierem sanavit] fimbria muliere sanabit Ma 10. vero] viro Ma ~ infirmos] infirmus Ma ~ curabant] curabatur Ma 12. QUEM] QUE Ma 13. ORPHANOS] ORFANUS Ma 14. in[2]] III Ma ~ cognoscetis[2]] cognoscitis Ma ~ resurrectione] resurrectionem Ma 15. PATRE] FRATRE Ma 18. EI] IN Ma ~ credentes] credentis Ma ~ *ante* divinitatem *add.* se Ma

*

(Ioh. 14) 9. Cfr. Aug., *Sermones*, ser. 245, (ed. PL38) col. 1152, l.47; *ibid.*, ser. 63B, (ed. MiAg1) p. 612, l.20 10. Cfr. Ambr., *De officiis*, lib. 3, cap. 1, par. 3; cfr. Chrom., *Sermones*, ser. 31, ll.82/90 16. Cfr. Aug., *Contra Faustum*, lib. 22, par. 22, p. 614, l.6

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fuerint in nomine meo, ibi sum et ego in medio eorum". [20]PACEM MEAM DO VOBIS (Ioh. 14,27), *id est* sicut ego patienter suffero omnia, et vos *patientiam habebitis*. [21]PACEM RELINQUO VOBIS (Ioh. 14,27), id est sicut ego passus sum, ita et vos patimini. [22]NON SICUT MUNDUS DAT PACEM EGO DO VOBIS (Ioh. 14,27): mundus interruptam pacem dat, Deus aeternam dat. [23]VENIT PRINCEPS MUNDI AD ME ET *NIHIL IN ME* INVENIT (cfr. Ioh. 14,30), *id est* venit diabolus ad crucem et in Domino non invenit peccatum; [24]quaesivit capere, captus est ab eo. [25]SICUT PRAECEPIT MIHI PATER, SIC FACIO (cfr. Ioh. 14,31): misit illum Pater ut sanguinem suum funderet pro genere humano, et ita fecit.

(Ioh. 15) [1]EGO SUM VITIS VERA (Ioh. 15,1), unde profluit sanguis et aqua. [2]ET PATER MEUS AGRICOLA (Ioh. 15,1), id est cultor Ecclesiae. [3]*VOS* PALMITES (Ioh. 15,5), *id est apostoli* sive *fideles* Ecclesiae; [4]sicut palmes non potest a se fructum ferre nisi manserit in vite, sic et unusquisque non fert fructum *nisi manserit in Christo*. [5]IN HOC CLARIFICATUS EST PATER MEUS, UT FRUCTUM PLURIMUM AFFERATIS (Ioh. 15,8), id est sicut ego per praedicationem et passionem fructificavi, ita et vos facite. [6]SICUT DILEXIT ME PATER, ET EGO DILEXI VOS (Ioh. 15,9), id est sicut misit me Pater praedicare, et pati, et ego mitto vos. [7]MAIOREM CARITA-

~ et ego *om.* Mu ~ in medio eorum] et reliqua R M ρ C : *om.* K 20. sicut] si Pa ~ ego *om.* C ~ patienter] pacior δ[1] ~ suffero] subfirmavero Mn : *om.* δ[1] ~ habebitis] habetis R τ Pa : habeatis δ 21. *post* PACEM *add.* MEAM S R τ O Pa ~ ita *om.* Eg ~ patimini] patiemini Mn R τ σ Pa 22. PACEM *om.* δ[1] ~ VOBIS *om.* En ~ interruptam] inter relictam Mn ~ dat pacem *transp.* δ[1] ~ dat aeternam *transp.* Eg ~ *post* dat *add.* PATER MAIOR ME EST ostendit pro parte carnis δ 23. MUNDI *om.* M ~ *post* AD ME *add.* id est diabolus ad crucem et Mu ~ NIHIL IN ME INVENIT] IN ME NON INVENIT NICHIL *et add.* id est diabolus venit ad crucem Eg ~ INVENIT IN ME *transp.* M Mu ~ diabolus venit *transp.* R τ β (∉ Sk σ M C) δ ~ diabolus … non invenit *om.* Mu 24. *post* capere *add.* et Mu ~ ab eo *om.* Mu 25. funderet] fuderet et Mn

(Ioh. 15) 1. profluit] perfluit R τ β (∉ K) 2. PATER MEUS AGRICOLA *om.* M ~ cultor] pastor Mn 3. VOS PALMITES … Ecclesiae *om.* Pa ~ PALMITES] PALMITIS Mn 4. palmes] palmis S Wn O : palmam τ ~ ferre] facere Sk Wn M En ~ non fert fructum] non potest fructum facere Gr Eg : *om.* Mu ~ fert] potest H : adfert M 5. *post* HOC *add.* ERGO τ Sk σ O δ ~ PLURIMUM] PRIMUM R ~ sicut per praedicationem ego *transp.* R β τ δ ~ sicut … passionem] sicut ego per crucem et praedicationem Mu ~ per *om.* R ~ facite *om.* Mu 6. ET EGO … Pater[2] *om.* Wn ~ sicut[2] *om.* M ~ me misit *transp.* Mu ~ Pater *om.* Mu ~ mitto *om.* Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

fuerint in nomine meo, ibi sum et ego in medio eorum". [20]PACEM MEAM DO VOBIS (Ioh. 14,27) *ostendit* sicut ego patienter suffero omnia, **ita** et vos *in patientia* **vestra possidebitis animas vestras**. [21]PACEM **MEAM** RELINQUO VOBIS (Ioh. 14,27), id est sicut ego passus sum et vos **post me** patimini. [22]NON SICUT MUNDUS DAT EGO DO VOBIS (Ioh. 14,27): mundus interruptam pacem dat, Deus aeternam dat. [22a]**PATER MAIOR ME EST** (Ioh. 14,28) **ostendit pro parte carnis**. [23]VENIT PRINCEPS **HUIUS** MUNDI AD ME ET *IN ME NIHIL* INVENIT (cfr. Ioh. 14,30) *ostendit* venit diabolus ad crucem et in Domino non invenit **ullum** peccatum; [24]quaesivit capere, captus est ab eo. [25]SICUT PRAECEPIT MIHI PATER, SIC FACIO (cfr. Ioh. 14,31) **ostendit** misit illum Pater ut sanguinem suum funderet pro genere humano, et ita fecit.

(Ioh. 15) [1]EGO SUM VITIS VERA (Ioh. 15,1), unde profluit sanguis et aqua. [2]ET PATER MEUS AGRICULA (Ioh. 15,1), id est cultor Ecclesiae. [3]*Per* PALMITES (Ioh. 15,5) *intellegitur apostulus* sive *fidelis* Ecclesiae; [4]sicut palmes non potest a se fructum ferre nisi manserit in vite, sic et unusquisque *nisi manserit in Christo* non fert fructum. [5]IN HOC CLARIFICATUS EST PATER MEUS (Ioh. 15,8) **quasi aperte dixisset "In me clarificatus est"**, UT FRUCTUM PLURIMUM ADFERATIS (Ioh. 15,8), id est sicut ego per praedicationem et passionem fructificavi, ita et vos **similiter** facite. [6]SICUT DILEXIT ME PATER ET EGO DILEXI VOS (Ioh. 15,9), id est sicut misit me Pater praedicare, et pati, et ego mitto vos. [7]MAIOREM CARITA-

20. PACEM MEAM] PACE MEA Ma 21. PACEM MEAM] PACE MEA Ma 22. interruptam] interruptat Ma 23. crucem] cruce Ma 25. funderet] fundere Ma

(Ioh. 15) 1. VITES *in* VITIS *corr. s.l.* Ma 2. cultor] cultura Ma 3. PALMITES] PALMITE Ma 4. fert] ferret Ma 6. *post* Pater^2 *add.* ut Ma 7. MAIOREM CARITATEM] MAIORE CARITATE Ma

*

(Ioh. 15) 3. Cfr. Eucherius, *Formulae*, cap. 3, p. 17, l.292

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

TEM NEMO HABET (Ioh. 15,13), *et reliqua*: "Dilectio fortior est morte" (cfr. Cant. 8,6); [8]ego pro dilectione patior pro vobis, et vos patimini pro Ecclesia. [9]OMNIA QUAE AUDIVI A PATRE MEO NOTA FECI VOBIS (Ioh. 15,15), id est *praecepta Evangelii*. [10]ELEGI VOS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est de mundanis actibus. [11]NON ESTIS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est quia non diligitis mundum, [12]ut ait Salomon "Talis est mulier adultera, quae cum *comederit*, tergit os suum, dicit 'Non sum operata malum'" (Prov. 30,20); [13]*figurat* Ecclesiam ex gentibus, quae per confessionem abstersit se de immunditia peccatorum. [14]AB INITIO MECUM ESTIS (Ioh. 15,27), id est ab initio praedicationis.

(Ioh. 16) [1]SI EGO NON ABIERO, PARACLITUS NON VENIET (Ioh. 16,7), id est si ego per passionem non abiero ad Patrem Spiritus sanctus non veniet ad vos. [2]CUM VENERIT PARACLITUS, ARGUET MUNDUM DE PECCATO (Ioh. 16,7), id est qui non credit in me *credat per praedicationem Evangelii*. [3]DE IUDICIO AUTEM, QUIA PRINCEPS MUNDI IUDICATUS EST (Ioh. 16,11). [4]ARGUET DE PECCATO (Ioh. 16,8), id est ut per praedicationem vestram convertantur ad poenitentiam. [5]DE IUSTITIA (Ioh. 16,8): ut sicut diligit proximum, diligat et Deum ex toto corde. [6]DE IUDICIO, ut *quicquid* vultis faciant vobis homines, et vos facite illis; *haec enim est* Lex et prophetae. [7]MODICUM NON VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16), *id est dum iacui*

7. HABET] HABEBIT S ~ et reliqua *om.* Pa Mu ~ est fortior *transp.* Me ~ fortior est] fortiorem τ M 8. pro] per α (∉ Mn : *om.* Sk) ~ dilectione] dilectionem ω ~ patimini *om.* Mu 9. MEO *om.* δ^1 11. diligitis] dilegitis S 12. Salomon] apostolus δ^1 ~ comederit] vindidit Mn ~ tergit] tetigit R : stergit Mn : tergens Gr Eg ~ operata] operatam S 13. figurat] figuram Mn ~ abstersit] extersit S K Mu : abstergit Pa Eg ~ immunditia] munditia τ Sk Wn

(Ioh. 16) 1. NON VENIET[1] … Spiritus sanctus *om.* Mu 2. *post* PARACLITUS *add.* ILLE δ^1 ~ *post* Evangelii *add.* DE IUSTICIA VERO QUIA AD PATREM VADO ETIAM NON VIDEBITIS ME δ 3. MUNDI] HUIUS (… *non leg.*) Mu : HUIUS MUNDI IAM Gr : HUIUS IAM Eg 4. ARGUET] ARGUIT Me Mn τ H M Sk M En C Eg : *om.* Mu ~ ARGUET DE PECCATO *om. et add. marg.* K ~ vestram] veram Mn M : nostram Sk ~ ad poenitentiam *om.* Mu 5. DE IUSTITIA … corde *post* illis (segm. 6) *transp.* Sk ~ diligit] diligis Sk ~ *post* corde *add.* et ex tota anima et ex tota virtute δ 6. quicquid] quaecumque δ ~ *ante* faciant *add.* ut α ~ est enim *transp.* δ^1 ~ *post* prophetae *add.* Finit capitulum CXLVIIII S : *add.* Finit Mn : *add.* CXLVIIII τ Wn M : *add.* CXLVIIII capitula Sk 7. *post* MODICUM *add.* ET IAM O δ ~ iacui] iacebo Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

TEM **HANC** NEMO HABET, *ANIMAM SUAM PONET PRO AMICIS SUIS* (Ioh. 15,13): "Dilectio fortior est morte" (cfr. Cant. 8,6); [8]ego pro dilectione patior pro vobis, et vos patimini pro Ecclesia. [9]OMNIA QUAE AUDIVI A PATRE MEO NOTA FECI VOBIS (Ioh. 15,15), id est **mandata et** *praecepta evangelica*. [10]ELEGI VOS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est mundanis actibus. [11]NON ESTIS DE MUNDO (Ioh. 15,19), id est quia non diligitis mundum, [12]ut ait Salomon "Talis est mulier adultera, quae cum *comederet* tergit os suum, dicit 'Non sum operata malum'" (Prov. 30,20); [13]*figura tenit* Ecclesiae ex gentibus, quae per confessionem abstersit se de immunditia peccatorum. [13a]**SI NON VENISSEM ET LOCUTUS NON FUISSEM PECCATUM HABERENT** (Ioh. 15,22), **id est peccatum requisitionis et maximum peccatum.** [14]AB INITIO MECUM ESTIS (Ioh. 15,27), id est ab initio praedicationis.

(Ioh. 16) [1]SI EGO NON ABIERO PARACLITUS NON VENIET (Ioh. 16,7), hoc est si ego per passionem non abiero ad Patrem Spiritus sanctus non veniet ad vos. [2]CUM VENERIT PARACLITUS, ARGUET MUNDUM DE PECCATO (Ioh. 16,7), id est qui non credit in me *per praedicationem Evangelii credent*. **DE IUSTITIA VERO QUIA AD PATREM VADO ETIAM NON VIDEBITIS ME** (Ioh. 16,10). [3]DE IUDICIO AUTEM, QUIA PRINCEPS **HUIUS** MUNDI IAM IUDICATUS EST (Ioh. 16,11). [4]ARGUET DE PECCATO (Ioh. 16,8), id est ut per praedicationem vestram convertantur ad poenitentiam. [5]DE IUSTITIA **VERO** (Ioh. 16,8), ut sicut diligit proximum, diligat Deum ex toto corde **et ex tota anima et ex tota virtute**. [6]DE IUDICIO **AUTEM**, ut *quaecumque* vultis faciant vobis homines et vos fcite illis; *haec est enim* Lex et prophetae. [7]MODICUM **ET IAM** NON VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16), *quod signi-*

8. dilectione] dilectionem ω 10. actibus] accitibus Ma 11. diligetis *in* diligits *corr. s.l.* Ma 12. Talis] Tales Ma ~ tergit os] tergitus Ma 13a. HABERENT] HABERINT Ma

(Ioh. 16) 1. veniet[2]] venio Ma 2. ARGUET] ARGUIT Ma ~ Evangelii] vestram Ma 3. IUDICIO] IUDITIUM Ma 4. ARGUET] ARGUIT Ma ~ convertuntur *in* convertantur *corr. s.l.* Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

in sepulcro. [8]MODICUM ITERUM VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16), *id est* post resurrectionem. [9]VENIT HORA QUANDO NON IN PROVERBIIS LOQUAR VOBIS, SED PALAM DE PATRE MANIFESTABO VOBIS (Ioh. 16,25), *id est* per resurrectionem. [10]IN ILLA DIE IN NOMINE MEO PETETIS (Ioh. 16,26), id est quia ascendo ad Patrem, resurgendo per potestatem. [11]PATER DILIGIT VOS, QUIA VOS *DILIGITIS ME* (Ioh. 16,27). [12]RELINQUO MUNDUM ET VADO AD PATREM (Ioh. 16,28), id est *per praesentiam* corporis, nam secundum divinitatem non relinquit. [13]IN MUNDUM PRESSURAM HABETIS (Ioh. 16,33), id est a mundanis hominibus tribulationem; [14]EGO VICI MUNDUM (Ioh. 16,33), id est alligavit fortem in mundo qui est diabolus.

(Ioh. 17) [PL 587] [1]VENIT HORA, PATER, CLARIFICA FILIUM TUUM (Ioh. 17,1), *id est* per resurrectionem. [2]UT FILIUS CLARIFICET TE (Ioh. 17,1), *id est per* filium convertantur, et credant. [3]EGO TE CLARIFICAVI SUPER TERRAM (Ioh. 17,4), id est notum feci *hominibus* apud te. [4]MANIFESTAVI NOMEN TUUM HOMINIBUS (Ioh. 17,6) ostendit quia secundum divinitatem cum Patre erat, et corporaliter in terra; [5]QUOS MIHI DEDISTI DE MUNDO TUI ERANT (Ioh. 17,6), id est in praesentia ab initio tui erant; [6]MIHI EOS DEDISTI (Ioh. 17,6), *id est* ad docendum. [7]ET SERMONEM TUUM SERVAVERUNT (Ioh. 17,6), id est in fide permanserunt. [8]EGO PRO EIS ROGO, NON PRO MUNDO (Ioh. 17,9), quia scit Deus qui sunt eius.

8. *ante* MODICUM *add.* ET Eg Mu ~ ITERUM MODICUM *transp.* Mu ~ *post* ITERUM *add.* ET τ O ~ id est … VOBIS (segm. 9) *om.* Mu 9. QUANDO] QUAM C ~ VOBIS] VOBISCUM R ~ MANIFESTABO] ADNONTIABO K : ANNUNTIABO Eg 10. ILLA] ILLO H C ~ PETETIS] PETITIS S Mn τ Wn M ~ id est *om.* Mu ~ ascendo] ascendendo Mn ~ resurgendo] resurgendi S ~ *post* potestatem *add.* [*appendix* Mu48] Mu 11. PATER … ME] PATER AMAT NOS QUIA VOS ME AMA(… *non leg.*) Mu 12. corporis] carnis Eg : carnis quia Mu ~ divinitatem] divinite O 13. IN *om.* Me τ H Gr Eg ~ IN MUNDUM] CUM ISTIS Mu ~ HABETIS] HABEBITIS δ 14. vici] vinci M ~ qui est diabolus] id est diabolum Mu

(Ioh. 17) 1. PATER *om.* Me ~ CLARIFICA] CLARIFICARE S : AD CLARIFICARE M ρ C K ~ FILIUM TUUM … resurrectionem *om.* Me ~ per] post M ρ 2. *post* FILIUS *add.* TUUS Mu ~ per … convertantur] ut homines per eum convertantur Mu ~ credant] credunt Mn : credant in te Mu 3. apud *om.* Eg ~ apud te *om.* H M Mu 4. MANIFESTAVI] MANIFESTABO Gr ~ MANIFESTAVI … HOMINIBUS *om.* H M 5. MIHI DEDISTI *transp.* R ~ id est … erant] et Mu 6. *post* docendum *add.* et salvandum δ^1 7. SERVAVERUNT] SERVARE Mn : SERVAVERIT Sk ~ fide] fine C 8. ROGO] ROGABO R ~ scit] sit R ~ qui] quae Mn τ Sk H C ~ eius] ei M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ficat in sepulcro dum iacuit, **non viderunt eum.** [8]MODICUM ITERUM VIDEBITIS ME (Ioh. 16,16) *ostendit* post resurrectionem **viderunt eum.** [9]VENIT HORA QUANDO NON PROVERBIS LOQUAR VOBIS SED PALAM DE PATRE MANIFESTABO VOBIS (cfr. Ioh. 16,25), *intellegitur* post resurrectionem. [10]IN ILLA DIE IN NOMINE MEO PETETIS (Ioh. 16,26), id est quia ascendo ad Patrem, resurgendo per potestatem. [11]PATER DILIGIT VOS **PROINDE** QUIA VOS *ME DILIGITIS* (Ioh. 16,27). [12]RELINQUO MUNDUM ET VADO AD PATREM (Ioh. 16,28), id est *pro praesentia* corporis **dixit**, nam secundum divinitatem non relinquit. [12a]**UT QUIS TE INTERROGET** (Ioh. 16,30) **id est ut quis te doceat. IN ME PACEM HABEATIS** (Ioh. 16,33), **hoc ut non me scandalizetis.** [13]IN MUNDUM PRAESSURAM HABETIS (Ioh. 16,33), id est a mundanis hominibus tribulationem **habetis.** [14]EGO VICI **HUNC** MUNDUM (Ioh. 16,33), id est alligavit fortem in mundo qui est diabolus.

(Ioh. 17) [PL 587] [1]VENIT HORA, PATER, CLARIFICA FILIUM TUUM (Ioh. 17,1), *hoc est* per resurrectionem, **ut qui non credunt credant.** [2]UT FILIUS CLARIFICET TE (Ioh. 17,1), *ut* filium convertantur, et credant. [3]EGO TE CLARIFICAVI SUPER TERRAM (Ioh. 17,4), id est notum **te** feci *super hominibus* apud te. [4]MANIFESTAVI NOMEN TUUM HOMINIBUS (Ioh. 17,6) ostendit quia secundum divinitatem cum Patre erat, corporaliter in terra. [5]QUOS DEDISTI MIHI DE MUNDO TUI ERANT (Ioh. 17,6), id est in praesentia ab initio tui erant; [6]MIHI EOS DEDISTI (Ioh. 17,6) *ostendit* ad docendum **et ad salvandum.** [7]ET SERMONEM TUUM SERVAVERUNT (Ioh. 17,6), id est **quia** in fide permanserunt. [8]EGO PRO EIS ROGO, NON PRO MUNDO (Ioh. 17,9), **hoc est** quia scit Deus qui sunt eius.

7. sepulcro] sepulchrum Ma   9. LOQUAR] LOQUOR Ma   10. PETETIS] PETITUS Ma ~ resurgendo] resurrendo Ma   12a. INTERROGET] INTERROGIT Ma ~ HABEATIS] HABETIS Ma   13. a] ad Ma ~ tribulationem] tribulatione Ma   14. allegavit *in* alligavit *corr. s.l.* Ma ~ mundo] mundum Ma

(Ioh. 17) 1. per] pro Ma   2. convertantur *in* convertuntur *corr. s.l.* Ma   4. quia] qui Ma ~ Patre] Patrem Ma   5. id est… erant *om.* Ma

*

(Ioh. 17) 7. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract.*, tract. 43, par. 12, l.35

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]OMNIA TUA MEA SUNT ET MEA TUA SUNT, ET CLARIFICATUS SUM IN EIS (Ioh. 17,10), id est in *iisdem* gentibus manifestatus sum, id est quia crediderunt in me. [10]*In mundo sum: corporaliter*; [11]*et* IN MUNDO NON SUM (cfr. Ioh. 17,11)*: spiritaliter, quia in mundi actionibus non sum.* [12]ET PRO EIS SANCTIFICO MEIPSUM (Ioh. 17,19), id est per martyrium et resurrectionem. [13]EGO CLARITATEM QUAM DEDISTI MIHI DEDI EIS (Ioh. 17,22), id est praecepta divina.

(Ioh. 18) [1]EXIVIT CUM DISCIPULIS SUIS TRANS TORRENTEM CEDRON (Ioh. 18,1) ostendit impetum persecutionis. [2]Iterum transiens Iesus cum discipulis suis, **id est** de mundo ad Patrem, et de Iudaeis ad gentes. [3]VENERUNT CUM LATERNIS ET FACULIS (Ioh. 18,3), id est ipsi sibi accenderunt lumen poenalem. [4]ADDUXERUNT EUM AD ANNAM (Ioh. 18,13); [5]ANNA *gratia Dei interpretatur*, quia *gratia Dei* acceperat principatum sacerdotis, sed male illa usus est. [6]OSTIARIA (Ioh. 18,16) quae introduxit Petrum in atrium, *significat* primitivam Ecclesiam. [7]*Exprobrant* eum, quia filium Dei se esse dixisset, [8]"Certe non rapinam arbitratus est *se esse* aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accepit" (Phil. 2,6-7).

(Ioh. 19) [1]IESUS BAIULANS CRUCEM SUAM (Ioh. 19,17): exemplum dat, sicut ipse dixit "Qui vult post me venire, abneget semetipsum"

9. TUA MEA *transp.* M ~ SUM *om.* τ ~ IN EIS id est *om.* C ~ iisdem *om.* Mu ~ manifestatus] manifestus P 11. NON SUM IN MUNDO *transp.* Mu ~ spiritaliter] corporaliter α (∉ K) ~ quia … sum] id est in actibus eius Mu ~ in mundi] in mundo sum Mn ~ actionibus] actibus R Pa ~ sum[2]] sunt C 12. *post* PRO EIS *add.* EGO C Pa ~ SANCTIFICO] SANCTIFICABO Mn τ Sk δ 13. EGO *om.* Mu ~ DEDI] DEDIT En

(Ioh. 18) 1. EXIVIT] EXIIT S ~ *post* EXIVIT *add.* IESUS O ~ SUIS *om.* Me K Mu ~ TORRENTEM] TORRENTE R En 3. LATERNIS] LANTERNIS S β (∉ Wn K : LENTEAMINIS M) Mh ~ FACULIS] FACIBUS H ~ lumen] lucem C ~ poenalem] poenale α 4. ADDUXERUNT] ADIUXERUNT S 5. ANNA *om.* C : qui Mu ~ interpretatur Dei gratia *transp.* Mu ~ acceperat] acceperant S : acciperat τ Sk H M En ~ *post* sacerdotis *add.* habuit Mu ~ male *om.* α (∉ Me δ) ~ male usus est illa *transp.* Gr ~ usus] visa R τ β (∉ vasa C) 6. in atrium *om.* K Mu ~ signifcat] ostendit signum M ~ primitivam Ecclesiam] primitivae Ecclesiae α (∉ τ O δ) 7. Exprobrant] Exprobravit R Wn ρ K : Exprobrabant M O δ ~ eum *om.* Mu ~ quia] qui Sk ~ Dei filium *transp.* R ρ C K ~ esse se *transp.* R ρ C K O ~ dixisset] dixit Mu 8. aequalem esse *transp.* Gr ~ exinanivit] exinavit R ~ accepit] accipiens Pa δ

(Ioh. 19) 1. ipse *om.* Mu ~ abneget] abnegat τ ~ semetipsum *om.* Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[9]OMNIA TUA MEA SUNT ET MEA TUA SUNT, ET CLARIFICATUS SUM IN EIS (Ioh. 17,10), id est in *his* gentibus manifestatus sum, id est quia crediderunt in me. [10]*ET IAM NON SUM IN MUNDO ET IN MUNDO SUM, ET A TE VENIO PATER* (Ioh. 17,11)*: corporaliter.* [11]*In mundo sum: actionibus.* [12]ET PRO EIS SANCTIFICO MEIPSUM (Ioh. 17,19), id est per martyrium et resurrectionem. [13]EGO CLARITATEM QUAM DEDISTI MIHI DEDI EIS (Ioh. 17,22), id est **per** praecepta divina **sive doctrina evangelica**.

(Ioh. 18) [1]EXIVIT CUM DISCIPULIS SUIS TRANS TORRENTE CEDRON (Ioh. 18,1) ostendit impetum persecutionis. [2]Iterum transiens Iesus cum discipulis suis: de mundo ad Patrem et de Iudaeos ad gentes. [3]VENERUNT CUM LATERNIS ET FACULIS (Ioh. 18,3), id est ipsi sibi accenderunt lumen poenalem. [4]ADDUXERUNT EUM AD ANNAM (Ioh. 18,13); [5]ANNA *interpretatur gratia eius*, quia **per** *gratiam Dei* acceperat principatum sacerdotis, sed male illa usus est. [6]OSTIARIA (Ioh. 18,16) quae introduxit Petrum in atrium *tenit figuram* primitivae Ecclesiae. [7]*Exprobrabant* eum, quia Dei filium se esse dixisset [8]"Certe non rapinam arbitratus est *esse se* aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accepit" (Phil. 2, 6-7).

(Ioh. 19) [1]**Per** IESUS BAIULANS CRUCEM SUAM (Ioh. 19,17) exemplum dat, sicut ipse dixit "Qui vult post me venire, abneget semetipsum,

10. IN[1]] NON Ma 12. per martyrium] pro martyrio Ma

(Ioh. 18) 1. CEDRON] CEDRONI Ma 2. transiens Iesus] transire Iesu Ma ~ Patrem] Patre Ma 3. CUM *om.* Ma ~ accederunt *in* accenderunt *corr. s.l.* Ma ~ poenalem] penelem Ma 4. ADDUXERUNT] ADVINCXERUNT Ma ~ ANNAM] ANNA Ma 5. gratiam] gratia Ma ~ sacerdotis] sacerdoti Ma 6. primitivae] primativa Ma 8. rapinam] rapina Ma ~ est *om.* Ma ~ se] sed Ma ~ accepit] accipit Ma

*

(Ioh. 18) 5. Cfr. Hier., *Nom. Hebr.*, p. 34, l.11/p. 64, l.4; id., *Epistulae*, ep. 54, vol. 54, par. 16, p. 483, l.8; cfr. Aug., *Civ. Dei*, XVII, cap. 4, l.43; cfr. Isid., *Etym.*, VII, cap. 6, par. 59; id., *Quaest. in Vet. Test., In Regem I*, cap. 1, par. 4, col. 392, l.6

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(Mt. 16,24; Lc. 9,23), *et reliqua*. [2]Duo latrones crucifixi erant cum Iesu; [3]qui permansit **unus** in perfidia sua ostendit Iudaeos, qui confessus est significat gentes. [4]SCRIPTUM ERAT IN TITULO REX IUDAEORUM (Ioh. 19,19), id est rex confessorum. [5]FECERUNT QUATUOR PARTES *MILITES DE VESTIMENTO* IESU (Ioh. 19,23). [6]Quatuor milites *id est quatuor evangelistae*. [7]Vestimenta divisa *id est praedicationem, incarnationem, passionem*, *et resurrectionem*, quam praedicaverunt in quatuor *partes* mundi. [8]TUNICA AUTEM INCONSUTILIS DESUPER CONTEXTA (Ioh. 19,23) ostendit quia divinitas in Patre et Filio **inseparabilis** est. [9]NON SCINDAMUS EAM SED SORTIAMUS DE ILLA CUIUS ERIT (Ioh. 19,24) *ostendit* quia viri catholici non scindunt unitatem divinitatis. Cuius erit in sorte nisi Ecclesiae quae non separat potestatem Trinitatis? [10]MULIER, ECCE FILIUS TUUS; DISCIPULO: ECCE MATER TUA (Ioh. 19,26-27). [11]Hic virginem virgini *commendavit*, ut incorruptam servaret. [12]NON FREGERUNT CRURA IESU (Ioh. 19,33), id est quod figuratum fuerat ante per agnum in Aegypto: [13]"Non crudum, neque coctum aqua, sed assum igni" (Exod. 12,9), ostendit passionem Christi; [14]"Baculum in manu" (II Reg. 4,29)

2. crucifixi erant] crucifixerant S Sk En : crucifixerunt Mn τ H M ~ erant cum Iesu *om.* Mu ~ cum] eum M 3. qui permansit … gentes] unus ostendit Iudeos id est qui permanset in perfidia, alter gentes id est qui confessus est Mu ~ in perfidia] per in fidia Sk ~ significat] ostendit Eg 4. IN TITULO *om.* Mu ~ rex^2 *om.* Mu 5. MILITES PARTES *transp.* Mu ~ VESTIMENTO] VESTIMENTA R Sk H M En C K : VESTIMENTIS τ O Mu 6. id est *om.* Pa : id sunt Eg ~ quatuor^2 *om.* Mu ~ evangelistae] Evangelii τ : Evangelia M 7. praedicationem] praedicatio Mu ~ incarnationem … resurrectionem] incarnationis, passionis et resurrectionis Mu ~ passionem *om.* S ~ et resurrectionem … partes *om.* M ~ quam] quae α 8. AUTEM *om.* Pa Mu ~ INCONSUTILIS] INCONSUTILES Mn ~ divinitas] divitis O ~ Patre] patreos O ~ inseparabilis] inseparabilem M : separabilis O ~ *post* est *add.* PER TOTO quod dicit ostendit "Caelum et terra, ego repleo (replebo *Eg*) dicit Dominus" δ 9. SCINDAMUS] SCINDIMUS τ H ~ EAM] ILLAM Pa ~ SORTIAMUS] SORTAMUS Mn ~ CUIUS ERIT *om.* Mu ~ ERIT] ERAT R ~ catholici] catholica Mn ~ unitatem] civitatem Wn ~ Cuius erit^2 … Trinitatis *om.* R 10. DISCIPULO] DISCIPULE α (∉ Wn M K δ : DISCIPULI H C) 11. *ante* incorruptam *add.* incorruptus Gr Eg : *add.* incorruptam Mu ~ *post* servaret *add.* Quod dicit "Sitio" intellige fidem humani generis δ 12. FREGERUNT] FRINGERUNT Mn ~ id est … Aegypto] sicut figuratum erat in Egipto per agnum Mu ~ figuratum] figura Sk : *om.* Pa ~ in Aegypto per agnum *transp.* Eg ~ Aegypto] Aegyptum ω (∉ R τ δ) 13. Non crudum … sed *om.* Mu ~ assum] adsum R ~ *post* assum *add.* tantum R ρ ~ passionem] passio M 14. Baculum] Baculos Mu ~ manu] manibus Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

tollat crucem suam et sequatur me" (Mt. 16,24; Lc. 9,23). [2]Duo latrones **qui** crucifixi erant cum Iesu, **significant Iudaeos et gentes**; [3]qui permansit in perfidia sua ostendit Iudaeos, qui confessus est significat gentes. [4]SCRIPTUM ERAT IN TITULO REX IUDAEORUM (Ioh. 19,19), id est rex confessorum. [5]FECERUNT IIII PARTES *UNICUIQUE MILITI VESTIMENTA* IESU (Ioh. 19,23). [6]IIII milites *tenent figuram evangelistarum*. [7]**Per** vestimenta divisa *intellege* praedicationem *incarnationis, post passionem et resurrectionem,* quam praedicaverunt in IIII^or *partibus* mundi. [8]TUNICA AUTEM INCONSUTILIS DESUPER CONTEXTA (Ioh. 19,23) ostendit quia divinitas in Patre et **in** Filio est. **PER** TOTO (Ioh. 19,23) **quod dicit ostendit "Caelum et terra ego repleo, dicit Dominus"** (Ier. 23,24). **Per** TUNICAM (Ioh. 19,23) **divinitas inseparabilis intellegitur**. [9]NON SCINDAMUS EAM SED SORTIAMUS DE ILLA CUIUS ERIT (Ioh. 19,24) *intellege* quia viri catholici non scindunt unitatem divinitatis. Cuius erit in sorte nisi **sanctae** Ecclesiae quae non separat potestatem Trinitatis? [10]MULIER, ECCE FILIUS TUUS; **ET** DISICIPULO: ECCE MATER TUA (Ioh. 19,26-27). [11]Hic virginem virgini *commendabat*, ut **incorruptus** incorruptam servaret. **Quod dicit "Sitio" intellege fidem generis humani.** [12]NON FREGERUNT CRURA IESU (Ioh. 19,33), id est quod figuratum fuerat antea per agnum in Aegypto: [13]"Non crudum, neque coctum aqua sed assum igni" (Exod. 12,9) intellegit passionem Christi. [14]"Baculum in manu"

(Ioh. 19) 2. *ante* significant *add.* ambula pro visi Ma ~ significant] significat Ma 5. VESTIMENTI *in* VESTIMENTA *corr. s.l.* Ma 6. figuram] figura Ma 8. INCONSUTILIS] INCONSUTILES Ma 9. intellege] intellexit Ma ~ scindunt] scendunt Ma 11. incorruptam] incorrupta Ma 12. FREGERUNT] FRIGERET *in* FRIGERAT *corr. s.l.* Ma ~ Aegypto] Aegyptum ω 13. aqua] aquae Ma

*

(Ioh. 19) 2-3. Cfr. Isid., *Allegoriae*, *Ex Novo Testamento*, par. 247, col. 130, l.1 6. Cfr. Ambr., *Expos. Luc.*, lib. 10, l.1080 11. Cfr. Hier., *Adversus Iovinianum*, lib. 1, par. 26, col.259, l.40

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

ostendit crucem Christi, de mundo ad Patrem. [15]NON COMMINUETIS EX EO (Ioh. 19,36) ostendit ut non fieret fracta crura Christi. [16]LANCEA LATUS EIUS PUNXIT (Ioh. 19,34), ut impleretur Scriptura "Viderunt in quem pupungerunt". [17]EXIVIT SANGUIS ET AQUA (Ioh. 19,34): sicut ex latere Adae sumpta est Eva, ita ex latere Christi exivit redemptio Ecclesiae. [18]Per sanguinem *remissio*, per aquam baptismum.

(Ioh. 20) [1]Duo discipuli simul currentes, Petrus et Iohannes, ostendit duos populos currentes: [2]Iudaeos per Legis litteram, gentes per legem naturae. [PL 588] [3]Ioannes *praecucurrit* citius, vidit linteamina posita, *et non* introivit: [4]Iudaei *per Legem et prophetas viderunt Christum venturum*, et adventum ipsius non receperunt. [5]VENIT PETRUS SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA ET INTROIVIT (cfr. Ioh. 10,5) ostendit gentes *quae in adventum Christi sive doctrinam illius crediderunt*. [6]Per LINTEAMINA (Ioh. 20,5) *incarnatio Christi intelligitur*. [7]Per SUDARIUM (Ioh. 20,7) misterium divinitatis intelligitur. [8]*SUDARIUM NON CUM LINTEAMINIBUS, SED SEPARATIM IN UNUM LOCUM INVOLUTUM* (Ioh. 20,7), **ostendit** quia divinitas longe est remota a sensibus humanis. [9]IN UNUM LOCUM (Ioh. 20,7), qui *sunt* universales. [10]TUNC INTROIVIT **ET** ALIUS DISCIPULUS,

~ ostendit] id est Mu   15. COMMINUETIS] COMMINUISTI S : COMMINUATIS Mn ~ *post* EO *add.* OS M C K O δ^{1} ~ ut non] unus M ~ ut non fieret fracta crura] quod non fangere inter crura Christi Mu ~ fracta] infracta R ~ crura] crux ω (∉ Me K Mu) ~ *post* Christi *add.* vel crux K   16. Scriptura impleretur *transp.* δ^{1} ~ Viderunt] videbunt Pa Gr ~ pupungerunt] popunxerunt α (∉ Eg : perforunt Mu)   17. EXIVIT$^{1-2}$] EXIIT S ~ latere^{1}] altare R ~ Adae sumpta] desumpta τ ~ ita] item Mn : sic δ^{1} 18. Per^{1}] ex Mn ~ *prae* remissio *add.* redemptio vel K ~ baptismum] baptismo Mn : baptismus δ^{1}

(Ioh. 20) 1. *ante* Duo *add.* CCVII S : *add.* Capitulum CCVII τ Sk σ : *add.* Capitulatio CCVII M : *add.* Capitulum CCVI C : *add.* Capitulum *et sp. rel.* K ~ simul *om.* R β τ Mu   2. Iudaeos] Iudeis S Sk M K : Iudaei Me τ ~ litteram Legis *transp.* δ   3. praecucurrit] praecurrit Me Mn τ M ρ Mu ~ citius] et Mu ~ posita *om.* Mu ~ et non] non tamen Pa   4. *ante* Iudaei *add.* sic Mu ~ ipsius] eius Mu   5. SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA *om.* Mu ~ ostendit] quia Mu ~ illius] eius Mu ~ crediderunt *om.* α (∉ Me δ)   6. Christi intellegitur *om.* Mu   7. Per SUDARIUM *exp.* Eg ~ misterium] ministerium τ H M ~ misterium … SUDARIUM (segm. 8) *om.* Pa ~ *post* misterium *add.* Dei R τ Sk σ En C O ~ divinitatis] Dei M   8. SUDARIUM … INVOLUTUM] SUDARIUM SEPARATUM A LINTEAMINIBUS Mu ~ SEPARATIM] SEPARATUM Me Pa Mu : OPERATIM H ~ ostendit] ostendunt Pa ~ remota est *transp.* δ^{1} ~ remota] romata R 9. IN … universales *om.* Mu ~ universales] universalis R δ   10. ALIUS DISCIPULUS] IOHANNES Mu

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

(II Reg. 4,29): *intellege* crucem Christi, de mundo ad Patrem, **de Iudaeos ad gentes**. [15]NON COMMINUETIS EX EO (Ioh. 19,36) ostendit ut non fieret fracta crura Christi. [16]LANCIA LATUS EIUS PUNXIT (Ioh. 19,34), id est ut impleretur Scriptura "Viderunt in quem pupungerunt". [17]EXIVIT SANGUIS ET AQUA (Ioh. 19,34) **ostendit ut** sicut ex latere Adae sumpta est Eva, ita **et** ex latere Christi exivit redemptio Ecclesiae. [18]Per sanguinem *remissionem intellege*, per aquam vero baptismum.

(Ioh. 20) [1]Duo discipuli simul currentes **id est** Petrus et Iohannes, significat duos populos currentes **pariter**: [2]Iudaei per Legis litteram, gentes per legem naturae. [PL 588] [3]Iohannes *praecurrit* citius, vidit linteamina posita, *non tamen* introibit: [4]Iudaei *qui viderunt per Legem et prophetas venturum Christum*, et adventum ipsium non receperunt. [5]VENIT PETRUS SEQUENS EUM, VIDIT LINTEAMINA ET INTROIVIT (cfr. Ioh. 10,5) ostendit gentes *quae viderunt incarnationem et adventum Christi crediderunt*. [6]Per LINTEAMINA (Ioh. 20,5) *intellege incarnationem Christi sive doctrinam illius*. [7]**SUDARIUM QUOD ERAT SUPER CAPUT EIUS** (Ioh. 20,7): per SUDARIUM misterium divinitatis intellegitur. [8]*Caput Christi Deus Pater NON CUM LINTEAMINIBUS POSITUM, SED SEPARATIM INVOLUTUM. IN UNUM LOCUM INVOLUTUM* (Ioh. 20,7), **totum non apparet: quod apparet incarnationem ostendit, quod non apparet divinitatem intellege**, quia divinitas longe est remota a sensibus humanis. [9]IN UNUM LOCUM (Ioh. 20,7) qui *adsunt* universales. [10]TUNC INTROIVIT ALIUS DISCIPULUS,

15. crura] crux ω ~ pupungerunt] piopuncxerunt (*sic*) Ma 18. aquam] aqua Ma ~ viro *in* vero *corr. s.l.* Ma

(Ioh. 20) 1. duos populos] duo populus Ma 2. litteram] litterae Ma 5. LINTEAMINA] LETEAMINA Ma ~ quae] qui Ma 8. SED] SIT Ma 9. adsunt] adsum Ma ~ universales] universalis Ma

*

17. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract*, tract. 9, par. 10, l.34

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

QUI *PRIUS VENERAT* AD MONUMENTUM (Ioh. 20,8) ostendit Iudaeos reversos ad fidem in fine mundi. [11]*ANGELOS* SEDENTES AD CAPUT ET AD PEDES (Ioh. 20,12) ostendit initium et finem. [12]DIXIT MARIA “NESCIO UBI POSUERUNT EUM” (Ioh. 20,13) ostendit secundum carnem diligebat mundum et per fidem credebat. [13]Quod *dixit* Maria ostendit cogitationem vocis, quia per veram dilectionem proximi cognoscit homo Deum. [14]DICIT IESUS “NOLI ME TANGERE” (Ioh. 20,17), id est in corde tuo. [15]Tibi non ascendi: per divinitatem.

(Ioh. 21) [1]Discipuli piscantes tota nocte nihil coeperunt. [2]Per piscatores doctores veteres. [3]In nocte ostendit ante adventum Christi nullus ad perfectionem per praedicationem Legis veteris venisset. [4]MANE AUTEM FACTO (Ioh. 21,4) ostendit adventum Christi. [5]MITTITE IN DEXTERAM PARTEM (Ioh. 21,6), id est mittite praedicationem in gentibus. [6]ERAT ENIM PETRUS NUDUS (Ioh. 21,7), id est nudi erant a fide Christi. [7]TUNICA SE SUCCINXIT (Ioh. 21,7), id est fidem Ecclesiae. [8]MISIT SE IN MARE (Ioh. 21,7), id est *in fluctuationes* et amaritudines mundi per dilectionem Christi. [9]ALII DISCIPULI NAVIGIO VENERUNT (Ioh. 21,8), id est in

~ VENERAT] VENIRET Mn ~ AD MONUMENTUM *om.* Mu ~ reversos] reversus Mn Sk H M C ~ reversos ad fidem] infi(...*non leg.*) ad fidem reversuros Mu ~ fidem in *om.* K ~ fine] finem α (∉ Me τ M δ)   11. ANGELOS] ANGELUS R Mn Sk ~ SEDENTES] SEDENS Sk   12. MARIA DIXIT *transp.* Mu ~ ostendit *om.* Mu ~ mundum] eum Pa   13. cogitationem] cognationem Pa ~ vocis] cordis δ^1 ~ veram *om.* R ~ cognoscit] cognoscis S   14. DICIT] DIXIT R Mn ρ C K ~ corde tuo] cor tuum Mu   15. Tibi *om.* Mu ~ non ascendi] nascendo Mn ~ *post* ascendi *add.* ad Patrem O ~ *post* divinitate *add.* CCXVIIII α (∉ R Mn ρ δ : *add. a.m.* Piscacio discipulorum O)

(Ioh. 21) 1. piscantes] laborantes Mu ~ tota nocte] totam noctem Me R M ρ C K O ~ nocte tota *transp.* Eg   2. Per piscatores] ostendit Mu ~ doctores *om.* τ : docti M ~ doctores veteres] ventres (*sic*) doctores Mu ~ *post* veteres *add.* intellige Gr Eg   3. In nocte ostendit *om.* Mu ~ ante *om.* Mh ~ *post* Christi *add.* quia Mu : *add.* quod Gr Eg ~ ad perfectionem *post* Legis *transp.* Mu ~ per praedicationem *post* nullus *transp.* τ ~ praedicationem] praedationem Mn ~ veteris *om.* Mu   4. ostendit *om.* S ~ *ante* adventum *add.* facto R Sk H ρ C K O : *add.* factum Wn M ~ adventum] adventu Pa ~ *post* Christi *add.* iam factum Eg   5. PARTEM] RETE Mu ~ mittite[2] *om.* δ^1 ~ gentibus] gentes τ   6. nudi erant] nudus erat Pa   7. fidem Ecclesiae] Ecclesiae fide Eg   8. fluctuationes] fluctuationibus α (∉ Me τ δ) ~ amaritudines] amaritudinis Mn M : amaritudine H : amaritudinibus O Pa ~ mundi] saeculi Eg   9. DISCIPULI *om.* Mu ~ NAVIGIO VENERUNT] NAVIGAVERUNT α (∉ R β τ δ) ~ in *om.* Pa

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

QUI *VENERAT PRIMUS* AD MONUMENTUM **ET VIDIT ET CREDIT** (Ioh. 20,8) ostendit Iudaeos reversos ad fidem in fine mundi. [11]*ANGELI* SEDENTES AD CAPUT ET AD PEDES (Ioh. 20,12): intellege initium et finem, **sic Scriptura adnuntiat praeterita et futura**. [12]DIXIT MARIA "NESCIO UBI POSUERUNT EUM" (Ioh. 20,13) ostendit secundum carnem diligebat mundum et per fidem credebat. [13]Quod *dicit* Maria ostendit cogitationem vocis, quia per veram dilectionem proximi cognoscit homo Deum. [14]DICIT IESUS "NOLI ME TANGERE" (Ioh. 20,17) **ostendit NONDUM ASCENDI AD PATREM**, id est in corde tuo. [15]Tibi nondum ascendi: per divinitatem.

(Ioh. 21) [1]Discipuli piscantes tota nocte nihit coeperunt. [2]Per piscatores doctores veteres intellege. [3]In nocte, **id est nihil praehenderunt**, ostendit ante adventum Christi nullus ad perfectionem per praedicationem Legis veteris venisset. [4]MANE AUTEM FACTO (Ioh. 21,4) ostendit adventum Christi. [5]MITTITE **RETEM** IN DEXTERAM PARTEM (Ioh. 21,6), id est mittite praedicationem in gentibus. [6]ERAT ENIM PETRUS NUDUS (Ioh. 21,7), id est nudi erant a fide Christi. [7]TUNICA SE SUCCINXIT (Ioh. 21,7), id est fidem Ecclesiae. [8]MISIT SE IN MARE (Ioh. 21,7), id est *conculcavit fluctuationes* et amaritudines mundi per dilectionem Christi. [9]ALII DISCIPULI NAVIGIO VENERUNT (Ioh. 21,8), id est in

10. in fine *om.* Ma 11. initium] initio Ma 12. et *ante* mundum *transp.* Ma 13. veram] vera Ma 14. ASCENDI *in* ASCENDO *corr. s.l.* Ma 15. ascendi *in* ascendo *corr. s.l.* Ma

(Ioh. 21) 1. coeperunt] coeperunt Ma 2. veteres] veteris Ma ~ intellege *ante* veteres *transp.* Ma 3. *post* id est *add.* intellige Ma ~ ad *om.* Ma ~ Legis veteris] Lege vetere Ma 6. nudi] nuti (*sic*) Ma ~ fide] fidem Ma 7. TUNICA] TUNICAM Ma 8. amaritudines] amaritudinis Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ecclesia, *fluctuationem* mundi calcantes. [10]VIDERUNT PRUNAS ET *PISCEM ET PANEM POSITUM* (Ioh. 21,9). [11]Per PISCEM *ostendit* fidem; [12]per PANEM verbum divinum. [13]TRAHENTES RETE IN TERRAM (Ioh. 21,11), per littora *ostendit* finem mundi. [14]PLENUM MAGNIS PISCIBUS (Ioh. 21,11), id est plenitudo *et* magnitudo Ecclesiae in futuro. [15]Per CENTUM **pisces** perfectum numerum ostendit et perfectionem Ecclesiae; **per** QUINQUAGINTA (Ioh. 21,11) *remissionem* peccatorum; [16]per TRES (Ioh. 21,11) ostendit Trinitatem individuam. [17]*RETE* NON SCISSUM (Ioh. 21,11), *id est Ecclesia* in futuro *incorrupta*. [18]Manducavit Iesus post resurrectionem *ostendit* veram incarnationem corporis, ut credentes crederent. [19]*DIXIT* IESUS "SIMON IOHANNIS AMAS ME" (Ioh. 21,15) ostendit sicut ter negavit, ter confiteretur *fidem* Trinitatis. [20]PASCE OVES MEAS (Ioh. 21,16), id est Ecclesia; [21]INGRESSUS IESUS IANUIS CLAUSIS (Ioh. 20,26) ostendit quia clausis ianuis ingressus est in uterum. [22]Sic et omnes **sancti** post resurrectionem, induti spiritale corpus, ubique sine metu ingredi possunt.

~ fluctuationem] fluctuatio R : fluctionem M 10. ET[1] *om.* M ~ *post* PISCEM *add.* eritas (*sic*) M ~ POSITUM PANEM *transp.* K 11. *post* fidem *add.* Per prunas calorem caritas R : *add.* Per prunas (prunam *Wn M*) calorem (colorem *Wn*) caritatis (caritatem *Sk H M τ*) β τ δ 12. divinum] diu meum R : Dei intelligitur Mu 13. IN TERRAM] AD TERRA Eg ~ IN TERRAM, per littora *om.* Mu ~ littora] littera Wn 15. Per[1] … per[2] *om.* ρ ~ Per … QUINQUAGINTA *om.* R ~ perfectum numerum] perfectionem eorum α ~ *post* peccatorum *add.* ostendit R ρ 16. TRES] VI C ~ individuam] indivisam R β δ : divisam τ 17. incorrupta] incorruptam α (∉ corruptam Wn M) 18. veram] vera R ~ crederent] credant M ~ *post* crederent *add.* CCXXVII S P Sk : *add. marg.* XXX Me : *add.* CCXXVIII Mh : *add. marg.* capitulum XXVII H : *add.* CCXVII M : *add.* Capitulum C K 19. IESUS *om.* Me ~ ostendit *om.* Mu ~ *ante* sicut *add.* ut δ[1] ~ negavit] negaverat Eg ~ *post* negavit *add.* ut R β τ δ ~ confiteretur] confitetur τ Sk H M Pa C ~ *post* Trinitatis *add.* unde dicit "Euntes, baptizate in nomine Patris et Filii et Spiritu sancti" δ 20. PASCE] PASCAE En ~ MEAS] MEA S ~ *ante* Ecclesia *add.* in R : *add.* doce δ ~ *post* Ecclesia *add.* [*appendix* Gr30 Eg46] Gr Eg 21. *post* quia *add.* in β τ ~ ianuis *ante* uterum *transp.* α (∉ Eg : *post* uterum *transp.* Me) ~ in *om.* α (∉ Me β τ) ~ in uterum ianuis *transp.* Me ~ ianuis[2] *om.* Eg ~ uterum] iterum Sk H Pa : uterum *in* iterum *corr.* O 22. post] pressure M ~ induti] induunt R Mh β[2] : induit Sk H M Mu : induum P ~ corpus spiritale *transp.* δ[1] ~ ingredi] ut gredi M

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Ecclesia, *fluctuationes* mundi calcantes. [10]VIDERUNT PRUNAS ET *PISCEM POSITUM ET PANEM* (Ioh. 21,9). [11]Per PISCEM *intellege* fidem; [12]per PANEM verbum divinum. [13]TRAHENTES RETE IN TERRAM (Ioh. 21,11), per littora *intellege* fidem mundi. [14]PLENUM MAGNIS PISCIBUS (Ioh. 21,11), id est plenitudo *vel* magnitudo Ecclesiam in futuro. [15]Per CENTUM perfectum numerum intellege et perfectionem Ecclesiae intellege; QUINQUAGINTA (Ioh. 21,11): *remissio* peccatorum; [16]per III (Ioh. 21,11) ostendit Trinitatem individuam. [17]NON **EST** SCISSUM *RETE* (Ioh. 21,11) *intellegitur Ecclesia* in futuro *incorrupta*. [18]Manducavit Iesus post resurretionem: *intellege* veram incarnationem **et veram resurrectionem** corporis, ut videntes crederent. [19]*Quod DICIT* IESUS "SIMON IOHANNIS AMAS ME" (Ioh. 21,15) ostendit sicut ter negavit, ter confiteretur, *et pro fide* Trinitatis, **unde dicit "Euntes, baptizate in nomine Patris et Filii et Spiritu sancti"**. [20]PASCE OVES MEAS (Ioh. 21,16), id est **doce** Ecclesiam. **SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM** (Ioh. 21,22) **ostendit quia virgo erat et incorruptum voluit eum permanere**. [21]INGRESSUS IESUS IANUIS CLAUSIS (Ioh. 21,26) ostendit qui clausis ianuis ingressus in uterum, **et clausa proinde ianuis clausis potuit incredi**. [22]Sic et omnes post resurrectionem, induti spiritalem corpus, ubique sine metu ubi voluerint ingredi possunt.

9. Ecclesia] Ecclesiae Ma ~ calcantes *in* calcantis *corr. s.l.* Ma 10. VIDERUNT] VENERUNT Ma ~ PISCEM] PISCIS Ma 11. PISCEM] PISCE Ma 13. RETE IN TERRAM] RETEM A TERRA Ma ~ littora] litore Ma 15. per CENTUM] praecinctum Ma ~ perfectionem] perfectione Ma 17. in futuro] futurum Ma 18. crederent] crederint Ma 19. IOHANNIS] IONA Ma 20. Ecclesiam] Ecclesia Ma 21. clausis ianuis] clausa ianua Ma ~ in uterum] iterum Ma 22. metu] meatu Ma

*

(Ioh. 21) 19. Cfr. Aug., *In Ioh. Ev. tract*, tract. 47, par. 2, l.34; id., *Sermones*, ser. 147, (ed. PL38), col. 799, l.3; id., *Enarr. In Ps.,* ps. 90, ser. 2, par. 8, l.81

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[23]Vir integer, et incorruptus matrimonio. [24]*Tres* testificant hanc sententiam. [25]I dicit discipulus quem amabat Iesus; [26]*secunda virtus est quod* fecit Iesus in Cana Galilaeae: vinum de aqua extraxit; [27]opus paratum virginitatem Iohannis quia illi sponsa coniuncta est; [28]*testimonium*, quod commendavit Iesus matrem suam Iohanni. [29]Maria Ecclesiam figurat, Iohannes principatum. Sicut *fuit Iohannes virgo* matrimonio, sic fuit incorruptus et morte. [30]Iohannes genealogiam de divinitate narrat, nam alii de homine narrant. [31]Virgo Iohannes dicit "In principio erat Verbum". [PL 589] [32]*Iste Iohannis* IACEBAT SUPER PECTUS IESU (Ioh. 21,20), et scientia divinitatis quae fuerat in pectore Iesu ascendit *in Iohannis* de coniunctione duorum pectorum. [33]Insita arbor in altera facit fructum alterius arboris in qua plantatur. [34]Secundum ordinem canonis iste liber secundum Matthaeum ponendus esset; [35]et quod in novissima *ponitur parte* ostendit quia terra in primis sanctificata est, [PL 590] deinde aqua, et postea aer, novissime ignis quia clarior est et subtilior.

23. *ante* Vir *add.* Iohannes hunc (istum *δ¹*) librum scripsit δ ~ Vir] Unde R ~ integer] integeret M ~ et *om.* M ~ incorruptus] corruptus Me 24. testificant] testificat α (∉ R β τ δ) 25. dicit] dixit Mn : quod dicitur Eg : *om.* Pa Gr ~ discipulus … de coniunctione (segm. 32) *non leg.* Mu ~ amabat] diligebat Gr 26. secunda] prima M ~ virtus est] virtutem C K ~ quod] quem Eg ~ Cana] Chanam M ~ extraxit *con.*] extincxit ω (∉ expressit R β τ δ) 27. *ante* opus *add.* III^a K ~ opus paratum] operatum M ~ virginitatem] in virginitate Eg ~ Iohannis] Iohannem M : *om.* ρ ~ *post* Iohannis *add.* ostendit R β τ δ 28. *ante* testimonium *add.* tercium δ ~ commendavit] mandavit Mn ~ *post* Iohanni *add.* [*appendix* Eg47] Eg 29. Maria] Mariam Sk ~ figurat Ecclesiam *transp.* K Eg ~ figurat] figuratur α (∉ τ Pa K O Gr Eg) ~ Sicut] sic En ~ fuit¹ *om.* τ ~ fuit² *om.* H ~ incorruptus] corruptus Sk ~ et] ex Mu 30. Iohannes] Iesus En ~ genealogiam] ienelogia M ~ narrat] narrant M ~ nam] non τ ~ narrant *om.* ρ 31. Virgo *con.*] Virginitas ω (∉ De divinitate R β τ δ) ~ Iohannes] Iesus En ~ *post* Verbum *add.* et reliqua Eg 32. Iohannis *om.* R β τ δ ~ et *om.* Mn ~ scientia] scientiae M ~ pectore] pectora Sk ~ ascendit] ascendebat Gr ~ in Iohannis] Ioanni R ρ : in Iohannem τ M K δ : in Iohanne O 33. altera] altum ρ ~ *post* altera *add.* arbore δ ~ arboris alterius *transp.* R M ρ C K ~ alterius] psalterius M ~ qua] quo En ~ plantatur] inplantatur τ 34. *ante* Secundum *add.* Si α (∉ Mu) ~ canonis] canoni S Me Sk σ : Chananei Mn : canonii M ~ *post* liber *add.* post librum Eg ~ secundum *om.* R β τ ~ Mathaeum] Mathei Pa O Mu ~ ponendus esse] esset ponendus S : paenitendus esset R En : pene tenedus est Pa 35. novissima] novissimo α (∉ novissimam R ρ C K : novissima O δ) ~ ponitur] positus R ρ ~ parte] partem α (∉ δ) ~ terra in primis] in primis terra Eg ~ in *om.* ω (∉ Eg) ~ sanctificata] sanctificatus R ~ aer *om.* α (∉ δ) ~ et³ *om.* δ ~ *post* subtilior *add.* est Eg

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[23]**Iohannes librum istum scripsit**. Vir integer, incorruptus matrimonio. [24]*Trea* testificant hanc sententiam. [25]Unum dicitur discipulus quem amabat Iesus **plurimum**; [26]*aliud est virtus quem* fecit Iesus in Cana Galilaeae **quando nuptiae factae sunt**: vinum de aqua extraxit, [27]opus paratum virginitatem Iohannis quia illi sponsa coniucta est, [28]*tertium* quod commendavit Iesus matrem suam Iohanni **quando dixit "Ecce mater tua" et Mariae dixit "Ecce filius tuus", virgo virgini commendaretur**. [29]Maria Ecclesia figurat, Iohannes principatum **figurat**. Sicut *Iohannes incorruptus fuit* matrimonio, sic fuit incorruptus et morte, **quia vivus exivit de sepulcro, ut Dominus dixit** SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM (Ioh. 21,22). [30]Iohannes genealogiam de divinitate narrat, nam alii de homine narrant. [31]Virgo Iohannes dicit "In principio erat Verbum". [PL 589] [32]*De isto Iohannes dicitur* IACEBAT SUPER PECTUS IESU (Ioh. 21,20), et scientia divinitatis quae fuerat in pectore Iesu ascendit *in anima Iohannis* de coniunctione duorum pectorum. **Et ideo Iohannes dicit "In principio erat Verbum"** (Ioh. 1,1). [33]Insita arbor in altera **arbore qui** facit fructum alterius arboris in qua plantatur. [34]Secundum ordinem canonis iste liber secundum Matthaeum ponendus esse; [35]et quod in novissima *parte ponitur* ostendit quia terra in primis sanctificata est, [PL 590] deinde aqua, et postea aer, novissime ignis quia clariorius est et subtilior.

23. Iohannes] Iohannis Ma ~ matrimonio] matrimonia Ma 24. testificant] testificantur Ma ~ hanc sententiam] haec sententia Ma 25. discipulus] discipulis Ma 26. Galileae] Galilea Ma ~ extraxit *con.*] exincxit ω 27. virginitatem] virginitate Ma 28. Iohanni] Iohannes Ma 29. matrimonio] matrinia (*sic*) Ma 30. genealogiam] genelogia Ma ~ homine] hominem Ma 31. Virgo *con.*] Virginitas ω 32. IESU[1]... pectore *om.* Ma ~ pectorum] peccatorum Ma 33. arbore] arborum Ma 34. *ante* Secundum *add.* Si Ma 35. in *om.* ω ~ aer] ter Ma ~ clarior est] clariorem Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

36Item *in similitudinem duarum Legum*, id est vetus et nova: 37vetus prius tradita *erat*, nova tamen clarior est et maior, 38quia de caelestibus discernit, et abundantior in ea, quod ad Evangelium Iohannis pertinet haec supra dicta.

36. Item] Ite M ~ vetus et nova] veteris et nove Eg ~ nova] novum α (∉ novus S : novi Mn : nova Eg) 37. prius] primus C ~ clarior est] clariorem P 38. abundatior] abundar Mn : habundantiar M ~ *post* ea *add.* testificatio Eg ~ ad *om.* M ~ pertinet] pertinent Gr ~ haec] ex R ~ supra] superbia Mn ~ dicta] dictis Mn : scripta K

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

[36]Item *similitudinem duabus Legibus*, id est vetus et nova, [37]**quia cum Lex** vetus prius tradita *est*, nova tamen clarior est et maior **est** [38]quia de caelestibus discernit et abundatior in ea, quod ad Evangelium Iohannis pertinet haec supra dicta.

37. *ante* nova *add.* in Ma 38. quia] quae Ma

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49

Downloaded from Mirabile. Digital Archives for Medieval Culture - 17/12/2025, 04:07:49